

Paulo
Koeljo

MÜASİR DÜNYA ƏDƏBİYYATI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin
**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi
haqqında”** 2007-ci il 24 avqust tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur.

“Şərq-Qərb”
Bakı – 2011

Paulo Coelho

Paulo Koelyo

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

MÜASİR DÜNYA ƏDƏBİYYATI

“Şərq-Qərb”
Bakı – 2011

ISBN 978-9952-34-707-4

Tərcümə edənlər: Nadir Qocabəyli
Nəriman Əbdülrəhmanlı
Aslan Quliyev
Aygün Aslanlı

Ön sözün müəllifi: Nəriman Əbdülrəhmanlı

Redaktor: Əsəd Nəsirli

Korrektorlar: Aqşin Məsimov
Elsevər Muradov
Lətafət Səmədova

Bədii tərtibat və
dizaynın müəllifi: Tərlan Qorçu

Kompüter düzümü: Hikmət Aydınoglu
Arzu Orucova

Paulo Koelyo. Seçilmiş əsərləri.

Bakı: "Şərq-Qərb", 2011, 664 səh.

Mətn: Bakı Slavyan Universiteti, "Kitab aləmi" NPM, 2011
Bədii tərtibat, səhifələnmə: "Tutu" nəşriyyatı, 2011
© "Şərq-Qərb" ASC, 2011

PAULO KOELYO: POPULYARLIĞIN ANLAŞILMAZ SİRRİ

O, iyirmi ildən artıqdır ki, dünya ədəbiyyatının ən məşhur simalarından sayılır: kitabları milyon nüsxələrlə satılır, əsərləri onlarca dilə çevrilib; onun əsərlərini ciddi ədəbiyyat hadisəsi hesab eləyənlər də, yalnız oxucuların zövqünü oxşamaq üçün yazdığını söyləyənlər də var. Bununla belə, Paulo Koelyo, az qala, hər iki ildən bir yeni əsəriylə oxucularının görüşünə gəlir, artıq neçə ildir ki, populyarlıqda özünə rəqib tanımır: yazıcının indiyədək dünyanın 140 ölkəsində milyonlarca nüsxə kitabı satılıb!

Amma onun həyatı heç də uğurlu gələcək vəd eləməirdi. 1947-ci ildə Braziliyada – Rio-de-Janeyroda anadan olan Paulonun uşaqlığı və gəncliyi hərbi diktatura dövrünə təsadüf eləmişdi. 60-cı illərdə incəsənətlə məşğul olmağı yasaqlayan, sənət adamlarına cəmiyyətin tör-töküntüləri kimi baxan rejimdə yazıçılıq arzusuyla yaşamaq təhlükəli idi. Valideynləri bu “xəstəliyə düşər olan” Paulonu həbsdən xilas eləmək üçün onu psixiatriya xəstəxanasına yerləşdirdilər. On yeddi yaşından həyatın sınaqları qarşısında qalan oğlan xəstəxanadan çıxandan sonra hippilərə qoşuldu, kommunist ədəbiyyatından tutmuş Budda ayinləri kitablarınacan hər şeyi saf-çürük eləmədən oxudu, sonra gizli jurnal yaradıb, mənəviyyat məsələlərinə dair müzakirələr aparmağa başladı, üstəlik, anarxist mahnıların mətnini yazdı. Rok müğənnisi Paul Sexiasın ifasında səslənən həmin mahnılar gənc Pauloya şöhrət və kifayət qədər gəlir gətirdi. Amma o, yazıçılığa doğru düz 20 il (!) yol gedəcəkdi. Bu müddət ərzində Paulo Koelyo üç dəfə də həbsxanada yatmalı oldu: şeirlərinin mətnində “hökumət əleyhinə pozuculuq fəaliyyəti”nin izlərini tapmışdılar. O, qəzetdə jurnalist kimi çalışmağa, teatrda rejissorluq etməyə, pyeslər yazmağa can

atır, səsyzma firmasında işləməyə cəhd göstərirdi. Amma bütün bu cəhdləri uğursuzluqla nəticələndi, ona axtardığı mənəvi rahatlığı vermədi.

Paulo Koelyo mənəvi müvazinətini bərpa etmək üçün səyahətə çıxmağı, Avropanı dolaşmağı qərara aldı. Amsterdamda baş verən təsadüfi tanışlıq onun həyatında dönüş nöqtəsi oldu. Həmin tanışlıq nəticəsində katoliklərin RAM ordeninə daxil olan Paulo Koelyonun gələcək yolu tamamilə dəyişdi. O, dünyanı rastlaşdığı işarələr, əlamətlərlə anlamağa başladı. Müqəddəs Santyaqo de Kompostellanı ziyarət etməsi onun həyatını tamam dəyişdirdi. 40 yaşında, nəhayət, yazıçı Paulo Koelyo doğuldu. 1987-ci ildə işıq üzü görən “Ziyarət” kitabı onu oxuculara təqdim elədi.

6

Az sonra qələmə aldığı “Kimyagər” (1988) romanı isə qısa müddət ərzində müəllifini dövrün ən məşhur yazıçıları sırasına çıxardı: bu əsər hətta Braziliyanın tarixində ən çox satılan kitab kimi “Ginnesin rekordlar kitabı”na düşdü. Həmin vaxtdan “Kimyagər” və Paulo Koelyo dünyanın bütün regionlarını “fəth etməyə” başladı. Koelyonun əsərləri böyük sürətlə tərcümə edilib nəşr olunduğu ölkələrin kitab bazarında özünə möhkəm yer tutmağa başladı. Bunu vaxtında nəzərə alan, 1989-cu ildən P.Koelyo ilə əməkdaşlıq edən Monika Antunes 1993-cü ildə Barselona-da onun əsərlərinin tərcüməsi və nəşri hüququnu satan xüsusi ədəbi agentlik yaratdı. Həmin vaxtdan “Kimyagər” romanı Fransa, İtaliya, ABŞ, Avstraliya, Rusiya və bir çox digər ölkələrdə bestsellerlərin siyahısına başçılıq elədi.

P.Koelyonun “Brida” (1990), “Valkiriya” (1992), “Rio-Pyedranın sahilində oturub ağladım” (1994) romanları yazıcının yeni mövzu axtarışından xəbər verirdi. İnsan təbiətinin qadınlıq cəhətinə müraciət eləyən Koelyo hər dəfə oxucularını heyretləndirməyi bacırır. O, “Maktub” (1994) və “İşiq savaşıçısının kitabı” (1997) əsərlərində tamamilə başqa formadan ustalıqla yararlanıb: hekayətini kiçik pritçalar üzərində quran, hər birinin arasında heyretəmiz bağlılıq yarıdan yazıçı insan ucalığını tərənnüm eləyir, oxucusunu ali hisslərlə yaşamağa səsləyir. Məhz oxucularını arzulamağa, nəcibləşməyə, müdrikləşməyə çağırma-

sının nəticəsi kimi P.Koelyo 1996-cı ildə YUNESKO-nun “Mənəvi təmas nöqtələri və mədəniyyətlərarası dialoq” proqramının xüsusi müşaviri təyin olundu.

Paulo Koelyo “Peyğəmbərin sevgi məktubları” (1997) əsərindən sonra “Veronika ölməyi qərara alır” (1998) romanında yenidən hekayəçi təhkiyəsinə qayıdır. Əsərlərindəki bu cür üslub dəyişiklikləri oxucuların diqqətini daha çox çəkir. Az sonra Asiya və Şərqi Avropaya səyahətə çıxan P.Koelyo artıq bütün dünyada əsərləri ən çox satılan ikinci müəllif statusu daşıyırdı. O, “sözün gücüylə bu qədər çox mədəniyyətləri birləşdirdiyinə görə” 1999-cu ildə Beynəlxalq İqtisadi Forumun nüfuzlu “Kristall euord” mükafatına layiq görüldü. Elə həmin ildə yazıçı Fransanın “Fəxri legion” ordeniylə təltif olundu.

P.Koelyo ədəbi populyarlıqda bütün rekordları təzələməkdə davam eləyir. O, Qabriel Qarsia Markes, Umberto Eko, Orxan Pamuk, Haruki Murakami... kimi dünyanın əksər ölkələrində oxunur və sevilir. Onun kitablarına hətta ən kiçik şəhərlərin kitab dükanlarında belə rast gəlmək olar; ondan avtoqraf almaq üçün saatlarla növbə gözləyənlər var; Koelyo-nun əsərləri gizlicə çap olunub “qara bazar”a buraxılır. O, 2000-ci ildə İranda rəsmi səfərdə (P.Koelyo 1979-cu ildən sonra bu ölkəyə səfər eləyən ilk qeyrimüsəlman yazıçı və kitablarının nəşrinə görə qonorr alan ilk əcnəbi müəllif idi) olanda heç təsəvvürünə gətirmədiyi oxucu münasibətiylə qarşılaşmışdı.

Bütün bu səfərlərin, təqdimatların, ictimai vəzifələrin arasında Paulo Koelyo oxucularının ixtiyarına yeni-yeni əsərlərini verir. Yazıcının “Şeytan və senyorita Prim” (2000), “Atalar, oğullar və babalar” (2001) romanları işıq üzü görəndən az sonra özlərinin ayrıcə talelərini yaşamağa – tərcümə və nəşr olunmağa, sevilməyə, mükafatlar almağa başladı. P.Koelyo Londonda, Qvadalaxarada, Şanxayda, Pekində, Nankində... öz oxucularıyla görüşür, kitablarını imzalayır. O hətta 1996-cı ildə yaratdığı Paulo Koelyo İnstitutunun fəaliyyətinə də vaxt ayırır. İnstitutun başlıca vəzifəsi Braziliyada cəmiyyətin sosial müdafiəsi olmayan üzvlərinin – uşaqların və qocaların vəziyyətini yüngülləşdirməkdir.

P.Koelyonun növbəti “On bir dəqiqə” (2003) romanı ədəbi aləmdə yeni sarsıntı kimi qiymətləndirildi. Braziliyalı gənc qızın “gözəl həyat” arxasınca İsveçrəyə getməsi, özünün və ata-anasının gələcəyini təmin etmək üçün cinsi istismara razılaşması barədə roman oxucular arasında birmənalı qarşılanmadı: müəllifi həddən artıq açıq-saçıqlıqda günahlandırılanlar da oldu, qələmindən çıxanın “acı həqiqət” olduğunu qəbul edənlər də. Amma daha bir həqiqət vardı: roman dərhal dünyanın bir çox dillərinə tərcümə olunmuşdu, milyon nüsxələrlə satılırdı!..

8

P.Koelyonun əsərləri Fransa, İtaliya, İrlandiya, Braziliya, İspaniya, Polşa, Almaniyada... nüfuzlu mükafatlara layiq görülüb. O, 2000-ci ildə Nobel mükafatından sonra ikinci nüfuzlu ədəbi dəyər sayılan beynəlxalq İMPAC mükafatına layiq görülüb. Yazıçı 2002-ci ildə Frankfurtdakı Budapeşt klubunun “Planetary Arts” (Planetar sənətlər) mükafatını aldı. Həmin mükafatın təqdimetmə mərasimində ABŞ-ın sabiq prezidenti Bill Klinton onun şərəfinə nitq söylədi. Üstəlik, P.Koelyo bu qədər ictimai marağa və vəzifəyə baxmayaraq, dünyanın bir çox populyar dövrü nəşrlərində köşə yazıları yazmağa da vaxt tapır.

P.Koelyo Azərbaycan oxucularına “Kimyagər” romanıyla tanışdır. Həmin romanın dilimizə iki bütöv və bir neçə yarımçıq tərcüməsi (biri orijinaldan çevrilməklə müəllifin Azərbaycan oxucularına qısa müraciəti ilə nəşr olunub) var. 2005-ci ildə “Xəzər” jurnalında çap olunan “İşiq savaşıçısının kitabı” romanı böyük maraqla qarşılanmışdı. “Rio-Pyedranın sahilində oturub ağladım” romanının dilimizdəki elektron versiyası da xeyli oxucu marağına səbəb olmuşdur.

Altı romanının və iki hekayəsinin toplandığı bu nəşr Azərbaycan oxucularının Paulo Koelyo yaradıcılığı ilə ilk sanballı görüşüdür. Buradakı əsərlər üslub və mövzu baxımından fərqlənir, oxucuları müəllifin yaradıcılıq mətbəxiylə ətraflı tanış etməyə imkan verir. Artıq çağdaş dünya ədəbiyyatının ən populyar simalarından olan Paulo Koelyonun Azərbaycan oxucusuyla belə ətraflı görüşünün uğurlu olacağına inanırıq.

Nəriman Əbdülrəhmanlı

MÜŞƏRİ DÜNYA ƏDƏBİYATI PAULO KOELYO

6

KİMYAGƏR

(roman)

KİMYAGƏR

(roman)

Fəlsəfə Daşının sirlərini bilən və bundan faydalanan kimyagər C-yə

Onlar yollarına davam edərkən İsa bir kəndə girdi. Marta adlı bir qadın Onu öz evinə dəvət etdi. Məryəm adlı bir bacısı vardı qadının; O, İsanın ayaqları yanında oturub Onun sözlərini dinləyirdi. Marta isə işin çoxluğundan çaşmışdı və İsayə yaxınlaşıb dedi:

– Ya Rəbb! Məgər bacımın mənə kömək etməməsi Səni narahat etmir? Ona de ki, mənə yardım etsin.

İsa ona cavab verib dedi:

– Marta! Marta! Sən çox şeyə görə üzülüb tələş edirsən; fəqət bircə şeyə ehtiyac vardır və Məryəm ondan alınmayacaq yaxşı payı seçmişdir.

İncil, Luka, 10, 38–42.

10

PROLOQ

Bir sarbanın gətirdiyi kitabı əlinə aldı Kimyagər. Cildi yox idi kitabın, amma yenə də müəllifinin kim olduğunu anladı: Oskar Uayld idi müəllif. Kitabı vərəqləyərkən Narkissosdan bəhs edən bir hekayəyə rast gəldi.

Narkissosun – öz gözəlliyini hər gün gölün ayna sularında seyr etməyə gedən bu yaraşıklı gəncin əfsanəsini bilirdi Kimyagər. O, öz əksinə elə vurğunmuş ki, günün birində gölə düşüb boğulmuşdu. Onun gölə düşüb boğulduğu yerdə bir çiçək açmış, bu çiçəyə nərgiz adı verilmişdi.

Amma yazdığı hekayəni belə bitirmirdi Oskar Uayld.

Şirin sulu gölün sahilinə gələn meşə tanrıları driadaların¹ onu acı göz yaşları akvariumuna döndərdiklərini gördüklerini yazırdı Oskar Uayld.

– Niyə ağlayırsan? – driadalar soruşmuşdular.

¹ Driada – qədim yunan əfsanələrində meşə pərisi

– Narkissos üçün ağlayıram, – göl cavab vermişdi.
– Burada təəccüblü nə var ki, – demişdilər meşə tanrıları. – Biz meşələrdə boş-boşuna onun dalınca düşürdük, amma onun gözəlliyini yalnız sən yaxından görə bilirdin.

– Narkissos yaraşlıq gənc idi? – deyə soruşmuşdu göl.

– Bunu səndən yaxşı kim bilər ki? – orleaslar əməlli-başlı təəccüblənmişdilər. – Hər gün sənin sahillərinə gəlib, sən sularına baxırdı.

Göl bir hovurluğa dinməmiş, sonra isə belə demişdi:

– Narkissos üçün ağlayıram, amma onun yaraşlıq olduğuna heç fikir verməmişdim. Narkissos üçün ağlayıram, çünki sularına əyildiyi zaman gözlərinin dərinliklərində öz gözəlliyimin əksini görə bilirdim.

– Çox gözəl hekayədir, – dedi Kimyagər.

BİRİNCİ FƏSİL

Cavan oğlanın adı Santyaqo idi. Sürüsüylə birlikdə köhnə, tərک edilmiş kilsənin önünə gəldiyi zaman günəş batmaq üzrəydi. Kilsənin çardağı çoxdan çökmüşdü, bir zamanlar ayin əşyalarının qoyulduğu yerdə böyük bir firon ənciri bitmişdi.

Santyaqo burada gecələməyi qərara aldı. Qoyunlarını sınıq-salxaq qapıdan içəri saldı. Gecə qoyunlar qaçmasın deyə qapını bir neçə taxta ilə bərkitdi. Bu tərəflərdə qurd-filan yox idi, amma bir dəfə itmiş qoyunu tapmaqdan ötrü bütün günü səhərdən axşamədək gəzməyə məcbur olmuşdu.

Yapıncısını yerə sərib üstünə uzandı, oxuyub qurtardığı kitabı da yastıq kimi başının altına qoydu. Yuxuya getməzdən öncə bundan sonra daha qalın kitablar oxumaq lazım olduğunu düşündü: oxumaları daha çox vaxt aparar, həm də gecələr daha rahat yastıq olar.

Oyananda ətraf qaranlıqdı. Yuxarıya baxdı, yarısı uçmuş çardağın arasından parıldayan ulduzları gördü.

“Bir az da yatsaydım”, – deyə düşündü. Bir həftə əvvəl gördüyü yuxunu təkrar görmüş, yenə sonuna çatmadan yarımçıq oyanmışdı.

Qalxdı, bir qurtum şərab içdi. Sonra dəyənəyini əlinə alıb hələ də yatmaqda olan qoyunları oyandıрмаğa başladı. Heyvanların çoxunun eynilə özü kimi yuxudan dərhal dik atılıb oyandıqlarını gördü. Sanki, sehrli bir güc iki ildir yemək və su üçün bütün ölkəni onunla birlikdə başdan-baş ayaqlayan qoyunların taleyinə bağlamışdı həyatını. “Mənə elə öyrəşdilər ki, saat rejimini də bilirlər”, – yavaşca öz-özünə dedi. Bir an düşündükdən sonra: “Tərsinə də ola bilər”, – deyə düşündü: bəlkə də, o özü heyvanların saat rejiminə alışmışdı.

Amma yenə də gec oyanan qoyunlar vardı. Adlarını çağıraraq zopayla hamısını bir-bir oyandırdı. Söylədiklərini qoyunların anlaya bildiyinə hər zaman inanmışdı. Buna görə də onu mütəəssir edən kitabların bəzi fəsillərini hərdən onlara oxuyur, hərdən də çöllərdə dolaşan bir çobanın yalqızlığından, ya da həyat eşqindən söz edərdi onlara, bəzən baş çəkməyə vərmiş etdiyi şəhərlərdə gördüyü son yeniliklərdən danışardı.

Amma srağagündən bəri bir də dörd gündən sonra gedəcəyi şəhərdə yaşayan gənc qızdan başqa bir mövzuya toxunmamışdı. O bir tacirin qızıydı. İnişil yalnız bircə dəfə gəlmişdi buraya. Tacirin parça dükanı vardı; aldanmamaq üçün qoyunların gözünün qabağında qırılmasını istəyirdi. Bu dükanı ona bir dostu nişan vermişdi, çoban da sürüsünü oraya aparmışdı.

“Bir az yun satmaq istəyirəm”, – demişdi çoban tacirə.

Dükən qələbəlik idi, işi çoxuydu; ona görə də tacir çobana günortaya qədər gözləməsini söylədi. Çoban da gedib mağazanın önündəki səmtə oturdu, heybəsindən bir kitab çıxardı.

– Çobanların kitab oxuya bildiklərini bilmirdim, – yanında bir qadın səsi dedi.

Uzun qara saçları, qədim məğribli fatehləri xatırladan gözləriylə təpədən-dırnağa tam bir Əndəlüs qızıydı danışan.

– Qoyunlar kitablardan daha öyrədicidir, – cavab verdi gənc çoban.

İki saatdan artıq söhbət etdilər. Əndəlüs qızı tacirin qızı olduğunu söylədi, yeknəsəq kənd həyatından bəhs etdi. Çoban Əndəlüs çöllərindən, getdiyi şəhərlərdə gördüyü

son yeniliklərdən söz saldı. Qoyunlarıyla danışmağa məcbur olmadığı üçün xoşbəxt idi çoban.

– Oxumağı necə öyrəndiniz? – gənc qız soruşdu.

– Hamı kimi, – çoban cavab verdi. – Məktəbdə.

– Yaxşı, bəs savadlı olduğunuz halda nə üçün çobanlıq edirsiniz?

Bu suala cavab verməmək üçün özünü eşitməzliyə vurdu. Verəcəyi cavabı gənc qızın başa düşməyəcəyinə əmin idi. Bu səbəbdən səyahət macəralarından danışmağa davam etdi. Gənc qızın məğribli kiçik gözləri maraqlı və təəccübdən böyüyərək açılır, gah da əməllicə kiçildir. Zaman keçdikcə vaxtın heç ötməməsini, gənc qızın atasının işlərini bitirməməsini və ondan daha üç gün gözləməyini istəməsini arzulamağa başladı dəliqanlı. İndiyə qədər heç duymadığı hisslər keçirdiyini kəşf etdi: sonsuzluqadək bir-birinə bənzəməzdi.

Amma nəhayət, tacir gəlib dörd qoyun qırmağı əmr etdi. Haqqını verdikdən sonra çobana dedi ki, gələn il də gəlsin. İndi bu qəsəbəyə bir də qovuşmaq üçün önündə dörd günü vardı çobanın. Həyəcandan ürəyi köksünə sığmırdı, amma qəlbinə ağır bir qayğı hakim kəsilmişdi: bəlkə də, gənc qız unutmuşdu onu. Yun satmaq üçün oraya gələn o qədər çoban vardı ki...

– Eybi yoxdur, – dedi qoyunlarıyla danışarkən. – Mən də başqa yerlərdə qızlar tanıyıram.

Ancaq ürəyinin dərinliklərində bilirdi ki, eləcə “eybi yoxdur” deyəcək halda deyil. Çobanların da eynilə dənizçilər və səyyar satıcılar kimi bu yer üzündə birinin yaşadığı bir şəhərə baş çəkməyə ehtiyacı vardı.

Günəşin ilk şüaları dan yerindən yüksəlməyə başlarkən çoban qoyunlarını gündoğan tərəfə sürməyə başladı. “Heç vaxt qərara gəlməyə ehtiyac duymurlar, – deyə düşündü. – Bəlkə də, elə buna görə mənim yanımda qalırlar”. Sudan və otdan başqa heç nəyə ehtiyac duymurdu qoyunlar. Nə qədər ki onların çobanıydı və Əndəlüsün ən yaxşı otlaqlarının yerini tanıyırdı, qoyunlar onunla dost olaraq qalacaqlardı: günəşin doğuşu ilə batması arasında hökm sürən uzun günlərin bir günü onlar üçün digərindən fərqli olmasa da, qısacıq ömürləri boyunca bir kitab oxumasalar da, kəndlərdə olub-keçənlərdən bəhs edən dəliqanlının insan

dilini anlamasalar da. Ot və suyla qane olurdular və bu, onlar üçün kifayət idi. Bunun əvəzində yunlarını, dostluqlarını və yeri gəlsə, ətlərini belə əsirgəməirdilər.

“Günün birində bir canavara dönsəm və bir-bir hamısını parçalasam, sürünün hamısını boğazladıqdan sonra işin fərqi varardılar, – deyə düşündü dəliqanlı. – Çünki mənə inanırlar və artıq öz instinktlərinə güvənmirlər. Burası belədir, çünki onları mən aparıram”.

Santyaqo öz düşüncələrinə təəccübləndi, bu fikirlər ona qəribə görünməyə başladı. İçində firon ənciri bitmiş kilsə, bəlkə də, cinli-pəriliydi. Bəlkə də, eyni rəyanı bu səbəbdən yenidən görürdü və hər zaman sadıq dost saydığı qoyunlara qarşı kin duyurdu. Sağagünkü axşam yeməyindən qalma şərəbindən bir az içdi və yapıncısına büründü. Bir neçə saatdan sonra günəşin yüksəlməsiylə artan bürkülü istilərin ucbatından sürüsünü çöldə otara bilməyəcəyini bilirdi. Yayda bu vaxtlar bütün İspaniya yuxuya gedirdi. İstilər gecə düşənə qədər davam edirdi, amma bu arada yapıncısını özülə gəzdirmək məcburiyyətindəydi. Buna baxmayaraq, bu yükəndən xilas olmaq istədiyi zaman səhərin ayazını bu yükün sayəsində hiss etmədiyini, şübhəsiz, xatırlayırdı.

“Havanın gözlənilmədən dəyişməsinə qarşı hər zaman hazır olmalıyıq”, – deyə düşünürdü, o zaman yapıncının ağırlığına dözməyi məmnuniyyətlə qəbul edirdi.

Yapıncısının da mövcudluğunun bir səbəbi vardı, eynilə dəliqanlının vücudunun hikməti kimi. O dağ sənini, bu dəre mənim Əndəlüs obalarını iki il dolaşdıqdan sonra bu tərəflərin bütün qəsəbələrini əzbər öyrənmişdi; həyatının mənası gəzib-dolanmaq idi.

Sadə bir çobanın nə üçün oxumaq bildiyini bu dəfə gənc qıza açıqlamaq niyyətindəydi: on altı yaşına qədər keşiş məktəbinə getmişdi. Valideynləri onun din adamı olmasını istəyirdi; eynilə qoyunlar kimi yalnız su və yemək üçün əlləşib-vuruşan yoxsul bir kəndli ailəsi üçün belə bir şey iftixar mənbəyi idi. Latın dili, ispan dili və din elmi oxumuşdu. Amma lap kiçik yaşlarından etibarən dünyanı tanımağı arzulamışdı, Tanrını və insanların günahlarını öyrənməkdən daha önəmliydi belə bir şey. Bir axşam ailəsini görməyə gedərkən bütün cəsarətini toplayıb rahib olmaq istəmədiyini alideynlərinə söylədi. Səyahət etmək istəyirdi.

– Dünyanın bütün insanları indiyə qədər bu kənddən gəlib-keçdilər, oğlum. Burada yeni şeylər axtarmağa gəldilər, amma heç də dəyişilmədilər. Malikanəni gəzmək üçün təpəyə çıxırlar və keçmişin bu gündən daha yaxşı olduğuna qərar verirlər. Onlar sarışınsaçlı və ya qaradərili ola bilərlər, amma hamısı kəndimizin insanlarına bənzəyir.

– Amma mən bu insanların gəldikləri ölkələrdəki malikanələri bilmirəm, – cavab verdi dəliqanlı.

– Bu insanlar tarlalarımızı, qadınlarımızı görəndə həmişəlik burada yaşamaq istədiklərini söyləyirlər, – deyə qoca davam etdi.

– Onların gəldikləri yerlərin qadınlarını və torpaqlarını tanımaq istəyirəm, çünki heç biri bizimlə burada qalmır.

– Amma bu insanların cibləri pulla doludur, – dedi ata.

– Bizim burada yalnız çobanlar başqa yerləri görə bilirlər.

– Elədirsə, onda mən də çoban olacağam, – Santyaqo dedi.

Ertəsi gün içində üç əski ispan qızıl sikkəsi olan bir kisə verdi oğluna.

– Bunları bir gün tarlada tapmışdım. Rahibliyə qəbul edilmə mərasimində kilsəyə vermək istəyirdim. Get, özünə bir qoyun sürüsü al və yaxşı malikanənin bizimki, ən gözəl qadınların da bizim qadınlarımız olduğunu öyrəninçəyə qədər dünyanı dolan.

Ata oğluna xeyir-dua verdi. Santyaqo atasının sözlərində də dünyanı gəzmək istəyinin olduğunu gördü. Hər gecə yatmaq, yemək və içmək üçün eyni yerdə qalaraq illər uzununu bu istəyini boğmağa çalışmışdı, amma yenə də yola çıxmaq keçirdi könlündən.

Üfüq qızardı, sonra günəş göründü. Santyaqo atasıyla olan söhbətini xatırladı və özünü xoşbəxt saydı. Hələ indidən çoxlu malikanə, çoxlu qadın görmüşdü (amma bu qadınların heç biri iki gün sonra görəcəyi qadının əlinə su tökməyə belə yaramazdı). Bir yapıncısı, başqa birisi ilə dəyişdirə biləcəyi bir kitabı və bir sürüsü vardı. Bununla birlikdə ən mühümü – həyatının böyük xəyalını gerçəkləşdirirdi: gəzirdi. Əndəlüs ovalıqlarına baxanda qoyunlarını satıb dənizçi olurdu. Dənizdən yorulub usandığı zaman çoxlu şəhər, çoxlu qadın tanıyır, çoxlu xoşbəxt anlar yaşayırdı.

“Keşiş məktəbinə, Tanrını axtarmağa necə gedə bilərdim?” – deyə doğan günəşə baxaraq düşündü. Bunun mümkün olduğu hallarda bir yol tapıb başqa bir səyahətə çıxırdı. Buradan neçə dəfə keçməsinə baxmayaraq, bu xaraba kilsəyə qədər heç getməmişdi. Dünya böyükdür, sonu gəlib çatmırdı. Qısamüddətli olsa da, qoyunlarının ona yol göstərməsinə izin versəydi, ən sonda xeyli maraqlı bir şey kəşf edərdi. “Məsələ burasındadır ki, hər gün yeni bir yerə getdiklərinin fərqi varmırlar. Otların dəyişdiyini, fəsilərin bir-birinə bənzəmədiyini anlamırlar. Çünki otdan və sudan başqa qayğıları yoxdur”.

“Bəlkə də, hamı belədir, – deyə düşündü çoban. – Tacirin qızına rast gəldiyimdən bu yana başqa bir qadını düşünməmişəm belə”.

16

Göy üzünə baxdı. Hesablamalarına görə, günorta yeməyindən qabaq Tarifada olacaqdı. Orada kitabını daha qalın bir kitabla dəyişdirə bilər, şüşəsini şərəblə doldurar, saçaq qalını qırxdıra bilərdi; qızın yanına getməzdən qabaq əməlli-başlı hazırlaşmalı idi. Daha çox qoyunu olan başqa bir çobanın ondan cəld tərpənib gənc qızı ələ almasının mümkünlüyünü düşünmək belə istəmərdi.

“Bir xəyalı reallaşdırmağın mümkünlüyü həyatı mənalı edər”, – deyə günəşin mövqeyinə təkrar baxıb addımlarını yeyinlədərək düşündü. Tarifada yuxuyozan yaşlı bir qadının yaşadığını xatırlamışdı. Bir dəfə əvvəllər gördüyü rəyanı bu gecə də görmüşdü.

Yaşlı qadın onu evin arxasındakı bir otağa apardı; otağı salondan rəngarəng plastik bir pərdə ayırırdı. Otaqda bir masa, bir “İsanın Müqəddəs Qəlbi”nin təsviri və iki stul vardı.

Yaşlı qadın oturdu, Santyaqoya da oturmasını söylədi. Sonra iki əlini əllərinin arasına aldı və üsulluca dua etməyə başladı.

Söylədikləri qaraçı duasına bənzəyirdi. İndiyə qədər gəzib-dolanarkən çoxlu qaraçıya rast gəlmişdi. Bu insanlar da gəzirdilər, amma qoyunlarla maraqlanırdılar. Deyilənlərə inanılırsa, qaraçıların işi-gücü durmadan insanları aldatmaqdır. Şeytanla müqavilə bağladıklarını, uşaqları oğurlayıb gizli zirzəmilərdə onlardan kölə kimi istifadə etdikləri də söylənirdi. Gənc çoban uşaqları qaraçıları

tərəfindən çağırılmaqdan həmişə qorxmuşdu. Yaşlı qadın əllərini yuyanda keçmiş qorxunu xatırladı dəliqanlı.

“Amma burada “İsanın Müqəddəs Qəlbi”nin təsviri var”, – deyə qayğılarından qurtulmaq istərkən əlinin titrəməyə başlaması, yaşlı qadının onun ürkməsini başa düşməyini istəmirdi. Səssizcə bir “Tanrı atamız” duası oxudu.

– Maraqlıdır... – deyə yaşlı qadın, gözlərini dəliqanlığının əllərindən ayırmadan və təkrar susdu.

Santyaqo getdikcə əsəbiləşdiyini hiss edirdi. Amma əlinin titrəməsinə mane ola bilmədi və yaşlı qadın bunu hiss etdi. Dərhal əllərini qadının əllərindən çəkdi.

– Buraya əl falına baxdırmaq üçün gəlmədim, – dedi. Bu evə gəldiyi üçün artıq peşman olmuşdu.

Bir an qadınla haqq-hesabı çürüdüüb heç bir şey öyrənmədən buradan ayrılmağın daha xeyirli olacağını fikirləşdi. Fəqət dalbadal gördüyü eyni yuxunun nə demək olduğunu öyrənmək çox vacib idi onun üçün.

– Gördüyün yuxuları yozdurmağa gəlmisən, – yaşlı qadın birdən dilləndi. – Amma yuxular Tanrının diliylə danışır. Tanrı dünyanın diliylə danışarsa, bunu yoza bilərəm. Ancaq sənin ruhunun diliylə danışdığı zaman onu yalnız sən anlaya bilərsən. Buna baxmayaraq, danışdıqlarımın haqqını verəcəksən.

“Bu da bir fırlıdaq”, – deyə dəliqanlı düşündü. Hər ehtimala qarşı, təhlükəni nəzərə almağı qət etdi. Çobanlar həmişə qurd, ya da quraqlıq təhlükəsiylə üz-üzədirlər; fəqət çobanlığın cazibədarlığı da budur.

– Eyni yuxunu iki dəfə dalbadal gördüm: qoyunlarımla bir otaqdaydım. Birdən haradansa uşaq peyda oldu və qoyunlarla oynamağa başladı. Adamların qoyunlarımla oynamasından çox da xoşum gəlmir; onlar tanımadıqları insanlardan qorxurlar. Amma onlarla oynamağa gələn uşaqlardan qorxmurlar. Niyəsini bilmirəm. Heyvanların insanların yaşını bilmələri təəccüblüdür.

– Mətləbə keç, – yaşlı qadın dedi. – Odda qazanım var. Həm də artıq pulum da yoxdur ki, bütün vaxtımı sənə itirirəm.

– Uşaq bir müddət qoyunlarla oynayır, – deyə çoban çəkinərək davam etdi, – birdən əlimdən tutaraq məni Misir ehramlarına aparır.

Yaşlı qadının Misir ehramlarının nə demək olduğunu başa düşüb-düşmədiyini anlamaq üçün bir anlığa susdu. Amma qadın təmkinini saxladı.

– Sonra Misir ehramlarının (yaşlı qadının yaxşı başa düşməsi üçün bu sözləri çox aydın tələffüz etdi) önündə uşaq mənə: “Buraya gəlsən, gizli bir xəzinə tapacaqsan” – deyir. Və xəzinənin yerini mənə göstərmək istəyəndə oyanıram. İki dəfə oldu.

Yaşlı qadın bir müddət susdu. Sonra dəliqanlının əllərini tutdu, diqqətlə baxdı.

– Daha səndən pul istəmirəm, – dedi. – Amma xəzinəni tapsan, ondan birini mənə verərsən.

Santyaqo gülməyə başladı. Sevindiyyindən gülürdü.

Beləcə, gördüyü xəzinə rüyalarının sayəsində cibindəki az-maz pulu xərcləmədi. Bu yaşlı qadın, doğrudan da, qaraçıdır. Qaraçılar bir az qəribə olurlar.

– Yaxşı, bu yuxunu necə yozursunuz? – dəliqanlı soruşdu.

– Əvvəlcə and iç. Sənə dediklərimin əvəzində xəzinənin ondan birini mənə verəcəyinə and iç.

Santyaqo and içdi. Yaşlı qadın gözlərini İsanın Müqəddəs Təsvirindən çəkmədən ona təkrar etməsini söylədi.

– Bu yuxu dünya dilindədir, – dedi qaraçı, – bunu yoza bilərəm, amma çətindir. Buna görə də mənə verəcəyinə paya dəyər. – Yozumum belədir: Misir ehramlarına getməlisən. Bunların nə olduğunu bilmirəm, amma uşaq göstəribsə, demək, doğrudan da, belə bir şey var. Orada xəzinə tapıb varlanacaqsan.

Santyaqo əvvəlcə çaşdı, sonra qəzəbləndi. İki kəlmədən ötrü bu cadugər qarının yanına gəlməyə dəyməzdi. Amma pul vermədiyini xatırladı.

– Əgər bu idisə, buna görə vaxt itirməyə dəyməz, – dedi.

– Əzizim, sənə gördüyün yuxunu yozmağın çətin olduğunu demişdim. Ən adi şeylər elə ən mürəkkəb şeylərdir və bunları yalnız alimlər anlaya bilər. Alim olmadığım üçün gərək başqa şeylərdən başım çıxax; məsələn, əl falına baxmaq.

– Yaxşı, Misirə necə gedəcəyəm?

– Mən yuxuları yozuram, onları reallaşdırmaq gücünə malik deyiləm. Ona görə də qızlarımın verdikləriylə dolanmaq məcburiyyətindəyəm.

– Misirə getməsəm, necə?
– Eh, onda heç bir şey verməzsən mənə. Onsuz da, ilk dəfə olmayacaq.

Və yaşlı qadın bu sözlərinə heç nə əlavə etmədi, dedi ki, getsin. Çünki ona xeyli vaxtını sərf etmişdi.

Çoban falçının yanından ümitsizcəsinə ayrıldı; bir də yuxulara əsla inanmamağı qət etmişdi. Birdən yadına düşdü ki, görüləsi xeyli işi var; əvvəlcə gedib qarnını doyurdu, kitabını daha qalın bir kitablə dəyişdirdi və yeni aldığı şərabi rahatca içmək üçün qəsəbə meydanına gedib bir yerdə oturdu. Hava isti idi, amma şərab öz açılmaz sirriylə ürəyinə sərinlik gətirdi. Qoyunlar təzəcə tanış olduğu bir dostunun şəhərin girəcəyində olan ağılındaydılar. Bu tərəflərdə çoxlu dostu vardı – elə bu da xəyanət etməyi nə üçün bu qədər sevdüyindən xəbər verirdi. Hər gün birlikdə olmağa ehtiyac hiss etmədən insan həmişə yeni dost axtarışındadır. Seminariyada olduğu kimi, adam hər gün eyni insanları görürsə, bunları həyatının bir hissəsi saymağa başlayır. Amma bu insanlar da bu səbəbdən həyatımızı dəyişdirmək istəyirlər. Əgər biz onların görmək istədikləri kimi deyiliksə, məmnun olurlar, darırırlar. Çünki hamı bizim necə yaşamalını olduğumuzu yüzdə-yüz bildiyinə inanır.

Təəssüf ki, heç kim öz həyatını necə yaşamalını olduğunu əsla bilməz. Eynilə bu yuxuları həqiqətə çevirməyi bacarmadığı halda yuxuyozan cadugər kimi.

Qoyunlarını götürüb düzəngaha çıxmadan əvvəl günün əyilməsini gözləməyi qət etdi. Üç gündən sonra tacirin qızını görəcəkdə.

Tarifa keşişindən aldığı kitabı oxumağa başladı. Qalın bir kitab idi. Elə ilk səhifədə bir dəfn mərasimindən bəhs edilirdi. Bundan başqa, qəhrəmanların adı da son dərəcə qarmaqarışıq idi. “Günlərin birində əgər kitab yazsam”, – deyə düşündü. Oxucuları qəhrəmanların adlarını bir anda öyrənmək məcburiyyəti qarşısında qoymamaq üçün onları tez-tez təkrarlayacaqdı.

Oxumağa yaxşı girişmişdi ki (meyit qarda basdırıldığı və bu da qızmar günəşin altında sərinlik duyğusu oyandırdığı üçün oxumaq ləzzət verirdi), yaşlı bir adam gəlib yanında oturdu və onunla danışmağa başladı:

– Bu insanlar nə edirlər? – yaşlı adam meydandan keçənləri göstərərək soruşdu.

– Çalışırlar, – çoban soyuq və oxuduğu kitaba dərin-dən aludə olmuş kimi cavab verdi. Əslində, tacirin qızının gözünün önündə qoyunları qırxdığını və onun da çobanın yaman şey olduğuna gözləriylə şahidlik etməyini xəyalından keçirirdi. Bu səhnəni əvvəllər onlarca dəfə xəyal etmişdi. Qoyunları arxadan önə doğru qırmaq lazım olduğunu gənc qıza anlatmağa başlayanda onun heyranlıqla dinlədiyini gözləri önündə canlandırırdı həmişə. Bir yandan qoyunları qırır, bir yandan da gənc qıza danışmaq üçün maraqlı hekayələr xatırlamağa çalışırdı. Bunlar əsasən kitablarda oxuduğu hekayələr idi, amma o, bunları elə danışırdı ki, guya, öz başına gəlib. Gənc qız oxumaq bilmədiyi üçün həqiqəti heç vaxt bilməyəcəkdi.

20

Amma yaşlı adam əl çəkmədi. Yorğun olduğunu və susadığını söylədi. Bir qurtum şərab istədi. Dəliqanlı şüşəni ona verdi ki, bəlkə, onu rahat buraxsın.

Amma yaşlı adam mütləq gəvəzəlik etmək istəyirdi. Çobandan oxuduğu kitabın necə kitab olduğunu soruşdu. Ürəyindən kişi ilə kobud davranıb yerini dəyişdirmək keçdi, amma atası ona yaşlı adamlara qarşı hörmətli olmağı tövsiyə etmişdi. Kitabı yaşlı kişiyyə uzatdı. Bunu iki səbəbə etdi: birincisi, kitabın adını yaxşı tələffüz edə bilmirdi; ikincisi isə qoca oxumaq bilmirdisə, utandığından özü yerini dəyişdirəcəkdi.

– Hm! – qoca ilk dəfə görürmüş kimi kitabı o üz-bu üzünə çevirərək dedi, – yaxşı kitabdır, vacib şeylərdən söz açır, amma bir az darıxdırıcıdır.

Çoban xeyli təəccübləndi. Deməli, qoca oxumaq bilirmiş və kitabı da oxuyubmuş. Əgər onun dediyi kimi darıxdırıcı kitab idisə, dəyişdirməyə hələ vaxtı vardı.

– Bütün kitablار kimi eyni şeydən bəhs edir, – qoca sözüünə davam etdi. – İnsanların öz talelərini seçməkdə aciz olduqlarından yazır. Və sonda dünyanın ən böyük yalanına inandığını söyləyir.

– Yaxşı, dünyanın ən böyük yalanı nədir? – dəliqanlı təəccüblə soruşdu.

– Nə? Həyatımızın müəyyən anında kələfin ucunu əlimizdən çıxarıraq və nəticədə həyatımızın sükanı taleyin əlinə keçir. Dünyanın ən böyük yalanı budur.

– Mənim üçün belə olmadı, – dəliqanlı dedi, – rahib olmağımı istəyirdilər, amma mən özüm çoban oldum.

– Bu daha yaxşıdır, – qoca dedi. – Çünki sən gəzməyi sevirsən.

“Düşüncələrimi oxuyur”, – Santyaqo ürəyindən keçirdi.

Bu vaxt qoca laqəydcəsinə kitabın səhifələrini qarışdırdı. Çoban onun geyiminin qəribəliyini indi dərk etdi: ərəbə oxşayırdı, amma bu tərəflərdə bu, qeyri-adi bir şey deyildi. Tarifadan yalnız bir neçə saat uzaqda idi Afrika. Ərəblər buraya çox vaxt alver eləməyə gəlirdilər; gündə bir neçə dəfə qəribə hərəkətlərlə dua edirdilər.

– Haralısınız? – dəliqanlı soruşdu.

– Çox yerdən.

– Heç kim çox yerdən ola bilməz, – dedi dəliqanlı. – Mən bir çoban kimi çox yerdə ola bilərəm, amma əslim bir yerdəndir: çox qədim qəsri olan bir şəhər. Orada doğulmuşam.

– Yaxşı, deyək ki, mən də Salimdə doğulmuşam.

Çoban Salimin harada olduğunu bilmirdi, amma özünü o yerə qoymamaq üçün sual da vermək istəmirdi. Bir müddət meydana baxdı. İnsanlar gedib-gəlir, işləri başlarından aşırırmış kimi görünürdülər.

– Salim necə yerdir? – ucundan-qulağından bir şey anlamaq üçün soruşdu.

– Həmişəki kimi, həmişə necəydisə, elədir.

Doğrusu, bu cavab qaneedicisi deyildi. Yalnız bir şey bəlli idi ki, bu şəhər Əndəlüsdə yerləşmir. Yoxsa bu şəhəri tanıyardı.

– Yaxşı, orada nə işlə məşğulsunuz?

– Salimdəmi nə iş görürəm? – qoca ilk dəfə qəhqəhəylə gülməyə başladı. – Salim kralıyam mən, necə bəyəm!

İnsanlar saysız-hesabsız qəribə şeylər söyləyirlər. Bəzən qoyunlarla yaşamaq daha yaxşıdır. Dinib-danışmayan qoyunların yeməkdən və sudan özgə dərd-səri yoxdur. Ya da ki kitablar, dinləmək istəyirsinizsə, sizə maraqlı hekayələr danışar. Amma insanlarla danışarkən vəziyyət tamamilə başqa cürdür. Çünki elə qəribə şeylər söyləyirlər ki, söhbəti necə davam etdirəcəyinizi bilməzsiniz.

– Mənim adım Məlkisədəkdir, – dedi qoca. – Neçə dənə qoyunun var?

– Kifayət qədər, – çoban cavab verdi. Qoca onun həyatı haqqında daha çox şey öyrənmək istəyirdi.

– Əgər elədirsə, onda bir problemimiz var. Nə qədər ki kifayət qədər qoyunun olduğunu düşünürsən, sənə kömək edə bilmərəm.

Dəliqanlı hiss etdi ki, hirslənməyə başlayır. Axı heç bir kömək istəmirdi. Şərab istəyən, söhbət etmək istəyən, kitabıyla maraqlanan qoca özüydü.

– Kitabımı qaytarın, – dedi. – Qoyunlarımla yana gedib yola çıxmalıyam.

– On qoyundan birini mənə ver, – dedi qoca. – O zaman gizli xəzinəni tapmaq üçün nə etmək lazım olduğunu sənə öyrədərəm.

Bu sözdən sonra dəliqanlı yuxusunu xatırladı və birdən hər şey tamamilə aydın oldu. Qaraçı qadın ondan pul istəməmişdi, bu qoca (bəlkə də, o qadının əriydi) həqiqətlə heç bir əlaqəsi olmayan yalan-palana görə daha çox pul istəyəcəkdi. Yəqin ki, bu da qaraçıdır.

Amma dəliqanlı hələ ağzını açmamış qoca yerə əyilib nazik çöplə qumun üzərinə bəzi şeylər yazmağa başladı. Qoca əyiləndə sinəsində bir şey parladı və elə parladı ki, dəliqanlının gözləri heç nə görmədi. Amma yaşına uyğun olmayan cəldliklə paltarın yaxasıyla sinəsini örtüdü qoca. Dəliqanlının gözqamaşması keçdi və qocanın yazdığı şeyləri açıq-aydın görməyə başladı.

Kiçik şəhərin meydanının qumları üzərində atasının və anasının adlarını oxudu. Həyatının o ana qədərki hekayəsini, uşaqkən oynadığı oyunları, keşiş məktəbinin soyuq gecələrini oxudu. İndiyə qədər heç kimə danışmadığı şeyləri oxudu: cüyür ovlamaq üçün atasının tufəngini gizlicə götürdüyünü və təkbaşına etdiyi ilk cinsi hərəkətini.

– Mən Salim kralıyam, – qoca demişdi.

– Əgər sən kralsansa, nə üçün mənəmlə çənə döyürsən? – dəliqanlı soruşdu; o məyus olmuş və bir qədər də çaşmışdı.

– Bunun çoxlu səbəbi var. Amma deyək ki, bunun ən mühüm səbəbi sənə Alın Yazını gerçəkləşdirmək gücünə malik olmağındır.

Alın Yazısının nə demək olduğunu bilmirdi.

– Sənin daim reallaşdırmaq istədiyən şeydir. Hamımız gənc ikən Alın Yazımızın nə demək olduğunu bilirik.

– Həyatın bu dövründə hər şey açıq-aydındır, hər şey mümkündür və insan xəyala dalmaqdan, həyata keçirmək istədiyi şeyləri arzulamaqdan qorxmur. Amma zaman keçdikcə sehrli bir qüvvə Alın Yazısını reallaşdırmağın mümkün olmadığını isbatlamağa çalışır.

Qocanın söylədikləri gənc çoban üçün o qədər də mühüm məna kəsb etmirdi. Amma bu “sehrli güclər”in nə demək olduğunu öyrənmək istəyirdi. Danışanda tacirin qızının ağzı bir qarış açılacaqdı.

– Bu güclər ilk baxışda rəğbət oyatmasalar da, əslində, sənə öz yolunu tapmağı öyrədirlər. Zehni və iradəni bunlar hazırlayırlar, çünki bir böyük həqiqət vardır: “Kim olursan ol, nə edirsən et, bütün qəlbinlə həqiqətən bir şey istədiyən zaman “Kainatın Ruhunu”nda bu istək əmələ gəlir”. Bu, sənin yer üzündəki xüsusi vəzifəndir.

İnsan yalnız səyahət etmək istəsə, ya da bir parça tacirinin qızıyla evlənmək istəsə, ya da xəzinə axtarmaq istəsə, Dünyanın Ruhunu insanların xoşbəxtliyi ilə bəzənir, ya da bədbəxtlikləriylə, arzuyla, qısqançlıqla. Öz Alın Yazısını gerçəkləşdirmək insanların yeganə həqiqi öhdəliyidir. Hər şey birdir və təkdir. Və bir şeyi istədiyən zaman bütün kainat sənin arzunun gerçəkləşməsi üçün səfərbər olur.

Meydana və gəlib-gedənlərə tamaşa edərək bir müddət susdular. Sükutu qoca pozdu:

– Nə üçün qoyun güdürsən?

– Çünki gəzməkdən xoşum gəlir.

Qoca meydanın küncündə qırmızı arabasında çirtlənmiş qarğıdalı satan adamı göstərdi.

– Uşaq ikən bu adam da səyahətə çıxmaq istəyirdi. Amma çirtlənmiş qarğıdalı satmaq, illər boyu pul toplamaq üçün bu arabanı almağı seçdi. Qocalanda bir aylığına Afrika gedəcək. İnsanın xəyal etdiyi şeyi reallaşdırması üçün həmişə imkan olduğunu heç cür başa düşmədi.

“Çobanlığı da seçə bilərdi”, – deyə düşündü dəliqanlı və bu düşüncəsini uca səsle təkrar etdi.

– Təbii ki, onu da fikirləşdi, – qoca dedi. Amma çirtlənmiş qarğıdalı satıcıları çobanlardan daha çox hörmətli dirlər. Çirtlənmiş qarğıdalı satanların başlarını soxmağa,

heç olmasa, bir komaları vardır, amma çobanlar yapıncıya bürünüb yatırlar. İnsanlar qızlarını çobanlardansa qarğıdalı satanlara verməyi üstün tuturlar.

Tacirin qızını düşünən çobanın ürəyi ağrıdı. Qızın yaşadığı şəhərdə, şübhəsiz, bir qarğıdalı çırtlaması satan vardı.

– Nəticə etibarilə insanların qarğıdalı çırtlaması satanlar və çobanlar haqqında düşündükləri, onlar üçün Öz Yollarından daha mühümdür.

Qoca kitabı vərəqləyib bir yerini oxudu. Çoban bir az gözlədi, sonra bir az əvvəl qocanın etdiyi kimi onun sözünü kəsdi:

– Bunları mənə niyə deyirsiniz?

– Çünki sən öz Alın Yazını yazmağa çalışırsan və bundan vaz keçmək üzrəsən.

– Siz ancaq belə hallarda zühur edirsiniz?

– Həmişə belə deyil, amma bir şeyi etməməkdən heç vaxt geri çəkilməmişik. Bəzən sağlam fikir, çıxış yolu kimi görünmüşəm. Bəzən də çox incə bir məqamda işləri asanlaşdırdım. Belə-belə işlər. Amma adamların çoxu bir şey başa düşmədi.

Bir həftə əvvəl bir arxeoloqa daş şəklində görünmək məcburiyyətində qaldığını danışdı. Bu adam zümrüd tapmaq ümidi ilə hər şeyini tərk etmişdi. Beş il sərasər bir çayın sahilində əlləşib doqquz yüz doxsan doqquz daş qırmışdı. Fikrindən o anda daşınmışdı ki, zümrüdü tapmağına bircə daş, tək bircə daş qalmışdı. Arxeoloq Alın Yazısı naminə bəhsə girdiyi üçün qoca işə qarışmağa qərar vermişdi; bir daşa dönüb arxeoloqun əl-ayağına dolaşmağa başladı. Beş ilini burada boş-boşuna sərf etmiş arxeoloq əsəbiləşərək daşı götürüb uzaqlara fırlatmışdı. Daş elə sürətlə süzmüşdü ki, başqa bir daşa dəyərək parça-parça olmuşdu və içindən dünyanın ən gözəl zümrüdü çıxmışdı.

– İnsanlar yaşamaqlarının səbəbini çox tez öyrənirlər, – qoca dedi, gözlərində ağır-acı hiss olunurdu. – Bəlkə də, elə həmin səbəbə görə dərhal ruhdan düşürlər. Amma dünyanın halı belədir.

Santyaqo söhbətin gizli xəzinəyə görə başlamış olduğunu xatırladı.

– Xəzinələri sellər torpağın altından çıxarır, yenə də sellər torpağın altına gömür, – dedi qoca. – Xəzinə haqqında daha çox şey bilmək istəyirsənsə, sürünün ondabirini mənə verməlisən.

– Xəzinənin ondabiri kifayət etməzmi?

Qocanın, sanki, ümidləri puça çıxdı.

– Hələ sahib olmadığın bir şeyi vəd edərək getsən, onu ələ keçirmək arzunu itirərsən.

Bundan sonra çoban xəzinənin ondabirini qaraçı qadına söz verdiyini söylədi qocaya.

– Qaraçılar hiyləgər olurlar, – dedi. – Həyatda hər şeyin bir əvəzi olduğu öyrənmək sənin üçün faydalıdır. İşiq savaşılarının öyrətməyə çalışdıqları da məhz budur.

Çobanın kitabını geri verdi.

– Sabah sürünün ondabirini mənə gətirməlisən. Gizli xəzinəni necə tapmağın yolunu söyləyəcəyəm sənə. Gecənə keyrə qalsın.

Sonra meydanın bir küncündə gözdən qeyb oldu.

* * *

Santyaqo kitabı oxumağa davam etmək istədi, amma bütün diqqətini kitab üzərində toplaya bilmədi. Qocanın doğru söylədiyini bildiyi üçün əsəbləri gərgin idi. Çırtladılmış qarğıdalı satanı tapıb bir torba çırtladılmış qarğıdalı aldı. Qocanın söylədiklərini bu adama desin, yoxsa sussun? Fikirləşirdi, amma heç cür qərara gələ bilmirdi. “Bəzən işi taleyin ümidinə buraxmaq daha yaxşıdır”, – deyər düşündü və satıcıya heç nə söyləmədi. Danışmağa başlasaydı, satıcı günlərlə baş sındıracaqdı: hər şeydən əl çəksinmi, çəkməsinmi? Amma balaca arabasına da yamanca öyrəşmişdi.

“Bu adamı düçar olduğu əzab-əziyyətdən qurtarmaq lazımdır”. Şəhəri gəzməyə başladı, limana qədər getdi. Limandakı kiçik binanın pəncərəyə bənəyən dəliyindən adamlar bilet alırdılar. Misir ölkəsinin Afrikada olduğunu öyrəndi.

– Arzunuz? – içəridəki məmur soruşdu.

– Bəlkə, sabah, – çoban uzaqlaşaraq cavab verdi. Qoyunlardan birini sataraq boğazın o biri sahilinə keçə bilərdi. Bu düşüncə qorxudurdu onu.

– Bu da bir xəyalpərəst, – içəridəki adam dəliqanlı uzaqlaşarkən məmur yoldaşına dedi. – Heç bilet almağa da pulu yoxdur.

Santyaqo kassanın önündəcə qoyunlarını düşünmüş və onların yanına getməyə qorxmışdu. İki ilin içində qoyun saxlamaqla bağlı nə vardısı, hamısını öyrənmişdi. Hər cür qoyuna baxmağı, qoyun qırmağı və sürünü qurdlardan qorumağı öyrənmişdi. Əndələsün bütün düzlərini və otlaqlarını tanıyırdı.

Dostunun ağılına ən uzun yolla getməyi qərara aldı. Şəhərin malikanəsi vardı; üreyindən qalaya dırmanıb divarların üstündə oturmaq keçdi. Yuxarıdan Afrikanı görə bilərdi. Bir zamanlar, təxminən, bütün İspaniyanı uzun müddət işğal altında saxlamış məğriblilərin buradan gəldiklərini söyləmişdi biri. Məğriblilərə nifrət edirdi. Qaraçıları onlar gətirmişdilər.

26

Yuxarıdan qocayla laqqırtı vurduğu meydan da daxil olmaqla şəhərin böyük bir hissəsini görə bilərdi.

“Bu qocaya rast gəldiyim günə daş düşəydi”, – deyə düşündü. Gördüyü yuxuları yoza bilən bir qadın axtarmağa getmişdi, sadəcə. Onun sadə bir çoban olması nə qadının, nə də qocanın vecinə deyildi. Həyatda heç bir şeyə inanmayan, çobanların bir gün öz qoyunlarına bağlana biləcəyini anladacaq halda olmayan tənha insanlar idi bunlar. O özü qoyunlarını yaxşı tanıyırdı. Hansı axsayır, hansı iki aydan sonra doğacaq, hansı tənbəldir – hamısını bilirdi. Onları qırmağı və kəsməyi də bilirdi. Əgər getməyə qərar versə, qoyunları məyus olacaq.

Külək əsdi. O, bu küləyi tanıyırdı. Şərq küləyi deyirdilər bu küləyə, imansızlar bu küləklə birlikdə gəlmişdilər. Tarifaya gəlməmişdən qabaq Afrikanın bu qədər yaxın olduğunu bilmirdi. Bu çox böyük təhlükə idi: məğriblilər ölkəni yenedən istila edə bilərdilər.

Şərq küləyi daha sərt əsməyə başladı. “Qoyunlarımla xəzinə arasında qaldım”, – deyə düşündü. Qərara gəlmək, öyrəşdiyi şey ilə sahib olmağı çox istədiyi şeyin ikisindən birini seçmək məcburiyyətində idi. Hələ tacirin qızı da vardı, amma qız qoyunlar qədər vacib deyildi, çünki ondan asılı deyildi. Bir şey dəqiq idi ki, əgər sabah qız onu görməzsə, bunun fərfinə belə varmazdı: qız üçün bütün günlər

bir-birinə bənzəyirdi və bütün günləri bir-birinə bənzəyən insanlar həyatlarında qarşılarna çıxan yaxşı şeylərin fərqi-nə vara bilmirlər.

“Anamı, atamı, doğulduğum şəhərin malikanəsini tərk etdim. Onlar bu duruma öyrəşdikləri kimi, mən də öyrəşdim. Qoyunlar da yoxluğuma öyrəşsələr, yaxşı olar”, – deyə düşündü.

Yuxarıdan meydana baxdı. Səyyar satıcı çırtladılmış qarğıdalılarını satmağa davam edirdi. Bir neçə saat əvvəl qocayla söhbət etdiyi yerdə bir gənc oğlanla qız gəlib oturdular və öpüşməyə başladılar.

“Çırtladılmış qarğıdalı satıcısı”, – deyə mızıldandı, amma cümləsini bitirmədi. Çünki şərq küləyi daha da sərt əsməyə başlamışdı; ruzigarı üzündə hiss etdi. Şübhəsiz, məğribli-ləri gətirirdi bu ruzigar, amma səhranın və çadralı qadınlara da qoxusunu gətirirdi buralara. Bir vaxtlar “Məchul”un dalınca düşmüş, qızıl, daş-qaş, macərə və ehramları axtarmağa çıxmış insanların tərini və xəyallarını gətirirdi. Küləyin azadlığını qısqandı dəliqanlı və anladı ki, onun kimi ola bilər. Özündən başqa heç bir şey mane olmurdu ona.

Qoyunlar, tacirin qızı, Əndəlüs çölləri onun Alın Yazısının mənzillərindən başqa bir şey deyildi.

Ertəsi gün günortaçağı qocanın yanına gəldi dəliqanlı. Yanında altı qoyun gətirmişdi.

– Çox təəccübləndim, – dedi qocaya. – Dostum sürünü dərhal satın aldı. Ömrü boyu çoban olmağı arzuladığını söylədi; yaxşı əlamətdir.

– Həmişə belə olur, – qoca dedi. – Biz buna Mərhəmət Qanunu deyirik. İlk dəfə qumar oynadığın zaman mütləq udursan. Bəxt gətirir.

– Yaxşı, niyə belə olur?

– Çünki həyat sənin Alın Yazını yaşamağını istəyir.

Sonra qoyunları gözdən keçirməyə başladı və bir qoyunun axsaq olduğunu gördü. Dəliqanlı bunun o qədər də əhəmiyyətli olmadığını söylədi. Çünki bu, qoyunların ən ağıllısıdır və ən çox yun verən də elə budur.

– Xəzinə haradadır? – dəliqanlı soruşdu.

– Misirdə, ehramların yanında.

Çoban karıxdı. Yaşlı qadın da eyni şeyi söyləmişdi, üstəlik, pul da almamışdı.

– Xəzinəyə çatmaq üçün işarələrə diqqət etməlisən. Tanrı hamının yolunu yer üzünə cızmış, yazmışdır. Sənə yalnız sənin üçün yazılanları oxumaq qalır.

Santyaqo danışımağa başlamazdan əvvəl onunla qocanın arasında bir pərvanə uçdu. Nənəsini xatırladı: uşaq olarkən nənəsi ona pərvanələrin uğur rəmzi olduğunu söyləmişdi. Eynilə cır-cır böcəklər, yaşıl çəyirtkələr, balaca boz kərtənkələlər və dördarpaq yoncalar kimi.

– Doğrudur, – çobanın fikirlərini oxuyan qoca dedi. – Eynilə nənəsinin söylədikləri kimi. Bunlar hamısı işarələrdir.

Sonra yaxasını açdı. Santyaqo bir gün əvvəl gördüyü şeydən çox təsirlənmişdi; dünən gözlərini qamaşdıran parıltını xatırladı. Qiymətli qaşlarla bəzədilmiş xalis qızıldan iri bir medalyon¹ vardı qocanın sinəsində.

Qoca, həqiqətən də, kral idi. Quldurların hücumuna məruz qalmamaq üçün əbaya bürünmüşdü.

28

– Al! – deyə medalyonun ortasına bərkidilmiş biri ağ, birisə qara iki daşı ona verdi. – Birinin adı Ürim, digərinin adı Tumimdir². Qara olan “xeyr” deməkdir, “ağ” olan isə “bəli”. İşarələri yoza bilmədiyin zaman sənə yardım edəcəklər. Amma yalnız obyektiv şeylər soruş.

Amma mümkünsə, özün qərara gəl. Xəzinə ehramların yanında, bunu artıq bilirsən. Mənə altı qoyun verməyə məcbur oldun, çünki qərara gəlməyinə mən kömək etdim.

Santyaqo iki daşı heybəsinə qoydu. Artıq hər şeyə özü qərar verəcəkdi.

– Hər şeyin yalnız bir şey olduğunu unutma. Rəmzlərin dilini unutma. Xüsusən də Alın Yazısının sonuna qədər getməyi unutma. İndi isə sənə kiçik bir hekayə danışmaq istəyirəm.

Bir tacir xoşbəxtliyin sirrini öyrənmək üçün öz oğlunu insanların ən müdrikinin yanına göndərir. Gənc oğlan

¹ Tövratin “Nəticə” fəslinin “Və sən İsrail oğullarının arasından mənə kahinlik etmək üçün qardaşın Harunu və onunla bərabər oğulları Nadəb və Abihuvu, Elizar və İmanarı yanına gətir” cümləsiylə başlanan 28-ci bəndədə hazırlanan geyimlər (medalyon, efod, entari, naxışlı köynək, əmmamə və qurşaq) rədd edilir. Buradakı “medalyon” Tövratdakı medalyona nəzirədir.

² Ürim və Tumim – böyük rahibin medalyonunda olan, Tanrının iradəsinin rəmzi sayılan iki daş; “Və Ürim ilə Tumimi hökmünü medalyonun içərisinə qoyacaqsan və Harun Rəbbin önündə İsrail oğullarının hökmünü daim ürəyinin üstündə daşıyacaq” (Tövrət, Nəticə, 29–30).

səhrayla qırx gün yol getdikdən sonra axırda bir təpənin başında olan gözəl bir malikanəyə gəlib çatır. Həmin müdrik burada yaşayırmış.

Ahıl bir övliya ilə qarşılaşacağını düşünən bizim qəhrəman girdiyi salonda qaynar bir mənzərə görür: tacirlər girib-çoxur, adamlar bir küncdə söhbət edir, orkestr gözəl melodiylar çalır; dünyanın dörd bir yanından gəlmiş ləzzətli təamlarla dolu bir masa da varmış. Müdrik növbəylə bu insanlarla danışmış və bizim cavan da növbəsinin çatması üçün iki saat gözləməyə məcbur olur.

Gəncin ziyarətinin səbəbini öyrənən müdrik ona “xoşbəxtliyin sirri”ni açıqlamaq üçün vaxtı olmadığını söyləyir və deyir ki, gedib sarayı gəzsin və iki saatdan sonra gəlsin.

“Amma sizdən bir xahişim var, – deyər müdrik əlavə edir. Sonra gəncin əlinə bir qaşığı verib, içinə iki damcı duru yağ tökür. – Sarayı gəzərkən bu qaşığı əlinizdə tutun və yağı yerə tökməyin”.

Cavan oğlan sarayın pilləkənlərini çıxıb-düşməyə başlayır, eyni zamanda gözünü qaşığından ayırmır. İki saatdan sonra müdrikin hüzuruna gəlir.

“Çox gözəl, – müdrik deyir. – Yemək salonundakı Əcəm xalılarını gördünüzmü? Bağbanbaşının on ilə yaratdığı bağçanı gördünüzmü? Kitabxanamdakı gözəl perqamentlərə fikir verdinizmi?”

Ütənən gənc heç bir şey görmədiyini etiraf etməyə məcbur olur. Çünki müdrikin ona verdiyi iki damla yağ dağıtmağa çalışmış, başqa heç bir şeyə diqqət edə bilməmişdi.

“Onda get, kainatımın xariqələrini tanı, – müdrik deyir. – Yaşadığı evi tanımayan bir insana etibar edə bilmərəm”.

Rahət nəfəs alan gənc qaşığı götürüb sarayı gəzməyə çıxır. Bu dəfə divarlardan asılmış, tavanları bəzəyən sənət abidələrinə diqqətlə baxır. Bağçaları, ətrafdakıları, çiçəklərin gözəlliyini, olduqları yerin gözəl sənət abidələrinin zərifliyini görür. Müdrikin yanına qayıdıb gördüklərini ətraflı danışır.

“Yaxşı, sənə əmanət etdiyim iki damcı yağ hanı?” – müdrik soruşur.

Qaşığa baxan gənc iki damcı yağın dağıldığını görür.

“Yaxşı, – müdriklər müdriki deyir. – Sənə verəcəyim nəsihət bundan ibarətdir: “Xoşbəxtliyin sirri dünyanın bütün

gözəlliklərini görməkdir, amma qaşığıdakı iki damla yağ unutmada".

Çoban ağzını açıb danışmadı. Qoca kralın danışdığı hekayənin mənasını başa düşmüşdü. Çoban gəzməyi sevə bilər, amma qoyunlarını əsla unutmamalıdır.

Qoca, Santyaqoya baxdı və sonra açıq əlləriylə onun başı üzərində bəzi qəribə işarələr etdi.

Sonra qoyunlarını qabağına qatıb oradan uzaqlaşdı.

Əyalət şəhəri Tarifanın yuxarı məhəlləsində məğribli-lərin tikdirdiyi qədim bir qala var; qala divarlarının üstündə oturan adam aşağıdakı meydanı, çırıldılmış qarğıdalı satanı, bir də qarşı tərəfdə Afrikanın bir hissəsini görə bilər.

Salim kralı Məlkisədək o axşam qala divarlarının üstündə oturdu və üzündə şərq küləyi adı verilən ruziganı hiss etdi. Sahibləri dəyişdiyindən özlərini itirmiş qoyunlar bir az irəlidə qımıldayırdılar. Bütün arzuları tək-cə yemək və içmək idi.

Məlkisədək limandan uzaqlaşan kiçik gəmiyə baxdı. Gənc çobanı bir daha görməyəcəkdi, ondabir vergini ödəyəndən sonra Abramı¹ bir daha görmədiyi kimi. Amma işinin xüsusiyyəti beləydi.

Tanrıların diləkləri ola bilməz, çünki Tanrıların "alın yazı"ları yoxdur. Bununla yanaşı, Salim kralı qəlbinin dərinliklərində Santyaqoya müvəffəqiyyət arzuladı.

"Heyif! Tezliklə adımlı unudacaq, – deyə düşündü. – Gərək adımlı bir neçə dəfə təkrar edəydim ona. Məndən danışdığı zaman mənim Salim kralı Məlkisədək olduğumu söyləsin".

Sonra göy üzünə baxdı: "Bilirəm: Sənin də söylədiyini kimi, Tanrım, bütün bunlar boş şeydir. Amma bəzən bir qoca kral da özüylə öyünmək ehtiyacı duya bilər".

¹ "Və Abram (İbrahim) Kedermaomer və onunla birlikdə olan kraları vurub qayıtdıqdan sonra Şave vadisində Sodom kralı onu qarşılamaya çıxdı (bu, Kralın Vadisidir). Və Salim kralı Məlkisədək çörək və şərab çıxardı və onu mübarək qılıb dedi: "Göylərin və Yerinin sahibi Uca Allah tərəfindən Abram mübarək olsun; sənin düşmənlərini sənə təslim edən Uca Allah mübarək olsun". Və hər şeyin ondabirini ona verdi. Və Sodom kralı Abrama dedi: "Canları mənə ver və malı özün götür". Və Abram Sodom kralına dedi: "Göylərin və Yerinin sahibi Uca Allaha, Rəbbə nə bir ip, nə bir çarıqbağı, nə də sənə aid olan bir şeyə əlini uzatdım, ta ki "Abramı varlandırdım" deməyəsən. Ancaq gənclərin yediklərindən və mənimlə gedən adamların, Aker, Esikol və Mamrenin payından başqası mənə olmasın: bunlar paylarını alıblar". (Tövrat, Tərvin, XIV, 17-23).

“Bu Afrika nə qərribə məmləkətdir!” – Santyaqo düşündü. Şəhərin dar küçələriylə gəzərkən əvvəllər gördüyü qəhvəxanalara bənzəyən bir qəhvəçi dükənində oturdu. Buradakı adamlar bir-birinə ötürərək iri qəlyanlar çəkirdilər. Bir neçə saat ərzində əl-ələ tutub gəzən qadınlar, çadralı qadınlar, hündür qüllələrin başına çıxıb mahnı oxuyan din adamları, bunların ətrafında diz çöküb alınlarını yerə vuran insanlar gördü.

“İmansızların səcdə etmələri”, – deyə düşündü. Uşaq ikən kəndlərindəki kilsədə boz ata minmiş övliya Santyaqo Matamorosun heykəlini görmüşdü. Qılıncını çəkmiş, ayaqlarının altında buranın adamlarına oxşayan adamlar özlərini “naqolay” və tənha hiss edirdi. İmansızların qorxunc baxışları vardı.

Üstəlik, yol üstə olmağın təlaşını bir cəhəti unutturmuşdu, onu uzun müddət xəzinəsindən uzaqlaşdırma bilən bir cəhəti. Bu ölkədə hamı ərəb dilində danışdı.

Qəhvəxananın sahibi yaxınlaşdı; Santyaqo yanındakı masaya gətirildiyini gördüyü içkidən barmaq işarəsiylə sifariş verdi. Sifariş etdiyi çay idi, acı çay. Halbuki şərəb içmək istəyirdi.

Amma indi belə şeylərə görə qayğılanmağın zamanı deyildi. Xəzinədən başqa heç bir şey düşünməməliyi, onu necə ələ keçirəcəyini düşünməli idi. Qoyunların satışından yaxşı pul əldə etmişdi və pulun ecazkar gücü olduğunu bilirdi. Pulu olan adam heç vaxt tamamilə yalqız deyildir. Qısa müddətdən sonra, bəlkə də, bir neçə günün içində ehramlara gedib çatacaqdi. Sənəsi qızıldan par-par yanan bir qocanın altı qoyundan ötrü yalan satmağa ehtiyacı yox idi. Qoca kral ona rəmzlərdən danışmışdı. Boğazı keçərkən rəmzləri düşünmüşdü. Bəli, onun nədən danışdığını çox yaxşı başa düşürdü: Əndəlüs çöllərində keçirdiyi vaxt ərzində lazımı yollarla getmək üçün yerdəki və göydəki işarələri oxumağa vərmişdi. Filan quşun olması yaxınlıqda ilan olduğuna işarəydi; filan kol isə ətrafda su olmasının əlamətiydi. Bunları ona qoyunlar öyrətmışdi.

“Tanrı qoyunları belə yaxşı güdürsə, insanı da güdəcəkdir”, – deyə düşündü və içinin rahatlığını hiss etdi. Çayın acılığı azaldı.

– Sən kimsən? – qəfil ispanca soruşdular.

Birdən-birə dizlərində taqət hiss etdi. İşarələri düşündüyü yerdə biri peyda olmuşdu.

– Sən ispanca danışmağı haradan bilirən? – soruşdu.

– Burada, demək olar ki, hamı ispanca danışa bilir. İspaniyaya buradan cəmi ikisaatlıq yoldur.

– Otur, sənin üçün bir şey sifariş edim. Mənim üçün də şərab söylə. Bu çaya nifrət edirəm.

– Bu ölkədə şərab yoxdur, – o biri cavab verdi. – Din qadağa qoyub.

Gənc çoban ehramlara getmək istədiyini söylədi. Elə xəzinədən söz salmaq istəyirdi ki, bunun düzgün olmadığını düşündü. Ərəb oğlan onu oraya aparmaq üçün xəzinədən pay istəyə bilərdi. Qocanın ona sahib olmadığı şeylər haqqında söylədiklərini xatırladı.

– Mümkünsə, məni ora aparmağını rica edəcəyəm.

Oraya necə getmək lazım olduğunu bilirən?

Qəhvəçinin yaxınlıqda olduğunu və söhbətlərinə diqqətlə qulaq asdığını hiss etdi. Kişinin burada olması onu narahat edirdi. Lakin bələdçi tapmadığı üçün fürsəti əldən vermək istəmirdi.

– Böyük Saxara səhrasını keçmək lazımdır, – ərəb oğlan dedi. – Bunun üçün də pul lazımdır. Əvvəlcə bilmək istədim görüm, kifayət qədər pulun varmı?

Santyaqoya bu sual bir az qəribə gəlirdi. Amma qocaya inamı vardı və o demişdi ki, əgər bir işi həqiqətən görmək istəyirsinizsə, bütün kainat sizin xeyrinizə işləyəcək.

Pulunu cibindən çıxarıb yeni dostuna göstərdi. Qəhvəçi bir az da yaxına gəlib baxdı. Onlar ərəbcə nəsə danışdılar. Qəhvəçi, deyəsən, hirslənmişdi.

– Buradan gedək, – cavan ərəb dedi. Sahib burada qalmağımızı istəmir.

Santyaqo özünü bir az rahat hiss etdi. Borcunu ödəmək üçün ayağa qalxdı, amma sahib onun qolundan tutub nöqtəsiz-vergülsüz uzun bir nitq irad eləməyə başladı. Santyaqo güclü olmağına güclüydü, fəqət yad bir ölkədəydi. Yeni dostu qəhvəçini kənara itələyib Santyaqonu bayıra çıxardı.

– Puluna göz qoyurmuş, – dedi. – Tanca Afrikanın başqa yerlərinə bənzəmir. Bura limandır, limanlar oğru yuvası olur.

Deməli, çətin vəziyyətə düşdükdə təzə tanış olduğu bu dostuna bel bağlaya bilirdi. Pulları cibindən çıxarıb saydı.

– Sabah ehramlarda ola bilərik, – o biri pulu görərək dedi. – Amma iki dəvə almalıyıq.

Tancanın dar küçələriylə birgə addımladılar. Hər küncdə-bucaqda satılan mal vitrinləri vardı. Axırda bazarın olduğu böyük bir meydana gəlib çıxdılar. Minlərlə adam bazarlıq edir, alıb-satırdı; rəngbərəng xalılar, cürbəcür qəlyanlar yan-yana düzülmüşdü. Santyaqo təzə dostundan gözünü çəkmirdi. Pullarının hamısının artıq onun əlində olduğunu unutmurdu. Pulunu ondan geri almaq istədi, amma bunun qabalıq olduğunu düşündü. Hazırda üstündə gəzdidiyi bu yad torpağın adət-ənənəsini hələ bilmirdi.

“Gözüm üstündə olsa, kifayətdir”, – deyə düşündü. Özü ondan daha güclüydü.

Birdən bu qorxunc və qarmaqarışq əşya yığını içində gözləri indiyə qədər görmədiyi gözəl bir qılınca ilişdi. Qını gümüşdən idi, qara rəngli qəbzəsinə qiymətli daşlar düzülmüşdü. Misirdən qayıdanda bu qılınıcı almağı qət etdi. Dostuna dedi:

– Satıcıdan qılınıcın qiymətini soruş. – Amma birdən yadına düşdü ki, silaha baxarkən iki saniyə diqqəti yayınıb.

Sanki, qəfildən döş qəfəsi daraldı və ürəyi sıxıldı. Onu nə gözlədiyini bildiyindən yan tərəfə baxmağa qorxdı. Gözləri bir anlığa gözəl qının üstündə qaldı, sonra bütün cəsarətini toplayıb başını döndərdi.

Ətrafında bazar meydanı vardı; gedib-gələn, çığırbağırnan, xalı, fındıq, mis sinilərin yanında qıvrıciq kahılar, küçədə əl-ələ tutmuş kişilər, çarşablı qadınlar, müxtəlif cür qidaların xoş qoxuları vardı... Amma heç bir yerdə dostunun kölgəsi belə yox idi.

Bir-birini itirməyin təsadüf olduğuna inanmaq istədi. Onun geri qayıdacağını umaraq olduğu yerdə qalmaqı qərəra aldı. Bir az sonra bu məlum qüllələrdən birinə bir adam çıxıb mahını oxumağa başladı; bundan sonra oradakılar diz çöküb alınlarını yerə vurdular və onlar da mahını oxumağa başladılar. Daha sonra şey-şüylərini yığırdıb getdilər.

Günəş də batmağa başladı. Cavan oğlan meydanı əhatə edən ağ rəngli evlərin arxasında itincəyə qədər uzun-uzadı

günəşə baxdı. Həmin günəş bu səhər doğarkən başqa qitədə olduğunu, orada çobanlıq etdiyini, altmış qoyunu olduğunu və gənc bir qızla görüşəcəyini düşünmüşdü. Səhər-səhər düzlərdə dolaşarkən başına gələnlərin hamısını bilirdi. Halbuki indi günəş batarkən başqa bir ölkədəydi, dillərini belə başa düşmədiyi insanların yaşadığı yad bir ölkədə yad bir adam idi. Artıq çoban deyildi, heç bir şeyi yoxuydu; ölkəsinə geri dönmək və hər şeyi yenidən başlamaq üçün lazım olan pulu belə.

“Bütün bunlar eyni günəşin doğmasıyla batması arasında oldu”, – deyə düşündü. Bir göz qırpımında həyat şərtlərinin dəyişdiyini düşünərək özünə yazdığı gəldi.

Ağlamağa utanırdı. Qoyunların qarşısında heç vaxt ağlamamışdı. Amma bazar meydanı bomboş idi və o, vətəninəndən xeyli uzaqdaydı.

34

Ağladı. Tanrı adil olmadığı üçün, öz yuxularına inanan insanları bu şəkildə mükafatlandırdığı üçün ağladı. “Qoyunların yanında xoşbəxt idim və xoşbəxtliyimi ətrafımdakılarla bölüşürdüm. Gəldiyimi gören insanlar məni yaxşı qarşılayırdılar. İndi kədərli və bədbəxtəm. Neyləyəcəyəm? Daha qəddar olacağam və bir adam mənə xəyanət etdiyi üçün artıq heç kimə etibar etməyəcəyəm. Xəzinəmi tapa bilmədiyim üçün gizli xəzinə tapan hər kəsə nifrət edəcəyəm. Və bütün dünyanı idrak edə bilməyəcək qədər kiçik olduğum üçün malik olduğum cüzi şeyləri qorumağa çalışacağam”.

Heybəsini açdı ki görsün, içində nə var; gəmidəykən yediyi kətədən, bəlkə, bir tikə qalmışdı. Amma qalın kitabdən, yapıncıdan və qocanın bağışladığı o iki daşdan başqa bir şey tapa bilmədi.

Daşları görcək daxilində böyük bir təsəlli hiss etdi. Altı qoyununu qızıl medalyondan sökülən bu daşlara dəyişmişdi. Bunları satıb geri qayıtmaq üçün bilet ala bilirdi. “Bundan belə daha hiyləgər olacağam”, – deyə düşündü, iki daşı heybədən çıxarıb cibinə soxdu. Bura limandır və ərəb oğlanın ona söylədiyi yeganə həqiqət də bu idi: limanlarda həmişə çoxlu oğru olur.

Qəhvəçinin ümitsiz cəhdlərini indi anlayırdı: bu adama inanmamağını söyləməyə çalışırdı. “Mən də hamı kimi-yəm: dünyanın həqiqətlərinə olduqları kimi deyil, olmalarını istədiyim kimi baxıram”.

Daşlara xeyli baxdı. Onları mehribancasına oxşadı, istiliklərini, sürüşkən səthlərini barmaqlarının ucunda hiss etdi. Bu daşlar onun xəzinəsiydi. Onlara toxunmaq sakitləşdirdi onu. Daşlar ona qocanı xatırlatdı.

“Əgər bir şeyi həqiqətən ürəkdən istəsən, – demişdi qoca, – onu həyata keçirmək üçün bütün kainat köməyinə gələr”.

Santyaqo bunun doğru olub-olmadığını anlamaq istədi. Bomboş bir bazar meydanındaydı, nə cibində bir çəpik pulu, nə də gecələməyə yeri vardı. Amma bu daşlar onun kralla tanışlığının sübutuydu; onun bütün həyatını bilən, atasının silahıyla nə etdiyindən, ilk cinsi hərəkətdən xəbəri olan bir kralla tanış olmuşdu.

“Daşlar kahinlik edə bilər. Adları Urim və Tumimdir”.

Daşları yenidən heybəsinə qoydu və bir sınaq keçirmək istədi. Qoca, daşlar yalnız adamın nə istədiyini bildikləri zaman işə yaradıqları üçün onlara açıq-aşkar suallar vermək lazım olduğunu söyləmişdi.

Qoca xeyir-duasının hələ də üstündə olub-olmadığını soruşdu.

Daşlardan birini çıxardı. Çıxan daş “Bəli” idi.

– Xəzinəmi tapa biləcəyəm? – deyə soruşdu.

Əlini heybəyə saldı, daşlardan birini götürmək istədi. Amma daşlar torbadakı deşikdən aşağı düşdü. Heybədə deşik olduğunu bilmirdi. Urimlə Tumimi yerdən qaldırıb heybəyə qoymaq üçün aşağı əyildi. Amma onları görcək başqa bir şeyi xatırladı:

“Rəmlərə hörmətlə yanaşmağı və onları izləməyi öyrən”, – demişdi qoca kral.

“Bu bir işarədir”. Santyaqo öz-özünə gülməyə başladı. Sonra daşları yerdən götürüb heybəsinə qoydu. Dəliyi tikmək fikri yox idi; daşlar istədikləri vaxt bu deşikdən düşə bilərdi. Öz taleyindən qaçmamaq üçün bəzi şeyləri soruşmamaq lazım olduğunu öyrənmişdi.

Öz-özünə: “Öz qərarlarımı özüm verəcəyəm”, – dedi.

Amma daşlar qocanın hər zaman onun yanında olduğunu söyləmişdi. Bu, onun özünəinamını yenidən qüvvələndirmişdi. Yenidən bomboş qalmış bazar yerinə baxdı, əvvəl hiss etdiyi ümitsizliyi artıq hiss etmədi. Artıq bura yad bir dünya deyildi: yeni bir dünya idi.

Doğrusu, onun istədiyi də elə bu idi. Yeni dünyalar tanımaq. Ehtramlara heç vaxt gedib çatmasa da, hələ ki tanıdığı bütün çobanlardan daha uzaqlara gedə bilmişdi.

“Ah! Gəmiylə ikisaatlıq məsafədə hər şeyin nə qədər fərqli olduğunu kaş bilsəydi...”

Yeni dünya əski bir bazar yeri halında qarşısında idi, amma buranın qarışqa yuvası kimi qaynayan həyat dolu vaxtını da görmüşdü və heç zaman unutmayacaqdı. Qılıncı xatırladı, bir anlıq xəyala dalıb onu seyr etməsi Santyaqoya çox baha başa gəlmişdi. Amma indiyə qədər ona bənzər heç bir şey görməmişdi həyatında. Birdən dünyaya istər bir oğrunun qurbanı, istərsə də xəzinə axtararkən macəraçı kimi baxa biləcəyini anladı.

“Mən xəzinə axtaran macəraçıyam”, – deyərək yorğunluqdan ayaq üstə dura bilməyib yuxuya getməzdən əvvəl düşündü.

36

Birinin çiyinə toxunduğunu hiss edərək oyandı. İndi yenidən canlanmaqda olan bazar meydanının ortasında yatmışdı.

Qoyunlarını axtararaq ətrafına baxdı və birdən artıq başqa bir dünyada olduğunu xatırladı. Bundam nəyus olmaqdan, tam əksinə, özünü xoşbəxt saydı. Artıq su və yemək dalınca qaçmağa məcbur deyildi və elə indidən xəzinə axtarmağa başlaya bilərdi. Cibində bir qəpiyi də yox idi, amma həyata olan inamı vardı. Sırağagün axşam oxumağa vərdiş etdiyi kitablardakı qəhrəmanlar kimi macəraçı olmağı seçmişdi.

Tələsmədən meydanı gəzib-dolanmağa başladı. Satıcılar piştaxtaları qurmağa başlamışdılar; şirniyyat satan biri-nə piştaxtasını qurmağa kömək etdi. Bu adamın üzündə başqalarınıninkinə bənzəməyən təbəssüm vardı; nəşə doluydu, həyat eşqi güclüydü və ağır iş gününə başlamağa hazır idi. Bu yaşlı adamın gülümsəməsi ilk baxışdan bir qədər əvvəl tanış olduğu qoca kralı xatırladırdı. “Bu tacir səyahət etmək, ya da bir tacirin qızıyla evlənmək üçün şirniyyat istehsal etmir. Xeyr, bu sənəti sevdiyi üçün bununla məşğul olur”, – deyərək çoban düşündü. Hiss etdi ki, bu yaşlı kişinin etdiyini o da edə bilər. Birinin öz Şəxsi Mənzərəsinə yaxın, ya da uzaq olduğunu ilk baxışdan anlamaq “asan şeydir, amma mənim üçün bunu başa düşmək hələ tezdir”.

Piştaxta qurulan kimi satıcı hazırladığı ilk şirniyyatı Santyaqoya verdi. O, şirniyyatı sürətlə yeyib təşəkkür etdi və yola düzəldi. Biz az uzaqlaşmışdı ki, piştaxtanı iki nəfərin qurduğu ağına gəldi; bunlardan biri ərəbcə, digəri ispanca danışırdı. Amma bir-birini çox gözəl anlamışdılar.

“Sözlərdən xaricdə də dil var, – deyə düşündü. – Əvvəllər qoyunlarla belə bir təcrübə olub, indi eyni şeyi insanlarla edirəm”.

Beləcə, yeni və cürbəcür şeylər öyrənirdi. Bunları əvvəllər də görmüşdü, amma yenə də təzəydilər, çünki bunlar əvvəllər də gördüyü, fəqət əhəmiyyət vermədiyi şeylər idi. Bu şeylərə öyrəşdiyi üçün belə olmuşdu. – “Sözlərə ehtiyac duymayan bu dilin sirlərini öyrənməyi bacarsam, dünyanı qavramağı da bacaracağam”.

“Hər şey bir və eyni şeydir”, – demişdi qoca.

Tancanın dar küçələriylə dolaşmağı qərara aldı: rəmlərdən baş açmağı ancaq bu şəkildə bacara bilərdi. Bunun üçün, heç şübhəsiz, böyük səbir lazım gəlirdi, amma səbir bir çobanın öyrəndiyi ilk ərdəmdir.

Qoyunların ona öyrətdikləri dərsləri bu yad dünyada tətbiq etdiyini bir daha anladı.

“Hər şey bir və eyni şeydir”, – demişdi qoca.

Büllursatan günəşin doğmaqda olduğunu gördü və hər səhərki kimi yenə ürəyi sıxıldı. Təxminən, otuz il idi ki, eyni yerdəydi – müştərilərin nadir hallarda ayaq basdığı yoxuş yuxarı bir küçənin lap sonundakı bu dükanda. Artıq heç bir şeyi dəyişmək mümkün deyildi. Bütün həyatı boyu ancaq büllur əşya alıb-satmaqla məşğul olmuşdu. Vaxt vardı dükanı çox məşhur idi, hamı buranı tanıyırdı: ərəb tacirləri, fransız və ingilis geoloqları, alman hərbciləri, yəni cibləri həmişə pulla dolu olan adamlar. O vaxtlar büllur alveri qeyri-adi bir macərəydi və o, necə varlanacağı, yaşlı vaxtında sahib olacağı gözəl qadınları xəyal edirdi.

Sonra zaman getdikcə şəhər dəyişdi. Səptə şəhəri də Tanca kimi zənginləşdi və ticarətin xarakteri dəyişdi. Qonşular başqa yerlərə köçdülər və bir müddət sonra təpədə bir neçə dükandan başqa heç nə qalmadı. Üç-dörd əhəmiyyətsiz mağazadan ötrü heç kim o boyda yoxuşu dirməşmaq istəmirdi.

Amma büllur alverçisinin başqa yolu yox idi. Həyatının otuz ilini büllur əşya alveri edərək yaşamışdı; həyatına yeni bir yön vermək artıq çox geciydi.

Günortaya qədər dar küçədən gəlib-keçənlərə baxdı, çox az adam gəlib-keçdi. Neçə illəriydi ki beləydi; keçənlərin hamısına, demək olar, bələd idi.

Nahardan vaxtından bir neçə dəqiqə öncə gənc əcnəbi vitrinin önündə dayandı. Gənc oğlan da hamı kimi adi geyimdə idi, amma büllur alverçisinin təcrübəli gözləri onun cibində pul olmadığını dərhal sezdi. Hər ehtimala qarşı dükanə girdi və gənc oğlan gedənə qədər gözləməyi qərara aldı. Qapıya dükanda bir neçə xarici dildə danışdığını bildiren lövhə asılmışdı. Santyaqo piştaxtanın arxasından bir nəfərin çıxdığını gördü.

– İstəyirsinizsə, – dedi, – bu vazaları təmizləyə bilərəm. Bu vəziyyətdə bunları heç kim almaq istəməz.

Tacir heç bir şey söyləmədən gəncin üzünə baxdı.

– Əvəzində qarnımı doyurmaq üçün yeməyə bir şey verərsiniz, yaxşıımı?

Kişi danışmırdı. Santyaqo özü başlamağı qərara aldı. Heybəsində yapıncısı vardı, səhrada ona ehtiyacı olmayacaqdı. Yapıncını çıxardı və vazaları silməyə başladı. Yarım saatin içində vitrindəki bütün büllurları sildi. Bu vaxt ərzində iki müştəri gəlib çoxlu büllur aldı.

Hər şeyi təmizləyib qurtaran kimi dükan sahibindən yeməyə bir şey istədi.

– Yaxşı, gedək, yemək yeyək, – dedi büllur taciri. Qapıya bir lövhə asdı və yoxuşun sonundakı aşxanaya getdilər. İçəridəki yeganə masa arxasında oturduqları zaman büllur taciri gülümsünərək dedi:

– Əslində, heç bir şeyi təmizləməyə ehtiyac yox idi. Quran ac insanları doyurmağı buyurur.

– Əgər elədirsə, onda bunu etməyimə niyə razı oldunuz? – gənc soruşdu.

– Çünki büllurlar çirkliydi və mənim kimi sənin də başımızdakı pis fikirləri təmizləməyimiz lazım idi.

Yeyib qurtaran kimi tacir dedi:

– İstəyirəm dükanımda işləyəsən. Bu gün sən büllurları silərkən iki müştəri gəldi: bu, yaxşı işarədir.

“İnsanlar elə hey işarələrdən söz açırlar, – deyə çoban

düşündü. – Amma nədən danışdıqlarını tam olaraq bilmirlər. Eynilə, illərdir ki, mənim qoyunlarımla sözsüz bir dildə danışdığımı bilmədiyim kimi”.

– Mənimlə işləyəcəksən? – büllur taciri sualı təzələdi.

– Sabaha qədər işləyə bilərəm, – Santyaqo cavab verdi, – dükandakı bütün büllurları təmizləyərəm. Əvəzində sabah Misirə getməyim üçün lazım olan pulu verərsiniz.

Kişi birdən gülməyə başladı.

– Dükandakı bütün büllurları ilboyu silsən də, satılan hər maldan yaxşı faiz alsan da, Misirə getmək üçün gərək xeyli borc pul tapasan. Tanca ilə ehramlar arasında minlərlə kilometrlik səhra var.

Bundan sonra araya elə bir sükut çökdü ki, sanki, bütün şəhər yuxuya getdi. Sanki, artıq bazar-filan yox idi, satıcılar arasındakı çəkişmələr sona yetmiş, minarələrə çıxıb mahını oxuyan insanlar yoxa çıxmış, qəbzələri bəzəkli gözəl qılınclar uçub getmişdi. Ümid və macərə, qoca kralar və Şəxsi Mənqəbələr yoxuydu artıq. Nə xəzinə, nə də ehramlar vardı. Cavan oğlanın ruhu səssizliyə gömüldüyü üçün, sanki, bütün dünya lal olmuşdu. Nə dərd, nə ağrı, nə də ümitsizlik: yalnızca kiçik aşxananın kiçik qapısından keçib-gedən bir baxış və ucsuz-bucaqsız ölüm arzusu, eyni anda hər şeyin sonsuzluğadək bitdiyini görmək diləyi.

Tacir çaşqın-çaşqın ona baxdı. Səhər-səhər onda gördüyü bütün nəşə, sanki, bir anda uçub getmişdi.

– Ölkənə qayıtmaq üçün lazım olan pulu sənə verərəm, oğlum, – büllur taciri dedi.

Santyaqo dinmədi. Sonra ayağa qalxdı, üst-başını sahmanladı və heybəsini götürdü.

– Sizinlə işləyəcəyəm, – dedi.

Və uzunsürən sükutdan sonra sözünü sona çatdırdı:

– Bir neçə qoyun almaq üçün pula ehtiyacım var.

İKİNCİ FƏSİL

Santyaqo, təxminən, bir ay idi büllur tacirinin yanında işləyirdi. Amma ona tam mənasıyla zövq verən bir iş deyildi. Tacir büllurları qırmamaq üçün çox diqqətli olmağı fasiləsiz xatırladaraq bütün günü piştaxtanın arxasında deyirdi.

Buna baxmayaraq, Santyaqo orada çalışmaqda davam edirdi. Çünki kişi deyingən olmağına deyingən idi, amma ədalətsiz biri də deyildi, satılan hər bir əşya üçün olduqca yaxşı faiz alırdı və hələ indidən bir az pul da yığmağı bacarmışdı. Bu səhər hesablamışdı: hər gün belə – bu şəkildə işləsəydi, bir ilə bir neçə qoyun ala bilərdi.

– Büllurlar üçün sərgi rəfi düzəltmək istəyirəm, – dedi müdirinə. – Bayıra qoya bilərik; bu da yoxuşun başlanğıcından bu yana bütün gəlib-gedənlərin diqqətini cəlb edər.

– Bu günə qədər heç belə bir şey etməmişəm, – tacir cavab verdi. – Adamlar keçərkən rəfi aşırırlar, büllurlar da qırılır.

– Qoyunlarımla çölləri dolanarkən ilan çalmasına qurban gedə bilərdilər. Amma bu təhlükə qoyunlarla çobanların həyatlarının bir parçasıdır.

40

Bu əsnada tacir üç büllur vaza almaq istəyən bir müştərinin yanına getdi. Artıq həmişəkinə nisbətən alveri daha yaxşı gedirdi. Sanki, əski gözəl günlər geri dönmüşdü, küçənin Tancanın ən gur küçələrindən biri olduğu vaxtlar kimi.

– Getdikcə gəlib-gedənlər çoxalır, – müştəri gedəndən sonra Santyaqo tərəfə döndü. – Bunun sayəsində daha yaxşı yaşaya bilirəm, sən də tezliklə qoyunlarına qovuşa biləcəksən. Həyatdan bundan artığını niyə istəyək ki?

– Çünki işarələri izləməyə məcburuq, – Santyaqo fikirləşmədən cavab verdi. Tacirə heç vaxt hər hansı kralla tanış olmaq qismət olmadığından onunla bu cür danışdığına peşman oldu.

– Buna Mərhəmət Qanunu deyilir, – demişdi qoca kral. – Naşı taleyi. Çünki həyat sənin Alın Yazına yanaşmağını istəyir. – Bununla belə, tacir cavan oğlanın ona nə demək istədiyini çox yaxşı başa düşürdü. Santyaqonun dükanda olması da bir işarəydi. Getdikcə daha çox pul qazanmağa başlamışdı və ispan gənci işə götürdüüyü üçün zərrə qədər də peşman deyildi. Şübhəsiz, gənc oğlan zəhmət haqqından daha çox pul alırdı; daim satışın belə çox olacağını ağına belə gətirmədən ona olduqca yüksək faiz ödəmişdi; fikirləşirdi ki, onsuz da, gec-tez qoyunların yanına qayıdacaq.

– Ehramlara getmək nəyinə lazımdır? – söhbəti sərgi rəfindən yayındırmaq üçün soruşdu.

– Ehramlar barəsində çox eşitmişəm, – cavan oğlan daldığı xəyalları bir tərəfə buraxaraq dedi. Xəzinə artıq acı bir xatirəydi və bunu ağılına gətirməməyə çalışırdı.

– Sadəcə, ehramları görmək üçün səhranı keçmək istəyən birisini tanıyıram buralarda, – tacir dedi. – Daş qalağından başqa bir şey deyil.

– Siz heç vaxt səyahət etmək barədə xəyala dalmamısınız, – Santyaqo qapıdan girən müştərinin yanına gedər-kən dedi.

İki gündən sonra tacir sərgi rəfi mövzusuna qayıtdı:

– Dəyişiklikləri o qədər də sevmirəm, – dedi. – Nə sən, nə də mən pulu başından aşan tacir Həsənə bənzəmirik. Bir şey alarkən bir xata eləsə də, vecinə olmur. Amma bizlər xatalarımıza görə cavab verməyə məcburuq.

“Dedikləri doğrudur”, – deyə düşündü Santyaqo.

– Bu sərgi rəfini nə üçün istəyirsən? – tacir soruşdu.

– Tezliklə qoyunlarıma qovuşmaq istəyirəm. Əgər bəxtimiz gətirirsə, gərək bundan faydalanmaq; taleyin bizə kömək olması üçün biz də ona yardımçı olacaq şəkildə davranmalıyıq, əlimizdən gələni etməliyik. Buna “Mərhəmət Qanunu” deyirlər. Ya da “naşı taleyi”.

İxtiyar tacir bir müddət ağzını açmadı. Sonra dedi:

– Peyğəmbərimiz bizə Quranı verdi və ömür boyu yalnız beş qaydaya əməl etməyimizi məcburi buyurdu. Ən mühüm şərt budur: Allah təkdir. Digər şərtlərə gəlincə: gündə beş vaxt namaz qılmaq, Ramazanda oruc tutmaq və yoxsullara zəkat vermək.

Susdu. Peyğəmbərdən danışarkən gözləri dolmuşdu. Ürəyi mərhəmətlə dolu bir insan idi. Bəzən səbirsizlik etsə də, islamın qanunlarına uyğun yaşamağa çalışırdı.

– Yaxşı, beşinci şərt hansıdır? – cavan oğlan soruşdu.

– İki gün qabaq sən mənə heç vaxt səyahət barəsində xəyallara dalmadığımı söylədin, – tacir cavab verdi. – Əsl müsəlman üçün beşinci şərt səyahətə çıxmaqdır. Ömrümüzdə, heç olmasa, bircə dəfə müqəddəs Məkkəni ziyarət etməliyik. Məkkə ehramlardan daha uzaqdır. Gənc ikən malik olduğum cüzi vəsaiti bu dükanı açmağa sərf etdim. Günlərin birində Məkkəyə getmək üçün kifayət qədər

pulum olacağını düşünürdüm. Doğrusunu bilmək istəyirsənsə, pul qazanmağa başladım, amma büllurları heç kimə əmanət edə bilmədim; gərək büllurlara yaxşı baxsan, çünki çox zərifdir. Bir ara Məkkəyə gedən çoxlu adam gəlirdi dükanıma. Aralarında xidmətçiləriylə, dəvələriylə yola çıxanlar vardı, hacılığa namizədlər vardı, amma çoxu məndən daha kasıb insanlar idi. Hamısı şad-xürrəm gedib, şad-xürrəm də qayıdır, evlərinin qapısına həccə getdiklərini göstərən əlamətlər asırdılar. Bunlardan biri – çörəyini ayaqqabı təmir etməklə qazanan bir pinəçi səhranı keçmək üçün bir il piyada getdiyini söyləyirdi, amma indi gön almaq üçün Tancanın küçələrini gəzməkdən özünü daha yorğun hiss edir.

– Bəs Məkkəyə indi niyə getmirsiniz? – Santyaqo soruşdu.

42

– Məni həyatda saxlayan bu vazalardır, iyərnc bir aşxanada günorta-aşam yemək yeməyə dözmək üçün mənə güc verir. İdealımı həyata keçirməyə qorxuram, çünki o zaman yaşamaq üçün bir səbəb qalmayacaq. Sən qoyunları və ehramları xəyal edirsən. Sən mənim kimi deyilsən, çünki sən xəyallarını reallaşdırmaq istəyirsən. Mənsə Məkkədə olmağı ancaq arzulayıram. Səhranı keçməyimi, müqəddəs daş Həcəri-Əsvədin olduğu meydana ayaq basmağımı, ona əlimi vurmazdan qabaq ətrafına yeddi dəfə dolanmağımı minlərlə dəfə xəyalımda canlandırdım. Yanımda kimlərin olacağını, qarşımda kimin olacağını, danışacağımız şeyləri, birlikdə edəcəyimiz duaları belə xəyal etdim. Amma xəyallarımın puç olmasından çox qorxuram; buna görə də xəyala dalmaqla kifayətlənirəm.

O gün tacir sərgi rəfi düzəltmək üçün cavan oğlana icazə verdi. Öz xəyallarını hamı eyni şəkildə görə bilməz.

İki ay da keçdi. Sərgi rəfi büllur dükanına daha çox müştəri cəlb etdi. Santyaqo altı ay da belə çalışarsa, İspaniyaya qayıdıb altmış qoyun ala biləcəyini hesabladı. Hətta altmış qoyun da əlavə olaraq ala bilərdi. Bir ildən də az müddət ərzində sürüsünü ikiqat artırıb, üstəlik, ərəblərlə alver edə biləcəkdə, çünki bu qəribə dili də öyrənməyi bacarmışdı. Büllur taciri üçün Məkkə necə bir uzaq xəyal idisə, onunçün də Misir əlçatmaz bir arzuya çevrildiyindən bazar meydanındakı məlum hadisədən bəri Urim ilə Tumi-

mə bir daha müraciət etməmişdi. Amma işindən razı idi və qalib görkəmində Tarifaya qədəm basacağı günü başından çıxara bilmirdi.

“Danma, nə istədiyini bilmək məcburiyyətində olduğunu xatırla”, – demişdi yaşlı kral. O, nə istədiyini bilirdi və bu məqsəd uğrunda çalışırdı. Bəlkə də, bu qəribə ölkəyə gəlib bir oğruya rast gəlmək və bir qəpik xərcləmədən sürüsünün sayını ikiqat artırmaqdı onun xəzinəsi. Özüylə fəxr edirdi. Əhəmiyyətli şeylər öyrənmişdi. Büllur ticarəti, sözsüz dil və rəmlər kimi. Bir gün günortadan sonra yoxuşun başında bir adam gördü, yoxuşu qalxdıqdan sonra bir şey içmək üçün uyğun bir yer tapa bilmədiyi üçün deyirdi. Artıq işarələrin dilini bilirdi, danışmaq üçün müdirin yanına gəldi:

– Yoxuşu çıxan adamları çaya qonaq etsək, yaxşı olar, – dedi ona.

– Çay içmək üçün o qədər yer var ki, – deyə tacir cavab verdi.

– Amma biz çayı büllur stəkanlarda verə bilərik. Bunun sayəsində adamlar çayı daha çox bəyənəcəklər və büllur əşya almaq istəyəcəklər. Ona görə ki, insanlara ən çox təsir edən şey gözəllikdir.

Tacir heç nə söyləmədən uzun-uzadı şagirdinə baxdı. Amma o axşam namazını qılıb dükanı bağlayandan sonra səkidə oturdu və onu nargilə çəkməyə – ərəblərin çəkdiyi bu qəribə sulu qəlyandan çəkməyə dəvət etdi.

– Nəyin dalınca düşmüşən? – ixtiyar tacir soruşdu.

– Sizə nəyin arxasınca düşdüyümü demişəm: qoyunlarımı özümə qaytarmaq istəyirəm. Bunun üçün də pul lazımdır.

Qoca nargiləsini yenidən alışırdı və ləzzətlə ciyərinə çəkdi.

– Otuz ildir bu dükanı işlədirəm. Büllurun yaxşısını və pisini tanıyıram, ticarətin bütün incəliklərini bilirəm. Dükanıma və müştərilərimə öyrəşmişəm. Büllur stəkanlarda çay satsaq, iş daha da böyüyəcək. O zaman mən də həyat tərzimi dəyişməyə məcbur olacağam.

– Bunun nəyi pisdir ki?

– Mən öz həyat təzimi öyrəşmişəm. Sən gəlməmişdən qabaq dostlarım məndən fərqli olaraq dəyişərkən,

işləri yaxşıya və ya pisə doğru gedərkən burada bütün vaxtımı boş keçirdiyimi düşünürdüm; bu da məni çox üzürdü. İndi vəziyyətin belə olmadığını bilirəm: doğrudan, indi dükan tam mənim istədiyim kimidir. Dəyişmək istəmirəm, çünki necə dəyişəcəyimi bilmirəm. Artıq tam mənada özümə öyrəşmişəm.

Santyaqo nə deyəcəyini bilmirdi. Qoca sözüne davam etdi:

– Mənimçün gözlənilməz tale oldun, Tanrının lütfü oldun. İndi əvvəllər bilmədiyim bir şeyi bilirəm: qədri bilinməyən hər bir lütf fəlakətə dönür. Artıq həyatdan heç bir şey istəmirəm. Amma sən indiyə qədər ağılıma belə gətirmədiyim zənginliklərə və üfüqlərə baxmağa zorlayırsan məni. Halbuki indi bunların nə demək olduğunu bildiyim və önümdəki böyük imkanları gördüyüm üçün özümü əvvəl olduğumdan daha pis hiss edəcəyəm. Çünki hər şeyə sahib olacağımı bilirəm və bunu istəmirəm.

“Yaxşı ki, çırtladılmış qarğıdalı satana heç nə deməmişəm”, – deyə Santyaqo düşündü.

Günəş batarkən bir müddət də nargilə içməyə davam etdilər. Bir-biriylə ərəb dilində danışdılar, ərəbcə danışa bildiyi üçün Santyaqo çox sevinirdi. Bir vaxtlar yer üzündə hər şeyi qoyunlarının ona öyrədə biləcəyinə inanmışdı. Amma qoyunları ərəbcə öyrədə bilməzdilər.

“Yer üzündə qoyunların öyrədə bilmədiyini başqa şeylər də olmalıdır, – deyə tacirə baxaraq düşündü. – Çünki sudan və otdan başqa heç bir dərdləri yoxdur. Deyəsən, onlar öyrətmirlər: mən öyrənirəm”.

– Maktub, – axırda tacir dedi.

– Dediğiniz şeyin mənası nədir?

– Bunu başa düşmək üçün gərək dünyaya ərəb olaraq gələsən. Amma tərcüməsi “alın yazısı” kimi bir şeydir.

Və nargilənin odunu söndürərkən cavan oğlana müş-tərilərə büllur stəkanda çay verə biləcəyini söylədi.

Elə vaxtlar var ki, insan həyat çeşməsinin axarını dəyişdirə bilməz.

Adamlar yoxuşlu küçəni üzüyuxarı çıxır və yoxuşun sonuna gəlib çatdıqda yorulduqlarını hiss edirdilər. Amma yoxuşun başında bir-birindən gözəl əşyalar satılan bir bül-

lur dükanı vardı və bu dükanda da ürəklərə sərinlik gətirən nanə çayını içmək üçün birbaşa dükana girirdilər.

– Vallahi belə bir şey bizim arvadın heç ağılına gəlməzdi, – adamlardan biri deyirdi; – bu axşam qonaqlarım gələcək, büllur stəkanlarda çay içmək çox xoşlarına gələcək, – deyə bir neçə stəkan satın aldı.

Başqa bir müştəri büllur camlarda verilən çayın daha gözəl olduğundan söz edirdi, çünki çayın rayihəsi uçub getmirdi. Üçüncü müştəri də sehrli bir gücə malik olduğu üçün çayı büllur qabda təqdim etməyin Şərqə məxsus bir ənənə olduğunu iddia edirdi.

Qısa zamanda bu xəbər hər tərəfə yayıldı və insan qafilləri çox qədim ticarət aləminə bu yeniliyi gətirmiş dükanı görmək üçün yoxuşun təpəsinə çıxmağa başladılar. Bunu görənlər büllur stəkanlarda çay verilən başqa dükanlar açdılar, amma bunlar yoxuş yuxarı bir küçənin təpəsində olmadıqları üçün müştəri cəlb eləyə bilmədilər.

Çox keçmədi, tacir işə daha iki xidmətçi götürdü. Bununla yanaşı, yeniliklər həvəskar kimi və qadınların istəklərini yerinə yetirmək üçün növbənöv büllurlar, çuvalçuval çay gətirdi.

Beləcə altı ay keçdi.

Santyaqo günəş doğmamış yuxudan oyandı. Afrika qitəsinə ayaq basdığı gündən düz on bir ay doqquz gün keçmişdi. Bu gün üçün xüsusi olaraq satın aldığı ağ rəngli ərəb libasını geyindi. Dəvə dərisindən olan halqayla sarınmış çalmasını başına keçirdi. Nəhayət, yeni səndəllərini də geyib səssiz-səmirsiz aşağı endi.

Şəhər hələ yatırdı. Xaşxaşlı kökə yeyib, büllur stəkan da isti çay içdi. Sonra dükanın eşiyində oturub təkbəşinə nargilə tüstülətməyə başladı.

Heç bir şey düşünmədən nargilədən çəkdi. Səhra qoxusu gətirərək əsən küləyin səmindən başqa səs eşitmirdi. Sonra, nargiləni çəkib qurtardıqda əlini ciblərindən birinə saldı və çıxardığı şeyə bir müddət baxdı.

Əlində kalan pulu vardı. Yüz iyirmi qoyun, geri qayıtmaq üçün bilet və öz ölkəsiylə hazırda olduğu ölkə arasında ixracat-idxalat rüsxəti almağa çatan pulu vardı.

Yaşlı kişinin oyanıb dükanı açmasına qədər səbirlə gözlədi. Birlikdə çay içməyə getdilər.

– Mən bu gün gedirəm, – Santyaqo dedi. – Qoyun almağa kifayət qədər pulum var. Sizin də Məkkəyə getmək üçün pulunuz çatır.

Qoca heç nə demədi.

– Yox, sizdən xeyir-dua istəyirəm, – deyə cavan oğlan qabaqladı. – Mənə kömək etdiniz.

Yaşlı kişi səssizcə çay hazırlayırdı. Bir müddət susub, nəhayət, cavan oğlana tərəf döndü.

– Səninlə fəxr edirəm, – dedi. – Büllur dükanıma ruh verdin. Amma mən Məkkəyə getməyəcəyəm, bunu bilir-sən. Necə ki sənin qoyun almayacağını bildiyim kimi.

– Bunu sizə kim dedi? – Santyaqo təəccüblə soruşdu.

– Maktub, – büllur alverçisi qısaca cavab verdi.

Və onun üçün xeyirli dua oxudu.

Santyaqo otağına getdi və əşyalarını yığdı. Ağzınacan dolu olan üç meşin çanta idi. Elə çıxmaq istəyirdi ki, otağın bir küncünə atılmış köhnə çoban heybəsini gördü. Acınacaqlı durumdaydı, varlığını tamamilə yaddan çıxarmışdı. İçərisində həmişəki kimi kitabı və yapıncısı vardı. Küçədə qarşısına çıxan ilk uşağa hədiyyə etməyi qərara aldığı yapıncını heybədən çıxararkən yerə iki daş düşdü: Urım və Tumim.

Birdən qoca kralı xatırladı və uzun müddət onu xatırlamamasına təəccübləndi. Bütün ili dayanmadan çalışmış, İspaniyaya başısağrı qayıtmamaq üçün lazım olan pulu qazanmaqdan savayı heç bir şey düşünməmişdi.

“Xeyallarından əsla vaz keçmə, – demişdi qoca kral. – Rəmlərlə diqqətli ol”.

Əyilib Urım ilə Tumimi yerdən götürdü və ona elə gəldi ki, kral haradasa, buralarda, yaxındadır. Çox qərribə bir duyğuydu bu, iluzunu fədakarçasına çalışmışdı və işlərə getmək zamanının gəldiyini göstərirdi.

“Geriye dönüb qaldığım yerdən başlayacağam, – deyə düşündü. – Amma ərəb dilini qoyunlardan öyrənməmişəm”.

Amma qoyunlar ona daha mühüm olan başqa bir şey öyrətmişdilər: Yer üzündə hamının başa düşdüyü bir dil vardır və o, dükanı inkişaf etdirərək bu dildən yararlanmışdı. Bu, hissini və həyəcanın dilidir, arzu edilən, ya da inanılan bir şeyi həqiqətə çevirmək üçün sevgi və ehti-

rasla edilən təşəbbüslərin dilidir. Tanca artıq onunçün yad şəhər deyildi. Buranı fəth elədiyi kimi, bütün dünyanı fəth edə biləcəyini hiss etdi.

“Bir şeyi həqiqətən istədiyən zaman arzunu həyata keçirmək üçün bütün kainat sənə yardım edər”, – demişdi qoca kral.

Amma oğrulardan, ucsuz-bucaqsız çöllərdən, xəyallarının nə olduğunu bilən, amma bunları gerçəkləşdirmək istəməyən insanlardan söz açmamışdı qoca kral. Ehramların daş qalağından başqa bir şey olmadığını və istəyənin öz həyatınə daş yığa biləcəyini söyləməmişdi qoca kral. Və keçmişdəki sürünüzdən daha böyüyünü almaq üçün pulunuz olduqda bu sürünü almağı özünüzə vəzifə borcu bildiyinizi də söyləməyi unutmuşdu.

Heybəni yığışdırdı və digər çantalarla birlikdə əlinə aldı. Pülləkəni endi; digər müştərilər büllur stəkanlardakı çaylarını qurtum-qurtum içərkən tacir bir əcnəbi ər-arvada qulluq edirdi. Səhərin bu vaxtında günün uğurlu başlaması demək idi bu. Cavan oğlan durduğu yerdən büllur tacirinin saçlarının qoca kralın saçlarına eynilə bənzədiyini ilk dəfə gördü. Yersiz-yurdsuz, ac-susuz vəziyyətdə Tancada oyandığı ilk gün rast gəldiyi şəkər tacirinin gülümsəməyini xatırladı: bu təbəssüm də qoca kralı andırırdı.

“Sanki, buradan keçmiş və bir iz qoymuşdur, – deyə düşündü. – Sanki, bu insanlar həyatlarının hansı dövründəsə kralla qarşılaşmışlar”. Üstəlik, özü də Alın Yazısını yaşayan kimsəyə hər zaman göründüyünü də söyləmişdi.

O vidalaşmadan oradan ayrıldı. Kənar adamların yanında ağlamaq istəmirdi. Bilirdi ki, burada keçirdiyi günlər, öyrəndiyi yaxşı şeylər üçün darıxacaq. Amma artıq özünə güvənirdi və dünyanı ələ keçirmək istəyi duyurdu.

“Amma keçmişdə tanıdığım çöllərə gedib yenə qoyun güdəcəyəm”. Ancaq artıq bu cür qərara gəldiyi üçün xoşbəxt deyildi. Bütün ili bir xəyalını gerçəkləşdirmək üçün çalışmışdı, amma bu xəyal hər dəqiqə öz əhəmiyyətini itirirdi. Bəlkə də, həqiqətdə belə bir xəyalı yox idi.

“Kim bilir, bəlkə də, büllur taciri kimi olmaq daha yaxşıdır? Məkkəyə getməyərək oraya getmək arzusuyla yaşamaq”. Amma Ürim ilə Tumimi əlində tutmuşdu və bu iki daş ona qoca kralın gücünü və iradəsini verirdi. “Bir

təsadüfün nəticəsi – ya da bir işarə”, – deyə düşündü. Tancaya gəlişinin ilk günü baş çəkdiyi qəhvəxanaya gəldi. Oğru orada deyildi. Qəhvəçi bir stəkan çay gətirdi.

“Yenidən çoban ola bilərəm, – dedi öz-özünə. – Qoyunlara baxmağı bilirəm və bunun necə bir şey olduğunu qətiyyənlə yadırgamaram. Amma bəlkə də, heç vaxt Misir ehramlarına getmək imkanım olmayacaq. Qocanın sinəsində qızıl medalyonu vardı və mənim keçmişimi bilirdi. Həqiqi bir kral idi, müdrik bir kral”.

Əndəlüs düzəngahıyla onun arasında gəmiylə cəmi-cümlətəni ikisaatlıq məsafə vardı, ancaq ehramlarla onu ucsuz-bucaqsız səhra ayırırdı. Santyaqo fikirləşirdi ki, məsələyə başqa cür yanaşmaq da olar: əslində, indi xəzinəsinə iki saat daha az uzaqdaydı. Bu ikisaatlıq mənzilə çatmaq üçün, təxminən, bir il sərf etsə də.

48

“Qoyunlarıma nə üçün qovuşmaq istədiyimi yaxşı bilirəm. Qoyunları çoxdan tanıyıram, adama çox yük olmazlar və onları sevə bilərəm; xəzinəm səhrada gizlənilib, amma səhranı sevəcəyəm, sevməyəcəyəm – bunu bilmirəm. Xəzinəni tapa bilməsəm, yenə yurduma qayıda bilərəm. Həyat da ehtiyacım olan pulu bir anda verdi mənə və kifayət qədər vaxtım da var. Belə olan təqdirdə niyə getməyim ki?!”

O anda daxilində qəribə bir rahatlıq hiss etdi. İstədiyi vaxt yenidən çobanlıq edə bilərdi. Kefi istəsəydi, büllur alveri edə bilərdi. Bəlkə də, dünyada başqa xəzinələr də gizlənirdi, amma o, bir rəyaya görmüşdü və bir krala past gəlmişdi. Bu da hər adamın başına gələ bilməzdi.

Qəhvəxanadan çıxanda çox xoşbəxt idi. Tacirə mal gətirənlərdən birinin büllurları səhrada keçən karvanlarla gətirdiyini xatırladı. Urimlə Tumimi əlinə aldı, məhz bu iki daşın sayəsində yenidən xəzinənin izində sürünürdü.

“Mən həmişə öz yoluyla gedənlərin yanında yəm”, – demişdi qoca kral.

Ehramların, doğrudan da, çox uzaqda olub-olmadığını öyrənmək üçün anbara qədər getsəydi, nə itirərdi ki?!

Cürbəcür heyvan, tər və toz qoxuyan bir binada yaşayırdı ingilis. Bura heç anbar da demək olmazdı; tam mənasıyla heyvan qoxuyurdu.

“Demək, bütün ömrümü bunun üçün sərf etməmişəm, – deyə bir kimya jurnalını dalğın-dalğın vərəqləyərək

düşündü. – Onillik təhsildən sonra gəlib bu heyvan axuruna düşdüm”.

Amma davam etdirmək lazım idi. Rəməzlərə inanmaq lazım idi. Bütün həyatının, aldığı təhsilin tək-cə bir məqsədi vardı: kainatın danışdığı yeganə həmin dili öyrənmək. Əvvəlcə esperanto dilini öyrənmiş, sonra dinləri araşdırmış, axırda kimyagərliklə maraqlanmışdı. Esperanto dilində danışmağı bilirdi, müxtəlif dinlərin hamısını mükəmməl şəkildə başa düşürdü, amma hələ də kimyagər ola bilməmişdi. Şübhəsiz, bir çox mühüm problemi həll etməyi bacarmışdı. Amma tədqiqatları elə bir mərhələyə gəlib çatmışdı ki, bundan o yana getmək mümkün olmayacaq kimiydi. Hər hansı bir kimyagərlə münasibət qurmaq istəyi də uğursuz olmuşdu. Bu kimyagərlər də qəribə insanlar idi, özlərindən başqasını düşünməzlər və ona kömək etmək istəmirdilər. Kim bilir, bəlkə də, Sehrli Daşın¹, başqa sözlə, Fəlsəfə Daşının sirrini kəşf edə bilməmişdilər və bəlkə də, bu səbəbdən sükuta qər-q olmuşdular.

Atasından qalan sərvətin xeyli hissəsini xərcləyərək boş yerə Fəlsəfə Daşını almışdı. Dünyanın ən böyük kitabxanalarına getmiş, kimyagərliklə bağlı ən mühüm, ən nadir kitabları satın almışdı. Bu kitablardan birində məşhur bir ərəb kimyagərin uzun illər bundan öncə Avropaya səyahət etdiyini oxumuşdu. Kitab ərəb kimyagərin iki yüz il bundan əvvəl Fəlsəfə Daşını və Əbədi Həyat İksirini kəşf etdiyindən bəhs edirdi. Bu hekayə ingilisi çox mütəəssir etmişdi. Amma dostlarından biri arxeoloji qazıntı aparmaq məqsədilə səh-raya gedib-gəldikdən sonra fəvqəladə qüvvəyə malik bir ərəbdən bəhs etməsəydi, bunun eynilə o birilər kimi əfsanədən başqa bir şey olmadığını düşünəcəkdə.

“Əl-Fəyyum vahəsində yaşayır, – demişdi. – Yaşının iki yüzü keçdiyini və istənilən maddəni qızıla çevirmək gücünə malik olduğunu söyləyirlər”.

Özünü itirən ingilis olduqca həyəcanlanmışdı. Bunu eşitcək əvvəllər bağladığı bütün müqavilələri pozdu, ən mühüm kitablarını götürdü. Bayırda Saxaradan keçən böyük bir karvan hazırladığı halda, o, hələ də bu heyvan axurunu andıran anbardaydı.

¹ Sehrli Daş – kimyagərlərə görə, maddələri qızıla çevirən daş (tərc.)

Və bu karvan əl-Fəyyumdan keçəcəkdİ.

“Bu lənətə gəlmiş Kimyagəri mütləq tapmalıyam”, – deyə ingilis düşündü.

Və heyvanların iyini artıq vecinə almadı.

İngilisin olduğu binada belinə yol torbaları yükləmiş bir ərəb gənci gördü və onunla salamlaşdı.

– Hara gedirsiniz? – gənc ərəb soruşdu.

– Səhraya, – ingilis cavab verdi və oxumağına davam etdi. Hazırda heç kimlə danışmaq istəmirdi. Kimyagər, şübhəsiz, onu imtahan edəcəyi üçün on ildə öyrəndiklərini təkrarlayırdı.

Ərəb gənc də bir kitab çıxarıb oxumağa başladı. Kitab ispanca idi. “Bəxtim gətirdi”, – deyə ingilis düşündü. İspan dilini ərəbcədən yaxşı danışdı və bu gənc də əl-Fəyyuma gedəcəksə, vacib işlərlə məşğul olmadığı zaman yanında söhbət etməyə biri olacaqdı.

50

“Qəribədir, – deyə Santyaqo hekayənin əvvəlindəki dəfn mərasimini oxuyarkən düşündü. – Kitabı oxumağa başladığım haradasa iki il oldu, amma bu səhifələrdən o yana keçə bilmədim”. Yanında ona mane olan bir kral olmasa da, diqqətini cəmləndirə bilmirdi. Amma indi mühüm bir şey alınırı: bir şeyə qərar vermək başlanğıcdan başqa bir şey deyildir. İnsan bir şeyi qərara aldığıda, o anda heç də proqnozlaşdırmadığı, yatsa, yuxusuna belə girməyən bir istiqamətə doğru şiddətli bir axına düşüb gedir.

“Xəzinəni axtarmağı qərara aldığım anda büllur dükənində işləyəcəyim heç ağılıma da gəlməmişdi”, – deyə fikrini təsdiqləmək üçün düşündü.

“Bu karvan da eləcə, qərarıma uyğun ola bilər, amma güzərgahı həmişə sirr olaraq qalacaq”.

Qarşısındakı avropalı da onun kimi kitab oxuyurdu. Sevimsiz və quru bir adam idi: içəri girdikdə ona yuxarıdan-aşağı baxmışdı. Bəlkə də, dostları sanardılar, amma avropalı susmuşdu.

Santyaqo kitabı ördü. Bu avropalı ilə öz arasında hər hansı oxşarlıq olmasına imkan verən heç bir şey etmək istəmirdi. Cibindən Ürim və Tumimi çıxarıb daşlarla oyna-mağa başladı.

Əcnəbi qəfildən qışqırdı:

– Ürim ilə Tumim!

Santyaqo dərhal daşları cibinə qoydu.

– Satlıq deyillər, – dedi.

– Elə qiymətli bir şey deyillər, – ingilis dedi. – Adi qaya kristallarıdır. Yer üzündə milyonlarla qaya kristalı var, amma anlayanlar üçün bunlar Urım ilə Tumimdir. Dünyanın bu bölgəsində də tapıldıqlarını bilmirdim.

– Bunları mənə bir kral bağışlayıb, – Santyaqo dedi.

Əcnəbi təəccübləndi. Sonra əlini cibinə salıb əsə-əsə iki daş çıxardı.

– Krallıq dediniz, – dedi.

– Sanki, bir kralın çobanla ünsiyyətinə inanmırsınız, – cavan oğlan dedi. Bu dəfə özü söhbəti yekunlaşdırmaq istədi.

– Əksinə. Çobanlar heç kimin tanımaq istəmədiyi krala hörmət edən ilk insanlardır¹. Bu səbəbdən krallarla çobanların söhbətində qeyri-adi heç nə yoxdur.

Və söylədiklərini cavan oğlanın başa düşməməsindən ehtiyatlanaraq əlavə etdi.

– İncildə yazılıb. Bu Urım ilə Tumimi düzəltdiyini də bu kitabdan öyrəndim. Bu daşlar Tanrının izin verdiyi yeganə kahinlik vasitələridir. Rahiblər bunları qızıl medalyonlarda gəzdirirlər.

Santyaqo birdən burada olduğu üçün özünü xoşbəxt hiss etdi.

– Bəlkə, bu da bir işarədir, – ingilis uzaqdan səsləndi.

– Sizə işarələr haqqında kim danışdı?

Santyaqonun marağı getdikcə artırdı.

– Həyatda hər şey işarədir, – ingilis oxuduğu jurnali örtərək dedi. Kainat hamının anladığı bir dildə mövcud olmuşdur, amma insanlar bu dili unutmuşlar. Mən bir çox şeylə birlikdə bu Cahanşümul Dili axtarıram. Buna görə də buradayam. Çünki bu Cahanşümul Dili bilən birini tapmaq lazımdır – Kimyagəri.

Söhbət anbar müdirinin araya girməsiylə kəsildi.

– Sizin bəxtiniz var, – dedi şişman ərəb. – Günortadan sonra bir karvan əl-Fəyyuma yola düşəcək.

– Amma mən Misirə gedəcəyəm, – cavan oğlan dedi.

– Əl-Fəyyum da Misirdədir, – şişman ərəb cavab verdi.

– Qəribə bir ərəbsən sən də!

¹ İncildə (Matta, II fəsil) adıçəkilən münəccimlərə (çobanlara) istinad edilir. Mətnə adıçəkilən “kral” isə İsa peyğəmbərdir.

Santyaqo, əslində, ispan olduğunu söylədi. İngilis buna sevindi. Ərəb kimi geyinsə də, heç olmasa, avropalıdır.

– İşarələrə “tale” deyir bu adam, – ingilis şişman ərəb eşiyə çıxdıqda dedi. – Əlimdən gəlsəydi, “tale” və “təsadüf” sözlərinə aid böyük ensiklopediya yazardım. Cahanşümül Dil bu sözlərlə yazılmalıdır.

Sonra söhbətlərinə davam etdilər. İngilis cavan oğlana onu əlində Ürim və Tumimlə tapmasının təsadüf olmadığını söylədi. Ondan onun da Kimyagəri axtarmağa gedib getmədiyini soruşdu.

– Mən xəzinə axtarmağa gedirəm, – Santyaqo cavab verdi və bunu söylədiyinə görə dərhal peşman oldu.

Amma ingilis onun bu sözlərinə o qədər əhəmiyyət vermirmiş kimi görünürdü.

– Belə baxanda, mən də, – dedi.

– Amma mən kimyagərliyin nə demək olduğunu belə bilmirəm, – Santyaqo anbar müdiri onları bayırdan çağırarkən əlavə etdi.

– Mən karvanbaşıyam, – uzunsaqqallı, qaragözlü kişi dedi. – Bələdçilik etdiyim hər kəsin həyatı və ölümü üçün məsuliyyət daşıyıram. Çünki səhra bəzən kişiləri dəli-divanə edən işvəkar qadına bənzəyir.

Meydanda iki yüzə yaxın adam və bundan iki dəfə çox heyvan vardı. Təkhörgüclü dəvələr, atlar, qatırlar, quşlar. Qadınlar və uşaqlar da vardı. Kişilərin çoxunun belində qılınc, ya da çiyində uzunlüləli silahlar vardı. İngilisin yanında içi kitabla dolu çoxlu yol sandığı vardı. Ətrafdakı səs-küydən qulaq tutulurdu. Karvanbaşı hamının yaxşı başa düşməsi üçün eyni sözləri bir neçə dəfə təkrarladı.

– Burada hər millətdən adam var və bu adamların hər birinin ürəyində öz tanrısı var. Mənim tək Tanrım Allahdır və Allaha and içirəm ki, səhraya qalib gəlməkdən ötrü əlimdən gələn hər şeyin ən yaxşısını edəcəyəm. Amma hər birinizin inandığınız Tanrıya səmimi-qəlbədən and içməyinizi istəyirəm ki, mənə hər zaman qeydsiz-şərtsiz itaət edəcəksiniz. Çünki səhrada itaətsizliyin mənası ölümdür.

Kütlənin içindən boğuc bir tıqqıltı keçdi. Hamı öz Tanrısını şahid gətirərək and içirdi. Cavan oğlan İsayə and içdi.

İngilis ağzını açmadı. Mızıltı sadə anddan daha uzun sürdü. Adamlar Tanrının kömək olması üçün də dua edirdilər.

Uzun-uzadı şeypur çalındı və hamı öz miniyinə mindi. Santyaqo ilə ingilis dəvə almışdılar, ona görə də heyvanları minməkdə əməlli-başlı çətinlik çəkдилər. Cavan oğlanın ağır kitab sandıqları yüklənmiş ingilisin dəvəsinə yazığı gəldi.

– Təsadüf yoxdur, – ingilis anbarda başladığıları söhbəti davam etdirərək dedi.– Bura gəlməyimə bir dostum səbəb oldu, çünki bu dostum bir ərəb tanıyırdı. Bu ərəb...

Amma karvan yola düzəldi və dedikləri eşidilməz oldu. Santyaqo söhbətini nədən getdiyini çox yaxşı bilirdi: bir şeyi başqa bir şeyə bağlayan, onu çoban olmağa yönəldən, eyni yuxunu bir neçə dəfə görməsinə, Afrikaya yaxın bir şəhərə gəlməsinə, meydanda krala rast gəlməsinə, oğru tərəfindən soyulmasına və bunun nəticəsində də büllur taciriylə tanış olmasına və sairəyə yol açan sirli bir zəncir, əsrarəngiz bir bağ.

“İnsan öz xəyalına yaxınlaşdıqca, Şəxsi Mənqəbə daha çox həqiqəti yaşamağa səbəb olur” – deyə cavan oğlan düşündü.

Karvan gündoğana tərəf yol aldı. Gün boyu yol gedir, günəş azğınlaşmağa başlayanda ara verir, sonra günəş əyilməyə başlayanda yenidən yola düşürdü. Santyaqo vaxtının çoxunu kitab oxumaqla keçirən ingilislə o qədər də danışmırdı.

Ona görə də səhrada hərəkət edən insanları və heyvanları səssizcə mühakimə etməyə başladı. Yola çıxdıqları günə nisbətdə indi hər şey fərqliydi. O gün bir hay-huy, çığır-bağır, balaca uşaqların zırlıları, at kişnəmələri bir-birinə qarışır və bu qarmaqarışılığın içində bələdçilərlə tacirlərin səbirsiz əmrləri eşidilirdi.

Amma səhrada fasiləsiz əsən küləkdən və heyvanların ayaq səslərindən başqa bir şey yox idi. Həç bələdçilər də artıq öz aralarında danışmırdılar.

– Bu gördüyün qumlu ənginliklərdən əvvəllər çox keçmişəm, – bir axşam sarbanlardan biri dedi.

Amma səhra elə geniş və üfük o qədər uzaqlardadır ki, insan özünü lap kiçik hiss edir və susur, ağzını açmır.

İndiyə qədər səhra keçməsə də, sarbanın nə demək istədiyini anladı cavan oğlan. Çünki haçan dəniz, ya da

alova baxsa, təbiət hadisələrinin sonsuzluğunun və gücünün dərinliklərinə dalıb ağzını açmadan saatlarla susa bilərdi.

“Qoyunlardan və büllurlardan çox şey öyrəndim, – deyə düşündü. – Eyni şəkildə səhradan da nəşə öyrənə bilə-rəm. Çünki həm qocadır, həm də müdrik”.

Külək dayanmadan əsirdi. Tarifada qala divarlarının üzərində oturduğu zaman üzündə hiss etdiyi ruzigarın bu ruzigar olduğunu xatırladı. Bəlkə də, eyni ruzigar elə bu an su və ot sorağında Əndəlüs çöllərində dolaşan qoyunların üzünü oxşayaraq əsirdi.

“Artıq mənim qoyunlarım deyillər, – deyə düşündü, amma o qədər də darıxmadı. – Başqa bir çobana öyrəş-dilər və şübhəsiz, unudular məni. Belə olmağı daha yaxşıdır. Qoyunlar kimi gəzməyə vərmiş hər kəs ayrılıq dəminin gələcəyini həmişə bilir”.

54

Sonra tacirin qızını xatırladı: heç şübhəsiz, çoxdan ərə getmişdi, buna əmin idi. Bəlkə də, bir çırtladılmış qarğıdalı satana, ya da oxumağı bacaran və ona qeyri-adi heka-yələr danışmağı bacaran başqa bir çobana. Hər halda, bunları bacaran təkçə o deyildi. Amma bu intuisiya kefini alt-üst etdi. Kim bilir, bəlkə, o özü də bütün insanların keçmişinə və indisinə şahidlik edən bu məşhur Cahanşümul Dili öyrənməkdəydi. “İntuisiyalar” – deyərdi anası tez-tez. İntuisiyaların, içində bütün insanların həyatının tam şəkildə bir-birinə bağlandığı həyat çeşməsinin Cahanşümul axarına ruhun ani dalmalarının olduğunu anlamağa başlamışdı. Belə ki, hər şey yazılı olduğu üçün hər şeyi bilə bilirdik.

– Maktub, – dedi büllur alverçisini xatırlayaraq.

Çöl bəzi yerdə qumla, bəzi yerdə isə daşlarla örtülüy-dü. Karvan daş kütləsiylə qarşılaşanda ətrafına dolanırdı. Dəvələrin ayaqlarının batdığı qumla qarşılaşdıqda qumun daha sərt olduğu keçid axtarıldı. Bəzən duzla örtülü quru-muş göl yataqlarıyla qarşılaşırdılar. Heyvanlar gücə düşür, buna görə də sarbanlar aşağı atlanıb heyvanlara yardım edirdilər. Belə olduqda yükü öz dallarına alıb, təhlükəli yeri keçdikdən sonra yenidən heyvanlara yükləyirdilər. Bələd-

çilərdən biri xəstələnirdisə, ya da ölürdü, sarbanlar onun yerini doldurmaq üçün öz aralarında püşk atırdılar.

Amma bütün bunların bir səbəbi vardı: yalnız bir hədəfə yönəldiyi üçün karvanın bu qədər dolanmasının elə bir əhəmiyyəti yox idi. Bütün maneələri keçdikdən sonra vahənin hansı istiqamətində olduğunu göstərən ulduz yenə qarşısına çıxırdı. Və insanlar səhərin ala-toranında göy üzündə parıldaayan bu ulduzu gördükdə onun qadınların, suyun, palmaların və xurmalarnın olduğu yeri onlara göstərdiyini bildirdilər. Bunları təkcə ingilis başa düşmürdü: çox vaxt kitablarından birini oxumaqla məşğul olurdu.

Santyaqonun da səfərinin ilk günlərində oxumaq istədiyi kitabı vardı. Amma ona karvanı müşahidə etmək, küləyin səsinə dinləmək daha maraqlı gəlirdi. Dəvəsini daha yaxından tanıyıb ona yaxınlıq hiss etməyə başlar-başlamaz kitabı bir tərəfə atdı. Bununla yanaşı, ona elə gəlirdi ki, bu kitabı nə zaman açsa, mühüm bir adama rast gələcək.

Nəhayət, yanıyla gedən bir sarbanla dostlaşdılar. Axşam düşərgələrində tonqalın ətrafında dincələrkən çobanlıq etdiyi çağlarda başına gələn maraqlı əhvalatlardan danışdı.

Bu söhbətlərdən birində sarban ona öz həyatını danışmağa başladı.

– Əl-Tahirə yaxınlığında bir kənddə yaşayırdım, – dedi. – Bostanım, uşaqlarım vardı və ölənə qədər beləcə yaşamağa razı idim. Bir il məhsul həmişəkindən daha bol oldu, biz də Məkkəyə getdik və beləcə, o vaxta qədər yerinə yetirmədiyim bir fərzimi əda etmiş oldum. Artıq könül rahatlığıyla ölə bilərdim və öldüyüm üçün də xoşbəxt olardım.

Bir gün yer titrəməyə başladı və qabaran Nil yatağından çıxdı. O zamana qədər yalnız başqalarının başına gəldiyini sandığım şey mənə də başıma gəldi. Qonşularım selin ucbatından zeytun ağaclarını itirəcəklərindən qorxdular; arvadım uşaqlarımın selə qərç olacağından qorxdı. Mən də o günə qədər sahib olduğum şeylərin yox olacağından qorxuya düşdüm.

Amma başqa çarə yox idi. Artıq torpaqdan heç bir şey əldə etmək mümkün deyildi və mən də yaşamaq üçün

başqa çarə axtardım. İndi sarbanlıq edirəm. Amma bunun sayəsində Allahın kəlamını anlaya bildim. Gərək heç kəs qəzavü-qədərdən qorxmasın, çünki hər kəs istədiyi və ehtiyac duyduğu şeyi əldə edə bilər.

İstər həyatımız, istərsə də bol məhsullu tarlalarımız olsun, sahib olduğumuz şeyləri itirməkdən qorxuruq. Amma həyat hekayəmizlə dünya tarixinin eyni ƏL tərəfindən yazıldığını anladığımız zaman bu qorxu uçub gedir.

Bəzən axşam düşərgələrində karvanlar qarşılaşırdı. Sanki, hər şey bir Böyük ƏL tərəfindən yazılmışdı; bir karvanın ehtiyac duyduğu şey o birində olurdu. Sarbanlar qum fırtınaları barədə bir-birinə məlumat verir, tonqalın ətrafına toplanıb səhrayla bağlı əhvalatlar danışırdılar.

Bəzən üzü niqablı müsəlman adamlar da gəlirdilər; bunlar karvanların getdiyi yola göz qoyan bədəvilər idi. Soyğunçular və düşmən qəbilələr haqqında məlumat verirdilər. Tündrəngli cəllabiyalarına¹ və tək-cə gözləri görünən kəfyələr² sarınmış halda səssizcə gəlib, səssizcə gedirdilər.

Bu gecələrdən birində ağacın qarşısında oturan Santyaqo ilə ingilisin yanına sarban da gəlib:

– Qəbilələr arasında müharibə söz-söhbəti gəzir, – dedi.

Üçü də birdən susdu. Gənc ispan, kimsə ağzını açıb danışmasa da, ətrafa qorxu çökdüyünü hiss etdi. Sözsüz dili, Cahansümül Dili artıq yaxşı başa düşürdü.

Bir azdan sonra ingilis təhlükə olub-olmadığını soruşdu.

– Səhraya ayaq basan üçün geriye yol yoxdur, – deyərək sarban cavab verdi. – Geriyə dönə bilməyəndə başqa çarəsi yoxdur.

Ən yaxşısı qabağa getməkdir. Təhlükə də daxil olmaqla gerisini Allah bilir.

Və sözünü sehrlı “Maktub” kəlməsiylə bitirdi.

– Yəqin ki, karvanlara diqqət edirsiniz, – cavan oğlan sarban yanlarından uzaqlaşandan sonra ingiliscə dedi. – Dolanbac yollarla getsələr də, eyni istiqamətə doğru irəliləyirlər.

– Siz də, yəqin ki, dünya haqqında çox şey oxumuşsunuz, – ingilis cavab verdi. – Kitablar da eynilə karvanlara bənzəyir.

¹ Cəllabya – Şimali Afrikada kişi və qadınların geydikləri uzunqollu, başlıqlı geyim (*tərc.*)

² Kəfyə – ərəblərdə kişilərin qotazlı baş örtüyü (*tərc.*)

Uzun insan və heyvan cərgəsi bundan sonra daha sürətlə irəliləməyə başladı. Artıq sükut yalnız gündüzlər hökm sürmürdü. Axsamlar insanlar söhbət etmək üçün tonqalın ətrafına yığışmağa adət etdikləri vaxtda da yavaş-yavaş səssizlik hakim kəsilirdi. Bir gün karvanbaşı gecələr diqqəti cəlb etməmək üçün tonqal qalanmamasını əmr etdi.

Bundan sonra səyyahlar üşüməmək üçün heyvanların əmələ gətirdiyi qənbərin ortasında birlikdə yatmağa başladılar. Karvanbaşı da düşərgənin hər tərəfinə gözətçilər qoydu.

Bu gecələrin birində heç cür yata bilməyən ingilis gedib gənc ispanı tapdı; birlikdə yaxındakı qumsallıqlarda gəzindilər. Ay bədirlənmişdi. Santyaqo bütün başına gələnləri ingiliscə danışdı.

İngilis cavan oğlanın büllur dükanında işləməyə başlamasından sonra mağazanın işində hər gün tərəqqi olmasına xüsusi maraqla baxırdı.

– Hər şeyi əsas qanun yönləndirir, – dedi. – Buna kim-yagərlikdə Kainatın Ruhu deyilir. Bir şeyi sidqi-ürəkdən istədiyimiz zaman Kainatın Ruhuna daha yaxın oluruq. Mütərəqqi qüvvədir.

Eləcə də bunun tək-cə insanlara xas olmadığını da söylədi:

– İstər mädən, istər bitki, istər heyvan, ya da fikir olsun – yer üzündəki hər bir şeyin ruhu vardır. – Torpağın altında və üstündə olan hər şey fasiləsiz olaraq dəyişir, çünki torpaq canlıdır və ruhu vardır. Bizlər bu Ruhun bir parçasıyıq və onun bizim xeyrimiz üçün çalışdığını çox az bilirik. Büllur dükanındakı vazaların da sizin müvəffəqiyyətinizdə rolu olduğunu anlamalısınız.

Cavan oğlan ayı və bəyaz qumu seyr edərək bir müddət danışmadı. Nəhayət:

– Səhrada irəliləyən karvanı müşahidə etdim, – dedi. – Karvan və səhra eyni dildə danışır; buna görə də səhra karvanın irəliləməyinə izin verir. Onun mükəmməl bir harmoniya içində olub-olmadığını anlamaq üçün karvanın hər addımını hiss edir və əgər belədirsə, karvan gedib vahəyə çatacaq. Amma içimizdən biri nə qədər cəsur olsa da, bu dili başa düşməsəydi, elə ilk gündəcə ölərdi.

Birlikdə ay işığına tamaşa etdilər.

– Rəmlərin sehri, – cavan oğlan davam etdi. – Bələdçilərimizin səhranın işarələrini necə anladıklarının, karvanın ruhunun səhranın ruhuyla necə danışdığının şahidi oldum.

Bir müddət sonra ingilis danışmağa başladı:

– Doğrudan da, karvana bir az fikir versəm, yaxşı olar.

– Mən də kitablarınızı oxusam, – cavan oğlan cavab verdi.

Qəribə kitablar idi bunlar. Civədən, duzdan, əjdahlardan və krallardan bəhs edirdi, amma o heç bir şey başa düşmürdü. Sanki, bütün kitablarda elə hey eyni şey təkrarlardı: hər şey tək bir şeyin təzahürüdür.

Bu kitabların birindən kimyagərliyin ən mühüm mətninin yalnız bir neçə sətirdən ibarət olduğunu və bir zümrüdüün üzərinə yazıldığını öyrəndi.

– Zümrüd lövhə, – deyə ingilis gənc dostuna bunu öyrətdiyi üçün lovğalandı.

– Əgər elədirsə, niyə bu qədər çox kitab var?

– Bir neçə sətiri yazmaq üçün, – ingilis dedi. Əslində, bu cavaba özü də bir o qədər inanmadı.

Kitabda Santyaqonu ən çox maraqlandıran məşhur kimyagərlərin həyat hekayələri idi. Kimyagərlər bütün həyatlarını laboratoriyalarda metalları arıtmağa həsr etmiş insanlar idi; bir metal illər uzununu alovda əridilərsə, onun bütün spesifik xassələrindən xilas olacağına və yerində Kainatın Ruhu qalacağına inanırdılar. Bu Böyük obyekt kimyagərlərin yer üzündə olan hər şeyi anlamalarına imkan verirdi. Çünki bu Böyük obyekt bütün nəsnelərin öz aralarında əlaqə qurmalarını təmin edən dil idi. Böyük Mərifət, ya da Böyük Quruluş adını verdikləri bu tapıntı iki hissədən ibarət idi: duru və qatı.

– Bu dili başa düşmək üçün insanları və rəmləri müşahidə etmək kifayət deyilmi? – cavan oğlan soruşdu.

– Hər şeyi sadələşdirmək mərazindən qurtula bilmirsinizmi?! – ingilis hirsələ cavab verdi. – Kimyagərlik ciddi peşədir. Troisin bütün mərhələlərini ustadların öyrətdikləri kimi izləməlisən.

Santyaqo Böyük Quruluşun duru hissəsinə Əbədi Həyat İksiri adı verildiyini başa düşdü. Bu iksir yalnız bütün

xəstəlikləri sağaltmaqla kifayətlənməyib, eyni zamanda kimyəgərlərin qocalmalarının da qarşısını alırdı. Qatı his-səsinə Fəlsəfə Daşı deyilirdi.

– Fəlsəfə Daşını tapmaq o qədər də asan iş deyil, – ingilis dedi. – Kimyəgərlər metalları arıdan odu müşahidə etmək üçün o qədər aludə olurdular ki, vicdanları dünyanın bütün fani dəyərlərində qurtulub arınırdı. Ən nəhayət, günlərin bir günündə metalları arıtlamağın, əslində, özlərini arındırmaq olduğunu dərk edirdilər.

Cavan oğlanın yadına büllur taciri düşdü. Büllur taciri demişdi ki, büllur vazaları silmək ikimizi də pis fikirlərdən xilas etmək baxımından yaxşı əlamətdir. Getdikcə inanmağa başlayırdı ki, kimyəgərliyi elə gündəlik həyatdan öyrənmək lazımdır.

– Üstəlik, – ingilis yenidən danışmağa başladı, – Fəlsəfə Daşının sözün əsl mənasında qeyri-adi xüsusiyyətləri vardır. Böyük və adi dəmir kütləsini qızıla çevirmək üçün onun kiçicik bir parçası kifayət edir.

O andan etibarən Santyaqonun kimyəgərliyə olan marağı daha da artdı. Bir az səbirli olsa, hər şeyi qızıla çevirə biləcəyini fikirləşirdi. Bunu bacarmış insanların tərcümeyi-hallarını oxudu: Helvitus, Elimos, Funkanelli, Geber. İbrətəməz hekayələr idi bunlar: hamısı Şəxsi Mənfəqəbələrini sonadək həyata keçirirdi. Səyahət edir, müdriklərlə görüşür, inamsızların gözləri önündə möcüzələr yaradır və Fəlsəfə Daşı ilə Əbədi Həyat İksirini əllərində saxlayırdılar.

Amma o, Böyük Quruluşa çatmağın yolunu öyrətməyə cəhd edən kimi sözün əsl mənasında mat-məəttəl qalırdı. Bu mövzuda təsvirlərdən, şifrlı məlumatlardan, mənası qaranlıq mətnlərdən başqa bir şey yox idi.

– Nə üçün çətin anlaşılan dildən istifadə edirlər? – bir axşam Santyaqo ingilisdən soruşdu.

Bu zaman ingilisin kefsiz göründüyünü hiss etdi. Sanki, kitabları üçün danıxmışdı.

– Anlamaq üçün kifayət qədər məsuliyyət hiss edənlərin – bəli, bəli, yalnız onların başa düşmələri üçün, – ingilis cavab verdi. – Hər yetənin qurğuşunu qızıla çevirmək istədiyini bir fikirləşin. Bir müddət sonra qızılın heç bir qiyməti olmazdı. Yalnız inadkar insanlar, prinsiplial tədqiqatçılar Böyük Quruluşu həyata keçirə bilərlər. Səhranın ortasında

olmağın səbəbi də elə budur. Şifrləri açmağa kömək edə biləcək həqiqi kimyagəri tapmaq üçün.

– Bu kitablar haçan yazılıb? – cavan oğlan soruşdu.

– Bir neçə əsr bundan qabaq.

– O vaxtlar mətbəə-filan yox idi. Kimyagərlik haqqında hər adamın məlumatı yoxuydu. Yaxşı, bu qərribə dilin, bu rəmzlərin məqsədi nədir?

İngilis bu suala cavab vermədi. Bir neçə gündür karvanı diqqətlə müşahidə etdiyini, amma yeni bir şey kəşf etmədiyini söylədi. Kəşf etdiyi bir şey vardı ki, o da müharibə başlayacağı barədə söz-söhbət yayılması idi.

Bir gün cavan oğlan ingilisin kitablarını geri qayıtdı.

– Barı, bir şey öyrənə bildinizmi? – ingilis hövsələsiz bir maraqla soruşdu. Müharibənin zəhmindən xilas olmaq üçün biriylə laqçırtı vurmaq ehtiyacı hiss edirdi.

60

– Kainatın ruhu olduğunu və bu ruhu anlayanların əşyaların dilini başa düşdüklərini öyrəndim. Bir çox kimyagərin öz Alın Yazısını yaşadığını və nəticədə Kainatın Ruhunu, Fəlsəfə Daşını, Əbədi Həyat İksirini kəşf etdiklərini öyrəndim. Xüsusən də bunların çox sadə şeylər olduğunu və bir zümrüd daşının üzərinə yazıla bildiyini öyrəndim.

İngilis məyus oldu. Uzunmüddətli tədris, sehrli rəmzlər, çətin öyrənilən terminlər, laboratoriya alətləri – bunların heç biri cavan oğlana təsir etməmişdi. “Ruhu hələ də bu şeyləri öyrənə biləcək səviyyədə deyil”, – deyə düşündü.

Kitablarını götürüb dəvənin yəhərindən asılmış çantalara qoydu.

– Gedin, karvanınızı güdməkdə davam edin, – dedi.

– Sizin bu karvan da mənə əhəmiyyətli bir şey öyrətdi.

Santyaqo səhranın səssiz ənginliyini, heyvanların ayaqlarının qaldırdığı qum tozunağını seyr etməyə başladı. “Hərənin özünə görə bir öyrənmə təzi var, – deyə öz-özünə təkrarladı. – Onun öyrənmə təzi mənim öyrənmə təzim deyil, mənimki isə onunku deyil. Amma o da, mən də öz Alın Yazımızı axtarıq; buna görə də ona hörmət edirəm”.

Artıq karvan həm gecə, həm də gündüz yol gedirdi. Üzü niqablı çaparlar getdikcə daha sıx görünməyə başlamışdılar. İndicə cavan oğlanla mehribancasına davranan sarban qəbilələr arasında müharibə başladığını söy-

ləmişdi. Vahəyə vaxtında çata bilsəydilər, özlərini xoşbəxt sayardılar.

Heyvanlar əldən düşmüş, insanlar yorulmuşdular; gecənin səssizliyi onları daha da qorxudurdu. Xüsusən də dəvələrdən biri nərildəyəndə ətrafı vahimələndirirdi. Bu, basqın ola biləcəyinə işarə idi.

Amma sarban müharibə təhlükəsindən o qədər də narahat olmuş kimi görünmürdü.

– Yaşayırım, – cavan oğlana dedi. – Aysız və tonqalsız bir gecədə xurma və ya bir şey yeyərkən yeməkdən başqa heç nə haqda fikirləşə bilmirəm. Yeridiyim vaxt da ancaq yeriyirəm, vəssalam. Döyüşməyə məcbur olsam, ölüm bu gün gələcək, yoxsa sabah, vecimə olmaz. Çünki mən nə keçmişimlə, nə də gələcəklə yaşayırım. Mənim üçün yalnız indi var və məni ancaq o maraqlandırır. Həmişə indi ilə yaşaya bilsən, xoşbəxt adamsan. Səhrada həyat olduğunu, göy üzündə ulduzlar olduğunu və insan özü həyatının nüvəsində, mayasında olduğu üçün qəbilə döyüşçülərinin savaşıqlarını anlayacaqsan. O zaman həyat bayram və şənlik olacaq, çünki həyat yaşadığımız andan ibarətdir və sadəcə budur.

İki gecə sonra yuxuya getmək üzrə ikən onlara yol göstərən ulduza baxdı çoban. Sanki, üfük bir az da yaxınlaşmışdı, səhranın səmasında yüzlərcə ulduz parlayırdı.

– Vahə oradadır, – sarban dedi.

– Elədirsə, niyə ora getmirik?

– Çünki yatmaq olmaz.

Cavan oğlan günəş üfüqdən yuksəlməyə başlayarkən gözlərini açdı. Qarşısında gecəyanı xırda ulduzların parladığı yerdə bütün səhranı qapayan xurma ağacı cərgələri uzanıb gedirdi.

– Axır ki, gəldik! – yuxudan ayılan ingilis hayqırdı.

Santyaqo isə ağzını da açmadı. Səhranın səssizliyinə öyrəşmişdi, qarşısındakı xurma ağaclarına baxmaqla kifayətləndi. Ehramlara çatmaq üçün qarşıda hələ uzun yol vardı; bu səhər bir gün, bir xatirədən başqa bir şey olmayacaqdı onun üçün. Amma indi, indiki anda sarbanın bəhs etdiyi bayram idi; bu anı keçmişin dərsləri və gələcəyin rüyaları ilə birlikdə yaşamağa çalışırdı. Bir gün bu minlərlə xurma ağacının mənzərəsi yalnız xatirə olacaqdı. Amma

bu anda onun üçün kölgənin, suyun və savaşa qarşı sığınacağına rəmziydi. Eyni şəkildə nərildəyən dəvə təhlükə işarəsi ola bilər, xurma ağacı cərgələri də bir möcüzəni əks etdirə bilərdi.

“Kainatın dili birdən çoxdur”, – deyə düşündü.

“Vaxt azaldıqca insanlar tələsir”, – deyə Kimyagər yüzlərcə insanın və heyvanın vahəyə gəldiyini görərək düşündü. Vahənin sakinləri hay-küylə yeni gələnləri qarşılamağa qaçırdılar. Toz dumanı səhra günəşinin qabağını kəsir, əcnəbiləri görənlər uşaqlar sevincdən atılıb-düşürdülər. Kimyagər qəbilə rəislərinin karvanbaşının yanına getdiklərini və birlikdə gizli yığıncıq keçirməyə başladıklarını gördü.

Amma Kimyagəri bunların heç biri maraqlandırmırdı. Əvvəllər də çoxlarının necə gəlib, necə getdiklərinin şahidi olmuşdu; vahənin və səhranın səssizliyini heç bir şey poza bilməmişdi. Küləyin təsiriylə görkəmini dəyişən bu ucsuz-bucaqsız qumluqlarda ayaq döyən krallar və dilənçilər görmüşdü; amma uşaqların gördüyü qumluqlardan fərqlənirdi bu qumluqlar. Bütün bunlarla yanaşı, sarı torpaqdan, lacivərd göy üzündən sonra xurma ağaclarının yaşıl mənzərəsini gözləri önündə canlandıran yolçuların hiss etdikləri nəşənin bir azını ürəyinin dərinliklərində duymasına mane ola bilmirdi.

“Bəlkə də, Tanrı səhranı ona görə yaradıb ki, insanlar xurma ağaclarını görəndə sevinirlər”, – deyə düşündü.

Sonra daha aktual problemlər üzərində düşünməyi qərara aldı. Bildiyi sirlərin bir hissəsini öyrədəcəyi adamın bu karvanla gəldiyini bilirdi. İşarələr bunu ona xəbər vermişdi. Bu adamı hələ tanımırdı, amma təcrübəli gözləri onu görənlər kimi tanıyacaqdı. İnanırdı ki, bu da əvvəlki şagirdi kimi istedadlı olacaq.

“Bu şeylər niyə mütləq ağızdan qulağa ötürülür, doğrusu, bilmirəm”, – deyə düşündü. Bunlar həqiqi sirlər olduğu üçün deyildi, heç şübhəsiz: Tanrı öz sirlərini bütün məxluqlara azad şəkildə açır.

Ona görə bunun yalnız bir izahı var: şübhəsiz, bunlar Saf Həyatın parçaları olduqları və Saf Həyatı şəkil biçimində, ya da söz halında qavramaq çox çətin olduğu üçün bu şeyləri bu şəkildə təqdim etmək lazımdır.

Çünki insanlar şəkillərin və sözlərin sirrinə aludə olaraq nəticədə Kainatın Dilini unudurlar.

Yeni gələnləri dərhal əl-Fəyyum qəbilə başçılarının hüzuruna gətirdilər. Santyaqo gözlərinə inana bilmirdi. Bir neçə xurma ağacıyla əhatə olunmuş bir quyu (bir tarix kitabında oxuduğu təsvirə görə) əvəzinə, vahənin hər hansı ispan kəndindən xeyli böyük olduğunu görürdü. Vahədə üç yüz quyu, əlli min xurma ağacı və xurma ağaclarının arasına səpələnmiş çoxlu çadır vardı.

– Sanki, “Min bir gecə”dir, – kimyəgəri dərhal görməyə tələsən ingilis dedi.

Uşaqlar ətrafı dərhal dövrəyə aldılar: minik heyvanlarına, dəvələrə, gələn adamlara maraqla baxırdılar. Kişilər gələnlərdən müharibə əlamətləri görüb-görmədiklərini öyrənmək istəyirdilər; qadınlarsa tacirlərin gətirdiyi parçalar və qiymətli daş-qaş üstündə mübahisə edirdilər. Səhranın səssizliyi artıq uzaq xəyal kimi idi. Hamı, sanki, ruhlar dünyasından ayrılıb, insanlar dünyasına gəlmiş kimi fasiləsiz danışıb-gülür və boşboğazlıq edirdi. İnsanlar xoşbəxt və nəşəli idilər.

Sarban cavan oğlana başa saldı ki, səhradakı vahələr həmişə bitərəf torpaqlar sayılır. Çünki sakinlərinin əksəriyyəti qadınlardan və uşaqlardan ibarət olduğu üçün bura hər ehtimala qarşı təhlükəsiz idi. Hər iki tərəfin öz vahəsi vardı; buna görə də səhranın qumlarında bir-birini boğazlayan döyüşçülər sığınacaq saydıqları vahələrin hüzurunu gözləyirdilər.

Karvanbaşı çətinliklə olsa da, adamlarını və yolçuları bir yerə toplayıb onlara məlumat verdi. Qəbilələr arasındakı savaş bitincəyə qədər burada qalacaqdılar. Yolçular vahə sakinlərinin evində qonaq ediləcək, onlara ən yaxşı yerlər təklif olunacaqdı. Ənənəvi qonaqpərvərliyin qaydası beləydi. Sonra əmr etdi ki, öz keşikçiləri də daxil olmaqla hamı öz silahını qəbilə rəisinin təyin etdiyi adamlara təhvil versin.

– Müharibənin qanunları belədir, – deyə açıqladı. – Belə olmasa, hərbcilər vahələrdən sığınacaq kimi istifadə edərlər.

İngilisin pencəyinin cibindən xrom qoburlu bir tapança çıxarıb, silahları toplayan adama verdiyini gören cavan oğlanın təəccübdən ağzı açıq qaldı:

– Tapançayla nə işiniz vardı?

– İnsanların qərarsız qalmamaları məsələsində mənə kömək olması üçün, – dedi. Sorğu-sual bitdiyi üçün özünü xoşbəxt sandı.

Cavan oğlan isə elə hey öz xəzinəsi haqqında fikirləşirdi. Xəyalına yaxınlaşdıqca işlər daha da çətinləşirdi. Qoca kralın “naşı taleyi” adlandırdığı şey artıq olmurdu. İndi öz Alın Yazısının arxasınca düşmüş biri üçün əsas məsələnin cəsaret və inadkarlıq olduğunu bilirdi. Buna görə də tələsməməli, səbirsizlik etməməliydi. Yoxsa Tanrının onun yoluna çıxardığı işarələri görə bilməzdi.

“Onları mənim yoluna Tanrı çıxardı”, – deyə öz-özünə təəccüblənərək düşündü. İndiyə qədər elə bilirdi ki, işarələr bu dünyaya aid şeylərdir. Yemək yemək, ya da yatmaq kimi, sevgi, ya da iş axtarmağa çıxmaq kimi. Amma bunun ona nə etmək lazım olduğunu göstərmək üçün Tanrının istifadə etdiyi dil ola biləcəyini ağına belə gətirməmişdi.

“Səbirsiz olma, – deyə öz-özünə təkrarladı. – Sarbanın dediyi kimi, yemək vaxtı gələn kimi yemək ye, yerimək lazım olanda yeri”.

İlk gün hamı, hətta ingilis də yorğunluğa təslim olaraq yatdı. Santyaqo, təxminən, özü yaşda olan beş uşaqla bir az aralıqdakı çadırda qalırdı. Bunlar səhra uşaqlarıydı, böyük şəhərlərlə maraqlanırdılar. Cavan oğlan çobanlıq etdiyi çaqlar haqqında danışdı; elə büllur dükkanı macərəsini danışmağa başlamışdı ki, ingilis içəri girdi.

– Səhərdən sizi axtarıram, – deyə dostunu bayıra çıxardı. – Gərək Kimyagəri tapmaq üçün mənə kömək eləyəsən.

Əvvəlcə onu öz imkanları hesabına tapmağı sınaqdan keçirdilər. Şübhəsiz ki, Kimyagər vahənin digər sakinlərindən fərqli yaşamalıydı; çox güman ki, onun çadırında daim yanan bir ocaq vardı. Uzun-uzadı gəzib-dolaşdıqdan sonra vahənin onların düşündüyündən daha böyük olduğunu və burada yüzlərcə çadır olduğunu başa düşdülər.

– Haradasa, bütöv bir günümüzü itirdik, – ingilis dostuyla birlikdə vahədəki bir quyunun kənarında oturarkən dedi.

– Soruşsaq, bəlkə, daha yaxşı olar? – Santyaqo cavab verdi.

İngilis istəmirdi ki, onun əl-Fəyyumda olduğunu kimsə bilsin. Ona görə də qəti qərara gələ bilmədi. Axırda təslim

oldu və ərəbcə ondan daha yaxşı danışan cavan oğlandan lazım olanı yerinə yetirməsini tələb etdi. Santyaqo əlindəki qoyun dərisindən olan tuluğu suyla doldurmaq üçün quyuya gələn bir qadına yaxınlaşdı.

– Axşam şərifləriniz xeyir olsun, ya xatun! Bu vahədə bir kimyagər yaşayır, harada qaldığını bilmək istərdim, – dedi.

Qadın belə bir adam bərəsində heç bir şey bilmədiyini söyləyərək dərhal oradan uzaqlaşdı. Amma bununla bərabər, qara geyimli qadınlarla danışmaması haqda ona xəbərdarlıq etdi, çünki bunlar ərlı qadınlar idi. Ənənəyə hörmət etmək məcburiydi.

İngilis çox məyus olmuşdu. Demək, boş yerə səyahətə çıxmışdı. Dostu da belə bir vəziyyətə görə üzgün idi. İngilis də öz Şəxsi Mənfəəsinin ardınca gedirdi. Əgər bir insan bunu edirsə, bütün kainat onun axtardığını tapmasına kömək etmək istər – belə söyləmişdi qoca kral. Onun yanılması mümkün deyildi.

– İndiyə qədər burada kiminsə kimyagərlərdən danışdığını eşitmədim, – cavan oğlan dedi. – Yoxsa sənə kömək etmək istərdim.

İngilisin gözləri parıldıadı.

– Əlbəttə ki elədir, – deyə hayqırdı. – Bəlkə də, burada heç kəs Kimyagərin kim olduğunu bilmir. Siz, yaxşısı budur, xəstələri kimin müalicə etdiyini soruşun.

Qara geyimli bir neçə qadın su çəkmək üçün quyunun başına gəldi, amma ingilis nə qədər təkid etsə də, Santyaqo onlarla danışmadı. Nəhayət, bir kişi gəldi.

– Kənddə xəstəlikləri sağaldan bir adam tanıyırsınız mı? – cavan oğlan soruşdu.

– Bütün xəstəlikləri Allah-taala sağaldar, – kişi cavab verdi. Deyəsən, o, əcnəbilərdən qorxmışdu. – Siz cadugər axtarana oxşayırsınız.

O, Qurandan bir neçə ayə oxuduqdan sonra yoluna davam etdi.

Başqa bir kişi gəldi. O daha yaşlıydı və əlində kiçik bir vedrə vardı. Santyaqo ondan da eyni şeyi soruşdu.

– Elə bir adam nəyinizə lazımdır? – ərəb suala sualla cavab verdi.

– Çünki dostum onu görmək üçün aylarla yol gəlib.

– Əgər bu adam vahədə yaşayırsa, demək, çox güclü bir adamdır, – yaşlı kişi bir az düşüdükdən sonra dedi. – Qəbilə rəisləri belə ürəkləri istədiyi zaman onu görə bilməzlər. Belə bir şeyi gərək özü istəsin. Siz, yaxşısı budur ki, müharibənin qurtarmasını gözləyin və karvanla birlikdə yolunuza davam edin. Vahə həyatına müdaxilə etməyə çalışmayın, – deyə sözlərini bitirib oradan uzaqlaşdı.

Amma ingilisin sevincdən çiçəyi çırtladı. Demək, izə düşə bilmişdilər.

Bu vaxt bir gənc qız göründü, qara geyinmişdi. Çiyində güyüm vardı. Başına kəlağayı dolarsa da, üzü açıq idi. Santyaqo Kimyagəri xəbər almaq üçün ona yaxınlaşdı.

O anda, sanki, vaxt dayandı; elə bil, Kainatın Ruhu cavan oğlanın önündə bütün gücüylə meydana çıxmışdı. Qızın qara gözlərini, gülümsəməklə susmaq arasında qərar verə bilməyən dodaqlarını gördükdə dünyanın danışdığı və yer üzünün bütün məxluqlarının ürəkləriylə anladığı dilin ən əsas və ən ülvi hissəsini anladı cavan oğlan və bunun adı SEVGİydi. İnsanlardan da, səhradan da əzəl idi. Kişi ilə qadın baxışları görüşərkən o, özünü göstərir – indi, bu su quyusunun başında olduğu kimi. Dodaqlar, nəhayət, gülümsəməyə başladı, bu, bütün ömrü boyu bilmədən gözlədiyi bir işarəydi, kitablarda, qoyunların yanında, büllurlarda və səhranın səssizliyində aradığı işarə.

Kainatın Saf Diliydi bu, heç bir izaha ehtiyacı yox idi, çünki kainatın nəhayətsiz zamanda yoluna davam etməsi üçün heç bir açıqlamaya ehtiyacı yoxdur. Cavan oğlan o anda həyatının qadınının qarşısında olduğunu və qızın da heç bir sözə ehtiyac duymadan bunu bildiyini hiss edirdi. Ata-anası, ata-anasının valideynləri biriylə evlənməmişdən qabaq adaxlıbazlığa getmək, nişanlanmaq, onu yaxından tanımaq və mal-dövlət sahibi olmaq lazım olduğunu desələr də, cavan oğlan dünyada ən çox buna əmin idi. Bunun tərsini söyləyənlər kainatın dilindən xəbərsiz kimsələrdir. Çünki bu dili bilən istər səhranın ortasında, istərsə də böyük şəhərlərin göbəyində olsun, dünyada hər zaman birini gözləyən başqa birinin olduğunu asanlıqla anlaya bilər. Bu iki insan rastlaşanda və gözləri bir-birinə sataşanda bütün keçmiş və bütün gələcək artıq əhəmiyyətini itirir, yalnız o an göy qübbəsinin altında hər şeyin eyni ƏL tərəfindən

yazıldığı gerçəkliyi vardır. Sevgini yaradan və çalışan, dincələn və günəş işığı altında xəzinə axtaran hər kəs üçün seviləcək birisini yaratmış olan ƏL. Çünki belə olmasaydı, insan soyunun xəyallarının heç bir mənası olmazdı.

“Maktub”, – dedi öz-özünə.

Bayaqdan bəri yerində sakitcə oturmuş ingilis qəfildən ayağa qalxdı və dostunu dümsüklədi.

– Tez ol! Ondan soruş!

Santyaqo gənc qıza yaxınlaşdı. Qız yenidən gülümsədi. Cavan oğlan da gülümsədi.

– Sənin adın nədir? – Santyaqo soruşdu.

– Mənim adım Fatimədir, – qız baxışlarını aşağı dikərək cavab verdi.

– Gəldiyim ölkədəki bəzi qadınların adı da belədir.

– Peyğəmbərin qızının adıdır, – dedi Fatimə. – Oraya mücahidlərimiz aparıblar bu adı.

Gözəl qız mücahidlərdən fəxrlə danışdı. Yanlarında duran ingilis isə Kimyagəri soruşmaqda israr edirdi. Ona görə də cavan oğlan gənc qızdan bütün xəstəlikləri sağaldan bir adam tanıyıb-tanımadığını soruşdu.

– Dünyanın sirlərini bilən bir adamdır. Səhranın cinləriylə danışır, – gənc qız dedi.

Cinlər – Yaxşılıq və Pislilik pəriləriydilər. Gənc qız əliylə cənubu göstərdi, bu qərribə adam o tərəfdə yaşayırdı.

Sonra güyümünü doldurub uzaqlaşdı. İngilis də Kimyagəri axtarmaq üçün uzaqlaşdı. Cavan oğlan uzun müddət quyunun yanında oturdu və nə vaxtsa Şərq küləyinin bu qadının qoxusunu onun üzünə üfürdüyünü və bu qadının varlığından xəbəri olmadan onu sevmiş olduğunu düşündü. Və bu qadına duyduğu sevgi ona dünyanın bütün sirlərini açacaqdı.

Ertəsi gün Santyaqo qızı gözləmək üçün quyunun başına getdi. Orada ingilisi görəndə təəccübləndi: ilk dəfəydi ki, səhranı seyr edirdi.

– Bütün günü, bütün axşamı gözlədim, – ingilis dedi. – İlk ulduzlar doğarkən gəldi. Ona nə axtardığımı dedim. Məndən qurğuşunu qızıla çevirib-çevirmədiyimi soruşdu. Mən də elə bunu öyrənmək istədiyimi söylədim. Bundan sonra, “Get özünü sına!”dan başqa bir şey demədi mənə.

Santyaqo ağzını açmadı. Deməli, ingilis çoxdan idi bildiyi şeyi öyrənmək üçün bu qədər yol ölçmüşdü. Buna bənzər bir şeyi öyrənmək üçün özünün də qoca krala altı qoyun verdiyini xatırladı.

– Elədirsə, onda sınayin, – dedi ingilise.

– Mən də o cür fikirləşirəm. Dərhal işə başlayacağam.

İngilis getdikdən bir az sonra Fatimə su götürmək üçün quyunun başına gəldi.

– Sənə bir şey demək üçün gəldim, – Santyaqo qıza dedi. – İstəyirəm ki, arvadım olasan. Səni sevirəm.

Gənc qız güyümü daşdırdı.

– Səni hər gün burada gözləyəcəyəm, – cavan oğlan davam etdi. – Ehramların yaxınlığında olan xəzinəni axtarmaq üçün bütün səhranı keçmişəm. Müharibə mənim üçün talesizlikdir. Amma həmin bu müharibə mənim üçün həm də tale və bəxtədir, çünki burada sənin yanında qalırım.

– Müharibə bir gün başa çatacaq, – gənc qız dedi. Sanki, onun düşüncələrini kəşf etmişdi. – Səhra qadınları savaşıqlarıyla fəxr edirlər.

Sonra güyümünü yenidən doldurub oradan ayrıldı.

Santyaqo hər gün quyu başına gedib Fatimənin gəlməsini gözləyirdi. Fatiməyə çobanlıq həyatından, kralla rastlaşmasından, büllur dükanından danışdı. Dost oldular və birlikdə cəmi on beş dəqiqə keçirmələrinə baxmayaraq, bu müddət ona günün geri qalan hissəsindən daha uzun gəlirdi.

Təxminən, bir ay idi ki, vahədəydilər. Bir gün karvanbaşı hamını toplantıya çağırırdı.

– Savaşın nə zaman qurtaracağını bilmirik və təkrarən yola çıxmaq imkanımız yoxdur, – dedi. – Müharibə, şübhəsiz, daha çox davam edəcək, bəlkə də, illərlə. Hər iki tərəfdə cəsur və qəhrəman savaşıqlar var və hər iki ordu döyüşməyi ilə fəxr edir. Bu, yaxşılarla pislər arasındakı savaş deyil. Eyni iqtidarı ələ keçirmək istəyən güclər ara-

sında olan savaşıdır və belə bir savaşıda Allah hər iki tərəfin də yanındadır.

Adamlar dağılıbmışdılar. Santyaqo o axşam Fatiməylə yenə görüşdü və toplantıda söylənləri ona danışdı.

– İkinci görüşümüzdə, – gənc qız dedi, – mənə sevdiyini söylədin. Daha sonra mənə Kainatın Dili və Kainatın Ruhu kimi gözəl şeylər öyrətdin. Və bunlar mənə yavaş-yavaş sənin bir parçana çevirdi.

Cavan oğlan onun səsinə dinləyirdi və bu səs ona xurma ağaclarının yarpaqlarından əsən ruzigarın xışiltısından daha füsunkar gəlirdi.

– Səni görmək üçün quyuya çox erkən gəldim. Çox gözlədim. Keçmişimi, adət-ənənəni, kişilərin səhra qadınlardan necə davranmalarını tələb etdiklərini xatırlamıram. Uşaqkən səhranın bir gün mənə həyatımın ən gözəl ərməğanını verəcəyini xəyal edərdim. Və bu ərməğan mənə indi verildi, bu ərməğan sənə.

Santyaqo gənc qızın əllərindən tutmaq istədi. Amma Fatimə güyümün qulplarından tutmuşdu.

– Mənə xəyallarından, qoca kraldan və xəzinədən söz açdın. Mənə işarələrdən bəhs etdin. Buna görə də heç bir şeydən qorxmuram, çünki səni mənə bu işarələr gətirdi. Sənin də tez-tez təkrar etdiyini kimi, mən sənin xəyallarının və Alın Yazısının bir parçasıyam. Savaşın qurtarmasını istəyirsənsə, bu, yaxşı olar. Amma daha erkən getməyə məcbursansa, onda Mənfəqənin yoluyla get. Qumsallar küləyin təsiriylə dəyişir, amma səhra olduğu kimi qalır. Eşqimiz də belə olacaq.

– Maktub, – dedi gənc qız bir daha. – Mən sənin Mənfəqənin bir parçasıyam, bir gün qayıdacaqsan.

Santyaqo gənc qızın yanından ayrılarkən qəmgin idi. İndiyə qədər tanıdığı insanlar haqqında düşünürdü. Evli çobanlar çöllərdə gəzib-dolaşmağa məhkum olduqlarına arvadlarını inandırmağa çətinlik çəkirdilər. Sevgi sevilən nəsnənin yanında olmağı məcburi edirdi.

Ertəsi gün Fatimə bunlardan bəhs etdi cavan oğlana.

– Səhra bizdən kişilərimizi alır, – Fatimə dedi. – Ancaq onları həmişə geri qaytarmır. Buna alışmağa məcburuq. Onlar artıq yağış yağdırmadan ötüb-keçən buludlarda, daşların arasında gizlənən heyvancıqlarda, torpaqdan

fişqıran comərd sular da yaşayırlar. Artıq onlar hər şeyin bir parçası oldular. Kainatın Ruhu oldular. Gedənlərin bəziləri geri dönürlər. O zaman başqa qadınlar da bəxtəvər görünürlər, çünki onların da gözlədikləri kişilər günlərin bir günü geri qayıda bilirlər. Əvvəllər bu qadınlara baxar və onların bəxtəvərliyinə həsəd aparardım. İndi mənim də gözlədiyim bir kişi olacaq. Mən bir səhra qadınıyam və bununla fəxr edirəm. İstəyirəm ki, mənim ərim də qumluqların yerini dəyişdirən ruzigar kimi azad gəzib-dolaşsın. İstəyirəm ki, onu buludlarda, heyvanlarda və suda görə bilim.

Santyaqo ingilisin yanına getdi. Ona Fatimə haqqında danışmaq istəyirdi. İngilisi çadırının yanında kiçik bir ocaq qaladığını gördükdə çaşdı. Qəribə bir ocaq idi, üzərində şəffaf bir şüşə vardı. İngilis ocağa odun atır və səhranı seyr edirdi. Gözləri kitab oxumağa daldığı zamandan, sanki, daha parıltılıydı.

70

– Çalışmanın ilk mərhələsində, – dedi, – qarışıq kükürdü saflaşdırmaq lazımdır. Amma bunu reallaşdırmaqdan ötrü gərək uğursuzluğa düçar olmaqdan qorxmayam. Uğursuzluğa düçar olmaq qorxusu indiyə qədər Böyük Quruluşa girişməyimə hey mane oldu. On il əvvəl başlamağım lazım olan şeyə ancaq indi başlaya bilərəm. Amma iyirmi il gözlədiyim üçün də xoşbəxtəm.

Və səhranın boşluğuna baxaraq ocağa odun atmaq da davam etdi. Cavan oğlan səhranın batan günəşin qızılı rənginə boyanincaya qədər onun yanında qaldı. Səssizliyin, suallarına cavab verib-verə bilməyəcəyini anladığından səhranı seyrə dalmaq istədi, qəribə bir istək idi bu.

Xurma ağaclarına baxa-baxa bir müddət məqsədsiz-cəsinə yeridi. Küləyi dinləyir, ayaqlarının altındakı çaylaq daşlarını hiss edirdi. Bəzən balıqqulağı və bağa çanağı tapırdı və bu səhranın çox qədim zamanlarda böyük bir dəniz olduğunu düşünürdü. Böyük bir daşın üstündə oturub üfünün gözəlliyinə tamaşa etməyə başladı. Sevginə sahib olmaq duyğusundan ayrı təsəvvür edə bilmirdi. Amma Fatimə səhra qadınıydı. Onun anlayışlı olmasına yardımçı ola biləcək bir şey varsa, bu, şübhəsiz ki, səhradır.

Başının üstündə bir şeyin qımıldadığını hiss edincəyə qədər heç bir şey düşünmədən səssiz-səmirsiz oturdu.

Yuxarı baxanda göy üzünün ənginliklərində uçan iki qırğı gördü.

Yırtıcı quşlara və uçarkən cızdıqları şəkillərə diqqətlə baxdı. Bunlar ilk baxışda nizamsız cizgilər idi, amma onun üçün yenə də mənalı vardı. Fəqət bu mənalı çözmə bilirdi. Quşların hərəkətlərini gözləriylə izləməyə başladı; beləliklə, bəlkə də, bir yozum verə bilirdi. Bəlkə də, səhra ona sahiblik tələb etməyən məhəbbətin nə demək olduğunu açıqlamaya bilirdi.

Hiss etdi ki, yuxusu gəlir. Amma ürəyi onun yatmasını istəmirdi.

– Demək, Kainatın Dilini dərk edirəm, – dedi, – və bu dünyada hər bir şeyin mənası var, hətta qırğılardan uçuşunun da. Bir qadına duyduğu sevgi üçün içində dərin bir minnətdarlıq hiss etdi. “İnsan sevəndə, – deyər düşündü, – nəsnələr daha çox məna kəsb edir”.

Birdən qırğılardan biri digərinə hücum etmək üçün həmlə etdi. O anda Santyaqonun gözü önündə ani və qısa bir mənzərə canlandı: silahlı bir dəstə əldə qılınc vahəni işğal edirdi. Mənzərə anındaca qeybə çəkildi, amma ona xeyli təsir etdi. İlğımlar haqqında eşitmiş və özü də bir neçə dəfə ilğım görmüşdü: səhranın qumlarında maddələşən arzular idi bunlar. Fəqət heç şübhəsiz ki, bir ordunun vahəni ələ keçirdiyini də görmək istəməmişdi.

Bunları unutmaq və yenidən xəyalə dalmaq istədi, yenidən al rəngə boyanmış səhraya və daşlara dönmək istədi. Sonra gördüyü mənzərə yadına düşdü və bunun reallıqdan o qədər də uzaq olmadığını sezdi.

İçini çulğalayan sıxıntıdan qurtulmağa çalışdı. Ayağa qalxıb xurma ağaclarına doğru addımladı. Artıq nəsnələrin ümumi dilini başa düşürdü. İndi vahə təhlükə işarələri verərkən, səhra təhlükəsizliyi təmsil edirdi.

Sarban bir xurma ağacının altında oturub günəşin batmasını seyr edirdi.

Santyaqonun qum təpəsinin arxasından çıxaraq gəldiyini gördü.

– Bir ordu yaxınlaşır, – Santyaqo dedi, – gözümə bir şey göründü.

– Səhra insanların qəlbini xəyallarla doldurur, – sarban cavabında dedi.

Amma cavan oğlan ona qırğılar haqqında danışdı: qırğıların uçuşunu seyr edərkən birdən-birə Kainatın Dilinə qapılmışdı.

Sarban heç nə demədi, cavan oğlanın ona dediyi şeyi başa düşürdü. İstənilən bir şeyin yer üzündəki hər şeyin mənasını anlada bildiyini dərk edirdi. Bir kitabın hər hansı səhifəsini açaraq, birinin əl cizgilərinə baxaraq, ya da quşların uçuşunu seyr edərək və ya kart falına baxaraq o anda yaşamaqda olduğumuz həyatla bir bağ, bir əlaqə qura bilirik. Əslində, nəsnə öz-özlüyündə heç bir şeyi açıqlaya bilməz; insanlar bu nəsnələri müşahidə edərək Kainatın Ruhunu anlama metodunu kəşf edə bilirlər.

Səhra, Kainatın Ruhunu asanca anlaya bilmə sayəsində yaşayan insanlarla doluydu. Bunlara kahin deyirdilər; kahinlər qadınlardan və qocalardan qorxurdular. Döyüşçülər onlarla çox nadir hallarda məsləhətləşirdilər, çünki adam nə vaxt öləcəyini əvvəlcədən bilərək savaşa girə bilməzdi. Döyüşçülər naməlum qalmağı və döyüşün doğurduğu hissləri xoşlayarlar; gələcək Allah tərəfindən yazılmışdır və Allah nə yazırsa-yazsın, insanların yaxşılığı üçündür. Buna görə də döyüşçülər yalnız indiki zamanda yaşayırdılar, çünki indiki zaman gözlənilməz hadisələrlə doluydu və bir yığın şeyə diqqət etməyə məcbur idilər: düşmənin qılıncı haradaydı, atı haradaydı, ölümdən qurtulmaq üçün hansı vuruşmaya üstünlük verməlidirlər?

Sarban döyüşçü olmadığından kahinlərlə bir neçə dəfə məsləhətləşmişdi. Onların çoxu ona doğru şeylər söyləmişdi; kimisi də yanlış şeylər demişdi. Bir gün ən yaşlı (və ən bədheybət) kahin sarbandan niyə gələcəklə bu qədər maraqlandığını soruşmuşdu.

– Nəsə eləmək üçün, – sarban cavab vermişdi. – Həm də olmasını istəmədiyim şeylərin qarşısını almaq üçün.

– O zaman bu, sənin gələcəyin olmaz ki, – kahin cavab verdi.

– Amma bəlkə də, olacaqlara özümü hazırlamaq üçün gələcəyi öyrənmək istəyirəm.

– Əgər bunlar yaxşı şeylədirsə, gözəl sürpriz olacaq, – kahin dedi. – Pis şeylədirsə, heç həyata keçməmiş əzab çəkəcəksən.

– Mən kişi olduğum üçün gələcəyi öyrənmək istəyirəm. Çünki kişilər gələcəklə yaşayırlar.

Kahin bir müddət danışmadan səssizcə durdu. Çubuq falında ustalaşmışdı. Yərə atdığı çubuqların duruş vəziyyətinə görə fala baxırdı. Amma o gün çubuqlarından istifadə etmədi. Əsgiyə büküb cibinə qoydu.

– İnsanların gələcəyini oxuyaraq dolanışığımı əldə edirəm, – dedi. – Çubuq falını və hər şeyin yazılı olduğu məkana girmək üçün onlardan yararlanmağı bilirəm. Orada keçmiş oxuya bilirəm, unudulmuş şeyləri kəşf edirəm və indinin işarələrini anlaya bilirəm. İnsanlar mənimlə məsləhətləşməyə gələndə gələcəyi oxumuram: onu sezi-rəm. Çünki gələcək Tanrıya aiddir və yalnız o, fəvqəladə durumlarda gələcəyi açıqlaya bilər. Gələcəyi necə sezi-rəm? İndinin işarələri sayəsində. Sırrın kökü indidədir; indiyə diqqət etsən, onu yaxşılaşdırmağa bilərsən. Və indini yaxşılaşdırmağa bilsən, sonrası daha da yaxşı olacaq. Gələcəyi unut və ömrünün hər gününü qaydalara uyğun yaşa, unutma ki, ulu Tanrı öz övladlarının qayğısına qalır. Hər gün özüylə birlikdə əbədiyyəti gətirir.

Sarban Tanrının gələcəyi görməyə izin verdiyi fəvqəladə halların nələr olduğunu öyrənmək istədi:

– Özü onu açıqladığı zaman. Tanrı gələcəyi çox nadir hallarda açıqlayar və bunu yalnız bir səbəb üçün edər: dəyişmək üzrə yazılmış gələcəkdən söhbət gədərsə.

“Tanrı cavan oğlana gələcəyi göstərib”, – deyər sarban düşündü. Çünki Santyaqo istəyirdi ki, sarban ona vasitəçi olsun.

– Qəbilə rəislərinin yanına get, – dedi sarban. – Onlara yaxınlaşan təhlükəni xəbər ver.

– Mənə güləcəklər.

– Bunlar çöl insanlarıdır. Çöl insanları işarələrə inanırlar.

– Elədirsə, demək, vəziyyətdən xəbərdardırlar.

– Yox, buna o qədər də əhəmiyyət verməzlər. Onlar inanırlar ki, əgər Allah onlara bir şeyi xəbər vermək istəyirsə, mütləq birinin vasitəçiliyindən istifadə edir. Bu gün həmin elçi sənənsən.

Cavan oğlan Fatiməni düşündü və qəbilə rəislərinin yanına getməyi qərara aldı.

Vahənin mərkəzində qurulmuş böyük ağ rəngli çadırın qapısında keşik çəkən mühafizəçiyə:

– Çöldən xəbər gətirmişəm. Rəislərlə danışmaq istəyirəm, – dedi.

Mühafizəçi cavab vermədi. Çadıra girib bir xeyli orada qaldı. Sonra ağ və qızılı geyimli gənc bir ərəblə bayıra çıxdı. Cavan oğlan gördüklərini ona söylədi. Ərəb ona gözləmək lazım olduğunu deyib çadıra girdi.

Gecə oldu. Bu arada ərəblər, bir dəstə tacir çadıra girib-çıxdı. Yavaş-yavaş ocaqlar söndü və vahə səhra kimi səssizləşdi. Yalnız böyük çadırın işığı yanırdı. Cavan oğlan bu müddət ərzində hey Fatimə haqqında düşündü. Günortadan sonra etdikləri söhbəti hələ də başa düşməmişdi.

Bir neçə saat gözlədikdən sonra, nəhayət, mühafizəçi cavan oğlanı içəri dəvət etdi.

74

Gördükləri Santyaqonu həyəcanlandırırdı. Səhranın ortasında belə bir çadırın ola bilməsi ağına gəlməmişdi. Yərə indiyə qədər üzərinə ayaq basmadığı, adamı heyran edən ən gözəl xalılar döşənmişdi; tavandan içərisində şamlar yanan, işləməli sarı metaldan şamdanlar asılmışdı. Gözəl işləməli ipək yastıqlara dirsəklənmiş qəbilə rəisləri çadırın baş tərəfində yarım-dairə şəklində oturmuşdular. Xidmətçilər ləzzətli yeməklərlə dolu gümüsinilərlə gedib-gəlir, çay verirdilər. Başqa xidmətçilər nargilələrin odunu dəyişdirirdilər. Havaya olduqca xoşətirli tütün qoxusu yayılırdı.

Səkkiz qəbilə rəisi var idi, bunların hansının böyük olduğunu dərhal anladı. Ağ və qızılı geyimli ərəb yarım-dairənin ortasında oturmuşdu. Onun yanında bir az əvvəl onunla danışan gənc əyləşmişdi.

– Xəbəri gətirən əcnəbi kimdir? – rəislərdən biri cavan oğlana baxaraq soruşdu.

– Mənəm.

Və gördüyü şeylər haqqında danışdı.

– Bizim burada neçə nəsil dir yaşadığımızı bildiyi halda səhra niyə belə bir şeyi bir əcnəbiyə söyləsin? – başqa bir qəbilə rəisi dedi.

– Çünki mənim gözlərim hələ çölə öyrəşməyib, ona görə də vərmiş gözlərin görə bilmədiyini şeyləri də görə bilirəm.

“Həm də mən Kainatın Ruhunun nə olduğunu bilirəm”, – deyə düşündü. Amma ərəblər belə şeylərə inanmadığı üçün bunları demədi.

– Vahə neytral yerdir, buraya heç kim təcavüz etməz, – üçüncü rəis dedi.

– Mən yalnız gördüklərimi deyirəm. Mənə inanmaq istəmirsinizsə, heç bir şey etməzsiniz.

Çadıra birdən-birə lal sükut çökdü, bunun ardınca alovlu mübahisə başlandı. Cavan oğlanın başa düşmədiyi bir ərəb ləhcəsində danışdılar. İstədi eşiyə çıxsın, lakin mühafizəçi mane oldu. Bundan sonra qorxmağa başladı; işarələr ona bəzi məsələlərin qaydasında olmadığını söyləyirdi. Hadisəni sarbana danışdığına peşman oldu.

Birdən ortada oturan qoca kişi öz-özünə gülümsədi. Bunu gören cavan oğlanın ürəyi toxtadı. Qoca kişi mübahisəyə qarışmamışdı və hələ heç bir şey deməmişdi. Amma Kainatın Dilinə artıq öyrəmiş cavan oğlan çadırdə hökm sürən əmin-amanlıq ab-havasını hiss edə bilirdi. İntuisiyası ona gələcək üçün yaxşı iş gördüyünü deyirdi.

Mübahisə sona çatdı. Hökm qocanın nitqini dinləmək üçün susdu. Sonra qoca əcnəbiyə tərəf döndü. İndi üzündə soyuq və kədərli bir ifadə vardı.

– Bundan iki min il qabaq uzaq bir ölkədə xəyallara inanan bir adamı quyuya atdılar və onu əsir kimi satdılar. Bizim ölkənin tacirləri onu satın aldılar və Misirə apardılar. Və hamımız bilirik ki, xəyallara inanan kəs onların yozumunu da bilir¹.

“Amma heç də həmişə gerçəkləşdirə bilməz bu xəyalları”, – deyə cavan oğlan qaraçı qadını xatırlayaraq düşündü.

– Fironun gördüyü anıq inəklər və kök inəklər rəyası sayəsində bu adam Misiri qıtlıqdan xilas etdi. Bu adamın adı Yusifdir. Bir yabançı ölkədə o da sənin kimi qərib idi və təxminən, sən yaşdaydı.

Səssizlik uzandı. Qocanın baxışları soyuq idi.

– Biz həmişə ənənəyə sadıq, – qoca sözlərinə davam etdi.

Ənənə Misiri aclıqdan xilas etdi o vaxt və Misir xalqı xalqların ən zəngini oldu. İnsanların səhranı necə

¹ Tövrətin Tərvin fəslinin 37–50 babları arasında söylənən Yusifin hekayəsi (*tərc.*)

keçmələrini və qızlarını necə ərə vermələrini onlara ənənə öyrədir. Gələcək bir vahənin bitərəf bölgə olduğunu deyir, çünki hər iki tərəfin öz vahəsi vardır və bu səbəbdən də hər iki tərəf müdafiəçidir.

Qoca danışarkən kimsə ağzını açıb bir kəlmə də söyləmədi.

– Lakin ənənə bizə səhranın ismarışlarına inanmağımızı da söyləyir. Bildiyimiz hər şeyi bizə çöl öyrətmişdir.

Qocanın işarəsiylə bütün ərəblər ayağa qalxdılar. Məclis başa çatmışdı. Nargilələr söndürüldü və mühafizəçilər yerlərinə keçdilər. Cavan oğlan istədi ki getsin, amma qoca yenidən danışmağa başladı:

– Sabahdan vahənin sərhədləri içərisində silah daşımaq haqqındakı qanunumuz qüvvədən düşür. Bütün günü düşməni gözləyəcəyik. Günəş batanda silahlar mənə təhvil veriləcək. Öldürülən hər on düşməne görə bir qızıl alacaqsan.

– Amma savaşa girmədən silahlar çəkilməyəcək. Silahlar çöl kimi nazlıdır, lüzumsuz yerə silah çəksək, lazımsız zaman alovlanmaz. Sabah silahlardan heç istifadə etməsək, ən azı, birindən istifadə edəcəyik. Sənə qarşı!

Santyaqo çadırdan eşiyə çıxanda vahə on dörd gecəlik ayın işığına qərq olmuşdu. Öz çadırına getmək üçün iyirmi dəqiqə piyada yeriməliydi.

Gördüyü şeylər onu məyus etmişdi. Kainatın Ruhuna aludə olmuşdu və buna başıyla cavabdeh ola bilərdi. Böyük bir oyuna girmişdi. Amma Alın Yazısının dalınca düşmək üçün qoyunlarını satanda da həyatını böyük bir təhlükəyə atmışdı. Sarbanın dediyi kimi, sabah ölmək başqa bir gün ölməkdən daha yaxşı olardı. Hər bir gün – yaşamaq, ya da ölmək üçündür. Hər şey yalnız bir sözə bağlıdır: “Maktub”.

Səssizcə irəlilədi. Heç bir şeydən peşman deyildi. Əgər sabah öləcəkdisə, Tanrı onun gələcəyini dəyişdirmək istəmədiyini üçün öləcəkdi. Amma boğazı adlayandan sonra, büllür dükanında çalışdıqdan sonra, səhranı tanıdıqdan və Fatimənin gözlərini gördükdən sonra da ölə bilərdi. Lap çoxdan – ölkəsini tərk etdikdən sonra hər günü dopdolu olmuşdu. Ertəsi gün ölsəydi, gözləri açıq getməzdi, çünki onun gözləri digər çobanların gözlərindən daha çox şey görmüşdü və bununla fəxr edirdi.

Birdən gurultu qopdu və görünməmiş şiddətlə əsən küləyin təsiriylə qəfil yerə yıxıldı. Ətrafı ay işığının qabağını kəsən toz buludu örtüdü. Qarşısında nəhəng bir ağ at ürkdü-cü kişnərtiyə şahə qalxdı.

Nə baş verdiyini kəsdirə bilmədi, lakin toz dumanı dağılıqda indiyə qədər hiss etmədiyi müdhiş bir qorxuya düşdü. Atın süvarisi zil qara geyinmiş bir adam idi, sol çiyində şahin vardı. Başında örtük vardı və üzündəki niqabdan yalnız gözləri görünürdü. Səhra çapanı ola bilərdi, ancaq hər hansı bəşər övladının daha güclü şəxsiyyəti vardı.

Qəribə süvari yəhərdən asılmış qövslü yekə qılıncını qınından çıxardı. Polad ay işığında parıldıadı.

– Qırğıların uçuşunu yozmağa kim cürət etdi? – soruşdu. Səsi elə guruldadı ki, sanki, əl-Fəyyumun əlli min xurma ağacında əks-səda verdi.

– Mən cəsarət etdim, – cavan oğlan dedi. Dərhal da imansızları ağ atının nalları altında əzən övliya Santyaqo Matamorosun heykəlini xatırladı. Süvari, övliya Santyaqo Matamorosa bənzəyirdi, ancaq indi vəziyyət tam tərsinəydi. – Mən cəsarət etdim, – Santyaqo təkrarladı və başını əyərək qılınc zərbəsinə hazırlaşdı. – Kainatın Ruhunu nəzərə almadığınız üçün bir çox insanın həyatı xilas olacaq.

Fəqət birdən qılınc enmədi. Süvarinin əli ağır-ağır aşağı endi və qılıncın ucu cavan oğlanın alınına toxundu. Qılınc elə itiydi ki, alından bir damla qan çıxdı.

Süvari daş kimi tərənəmz durmuşdu. Santyaqo da onun kimi. Ağılına qaçmaq belə gəlməmişdi. Ürəyinin dərinliklərindən qəribə bir nəşə yayıldı içinə: Şəxsi Mənqəbəsi naminə öləcəkdi. Həm də Fatimə üçün. Uzun sözün qısa, rəmzlər doğru söyləmişdi. Beləliklə, düşmənlə qarşı-qarşıyaydı və madam ki Kainatın Ruhı vardı, onda ölüm də vecinə deyildi. Qısa müddətdən sonra onun bir parçası olacaqdı və sabah düşmən də onun bir parçası olacaqdı.

Yad adam hələ də qılıncı cavan oğlanın alınına dirəyib durmuşdu.

– Quşların uçuşunu niyə yozdun?

– Mən yalnız quşların anlamamaq istədikləri şeyi oxudum. Vahəni xilas etmək istəyirlər. Siz və sizinkilər – hamınız öləcəksiniz. Vahənin camaatı sizdən daha çoxdur.

Qılıncın ucu hələ də Santyaqonun alınıdaydı.

– Sən kimsən ki, Tanrının yazdığı taleyi dəyişdirməyə cəsarət edirsən?

– Allah orduları yaratdı, amma o, quşları da yaratdı. Allah mənə quşların dilini öyrətdi. Hər şey eyni ƏL tərəfindən yazılmışdır, – cavan oğlan sarbanın sözlərini xatırlayaraq dedi.

Nəhayət, süvari qılıncını geri çəkdi. Cavan oğlan xeyli rahatlaşdı. Amma qaça bilmirdi.

– Proqnozlarında diqqətli ol, bir şey yazılıbsa, bundan qurtulmaq mümkün deyildir.

– Mən, sadəcə, bir ordu gördüm, – Santyaqo dedi. – Savaşın sonucunu görmədim.

Süvari cavan oğlanın cavabından xoşhal olmuş kimiydi. Amma qılıncını hələ də əlində tutmuşdu.

– Əcnəbinin biri bu ölkədə nə edir? – soruşdu.

– Alın Yazısını axtarıram. Sənin anlama biləcəyin şey deyil.

Süvari qılıncını qınına soxdu və çiyindəki şahin qəribə bir qıyığa çəkdi. Santyaqo sakitləşməyə başladı.

– Cəsarətini imtahan etmək istəyirdim, – süvari dedi.

– Cəsarət Kainatın Dilini arayan kəs üçün ən böyük ərdəmdir.

Cavan oğlan çəşmişdi. Bu adam çox az adamın bildiyi şeylərdən danışırdı.

– Qətiyyəni ruhdan düşməmişən, çox uzaqlardan gəlsən də, – sözünə davam etdi. – Səhranı sevmək lazımdır, amma heç vaxt ona tamamilə bel bağlamayasan. Çünki səhra insanlar üçün məhək daşdır: hamının addımını hiss edir və onu ələ salanı öldürür.

Sözləri qoca kralın sözlərini andırırdı.

– Döyüşçülər gəlsələr və başın günəş batana qədər bədəninə qalsa, məni görməyə gəl, – süvari dedi.

Bir az əvvəl qılınc tutan əl qırmancla atı mahmızladı. At yenidən şahə qalxaraq tozu dumana qatdı.

– Harada yaşayırınsınız? – süvari uzaqlaşarkən cavan oğlan soruşdu.

Qırmanclı əl cənuba tərəf işarə etdi. Beləcə, Santyaqo Kimyagərlə tanış oldu.

Ertəsi gün səhər əl-Fəyyumun xurma ağaclarının ortasında iki min silahlı adam vardı. Günəş hələ zenitə yük-

səlməmiş üfüqdə beş yüz döyüşçü göründü. Süvarilər şimaldan vahəyə girdilər. İlk baxışda dinc ziyarət təsiri bağışlasalar da, silahları ağ rəngli əbalarının altında gizlətmişdilər. Vahənin mərkəzində olan böyük çadırın yanına gəlib çatan kimi qılınclarını və tüfənglərini çıxardılar və boş çadıra hücum çəkildilər.

Vahənin döyüşçüləri səhra süvarilərini mühasirəyə aldılar. Yarım saatin içində ortalıqda dörd yüz doxsan doqquz cəsəd qalmışdı. Uşaqlar xurmaliğın o biri başında oynadıqları üçün heç bir şey görmədilər. Qadınlar da çadırlarında ərləri üçün dua etdiklərindən bir şey görmədilər. Ortalıqdakı cəsədlər olmasaydı, vahənin hərgünkü adi həyatının yaşandığını söyləmək olardı.

Yalnız bir döyüşçüyə toxunulmamışdı. Bu da təcavüzkarların başçısıydı. Axşamçağı qəbilə rəislərinin hüzuruna gətirilmişdi. Ondan ənənəni niyə pozduğunu soruşdular. Adamlarının ac və susuz olduğunu, uzunmüddətli müharibə nəticəsində yorğun düşdüklerini, bu səbəbdən də yenidən vuruşa bilmək üçün bir vahəni ələ keçirmək istediklərini söylədi.

Vahənin baş rəisi həlak olanlar üçün üzüldüyünü, fəqət şərtlər nə qədər ağır olsa da, ənənəyə hörmətlə yanaşmağın zəruri olduğunu bildirdi. Səhrada yalnız bir şey dəyişir: külək əsdiyi zaman qum təpələri.

Sonra baş rəis düşmən rəisi alçaldıcı bir ölümə məhkum etdi. Boynunu vurdurmaq və ya güllələtmək əvəzinə, onu quru bir xurma ağacından asdılar. Cəsəd səhra küləyində yellənməyə başladı.

Qəbilə rəisi əcnəbi gənci toplantı yerinə çağırırdı və ona əlli qızıl pul verdi. Sonra bir daha Yusifin Misirdə başına gələnləri ona danışdı və cavan oğlandan bundan sonra vahənin müşaviri olmasını xahiş etdi¹.

Günəş tamamilə batıb ilk ulduzlar çıxmağa başlayanda (ay bədirlənmiş olduğu üçün onlar çox da sayırmırdı) cavan oğlan cənuba doğru addımlamağa başladı. O tərəflərdə tək-cə bir çadır vardı və oradan keçən ərəblərin söylədiklərinə görə, guya, bura cinlərin istilasına uğramışdı. Cavan oğlan orada bir xeyli oturub gözlədi.

¹ Qəbilə rəisi fironun Yusifə qarşı davranışını təkrarlayır.
Bax: Tövrat, Tərvin 41, 37-45 (tərc.)

Ay əməlli-başlı yüksələndə Kimyagər göründü. Çiyində iki qırğı cəsədi vardı.

– Mən buradaydım, – Santyaqo dedi.

– Buraya gəlməməliydiniz, – Kimyagər cavab verdi...
– Yoxsa Alın Yazınız sizi buraya gətirdi?

– Qəbilələr arasında müharibə vardı. Səhranı keçmək mümkünsüz idi.

Kimyagər atdan endi və cavan oğlana onunla birlikdə gəlməsini işarə etdi. Dəbdəbəsinə görə pəri nağıllarını andıran mərkəzi çadırı istisna etsək, vahədə gördüyü digər çadırlardan fərqlənən bir çadır idi. Gözləri kimyagərlik alətləri, kimya ocaqları axtardı, amma bir şey görə bilmədi. Yalnız bir neçə rəf kitab, bir yemək qızdırıcısı və sirli naxışlarla işlənmiş xalılar vardı.

– Sən otur, mən çay hazırlayım, – Kimyagər dedi, – bu quşları birlikdə yeyəcəyik.

80

Santyaqo bunların srağagün gördüyü qırğılar olub-olmadığını düşünsə də, bu barədə heç nə demədi. Kimyagər tonqal qaladı və bir azdan çadıra xoş ət qoxusu yayıldı. Bu qoxu nargilə ətrindən də xoş idi.

– Məni nə üçün görmək istəyirdiniz? – cavan oğlan soruşdu.

– İşarələrə görə, – Kimyagər cavab verdi. – Külək mənə sənə gələcəyini söylədi. Bir də köməyə ehtiyacın olduğunu dedi.

– Xeyr, yardıma ehtiyacı olan mən deyiləm. Burada bir ingils var, sizi o axtarırdı.

– Məni tapmazdan qabaq gərək başqa şeylər tapa. Amma hələlik düz yoldadır, – deyə səhraya baxmağa başladı.

– Bəs mən?

– Bir şey istədiyimiz vaxt arzularımızı gerçəkləşdirməyimiz üçün bütün kainat köməyimizə gələr, – Kimyagər qoca kralın sözlərini təkrarladı.

Cavan oğlan başa düşdü. Deməli, onu Alın Yazısına aparmaq üçün qarşısına başqası çıxıb.

– Demək, mənə öyrədəcəksiniz?

– Xeyr. Lazım olan hər şeyi artıq bilirsən. Mən, sadəcə, xəzinənə gedən yolda sənə bələdçilik edəcəyəm.

– Qəbilələr arasında savaş var, – cavan oğlan təkrarladı.

– Amma mən səhranı yaxşı tanıyıram.

– Mən xəzinəni çoxdan tapmışam. Bir dəvəm var, bül-lur dükanından qazandığım pullar var, əlli qızılım var. Öz ölkəmdə, bəlkə də, zəngin adam sayıla bilərəm.

– Amma bunlar ehramların yanındakıların qarşısında heç nədir.

– Fatimə var. Qazandığım hər şeydən daha qiymətli xəzinə.

– O da ehramların yanında deyil.

Qırğıları səssizcə yedilər. Kimyagər bir şüşə açıb qonağın stəkanına qırmızı şərab tökdü. Bu, ömrü boyu içmədiyi gözəl şərablardan idi. Amma şərabı şəriət yasaqlamışdı.

– Pislük, – Kimyagər dedi, – insanın ağzından girən şeydə deyil, pislük oradan çıxandır.

İçən kimi özünü əməlli-başlı yaxşı hiss etməyə başladı. Amma Kimyagərdən bir az qorxurdu. Çadırdan eşiyə çıxıb ulduzları sönlükləşdirən ay işığını seyrə daldılar.

– İç və bir az keflən, – cavan oğlanın getdikcə nəşələn-diyini gören Kimyagər dedi. – Döyüşdən qabaq döyüşçü necə dincəlsən, sən də elə dincəl. Ancaq unutma ki, ürəyin xəzinənin bulunduğu yerdədir. Və çıxdığın yolda kəşf etdiyən şeyin bir mənası olsun deyə xəzinəni mütləq tapmalısən. Sabah dəvəni satıb bir at al. Dəvələr namərddirlər. Heç bir yorğunluq hiss etdirmədən minlərlə ağac yol gedirlər. Amma bir də görürsən, diz çöküb ölürlər. Atlarsa yavaş-yavaş yorurlar. Və sən onlardan nə uma biləcəyini və nə vaxt öləcəklərini bilirən.

Ertəsi axşam cavan oğlan Kimyagərin çadırının önünə bir atla gəldi. Bir azdan Kimyagər göründü. O da ata minmişdi, sol çiyində bir şahin vardı.

– Səhradakı həyatı mənə göstər, – o dedi. – Səhrada həyatın olduğu yeri tapa bilən oradakı xəzinələri də tapa bilər.

Ayın aydınlığında səhranın qumları üzərində yola düşdülər. “Bilmirəm səhradakı həyatı tapa biləcəyəm, yoxsa yox? – deyə cavan oğlan düşündü. – Səhranı hələ də tanı-mıram”.

İstədi bu düşüncələrini Kimyagərə açsın, amma ondan qorxurdu. Bir neçə gün əvvəl qırğıları gördüyü daşlıq yerə gəldilər; indi hər şeyə səssizlik və külək hakim idi.

– Səhrada həyatın nişanələrini çözməyi bacarmıram, – Santyaqo dedi. – Onun var olduğunu bilirəm, amma tapmağı bacarmıram.

– Həyat həyatı çəkər, – Kimyagər cavab verdi.

Cavan oğlan onun nə demək istədiyini anladı. Dərhal atın yüyənini boşaltdı və at daşların və qumların arasıyla özü bildiyi kimi dördnala çapmağa başladı. Kimyagər sakitcə onu izləyirdi; beləcə, yarım saat yol getdilər. Vahənin xurma ağacları görünmürdü, bu bənzərsiz ay aydınlığı və onun gümüş kimi parlatdığı qayalar vardı. Birdən indiyə qədər heç vaxt gəlmədiyi bir yerdə atının yavaşladığını hiss etdi:

– Burada həyat var, – Kimyagər dedi. – Mən səhranın dilini bilməsəm də, atım həyatın dilini bilir.

Atlarından endilər. Kimyagər heç nə demədi. Səssizcə addımlayaraq daşlara baxmağa başladı. Birdən duruxdu və böyük bir diqqətlə əyildi. Daşların altında bir dəlik vardı; Kimyagər əvvəl əlini dəliyə soxdu, sonra isə çiyinə qədər qolunu; dəliyin içində nəsə qımıldadı və Kimyagərin etdiyi hərəkətə şahidlik edən gözləri (cavan oğlan onun yalnız gözlərini görürdü) qıyıldı. Elə bil, qolu dəliyin içində nəyləsə boğuşurdu və birdən Santyaqonu qorxudan ani bir hərəkətlə qolunu çıxarıb ayağa qalxdı. Əlində quyuğun- dan tutduğu bir ilan vardı.

Cavan oğlan da geriye sıçradı. İlan çılğıncasına çevrilir, çıxardığı səslər və fişilti səhranın səssizliyində əks-səda verir. Bu, gözlüklü kobraydı və zəhəri adamı bir neçə dəqiqəyə öldürə bilərdi.

“Vura bilər”, – Santyaqo düşündü. Amma əlini yuvaya soxmuş Kimyagəri çoxdan çalmışdı bu ilan. Buna baxmayaraq, onun üzünün ifadəsi son dərəcə sakit idi. “Kimyagər iki yüz yaşındadır”, – demişdi ingilis. Yəqin ki, ilanlarla necə davranmağı da çox gözəl bilir.

Kimyagər atına yaxınlaşıb aypara şəklində olan qılıncını götürdü və yerdə bir çevrə cızdı. İlan yerində donub qaldı.

– Qorxma, – dedi Kimyagər. – Çevrədən kənara çıxıb bilməz. Səhradakı həyatı kəşf edə bildin, mənimçün ən mühüm şey işarədir.

– Bu, niyə bu qədər önəmlidir?

– Çünki ehramlar da səhranın haqqında heç nə eşitmək istəmirdi.

Dünən axşamdan bəri ürəyi sıxıntılı və kədərliydi. Xəzinə axtarışına davam etmək, əslində, Fatimədən ayrılmaq demək idi.

– Səhrada sənə bələdçilik edəcəyəm, – bu vaxt Kim-yagər dedi.

– Mən vahədə qalmaq istəyirəm, – Santyaqo dedi. – Fatiməyə rast gəldim. O, mənimçün xəzinədən daha qiymətlidir.

– Fatimə çöl qızıdır və bilir ki, kişilər həmişə geri qayıtmaq ümidiylə gedirlər. O, öz xəzinəsini çoxdan tapıb; bu sənənsən. İndi sənin də axtardığın şeyi tapmağın gözləyir.

– Qalmaq istəsəm necə?

– Vahə müşaviri olacaqsan. Çoxlu qoyun və dəvə almağa pulun-paran var. Fatimə ilə evlənəcəksən və iki il xoşbəxt yaşayacaqsınız. Çünki sevməyi öyrənəcəksən və əlli min xurma ağacının hamısını bir-bir tanıyacaqsan. Necə inkişaf edib böyüdüklərini görəəcəksən və sənə dünyanın durmadan dəyişdiyini göstərəcəklər. Bir müddətdən sonra tədricən işarələrin mənasını daha asan yoza biləcəksən, çünki səhra mürşidlərin mürşididir.

İkinci il xatırlayacaqsan ki, bir xəzinə vardı. İşarələr ısrarla onu anlatmağa başlayacaq və sən özünü görməzliyə, eşitməzliyə vuracaqsan. Biliyini yalnız vahə və onun sakinlərinin rifahı üçün xərcləyəcəksən. Rəislər bununçün sənə minnətdar olacaqlar. Dəvələrin sənə sərvət və güc daşıyacaqlar.

Üçüncü il işarələr sənə xəzinəndən və Alın Yazısından söz açmaqda davam edəcək. Gecə və gündüz vahədə otərəf-butərəfə vurnuxacaqsan. Fatimə də onun ucbatından yoluna davam edə bilmədiyini üçün kədərli bir qadına çevriləcək.

Amma sən onu, o da səni sevməkdə davam edəcəksiniz. Onun sənin qalmağın xahiş etmədiyini xatırlayacaqsan, çünki çöl qadını ərinin qayıtmasını gözləyə bilir. Bu səbəbdən ona hirsənməyəcəksən. Bəlkə, yoluna davam etməyə çox inanmağın lazımlığını düşünərək səhranın qumluqlarında və xurma ağaclarının arasında var-gəl edəcəksən. Çünki vahədə qalmağının yeganə səbəbi geri dönə

bilməmək qorxundur. Və o zaman işarələr sənə xəzinənin əbədiyyən torpağa gömülü qaldığını söyləyəcək.

Dördüncü il onlara qulaq asmadığın üçün işarələr səndən üz döndərəcək. Qəbilə rəisləri də bunu başa düşəcək və müşavirlik vəzifəsindən azad ediləcəksən. O zaman dəvə sürüləri və mal-mülkü olan zəngin bir tacir olacaqsan. Lakin bundan sonrakı günlərini Şəxsi Mənqəbəni gerçəkləşdirmədiyini və bununçün vaxtın çoxdan keçdiyini düşünərək xurmaliqda və səhrada veyllənəcəksən.

Baş a düşməlisən ki, sevgi əsl kişiye Şəxsi Mənqəbəsinin ardınca getməsinə mane olmamalıdır. Əgər belə bir hal baş verərsə, bil ki, bu, Kainatın Dilində danışan Sevgi deyildir, yəni həqiqi Sevgi deyil.

Kimyagər qumda cızdığı çevrəni sildi və kobra dərhal uzaqlaşdı daşların arasına soxuldu.

84

Cavan oğlan daim Məkkəyə getmək arzusunda olan büllur taciriylə əsl Kimyagər axtaran ingilisi düşünürdü. Çölə inanan qadını düşünürdü: çöl sevmək istədiyi adamı günlərin birində ona bəxş etmişdi.

Atlarına mindilər. Bu dəfə Santyaqo Kimyagərin arxasınca gedirdi. Külək vahənin uğultusunu qulaqlarına gətirirdi. Cavan oğlan Fatimənin səsinə eşitməyə çalışırdı. O gün döyüşə görə quyuya getməmişdi.

Fəqət gecə çevrənin içində hərəkətsiz duran ilana baxarkən çiyində şahin gəzdiren qərribə süvari sevgidən və xəzinədən, çöl qadınlarından və Alın Yazısından danışmışdı ona.

– Sizinlə gedəcəyəm, – cavan oğlan dedi və birdən içində böyük bir rahatlıq hissi etdi.

– Sabah günəş doğmazdan öncə yola çıxacağıq.

Kimyagərin cavabı bundan ibarət oldu.

O gecə cavan oğlan yata bilmədi. Günəş doğmazdan öncə çadırda onunla birlikdə qalan uşaqlardan birini oyatdı və Fatimənin yaşadığı yeri soruşdu. Bərabər oraya getdilər. Santyaqo uşağa ona bələdçilik etdiyi üçün bir qoyun dəyərində pul verdi.

Sonra ondan xahiş etdi ki, gənc qızın yatdığı yeri tapıb onu oyatsın və bayırda gözlədiyini ona xəbər versin. Gənc ərəb ona deyiləni etdi və əvəzində əlavə bir qoyunun da pulunu aldı.

– İndi bizi tək burax, – uşağa dedi. Vahə müşavirinə kömək etdiyi üçün lovğalanan və qoyun almağa pulu olduğu üçün sevinən uşaq yuxusuna davam etmək üçün çadırına getdi.

– Mən gedirəm, – dedi, – istəyirəm biləsən ki, mütləq qayıdacağam. Səni sevirəm, çünki...

– Heç nə demə, – Fatimə onun sözünü kəsdi. – İnsan sevdiyi üçün sevir. Sevginin heç bir səbəbi olmur.

Amma cavan oğlan yenə də sözünə davam etdi:

– Səni sevirəm, çünki bir röya görmüşdüm, sonra bir krala rast gəldim, büllur satdım, səhradan keçdim, qəbilələr müharibə etdilər və bir kimyəgərin yerini öyrənmək üçün bir quyunun yanına gəldim. Səni sevirəm, çünki sənə çatmağım üçün bütün kainat səfərbər oldu.

Qucaqlaşdılar. Vücutları ilk dəfəydi ki bir-birinə toxunurdu.

– Qayıdacağam, – cavan oğlan bir də dedi.

– Əvvəllər çölə baxanda içimdə bir arzu hiss edərdim. İndi isə ümid olacaq. Atam da bir dəfə getmişdi, amma sonra anamın yanına qayıtdı və nə vaxt getsə, geri dönür.

Başqa heç nə danışmadılar. Xurmalıqda bir az gəzişdilər. Santyaqo gənc qızı çadırının qapısına qədər ötürdü.

– Atan ananın yanına necə qayıtdısa, eləcə, mən də qayıdacağam, – ona dedi.

Fatimənin gözləri doldu.

– Ağlayırsan?

– Mən səhra qadınıyam, – üzünün ifadəsini dəyişdirərək cavab verdi. – Amma hər şeydən öncə qadınam.

Fatimə çadırına girdi. Bir azdan günəş doğacaqdı. Gün çıxan kimi illər uzununu vərdiş etdiyi şeyləri etmək üçün eşiyə çıxacaqdı, amma hər şey dəyişmişdi. Santyaqo vahədən getmişdi və vahə artıq dünənə qədərki anlama sahib olmayacaqdı. Artıq bura səyahətçilərin uzun yoldan sonra gəlib çatanda şad-xürrəm olduğu üç yüz quyulu vahə deyildi. Bu gündən sonra vahə onunçün boş bir məkan olacaqdı.

Bundan belə çöl vahədən daha önəmli olacaqdı. Xəzinəsini arayarkən Santyaqonun hansı ulduzu özünə bələdçi seçdiyini düşünərək və çölə baxaraq vaxtını keçirəcəkdı. Sevgilisinə ruzigarla öpüşlər göndərəcəkdı və ruzigarın

onun üzünə toxunacağını, ona adaxlısının sağ-salamat olduğunu, xəyalların və xəzinələrin sorağında yoluna davam edən cəsur bir dəliqanlıqı gözləyən qadın kimi onu gözlədiyini söyləyəcəyini umacaqdı.

Bundan belə səhra yalnız bircə şeyin rəmzi olacaqdı: onun qayıdış ümidinin.

– Arxada qalan şeylər haqqında düşünmə, – Kimyagər səhranın qumluqlarında irəliləyərkən dedi. – Hər şey Kainatın Ruhuna gömülmüşdür və əbədi olaraq orada qalacaqdır.

– İnsanlar getməkdən çox, qayıtmağı xəyal edirlər, – səhranın səssizliyinə yenidən öyrəşməyə başlayan cavan oğlan dedi.

– Tanıdığın şey saf maddədən düzəldilmişdirsə, heç vaxt çürüməyəcək və bir gün onun yanına qayıdacaqsan. Yox, əgər bir ulduz yanıb-sönməsi kimi ani işıqdan başqa bir şey deyildirsə, onda geri qayıtdığın zaman heç bir şey görməyəcəksən. Fəqət tək-cə bunun özünü də yaşamağa dəyər.

Kimyagər çox qəliz danışdı. Amma cavan oğlan yol yoldaşının Fatiməyə işarə etdiyini bilirdi.

İnsanın geridə buraxdığı şeyləri düşünməməsi mümkünsüzdür. Səhra, demək olar ki, heç dəyişilməyən görkəmiylə elə hey xəyallarla bəslənirdi. Xurma ağacları, quyular və sevdiyi qadının üzü cavan oğlanın gözünün önündən getmirdi. İngilis və onun laboratoriyası, müəllim ola-ola bunu bilməyən sarban gözünün qabağından çəkilmirdi.

“Bəlkə də, Kimyagər heç vaxt aşıq olmayıb”, – deyə düşündü.

Kimyagər çiyində şahin qabaqda gedirdi. Şahin çölün dilini tamam-kamal bilirdi və sahibi fasilə verən kimi uçub ov dalınca gedirdi. İlk gün bir dovşan gətirdi, ertəsi gün iki quş.

Axşamlar palazlarını yerə sərir, amma ocaq qalamırdılar. Gecələr hava soyuyur, göy üzündə ay kiçildikcə daha da qaranlıqlaşdı. Bir həftə səssiz-səmirsiz irəlilədilər; döyüşün üstünə çıxmamaq üçün görüləsi tədbirlərdən başqa heç nədən danışmırdılar. Qəbilələr arasındakı müharibə davam edirdi; bəzən küləyin gətirdiyi qanın yavan qoxusunu hiss edirdilər. Demək, yaxınlarda döyüş

olmuşdu və külək cavan oğlana gözlərinin görə bilmədiyi şeyləri daim göstərməyə amadə olan işarələrin Dilinin varlığını xatırladırdı.

Səfərlərinin yeddinci gününün axşamı Kimyagər həmişəkindən daha erkən dincəlməyə qərar verdi. Şahin ov ovlamağa getdi. Kimyagər tuluğunu çıxarıb cavan oğlana su verdi.

– Bir azdan səfərin başa çatacaq, – dedi. – Alın Yazısının ardınca getdin, səni təbrik edirəm.

– Amma mənə heç bir şey demədən ancaq bələdçilik edirsiniz. Elə bildirdim ki, bildiklərinizi mənə öyrədəcəksiniz. Bir müddət əvvəl əlində kimyagərlik kitabları olan birisiylə səhrada yoldaşlıq etdim. Amma heç bir şey öyrənə bilmədim.

– Öyrənməyin təkcə bir yolu vardır, – Kimyagər cavab verdi. – Təcrübə, iş, əməl. Lazım olan şeylərin hamısını səyahət sənə öyrətdi. Bircə şeydən başqa.

Cavan oğlan bunun nə demək olduğunu öyrənmək istədi, amma şahinin qayıtmasını gözləyən Kimyagər gözlərini üfüqə dikdi.

– Sizə niyə Kimyagər deyirlər?

– Kimyagər olduğum üçün.

– Qızıl axtarıb tapa bilməyən digər kimyagərlər nə üçün bunu bacarmırlar?

– Qızıl axtarmaqla kifayətlənirlər. Mənqəbənin özünü yaşamadan Şəxsi Mənqəbələrinin xəzinəsini axtarırlar.

– Daha nəyi bilməliyəm? – cavan oğlan soruşdu.

Kimyagər gözlərini üfüqdən çəke bilmirdi. Bir azdan şahin ovla geri döndü. Alovun işığını heç kəs görməsin deyə bir çuxur qazıb içində od yandırdılar.

– Mən kimyagər olduğum üçün Kimyagərəm, – yemək hazırlayarkən dedi. – Bu elmi babalarımın öyrənmişəm, onlar da öz babalarından öyrəniblər. Bu, yaranışdan belə olub. O vaxtlar Böyük Quruluş elminin hamısı kiçik bir zümrüdün üzünə yazıla bilirdi. Amma insanlar sadə şeylərə əhəmiyyət vermədilər, kitablar, yozumlar və fəlsəfi araşdırmalar yozmağa başladılar. Üstəlik, ən yaxşı üsulu özlərinin bildiyini iddia etməyə başladılar.

– Zümrüd lövhədə nə yazılmışdı? – cavan oğlan soruşdu.

Kimyagər qumun üstündə nə isə cızmağa başladı və bu, beş dəqiqədən uzun sürmədi. Kimyagər qumu cızarkən Santyaqo qoca kralı və ona rast gəldiyi meydanı xatırlayırdı; sanki, uzun illər keçmişdi.

– Zümrüd lövhənin üzərində yazılan şey bundan ibarət idi, – Kimyagər işini bitirib dedi.

Cavan oğlan yaxınlaşıb qumun üstündə yazılan sözləri oxudu.

– Bu ki şifrədir, – dedi.

Zümrüd lövhə onu məyus etmişdi. Buna bənzər bir şeyi, sanki, ingilisin kitablarından da oxumuşdu.

– Xeyr, – Kimyagər səsləndi. – Bu, qırğılardan uçuşuna bənzər. Təkcə ağılla dərk etmək mümkün deyildir. Zümrüd lövhə doğrudan-doğruya Kainatın Ruhuna gedən keçiddir.

88 – Müdriklər maddi dünyanın Cənnətin əksindən və surətindən başqa bir şey olmadığını anladılar. Yeganə həqiqət budur ki, var olan bu dünya bundan daha mükəmməl bir dünyanın mövcudluğunun qarantıdır. Tanrı bu dünyanı ona görə yaratdı ki, insanlar predmetlər vasitəsilə mənəvi prinsipləri və biliyinin möcüzələrini anlaya bilsinlər. Mən buna iş, hərəkət və təcrübə deyirəm.

– Mənim Zümrüd lövhəni öyrənməyimə ehtiyac varmı? – cavan oğlan soruşdu.

– Bəlkə də, bir kimyagər laboratoriyasında olsaydın, indi Zümrüd lövhəni öyrənməyin tam vaxtıydı. Amma hazırda çöldəsən. Yaxşısı budur, çöllə maraqlanasan. Dünyanı və həmçinin yer üzündə olan istənilən şeyi başa düşməyinə kömək edər. Heç çölü anlamağa da ehtiyacın yoxdur. Bircə qum dənəsini seyr etmək də yetər ki, orada Kainatın bütün xariqələrini görəsən.

– Çölü yaxşı anlamaq üçün nə etməliyəm?

– Qəlbinin səsini dinlə. Ürəyin hər şeyi bilir, çünki Kainatın Ruhundan gəlib və bir gün oraya geri dönəcək.

İki gün də səssiz-səmirsiz yol getdilər. Döyüşlərin daha şiddətli olduğu yerə yaxınlaşdıqları üçün Kimyagər çox ehtiyatlı davranırdı. Cavan oğlan isə var qüvvəsiylə qəlbinin səsini dinləməyə çalışırdı.

Bu ürəyin səsini dinləmək elə də asan deyildi. Vaxt vardı ki, hər an yola çıxmağa hazırmış kimi bir ayağı üzəngidəydi, amma gəl gör ki, indi nəyin bahasına olursa olsun,

mənzilbaşına çatmaq istəyirdi. Ürəyi gah həsrət dolu xatirələrə dalır, gah da səhra günəşinin doğuşu qarşısında həyəcanlanır, cavan oğlanı için-için ağladır. Xəzinədən danışanda sürətlə döyünürdü, amma cavan oğlanın gözləri səhranın sonsuz üfûqündə itdiyi zaman yavaşırdı. Cavan oğlan Kimyagərlə bir kəlmə kəsməsə də, ürəyi elə hey nəşə pıçıldayırdı.

– Ürəyimizin səsini niyə dinləməliyik ki? – axşam fasilə verdikləri zaman soruşdu.

– Çünki ürəyin haradadırsa, xəzinən də oradadır.

– Ürəyim indi sıxıntılı, çalxantılıdır, – cavan oğlan dedi. – Rüyalar görür, həyəcanlanır, bir çöl qızına vurulub. Məndən çöl qızını düşündüyüm zaman elə şeylər soruşur ki. Gecələr yuxumu ərsə çəkir.

– Nə yaxşı! Demək ki, ürəyin canlıdır. Onun söylədiklərinə qulaq asmaqda davam elə.

Üç gün də getdilər. Bu vaxt ərzində bir çox döyüşçüylə qarşılaşdılar, üfûqdə başqa döyüşçülər gördülər. Cavan oğlanın ürəyi qorxudan söz açmağa başladı. Kainatın Ruhundan eşitdiyi hekayələri danışdı cavan oğlana. Xəzinələrini axtarmağa çıxan, amma heç vaxt tapa bilməyən insanlar haqqındaydı bu hekayələr. Bəzən də xəzinəsinə heç vaxt qovuşa bilməyəcəyi, ya da bu səhrada ölə biləcəyi düşüncəsiylə qorxudurdu cavan oğlanı. Bəzən də könlünün sultanına rastlaşdığı və bir ətək qızıl pul qazandığı üçün bəxtəvərlik oxuyurdu cavan oğlana.

– Ürəyim xaindir, – cavan oğlan atlarının bir az dinləməsi üçün dayandıqları vaxt Kimyagərə dedi. – Davam etməyimi istəmir.

– Çox gözəl, – Kimyagər cavab verdi. – Bu da ürəyinin diri olduğunu göstərir. İndiyə qədər əldə etdiyin şeyləri bir xəyala dəyişməkdən qorxmaq çox təbii bir şeydir.

– Əgər elədirsə, niyə ürəyimə qulaq asmayım ki?

– Çünki onu heç vaxt susdura bilməzsən. Hətta ona əhəmiyyət vermirmiş kimi etsən də, o yer də oradadır, səninköksündədir, həyat və dünya haqqında nə düşündüyünü sənə təkrarlamaqda davam edəcəkdir.

– Xain olsa belə?

– Xəyanət səninközləmədiyin bir zərbədir. Amma sən ürəyini yaxşı tanısan, sənə heç vaxt təzyiq edə bilməyəcək.

Çünki onun xəyallarını və arzularını tanıyacaqsan və onları hesaba alacaqsan. Heç kəs öz ürəyindən qaça bilməz. Ona görə də ən yaxşısı odur ki, onun dediklərinə qulaq asasan. Beləcə, ondan gözləmədiyən zərbəni sənə qətiyyənlə endirməyəcəksən.

Cavan oğlan yol uzununu ürəyinə qulaq asmaqda davam etdi. Onun qəribəliklərini, hiylələrini öyrəndi və sonda onu olduğu kimi qəbul etdi. Bundan sonra nə qorxdu, nə də geri dönmək istədi, çünki bir axşam ürəyi ona xoşbəxt olduğunu söyləmişdi. “Bir az şikayət etsəm, – ürəyi deyirdi, – bu ancaq ona görədir ki, mən insan ürəyiyəm və insanların ürəkləri belə olur. Yetməyə layiq olmadıqlarını, ya da yetə bilməyəcəklərini sandıqları üçün ən böyük arzularını belə reallaşdırmaqdan qorxurlar. Cücərməmiş tükənən sevgilər, fantastik ola biləcək, amma olmayan anlar, kəşf edilməsi lazım olan, amma sonsuzadək qumların altında qalan xəzinələr ağılımıza gələr-gəlməz bizlər və ürəklərimiz dərhal ölürük. Çünki belə bir durumla qarşılaşdığımız zaman ölümcül ağrılar çəkirik”.

90

– Ürəyim əzab çəkməkdən qorxur, – gecələrin birində asızsız göyə baxarkən Kimyagərə dedi.

– Ürəyinə de ki, əzab çəkmək qorxusu ağrının özündən də pis şeydir. Arzu və xəyallarının izinə düşən ürək heç vaxt ağrınamamalıdır. Çünki axtarışın hər anı Tanrı və Sonsuzluq ilə qarşılaşma anıdır.

– Hər axtarış anı bir qarşılaşma anıdır, – cavan oğlan ürəyinə dedi.– Xəzinəmi axtardığım müddətdə hər günüm büllür kimi şəffafdır, çünki hər saatın ona yetməyin bir parçası olduğunu bilirdim. Xəzinəmi axtararkən yolumun üstündə elə şeylər kəşf etdim ki, bir çoban üçün mümkün olmayan şeylərə girişmək cəsərim olmasaydı, belə şeylərlə qarşılaşmağı qətiyyənlə xəyalıma belə gətirə bilməzdim.

Bundan sonra ürəyi bir xeyli sakitləşdi. Gecəni dərin yuxuya getdi. Cavan oğlan yuxudan ayılındı ürəyi ona Kainatın Ruhunun işlərini anlatmağa başladı.

Hər bir xoşbəxt insanın içində Tanrını daşıyan insan olduğunu söylədi. Çünki hər qum dənəsi yaradılışın bir

anıdır və onu yaratmaq üçün kainata milyardlarla il lazım olmuşdur.

“Yer üzündə hər bir insanın onu gözləyən bir xəzinəsi var, – ürəyi cavan oğlana dedi. – Biz ürəklər insanlar artıq bu xəzinələri tapmaq istədikləri üçün çox nadir hallarda onlardan söz salırıq. Balaca uşaqlara onlar haqqında söhbət edirik. Sonra hamını öz taleyinin yoluyla addımlamaq üçün həyata buraxırıq. Nə yazıq ki, çox az insan onun üçün açılmış yolla irəliləyir. Halbuki bu yol Alın Yazısının və xoşbəxtliyin yoludur. İnsanların çoxu dünyanı qorxunc bir şey kimi görür və məhz bu səbəbdən də dünya onlar üçün, həqiqətən, qorxunc olur. O zaman biz ürəklər getdikcə daha alçaq səslə danışmağa başlayırıq, amma əsla susmuruq. Sözlərimiz eşidilmədiyi üçün diləkdə bulunuruq: onlara açdığımız yolla getmədikləri üçün insanların əzab çəkmələrini istəmirik”.

– Yaxşı, niyə ürəklər insanlara xəyalların ardınca getməyin gərəкли olduğunu söyləmir? – cavan oğlan Kimyagərdən soruşdu.

– Çünki belə olduğu halda ürək özü daha çox əzab çəkər. Ürəklərsə əzab çəkməyi xoşlamır.

Cavan oğlan o gün ürəyini dinlədi. Ondan tərک edilməməsini xahiş etdi. Ondan rica etdi ki, əgər arzularından uzaqlaşası olarsa, köksündə çırpınaraq onu xəbərdar etsin. Özü də xəbərdarlıq işarəsinə əməl edəcəyinə and içdi.

O gecə cavan oğlan bunların hamısını Kimyagərə danışdı. Kimyagər isə başa düşdü ki, cavan oğlanın ürəyi Kainatın Ruhuna qayıdıb.

– İndi nə etməliyəm? – cavan oğlan soruşdu.

– Ehramlara doğru getməkdə davam et, – Kimyagər dedi. – İşarələrə diqqət elə. Artıq ürəyin sənə xəzinənin yerini göstərə biləcək durumdadır.

– Yoxsa mənim hələ də bilmədiyim bu idimi?

– Xeyr. Sənin hələ də bilmədiyin budur, – Kimyagər dedi. – Kainatın Ruhu bir arzunu çin etməmişdən qabaq yolboyu öyrənilən hər şeyə qiymət verir. Bizə qarşı yaxşı münasibətdə olmadığı üçün belə davranmır. Xəyalımızı reallaşdırmağımızla bərabər, ona doğru irəliləyərkən aldığımız dərsləri də yaxşıca öyrənməyimizi istəyir. Amma insanların çoxu məhz bu anda fikirlərindən vaz keçir. Çöl

dilində bu hal belə tərif edilir: vahənin palma ağacları üfüqdə görünəndə susuzluqdan ölmək.

Axtarış həmişə əlverişli başlanğıcdan başlayır və həmişə Fatehin İmtahanıyla sona çatır.

Cavan oğlan ölkəsində söylənən qədim bir məsəli xatırladı: “Ən qaranlıq an şəfəqdən öncəki andır”.

İlk real təhlükə işarəsiylə bu gün üzləşdilər. Üç döyüşçü gəlib onlardan buralarda nə axtardıqlarını soruşdu.

– Mən şahinimlə ov etməyə gəlmişəm, – Kimyagər dedi.

– Üst-başınızı gerek axtaraq, gerek silahınız varmı? – döyüşçülərdən biri dedi.

Kimyagər ağır-ağır atından endi. Cavan oğlan da onun kimi etdi.

– Nə üçün bu qədər pulu yanınızda gəzdirirsiniz? – cavan oğlanın pul kisəsini görən döyüşçü soruşdu.

92

– Misirə getmək üçün, – cavan oğlan cavab verdi. Kimyagəri axtaran döyüşçü məhlulla dolu bir şüşə və toyuq yumurtasından bir az böyük, sarı rəngli şüşədə bir yumurta tapdı.

– Bu nədir? – döyüşçü soruşdu.

– Fəlsəfə Daşıyla Əbədi Həyat İksiri. Kimyagərlərin Böyük Quruluşu. Bu İksirdən kim içsə, heç vaxt xəstələnməz və bu daşın kiçik bir parçası istənilən metalı qızıla çevirər.

Döyüşçülər qəhqəhəylə güldülər, Kimyagər də onlarla birlikdə güldü. Kimyagərin cavabı onları yaman əyləndirmişdi. Bundan sonra yollarına davam etmək üçün onlara mane olmadılar.

– Dəlisiniz? – bir az uzaqlaşdıqdan sonra cavan oğlan dedi. – Niyə ona belə cavab verdiniz?

– Sənə həyatın çox sadə bir qanununu göstərmək üçün: gözümüzün önündə böyük xəzinələr olduğu zaman onları görə bilmirik. Bilirsən niyə? Çünki insanlar xəzinəyə inanmazlar.

Yollarına bir az da davam etdilər. Günlər keçdikcə cavan oğlanın ürəyi sakitləşirdi: nə keçmişin, nə də gələcəyin hadisələri artıq onu maraqlandırmırdı. O da çölü seyr etməklə və cavan oğlanla birlikdə Kainatın Ruhunu içməklə kifayətlənirdi. Artıq cavan oğlanla ürəyi bir-birinə xəyanət etməyən iki böyük dost oldular.

Ürək bəzən uzunsürən bezikdirici sükutun sonunda yorulub əldən düşmüş cavan oğlanı ruhlandırmaq, cəsərləndirmək məqsədilə danışırdı. Ürək əvvəlcə onun xarakterinin üstünlüklərindən bəhs etdi. Qoyunlarından ayrılarkən göstərdiyi cəsəretindən, öz Şəxsi Mənqəbəsini yaşamasından və büllur dükanında çalışarkən nümayiş etdirdiyi həyat eşqindən danışıdı.

Cavan oğlanın hələ fərqiə varmadığı başqa bir şeydən də söhbət açdı: özü də bilmədən qurtulduğu təhlükələrdən bəhs etdi. Bir dəfə atasının tapançasını oğurlayıb gizlətmışdi. Şübhəsiz, özünü yaralaya bilərdi. Cavan oğlan çöllüyün ortasında xəstələndiyi günü xatırlatdı: cavan oğlan o vaxt qusmuş, sonra da xeyli yatmışdı. Halbuki elə həmin vaxt onu öldürüb qoyunlarını çırpışdırmaq istəyən iki quldur bir az irəlidə gözləyirdi. Amma gənc çobanın gəlmədiyini görüb, yolunu dəyişdirdiyini zənn etmişdilər.

– Ürəklər həmişə insanlara kömək edir? – Kimyagərdən soruşdu.

– Yalnız Alın Yazısını yaşayanlara yardım edirlər. Amma uşaqlara, sərxoşlara və qocalara da çox kömək edirlər.

– Bu, o deməkdir ki, təhlükə yoxdur?

– Bu, sadəcə, o deməkdir ki, ürəklər əllərindən gələni edir, – Kimyagər cavab verdi.

Bir axşam müharibə edən qəbilələrdən birinin ordugahından keçdilər. Hər yanda əmrə müntəzir ağappaq geyinmiş silahlı ərəblər vardı. Onlar nargilə çəkir, döyüşlərdən danışaraq boşboğazlıq edirdilər. İki yolçuya heç kim fikir vermədi.

– Heç bir təhlükə yoxdur, – bir az uzaqlaşandan sonra cavan oğlan dedi.

Kimyagər hirsələndi.

– Ürəyinə güvən, – dedi, – amma çöldə olduğunu da unutma. İnsanlar döyüşərkən Kainatın Ruhunu da bu döyüşün hayqırtilarını eşidir. Göy üzünün altında olanların nəticələrindən heç kim qurtula bilməz.

“Hər şey – bir şeydir”, – cavan oğlan düşündü.

Səhra, sanki, Kimyagərin haqlı olduğunu sübut etmək istəyirmiş kimi, birdən yolçuların arxasında iki atlı göründü.

– Daha irəliyə getmək olmaz, – biri dedi. – Hazırda döyüş bölgəsindəsiniz.

– Çox uzağa getmirəm, – Kimyagər dedi və atlıların gözlərinin içinə baxdı.

Atlılar bir müddət heç nə demədilər, sonra yolçulara yollarına davam etməyə izin verdilər.

Cavan oğlan olanlara heyranlıqla baxmışdı.

– Atlıları baxışınızla ram etdiniz, – dedi.

– Gözlər ruhun gücünü göstərir, – Kimyagər cavab verdi.

“Doğrudur”, – düşündü cavan oğlan. Ordugahda, əsgərlərin arasında olan bir adamın gözlərinin Kimyagərlə özünə dikildiyinin fərqi varmıydı. Çox uzaqda olduğu üçün üzü o qədər də seçilmirdi. Amma bu adamın onlara göz qoyduğuna şübhə yox idi.

Nəhayət, üfüq boyunca uzanan sıra dağları aşarkən Kimyagər ehramlara ikigünlük yol qaldığını söylədi.

– Əgər bir müddətdən sonra ayrılarsa, mənə kimyagerliyi öyrədin, – cavan oğlan dedi.

– Artıq lazım olan hər şeyi bilirəm. Yalnız Kainatın Ruhuna nüfuz etmək və hər birinizə ayrılmış xəzinəni kəşf etmək qalır.

– Mənim bilmək istədiyim bu deyil. Qurğuşunu qızıla çevirməyi deyirəm.

Kimyagər səhranın səssizliyini pozmadı və ancaq yemək üçün dayandıqları zaman danışmağa başladı:

– Kainatda hər şey təkamül edir. Və bilənlər üçün ən çox təkamül edən metal qızıldır. Niyəsini soruşma, bilmirəm. Yalnız bir şeyi bilirəm: ənənənin öyrətdikləri hər zaman doğrudur. Amma insanlar müdriklərin sözlərini doğru şəkildə yozma bilmədilər. Və qızıl təkamülün rəmzi olmaqdan sonra, savaşların işarəsi oldu.

– Əşyalar bir çox dildə danışır, – cavan oğlan dedi.

– Dəvənin nərildəməsinin əvvəlcə yalnız dəvə nərildəməsi olduğunu gördüm, sonra təhlükə işarəsinə çevrildiyini və daha sonra da yenə nərildəmə olduğunu gördüm.

Cavan oğlan susdu. Yəqin ki, Kimyagər bunların hamısını bilirdi.

– Həqiqi kimyagərlər tanıyırdım, – Kimyagər danışmağa başladı. – Laboratoriyalarına qapanıb qızıl kimi təkamül etməyə çalışırdılar; Fəlsəfə Daşını kəşf etdilər. Çünki bir şey təkamül edəndə ətrafda olan hər şeyin təkamül etdiyini başa düşmüşdülər. Başqaları Daşı təsadüfən tapdılar.

Bunların istedadı vardı, ruhları o biri insanların ruhlarından daha ayıq idi. Bunlar çox azdır, hesaba almağa ehtiyac yoxdur. Kişilər də yalnız qızıl axtarırlar: bunlar sirri heç vaxt tapa bilmədilər. Qurğuşunun da, misin də, dəmirin də öz Alın Yazıları olduğunu unutmuşdular. Başqasının Alın Yazısına burnunu soxanlar öz Alın Yazılarını kəşf edə bilməzlər.

Kimyagərin sözləri, sanki, bəddua kimi səsləndi.

Əyilib yerdən bir balıqqulağı götürdü.

– Qədimdə buralar dənizmiş, – dedi.

– Bunu anlamışdım, – cavan oğlan cavab verdi.

Kimyagər ondan bir balıqqulağı götürüb qulağına dayamasını xahiş etdi. Uşaq vaxtı o qədər balıqqulağı dinləmişdi ki. Balıqqulağını qulağına yaxınlaşdıran kimi dəniz səsi eşitdi.

– Dəniz hər zaman bu balıqqulağının içindədir, çünki bu, onun Alın Yazısıdır. Və səhra yenidən dalğalarla qucaqlaşana qədər onu əsla tərk etməyəcəkdir.

Sonra atlarına mindilər və Misir ehramlarına tərəf yol aldılar.

Cavan oğlanın ürəyi təhlükə signalı verəndə günəş batmaqda idi. Ətrafda hündür qum təpələri vardı və cavan oğlan Kimyagərə baxdı, amma Kimyagər açıq-aydın heç nə hiss etməmişdi. Beş dəqiqədən sonra tam qarşılarında qaraltıları dan yerinə düşən iki atlı peyda oldu. Cavan oğlan ağızını açıb Kimyagərə bir şey deməmiş iki atlı əvvəlcə on, sonra yüz atlı oldu, axırda hər tərəf süvarilərlə doldu.

Döyüşçülər mavi geyinmişdilər, başlarında üçrəngli çalma vardı. Üzləri mavi rəngli niqabla örtülü idi və yalnız gözləri görünürdü.

Uzaqdan-uzağa belə, gözlər oyur-oyur oynayırdı və bu gözlər ölüm saçırdı.

Yolçuları yaxınlıqdakı ordugaha apardılar. Əsgərlərdən biri Kimyagərlə dostunu vahədəki çadırlara bənzəməyən bir çadıra saldı. Çadırda döyüşçülərlə birlikdə bir komandan da vardı.

– Bunlar casusdur, – adamlardan biri dilləndi.

– Biz yolçuyuq, – Kimyagər dedi.

– Sizi üç gün əvvəl düşmən ordugahında görmüşdük və döyüşçülərdən biriylə danışırıdınız.

– Mən səhrada gəzən və ulduzları tanıyan bir gəzərgiyəm, – Kimyagər dedi. – Hərbi birliklər və qəbilələrin hərəkəti haqqında heç bir məlumatım yoxdur. Sadəcə, yoldaşıma buraya qədər bələdçilik etdim.

– Yoldaşın kimdir? – rəis soruşdu.

– Bir kimyagərdir, – Kimyagər cavab verdi. – Təbiətin güclərini bilir. İstəyir ki, öz qeyri-adi qabiliyyətlərini sizə nümayiş etdirdirsin.

– Yad adamın yad bir torpaqda nə işi var? – adamlardan biri soruşdu.

– Qəbilənizə təqdim etmək üçün pul gətirmişəm, – Kimyagər cavan oğlana ağzını açmağa imkan vermədi, araya girdi.

Sonra cavan oğlanın pul kisəsini açıb qızilları rəisə verdi. Rəis heç nə deməyib pulları aldı. Bu pula çoxlu silah almaq olardı.

– Kimyagər nə deməkdir? – ərəb soruşdu.

– Təbiəti və dünyanı dərk edən bir insandır. Əgər istəsəydi, təkcə küləyin gücündən istifadə edərek ordugahı yerlə-yeksan edərdi.

Adamlar güldülər. Döyüşdə gördükləri dəhşətli səhnələrə vərdiş etmişdilər və küləyin öldürücü zərbə vura bilməyəcəyini bilirdilər. Buna baxmayaraq, hamısı ürəklərinin kökslərində sıxıldığını hiss etdi. Bunlar çöl insanlarıydı və cadugərlərdən qorxurdular.

– Belə bir şeyi görmək istərdim, – rəis dedi.

– Bizə üç gün lazımdır, – Kimyagər dedi. – Malik olduğun gücün təsirini göstərmək üçün özü külək olacaq. Əgər bunu bacarmasa, həyatımızı qəbilənizin şərəfinə qurban verməyə hazırıq.

– Mənə aid olan bir şeyi necə qurban verəcəksən? – şef əsəbi halda bildirdi.

Ancaq yolçulara üç gün vaxt verdi.

Cavan oğlan elə dəhşətə gəlmişdi ki, yerindən tərpənə bilmirdi. Kimyagər onun çadırdan çıxmağına kömək etmək üçün qolundan tutmağa məcbur oldu.

– Qorxduğunu bürüzə vermə, – dedi ona. – Bunlar ürəkli insanlardır, qorxanları sevmirlər.

Cavan oğlanın nitqi tutulmuşdu. Səsi ancaq bir az sonra, ordugahda addımlayarkən özünə qayıtdı. Onları heç bir yerə salmırdılar, yalnız atlarını almaqla kifayətlənmişdilər. Beləcə, Kainat saysız-hesabsız dillərini bir daha açıqladı. İndiyə qədər azad və sonsuz bir məkan olan çöl artıq aşılması qeyri-mümkün olan qala divarı kimiydi.

– Bütün xəzinəni onlara verdiniz, – cavan oğlan dedi. – Ömrüm boyu qazandığım hər şeyi.

– Ölsəydin, bu pullar işinə yarayacaqdımı? Heç olmasa, üçgünlük də olsa həyatını xilas etdi. Pulun ölümü gecikdirməsi o qədər də tez-tez rast gəlinən hal deyil.

Amma cavan oğlan elə qorxmışdu ki, bu sözlərdən heç nə anlamadı. Küləyə necə çevrilə biləcəyini ağına sığışdırı bilmirdi. Axı kimyagər deyildi o.

Kimyagər döyüşçülərin birindən çay istədi, çayı cavan oğlanın biləklərinə tökdü. Kimyagərin dediklərini anlamasa da, cavan oğlanın içinə həzin bir sakitlik dalğası yayıldı.

– Ümidsizliyə təslim olma, – Kimyagər mümkün qədər yumşaq və qəribə bir səsle dedi. – Yoxsa ürəyinlə danışmağa mane olar.

– Küləyə necə çevriləcəyimi heç cür dərk edə bilmirəm.

– Öz Alın Yazısını yaşayan kimsə nəyə ehtiyacı varsa, hamısını bilir. Bir xəyalın həqiqətə çevrilməsini yalnız bir şey əngəlləyə bilər: o da uğursuzluğa düşər olmaq qorxusudur.

– Uğursuzluqdan qorxuram, amma küləyə necə çevriləcəyimi də bilmirəm.

– Elədirsə, onda gərək öyrənəsən. Həyatın bundan asılıdır.

– Əgər bacarmasam?

– Alın Yazısı yaşamış olduğun üçün öləcəksən. Bu, nə demək olduğundan xəbərsiz, bunun nə olduğunu heç vaxt bilməyəcək milyonlarla insan kimi ölməkdən daha yaxşıdır. Amma qorxma. Ölüm insanı həyata qarşı daha diqqətli olmağa məcbur edir.

Birinci gün keçdi. Yaxınlıqda bir yerdə böyük bir döyüş oldu, ordugaha çoxlu yaralı gətirildilər. “Ölüm heç nəyi

dəyişmir”, – cavan oğlan düşündü. Ölən döyüşçülərin yerinə başqaları gəlir və həyat davam edir.

– Bir az sonra da ölə bilərdin, dostum, – hərbcilərdən biri yoldaşlarından birinin cəsədi yanında dedi. – Sülh vaxtı da ölə bilərdin. Amma əvvəl-axır, necə olur-olsun, onsuz da, öləcəkdin.

Axşama doğru Kimyagəri axtarmağa getdi cavan oğlan. Kimyagər öz qızılquşu ilə birlikdə çölə gedirdi.

– Küləyə çevrilə bilmirəm, – yenə təkrar etdi.

– Sənə dediyim şeyi xatırla. Dünya Tanrının ancaq görünən hissəsidir. Kimya da yaxşı ruhi yetkinliyi maddi sahəyə yönləndirir.

– Nə edirsiniz?

– Qızılquşumu bəsləyirəm.

– Küləyə çevrilə bilməsəm, öləcəyik, – cavan oğlan dedi. – Qızılquşu bəsləmək nəyinə lazımdır?

– Sən öləcəksən, – Kimyagər cavab verdi. – Mən küləyə dönə bilərəm.

98

İkinci gün cavan oğlan ordugahın yaxınlığındakı qayanın təpəsinə dırmaşdı. Növbətçilər mane olmadılar, küləyə dönəcək cadugər haqqında eşitdikləri üçün ona yaxınlaşmaq istəmirdilər. Üstəlik, çöl də aşılmaz qala divarı kimiydi.

Cavan oğlan ikinci gün axşama kimi çölə baxdı. Ürəyini dinlədi. Çöl isə cavan oğlanı saran qorxunu dinlədi.

İkisi də eyni dildə danışdı.

Üçüncü gün rəis yüksək rütbəli zabitlərini yanına çağırdı.

– Küləyə dönən o uşağa gedək bir baxaq, – Kimyagərə dedi.

– Gedək, – Kimyagər cavab verdi.

Cavan oğlan onları bir gün öncə gəldiyi yerə gətirdi. Hamısından oturmağı rica etdi.

– Bir az vaxt alacaq, – dedi.

– Bizim tələsən yerimiz yoxdur, – rəis dedi. – Biz çöl adamlarıyıq.

Cavan oğlan gözlərini üfüqə dikib baxmağa başladı. Uzaqda dağlar, qumluqlar, qayalıqlar, həyatda qalmağın mümkünsüz olduğu bu həndəvərdə yaşamaq uğrunda

çırpınan bitkilər vardı. Dörd tərəf çöllük idi. Aylar uzunluğunda yeridiyi, fəqət yalnız kiçik bir hissəsini tanıdığı çöl. Bu kiçik hissədə ingilislərə, karvanlara, qəbilə savaclarına və əlli min xurma ağacı və üç yüz quyusu olan vahəyə rast gəlmişdi.

– Bu gün məndən nə istəyirsən? – çöl soruşdu. – Dünən bir-birimizi seyr etməyimiz yetmədi?

– Bir yerdə sevdiyim qadın yaşayır. Ona görə əngin qumlarına baxdığım zaman onu seyr etmiş oluram. Onun yanına qayıtmaq istəyirəm və küləyə dönmək üçün sənin köməyinə ehtiyac duyuram.

– Eşq nədir? – çöl soruşdu.

– Eşq – şahinin sənin qumların üzərində uçduğu zaman olan bir şeydir. Çünki sən onun üçün yaşıl bir ovalıqsan və heç vaxt onu əliboş yola salmayıbsan. Sənin qayalarını, qumluqlarını, dağlarını tanıyır və sən ona qarşı əli-açıqsan...

– Şahinin dimdiyi əzalarını qoparır, – çöl dedi. – Ovu illər boyunca bəsləyirəm, sahib olduğumu azacıq göstərirəm və bir gün əsl ov həzzini axşamların qumlarında hiss etməyə başladığım zaman şahin göydən enir.

– Fəqət sən də mütləq bu gözlənilən son üçün bəsləyib böyüdürsən ovu, – cavan oğlan cavab verdi. – Şahini doyurmaq üçün. Şahin də insana xidmət edəcək. Və insan da bir gün sənin qumlarını doyuracaq və oradan yeni bir şikar doğacaq. Dünyanın nizamı belədir.

– Eşq budur?

– Bəli, budur. Ovu şahinə, şahini insana və insani yenidən çölə döndərən nəsnədir eşq. Qurğuşunu qızıla çevirən və qızılı da torpağın altında gizləyən şeydir.

– Söylədiklərini anlamıram, – çöl dedi.

– Əgər elədirsə, heç olmasa, qumluqlarının ortasında bir yerdə bir qadının məni gözlədiyini başa düş. Onun gözləməsi xatirinə küləyə dönməyə məcburam.

Çöl bir müddət səssiz durdu.

– Küləyin əsə bilməsi üçün özbaşına bir şey edə bilmərəm. Küləyin də yardımını istə.

Xəfif bir yel əsməyə başladı. Qəbilə rəisləri başa düşmədikləri dildə danışan cavan oğlana uzaqdan baxırdılar.

Kimyəgər gülümsəyirdi.

Külək dəliqanlının yanına gəlib onun yanağını oxşadı. Cavan oğlanın çöllə etdiyi söhbəti eşitmişdi, çünki küləklər həmişə hər şeyi bilir. Elə hey dünyanı dolaşırlar, amma nə doğum, nə də ölüm yerləri var.

– Mənə kömək et, – cavan oğlan dedi. – Bu gün sevgilimin səsini eşitdim səndə.

– Çölün və küləyin dilini sənə kim öyrətdi?

– Ürəyim, – cavan oğlan cavab verdi.

Küləyin müxtəlif adları vardı. Buradakı adı qara yel idi və ərəblər onun qaradərili insanların yaşadıkları suyu bol torpaqlardan gəldiyinə inanırdılar. Cavan oğlanın gəldiyi uzaq ölkədəki adı Gün Doğumu idi, çünki insanlar onun çölün qumluqlarını və məğriblilərin savaşı nərələrini gətirdiyinə inanırdılar. Bəlkə də, başqa yerlərdə, qoyunların otladığı çöllərdən uzaqlarda insanlar küləyin Əndəlüsdən əsdiyinə inanırdılar. Amma külək heç bir yerdən gəlmir və heç bir yerə də getmirdi və elə buna görə də çöl qədər güclüydü. Bir gün səhraya ağac da əkilə bilər, burada qoyun da otarla bilərdi, amma küləyin üzərində hökmranlıq etmək qətiyyəni mümkün deyildi.

– Sən külək ola bilməzsən, – dedi. – Cavan oğlanla karakterlərimiz fərqlidir.

– Doğru deyil. Səninlə birlikdə dünyanı dolaşarkən kimyagərliyi öyrəndim. Küləklər, çöllər, okeanlar, ulduzlar var məndə. Kainatda yaradılmış nə varsa, hamısı məndə var. Hamımızı eyni ƏL yaratdı və hamımız eyni Ruha sahibik. Sənin kimi olmaq istəyirəm, hər şeyə nüfuz etmək, dənizləri aşmaq, xəzinəni örtən qumları qaldırmaq və sevgilimin səsini yanıma gətirmək istəyirəm.

– Ötən gün Kimyagərlə söhbəti eşitdim. Hər şeyin öz şəxsi taleyi olduğunu söyləyirdi. İnsanlar küləyə çevrilə bilərlər.

– Mənə müəyyən bir müddət üçün külək olmağı öyrət, – cavan oğlan xahiş etdi. – İnsanlarla küləklərin sonsuz imkanlarını birlikdə müzakirə edə bilmək üçün.

Bu təklif küləyə çox maraqlı göründü və bu mövzuda danışmaq heç də pis olmazdı, amma insanı küləyə necə döndərməyi bilmirdi. Buna baxmayaraq, bildiyi şeylər də xeyliydi. Düzənliklər yarada bilər, gəmilər batırır, meşələri yerlə bir edir və cürbəcür musiqiylə, qəribə gurultularla

əks-səda verən şəhərlərdə dolaşırdı. Sonsuz sayda bacarığı olduğuna inanırdı. İndi isə qarşısına bir gənc çıxıb ona başqa şeylər edə biləcəyini də sübut etmək istəyirdi.

– Buna Eşq deyirlər, – cavan oğlan küləyin onun istədiyini yerinə yetirmək üzrə olduğunu görünəcə dedi. – Sevdiyimiz zaman Kainatın bir parçası oluruq. Sevdiyimiz zaman adamları ovlamağa ehtiyacımız olmur, çünki o zaman olub-bitənlər bizim içimizdə baş verir və insanlar küləyə çevrilə bilirlər. Şübhəsiz, küləyin onlara kömək etməsi şərtiylə.

Külək çox məğrur idi. Dəliranlığının söylədikləri ona təsir etdi. Çölün qumlarını sovuraraq var gücüylə əsməyə başladı. Amma bütün dünyanı gəzib-dolaşmasına baxmayaraq, insanı küləyə çevirməyi hələ də bacarmadığını qəbul etmək zorunda qalmışdı. Və Eşqin nə demək olduğunu bilmirdi.

– Dünyanı səyahət etdiyim zaman insanların bir çoxunun göy üzünə baxaraq Eşqdən söz açdıqlarının şahidi oldum, – külək dedi.

– Onda mənə kömək et, – cavan oğlan rica etdi. – Kor olmamışdan öncə günəşə baxa bilmək üçün tozu dumana qarışdır.

Bu sözlərdən sonra külək daha şiddətlə əsməyə başladı və göy üzünü örtüldü. Günəşin yerini qızıl sikkəyə bənzər bir şey tutdu.

Ordugahda nə baş verdiyini anlamaq çətinləşirdi. Çölçü insanlar “şam yeli” deyilən və dənizdəki fırtınadan da qorxulu olan bu küləyi yaxşı tanıyırdılar. Atlar kişnəyir, silahlar qumun altında qalırdı.

Qayalıqda zabidlərdən biri komandana dedi:

– Bu qədər, bəlkə, kifayət edər?

Hələ indidən cavan oğlanı görə bilmirdilər. Üzlərini mavi örtüklə tamamilə örtmüşdülər, gözlərində qorxu vardı.

– Bu işi yekunlaşdırmaq lazımdır, – zabit təkrar etdi.

– Allahın böyüklüyünü görmək istəyirəm, – rəis dedi. Səsində sayğı vardı. – İnsanın küləyə dönməsini görmək istəyirəm.

Bu iki qorxağın adlarını yadında saxladı. Külək kəsilər-kəsilməz onları komandirlik vəzifəsindən çıxaracaqdı. Çünki çöl insanları qorxu nə olduğunu bilməzdilər.

– Külək mənə sənin Eşqi tanıdığını söylədi, – cavan oğlana Günəş dedi. – Eşqi bilirsən, Kainatın Ruhunu da bilirsən, çünki o da Eşqdən yaradılmışdır.

– Bulduğum yerdən, – Günəş cavab verdi, – Kainatın Ruhunu görə bilirəm. Mənim ruhumla təmasdadır və ikimiz birlikdə bitkiləri böyüdürük, kölgəlik axtararaq qoyunları bir yerdən başqa yerə getməyə sövq edirik. Bulduğum yerdən (və dünyadan çox uzaqdayam) sevməyi öyrəndim. Dünyaya bir az da yaxınlaşsam, oradakı hər şeyin və Kainatın Ruhunun yox olacağını bilirəm. Ona görə də bir-birimizə baxmaqla kifayətlənirik və bir-birimizi sevirik. Mən ona həyat və işiq verirəm, o da mənə yaşama səbəbi verir.

– Eşqin nə olduğunu bilirsən, – deyə təkrarladı cavan oğlan.

102

– Və Kainatın Ruhunu da tanıyıram, çünki Kainatdan sonsuz səyahətimiz zamanı uzun-uzadı danışdıq onunla. O, ən böyük problemin nədən ibarət olduğunu mənə söylədi: yalnız daşlar və bitkilər anlayır ki, dünyada hər şey bir bütövdür. Və bununla birlikdə dənizin misə bənzəməsi, misin qızıla bənzəməsi gərəkli deyil. Hər şey bu bircəcik şeyin içində öz həqiqi vəzifəsini yerinə yetirməkdədir və hər şeyi yazan ƏL beşinci gün durmuş olsaydı, hər şey Barış Ahəngi olaraq qalacaqdı¹.

– Sən müdriksən, çünki hər şeyi uzaqdan görə bilir-sən, – cavan oğlan dedi. – Amma Eşqi tanımırsan. Altıncı gün olmasaydı, insan yaradılmayacaqdı. Mis mis olaraq və qurğuşun da qurğuşun olaraq qalacaqdı. Hər kəsin Alın Yazısı özü üçündür, bu doğrudur, amma bu Alın Yazısı bir gün gerçəkləşəcək. Elədirsə, daha yaxşı bir şeyə çevrilmək və Kainatın Ruhunu həqiqətən bir və tək şey olana qədər yeni bir Alın Yazısına sahib olmaq gərəkdir.

Günəş düşüncəyə daldı və daha çox parlamağa başladı. Bu görüşü seyr edən külək də günəşin cavan oğlanı kor etməməsi üçün daha da bərk əsməyə başladı.

– Bunun üçün kimyəgərlik var, – dedi cavan oğlan.

¹ Tövrətin Tərvini (*I və II fəsil*) bölməsinə işarə edilir. Tövrətə görə, Tanrı insanı altıncı gün yaratdı;

“Və dedi: “Surətinizə, bənzərliyinizə görə insan yaradaq və o, dənizlərin balıqlarına və göylərin quşlarına və sığırlara və bütün yer üzünə və yerdə sürünən hər şeyə hakim olsun” (*tərc.*)

– Hər bir insanın öz xəzinəsini axtarıb tapması və bundan sonra əvvəlkindən daha yaxşı olmaq istəməsi üçün. Qurğuşun, dünyanın qurğuşuna ehtiyacı qalmayana qədər vəzifəsini yerinə yetirəcək, o zaman qızıla çevrilməsi lazım olacaq.

– Kimyagərlər bu çevrilməni reallaşdırmağı bacarırlar. Olduğumuzdan daha yetkin bir varlıq olmağa çalışdığımız zaman ətrafımızdakı hər şeyin daha gözəl olduğunu göstərirlər bizə.

– Yaxşı, niyə mənim Eşqi tanımadığımı söyləyirsən?
– Günəş soruşdu.

– Çünki Eşq nə səhra kimi səssiz durmaqdan, nə külək kimi dünyanı gəzib-dolaşmaqdan, nə də sənin kimi hər şeyi uzaqdan görməkdən ibarətdir. Eşq Kainatın Ruhunu dəyişdirən və inkişaf etdirən gücdür. Onunla ilk dəfə tanış olanda onun qüsuruz olduğunu güman etdim. Amma sonra onun bütün yaradılmışların əksi olduğunu, onun da dava-dalaşı, böhranları olduğunu gördüm. Kainatın Ruhunu bizlər bəsləyirik və üzərində yaşadığımız dünyanın yaxşı və ya pis olması bizlərdən asılıdır. Eşqin gücü məhz burada işə qarışır, çünki sevdiyimiz zaman olduğumuzdan daha yaxşı olmaq istəyirik.

– Yaxşı, məndən nə istəyirsən? – Günəş soruşdu.

– Mənə küləyə dönməkdə kömək et, – dəliqanlı cavab verdi.

– Kainat mənim bütün yaradılmışların ən müdriki olduğumu bilir. Amma səni küləyə necə döndərməyi bilmirəm.

– Bəs onda nə edim?

Günəş bir ara susdu. Külək dinləyir və bilgisinin sərhədsiz olduğunu bütün dünyaya yayırdı. Bununla bərabər, Günəş Kainatın Dilində danışan cavan oğlanın əlindən qurtula bilmirdi.

– Hər şeyi yazan ƏL ilə danış, – dedi.

Külək sevincək daha da güclü əsməyə başladı. Qumun üzərində qurulmuş çadırlar yerlə yeksan oldu, heyvanlar iplərini qırdılar. Qayaların üstündəki adamlar yıxılmamaqdan ötrü bir-birinə sarıldılar.

Bundan sonra cavan oğlan hər şeyi yazan Ələ doğru döndü və dinməz-söyləməz Kainatın səssizləşdiyini, beləcə, elə hey susqun qalacağını hiss etdi.

Bir sevgi coşqusu qopdu ürəyindən və ağılamağa başladı. İndiyə qədər heç vaxt belə dua etməmişdi, çünki bu, səssiz bir duaydı. O heç bir şey istəmirdi. Qoyunlarına otlaq tapdığı üçün şükür etmirdi, daha çox büllur satmaq üçün yalvarmırdı, rastlaşdığı qadının onun qayıtmasını gözləməyini də diləməirdi. Araya çökmüş sükutda səhranın, küləyin, günəşin də Əlin yazdığı işarələri axtardıqlarını, öz yollarıyla getmək və zümrüd parçasının üzərində yazılmış nəsnəni anlamaq istediklərini başa düşdü. Bu işarələrin Yer üzünə və kosmosa səpələndiklərini, zahirən heç bir mövcudiyət səbəbləri və anlamları olmadığını, nə səhraların, nə küləklərin, nə günəşlərin və nə də insanların nə üçün yaradıldıklarını bilmədiklərini anlayırdı. Amma Əlin bunlar üçün bir səbəbi vardı və yalnız o, bu möcüzələri gerçəkləşdirə bilər, okeanları səhralara, insanları küləyə döndərə bilərdi. Çünki böyük bir iradənin kainatı dünyanın yaradılmasının altıncı günü Böyük Quruluşa çevrildiyi məqama gətirdiyini yalnız bu ƏL başa düşürdü.

104

Və cavan oğlan Kainatın Ruhuna daldı və Kainatın Ruhunun Tanrının Ruhunun bir parçası olduğunu gördü. Tanrının Ruhunun isə öz ruhu olduğunu gördü.

O gün “şam yeli” görünməmiş şiddətlə əsdi və ərəblər küləyə dönüb səhranın böyük sərkərdələrinin ordugahlarını, az qala, yerlə yeksan edən dəliqanlıının əfsanəsini hər yerdə danışdılar.

Külək kəsən kimi hamının gözü cavan oğlanın durduğu yerə dikildi. Cavan oğlan dayandığı yerdə deyildi, ordugahın o biri başında növbə çəkən, təpədən-dırnağadək quma bələnmiş növbətçinin yanında durmuşdu.

Adamlar bu hadisədən dəhşətə gəlmişdilər. Yalnız iki nəfər gülümsəyirdi: bunlardan biri Kimyagər idi, çünki əsl tələbəsini tapmışdı, ikincisi isə rəis idi, çünki bu tələbə Tanrının Böyüklüyünü anlamışdı.

Ertəsi gün rəis Kimyagər və cavan oğlanla vidalaşaraq onları getdikləri yerədək mühafizə etmək üçün silahlı dəstə də ayırdı.

Bütün günü yol gedərək axşama doğru bir Kipti¹ monastırına yetişdilər. Kimyagər mühafizə dəstəsini geriye yola salıb atından endi.

– Bundan belə təkbəşinə getməlisən, – dedi. – Ehramlara üçsaatlıq yol qalıb.

– Şükürlər olsun, – cavan oğlan dilləndi. – Mənə Kainatın Dilini öyrətdiniz.

– Çoxdan bəri bildiyin şeyi sənə xatırlatmaqdan savayı bir iş görməmişəm.

Kimyagər monastırın qapısını döydü. Qapqara geyinmiş keşiş qapını açdı. Kimyagərlə keşiş öz aralarında kipti dilində nəsə danışdılar və bir azdan sonra Kimyagər cavan oğlanı içəri dəvət etdi.

– Mətbəxdən bir müddət istifadə etməyə icazə istəyirdim, – dedi.

Birlikdə monastırın mətbəxinə getdilər. Kimyagər ocaq qaladı, keşiş bir az qurğuşun gətirdi. Kimyagər qurğuşunu dəmir qabda əritdi. Qurğuşun mayələşdikdə çantasından qarıb bir sarı rəngli şüşə yumurta çıxardı. Yumurtadan çox nazik bir yonqar yonub onu bal mumuna qarışdırdıqdan sonra qurğuşun əritdiyi qaba atdı. Qarıxıq qan rəngini aldı. Sonra Kimyagər qabı ocaqdan götürüb soyumağa qoydu və keşişlə qəbilələrarası savaşı barədə danışmağa başladı.

– Bu savaş hələ davam edəcək, – keşiş dedi.

Keşiş əsəbiydi. Müharibənin qurtarmasını gözləyən karvanlar çoxdan idi ki əl-Jizahda² ilişib qalmışdı.

– Allah deyən olacaq, – deyər keşiş davam etdi.

– Amin! – Kimyagər təsdiq etdi.

Preparat soyuyanda keşiş və cavan oğlan mat qaldılar. Metal dəmir qabın içində qatılmışıdı, lakin artıq qurğuşun deyil, qızıl olmuşdu.

– Bunu bir gün mən də öyrənə biləcəyəmmi? – cavan oğlan heyranlıqla soruşdu.

¹ Kipt və ya Kipti – Qədim Misir xalqı. Monofizik Kipti kilsəsinə bağlı misirli xristian. Misir ərəblər tərəfindən fəth edildikdən (641-ci il) sonra kiptilərin çoxu müsəlmanlığı qəbul etdikləri üçün bu söz yalnız xristianlara aid edilməyə başladı (tərc.)

² Əl-Jizah (Gizeh, Guzeh, Giza) – Qahirənin səkkiz kilometrliyində üç mühüm ehramın (Xeops, Keftren, Mikerinos) və Sfinksin olduğu yer. Bu gün Qahirəylə bitişik olan bir milyonluq şəhər

– Bu, mənim Alın Yazımdır, səninki deyil, – Kimyagər cavab verdi. – Sadəcə, belə bir şeyin mümkün olduğunu sənə göstərmək istəyirdim.

Monastırın qapısına doğru geri döndülər. Kimyagər ora da külçəni dörd yerə böldü.

– Bu, sizin, – hissələrdən birini keşişə verərək dedi. – Səyyahlara göstərdiyiniz əliaçıqlıq üçün.

– Mənim qonaqpərvərliyim üçün bu olduqca böyük bir şükran ifadəsidir, – keşiş dedi.

– Elə deməyin. Həyat dediklərinizi eşidər və gələn dəfə verdiyini azalda bilər.

Sonra Kimyagər, Santyaqonun yanına gəldi.

– Bu da sənin. Savaşçıların rəisinə verdiyin qızılın əvəzi.

Cavan oğlan Kimyagərin verdiyi qızılın onun qızılından çox olduğunu demək istəyirdi ki, birdən onun bir az əvvəl keşişə söylədiklərini xatırladı və heç nə demədi.

– Bu da mənim, – Kimyagər dedi. – Səhradan keçib geri qayıtmalıyam, qəbilələr arasındakı savaş hələ davam edir.

Kimyagər dördüncü hissəni də keşişə verdi:

– Bu parça da bu uşağ üçündür. Ehtiyacı olsa, verərsən.

– Amma mən xəzinəmi axtaracağam, – Santyaqo dedi, – artıq yaxınlaşmışam.

– Əminəm ki, tapacaqsan, – Kimyagər dedi.

– O zaman ikinci parçanı niyə verirsiniz?

– Çünki səyahətin ərzində qazandığın pulları iki dəfə itiribsən: birini oğru, o birini isə savaşçıların rəisi alıb. Mən öz ölkəsinin atalar sözlərinə inanan qoca və mövhumatçı bir ərəbəm: “Bir dəfə olan bir daha təkrarlanmaya bilər. Amma və lakin iki dəfə olan mütləq üçüncü dəfə də olacaqdır”.

Atlarına mindilər.

– Sənə yuxular haqqında bir hekayə danışmaq istəyirdim, – Kimyagər dedi.

Cavan oğlan atını yaxına sürdü.

– Qədim Romada, imperator Tiberinin dövründə təmiz-ürəkli yaxşı adam yaşayırmış, onun iki oğlu varmış, oğullarından biri əsgərliyə getmiş və imperiyanın ən uzaq əyalətlərindən birinə göndərilmişdi. O biri oğlu isə şairmiş və yazdığı gözəl şeirlərlə Romalı heyrətləndirərmiş.

Bir gecə ata bir yuxu görür. Görür ki, bir mələk ona oğullarından birinin sözlərinin məşhurlaşacağını və bütün dünyada gələcək nəsillər tərəfindən təkrarlanacağını söyləyir.

Aradan bir müddət keçdikdən sonra kişi ölür. Bütün ömrü boyu dürüst yaşadığı və ləyaqətli davrandığı üçün cənnətə düşən ixtiyar orada yuxusuna girən mələyə rast gəlir.

– Yaxşı adam idin, – mələk deyir, – sevgilə yaşadın, şərəflə öldün. – Nə istəyin varsa, yerinə yetirə bilərəm.

– Həyat mənə qarşı lütfkar davrandı, – ixtiyar cavab verdi. – Yuxuma girdiyin zaman zəhmətlərimin boşa çıxmadığını başa düşdüm. Çünki oğlumun şeyrləri gələcək nəsillər tərəfindən də oxunacaqdır. Özüm üçün heç bir istəyim yoxdur, amma övladının məşhurlaşmasıyla hər bir ata fəxr edir. Uzaq gələcəkdə oğlumun sözlərini eşitmək istəyirəm.

Mələk qocanın çiyinə toxunur və hər ikisi uzaq gələcəyə gəlir. Qarşılarına ucsuz-bucaqsız bir meydan çıxır və görürlər ki, bu meydana insanlar qəribə bir dillə danışirlar.

Qoca sevincdən ağlayır.

– Oğlumun şeyrlərinin gözəl və ölümsüz olduğunu bildirdim, – mələyə deyir. – Bu insanların oğlumun şeyrlərindən hansını oxuduqlarını mənə deyə bilərsinizmi?

Mələk nəzakətlə qocaya yaxınlaşır və onlar böyük meydana cərgələrin birində oturlar.

– Şair oğlunun şeyrlərini Roma xalqı çox sevirdi, – mələk deyir. – Amma Tiberinin dövründən sonra bu şeyrlər unuduldu. Bu adamların təkrarladığı sözlər sənəin əsgər olan oğlunun sözləridir.

Qoca heyrətlə mələyə baxır.

– Oğlun əsgərlik xidmətini yerinə yetirmək üçün uzaq bir əyalətə getmiş və orada yüzbaşı olmuşdu. O da yaxşı və dürüst bir adam idi. Bir axşam oğlunun xidmətçilərindən biri xəstələnərək ölümlə üz-üzə gəlir. O vaxt oğlun xəstələri sağaldan bir loğman haqqında eşidərək onu günlərcə axtarır. Xaxamı arayarkən onun Tanrının oğlu olduğunu öyrənir. Onun sağaldığı bir çox insanla görüşüb söhbət edir və onun dinini qəbul edir. Bir gün, nəhayət, xaxamın

yanına gedib xidmətçisinin xəstələndiyini ona söyləyir. Xaxam xəstəni sağaltmaq üçün onun evinə getməyə hazır olduğunu bildirir. Amma yüzbaşı imanlı adam olduğundan ətrafdakı insanlar ayağa qalxanda xaxamın gözlərinin içinə baxınca, doğrudan da, Tanrının oğlunun hüzurunda olduğunu anlayır.

– Bu sözlər sənin oğlunun sözləridir, – mələk qocaya deyir. – O zaman xaxama söylədiyi və heç vaxt unudulmayacaq sözlər: “Ya Rəbb, mən layiq deyiləm ki, sən mənim damımın altına girəsən. Ancaq bircə söz de və xidmətçim sağalacaq”¹.

Kimyagər atını sürdü.

– Kim və nə olursa olsun, – dedi, – Yer üzündə hər bir insan hər zaman dünya tarixində baş rol oynayır və təbii ki, özünün xəbəri olmadan.

108

Cavan oğlan gülümsədi. Həyatın bir çoban üçün bu qədər önəmli ola biləcəyini heç düşünməmişdi.

– Əlvida, – Kimyagər dedi.

– Əlvida.

* * *

Ürəyinin səsinə diqqətlə qulaq asmağa çalışaraq səhrada iki saat yarım yol getdi. Xəzinəsinin yerini ona ürəyi söyləyəcəkdi.

“Xəzinən haradadırsa, ürəyin də orada olacaq”, – demişdi Kimyagər.

Ancaq ürəyi başqa şeylərdən danışırdı. İki dəfə gördüyü bir yuxunun arxasınca düşüb qoyunlarından ayrılan bir çobandan qürurla danışırdı. Alın Yazısından, eyni şeyi etmiş, uzaq torpaqları, ya da qadınları axtarmağa çıxmış, çağının insanlarıyla, onların düşüncələri və hökmləriylə çarpışmış insanlardan söz edirdi. Yol boyunca kəşflərdən, kitablardan, böyük qarğaşalardan danışırdı.

Bir qum təpəsinə dırmanmaq istədiyi anda ürəyi qulağına pıçıldadı: “Ağlayacağın yerə yaxşı diqqət et, çünki mən oradayam və xəzinən də oradadır”.

¹ İncil, Matta 8,8.

Ağır-ağır qum təpəsinə çıxmağa başladı. Ülduzlarla dolu göy üzünü bədirlənmiş ay yenidən aydınlatmışdı. Kimyagərlə düz bir ay səhrada yolçuluq etmişdilər. Ay işığı səhranı aydınladırdı, yaratdığı kölgə oyunu səhraya dalğalı dəniz görünüşü verirdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra qum təpəsinin tən ortasına çatanda ürəyi yerindən oynadı. Bədirlənmiş ayın və səhranın bəyazlığının aydınladığı ehramlar bütün görkəmiylə qarşısında yüksəlirdi.

Dizi üstə çöküb ağladı. Alın Yazısına inandığı günlərin birində bir krala, daha sonra bir tacirə, bir ingilise, Kimyagərə rast gəldiyi üçün Tanrıya şükür edirdi. Ən önəmlisi isə o idi ki, Eşqin cavan bir oğlanı Alın Yazısından əsla uzaqlaşdırmadığını ona söyləyən bir çöl qızına rast gəldiyi üçün Tanrısına şükür edirdi.

Ehramların qədim əsrləri andıran qüllələri aşağıda duran insanı yuxarıdan seyr edirdi. İstəsəydi, elə indicə vahəyə qayıdıb Fatiməylə evlənər və həyatını çoban kimi davam etdirərdi. Çünki Kainatın Dilini bilməsinə və qurğuşunu da qızla çevirməyi bacarmağına baxmayaraq, Kimyagər səhrada yaşayırdı. Elmini və sənətini kiməsə sübut etməyə ehtiyacı yox idi. Alın Yazısına doğru yol alarkən lazım olan hər şeyi öyrənmiş və xəyal etdiyi hər şeyi yaşamışdı.

Ancaq xəzinəsini tapmışdı və bircə addım atmaqla məqsədinə çatacaqdı. Qum təpəsinin düz zirvəsində ağlamışdı. Yerə baxdı. Göz yaşlarının düşdüyü yerdə bir işıldayan böcək vurnuxurdu. Səhrada yaşadığı müddət ərzində işıldaböcəklərin Misirdə Tanrının rəmzi sayıldığını öyrənmişdi.

Bu da bir işarəydi. Büllur tacirini qeyri-ixtiyari xatırlayaraq qumu qazmağa başladı. Bütün ömrü boyu daşları üst-üstə yığsa belə, heç kəs həyatında ehram tikə bilməzdi.

Bütün gecəni deyilən yeri qazdı, ancaq heç nə tapa bilmədi. Ehramların qüllələrindən əsrlər onu seyr edirdi. Fəqət o dayanmır, qazırdı, qazdığı qumu yenidən çuxura tökən küləklə savaşıaraq durmadan qazırdı. Qolları yorulmuş, əlləri yara olmuşdu, amma yenə də ürəyinə inanırdı. Ürəyisə göz yaşlarının düşdüyü yeri qazmaq lazım olduğunu söyləmişdi.

Bir daşı yerindən tərpətməyə çalışarkən birdən ayaq səsləri eşitdi. Bir neçə adam başının üstünü kəsdirmişdi. Ayın işığı arxadan düşdüyü üçün nə üzlərini, nə də gözlərini görə bilirdi.

– Orada nə edirsən? – gələnlərdən biri soruşdu.

Santyaqo cavab vermədi, lakin qorxmışdu. Xəzinəsini çıxaracağı anda bu adamların gəlib çıxması onu qorxutmuşdu.

– Biz müharibə didərginləriyik, – bir başqası dedi. – Orada nə gizlədiyini bilmək istəyirik. Bizə pul lazımdır.

– Heç bir şey gizlətmirəm, – cavan oğlan cavab verdi.

Adamlardan biri onun qolundan tutub çuxurdan bayıra çıxardı, digəri üst-başını axtarmağa başladı və cibindəki qızıl parçasını tapdı.

– Qızılı var, – quldurlardan biri dedi.

Ay işığı üstünü axtaran adamın üzünü aydınladanda cavan oğlan onun gözlərində ölümü gördü.

– Torpaqda yenə də qızıl var, – başqa birisi dilləndi.

Onu torpağı qazmağa məcbur etdilər. Heç bir şey çıxmayınca döyməyə başladılar. Üfüqdə qızartı görünəncəyə qədər uzun-uzadı döydülər. Paltarları cırıq-cırıq olmuşdu, hiss edirdi ki, ölümü yaxınlaşıb.

“Öləndən sonra pul-para nə işə yarayar? Pulun insanı ölümdən qurtardığı nadir hallarda olur” – belə demişdi Kimyagər.

Və yediyi yumruqlardan şişib qanırlamış yaralı ağızla Misir ehramlarının yaxınlığında basdırılmış xəzinəni iki dəfə yuxuda gördüyünü quldurlara söylədi.

Başçı olduğu zənn edilən şəxs bir xeyli düşündü. Sonra adamlarından biriylə nəsə danışdı.

– Buraxın getsin, başqa bir şeyi yoxdur. Bu qızılı da, yəqin ki, oğurlayıb.

Santyaqo üzüstə quma yıxıldı. Quldurbaşı adamlarına baxırdı, cavan oğlansa ehramlara...

– Yaxşı, gedək, – quldurbaşı dedi.

Sonra cavan oğlana tərəf dönüb:

– Ölməyəcəksən, – dedi. – Yaşayacaqsan və insanın bu qədər axmaq olmağa haqqı olmadığını da öyrənəcəksən. İndi sənin olduğun o yerdə bundan iki il əvvəl sənin gördüyün yuxunu iki dəfə dalbadal gördüm. Yuxuda gör-

düm ki, İspaniyaya gedirəm, orada çobanların öz qoyunlarıyla birlikdə içərisində gecələdikləri, ayın əşyalarının qoyulduğu yerdə həyətinə bir firon ənciri olan uçuq kənd kilsəsi var və bu firon əncirinin dibini qazsam, oradan xəzinə tapacağam. Ancaq sadəcə, bir yuxunu iki dəfə gördüyüm üçün o səhranı keçəcək qədər axmaq deyiləm mən.

Sonra çıxıb getdi.

Cavan oğlan güclə ayağa qalxdı və bir daha ehramlara baxdı. Ehramlar ona gülümsədi və o da ürəyi nəşə dolu gülümsədi onlara.

Xəzinəsini tapmışdı.

EPİLOQ

Cavan oğlanın adı Santyaqo idi. Axşamtərəfi kimsəsiz, kiçik kilsəyə gəldi. Ayın əşyalarının qoyulduğu yerdə böyümüş bir firon ənciri vardı və kilsənin uçuq damından hələ də ulduzlar görünürdü. Bir dəfə buraya qoyunlarıyla gəldiyini və yuxu görməsi istisna olmaqla sakit bir gecə keçirdiyini xatırladı.

İndi sürüsü yanında yox idi, əvəzində əlində bel vardı.

Uzun-uzadı göyə baxdı. Sonra heybəsindən bir şərab şüşəsi çıxarıb şərab içdi. Səhrada ulduzları seyr edərək Kimyagərlə şərab içdiyini xatırladı. Keçdiyi bütün yolları və Tanrının ona xəzinənin yerini göstərmək üçün seçdiyi qəribə üsul haqqında düşündü. Ard-arda gördüyü yuxulara inanmasaydı, qaraçıya, krala, oğruya rast gəlməsəydi... “Doğrusu, uzun hekayədir, ancaq yol boyunca işarələr vardı, ona görə də yanıla bilməzdim”, – deyə düşündü.

Özü də bilmədən yuxuya getdi. Oyananda günəş çoxdan yüksəlmişdi. Dərhal firon əncirinin dibini qazmağa başladı. “Qoca cadugər, – dedi öz-özünə, – hər şeyi bilir-sənmiş. – Kilsəyə qayıda bilməyim üçün yolpulu belə qoydun. Cır-cındır içində geri dönəndə keşiş özünü gülməkdən saxlaya bilmədi. Sanki, məni bunlardan qoruya bilməzdin”.

Küləyin ona cavab verdiyini eşitdi: “Xeyr, bunu sənə desəydim, ehramları görməyəcəkdin. Ehramlar çox gözəldir, sənə, elə deyilmi?”

Kimyagərin səsiydi bu. Gülümsədi və qazmaqda davam etdi. Yarım saatdan sonra belin tiyəsi önündə bir şeyə toxundu. Bir saatdan sonra artıq önündə ispan qızıl sikkələriylə dolu bir sandıq vardı. Bundan başqa, sandıqda qiymətli daş-qaşlar, cürbəcür qızıl əşyalar, brilyantla işlənmiş qiymətli daşlardan düzəldilmiş bütlər vardı. Ölkənin artıq uzun müddətdir xatırlamadığı və fatehin uşaqlarına və nəvələrinə söyləməyi unutduğu bir fəthin qalıqlarıydı bunlar.

Heybəsindən Ürim ilə Tumimi çıxardı. Daşlardan birçə dəfə istifadə etmişdi, bir səhər qərrib ölkədəki bir bazarda. Həyatında və yolu üzərində bir yığın işarələr vardı.

Urimlə Tumimi qızıl sandığa qoydu. Bir daha rast gəlmədiyi qoca kralı andırıqları üçün bu iki daş da xəzinəsinin parçalarıydı.

112

“Həqiqətən də, öz Alın Yazısını yaşayanlara qarşı həyat səxavətlidir”, – deyə düşündü.

Və birdən xatırladı ki, Tarifaya gedib xəzinənin ondan birini qaraçı qadına verməlidir. “Qaraçılar necə hiyləgər olurlar, – öz-özünə dedi. – Bəlkə də, çoxlu səyahət etdikləri üçün”.

Qəfil külək əsməyə başladı. Afrikadan gələn gündoğan küləyi idi. Nə səhranın qoxusunu, nə də məğribliləri istila təhdidini gətirmişdi.

Bunun əvəzində yaxşı tanıdığı bir qoxunu və üsulluca gəlib dodaqlarına qonan bir busənin havasını gətirirdi.

Gülümsədi. Gənc qız ilk dəfəydi ki, belə bir şey edirdi. – Gəlirəm, Fatimə, – dedi. – Gəlirəm.

MAKTUB

(roman)

MAKTUB

(roman)

Nqa Çikə' ithaf olunur

“Maktub” – “bu yazılıb” deməkdir. Ərəblər narahatlıq keçirirlər ki, o qədər də düzgün tərcümə deyil, çünki doğrudan da, artıq hər şey yazılsa da, Allah dərdimizə şərik çıxır, bunu yalnız bizə kömək eləmək üçün yazır.

114

* * *

Səyyah Nyu-Yorkdadır². O yatıb görüşə gecikdi, hotel-dən çıxanda da gördü ki, maşınını polis aparıb. Nəticədə görüşə çox gec gəldi, nahar lazım olduğundan uzun çəkdi, o da ödəməli olduğu cərimə barədə düşünürdü. Bu, uğura görə ödənc idi. Qəfildən o, dünən küçədə tapdığı dolları xatırladı. Dollarla bu səhər baş verən hadisələr arasında qəribə bağlılıq gördü. “Kim bilir, ola bilsin, mən bu pulu onu tapmağı güman eləyən adamdan qabaq götürmüşəm. Kim bilir, bəlkə də, mən yazılana mane olmuşam?” O hiss elədi ki, dollardan yaxa qurtarmalıdır, bu məqamda da səkide oturmuş dilənçini gördü. Cəld dolları onun ovcuna qoydu, aləmin tarazlığını bərpa elədiyini duydu. “Bir dəqiqə, – dilənçi dedi. – Mən sədəqə istəmirəm. Mən şairəm, qayıdanda sizə şerimi oxumaq istəyirəm”. “Yaxşı, qısa bir şey oxuyun, çünki tələsirəm”, – səyyah dilləndi. Dilənçi dedi: “Əgər sən hələ yaşayırsansa, bu, ona görədir ki, hələ gəlməli olduğun yerə gəlib çıxmamısan”.

¹ Braziliyanın Bapendi şəhərində yaşamış, və müqəddəslər sırasına daxil edilən qadın. Yaşamağa imkanı olmadan 30 il ərzində kilsə tikir, kasıblara yardım göstərirdi. Paulo Koelyoda yazıçılıq istedadına inam oyatmışdır

² Nyu-York – ABŞ-ın şimal-şərqində, Hudzon çayının mənsəbində 1626-cı ildə Yeni Amsterdam adı ilə hollandlar tərəfindən salınmış şəhər. 1664-cü ildə ingilislər tərəfindən ələ keçirilib, Nyu-York adlandırılıb.

* * *

Kərtənkələni fikirləş. O, həyatının böyük bir hissəsini quşlara həsəd apara-apara, öz taleyinə və formasına lənət yağdıra-yağdıra yerdə yaşayır. “Mən cəmi yaradılmışların ən bədbəxtiyəm, – o fikirləşir. – Yerlə sürünmək yaramaz, iyrenc, lənətlənmiş şeydir”. Bir dəfə, hər halda, Ana Təbiət kərtənkələdən özünə qın düzəltməyi xahiş elədi. Kərtənkələ heyrətləndi – bu vaxtacan heç vaxt qın düzəltməmişdi. O, özünə qəbir qazıb ölməyə hazırlaşmaq barədə düşündü. Bu vaxtacan keçirdiyi ömürdə bədbəxt olsa da, Allaha şikayətləndi: “İlahi, sən bu həyata təzəcə alışdığım bir vaxtda olub-qalanımı da əlimdən alırsan”. O, ümitsizlik içində qınına girdi və axırını gözləməyə başladı. Bir neçə gündən sonra kərtənkələ gördü ki, gözəl kəpənəyə çevrilib. O, səmada uça bildi, buna həddən artıq sevindi. Kərtənkələ həyatdan və Allahın niyyətlərindən heyrətə gəldi.

115

* * *

Səyyah Şçetdəki monastırın baş keşişinə üz tutdu: “Mən həyatımı daha yaxşı eləmək istəyirəm, – dedi. – Amma mən səni günah fikirlərdən qoruya bilmərəm”. Monastırın baş keşişi bayırda əsən güclü küləyə diqqəti çəkib səyyaha dedi: “Bura bir az istidir. Əgər sən bayırdakı həmin küləyin bir parçasını tutub, otağı sərinlətmək üçün bura gətirsən, hey-rətlənərəm”. “Bu, mümkün deyil”, – səyyah dilləndi. “Özünü Allaha zidd olan fikirlərdən qorumaq da mümkün deyil, – rahib cavab verdi. – Amma əgər sən tamaha necə “yox” deməyi bacarırsansa, onlar sənə heç bir zərər vurmazlar”.

* * *

Müəllim söylədi: “Əgər qərar qəbul olunmalıdırsa, yaxsısı budur, qəbul eləyəsən və nəticələrini görəsən. Hansı nəticələrin olacağını sən əvvəlcədən öyrənə bilməzsən. Falçılıq sənəti adamlara gələcəyini qabaqcadan söyləmək üçün yox, məsləhət vermək məqsədilə yaradılıb. Bu sənət yaxşı məsləhət verir, amma pis peyğəmbərlik eləyir. İsa dualarının

birində bizə öyüd verib deyirdi: “İlahi eləyəcək”. O, problemi qoyanda həllini də verir. Əgər fəlcəli gələcəyi əvvəlcədən söyləməyə imkan versəydi, hər fəlcəli varlı, evli, razı olardı”.

* * *

Şagird müəlliminin yanına gəldi. “İşıq yaman çox axtardım, – şagird dedi. – Hiss eləyirəm ki, onu tapmağa yaxınam. Növbəti mərhələnin hansı olacağını bilməliyəm”. “Özünə necə kömək eləyirdin?” – müəllim soruşdu. “Özümə necə kömək eləyəcəyimdən hələ xəbərim yoxdur, valideynlərim mənə köməklik göstərirdilər. Amma bu, xırda şeydir”. “Sənin növbəti addımın – yarım dəqiqə ərzində düz günəşə baxmaqdır”, – müəllim dedi. Şagird də buna əməl elədi. Yarım dəqiqə keçəndən sonra müəllim ondan ətrafındakı məkanı təsvir eləməsini istədi. “Heç şey görmürəm. Günəş gözlərimi kor eləyib”, – şagird cavab verdi. “Öhdəliklərdən boyun qaçırıb yalnız işıq axtaran adam heç vaxt nur tapa bilməz. Düz günəşə baxan adam da axırda kor olar”, – müəllim izah elədi.

116

* * *

Pireney¹ vadisiylə gedən adam qoca çobana rast gəldi. Çoban öz yeməyini onunla bölüşdü, oturub uzun müddət həyat barədə danışdılar. Adam dedi ki, əgər kimsə Allaha inanırsa, o həm də dərk eləməlidir ki, azad deyil, çünki Allah onun hər addımını yönəldir. Bu sözlərin cavabında çoban onu dərəyə apardı, burada hər bir səsin əks-sədasını çox aydın eşidə bilərdi. “Həyat – bu divarlar, tələsə hər birimizin çıxardığı fəryaddır, – çoban dedi. – Bizim elədiklərimizin hamısı Onun qəlbində əks olunur, elə o cür də bizə qayıdır. Allah – öz əməllərimizin əks-sədasıdır”.

* * *

Müəllim söylədi: “Biz dəyişikliklər vaxtının çatdığını hiss eləyəndə bu vaxtaca düçar olduğumuz hər bir uğur-

¹ Pireneylər – İspaniya, Fransa və Andorrada, Biskay körfəziylə Aralıq dənizi arasında dağ silsiləsi

suzluğu nəzərdən keçirmək üçün qeyri-şüuri lenti əvvəldən fırlatmağa başlayırıq. Əlbəttə, yaşlaşdıqca çətinliklərimizin sayı da artır. Amma eyni zamanda da təcrübə bizə həmin uğursuzluqları daha yaxşı üsullarla aradan qaldırmaq, irəli getməyə imkan verən yolu tapmaq üçün kömək edir. Həm də biz həmin ikinci lentə özümüzün əqli videomaqnitofonumuzda baxmalıyıq. “Əgər yalnız uğursuzluqlarımızın kadrlarına baxırıqsa, iflic oluruq. Əgər yalnız uğurlarımızın kadrlarına tamaşa eləyiriksə, fikirləşməyə başlayırıq ki, əslində olduğumuzdan daha ağıllıyıq. Həmin lentlərin hər ikisi də bizə lazımdır”.

* * *

Şagird müəllimə dedi: “Fikirləşməli olmadığım şeylər haqqında fikirləşə-fikirləşə, istəmədiyim şeyləri arzulaya-arzulaya, qurmalı olmadığım planlar qura-qura günümün böyük bir hissəsini sərf elədim”. Müəllim şagirdini evinin arxasındakı meşədə gəzməyə dəvət elədi. Yolda bir bitkini göstərib şagirdindən onun adını bilib-bilmədiyini soruşdu. “Xanımotudur¹, – şagird cavab verdi. – O, yarpaqlarını yeyən hər kəsi öldürə bilər”. “Amma yalnız tamaşa eləyən adamı öldürə bilməz, – müəllim dedi. – Bununla belə, əgər onlara səni ələ almağa imkan verməsən, mənfi istək heç bir şər doğura bilməz”.

* * *

Fransayla İspaniya arasında dağ silsiləsi var. Həmin dağların birində Argeles adlanan kənd, kənddən vadiyə uzanan yolun üzərində təpə var. Hər gün günorta qoca bir adam təpənin üstünə çıxır və aşağı enir. Səyyah birinci dəfə Argelesə gələndə bundan xəbəri yox idi. İkinci dəfə gələndə yolda həmin qoca ilə qarşılaşdı. Kəndə hər dəfə gələndə də adamı – onun paltarını, papağını, əsasını, eynəyini get-gedə daha artıq qavrayırdı. İndi, hər dəfə həmin kənd haqqında fikirləşəndə, qoca adam barədə də düşünür, bununla belə, onun sağ olub-olmadığını bilmir.

¹ Xanımotu – quşüzümü fəsiləsindən olan çoxillik ot bitkisi; Qafqazda bitir, zəhərlidir.

Səyyah o adamla yalnız bir dəfə danışdı. O, zarafatyana qocadan soruşdu. “Siz elə bilirsiniz Allah bizi əhatə eləyən bu gözəl dağlarda yaşayır?” “Allah, Ona yaşamağa imkan verilən yerdə yaşayır”, – qoca dilləndi.

* * *

118

Müəllim şagirdləriylə bir gecə keçirdi, onlara oturub söhbət eləmələri üçün tonqal qalamalarını tapşırırdı. “Ruhi inkişafın yolu qarşımızda yanan oda bənzəyir, – o dedi. – Onu yandırmaq istəyən adam nəfəsini təngidən, gözlərini yaşardan xoşagəlməz tüstüylə qarşılaşmalıdır. Onun inamı belə oyanır. Bununla belə, od şölələnən kimi tüstü yox olur, alov da isti və rahatlıq yaradıb, onun ətrafındakı hər şeyi işıqlandırır”. “Amma əgər başqa bir kəs onun üçün od yandırsa? – şagirdlərdən biri soruşdu. – Bir də, əgər kimsə bizə tüstüdən qaçmağa kömək eləyर्सə?” “Əgər kim bu cür eləsə, onda o, saxta müəllimdir. Müəllim – harada istəsə, orada od yandırmağa, yaxud söndürmək istəyəndə söndürməyə qadirdir. O, odu necə yandırmağı kimsəyə öyrətmədiyindən, yəqin, hamını zülmətdə qoyacaq”.

* * *

“Sən öz yolunla gedəndə üzərində söz yazılmış qapı tapacaqsan, – müəllim dedi. – Yanıma qayıt, o sözün nə olduğunu mənə söylə”. Şagird cismən və ruhən axtarışa başladı, bir dəfə qapıya çatdı, sonrasa müəlliminin yanına qayıtdı. “Orada “Bu, mümkün deyil” yazılmışdı” – o xəbər verdi. “O sözlər divarda, yoxsa qapının üzərində yazılmışdı?” – müəllim soruşdu. “Qapının üzərində”, – şagird cavab verdi. “Yaxşı, onda qapının dəstəyindən yapışıb aç”. Şagird onun dediyinə əməl elədi. Həmin sözlər qapı formasında yazıldığından, qapının özü kimi yol verirdi. Qapı tamam açıldıqdan sonra o artıq sözləri görə bilmədi və içəri girdi.

* * *

Müəllim dedi: “Gözlərini yum. Ya da hətta gözlərin açıq olsa da, xəyalında belə bir mənərə – küləkdə quş dəs-

təsi canlandır. İndi de görüm, neçə quş gördün? Beş? On bir? On altı? Cavabın necəliyindən asılı olmayaraq – onun neçə quş gördüyünü kimsə dəqiq deyə bilməz – bu kiçik eksperimentdə bir şey tamam aydın olacaq. Xəyalında quş dəstəsini canlandırma bilərsən, amma dəstədəki quşların sayı sənə iradəyə tabe olmur. Təsvir hələ də açıq-aydın, dəqiq ifadə olunub. Bu da sualın cavabı olmalıdır. Xəyalda canlandırılan səhnədə neçə quş olacağını kim müəyyənləşdirə bilər? Sən müəyyənləşdirə bilməzsən!”

* * *

Adam söylənilənlərə görə, Şçet monastırının yaxınlığında yaşayan Zahidə baş çəkməyi qərara aldı. Səhrada məqsədsiz-filansız dolaşandan sonra o, nəhayət, rahibi tapdı. “Ruhi inkişaf yolunda birinci hansı addımın atılması olduğunu bilməliyəm?” – o dedi. Zahid onu kiçik bir qoyunun yanına apardı, ona söylədi ki, suda əksinə baxsın. Adam bunu eləməyə cəhd göstərdi, amma zahid quyuya daş atdı və suyun üzü dalğalandı. “Əgər daş atmaqda davam eləsən, suda öz üzümü görə bilməyəcəyəm”, – adam diləndi. “Eynilə insan dalğalanan sulara öz üzünü görə bilməyi kimi, əgər fikri axtarışla məşğuldursa, Allahı tapa bilməz, – rahib məlumat verdi. Bu – birinci addımdır!”

* * *

Səyyah Dzen meditasiyasını sınaqdan keçirdiyi vaxt, müəllimi bir dəfə şagirdlərinin olduğu yerin küncünə gedib bambuq dəyənəklə qayıtdı. Onun şagirdlərindən bir neçəsi – özlərini yaxşı apara bilməyənlər əllərini qaldırdı. Müəllim onlara yaxınlaşdı, hər birinin çiyinə dəyənəklə üç dəfə vurdu. Səyyah bunu ilk dəfə görəndə baş verənləri ortaçağ mənasızlığı saymışdı. Sonralar başa düşdü ki, çox vaxt yaratdığı şəri qavramaq üçün ruhi ağrını fiziki müstəviyə ötürmək zəruri olur. Santyaqoya¹ gedən yolda özünü tənqid eləyən fikirlər ağına gələndə şəhadət barmağının dirnağıyla baş barmağının dərisini cızmaqdan ibarət olan təmrini öyrəndi. Mənfi fikirlərin qorxunc nəticələri yalnız bir qədər

¹ Santyaqo-de-Kompostela – İspaniyada, Qalisiyada şəhər

sonra qavranılar. Amma bu cür fikirlərə özünü fiziki ağrı-
da göstərməyə imkan verib onun vurduğu ziyanı anlamağa
qadir olurdu. Sonra isə onları qovmaq iqtidarındaydı.

* * *

32 yaşlı pasiyent terapevt Riçard Kroulinin yanına gəldi.
“Öz baş barmağımı sormağ xasiyyətini tərgidə bilmirəm”,
– o şikayətləndi. “Bu, sizi həddən artıq maraqlandırmasın,
– Krouli cavab verdi. – Amma hər gün başqa bir barmağın-
nızı sorun”. Pasiyent deyildiyi kimi eləməyə cəhd göstərdi.
Amma hər dəfə öz əlini ağızına aparanda o, şüurlu seçim
eləməliydi: bu gün hansı barmağına diqqət verməlidir.
Həftə başa çatmamış xasiyyətini tərgitdi. “Çatışmazlıq və-
dişə çevriləndə onunla bacarmağ çətinidir, – Riçard Kro-
uli dedi. – Amma bu, bizə yeni münasibətlərin qurulması,
yeni qərarların və seçimlərin qəbul edilməsi zamanı tələb
olunanda başa düşürük ki, dəyərsiz səylərdir”.

120

* * *

Qədim Romada sivillalar¹ kimi tanınan öncəgörelər
Roma imperiyasının gələcəyini qabaqcadan bildirən doq-
quz kitab yazdılar. Onlar kitabları Tiberinin² yanına gətir-
dilər. “Kitabların dəyəri nə qədərdir?” – Roma imperatoru
sordu. “Yüz qızıl külçəsi”, – sivillalar ona dedilər. Tiberi
incik halda onları gözlərinin qabağından rədd elədi. Sivil-
lalar üç kitabı yandıraraq onun yanına qayıtdılar. “Kitabla-
rın qiyməti hələ də yüz qızıl külçəsidir”, – onlar Tiberiyə
məlumat verdilər. İmperator qəh-qəhə çəkib güldü, imtina
elədi. Sivillalar üç kitabı da yandırdılar, qalan üç kitabla
geri qayıtdılar. “Dəyəri hələ də yüz qızıl külçəsidir”, – dedi-
lər. Tiberini marağ bürüdü, dəyəri vermək qərarına gəldi.
Amma o, öz imperiyasının gələcəyinin yalnız bir hissəsini
öyrənə bildi. Müəllim dedi: “Həyatda imkan varsa, alver
eləməmək çox vacibdir”.

¹ Sivillalar (*Sibillalar*) – antik müəlliflər tərəfindən xatırladıl-
an antik öngörücülər. Təxminən, 12 öngörücü olduğu güman edilir.

² Tiberi (*Tiberius*) – e.ə. 42-ci ildən e.ə. 37-ci ilədək Roma
imperatoru. Pretorianlara söykənib avtoritar siyasət yürüdüdü.

* * *

İki ravvin nasist Almaniyasında yəhudilərin mənəvi rahatlığını təmin etmək üçün əllərindən gələni əsirgəmir. Onlar iki il ərzində ölüm qorxusu altında öz təqibçilərindən yayınıb müxtəlif cəmiyyətlərdə dini funksiyalarını yerinə yetirirlər. Axırda ravvinlər həbsə alınırlar. Onlardan biri başına gələcəklərdən qorxub daim dua eləyir. O birisi, əksinə, bütün günü yatır. “Siz özünüzü niyə belə aparırsınız?” – qorxmuş ravvin soruşdu. “Öz qüvvəmi qorumaq üçün. Bilirəm ki, mənə sonra qüvvə lazım olacaq”, – o dedi. “Bəyəm qorxu hissi keçirmirsiniz? Biz başımıza nə gələcəyini bilmirik”. “Mən ələ keçənəcən qorxurdum. İndi, məhbus olanda başıma nə gələcəyindən qorxmaqda yaxşı heç bir şey yoxdur. Qorxu zamanı başa çatdı, indi ümid vaxtıdır”.

121

* * *

Müəllim dedi: “İradə. Bu – adamların uzun müddət şübhəylə yaxınlaşdıqları şeydir. İradəmiz olmadığından, həm də riskli olduğundan nə qədər işləri yarımçıq qoyuruq? Məsələn, yadelliylə söhbəti səhvən “iradəsizlik” sayırıq. Söhbət, xahiş, yaxud başqa bir şey olsun, kənar adamlara nadir hallarda müraciət eləyirik. Həmişə deyirik ki, bu ən yaxşı yoldur. Beləliklə, biz kömək eləmirik, həyat da bizə yardım göstərmir. Bizim bir-birimizdən uzaqlığımız bizi sanballı və özünə inamlı adama çevirir. Amma əslində, biz mələyimizin səsinin özünü başqalarının sözüylə bürüzə verməsinə imkan yaratmırıq”.

* * *

Ahıl zahid bir dəfə əsrin ən qüdrətli hökmdarının yanına divana dəvət olunmuşdu. “Mən belə cüzi şeylərlə kifayətlənməyi bacaran müqəddəs adama həsəd aparıram”, – kral dedi. “Mən hətta məndən də az şeylərlə kifayətlənən siz əlahəzrətə həsəd aparıram”, – zahid cavab verdi. “Bu nə deməkdir? Ölkə tamam-kamal mənə məxsusdur”, – kral incik halda dilləndi. “Buna şübhə yoxdur”, – ahıl

zahid dilləndi. “Mənimsə ilahi musiqim, bütün dünyada çaylarım və dağlarım var. Qəlbimdə Allah olduğu üçün mənim Ayım və Günəşim var. Siz əlahəzrətsə, hər halda, təkcə bu krallığın sahibisiniz”.

* * *

“Allahın sakin olduğu dağa gedək, – cəngavər öz dostuna təklif elədi. – Sübut eləmək istəyirəm ki, O, bizim əzab-əziyyətimizi yüngülləşdirmək üçün heç bir şey eləmir, ancaq suallar verməklə məşğuldur”. “Yaxşı, mənə ora öz inamımı göstərmək məqsədilə gedəcəyəm”, – dostu dilləndi. Onlar axşam dağa qalxıb qaranlıqda səs eşitdilər: “Aşağıda atlarınızın belinə yerdən daş yığıb yükləyin”. “Gördün? – birinci cəngavər dedi. – Bu cür dırmanandan sonra O, üstəlik, bizi ağır əzab-əziyyətə də düçar eləmək istəyir. Mən tabe olmuram”. İkinci cəngavər səsin tapşırığına əməl elədi. O, hava işıqlaşanda dağın ətəyinə çatdı, günəşin ilk şüaları mömin cəngavərin daşıdığı daşlarda bərq vururdu: daşlar saf almaz idi. Müəllim dedi: “Allahın qərarı sirlidir; amma o qərarlar həmişə sənin xeyrinədir”.

122

* * *

Müəllim dedi: “Əziz şagirdim, sənə, güman ki, bilmədiyin bir şey barədə xəbər vermək istəyirəm. Mən həmin xəbəri daha yaxşı eşitməyin üçün ora necə parlaq rənglər, üstəlik, Cənnət vədi, İlahi Mənzərə əlavə eləmək, sirli izahlarla dolaşdırmaq barədə fikirləşdim – amma belə şey olmayacaq. Dərindən nəfəs al, özün hazırlaş – mən düzünü deməliyəm, sənə söylədiklərimə tamamilə əmin olduğuma zəmanət verirəm. Bu, etibarlı proqnozdur, dediklərimə qətiyyənlə şübhə eləmə. Xəbərim budur: sən ölürsən. Ölüm sabah, yaxud əlli ildən sonra baş verə bilər, amma – gec, ya tez – sən öləcəksən. Hətta əgər bunu istəməsən də, başqa planların olsa da. Bu gün görməyə hazırlaşdığın iş barədə yerli-yataqlı düşün. Sabah da. Qalan ömründə də”.

* * *

Afrikanın ortasındakı gedəcəyi yer barədə düşünən ağ adam – tədqiqatçı əgər daha sürətlə hərəkət eləsələr, yükçülərə əlavə haqq ödəyəcəyini vəd elədi. Bir neçə gün ərzində yükçülər daha yeyin gədirdilər. Bununla belə, bir dəfə günorta hamısı qəfildən yüklərini atıb yerə oturdu. Onlar təklif edilən puldan asılı olmayaraq irəli getməkdən boyun qaçırdılar. Axırda tədqiqatçı niyə belə hərəkət elədiklərini soruşanda aşağıdakı cavabı aldı: “Biz elə sürətlə gədirdik ki, artıq neylədiyimizi bilmirdik. İndi ruhlaramızın gəlib bizə çatmalarını gözləməliyik”.

* * *

123

Məryəm Ana qucağındakı körpə İsayla birgə monastıra baş çəkmək məqsədilə yerə endi. Rahiblər sevincində öz hərəkətlərini göstərmək üçün sıraya düzüldülər: onlardan biri şeir oxuyurdu, digəri Bibliyadan işıqsaçan şəkilləri Ona göstərirdi, üçüncüsü bütün müqəddəslərin adlarını sadalayır. Lap axırda zəmanəsinin müdrikləri yanında dərs almağa heç vaxt imkan tapmamış sadə rahib dayanmışdı. Onun valideynləri səyyar sirkdə işləyən adi adamlar idilər. Növbəsi gələndə rahiblər adlarına xələl gətirəcəyindən qorxub hörmət nümayişini bitirmək istədilər. Amma o da Məryəm Anaya öz sevgisini bildirmək istəyirdi. Qardaşlarının narazılığını görə-görə utancaq görkəmlə cibindən bir neçə portağal çıxardı, onları havaya atıb ata-anasının və sirkin öyrətdiyi kimi oyun göstərməyə başladı. Yalnız bunun sayəsində körpə İsa gülümsünüb sevincindən əl çaldı. Yalnız buna görə Müqəddəs Ana Oğlunu bir az qucağında tutmağa üçün sadə rahibə verdi.

* * *

Həmişə ardıcıl olmağa çalışma. Müqəddəs Pavel¹ bundan sonra dedi: “Aləmin müdrikiyi Allahın nəzərində ağılsızlıqdır. Ardıcıl olmaq həmişə tay corab geymək deməkdir.

¹ Pavel – xristian mifologiyasında həvarilərdən biri

O, sabah da bugünkü mənasını verəcək. Bəs planetlərin hərəkəti? Bu, haradadır? Sən başqalarına zərər verənəcən öz fikrini nadir hallarda dəyişirsən. Qorxub-çəkinmədən öz-özünə zidd ol. Bu, sənin haqqındır. Başqalarının nə düşündüklərinin əhəmiyyəti yoxdur – çünki onlar bütün hallarda nəsə fikirləşəcəklər. Buna görə də rahatlan. Kainata özünü əhatə eləməyə imkan ver. Öz təəccübünə sevin. “Allah yer üzərində ağılsızlaşdırmaq şeyləri müdrikləri çaşdırmaq üçün yaradıb”, – Müqəddəs Pavel dedi.

* * *

124

Müəllim dedi: “Bu gün qeyri-adi bir şeylə məşğul olmaq üçün yaxşı gündür; məsələn, işə gedəndə küçədə yolüstü rəqs eləyə bilərik. Tanımadığımız adamların gözlərinin içinə dik baxa, rast gəldiyimiz kəslərə sevgimizi söyləyə bilərik. Rəhbərimizə mənasız görünəcək ideyanı əvvəllər İşıq Savaşçıları belə günlərdə özlərinə rəva görürdülər. Bu gün biz hələ də sümük kimi boğazımızda ilişib qalan hər hansı köhnə ədalətsizlik üzərində göz yaşı axıda bilərik. Daha heç vaxt danışmayacağımız (amma sevinə-sevinə teleqramını alacağımız) bir kimsəsizə zəng eləyə bilərik. Bugünkü gün hər səhər yazdığımız ssenarinin hüduqlarından qırağa çıxma bilərik. Bu gün hər bir səhv üzrlü, bağışlanan olacaq. Bu gün həyatdan zövq almaq günüdür”.

* * *

Alim Rocer Penrouz dostlarıyla qızgın söhbət eləyə-eləyə gedir. O yalnız küçəni keçəndə səsinə kəsir. “Yadımdadır, bir dəfə küçəni keçəndə ağılıma inanılmaz ideya gəldi, – Penrouz dedi. – Amma küçənin o biri tərəfinə çatan kimi söhbəti qaldığımız yerdən davam etdirməyə başladım, bir neçə saniyə əvvəl nə barədə düşündüyümü yadıma sala bilmədim”. Günün axırında Penrouz səbəbini bilmədən həyəcanlanmağa başladı. “Məndə belə bir hissə vardı ki, nəyisə tapmışam”, – o dedi. Günü dəqiqəbədə-qiqə geri fırlatmağa başladı, küçəni keçdiyi məqamı xatırlayanda ideya yadına düşdü. Həmin gün o, ideyanı kağıza köçürdü. Bu, müasir fizikada inqilabi nəzəriyyə olan qara

dəliklər nəzəriyyəsi idi. Penrouz həmin ideyanı yadına saldı, çünki o, həmişə – məsələn, küçəni keçəndə bizi bürüyən sükutu bərpa eləməyə qadirdir.

* * *

Müqəddəs Antoni¹ səhrada yaşayanda cavan bir oğlan gəldi. “Atam mənə məxsus olan hər şeyi satıb kasıblara payladı. Yalnız burada günümü keçirməyə kömək eləyə biləcək bir neçə şey saxladım. Sizdən mənə qurtuluş yolu göstərməyinizi xahiş eləmək istərdim”. Müqəddəs Antoni oğlana qalan şeylərinin bir neçəsini satıb, əldə elədiyi pula şəhərdə bir az ət almağı məsləhət gördü. Qayıdanda əti bədəninə bağlamalıdır. Cavan oğlan ona deyiləni yerinə yetirdi. Qayıdanda əti yemək istəyən itlər və şahinlər ona hücum çəkдилər. “Mən qayıtdım”, – cavan oğlan müqəddəs ataya yaralanmış bədəninə və cırlmış paltarını göstərdi. “Yeni yola düşüb bir qədər keçmiş həyatlarını saxlamaq istəyənləri öz keçmişləri parça-parça eləyir”, – müqəddəs ata dilləndi.

125

* * *

Müəllim dedi: “Allahın bu gün sənə verdiyi hər bir xeyir-duadan istifadə elə. Xeyir-dua saxlana bilməz. Elə bir bank yoxdur ki, aldığımız xeyir-duanı lazım biləndə istifadə eləmək üçün depozitə qoya bilək. Əgər istifadə eləməsən, dərhal itirəcəksən. Allah bilir ki, O, həyatımıza gələndə biz yaradıcı şəxsiyyətlər olduq. Bir gün bizə heykəl tökmək üçün gil, başqa gün fırçayla kətan, yaxud qələm verir. Amma heç vaxt gili kətanımızda, yaxud qələmi heykəltəraşlığımızda istifadə eləyə bilmərik. Hər günün öz möcüzəsi var. Xeyir-duanı qəbul eləyin, kiçik sənət əsərlərinizi elə bu gün işləyib yaradın”.

* * *

Rio-Pedra çayının kənarındakı monastır gözəl bitkilərlə əhatə olunub – bu, İspaniyanın həmin hissəsindəki

¹ Böyük Antoni (təxminən, 250–356-cı illər) – xristian zahidliyinin banisi. Müqəddəsləşdirilib.

bəhrəsiz çöllərdə əsl vahədir. Orada balaca çay güdrətli axına çevrilib bir düzgün şələləyə ayrılır. Səyyah suyun nəğməsini dinləyə-dinləyə həmin vilayətdən keçib-gedir. Qəfil-dən qayaların birinin arxasındakı mağara diqqətini çəkir. O, zamanın köhnəltdiyi qayanı yoxlayır, təbiətin səbirlə yaratdığı gözəl formanı bəyənir. Bu vaxt R.Taqorun¹ vala yazılmış şerini xatırlayır: “Bu qayaları çəkcik yox, su öz şirinliyi ilə, rəqsi və nəğməsiylə belə gözəl eləyib”. Gücün dağıtdığı yerdə həlimlik bitişdirə bilər.

* * *

126

Müəllim dedi: “Çox adam xoşbəxtlikdən qorxur. Onlardan ötrü xoşbəxt olmaq – özünün çoxlu vərdişlərini dəyişmək, şəxsiyyət duyğusunu itirməkdir. Əksər vaxtlar üstümüzə tökülən yaxşı işlərdən qəzəblənirik. O işləri qəbul eləmirik, çünki bizi Allah qarşısında borclu olduğumuzu duymağa məcbur eləyərdi. Düşünürük: “Yaxşısı budur, xoşbəxtlik piyaləsindən dadmıyaq, çünki o boşalanda çox əzab çəkirik”. Balacalaşmaq qorxusundan boy atmırıq. Ağılamaq qorxusundan gülmürük”.

* * *

Bir gün gündüz Sçet monastırında rahiblərdən biri digərini incitdi. Monastırın baş keşişi Sisois qardaş incidilmiş rahibdən incidəni bağışlamağı xahiş elədi. “Bunu eləyə bilmərəm, – rahib cavab verdi. – Günahı işlədən odur, o da cavabını verməlidir”. Bu çox vacib məqamda Sisois qardaş əllərini göyə qaldırıb dua eləməyə başladı: “Ey İsam, daha sənə ehtiyacımız yoxdur. Biz indi təcavüzkarı öz cinayətinin əvəzini ödəmək üçün məcbur eləməyə qadirik. Biz indi intiqamı öz əlimizə almağı, Xeyir və Şərin qarşısına çıxmağı bacarıyıq. Buna görə də Sən bizi öz ixtiyarımıza buraxa bilərsən, bu da çətin olmayacaq”. Utandırılmış rahib dərhal öz qardaşını bağışladı.

¹ Taqor (*Txakur*) Rabindranat (1861–1941) – hind humanist yazıçısı və ictimai xadimi

* * *

Şagird dedi: “Bütün müəllimlər deyirlər ki, mənəvi xəzinəni fərdi axtarıyla qazanırsan. Onda niyə hamımız bir yerdəyik?” “Ona görə bir yerdəsiniz ki, meşə həmişə tək ağacdən daha möhkəmdir, – müəllim cavab verdi. – Meşə rütubəti saxlayır, tufana sinə gərir, torpağın münbit olmasına kömək eləyir. Amma ağacı möhkəm eləyən onun kökləridir. Bir bitkinin kökü digər bitkinin böyüməsinə yardım göstərə bilməz. Eyni məqsəd üçün bir yerdə olduğumuz insana öz istədiyi kimi böyüməyə kömək eləyir, bu da Allaha qovuşmaq istəyənlərin yoludur”.

* * *

127

Səyyahın on yaşı olanda anası israr eləyirdi ki, o, fiziki tərbiyə kursu keçsin. Təmrinlərdən biri onun körpünün üstündən çaya tullanmasını tələb eləyirdi. Kursun əvvəlində o, qorxusundan iflic olmuşdu. Hər gün sıranın axırında dayanırdı, hər dəfə irəlindən bir nəfər atılarda əzab çəkirdi – çünki bu, onun növbəsini yaxınlaşdırırdı. Bir dəfə təlimatçı onun qorxusuna diqqət yetirib birinci tullanmağa məcbur elədi. O, hələ qorxsa da, hər şey elə sürətlə baş verdi ki, oğlanın qorxusu cəsarətlə əvəz olundu. Müəllim dedi: “Çox vaxt özümüdə öz vaxtımızı ötürməyə imkan veririk. Amma elə hallar var, qolumuzu çırmayıb vəziyyətdən çıxmalıyıq. Belə hallarda ləngiməkdən pis heç bir şey yoxdur”.

* * *

Bir dəfə səhər Budda¹ öz şagirdlərinin arasında oturmuşdu, bu zaman ona bir adam yaxınlaşdı. “Allah varmı?” – o soruşdu. “Hə, Allah var!” – Budda cavab verdi. Günortadan sonra başqa adam gəldi. “Allah varmı?” – o soruşdu. “Yox, Allah yoxdur”, – Budda cavab verdi. Günün axırında üçüncü bir adam Buddaya həmin sualı verdi, Buddanın cavabı da belə oldu: “Bunu özün üçün sən qət

¹ Budda (*sanskrit dilində: nurlanmış*) – buddizmin əsasını qoyan Siddhartha Qautamaya verilmiş ad

eləməlisən”. “Müəllim, bu ki mənasızdır, – şagirdlərdən biri dilləndi. – Sən eyni bir suala üç müxtəlif cavabı necə verə bilərsən?” “Çünki onlar ayrı-ayrı adamlar idilər, – müəllim cavab verdi. – Hər bir adam da Allaha öz yoluyla – bəziləri inamla, bəziləri inkarla, bəzilərisə şübhəylə çatır”.

* * *

128

Biz tamamilə başqaları üçün nəzərdə tutulmuş tədbirlərin görülməsi, addımların atılması, problemlərin həlliylə məşğuluq. Biz həmişə nəşə planlaşdırmağa, başqa bir şeyi həll eləməyə, üçüncüsünü tapmağa çalışırıq. Bunda düzgün olmayan heç nə yoxdur – ən azı, aləmi məhz belə qurur, dəyişdiririk. Amma Heyrət də həyatın bir hissəsidir. Aradabir özündən qaçmaq, Kainat qarşısında sükut içində dayanmaq üçündür. Nəşə tələb eləmədən, fikirləşmədən, hətta minnətsiz-filansız. Bizi əhatə eləyən sevginin hərəkətini almaq üçün. Belə məqamlarda qəfil göz yaşı – nə xoşbəxtliyin, nə kədərin – axa bilər. Bundan təəccüblənin. Bu bəxşşidir. Göz yaşları ruhunuzu təmizləyir.

* * *

Müəllim dedi: “Əgər ağlamalısan, uşaq tək ağla. Hələ uşaqkən həyatda öyrəndiyin ilk şeylərdən biri ağlamaqdır, çünki ağlamaq – həyatın bir parçasıdır. Heç vaxt unutma ki, azadsan, öz duyğularını bildirmək rüsvayçılıq deyil. Qışqırtı, hönkürtülər istədiyən qədər səs-küy yara daçaq. Çünki uşaqlar belə ağlayırlar, onlarsa öz qəlblərini sakitləşdirmək üçün ən tez üsul bilirlər. Nə vaxtsa uşaqların ağlamalarına necə ara verdiklərinə diqqət yetirmisən? Səslərini diqqətlərini nəşə cəlb eləyəndə kəsirlər. Nəşə onları növbəti macərəyə səsləyir. Uşaqlar səslərini çox tez kəsirlər. Səninlə də belə olacaq. Amma yalnız uşaqlar kimi ağlamağı bacarsan”.

* * *

Səyyah dostu qadın vəkillə fort Launderdeyldə səhər yeməyi yeyir. Qonşu masanın arxasındakı çox səs-küy

salan sərxoş adam qadınla şam yeməyi yemək üçün israr eləyir. Qəzəblənmiş dost sərxoşdan sakitləşməsini istəyir. Amma sərxoş deyir: “Niyə? Mən sevgi barədə ayıq adamın eləməyəcəyi üsulla danışırım. Burada pis nə var?” “Münasib vaxt deyil”, – qadın dilləndi. “Siz elə bilərsiniz xoşbəxtliyin üzə çıxmasına uyğun gələn müəyyən bir vaxt var?” Bu sözlərdən sonra sərxoş adam qadının masasına dəvət olundu.

* * *

Müəllim dedi: “Biz öz cismimizin qayğısına qalmalıyıq. Cismimiz Müqəddəs Ruh məbədidir, bizim hörmətimizə və sevgimizə layıqdır. Biz vaxtımızdan ən yaxşı şəkildə istifadə eləməliyik. Biz arzularımız uğrunda mübarizə aparmalı, axıracan inad göstərməliyik. Amma unutmamalıyıq ki, həyat kiçik zövqlərdən ibarətdir. O zövqlər həyata, bizə yardım göstərmək, axtarışlarımıza kömək eləmək, gündəlik mübarizəmizdən dincəlmək imkanı yaratmaq üçün daxil edilib. Xoşbəxt olmaq günah deyil. Hərdənbir pəhrizə, yuxuya, xoşbəxtliyə münasibətdə müəyyən qaydaları sındırmaqda düzgün olmayan heç nə yoxdur. Əgər aradabir öz vaxtını boş şeylərə sərf eləyirsənsə, özünü tənqid eləmə. Bunlar bizə təkan verən kiçik zövqlərdir”.

* * *

Pianoçu Artur Rubinşteyn¹ Nyu-Yorkun birincidərəcəli restoranında səhər yeməyinə gecikdi. Dostları narahat olmağa başladılar, amma Rubinşteyn, nəhayət, özündən üç dəfə kiçik olan çox gözəl sarışın bir qızla gəlib çıxdı. Bir qədər xəsisliyi ilə tanınan pianoçu ən bahalı antrekot, mürəkkəb qoxu dəsti olan çox nadir şərab sifariş verib dostlarını təəccübləndirdi. Səhər yeməyi bitəndə o, hesabı təbəssümlə ödədi. “Hamınızın necə təəccübləndiyinizi görürəm, – Rubinşteyn dedi. – Amma bu gün vəsiyyətnamə hazırlamaq üçün vəkilimin yanına getdim. Sərvətimin çox hissəsini qızıma və qohumlarıma qoydum, səxavətlə

¹ Rubinşteyn Artur (1886–1982) – məşhur Polşa pianoçusu, F.Şopenin mahir ifaçısı

xeyriyyə işçiləri üçün vəsait ayırdım. Amma qəfildən başa düşdüm ki, özüm vəsiyyətnaməyə daxil edilməmişəm, hamısı başqalarına gedirdi. Ona görə də özümə qarşı böyük səxavətlə davranmağı qərara aldım”.

* * *

130

Müəllim Allahın sözlərini yaya-yaya səyahət eləyəndə onun öz şagirdləriylə yaşadığı ev yandı. “O, evi bizə etibar elədi, bizsə evə lazım olduğu kimi baxa bilmədik”, – şagirdlərdən biri dedi. Onlar ləngimədən yanğın yerində yeni ev tikməyə başladılar, amma müəllim gözlənilməyindən tez qayıdıb şagirdlərinin nəylə məşğul olduqlarını gördü. “Beləliklə, əşyalar yeni ev axtarır”, – o, xoşbəxtcəsinə dilləndi. Şagirdlərdən biri utana-utana ona həqiqətdə nə baş verdiyini, birgə yaşadıkları yerin yandığını söylədi. “Mən başa düşmürəm, – müəllim dedi. – Mən həyata inamı olan, təzədən yaşamağa başlayan kişiler görürəm. Olub-qalan hər şeyini itirən bir çoxu başqalarından daha yaxşı vəziyyətdədir, çünki bu andan etibarən əşyalar yalnız yaxşılaşa bilər”.

* * *

Müəllim dedi: “Əgər sən öz arzularının yoluyla səyahətə çıxıbsansa, buna hazır ol. Səni tamaha salan, “Bu, heç də mənim istədiyim deyil!” kimi istifadə olunacaq qapını açıq qoyma. Bunda məğlubiyət toxumu var. Öz yolunla get. Hətta əgər sənin addımların qeyri-müəyyəndirsə, hətta əgər bunu daha yaxşı eləyə biləcəyini bilirsənsə, şübhə yoxdur ki, o imkanları gələcəkdə yaxşılaşdıracaqsan. Amma özündə məhdudluq olduğunu inkar eləyirsənsə, heç vaxt o məhdudluqlardan azad ola bilməzsən. Öz yolun qarşısında cəsarətlə dur, başqalarının tənqidindən qorxma. Hər şeydən vacibi odur ki, özünün özünütənqidlə iflic olmağına imkan vermə. Yuxusuz gecələrində Allah səninlə olacaq, öz sevgisiylə gözlərinin yaşını siləcək. Allah cəsurların tərəfindədir”.

* * *

Müəllimlə şagirdləri səyahətə çıxmışdılar, yolda lazımcasına yemək yeməyə imkanları olmadı. Müəllim bəzilərinə gedib yemək axtarmağı xahiş elədi. Şagirdlər günün axırında qayıtdılar. Hər biri başqalarının xeyriyyəçiliyindən əldə eləyə bildikləri az-çox şeylər – artıq xarab olmağa başlayan meyvə, kiflənmiş çörək və acı şərab gətirmişdi. Bununla yanaşı, şagirdlərdən biri ona bir kisə yetmiş alma verdi. “Müəllimimə və qardaşlarıma kömək eləmək üçün nəsə eləməliydim”, – deyib o, almanı hamıya payladı. “Almanı haradan aldın?” – müəllim soruşdu. “Onları oğurladım, – şagird cavab verdi. – Hətta Allahın sözünü yaydığımızı bilsələr də, adamlar bizə xarab olmuş yemək verirdilər”. “Öz almalarıyla birgə rədd ol, bir daha heç vaxt bura qayıtma, – müəllim dilləndi. – Kim məndən ötrü soyursa, məni talan eləyir”.

* * *

Biz ələmə öz arzu və ideallarımızı axtarmaq üçün daxil oluruq. Səhv eləyəndə duyuruq ki, ovcumuzda məsafə axtara-axtara vaxtımızı keçirmişik. Özümüzü səhvlərdə, axtarırlarımızın əbəsliliyində və doğurduğumuz problemlərdə günahlandırırıq. Müəllim söylədi: “Ola bilsin, xəzinə sənin evinin altında basdırılıb, amma onu yalnız axtarılanda tapa bilərsən. Əgər Pyotr imtina ağrısı duymasaydı, kilsənin başçısı seçilməzdi. Əgər yolunu azmış oğul hər şeyi boynuna almasaydı, onun tövbəsi atası üçün bayrama çevrilməzdi. Bizim həyatımızda müəyyən şeylər var ki, aşağıdakı möhürü daşıyır: “Qiyətimini yalnız məni itirəndən sonra biləcəksən... və məni geri qaytaracaqsan!” Yolu qısaltmağa çalışmaq düzgün deyil”.

* * *

Müəllim sevimli şagirdiylə rastlaşdı, ondan mənəvi tərəqqisinin necə getdiyini soruşdu. Şagird dedi ki, indi gününün hər anını Allaha həsr eləməyə qabildir. “Beləliklə,

indi öz düşməninə bağışlamaqdan başqa bir işin qalmayıb”, – şagird dilləndi. Şagird qorxmuş halda müəlliminə baxdı: “Amma bu, vacib deyil. Mən öz düşmənimə heç bir pislik eləmirəm”. “Necə fikirləşirsən, Allah sənə hər hansı pislik eləyirmi?” – müəllim soruşdu. “Əlbəttə yox”, – şagird cavab verdi. “Bununla belə, sən ondan üzrxahlıq eləyirsən, elə deyilmi? Hətta əgər ona heç bir pislik duyursansa, düşməninə qarşı da o cür hərəkət elə. Bağışlamağı bacaran adamın qəlbi təmiz və ətirlidir”.

* * *

132

Gənc Napoleon¹ Tulondakı² bombardmanlar zamanı külək qabağındakı qamış kimi titrəyirdi. Onu bu vəziyyətdə görə bir əsgər başqa əsgərə dedi: “Ona baxın, ölümdən qorxur”. “Hə, qorxuram, – Napoleon cavab verdi. – Amma mən mübarizə aparmaqda davam eləyirəm. Əgər siz mənim duyduğum qorxunun yarısını duysaydınız, dərhal qaçardınız”. Müəllim söylədi: “Qorxu qorxaqlığın əlaməti deyil. Həmin qorxu bizə həyat hadisələri qarşısında cəsarətli və ləyaqətli olmağa imkan verir. Qorxu keçirən və buna baxmayaraq, özünü qorxutmağa imkan vermədən hərəkət edən şəxs öz cəsurluğunu sübuta yetirir. Amma çətin vəziyyətdə olan kimsə təhlükəylə hesablaşmır, yalnız öz məsuliyyətsizliyini sübut eləyir”.

* * *

Səyyah çadırları, oxatma yarışları, milli yeməkləri olan müqəddəs İohann bayramındadır. Qəfildən təlxək onun hərəkətlərini təqlid etməyə başlayır. Adamlar gülüşürlər, yabançı da gülür, həm də təlxəyi qəhvəyə dəvət eləyir. “Salamat ol! – təlxək deyir. – Əgər salamatsansa, əl-qolunu yelləməli, hər yerdə atılıb-düşməli, səs salmalı, gülməli, adamlarla danışmalısən. Çünki həyat ölümün tam əksidir. Ölüb əbədi eyni bir vəziyyətdə qalırsən. Əgər həddən artıq sakitənsə, yaşamırsən”.

¹ Napoleon I (Napoleon Bonapart, 1769–1821) – 1804–1814-cü illərdə Fransa imperatoru

² Tulon – Fransada şəhər və liman

* * *

Bir dəfə səhər müəllimlə şagirdi çöllə gedirdilər. Şagird soruşdu ki, saflığa çatmaq üçün nə yemək lazımdır. Müəllim həmişə bütün yeməklərin müqəddəs olduğunu söyləsə də, şagird buna inanmırdı. “Bizi Allaha yaxınlaşdıran müəyyən bir xüsusi yemək olmalıdır”, – şagird dilləndi. “Yaxşı, ola bilsin, sən haqlısan; məsələn, oradakı o göbələklər”, – müəllim cavab verdi. Şagird göbələklərin ona saflıq və aydınlıq gətirəcəyini fikirləşib həyəcanlandı. Amma o, həmin göbələklərdən birini qoparanda qışqırdı: “Göbələklər zəhərliyədir. Heç olmasa, bircəciyini yesəm, dərhal öləcəyəm!” – o, dəhşətə gəlib dilləndi. “Bu halda olanda, mən səni çox tezliklə Allaha çatdıracaq başqa qida tanımıram”, – müəllim dedi.

133

* * *

1981-ci ilin qışında səyyah arvadıyla Praqanın¹ küçələrində gəzəndə yaxındakı evlərin mənzərəsini çəkən bir oğlan gördü. Yabancıya gördüyü rəsmlər xoş gəldi, o, rəsmlərdən birini almaq istədi. Pulu verəndə gördü ki, iyirmi dərəcəyəcən şaxta olsa da, oğlanın əlcəyi yoxdur. “Niyə əlcək taxmırsan?” – səyyah soruşdu. “Karandaşla çəke bilim deyə”, – oğlan cavab verdi. Onlar bir qədər Praqa haqqında danışdılar. Oğlan səyyaha arvadının havayı portretini çəkməyi təklif elədi. Yabancı, oğlanın çəkib qurtarmasını gözləyəndə anladı ki, qərribə bir şey baş verib. O, oğlanla, demək olar, beş dəqiqə danışdı, heç biri də digərinin dilindən istifadə eləmədi. Onlar yalnız hərəkətlər, təbəssümlər, üz-göz hərəkətləriylə ünsiyyətdə oldular – amma bir-biri ilə danışmaq arzusu onların dil aləminə sözsüz daxil olmalarına şərait yaratdı.

* * *

Dostu Həsəni qapısında korun sədəqə istədiyi məscidə gətirdi. “Bu kor məmləkətimizdə ən müdrik adamdır”,

¹ Praqa – Çexiya Respublikasının paytaxtı, Vltava çayı üzərində salınmış qədim şəhər

– dostu dedi. “Nə vaxtdan bəri korsunuz?” – Həsən həmin adamdan soruşdu. “Anadan doğulandan”, – o cavab verdi. “Bəs necə belə müdrik oldunuz?” “Mən öz korluğumu qəbul eləmədiyimdən, astronom olmağa can atdığım vaxtdan, – kor cavab verdi. – Səmanı görə bilmirdim, ulduzları, günəşi, kəhkəşanı xəyalımda canlandırmağa məcbur idim. Allahın yaratdıqlarına nə qədər vaqif olur-dumsa, Onun müdrikliyinə o qədər yaxınlaşırdım”.

* * *

134

İspaniyanın Olit şəhəri yaxınlığındakı uzaq kəndlərin birində bar sahibi tərəfindən qoyulmuş bir işarə var. “Mən bütün cavabları tapan kimi bütün suallar dəyişdi”. Müəlim dedi. “Biz həmişə cavabları tapmağın qayğısını çəkirik. Hiss eləyirik ki, cavablar həyatın mənasını anlamaq üçün vacibdir. İstədiyini kimi yaşamaq və zamanın bizdən ötrü mövcudluğumuzun sirlərini açmasına imkan vermək lazımdır. Əgər həyata məna verməkdə həddən artıq maraqlı olsaq, onda təbiətin fəaliyyətinə mane olacağıq, Allahın işarələrini açmağı bacarmayacağıq”.

* * *

Şaman haqqında bir Avstraliya əfsanəsi var. Şaman üç bacısıyla gedəndə o zamanın ən məşhur savaşıyla rastlaşır. “Mən bu gözəl qızlardan biriylə evlənmək istəyirəm”, – savaşı dilləndi. “Əgər onlardan biri ərə getsə, o birilər əzab çəkəcək, – şaman cavab verdi. – Mən kişi-yə üç arvadı olmasına icazə verən qəbilə axtarıram”. Bir il ərzində onlar Avstraliya qitəsini ələk-vələk elədilər, belə qəbiləyə rast gəlmədilər. “Ən azı, bizim birimiz xoşbəxt ola bilərdik”, – qocalanda, artıq yeriye bilməyəndə bacılardan biri dilləndi. “Mən haqlı deyildim, – şaman dilləndi. – Amma indi çox gecdir”. Sonra o, bacıların üçünü də daşa çevirdi ki, o daşların yanından keçənlər bir adamın xoşbəxtliyinin başqalarının bədbəxtliyi olmadığını başa düşsünlər.

* * *

Jurnalist Uolter Karelli Argentina yazıçısı Xorxe Luis Borxesdən müsahibə götürürdü. Müsahibə başa çatandan sonra onlar sözün arxasındakı dil və insanın başqalarını anlamaq qabiliyyəti barədə danışdılar. “Sizə bir misal çəkim”, – Borxes dilləndi. Sonra o, qərribə dildə danışmağa başladı. Axırda ara verib jurnalistdən nə dediyini soruşdu. Karelli cavab verməmiş onların yanında olan fotoqraf dilləndi: “Bu, “Bizim Atamızdır”. “Düzdür, – Borxes dedi. – Mən fin dilində söyləyirdim”.

* * *

Heyvan təlimçisi sirkdə çox sadə hiylədən istifadə eləyib filləri öz hökmünə boyun əydirir: heyvan hələ balaca olanda ayaqlarını birindən ağaca bağlayır. Balaca fil nə qədər güc sərf eləsə də, özünü azad eləmək iqtidarında deyil. Get-gedə fikirləşməyə başlayır ki, ağacın gövdəsi ondan daha güclüdür. Fil böyüyüb nəhəng gücə sahib olanda onu, sadəcə, iplə nazik bir ağaca bağlamaq kifayətdir, hətta azad olmağa da cəhd eləməyəcək. Bizim ayaqlarımız da fillərininki tək çox vaxt nazik iplərlə bağlı olur. Amma uşaqlıqdan ağacın gücünə öyrəşirik, mübarizə aparmağa cəsarət eləmirik. Başa düşmürük ki, azadlığa çatmaq üçün, sadəcə, cəsarətli hərəkət kifayətdir.

* * *

Müəllim söylədi: “Sən Allahın açıqlamalarını axtarmağa hazır deyilsən. Güzəl sözlərə qulaq asa bilərsən, amma əsasən onların hamısı mənasızdır. Sevginin nə olduğunu bilmədən sevgi haqqında oxumaq bütöv ensiklopediyalar oxumaq kimidir. Heç kəs heç vaxt Allahın varlığını sübut eləyə bilməz. Sadəcə, müəyyən şeylər həyatda ancaq sınaqdan keçirilməlidir və heç vaxt izah olunmamalıdır. Sevgi belə bir şeydir. Allah – o da sevgidir, o da belə bir şeydir. İnam uşaqlığın təcrübəsidir, İsanın bizə öyrətdiyi bu cür sehri mənası var: “Uşaqlar – Allahın səltənətidir”.

“Allah heç vaxt sənin beyninə girməyəcək. Onun istifadə elədiyi qapı – sənin qəlbindir”.

* * *

Abbat həmişə abbat Cüzepenin həddən artıq çox dua elədiyindən, nəticədə başqa bir şey barədə narahatlıq keçirmədiyindən danışardı. Bu sözlər gəlib Şçetdəki monastırın müdriklərindən birinin qulağına çatdı, o, axşam yeməyindən sonra bütün şagirdlərini bir yerə topladı. “Eşitdinizmi, deyirlər, abbat Cüzepenin artıq mübarizə aparmalı olduğu tamahı yoxdur, – müdrik dilləndi. – Mübarizə olmayanda ruh zəifləyir. Gəlin Tanrıdan təvəqqe eləyək, aşağı, abbat Cüzeppeyə ağır tamah göndərsin. Əgər o, həmin tamaha qarşı durmağa qabil olsa, yenə başqalarını istəyərik. Əgər yenə tamahla mübarizə aparsa, dua eləyərik ki, heç vaxt: “İlahi, bu şeytani məndən uzaq elə” deməsin. Dua eləyərik ki, əvəzində desin: “İlahi, mənə bu şər qüvvənin öhdəsindən gəlmək üçün güc ver”.

136

* * *

Sutkada görməni çətinləşdirən belə bir məqam – axşam var. İşıqla qaranlıq qarışır, hər şey yaraşılıq, yarıqaranlıqdır. Əksər dini ənənələrdə bu məqam müqəddəs sayılır. Katolik ənənəsi bizə öyrədir ki, axşam saat altıda “Salam, Mari” deməliyik. İnkərin (Kerya) ənənəsində əgər dostumuzla günorta görüşürüksə, onunla axşamacan bir yerdə qalırıqsa, “Axşamın xeyir” deyib hər şeyi təzədən başlamalıyıq. Şər qarışanda insanla planet arasındakı tarazlıq yoxlanır. Allah Yer kürəsinin fırlanmaqda davam eləmək cəsarətinin olub-olmadığını yoxlamaq üçün kölgəylə işığı qarışdırır. Əgər qaranlıq Yer kürəsini qorxutmayıbsa, gecə çəkilir – səhəri gün günəş təzədən işıq saçır.

* * *

Alman filosofu Şopenhauer⁶ onu məşğul eləyən suallara cavab axtara-axtara Drezdenin küçələrilə gedirdi.

¹ Şopenhauer Artur (1788–1860) – alman irrasionalist filosofu, volyuntarizmin banisi

Bağdan keçəndə oturub çiçəklərə baxmaq qərarına gəldi. Rayon sakinlərindən biri filosofun qəribə hərəkətlərinə göz qoyurdu. O, polis çağırırdı. Bir dəqiqə sonra zabit Şopenhauerə yaxınlaşdı. “Sən kimsən?” – zabit kobud tərzdə soruşdu. Şopenhauer zabiti təpədən-dırnağacan süzdü. “Əgər mənə bu suala cavab tapmaqda kömək eləsəniz, sizə ömrümün axırınacan minnətdar olacağam”, – filosof cavab verdi.

* * *

Müdrüklük axtaran adam dağa qalxmağı qərara aldı, çünki ona Allahın iki ildə bir dəfə orada özünü göstərdiyini söyləmişdilər. Dağda olduğunun birinci ili ərzində o, torpağın verə bildiyi hər şeyi yeyib qurtardı. Axırda ərzağı qurtardı, həmin adam şəhərə qayıtmağa məcbur oldu. “Allah düz hərəkət eləmədi! – o səsləndi. – Doğrudanmı, O, səsinə eşitmək üçün düz bir il gözlədiyimi bilmirdi. Mən acam, şəhərə qayıtmalıyam”. Bu zaman mələk göründü. “Allah sənislə söhbət eləməyi çox istəyir, – mələk dilləndi. – O, düz bir il səni yedirdi. Ümid eləyirdi ki, bundan sonra sən öz qidanı hazırlayacaqsan. Bəs sən nə istəyirdin? Əgər insan yaşadığı yerdə öz meyvəsini yetişdirə bilmirsə, o, Allahla ünsiyyətdə olmağa qadir deyil”.

* * *

Adamlar deyirlər: “Bu, o deməkdir ki, insanın azadlığı öz köləlik formalarını seçmələrindən ibarətdir. Mən gündə səkkiz saat işləyirəm, əgər vəzifəmi böyütsələr, iyirmi saat işləyəcəyəm. Mən nikaha girmişəm, indi özümə sərf eləməyə vaxtım yoxdur. Mən Allahı axtarırdım, indi də ruhani yığıncaqlara, ibadətlərə, başqa dini mərasimlərə getməliyəm. Həyatda vacib olan hər şey – sevgi, iş, əqidə daşınılması həddən artıq olan yükə çevrilib yox olur”. Müəllim söylədi: “Yalnız sevgi bizə qaçmaqda kömək eləyir. Yalnız sevgi köləliyi azadlığa çevirir. Əgər sevməyi bacarmayacağıqsa, dayanmaq daha yaxşıdır”. İsa söylədi: “Bütün bədəninin zülmətdə məhv olmasındansa, bir gözünün kor olması məsləhətdir”.

* * *

Zahid bütün ili oruc tutur, həftədə birçə dəfə yeyirdi. Bu qurbandan sonra o, Allahdan Bibliyadakı müəyyən bir ayənin əsl mənasını açmağı xahiş elədi. Cavabında səs-səmir gəlmədi. “Nə qədər vaxt itirmişəm, – Zahid öz-özünə dilləndi. – Bu qədər qurban verdim, Allah həтта cavab da vermədi. Yaxşısı budur, bu cəhdlərin başını buraxım, ayələrin mənasını bilən rahib tapım”. Bu məqamda mələk peyda oldu. “Səni başqalarından yaxşı olduğuna inandırmaq üçün on iki ay oruc tutmağın lazım gəldi, Allah da mənasız adama cavab vermir, – mələk söylədi. – Amma sən boyun əyib köməyi başqalarında axtaranda Allah məni sənə göstərdi”. Sonra mələk nəyi öyrənmək istədiyini izah elədi.

138

* * *

Müəllim söylədi: “Mənası aydın olsun deyə bəzi sözlərin necə yarandığını sizə izah eləyim. “Preoccupation” (qayğı) sözünü götürək. Ola bilsin, həmin söz iki hissəyə – “pre” və “occupation” (məşğələ) sözlərinə ayrılıb. Bu, hadisə baş verənəcən özünü nəyləsə məşğul eləmək deməkdir. Kim bütün kainatda hələ baş verməyən işlərlə məşğul olmaq qabiliyyətinə malikdir? Heç vaxt qayğılanmayın, öz taleyinizə və yolunuza qarşı diqqətli olun. Bilməli olduğunuz hər şeyə münasibətdə diqqətli olun ki, sizə etibar edilmiş bərq vuran qılınca sahib olasınız. Dostlarınızın, müəllimlərinizin və düşmənlərinizin necə döyüşdüyünə fikir verin. Yetərinçə məşq eləyin, amma çox pis səhvlər buraxmayın: elə bilin ki, düşmənin sizə hansı zərbəni endirdiyindən xəbəriniz var”.

* * *

Cümə günü gəlib çatır, siz evə gedirsiniz, həftə ərzində oxumağa vaxt tapmadığınız qəzeti götürürsünüz. Televizoru səssiz işə salırsınız. Kaseti qoyursunuz. Qəzet oxumaq və musiqiyə qulaq asmaq üçün məsafədən idarəetmə pultunu işə salırsınız, qəzetdə yeni heç bir şey yoxdur, TV

proqramları təkrar olunur, artıq bu kasetə dəfələrlə qulaq asmısınız. Arvadınız niyə belə elədiyini anlamadan gənclik illərini qurban verib uşaqlarla məşğul olur. Siz səhv fikrə düşürsünüz. “Görünür, bu həyat yoxdur”. “Yox, bu, həyat yolu deyil. Həyat – entuziazmdir”. Entuziazminizi harada gizlətdiyinizi xatırlamağa çalışın. Arvad-uşağınızı götürün, həddən artıq gec olanacan onu təzədən tapmağa çalışın. Sevgi heç vaxt heç kəsi öz arzularını gerçəkləşdirməkdən saxlamayıb.

* * *

Milad ərəfəsində səyyah və arvadı axıra yaxınlaşan ili dəyərləndirirdilər. Pireney kəndindəki yeganə restoranda nahar zamanı səyyah şikayətlənməyə başladı ki, onun fikrincə, getməli olduğu yolla getməyib. Arvadı restorana bəzək verən Milad yolkasına diqqətlə baxırdı. Səyyah fikirləşdi ki, o daha söhbətə maraq göstərmir, söhbəti dəyişdi: “Ağacdakı lampalar çox gözəldir, elə deyilmi?” – səyyah dilləndi. “Hə, elədir, – arvadı cavab verdi. – Amma daha diqqətlə baxsan, görərsən ki, bir düjün lampanın arasında yanmış biri də var. Mənə elə gəlir, sən onu nurlandıran bir düjün xeyir-dualar zəminində ötən ilə baxmaq əvəzinə, işıq saçmayan yeganə bir lampadan yapışmısan”.

* * *

“Yolu keçən o sadə müqəddəs adama bax, – şeytanların biri o birinə dedi. – Mən gedib onun ruhunu ələ almaq fikrindəyəm”. “O, sənə qulaq asmaz, çünki yalnız müqəddəs şeylərlə məşğuldur”, – yoldaşı dilləndi. Amma şeytan gündəlik işgüzar tələskənliyi ilə Cəbrayıl¹ kimi geyinib müqəddəs adamın qabağına çıxdı. “Sənə kömək etməyə gəldim”, – ona dedi. “Siz, ola bilsin, məni kiminləsə səhv salmışınız, – müqəddəs adam cavab verdi. – Mən həyatımda mələyin diqqətini çəkəcək bir şey eləməmişəm”. Sonra nədən imtina elədiyindən heç vaxt xəbər tutmadan öz yoluna davam elədi.

¹ Cəbrayıl (*Qavriil*) – xristian mifologiyasında Müqəddəs Məryəmə oğlu İsa Məsihin doğulacağını xəbər verən mələk

* * *

Səyyahın qadın dostu Brodvey¹ tamaşasına getdi, fasilə zamanı bir şey içmək üçün çıxdı. Foye dolu idi, adamlar siqaret çəkir, söhbətləşir, içirdilər. Pianoçu çalırdı, amma kimsə onun musiqisinə diqqət yetirmirdi. Səyyahın rəfiqəsi içkisini içir, diqqətlə pianoçuya göz qoyurdu. Pianoçu, deyəsən, darıxırdı – o, sadəcə, öz işini görür, başa vurmaq üçün fasiləni gözləyirdi. O, növbəti qədəhdən sonra azacıq hallanıb fortepianoya yaxınlaşdı. “Siz boyundakı ağrıya oxşayırsınız! Niyə ancaq özünüz üçün çalmırsınız?” – qadın dilləndi. Pianoçu təəccübləndi. Sonra da sevdiyi musiqini çalmağa başladı. Bir neçə dəqiqədən sonra foye başdan-başa sükuta qərq oldu. Kompozisiya bitəndən sonra sürəkli alqışlar səsləndi.

140

* * *

Müqəddəs Fransisk Assizli² hər şeyin başını buraxıb həyatının işiylə məşğul olanda tanınmış cavan oğlan idi. Müqəddəs Kler bakirəlik andı içəndə gənc, gözəl qadın olmuşdu. Müqəddəs Raymund Lulliy³ səhraya çıxıb gedəndə zamanəsinin böyük mütəfəkkirlərini tanıyırdı. Mənəvi axtarış hər şeydən uzaqdır, bu, ilahi çağırışdır. Kim öz problemlərindən uzaqlaşmaq üçün onun arxasında gizlənirsə, o çox uzağa gedə bilməz. Əgər sən kiminləsə dostluq eləmək iqtidarında deyilsənsə, aləmdən uzaqlaşmaq yaxşı deyil. Əgər sən artıq yaşamaq üçün pul qazanmaq iqtidarında deyilsənsə, kasıblıq andı heç bir şey vermir. Artıq qorxaqsansa, sənin ciddi olmağının da heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Bir şeyə sahib olmaqla ondan imtina eləmək başqa-başqa şeylərdir. Bir şeyə sahib olmaqla həmin şeyə sahib olan başqa adamı mühakimə eləmək başqa şeydir.

¹ Brodvey – Nyu-Yorkda Manhetten adasını şimaldan cənuba kəsən, uzunluğu 25 km olan küçə

² Fransisk Assizli (*lat. Franciscus Assisiensis*, 1181/1182–1226) – italyan təbliğatçısı, fransiskanlar ordeninin banisi, dini-poetik əsərlərin müəllifi

³ Lulliy (latınlaşdırılmış *Lullius*) Raymund (təxm. 1235 – təxm. 1315) – filosof-ilahiyyatçı, Katalan ədəbiyyatının banisi və klassiki, lirik şair

Zəif adama mütləq xeyriyyəçiliyi təlqin etmək asandır, amma bunda yaxşı nə var? Müəllim söylədi: “İlahinin işini tərifləyin. Aləmlə üz-üzə dayandığınız halınıza qalib gəlin”.

* * *

Çətin olmaq – asan şeydir. Ancaq onu eləyirik ki, adamlardan kənar gəzirik və bu zaman sarsıntılardan yayınırıq. Bu yolda sevgiyə risk eləyirik, ümitsizliyə qapılıırıq, arzularımızı pərə-n-pərən olmur. Ağır olmaq – asan şeydir. Vuracağımız telefon zənglərinə, bizdən yardım istəyən adamlara, artırılmalı olan xeyriyyəçiliyə görə narahat olmuruq. Çətin olmaq – asan şeydir. Sadəcə, təsəvvür eləməliyik ki, fil diş qülləsində yaşayırdıq, heç vaxt ağlamamalıyıq. Biz ömrümüzün qalan günlərini, sadəcə, rol oynaya-oynaya keçirməliyik. Çətin olmaq – asan şeydir. Gördüyümüz işlər başdan-başa həyatın verdiyi yaxşı şeylərdən imtina etməkdir.

* * *

Pasiyent öz həkiminə dedi: “Doktor, məni qorxu bürüyüb, qorxu da bütün sevinclərimi əlimdən alıb”. “Burada, mənim ofisimdə kitablarımı gəmirən siçan var, – doktor dilləndi. – Əgər siçanı qorxutsam, gizlənəcək, öz həyatımı siçan ovuna çevirəcəyəm. Bunun əvəzində, ən yaxşı kitablarımın yerini dəyişmişəm, siçanın qalan kitabları gəmirməsinə imkan verirəm. Beləliklə, o, qorxunc məxluqa çevrilmir, elə siçan kimi qalır. Yalnız bir neçə şeydən qorxun, öz qorxunuzu onların üzərində cəmləşdirin – beləliklə, vacib işlərlə qarşılaşanda cəsarətli ola bilərsiniz”.

* * *

Müəllim söylədi: “Çox vaxt sevmək sevlməkdən asandır. Biz başqalarının köməyini, yardımını çətinliklə qəbul eləyirik. Müstəqil qalmaq cəhdlərimiz başqalarını bizə öz sevgilərini bildirmək imkanından məhrum eləyir. Əksər valideynlər qocalanda öz övladlarını onların uşaqlıqda gördükləri eyni sevgi və yardımları göstərmək imkanından

məhrum eləyirlər. Əksər ərlər (arvadlar) bədbəxtliyə düçar olanda başqalarından asılı olmalarından utanırlar. Nəticədə sevgi çayı axmır. Siz kimdənsə sevgi əlamətini qəbul eləməlisiniz. Siz başqalarının daha da irəli getmək üçün sizə yardım göstərməsinə, güc verməsinə imkan yaratmalısınız. Əgər belə sevgini olduğu kimi, sakitcə qəbul eləsəniz, anlayarsınız ki, sevgi nə verir, nə alır – bunların ikisi də eyni zamanda baş verir”.

* * *

142

Həvva Cənnət bağında gəzəndə ilan onu yaxaladı. “Bu almanı ye”, – ilan dilləndi. Allahın öyrətdiyi Həvva imtina elədi. “Bu almanı ye, – ilan təkidlə söylədi. – Əgər yesən, öz ərindən ötrü çox gözəl olacaqsan”. “Ehtiyacım yoxdur, – Həvva dedi. – Onun məndən özgə bir kəsi yoxdur”. İlan güldü: “Əlbəttə var”. Həvva ilana inanmadığından o, qadını üstündə quyu olan təpəyə apardı. “Həmin qadın quyunun içindədir. Adəm onu elə burada gizləyib”. Həvva quyuya baxdı, suda əks olunan gözəl qadını gördü. Sonra o, ilanın verdiyi almanı yedi.

* * *

“Könlümə məktublar”dan parça: “Könlüm, heç vaxt səni nə mühakimə, nə tənqid eləyəcəyəm. Heç vaxt sənin söylədiklərimdən də xəcalət çəkməyəcəyəm. Bilirəm ki, sən Allahın vurğun övladısan, O, səni əzəmətli və sevən nura bürüyüb. Mən sənə inanıram, könlüm. Mən sənənin tərəfindəyəm, həmişə öz dualarımda xeyir-duanı istəyəcəyəm. Mən həmişə xahiş eləyəcəyəm ki, özünə lazım olan köməyi və yardımı alasan. Mən sənə inanıram, könlüm. İnanıram ki, sən sevgiyə ehtiyacı olan, yaxud sevgiyə layiq olan hər kəsdən öz sevgini əsirgəməyəcəksən. Mənim yolum – sənənin yoludur, beləcə də biz Müqəddəs Ruha yetişəcəyik. Səndən xahişim budur: mənə etibar elə. Bil ki, səni sevirəm, sənə sevinc içində sinəmdə döyünməyinə kömək göstərəcək azadlığı verməyə çalışıram. Sənənin heç vaxt daim başına gətirdiklərimdən narahat olmamağın üçün bacardığım hər şeyi eləyəcəyəm”.

* * *

Müəllim söylədi: “Tamamilə təbiidir ki, biz bir iş görməyi qərara alanda gözlənilməz münaqişə yaranır. Yaralar sağalır, onların izləri qalır, bu da izi coşdurur. Həmin izlər ömrümüzün axırınacan bizimlədir, bizə böyük kömək göstərir. Əgər hər hansı bir vəziyyətdə – səbəbindən asılı olmayaraq – keçmişə qayıtmaq istəyimiz güclənirsə, sadəcə, həmin izlərə baxmalıyıq. İzlər qandallardan qalır, bizə zindanın dəhşətlərini xatırladır – bu xatirələrlə irəliyə doğru hərəkət eləyirik”.

* * *

Müqəddəs Pavel korinfilərə məktubunda bizə söyləyir ki, şirinlik – sevginin əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Heç vaxt yaddan çıxarmayın: sevgi zərifdir. Sərt ruh Allahın əlinə onu Onun istəklərinə uyğun olaraq yaratmağa imkan vermir. Səyyah Şimali İspaniyanın ensiz yoluyla gedəndə çiçəklərdən düzəldilən yataqda uzanmış bir adam gördü. “Siz bu çiçəkləri xatırlamırsınız?” – səyyah soruşdu. “Yox, – həmin adam cavab verdi. – Mən onlardan bir azca şirinlik götürməyə çalışıram”.

* * *

Müəllim söylədi: “Hər gün dua eləyin. Hətta dualarınız sözsüz olsa da, bir şey istəməsə də, çətinliklə anlaşılsa da. Dua eləməyi vərdşinizə çevirin. Əgər başlanğıcda çətin olursa, özünüz üçün qət eləyin: “Bu həftə hər gün dua eləyəcəyəm”. Sonra həmin vədinizi yeddi günün hər birində təzədən dilinizə gətirin. Yadda saxlayın ki, təkcə ruhi aləmlə bağlarınız möhkəmlənmiş; siz həm də öz iradənizi məşq etdirirsiniz. Biz müəyyən üsulların köməyi ilə həyati mübarizə üçün lazım olan zəruri intizamlılığı məşq etdiririk. Bir gün dua etməyi unudub, sonrakı gündə iki dəfə dua eləməkdə yaxşı heç nə yoxdur. Yaxud bir gündə yeddi dəfə dua eləyib, bütün qalan həftə ərzində vəzifənizi yerinə yetirdiyinizi düşünmək düzgün deyil. Müəyyən şeylər lazımı sürət və ahənglə baş verməlidir”.

* * *

Pis adam ölüb Cəhənnəmin qapıları ağzında mələklə rastlaşır. Mələk ona deyir: “Səndən ötrü həyatında bir yaxşı addım atmaq bəs eləyərdi, bu da köməyinə çatardı. Yaxşı fikirləş”. Həmin adam xatırlayır ki, bir dəfə meşəylə gedəndə yolunun üstündə əqrəb gördü, yanından elə keçdi ki, tapdalamasın. Mələk gülümsünür, sonra göydən hörümçək toru enib o adamı Cənnətə qaldırır. Cəzalarını gözləyən digər adamlar hörümçək toruna yaxınlaşıb yuxarı dırmaşmağa başlayırlar. Amma həmin adam bunu görüb torun qırılmasından qorxur, qalxanları aşağı atır. Bu məqamda tor, doğrudan da, qırılır, adam təzədən Cəhənnəmə qayıdır. “Çox təəssüf, – o, mələyin səsinə eşidir. – Sənin özünə görə narahat olmağın bir vaxtlar elədiyən yaxşı hərəkəti pisləyib çevirdi”.

144

* * *

Müəllim söylədi: “Yolayrıcı müqəddəs yerdir. Səyyah orada qərar qəbul eləməlidir. Buna görə də allahlar əsasən yolayrıcılarında yeyib-yatırlar. Yolların kəsişdiyi yerdə iki böyük qüvvə – seçiləcək yolla imtina olunacaq yol cəmləşib. Hər ikisi yeganə bir yola – amma yalnız qısa müddət ərzində – çevrilib. Səyyah dincələ, bir qədər yata, hətta yolayrıcında məskunlaşmış allahlarla məsləhətləşə bilər. Amma heç kəs orada həmişəlik qala bilməz: seçimini eləyən kimi boyun qaçırdığı yol barədə fikirləşmədən irəli getməlidir. Əks halda yolayrıcı lənətlənmiş yerə çevriləcək”.

* * *

Bəşəriyyət həqiqət naminə bəzi çox pis cinayətlər törədib. Kişiləri və qadınları rüsvayçılıq dirəklərində yandırdılar. Bir neçə sivilisasiyanın mədəniyyəti tamamilə məhv edilib. Ət yeyib günah işlədənlərdən uzaq qaçıblar. Başqa yol axtaranlar qovulublar. Bir adam həqiqət naminə çarmıxa çəkilib. Amma o, ölməzdən əvvəl bizə həqiqətin böyük tərifini verib. Bu, bizə inam verən şey deyil. Bu,

bizi başqalarından daha yaxşı eləyən şey deyil. Bu, bizim qərəzli ideyalarımızı zindanda saxlamağımız deyil. Həqiqət – bizi azad eləyən şeydir. O: “Həqiqəti dərk elə, həqiqət səni azadlığa çıxaracaq”, – deyib.

* * *

Şətdəki monastırın rahiblərindən biri ciddi səhv buraxdı, qardaşlar da onu mühakimə eləmək üçün ən müdrik zahidi çağırtdılar. Müdrik zahid gəlmək istəmirdi, amma o, yola düşməzdən qabaq vedrə götürüb dibində bir neçə deşik açdı. Sonra vedrəni qumla doldurub monastıra yollandı. Baş keşiş vedrəyə diqqət yetirib bunun nə demək olduğunu soruşdu. “Mən başqasını mühakimə eləməyə gəldim, – zahid dilləndi. – Günahlarım bu vedrədəki qum kimi arxamca gəlir. Amma arxama baxmadığımdan, öz günahlarımı görmədiyimdən başqalarını mühakimə eləməyə qadir deyiləm”. Rahiblər dərhal məhkəmədən əl çəkməyi qərara aldılar.

* * *

Pireney yarımadasındakı kiçik kilsənin divarında yazılmış yazı: “İlahi, mənim şamımı yandır. Qayğıya qapılındada, onu həll eləməli olanda şamı yandırıb məni nurlandır. Odun yanmasına imkan ver ki, mənim eqoizməmi, lovğalığı, natəmizliyimi yandırıb külə döndərsin. Bu atəşi oda çevir ki, könlümü isidə, mənə sevgi öyrədə bilsin. Mən sənin kilsəndə uzun müddət qala bilmərəm. Amma bu şamla birgə burada mənim bir parçam da qalır. Bu duamı bütün gün ərzində mənim işlərimə şamil elə. Amin!”

* * *

Səyyahın dostu Nepalda¹ bir neçə gün keçirməyi qərara aldı. Bir gün günorta o, monastırın çoxsaylı məbədlərindən birinə girib minbərdə oturmuş gülümsəyən rahibi gördü. “Niyə gülürsən?” – səyyah soruşdu. “Çünki

¹ Nepal (*Nepal krallığı*) – Cənubi Asiyada, Himalay dağlarının mərkəzi hissəsində dövlət, paytaxtı Katmandudur.

bananların mənasını başa düşdüm”, – rahib dilləndi, kisəsinin ağzını açıb çürümüş banan çıxartdı. “Bu, öz yolunu keçən, istifadə olunmayan, indi də istifadə üçün həddən artıq gecikmiş həyatdır”. Sonra kisəsindən hələ yetişməmiş banan çıxardı. Bananı qonağa göstərib kisəsinə geri qoydu. “Bu, hələ öz yolunu keçməyə başlamamış, lazımı məqam gözləyən həyatdır”, – rahib dedi. Axırda o, kisəsindən yetişmiş banan çıxartdı, soyub həmsöhbətiylə bölüşdü, sonra davam elədi: “Bu – indiki andır. Onu necə qorxusuz yaşamağı öyrən”.

* * *

146

Qadın oğlunu kinoya aparmağa yetəcək müəyyən miqdarda pulla evdən çıxdı. Oğlan cuşa gəlmişdi, dəqiqəbaşı anasından kinoya çatmağa nə qədər qaldığını soruşurdu. Ana yolayrıcında dayananda səkidə oturmuş dilənçini gördü. “Pulunun hamısını ona ver”, – qadın səs eşitdi. Qadın səsə mübahisə eləməyə başladı. O, oğluna kinoya aparmağı söz vermişdi. “Bütün pulunu ver”, – səs təkid eləyirdi. “Ona yarısını verə bilərəm, oğlum kinoya tək gedər, mən də bayırda gözləyəyəm”. Amma səs bununla razılaşmaq istəmirdi. “Pulun hamısını ver!” Bütün bunları oğlana izah eləməyə onun macalı yox idi. O, maşını saxladı, pulunun hamısını dilənçiyə verdi. “Allah var, bunu da mənə siz sübut elədiniz, – dilənçi dilləndi. – Bu gün mənim ad günüdür. Kədərliydim, sədəqə istəməyə utanırdım. Buna görə də ağız açmamağı qərara aldım: əgər Allah varsa, mənə bəxşiş verəcək”.

* * *

Bir adam selləmə yağış altında kiçik kənddən keçir və yanan ev görür. O, evə yaxınlaşanda alova bürünmüş qonaq otağında oturan adamla rastlaşır. “Ey, eviniz od tutub!” – səyyah qışqırdı. “Bunu bilirəm”, – həmin adam dilləndi. “Bəs onda niyə bayıra çıxmırsınız?” “Çünki yağış yağır, – o cavab verdi. – Anam həmişə mənə deyirdi, yağışlı havada evdən çıxsam, sətəlcəm olaram”. Rəvayətlə bağlı Zao Çinin şərh: “Müdrək o adam sayıla bilər

ki, bu cür hərəkət eləməyə məcbur olduğunu görəndə situasiyanın başını buraxsın”.

* * *

Müəyyən magik ənənələrdə şagirdlər ilin bir gününü – yaxud əgər lazım olarsa, istirahət günlərini evlərindəki əşyalarla əlaqəyə girməyə həsr eləyirlər. Onlar hər bir əşyaya toxunur, ucadan soruşurlar: “Bu, mənə doğrudanmı lazımdır?” Öz rəflərindən kitabları götürürlər: “Nə vaxtsa bu kitabları oxuyacağammı?” Saxladıqları hər bir hədiyyəni yoxlayırlar: “Hələ də bu əşyanın xatırlatdığı məqamın məndən ötrü vacib olduğunu düşünürəmmi?” Bütün şkafları açırlar: “Bunu nə vaxtdan geyinməmişəm? Bu, mənə doğrudanmı lazımdır?” Müəllim söylədi: “Əşyaların öz enerjisi var. Onlar istifadə olunmayanda evdəki durğun suya – çürüntü və ağcaqanadların sevimli yerinə çevrilirlər. Siz diqqətli olmalı, enerjinin sərbəst axmasına imkan verməlisiniz. Əgər köhnəni saxlayırsınızsa, onda təzənin özünü göstərəcək yeri olmayacaq”.

* * *

Hamının xoşbəxt olduğu şəhər haqqında köhnə bir Peru¹ əfsanəsi var. Həmin şəhərin sakinləri zövq aldıkları hər şeyi eləyir, bir-biriylə yaxşı yola gedirdilər. Şəhərin kədərli başçısından başqa, hamı xoşbəxt idi, çünki ondan ötrü idarə eləməli bir şey yox idi. Zindan boş idi, məhkəmədən heç vaxt istifadə eləmərdilər, notariusunsa işi-gücü qalmamışdı, çünki burada “insan” sözü üzərində yazıldığı kağızdan daha böyük məna daşıyırdı. Bir dəfə başçı uzaqdan bir neçə fəhlə çağırırdı ki, kəndin mərkəzi meydanında bəzi şeylər tiksinsinlər. Bir həftə çəkiclərin, mişarların səsi eşidildi. Həftənin axırında başçı hamını təntənəli açılışa dəvət elədi. Adamlar bayır taxtaları böyük təntənəylə söküblər... dar ağacı gördülər. Camaat bir-birindən dar ağacının mənasını soruşmağa başladı. Onlar qorxu içində bu vaxtacan, sadəcə, qarşılıqlı razılıq əsasında həll

¹ Peru (*Peru Respublikası*) – Cənubi Amerikanın qərb tərəfində paytaxtı Lima olan dövlət

elədikləri məsələni yoluna qoymaq üçün məhkəmə qurmaq qərarına gəldilər. Əvvəllər yalnız “insan” sözü olan sənədləri qeydiyyatdan keçirmək məqsədilə notariusun yanına üz tutdular. Sonra qanun qarşısında qorxduqlarından, başcının dediklərinə diqqətlə yanaşdılar. Əfsanədə deyilir ki, dar ağacından heç vaxt istifadə olunmadı. Amma onun mövcudluğu hər şeyi dəyişdi.

* * *

148

Müəllim söylədi: “Həmin vaxtdan bəri – həm də sonrakı bir neçə yüz illər ərzində kainat bütün qərəzli ideyalara qarşı çıxır. Yer kürəsinin enerjisi yenilənməlidir. Yeni ideyalara məkan lazımdır. Cisim və ruhun yeni sınaqlara ehtiyacı var. Gələcək qarımızı döyür, bütün ideyalar da – qərəzli fikirlərə əsaslananlardan başqa – üzə çıxmaq imkanı qazanacaq. Vacib olan qalacaq, faydasız olan yoxa çıxacaq. Amma başqalarını əqidələrinə görə mühakimə eləməyin. Biz başqalarının arzularını mühakimə eləyə bilmərik. Öz yolunda inamla getmək üçün başqasının yolunun səhv olduğunu sübut eləməyə ehtiyac yoxdur. Yalnız mümkün olan işi görən adam öz qüvvəsinə inanmır”.

* * *

Həyat – məqsədi şəxsi, fərdi Tale ilə yaşamaq olan böyük velosiped yürüşünə oxşayır. Biz hamımız yoldaşlığın və entuziazmin köməyi ilə start xəttindəyik. Amma yürüş başlananda ilkin sevinc problemlər – üzgünlük, yeknəsəqlik, öz bacarıqlarından şübhə – qarşısında geri çəkilir. Biz bəzi dostlarımızın problemləri qəbul eləməkdən necə boyun qaçırdıqlarını görürük – onlar hələ də yürüşdədirlər, amma buna yalnız yarıyolda dayana bilmədiklərindən boyun əyirlər. Belələri yetəincə çoxdur. Onlar köməkçi maşınla birgə gedirlər, yalnız öz aralarında söhbətləşirlər, missiyaları da başa çatıb. Biz onları ötüb-keçməyə başlayırıq; sonrasa tək qalırıq, tanış olmayan yollar bizə sürprizlər bəxş eləyir, velosipedlə bağlı problemlər başlayır. Qeyzə gəlirik, özümüzdən bütün bu cəhdlərin mənası olub-olmadığını soruşuruq. Bəli, mənası var. Təs-

lim olmayın. Müəllimlə şagirdləri Səudiyyə Ərəbistanında¹ səhra boyu gedirlər. Müəllim səfərlərinin hər məqamından itaətdə olanlara inam təlqin etmək üçün istifadə eləyir. “Allaha inan, – o deyir. – Allah heç vaxt öz övladlarını tək qoymur”. Axşam düşərgədə müəllim şagirdindən atları yaxınlıqdakı daşa bağlamağı xahiş eləyir. Şagird daşın yanına gedir, amma müəlliminin ona dediyini yadına salır: “Ola bilsin, məni yoxlayır, – şagird fikirləşir. – Mən atları Allaha tapşırmalıyam”. Beləcə, o, atları bağlamır. Səhəri görür ki, atlar yoxa çıxıb. O, qeyzlənmiş halda müəlliminin yanına qayıdır. “Siz Allah barədə heç nə bilmirsiniz, – deyir. – Mən atları Allahın himayəsinə buraxdım, heyvanlar da yoxa çıxıblar”. “Allah atların qayğısına qalmaq istəyirdi, – müəllim cavab verdi. – Amma bundan ötrü ona sənin atları bağlayan əlin lazımdır”.

* * *

“Çox güman, İsa ruhunu xilas etmək üçün bəzi mələklərini Cəhənnəmə göndərib, – Con dilləndi. – Hətta Cəhənnəmdə hər şey itirilməyib”. Bu ideya səyyahı təəcübləndirdi. Con Los-Ancelesdə² yanğınsöndürən işləyir, bu gün onun istirahət günüdür. “Bunu niyə söylədiniz?” – səyyah soruşdu. “Çünki mən Yer üzündəki Cəhənnəmdən keçdim. Yanan evlərə girirəm, çıxış yolu tapmağa çalışan, ümidlərini itirən adamları görürəm, çox vaxt onları xilas etmək üçün həyatımı riskə qoyuram. Mən yalnız bu böyük kainatın kiçik bir hissəciyiyəm, amma mübarizə apardığım o çoxsaylı yanğınlarda qəhrəman kimi hərəkət eləməliyəm. Əgər mən – heç kəs – bu cür işlər görürəmsə, onda təsəvvürünüzə gətirin, İsa neyləyə bilərdi! Şübhəm yoxdur ki, Onun bəzi mələkləri Cəhənnəmə varid olublar, orada ruhlarını xilas eləyirlər”. Müəllim söylədi: “Əksər ilkin sivilizasiyalarda öz ölümlərini bətdəki sayaq dəfn etmək adəti var. “Onlar o biri dünyada yenidən doğulacaqlar, biz də məzara elə dünyaya gəldikləri sayaq qoymalıyıq”, – deyirlər. Həmin sivilizasiyalar üçün ölüm yalnız kainat pilləkənində daha

¹ Səudiyyə Ərəbistanı (Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı) – Asiyanın cənub-şərqində paytaxtı Ər-Riyad olan dövlət

² Los-Anceles – ABŞ-ın Sakit okean sahilində şəhər-liman. 1781-ci ildə ispanlar tərəfindən salınmışdır.

bir addım idi. Get-gedə dünya ölümü sakit qəbul eləmək xüsusiyyətini itirdi. Amma bizim nə düşündüyümüz, neylədiyimiz, yaxud nəyə inandığımız vacib deyil: hər birimiz bir gün öləcəyik. Yakvi qəbiləsinin qoca hindularının elədikləri kimi – ölümə məsləhətçi tək yanaşmaq daha yaxşıdır. Həmişə soruşun: “Ölənəcən neyləmək istəyirəm?”

* * *

150

“Həyat yalnız sənin məsləhət verməyindən, yaxud məsləhət almağından ibarət deyil. Əgər bizə kömək lazımdırsa, onda başqalarının öz problemlərini necə həll elədiklərini, yaxud həll eləmədiklərini görmək lazımdır. Mələklərimiz həmişə yanımızdadırlar, həmişə bizə nəsə demək üçün başqalarının dodaqlarından istifadə eləyirlər. Amma bu, adətən, bizi təsadüfi yolda, əsasən qayğılar həyatın möcüzələrini görməyə mane olduğu məqamda, diqqətli olsaq da, yaxalayır. Biz mələyimizə çox yaxşı bildiyi formada – lazım olduğunu fikirləşdiyi vaxtda danışmağa imkan verməliyik”. Müəllim söylədi: “Məsləhət – həyatın nəzəriyyəsidir, həyat təcrübəsi isə, adətən, tamamilə başqadır”.

* * *

Xarizmatik Yeniləşmə hərəkatından olan keşiş Rio-de-Janeyronun¹ küçəsiylə gedirdi, qəfildən dayanmağı, elə yerindəcə İsanın sözlərini söyləməyi bildirən səs eşitdi. Keşiş səslə mübahisə eləməyə başladı: “Fikirleşərlər ki, axmağam! Bura moizə yeri deyil”. Amma səs onun adamlarla ucadan, aydın səslə danışmalı olduğunda israr elədi. “Mən utancaq adamam, zəhmət olmasa, belə şey xahiş eləmə”, – keşiş xahiş elədi. Daxili duyğusu inad göstərirdi. Sonra öz vədini – Məsihin bütün niyyətlərini qəbul eləməyi – xatırladı. O, çətinlik içində dayanıb Tövratdan² ayələr söyləməyə başladı. Sərnişinlər ona sakitcə qulaq asırdılar. Keşiş adamlara göz qoyurdu, onlarsa diqqətlə keşişə baxırdılar. O, hiss elədiklərinin hamısını söylədi,

¹ Rio-de-Janeyro – Braziliyanın cənub-şərqində eyniadlı ştatın inzibati mərkəzi. Bir müddət ölkənin paytaxtı olmuşdur.

² Yevangelıya (yunanca “*euangelion*” – şad xəbər) – İsa Məsihin bu dünyadakı həyatından bəhs edən erkən xristian əsəri

moizəsini bitirib oturdu. Hətta bu gün də o vaxt hansı vəzifəni yerinə yetirdiyini bilmir. Amma missiya yerinə yetirdiyinə qəti şübhəsi yoxdur.

* * *

Afrikalı təbib şagirdini cəngəllikdən keçirib aparır. O lap qoca olsa da, yeyin gedir, cavan şagirdisə dönə-dönə yıxılır. Şagird qalxır, söyür, xəyanətkar torpağa tüpürür, müəllimin dalınca yoluna davam eləyir. Onlar uzun yol keçəndən sonra müqəddəs yerə çatırlar. Təbib ayaq saxlamadan geri dönüb çıxdığı yolun başlanğıcına doğru gedir. “Bu gün mənə heç nə öyrətmədiniz”, – şagird növbəti dəfə yıxılandan sonra dillənir. “Mən sənə bir şey öyrədirdim, amma bunu bilmədin, – təbib deyir. – Mən sənə həyat səhvləriylə üz-üzə gəlməyi öyrətməyə çalışıram”. – “Bəs onlarla necə hərəkət eləməliyəm?” “Yıxılanda elədiyin kimi, – təbib cavab verdi. – Yıxıldığın yeri lənətləmək əvəzinə, ümumiyyətlə, səni nə yıxdığını tapmağa çalışmalısan”.

* * *

Bir dəfə gündüz Şçetdəki monastırın baş keşişinin yanına zahid gəldi. “Mənəvi məsləhətçim məni necə yönəldəcəyini bilmir, – zahid dilləndi. – Onu tərک eləməliyəmmi?” Baş keşiş dillənmədi, zahid də səhraya qayıtdı. Bir həftədən sonra o, baş keşişin yanına getmək üçün geri qayıtdı. “Mənəvi müəllimim məni necə yönəldəcəyini bilmir, – zahid dedi. – Mən onu tərک eləməyi qərara aldım”. – “İnsan öz qəlbinin razı qalmadığını hiss eləyəndə məsləhət istəyə bilməz. Sərbəst qərara gəlmək həyatda irəli getməyin üçün vacibdir”.

* * *

Cavan bir qadın səyyahı görməyə gəldi. “Sizə bəzi şeylər söyləmək istəyirəm, – qadın deyir. – Həmişə inanırdım ki, məndə şəfa vermək vergisi var. Amma heç vaxt onu kiminsə üzərində sınaqdan keçirməyə cəsərim çatmayıb. Yaxın vaxtlaracan ərimin sol ayağı bərk ağrıyırdı,

amma kimsə ona kömək eləyə bilmirdi. Mən bir qədər çətinliklə əlimi onun ayağının üstünə qoyaraq, ağrının çəkilməsi üçün dua xahiş eləmək qərarına gəldim. Bunu ona kömək eləyə biləcəyimə inanmadan yerinə yetirdim, həmin işi görəndə ərimin duasını eşitdim: “İlahi, arvadıma Sənin işığını və Sənin qüdrətini ötürmək bacarığı ver”. Əlim isinməyə başladı və onun ağrısı keçdi. Sonralar ondan niyə bu cür dua etdiyini soruşdum. O dedi ki, bu dua məndə özümə inam yaratmaq üçün idi. İndi həmin duanın sayəsində insanları müalicə edə bilirəm”. Filosof Aristipp Sirakuza¹ hökmdarı Dionisin² məhkəməsində öz qüdrətindən həzz alırdı. Bir dəfə gündüz saatlarında o, özünə mərci şorbasi hazırlayan Diogenin³ yanına gəldi. “Əgər siz Dionisin hakimi olmaq istəyirsinizsə, mərci şorbasi yeməməlisiniz”, – o dedi.

152

* * *

Türkiyədə yaşayan bir nəfər İranda yaşayan böyük alim barədə xəbər tutdu. O, tərəddüd eləmədən bütün əşyalarını satdı, ailəsiylə vidalaşdı və müdriklik axtarmağa yollandı. Bir neçə il sərgərdan dolandıqdan sonra böyük müəllimin yaşadığı daxmanı tapdı. Qorxu və hörmətlə qapını döydü. Böyük müəllim qapının taqqıltısına çıxdı. “Mən Türkiyədən gəlmişəm, – qonaq dilləndi. – Bu qədər yolu sizə cəmi bir sual vermək üçün gəlmişəm”. Qoca müəllim təəccüblənsə də, dedi: “Yaxşı. Mənə bir sual verə bilərsiniz”. “İstəyirəm sualım aydın səslənsin. Türkcə soruşa bilərsinizmi?” “Hə, – müdrik adam dilləndi. – Amma mən elə indicə sizin yeganə sualınıza cavab verdim. Əgər başqa bir şey öyrənmək istəyirsinizsə, öz qəlbinizdən soruşun. Qəlbiniz sizə cavab verir”. O, bunu deyib qapını örtüdü.

¹ Sirakuzlar – Siciliyanın cənub-şərqində qədim yunan məntəqəsi, dəniz ticarətinin mərkəzi. E.ə. 211-ci ildə romalılar tərəfindən işğal olunub. İndi yerində müasir Sirakuza şəhəri var.

² Böyük I Dionisi (təxminən, e.ə. 432–367-ci illər) – 406-cı ildən müstəbid Sirakuza, Siciliyanın və Cənubi İtaliyanın ərazisində işğalçılıq müharibəsi aparıb.

³ Diogen Sinoplu (e.ə. təxm. 400–325-ci illər) – qədim yunan filosofu, Antisfenin şagirdi. Həddən artıq guşənişin həyat sürür, əfsanəyə görə, çəlləyin içində yaşayırdı.

* * *

Müəllim söylədi: “Söz – qüvvədir. Söz – dünyanı və insanı dəyişir. Hamımız bu sözləri eşitmişik: “Biz başımıza gələn yaxşı şeylərdən danışmamalıyıq, çünki başqalarının paxıllığı xoşbəxtliyimizə xələl gətirər”. Bu, doğru deyil. Qaliblər həyatlarındakı möcüzələr barədə qürurla söz açırlar. Əgər siz müsbət enerjinizi havaya buraxırsınızsa, bu, sizə həqiqətən xoşbəxtlik arzulayanlardan daha artıq müsbət enerji tələb eləyir. Paxıllığa, dağıntıya gələndəsə, sizə yalnız həmin enerjini onlara verdiyiniz təqdirdə ziyan vura bilərlər. Dinləyənlərin hamısına həyatınızdakı yaxşı şeylər barədə açıq-aydın danışın. Aləmin ruhunun sizin xoşbəxt olmağınıza çox ehtiyacı var”.

* * *

153

Bir zamanlar öz mənşəyi ilə çox fəxr eləyən bir ispan kralı yaşayırdı. O həm də zəiflərə qarşı qəddarlığıyla məşhur idi. Bir dəfə öz əyanlarıyla Araqondakı¹ çöllə gedirdi; bir müddət əvvəl atası bu çöldə döyüşdə həlak olmuşdu. Onlar çöldə böyük bir sümük dağı yığan müqəddəs adama rast gəldilər. Kral ona yaxınlaşıb soruşdu: “Siz burada neyləirsiniz?” “Əlahəzrətə hörmət və ehtiramla, – müqəddəs adam dilləndi. – İspan kralının bura gələcəyini eşidəndə qərara gəldim ki, atanızın sümüklərini tapıb sizə verim. Amma nə qədər axtarımsa, o sümükləri tapa bilmədim. Onun sümükləri də eynilə fermerlərin, kasıbların, dilənçilərin və kölələrin sümüklərinə oxşayır”.

* * *

“Ən yaxşı qılınc çalan kimdir?” – savaşıçı öz müəllimindən soruşdu. “Monastırın yanındakı düzənliyə get, – müəllim cavab verdi. – Orada qaya var. İstəyirəm qayanı təhqir eləyəsən”. “Bunu nəyə görə eləməliyəm? – şagird soruşdu. – Qaya cavab verməyəcək”. “Yaxşı, onda ona qılıncınla zərbə endir”, – müəllim dedi. “Mən bunu da eləmərəm, – şagird

¹ Araqon – İspaniyanın şimal-şərqində əsas şəhəri Saraqosa olan tarixi vilayət

cavab verdi. – Qılıncım sınar. Əgər qayaya yalın əllə hücum eləsəm, barmaqlarımı yaralayaram, qayaya da heç bir zərər toxundura bilmərəm. Mən bunu soruşmuram. Ən yaxşı qılınc çalan kimdir?” “Ən yaxşı qılınc çalan qayaya oxşar adamdır, – müəllimi cavab verdi. – O, qılıncını qınından çıxarmadan kimsənin ona qalib gələ bilməyəcəyini göstərir”.

* * *

154

Səyyah İspaniyanın Navarra¹ əyalətindəki San-Martin de Yunks kəndinə gəlir, dağılmış Roma kilsəsinin açarını saxlayan qadını tapır. O, böyük hörmətlə ensiz pilləkənləri qalxıb qapını açır. Orta əsr məbədinin qaranlığı və sakitliyi səyyaha hissi təsir göstərir. O, qadınla söhbətə başlayır, öyrənir ki, indi günorta olsa da, kilsədə bir qədər gözəl sənət əsərlərinə baxmaq olar. “Təfərrüatları ancaq dan yeri ağaranda görmək olar, – qadın deyir. – Əfsanədə deyilir: kilsəni tikənlər bunu bizi öyrətmək üçün eləyiblər: Allah bizə öz calalını yalnız günün müəyyən vaxtlarında göstərir”.

* * *

Müəllim söylədi: “İki Allah var. Professorların bizə öyrətdiyi Allah, bir də bizi öyrədən Allah. Adamların həmişə haqqında danışdıqları Allah, bir də bizimlə danışan Allah. Qorxmağı öyrəndiyimiz Allah, bir də bizimlə şəfqətlə danışan Allah. İki Allah var. Haradasa, çox uca bir yerdə olan Allah, bir də gündəlik həyatımızda iştirak eləyən Allah. Bizdən hesab soruşan Allah, bir də borclarımızı bizə bağışlayan Allah. Bizi Cəhənnəm alovlarıyla hədələyən Allah, bir də bizə ən düzgün yolu göstərən Allah. İki Allah var. Bizi günahlarımızın altında çökdürən Allah, bir də bizi öz sevgisiylə xilas eləyən Allah”.

* * *

Bir dəfə heykəltəraş Mikelancelodan² bu cür şedevrləri necə yarada bildiyini soruşurlar. “Bu, çox sadədir, – o cavab

¹ Navarra – İspaniyanın şimalında əsas şəhəri Tamplon olan tarixi vilayət

² Mikelancelo Buonarroti (1475–1564) – İtaliya heykəltəraşı, rəngkari, memarı, şairi

verdi. – Mən mərmər parçasına baxanda onda heykəltəraşlığı görürəm. Görəcəyim yeganə iş ancaq artıq şeyləri yonmaqdır”. Müəllim söylədi: “Elə sənət əsərləri var, onları hər birimiz yarada bilərik. Bu, həyatımızın özəyidir, özümüzü nə qədər aldatsaq da, bunun xoşbəxtliyimiz üçün necə vacib olduğunu bilirik. Adətən, həmin sənət əsərləri qorxu illəri, şərab, tərəddüd örtüyü altında olur. Amma artıq olan hər şeyi yonmaq qərarına gəlsək, əgər öz bacarığımıza şübhə eləməsək, taleyimiz olan məsələnin həllində çox irəli gedərik. Bu, namusla yaşamağın yeganə yoludur”.

* * *

Ölməyə hazırlaşan qoca bir adam cavan oğlanı yanına çağırıb ona qəhrəmanlıq haqqında əhvalat danışır: müharibə vaxtı o, kimisə ölümdən xilas eləmişdi. O, həmin adama sığınacaq, yemək vermiş, himayə etmişdi. Xilas elədiyi adam təzədən təhlükəsiz yerdə olanda öz xilaskarını satmağı, onu düşmənin yanına aparacağı qərara alır. “Siz necə qaçıb qurtardınız?” – cavan oğlan soruşdu. “Mən qaçmadım. Satqın özüm idim, – qoca dilləndi. – Amma guya, özümün qəhrəman olduğum barədə əhvalatı danışib, onun məndən ötrü elədiklərinin hamısını anlaya bilirəm”.

* * *

Müəllim söylədi: “Hamımızın sevgiyə ehtiyacımız var. Sevgi – eynilə yemək, içmək, yatmaq kimi insan təbiətinin bir hissəsidir. Bəzən biz tamamilə tək qalanda günəşin gözəl qürubuna baxa-baxa düşünürük: “Bu gözəlliyin əhəmiyyəti yoxdur, çünki onu bölüşməli bir kəs yoxdur”. Belə vaxtlarda fikirləşməliyik: “Çox tez-tezmi bizdən sevməyi xahiş eləyirlər, bizsə boyun qaçırırıq? Nə qədər bir adama yaxınlaşmaqdan, açıq-aydın həmin adamı sevdiyimizi söyləməkdən qorxmışıq? Tənhalıqdan qorxun. O ən təhlükəli narkotik maddədən asılılıqdan da pisdir. Əgər Günəşin qürubunun daha sizdən ötrü mənası yoxdursa, ciddiləşin, sevgi axtarmağa yollanın. Bilin ki, digər mənəvi xeyir-dualar kimi, nə qədər çox sevgi vermək istəyirsinizsə, o qədər artıq geri alırsınız”.

* * *

İspan missioneri üç müqəddəs astekin¹ yaşadığı adaya getdi. “Necə ibadət eləyirsiniz?” – keşiş soruşdu. “Bizim yalnız bir duamız var, – asteklərdən biri cavab verdi. – Deyirik: “İlahi, sən üçlüyün vəhdəti, bizsə üçük. Bizə yazığın gəlsin”. “Mən sizə Allahın eşidəcəyi dua öyrətmək istəyirəm”, – missioner dilləndi. Sonra o, asteklərə katolik duası öyrədib yoluna davam elədi. İspaniyaya qayıtmasına az qalmış o, təzədən həmin adada dayandı. Gəmi sahilə çatanda keşiş suyun üzəriylə ona doğru gələn üç müqəddəs adamı gördü. “Ata, ata, – onlardan biri dilləndi. – Zəhmət olmasa, bizə Allahın eşitdiyi həmin duanı yenə öyrət, sözlərini unutmuşuq”. “Eybi yoxdur”, – keşiş möcüzəyə tamaşa eləyə-eləyə cavab verdi. Sonra Allahdan, Onun bütün dilləri bildiyini ağılına gətirmədiyinə görə bağışlamağı xahiş elədi.

156

* * *

Müqəddəs İohann Xaç suyuna salan² bizi öyrədirdi ki, mənəvi yolumuzda kabuslar axtarmamalı, yaxud həmin yoldakı başqa adamlardan eşitdiyimiz iddialara inanmamalıyıq. Biz yalnız öz əqidəmizə bel bağlamalıyıq, çünki o, saf, şəffafdır, öz içimizdə yaranıb. O, bizi dolaşıdır bilməz. Yazıcı keşişlə söhbət eləyirdi, ondan Allahı dərk eləməyin nə demək olduğunu soruşdu. “Mən bilmirəm, – keşiş dilləndi. – Hələ dərk elədiyim yeganə şey – Allaha inamımı dərkimdir”. Bu da ən başlıcasıdır.

* * *

Müəllim söylədi: “Bağışlamaq – ikitərəfli hərəkət olan küçyə oxşayır”. Hər dəfə kimisə bağışlayanda özümüzü

¹ Asteklər – Meksikanın çoxsaylı (1,3 mln. nəfər) hindu əhalisi. XVI əsrəçən asteklər paytaxtı Tenocititlanda olan yüksək sivilizasiya yaratmışdılar. Həmin sivilizasiya ispanlar tərəfindən məhv edildi.

² İohann Xaç suyuna salan (İohann Müjdəci) – xristian mifologiyasında İsa Məsihin gəlişinin müjdəçisi. İordan çayında xaç suyuna salma mərasimi keçirmişdir.

də bağışlayırıq. Əgər başqalarına qarşı dözümlüyüksə, onda öz səhvlərimizi asanlıqla qəbul eləyə bilərik. Beləliklə, günahsız, yaxud əzab-əziyyətsiz həyata öz münasibətimizi yaxşılaşdırma bilərik. Zəiflikdən nifrətin, həsədin, dözümsüzlüyün ətrafımızda meydan sulamasına imkan veririksə, get-gedə daha çox tərəddüdə yuvarlanırıq. Pyotr Məsihdən soruşdu: “Müəllim, mən başqa adamı yeddi dəfəmi bağışlamalıyam?” Məsih də cavab verdi: “Yeddi dəfə yox, yetmiş dəfə bağışlamalısən! Bağışlama aktı astral planı təmizləyir, bizə İlahiliyin əsl nurunu göstərir”.

* * *

Müəllim söylədi: “Qədim müəllimlər şagirdlərə öz şəxsiyyətlərinin qaranlıq tərəfiylə məşğul olmasına kömək eləyən “personajların” yaradılmasına öyrəşmişdilər. Bu cür personajların yaradılması haqqında bir çox əhvalatlar məşhur nağıllara çevrildi. Prosedur sadədir: siz yalnız bütün narahatlığınızı, qorxunuzu, ümitsizliyinizi sol tərəfinizdə dayanmış gözəgörünməz varlığa ötürməlisiniz. O, həyatınızda sizin üçün məqbul olmayan, amma hərdənbir yerinə yetirdiyiniz “yaramaz” kimi fəaliyyət göstərir. Həmin personaj yaradılan kimi, onun məsləhətlərini təkzib eləmək xeyli asan olur. Bu, həddən artıq sadədir. Buna görə də belə yaxşı işləyir”.

* * *

“Həyatda hansı yolla getməyin daha yaxşı olduğunu necə öyrənə bilərəm?” – şagird müəllimindən soruşdu. Müəllim xahiş elədi ki, şagird masa hazırlasın. Masa, demək olar, başa çatanda – yalnız üstündən mismar vurmaq qalmışdı – müəllim şagirdə yanaşdı. O, mismarları üç dəqiq zərbəylə vururdu. Amma bununla belə, mismarlardan biri çətinliklə gedirdi, şagird də bir qədər artıq vaxt sərf eləməli oldu. Dördüncü zərbə mismarı çox dərinə apardı, taxtasa çatladı. “Sənin əlin həmişə çəkilə yalnız üç zərbə vururdu, – müəllim dilləndi. – Müəyyən bir hərəkət adiləşəndə öz əhəmiyyətini itirir; bu da zədənin səbəbi ola bilər. Hər hərəkət – sənin hərəkətidir, bunun yalnız bir mənası var: heç vaxt vərdişinin hərəkətini idarə eləməsinə imkan vermə”.

* * *

İspaniyanın Soriya şəhəri yaxınlığında qayada çapılmış zahid sığınacağı var. Bir neçə il əvvəl olub-qalanının hamısını itirən bir adam müəyyən müddət orada yaşamaq fikrinə düşdü. Payız günlərinin birində həmin yeri tapmağa çalışdı, ora çatanda böyük sevinclə qarşılandı. Zahid onunla bir parça çörəyini bölüşüb həmin adamdan bir qədər yeməli göbələk yığmaq üçün yaxınlıqdakı kiçik çayın kənarına getməyi xahiş elədi. Yolda onlarla bir oğlan rastlaşdı. “Müqəddəs insan, – oğlan dilləndi, – soruşmaq istəyirəm, doğrudanmı, müdrik olmaq üçün ət yeməkdən boyun qaçırmaq lazımdır?” “Həyatın sizə verdiklərinin hamısını sevinclə qəbul eləyin, – zahid cavab verdi. – Öz ruhunuzda günah işlətməyin, amma bu dünyanın səxavətindən boyun qaçırmayın”.

158

* * *

Müəllim söylədi: “Əgər səfəriniz çətindərsə, öz qəlbiniyin səsinə qulaq asın. Özünüzlə mümkün qədər namuslu olmağa çalışın, onda görərsiniz, doğrudanmı öz yolunuzla gedirsiniz, öz arzularınızın əvəzini ödəyirsiniz. Əgər bunu eləsəniz və həyatınız çətin olaraq qalarsa, şikayətlənməkdə haqlı olacağınız vaxt yetişəcək. Amma həmin hərəkəti uşağın öz valideynlərinə şikayətləndiyi sayaq, hörmətlə yerinə yetirin. Allah – Ata və Anadır, valideynlərsə, həmişə öz övladlarının yaxşılığını istəyirlər. Bu, çox çətinliklə başa gələn, fasilə götürmək və bir qədər mehribanlıq tələb eləyən təhsil ola bilər. Amma heç vaxt şişirtməyin. İş öz vaxtında yerinə yetiriləcək, əşyalarınızsa özünüzə qayıdacaq. Əl-Faid həddən artıq çox şikayətlənirdi, Allah da daha ona qulaq asmadı”.

* * *

Mömin adam gözlənilmədən bütün var-dövlətindən məhrum oldu. Bütün hallarda Allahın ona kömək göstərəcəyini bilə-bilə dua eləməyə başladı: “İlahi, mümkün-

sə, lotereyada udmağıma imkan ver”, – o xahiş eləyirdi. Mömin illər boyu dua eləsə də, amma kasıb olaraq qalırdı. Günlərin birində öldü, çox dindar adam olduğundan bir-başa Allahın dərgahına getdi. Dərgaha çatanda ora girməkdən imtina elədi. Dedi: “Dini təliminə uyğun uzun bir ömür yaşadım, Allahsa heç cür onun lotereyada udmağıma imkan vermədi. Sənin mənə vəd elədiklərinin hamısı yalanmış”, – mömin nifrətlə dilləndi. “Mən həmişə sənə udmaqda kömək eləməyə hazır idim, – İlahi cavab verdi. – Amma mənim nə qədər çox istədiyimdən asılı olmaya-raq sən heç vaxt lotereya bileti almadın”.

* * *

Qoca müdrik çinli qar basmış çöllə gedəndə ağlayan qadına rast gəldi. “Siz niyə ağlayırsınız?” – o soruşdu. “Ona görə ki, güzgüdə gördüyüm həyatım, gözəlliyim, gəncliyim, sevdiyim kişi barədə düşünürəm. Allah qəddardır, çünki xatırlamaq qabiliyyəti verib. O, ömrümün baharını yadıma salıb ağlayacağımı bilirdi”. Müdrik adam qarla örtülü çöldə dayanıb bir nöqtəyə baxır, düşünürdü. Gözlənilmədən qadın ağlamağına ara verdi: “Siz orada nə görürsünüz?” – soruşdu. “Qızılgüllərlə dolu çöl, – müdrik cavab verdi. – Allah mənə xatırlamaq qabiliyyəti verəndə çox səxavətli idi. O, həmişə qışda baharı yadıma salıb gülümsünəcəyimi bilirdi”.

* * *

Müəllim söylədi: “Bir adamın taleyi göründüyündən sadə deyil. Qətiyyən. O hətta hər hansı təhlükəli hərəkətə gətirib çıxara bilər. Biz bir şey istəyəndə arzumuza xeyli güclü enerji daxil eləyirik, həyatımızın əsl mənasını özümüzə gizlətməyə qabil deyilik. Biz bir şey istəyəndə seçim aparırıq, dəyərini ödəyirik. Arzunun arxasınca getmək üçün dəyərini ödəmək lazımdır. Bu, bizdən köhnə vərdişlərimizi tərgitməyi tələb eləyə bilər, bu, problemlər və ümitsizlik yarada bilər. Amma nə qədər yüksək olmasına baxmayaraq, dəyər heç vaxt bizim şəxsi taleyimizlə yaşaya bilməyəcəyimizin əvəzində ödədiyimizdən artıq

olmur. Çünki bir dəfə geri dönüb baxacaq, elədiklərimizin hamısını görəcek, öz qəlbimizin “Həyatımı əbəs yaşamışam” dediyini eşidəcəyik. Mənə inanın, bu, nə vaxtsa eşidəcəyimiz ən pis sözlərdir”.

* * *

Müəllimin yüzlərcə şagirdi vardı. Birindən – içki düşkünü olandan başqa onların hamısı lazımı vaxtda dua eləyirdi. Müəllim öldüyü gün içki düşkünü olan şagirdini yanına çağırıb özünün bütün gizli sirlərini ona verdi. O biri şagirdlər narazılıq eləyirdilər: “Biabırçılığa bax! Hər şeyimizi bizim keyfiyyətlərimizi qiymətləndirmək iqtidarında olmayan müəllim üçün qurban vermişik”, – deyirdilər. Müəllim cavab verdi: “Mən bu sirləri yaxşı tanıdığım adama verməliyəm. Xeyirxah görünənlər, adətən, öz şöhrətpərəstliklərini, yekəxanalıqlarını, dözümsüzlüklərini gizlədirlər. Ona görə də yeganə çatışmazlığı içki düşkünlüyü olan şagirdimi seçdim”.

160

* * *

Sistersian¹ keşişi Markos Qarsia deyib: “Bəzən Allah müəyyən rəmzləri ona görə təkrar eləyir ki, insanın Onu daha yaxşı başa düşməsinə kömək göstərsin”. Allah ruhu hansı məqamacan sınaqdan keçirəcəyini bilir – heç vaxt da həmin hüdudu aşmır. Belə məqamlarda heç zaman: “Allah məni tək qoydu”, – deyə bilmərik. Əgər İlahi bizi sınaq qarşısında qoyursa, sınaqdan çıxmaq üçün həmişə yetərinə öz mərhəməti ilə – güman ki, hətta həddindən artıq – təmin eləyir. Özümüzü Ondan uzaq sayanda özümüzdən soruşmalıyıq: “Yolumuza çıxardıqlarından necə istifadə eləyəcəyimizi başa düşürük mü?”

* * *

Bəzən günlər, həftələr keçir, kimsədən bir xoş söz eşitmirik. Belə dövrlər çətin olur; onda adama elə gəlir ki, insan

¹ Sistersianlar – 1098-ci ildə yaradılmış katolik rahib ordeninin üzvləri. Ordenin ilk monastırı Fransanın Dijon şəhəri yaxınlığında Sistersium adı ilə salınmışdır. XII əsrdə Bernar Klervoslu tərəfindən yenidən təşkil olunandan sonra bernardinlər adlanmışlar.

xeyirxahlığı yoxa çıxıb, həyatsa artıq yükə çevrilib. Müəllim söylədi: “Biz öz buxarımızı nəzərdən keçirməliyik. Daha çox odun qoymalı, həyatımızın çevrildiyi qaranlıq otağımızı işıqlandırmağa çalışmalıyıq. Ocağımızın uğultusunu, yanan odunların çatılısını eşidəndə, alovun söylədiyi əhvalatları dinləyəndə ümidimiz təzədən dirçəlir. Əgər biz sevməyə qadiriksə, bizi də sevə bilərlər. Bu yalnız vaxt məsələsidir”.

* * *

Bir adam nahar süfrəsi arxasında stəkanını salıb sındırdı. Başqa bir adam dedi: “Bu, uğur əlamətidir”. Süfrə arxasında əyləşənlərin hamısı buna əmin idi. Amma oradakı ravvin soruşdu: “Bu, niyə uğur əlamətidir?” “Mən bilmirəm, – səyyahın arvadı dilləndi. – Ola bilsin, qonağı xoşagəlməz hisslərdən qorumaq üçün qədim üsuldur”. “Yox, bu, düzgün izah deyil, – ravvin söylədi. – Müəyyən yəhudi ənənələri nəzərdə tutur ki, hər bir insan öz həyatı ərzində sərf elədiyi müəyyən uğur ehtiyatına malikdir. İnsan həmin ehtiyatı yalnız doğrudan da ona lazım olan şeylərə sərf eləyə bilər – ya da öz uğurunu boş şeylərə xərcləyər. Biz yəhudilər də bir adam öz stəkanını sındıranda: “Uğur əlamətidir”, – deyirik. Amma bu, o deməkdir ki, siz öz uğurunuzun bir hissəsini stəkanın sınınmamasına səy göstərmək üçün xərcləməməkdə düzgün hərəkət eləmişiniz. İndi həmin hissəni daha vacib işlərə yönəldə bilərsiniz”.

* * *

Keşiş Avraam bilirdi ki, Şçetdəki monastırın yaxınlığında müdrik adam sayılan zahid yaşayır. O, həmin adamı tapıb soruşdu: “Əgər siz bu gün öz yatağınızda gözəl bir qadına rast gəlsəniz, özünüzü onun qadın olmadığına inandırmağa bacarığınız çatarmı?” “Yox, – müdrik adam cavab verdi. – Amma mən özümü ələ almağı bacararam”. “Bəs səhrada bir qədər qızıl pul tapsanız, pulları daş kimi qəbul eləməyə qabilsinizmi?” “Yox, – müdrik adam dilləndi. – Amma özümü ələ almağı, onları götürməməyi bacararam”. Keşiş ısrarla dilləndi: “Əgər siz biri nifrət eləyən, o biri sevən iki qardaşa üz tutsanız, onları bərabər

tutmağı bacararsınızmı?” Zahid cavab verdi: “Hətta daxilən əzab çəksəm də, mənə nifrət bəsləyənə mənə sevən kəsə müraciət eləyən kimi üz tutaram”. “Mən sizə kimin müdrik adam sayılacağını aydınlaşdırıram. Həmin adam – öz hisslərini boğmadan ona nəzarət eləməyi bacaran kəsdir”, – sonra keşiş şagirdlərinə söylədi.

* * *

162

V.Freyzer ömrü boyu Amerikanın qərbi barədə yazdı, o, baş rolu Harri Kuperin oynadığı filmin ssenarisini yazmaqda özünü xoşbəxt sayırdı. O deyirdi ki, həyatında acıqlandığı yalnız bir neçə məqam olub. “Mən bir çox şeyləri qərbdə ilk məskunlaşanlardan öyrənmişəm, – Freyzer danışırdı. – Onlar hindularla döyüşdülər, səhralardan keçirdilər, əlçatmaz yerlərdə yemək-icmək axtarırdılar. O zamanlar yazılanların hamısı göstərir ki, həmin adamlar maraqlı xüsusiyyətlərini üzə çıxarırdılar: pionerlər yalnız yaxşı hadisələr barədə yazıb-danışırdılar. Şikayət əvəzinə öz çətinlikləri barədə nəgmə qoşur, lətifələr yaradırdılar. Bu üsullarla ruh düşkünlüyündən, depressiyadan yaxa qurtarırdılar. Bu gün də, 88 yaşım olduğu bir vaxtda mən elə həmin şeyləri eləməyə çalışıram”.

* * *

Mətn Con Murun şerindən qısaldılmış halda verilir: “Mən öz qəlbimi ruhların malik olduğu bütün bəxşislərdən zövq ala bilməsi üçün azad eləmək istəyirəm. Bu mümkün olanda Ay kraterlərini dərk eləməyə, yaxud günəş şüalarının haradan çıxdığını izləməyə can atmayacağam. Ulduzların gözəlliyini, yaxud insan varlığının süni tənhalığını anlamıya çalışmayacağam. Qəlbimi necə xilas eləyəcəyimi biləndə dan yerinin ardınca gedəcəyəm, onunla zaman içində qayıdacağam. Qəlbimi necə xilas eləyəcəyimi biləndə Aləmin Ruhunu yaradan bütün suların qarışdığı okeana tökülən maqnetik cərəyana dalacağam. Qəlbimi necə xilas eləyəcəyimi biləndə Yaradanın əzəmətli tarixini lap başdan oxumağa çalışacağam”.

* * *

Xristianlığın müqəddəs rəmzlərindən biri qutan fiqurudur. Səbəbi sadədir: yeməyə heç bir şey olmayanda qutan öz balalarını yedizdirmək üçün dimdiklərini öz bədəninə yeridir. Müəllim söylədi: “Çox vaxt biz aldığımız xeyir-duadan xəbər tutmağı bacarmırıq. Bizi mənən tox saxlamaq üçün Onun neylədiyini çox vaxt başa düşmürük. Balalarını yedizdirə-yedizdirə bütün sərt qışı öz cismini qurban verən qutan haqqında əhvalat var. Nəhayət, qutan öləndə ətcə balalarından biri digərinə dedi: “Axır ki, öldü! Hər gün elə eyni köhnə şeyi yeməkdən yoruldu”.

* * *

Əgər bir şey sizi təmin eləmirsə – hətta görmək istədiyiniz, amma bacarmadığınız – dərhal əl saxlayın. Əgər işiniz yaxşı getmirsə, bunun yalnız iki səbəbi var: ya sizin inadkarlığınız sınağa çəkilir, ya da yönünüzü dəyişməlisiniz. Bu izahların hansının düzgün olduğunu aşkara çıxarmaq üçün – bir-birinə zidd olsalar da – sükutdan və duadan istifadə eləyin. Tədricən, seçmək üçün kifayət qədər güc toplayınca şeylər tərtəmiz olacaq. Qərar qəbul eləyənin kimi başqa imkanların mövcudluğunu tamamilə unudun. Sonra irəli gedin, çünki Allah cəsurların Allahıdır. Dominqos Sabino deyib: “Hər şey həmişə yaxşı görünür. Əgər işlər yaxşı getmirsə, bunun səbəbi sizin hələ axıra çatmadığınızdır”.

* * *

Braziliya bəstəkarı Nelson Mota Bahiada olanda Menininq de Çentos Anaya baş çəkmək qərarına gəldi. O, taksi tutdu, yolda maşının əyləci sıradan çıxdı. Avtomobil yolun ortasında fırlanırdı, amma qorxudan başqa heç nə baş vermədi. Menininq Anayla görüşəndə qadının Nelsona birinci sözü yolun yarısında, az qala, qəzaya uğraması barədə olub. “Artıq yazılmış olan müəyyən hadisələr var, amma Allah bizi hər hansı ciddi problemlərdən keçirmək üçün üsul tapır. Buna görə də həyatınızın bu məqamında

avtomobil qəzasına düşmək taleyinizin bir hissəsi idi, – Menininq Ana dedi. – Amma gördüyünüz kimi, qəza baş verdi – hər şey də olub-keçdi”.

* * *

“Santyaqoya gedən Yol haqqında hekayənizdən nəyisə nəzərdən qaçırdınız”, – ikilikdə konfransdan ayrılıanda yolçu səyyaha dedi. “Mən fikir vermişəm ki, zəvvarların çoxusu, – yolçu qadın dilləndi, – Santyaqo Yolunda, yaxud həyat yolunda irəlilədiklərindən asılı olmayaraq, həmişə başqaları kimi addımlamağa başlayır”. “Mən öz ziyarətimin başlanğıcında qrupumdakı adamların sürətiylə gedirdim. Yoruldum, cismimdən mənə ayra biləcəyindən daha çox güc tələb eləməyə başladım, amma özümü çox yüklədim, sağ ayağımın bağlarını zədələdim. İki gün yeriyyə bilmədim, başa düşdüm ki, Santyaqoya ancaq öz sürətimlə getdiyim təqdirdə çata bilərəm. Amma yalnız bunun sayəsində yolu başa vurmaq üçün bəs eləyən öz sürətimə hörmətlə yanaşmalı oldum. O vaxtdan həmin dərsi həyatda gördüyüm bütün işlərə tətbiq eləyirəm”.

164

* * *

Krez¹ – Lidiyanın² hökmdarı persiyalılara hücum eləməyi qərara aldı, amma bununla belə, yunan rəmmalıyla məsləhətləşmək istədi. “Sizin taleyinizə böyük bir imperiyanı məhv eləmək yazılıb”, – rəmmal dilləndi. Xoşbəxt Krez müharibə elan elədi. İki günlük döyüşdən sonra Lidiya perslər tərəfindən ələ keçirildi, paytaxt qarət olundu, Krezsə əsir götürüldü. Qəzəblənmiş hökmdar öz elçisindən rəmmalın yanına qayıtmağı, ona nə qədər səhv elədiyini çatdırmağı tapşırıdı. “Yox, yalnız siz səhv eləmisiniz, – rəmmal elçiyə dedi. – Siz böyük imperiyanı – Lidiyanı dağıtdınız”. Müəllim söylədi: “İşarələrin dili bizə necə daha yaxşı hərəkət eləməyi öyrətmək üçün açıqdır. Amma əksər

¹ Krez (e.ə. 595–546-cı illər) – Lidiyanın son çarı, öz səltənətinin ərazisini xeyli genişləndirdi.

² Lidiya – qədimdə lidiyalıların yaşadığı, Kiçik Asiyanın qərbindəki ölkə. E.ə. VII–VI əsrlərdə müstəqil olmuş, sonra imperiyalar tərəfindən işğala məruz qalmışdır.

vaxtlarda onların ilk növbədə görmək istədiklərimizlə “razılaşmaları” üçün həmin işarətləri təhrif eləməyə çalışırıq”.

* * *

Buskaqliya özü kimi, Vifleyem üzərində bərq vuran ulduzu görmüş dördüncü Falçı barədə danışır. Amma o, həmişə İsanın ola biləcəyi yerə gəlməkdə gecikirdi, çünki yolda daim ehtiyacı olanlar onu yardım barədə xahişləriylə saxlayırdılar. Falçı İsanın iziylə otuz il ərzində Misirdən¹, Qalileyadan², Vifiniyadan³ keçib-gedəndən sonra Yerusəlimə çatdı, amma bu dəfə də çox gecikmişdi. Balaca İsa indi kişi olmuşdu, Falçı da onun çarmıxa çəkilən günü gəlib yetişmişdi. Müdrik adam İsayə vermək üçün mirvari gətirirdi, amma yolda rast gələnlərə kömək eləməkdən ötrü hamısını satmalı oldu. Yalnız bir mirvari qalmışdı, amma xilaskar artıq ölmüşdü. “Mən bütün həyatımın məqsədini boşa verdim”, – müdrik adam fikirləşdi. Sonra səs eşitdi: “Düşüdüklərinin əksinə olaraq sən həyatın boyu mənimləydin. Mən çıpraq idim, sən də məni geyindirirdin. Mən ac idim, sən də mənə baş çəkirdin. Mən sənənin yolun üstündəki hər bir kasıb adamda idim. Bu qədər tez-tez sevgini göstərdiyinə görə sənə təşəkkür eləyirəm”.

* * *

Elmi-fantastik hekayədə, demək olar, hamının – texniklərin, mühəndislərin, yaxud mexaniklərin hər hansı funksiyanı yerinə yetirmək üçün doğulduqlarından danışılır. Yalnız çox az adam qabiliyyətsiz dünyaya gəlir: onları dəlixanaya göndərirlər, çünki yalnız dəlillər cəmiyyətə xeyir verməyə qabil deyillər. Dəlilərdən biri qiyam elədi. Dəlixanada kitabxana vardı, o, orada sənət və elm barədə hər şeyi öyrənməyə çalışırdı. Yetərinə öyrəndiyini hiss

¹ Qədim Misir – Nil çayının aşağı axarında, Afrikanın şimal-şərqində dövlət, sivilizasiyanın ən qədim ocaqlarından biri

² Qalileya (yunanca *Galilia*, qədim yəhudi dilində *Qalil*) – Şimali Fələstində tarixi vilayət. Yevangelia ənənələrinə görə, Qalileya İsa Məsihin əsas təbliğat rayonudur.

³ Vifiniya – qədimdə vifion tayfalarının yaşadığı, müasir Türkiyənin ərazisində yerləşən tarixi vilayət

eləyəndə qaçmağı qərara aldı, amma onu tutub şəhərin kənarındakı elmi-tədqiqat mərkəzinə verdilər. “Xoş gəlmisiniz, – mərkəzin müdiri adamlara deyir. – Bu, insanın bizim hər şeydən çox bəyəndiyimiz, öz yoluyla getməyə məcbur olduğu haldır. İndən sonra siz istədiyiniz kimi hərəkət eləyə bilərsiniz, çünki dünya yalnız sizin təkli adamların sayəsində tərəqqi eləməyə qabildir”.

* * *

166

Biznesmen uzaq səfərə çıxmazdan qabaq arvadıyla vidalaşır. “Sən heç vaxt mənə layiq olacaq hədiyyə vermədin”, – qadın dilləndi. “Sən naşükür adamsan, sənə verdiklərimin hamısını illərlə işləyib qazanmışam, – ər cavab verdi. – Sənə daha nə verə bilərəm?” – “Eynilə mənim kimi gözəl bir şey”. Qadın düz iki il öz hədiyyəsini gözlədi. Axır ki, əri qayıtdı. “Mən eynilə sənə təkli gözəl olan bir şey tapdım, – o dilləndi. – Sənə naşükürlüyündən dad eləyirdim, amma qət elədim ki, istədiyini kimi olacaq. Bütün bu müddət ərzində fikirləşirdim ki, heç şey sənə gözəlliyinlə müqayisə oluna bilməz, amma nəşə tapdım”. O, bunu deyib arvadına güzgü uzatdı.

* * *

Alman filosofu F.Nitsşe¹ bir dəfə dedi: “Daim dünyada hər şeyi müzakirə eləməklə vaxt keçirməyə dəyməz; hər-dən-bir səhvə yol vermək insan təbiətinin bir parçasıdır”. Müəllim söylədi: “Elə adamlar var, israr eləyirlər ki, hətta xırda şeylərdə də haqlıdırlar. Çox vaxt onlar özlərinə səhv eləmək icazəsi vermirlər. Onların bu cür əldə elədiklərinin hamısı irəli getmək qorxusudur. Səhv eləmək qorxusu bizi ortabablıq qəsrinə salan qapıdır. Əgər həmin qorxuya üstün gəlsək, azadlığımıza doğru çox vacib addım atanıq”.

* * *

Şagirdi Şçetdəki monastırın baş keşişi Nisterosdan soruşdu: “Allahın xoşuna gəlmək üçün hansı işləri gör-

¹ Nitsşe Fridrix (1844–1900) – alman filosofu, “həyat fəlsəfəsi”nin yaradıcılarından biri

məliyəm?” Nisteros ata cavab verdi. “Avraam¹ səyyahlara daldalanacaq verirdi, Allah da şad idi. İliya yabançıları sevmirdi, Allah da xoşbəxt idi. David² gördüyü işdən qürur duyurdu, Allah da sevinirdi. Romalı meyxanaçı meh-rab qarşısında elədiyindən utanırdı, Allah da sevinc hissi keçirirdi. İohann böyük Nineviya³ şəhərinə çıxıb getmişdi, Allah xoşbəxtlik duyurdu. Öz könlündən neyləmək istədiyini soruş. Nə vaxt ki könlünüz arzularınızla dil tapır, bu da Allahı xoşbəxt eləyir”.

* * *

Budda müəllimi öz şagirdləriylə piyada səyahət eləyəndə gördü ki, cavanlar kimin daha yaxşı olduğunu müzakirə edirlər. “Mən on beş ildir meditasiya ilə məşğulam”, – biri dilləndi. “Mən ata-anamın evindən çıxan vaxtdan mərhəmətliyəm”, – digəri dedi. “Mən həmişə Buddanın nəsihətlərinə əməl eləmişəm”, – üçüncüsü məlumat verdi. Günorta onlar dincəlmək üçün alma ağacının altında dayandılar. Ağac o qədər bar gətirmişdi ki, budaqları yerə dəyirdi. “Ağac yaxşı bar verəndə başını aşağı əyir. Ağacın barı olmayanda budaqları daim dik durur. Axmaq adam həmişə başqalarından daha yaxşı olduğuna inanır”.

* * *

Antonio Maçado⁴ yazır:

*“Həmlə-həmlə, addım-addım,
Ləpirçi, burada yol yoxdur.
Yol – getmək üçün mövcuddur,
Gedib yolu keçirsən.
Əgər geri boylansan,*

¹ Avraam (*Abram*) – yəhudilərin mifik başlanğıcı, Bibliya mifologiyasında İsaakın atası. İslamda İbrahim peyğəmbər kimi xatırlanır.

² David – e.ə. XI əsrin təxminən, 950-ci illərində İsrail – İudey dövlətinin çarı

³ Nineviya – Assuriyanın qədim şəhəri və paytaxtı. E.ə. 612-ci ildə babililərin və midiyalıların qoşunları tərəfindən dağıdılmışdır.

⁴ Maçado Ruis Antonio (1875–1939) – ispan şairi

*Gördüyün ancaq yol olar,
Həmin yolla bir dəfə
Yenə keçər ayaqların,
Ləpirçi, burada yol yoxdur,
Yol – getmək üçün mövcuddur”.*

168

İsa məxfi axşamda özünün iki həvarisini eyni sözlərlə və eyni ciddiyətlə ittiham elədi. Hər ikisi İsanın qabaqcadan gördüyü günahı işlədəcək. İuda İskariot¹ ayılıb özünü mühakimə eləyəcək. İnandığı hər şeyi üç dəfə təkzib eləyəndən sonra Pyotr² da ayılacaq. Amma Pyotr həlledici anda İsanın vəhyinin əsl mənasını anlayacaq. O üzr istəyib alçaldılmış halda təbliğatını davam etdirəcək. Pyotr intiharı seçə bilirdi, amma bunun əvəzində həvarilərlə görüşüb deyəcək: “Mənim səhvim barədə insan nəslinin sonuncu mələm olacaq. Amma mənə həmin səhvi düzəltməyə imkan verin”. Pyotr anlayacaq ki, sevgi bağışlayır. İuda heç şey anlamayacaq”.

* * *

Məşhur müəllif dostuyla gəzirdi, bu vaxt bir uşaq yaxınlaşan avtomobilin qabağından küçəni keçmək istədi. Yazıçı bir göz qırpımında avtomobilin qarşısına atılıb uşağı xilas elədi. Amma qəhrəmanlığı müqabilində kimsədən təşəkkür almazdan əvvəl uşağa şillə çəkdi: “Mənim peyda olmağıma sevinmə, oğlum, – dedi. – Mən səni yalnız ona görə xilas elədim ki, böyüyəndə qarşına problemlər çıxan vaxt boyun qaçıra bilməyəsən”.

* * *

Müəllim söylədi: “Biz bəzən fayda verməkdən qorxuruq. Günah hissimiz həmişə bizə deməyə çalışır ki, xeyirxah hərəkət eləyəndə, sadəcə, başqalarında təəssürat oyatmağa çalışırıq. Təbiətən xeyirxah olduğumuzu qəbul

¹ İuda İskariot – rəvayətlərə görə, öz müəllimini (İsa Məsihi) otuz gümüş pula satmış həvarilərdən biri

² Pyotr – rəvayətlərə görə, İsanın ilk dəfə xilaskar (Məsih) həvarilərindən biri. Kilsə rəvayətləri onu ilk Roma yepiskopu kimi təqdim edir.

eləməyə çətinlik çəkirik. Yaxşı hərəkətlərimizi istehzayla, etinasızlıqla hədələyirik, guya, həyat zəifliyini sinonimidir”.

* * *

İsa qabağındakı masaya baxır, üstündəkilərdən hansının onun Yer üzünə gəlməsinin ən yaxşı rəmzi ola biləcəyini fikirləşirdi. Masanın üstündə Qalileyadan nar, güney səhralarından ədviyyat, Suriyadan¹ quru meyvələr, Misir xurmaları vardı. O, həmin şeylərdən birini müqəddəsləşdirmək üçün öz əlini uzatmalı idi, amma qəfildən bütün adamlara gətirdiyi vəhyi xatırladı. Ola bilsin, dünyanın bəzi yerlərində nar və xurma yox idi. İsa onları axtarırdı, amma ağılına başqa fikir gəldi: narlarda və xurmalarda, meyvələrdə də yaradılmışın möcüzəsi özünü adamlarla heç bir qarşılıqlı əlaqəsi olmadan göstərirdi. Buna görə də çöreyi götürdü, şükür elədi, kəsdi, şagirdlərinə verib dedi: “Alın, hamınız yeyin, çünki bu, mənim cismimdir”. Çünki çörək hər yerdə vardı. Çörək də xurmalarla, narlarla, Suriya meyvələri ilə müqayisədə Allaha doğru yolun ən yaxşı əlaməti sayılırdı. “Çörək torpağın və insan əməyinin bəhrəsi idi”.

169

* * *

Canbaz meydanının ortasında dayandı, üç portağal çıxardı, onları atıb-tutmağa başladı. Adamlar ətrafına yığışılıb onun hərəkətlərinin gözəlliyindən, çevikliyindən heyretləndirilə. “Bu, eynilə həyat kimidir, – səyyahın yanındakı bir nəfər dilləndi. – Həmişə hər əlimizdə və havada bir portağal var. Amma məhz havada olan portağal hər şeyi cürbəcür eləyir. O, bacarıqlı, təcrübəli əllə atıla bilər, amma öz yoluyla uçur. Biz canbaz kimi arzularımızı dünyaya atırıq, amma heç də hər vaxt nəzarətdə saxlamırıq. Belə məqamlarda siz özünüzü Allahın əlinə qoymağı bilməlisiniz – əgər bunu vaxtında xahiş eləməsiniz, onda arzu öz yoluyla düz gedəcək, yolu başa vuranda da əliniz düşəcək”.

¹ Suriya – Asiyada paytaxtı Dəməşq olan ərəb dövləti

* * *

Daxili artım üçün daha güclü təmrinlərdən biri bundan ibarətdir: biz əvvəllər qeyri-iradi elədiyimiz nəfəsalma, gözqırpma kimi ətrafımızdakı şeylərə diqqət göstərməliyik. Bunu eləyəndə beynimizin daha sərbəst, arzularımızla toqquşmadan işləməsinə imkan yaradırıq. Bizə həll olunmaz kimi görünən bəzi problemlər uğurla həll edilir, heç vaxt ötüb-keçməyəcəyini düşündüyümüz xəstəliklər izsiz-tozsuz yox olub gedəcək. Müəllim söylədi: “Qarşınıza çətin vəziyyət çıxanda bu texnikadan istifadə etməyə çalışın. Bir qədər intizam tələb olunur... amma nəticələr sizi təəccübləndirəcək”.

170

* * *

Yarmarkada bir adam vazalar satır. Ona qadın yaxınlaşmış malını gözdən keçirməyə başlayır. Bəzilərinə ciddi-cəhdlə naxışlar salınmış olsa da, digərlərinə bəzək vurulmayıb. Qadın vazaların qiymətini soruşur. Hamısının eyni qiymətdə olduğunu öyrənib təəccüblənir. “Necə ola bilər ki, bəzəkli vaza adi vazayla eyni qiymətə olsun? – qadın soruşur. – Hazırlanmasına daha artıq qüvvə və vaxtın sərf olunduğu vazayla adi vazanın qiyməti niyə eynidir?” “Mən sənətkaram, – satıcı dilləndi. – Düzəltdiyim vazanın gözəlliyinin yox, özünün qiymətini təyin eləyə bilərəm. Gözəllik azaddır”.

* * *

Səyyah ibadətəxanada tək-cə oturmuşdu. Gözlənilmədən yanına dostu gəldi. “Səninlə söhbətim var”, – dostu dilləndi. Səyyah dostunun gəlişində bir əlamət gördü, vacib saydığı şeylər barədə danışmağa başladı. O, Allahın xeyir-duası haqqında, sevgi haqqında, indiyəcən özünü tənha hiss elədiyindən, indisə həmsöhbəti olduğundan, dostunun gəlişində öz mələyinin əlamətini gördüyündən danışdı. Dostu dinib-söyləmədən ona qulaq asırdı, səyyaha təşəkkür eləyib getdi. Amma səyyah xoşbəxtlik yox,

daha artıq tənhalıq duydu. Sonra vəcdə gəlib dostunun danışmaq istəyinə heç diqqət yetirmədiyini anladı. Səyyah başını aşağı salıb döşəməyə səpələnmiş sözlərini gördü. Çünki Kainat bu məqamda nəsə, başqa bir şeyin baş verməsini istəyirdi.

* * *

Üç pəri prinsin xaç suyuna salınması mərasiminə dəvət olunmuşdu. Birincisi prinsə öz sevgisini tapmaq vergisi bəxş elədi. İkincisi ona istədiyi işi görməyə yetəcək qədər pul verdi. Üçüncüsü prinsə gözəllik bağışladı. Amma bütün nağıllarda baş verdiyi kimi, ifritə peyda oldu. O, mərasimə dəvət edilmədiyindən qəzəblənmişdi, lənət yağdırdı. “Artıq hər şeyin var, sənə bir qədər də artıq vermək istəyirəm. Sən gördüyün bütün işlərdə istedadını göstərəcəksən”. Prins gözəllik, zənginlik, sevgi içində böyüyürdü. Amma Yer üzündəki missiyasını heç vaxt başa vura bilmirdi. O, gözəl rəssam, heykəltəraş, musiqiçi, riyaziyyatçı idi – bununla belə, həmişə işini yarımçıq qoymalı olurdu, tez bezir, başqa hər hansı bir işə keçmək istəyirdi. Müəllim söylədi: “Bütün yollar eyni bir yerə aparır. Amma yolu siz özünüz seçir, həmin yolla axıracan gedirsiniz. Bütün yollarla getməyə çalışmayın”.

* * *

XVII yüzilliyin naməlum müəllifinin mətni mənəvi müəllim axtaran rus rahibdən bəhs eləyir¹. Bir dəfə o eşitdi ki, bir kənddə özünü gecə-gündüz ruhunun xilasına həsr eləyən zahid yaşayır. Rahib bunu eşidib müqəddəs adamı axtarmağa başladı. “İstərdim ki, məni mənəvi yolla aparasınız”, – rahib zahidi tapanda dilləndi. “Ruhun öz yolu var, mələyin də səni aparacaq, – zahid cavab verdi. – Daim dua elə”. “Mən bu cür dua eləyə bilmirəm. Məni öyrədə bilməzsinizmi?” – “Əgər necə dua eləyəcəyini bilmirsənsə, onda Allaha yalvar, sənə bu cür dua eləməyi öyrətsin”. “Siz mənə heç nə öyrətmədiniz”, – rahib dilləndi. “Burada

¹ “Səyyahın öz mənəvi atasına səmimi hekayələri”, XIX əsrin ikinci yarısı; müəllifi məlum deyil.

öyrətməli bir şey yoxdur, çünki sən əqidəni riyazi bilikləri mənimsədiyən kimi qəbul eləyə bilmirsən. Dinin sirliliyini qəbul elə, Kainat da özünü tapacaq”.

* * *

Müəllim söylədi: “Yaz! Məktub, gündəlik, yaxud telefonla danışanda apardığın bəzi qeydlər olmasına fikir vermədən yaz. Biz yazanda Allaha və ətrafımızdakılara daha yaxın oluruq. Əgər dünyadakı rolunu daha yaxşı başa düşmək istəyirsənsə, yaz. Əgər kimsə oxumasa da, yaxud daha pisi, əgər oxunmasını istəmədiyini kimsə oxusa da, öz qəlbini sətirlərə verməyə çalış. Adi yazı bizə fikirlərimizi nizama salmağa, ətrafımızdakıları daha aydın görməyə kömək eləyir. Kağızla qələm möcüzə yaradır – onlar ağrını yüngülləşdirir, arzuları gerçəkləşdirir, itirilmiş ümidi dirçəldir. Söz gücə malikdir”.

172

* * *

Səhranın rahibləri iddia eləyirdilər ki, mələyin əlini tər-pətmək lazımdır. Bunun üçün onlar mənasız şeylər eləyirdilər, məsələn, çiçəklərlə danışır, yaxud səbəbsiz güldürdülər. Kimyagərlər “Allahın işarələri”nin ardınca gedirlər; bəzən çox az əhəmiyyət daşıyan sirin açarı qəfildən çox vacib olur. Müəllim söylədi: “Əgər sizi dəli saysalar, qorxmayın, bu gün bütün məntiqinizin ziddinə olan bir hərəkət eləyin. Özünüzu adətən apardığınızın əksinə aparın. Bu cür əhəmiyyətsiz şey vacib deyil, o qədər kiçikdir ki, cisminizin və ruhunuzun böyük macərəsinə qapı açar bilər”.

* * *

Bir oğlan dəbdəbəli “Mercedes-Bens”¹ maşınında gedəndə təkəri buraxır. Təkəri dəyişməyə çalışanda başa düşür ki, qaldırıcı aləti yoxdur. “Yaxşı, nə olar, yaxınlıqdakı evə gedib soruşaram, görün birini tapa bilərəmmi, – o, necə kömək axtaracağını fikirləşir. – Bəlkə də, soruşduğum

¹ “Mercedes-Bens” – Almaniyanın “Daymler-Bens” kon-serni tərəfindən buraxılan avtomobillərin markası

adam maşınımı görüb qaldırıcını axtarmağın müqabilində pul istəyəcək, – o, öz-özünə deyir. – Bu cür avtomobili və məni görüb, yəqin, on dollar umacaq. Yox, ola bilsin, mənə doğrudan da qaldırıcı lazım olduğunu görüb həтта əlli dollar istəyəcək. O, məndən üstün mövqedə olduğunu görüb bir neçə yüz dollar tələb eləyəcək”. Beləcə, oğlan irəlilədikcə qiymət artır. O, yaxındakı evə çatır, ev sahibi qapını açanda həmin adam qışqırır: “Siz – oğrusunuz! Qaldırıcının dəyəri bu qədər deyil! Onu tutun!” Hansımız deyə bilərik ki, o, heç vaxt bu cür fikirləşməyib?

* * *

Milton Erikssonun (Birləşmiş Ştatlarda minlərlə istifadəçi tapan yeni psixoloji treninqin müəllifi) on iki yaş olanda yoluxucu uşaq iflicinə tutuldu. On aydan sonra həkimin ata-anasına dediyi sözləri eşitdi: “Oğlunuz bu gecədən sağ çıxmayacaq”. Eriksson anasının ağladığını duydu. “Kim bilir, ola bilsin, bu gecədən sağ çıxacağam, anam da bu qədər əzab çəkməyəcək”, – oğlan fikirləşdi. Ona görə də səhərəcən yatmamağı qərara aldı. Günəş qalxmağa başlayanda oğlan anasına qışqırdı: “Ey, mən hələ də sağam!” Evdə elə böyük sevinc yaranmışdı ki, o, ailənin dərđini uzaqlaşdırmaq məqsədilə həmişə gecələr yatmamağa səy göstərmək qərarına gəldi. Eriksson 1990-cı ildə 75 yaşında öldü, özündən sonra insanın öz məhdudluqlarını aradan qaldırmalarında böyük imkanlar barədə çoxlu kitab qoydu.

* * *

“Müqəddəs adam, – yeni rahib olan, baş keşişə dedi, – mənim qəlbim dünyaya sevgilə doludur, şeytanın tamahlarından xalidir. Növbəti hansı addımı atmalıyam?” Baş keşiş şagirdindən onunla birlikdə tövbəyə ehtiyacı olan xəstənin yanına getməyi xahiş elədi. O, ailəyə təskinlik verəndən sonra künclərin birindəki sandığa diqqət yetirdi. “Bu sandıqda nə var?” – baş keşiş soruşdu. “Əminim heç vaxt geyinmədiyi paltar, – xəstənin qardaşı qızı dilləndi. – O, həmişə həmin paltarı geyinmək üçün

hər hansı xüsusi bir səbəbin lazım gəldiyini düşünürdü, nəticədə paltarlar sandıqda çürüyür”. “Sandığı unutma, – onlar çıxıb gedəndə baş keşiş şagirdinə dedi. – Əgər sənın qəlbində mənəvi sərvət varsa, onu elə indi sərf elə. Yoxsa həmin sərvət yoxa çıxar”.

* * *

Mistiklər deyirlər ki, mənəvi yolumuz başlananda çox vaxt Allahla danışmaq istəyirik, amma Onun bizə dediklərini eşitmirik. Müəllim söylədi: “Rahatlanın. Bu, asan deyil. Bizə həmişə düzgün hərəkətlər eləmək kimi təbii zərurət xasdır, fasiləsiz çalışıb işimizi başa çatdırma biləcəyimizi fikirləşirik. Cəhd eləmək, yıxılmaq, qalxmaq, yenə cəhd göstərmək vacibdir. Amma gəlin özümüə Allahın yardımını qəbul eləməyə imkan verək. Gəlin böyük işin yarısında özümüə baxaq, Ona özünü göstərməyə, bizi irəli aparmağa şərait yaradaq. Bəzən Ona bizi öz ağışuna almaq fürsəti bəxş eləyək”.

174

* * *

Sçet monastırındaki baş keşişin yanına mənəvi inkişaf yoluyla getmək istəyən cavan bir oğlan getdi. “İlboyu sizi təhqir eləyənlərin hamısına pul verin”, – keşiş dilləndi. Cavan oğlan on iki ay ərzində hər dəfə söyüləndə pul verirdi. İlin axırında o, növbəti addımının hansı olacağını öyrənmək məqsədilə keşişin yanına qayıtdı. “Şəhərə gedib mənə yemək alın”, – keşiş dilləndi. Həmin adam çıxan kimi keşiş dilənçi paltarını geyinib ən qısa yolla şəhər darvazalarının qabağına getdi. Cavan oğlan yaxınlaşanda keşiş onu təhqir etməyə başladı. “Bu lap ağı oldu, – cavan oğlan yalançı dilənçiyə dedi. – İlboyu mənə təhqir edən hər kəsə pul ödəməli idim, indi isə bir sent belə xərcləmədən müftə təhqir oluna bilərəm”. Keşiş bunu eşidib bürüncəyini açdı: “Problemlərinizi gülə-gülə qarşıladığınıza görə siz növbəti addımı atmağa hazırsınız”, – keşiş dilləndi.

* * *

Səyyah iki dostuyla Nyu-York küçələrində gəzirdi. Qəfildən müəyyən bir müzakirənin ortasında dostlar, az qala, bir-birini təhqir eləyə-eləyə mübahisəyə girişdilər. Axırda, sakitləşəndən sonra bara girdilər. Biri o birindən üzr istəməyə başladı. “Bilirəm, tanıdığın adamı incitmək çox asandır, – o dilləndi. – Sən yadelli olsaydın, özümə daha artıq nəzarət eləyərdim. Dost olduğumuz üçün mənə hamıdan yaxşı tanıyırsan – böyük təcavüzkarlıq göstərə bilərəm. İnsanın təbiəti belədir”. Ola bilsin, bu, elə insanın təbiətidir. Amma biz onunla mübarizə aparmalıyıq.

* * *

Elə məqamlar olur ki, kiməsə yardım göstərməyi çox istəyirik, amma heç şey eləyə bilmirik. Ya köməyə çatmağa vəziyyət imkan vermir, ya da insan hər hansı qayğı və kömək təzahürünə qarşı həssas deyil. Müəllim söylədi: “Sevgi həmişə var. Hətta öz faydasızlığımızı açıq-aşkar hiss eləyəndə də. Hələlik mükafat, dəyişiklik, yaxud təşəkkür gözləmədən sevə bilərik. Əgər sevsək, sevgi enerjisi ətrafımızdakı kainatı dəyişməyə başlayır. Həmin enerji yarananda həmişə öz işini görür”.

* * *

On beş il qabaq, əqidədən lap uzaqlaşdığı vaxtda səyyah arvadı və dostuyla Nyu-Yorkda idi. İçki masası arxasında oturanda səyyahın 60–70-ci illərdə dəlixanada birgə olduğu köhnə tanışlarından biri bara girdi. “Nə ilə məşğulsan?” – səyyah soruşdu. “Keşişəm”, – dostu dilləndi. Onlar bardan çıxanda səyyah səkidə yatmış uşağı göstərdi. “Görürsənmi, bu aləm İsanı necə narahat eləyir?” – o dilləndi. “Əlbəttə görürəm, – keşiş cavab verdi. – O, bu uşağı həqiqətən gördüyünə və nəse eləyə biləcəyinə əmin olmaq üçün sənə qarşına çıxarır”.

* * *

Yəhudi müdriklərinin bir qrupu dünyanın ən qısa konstitusiyasını yaratmaq üçün yığıldı. Yığıncaqda şərtləşdilər ki, hər biri növbəylə bir ayaq üstə durduqları müddətdə qanunları formulə eləyəcəklər. İnsanı yönəldən qanunu kim formulə eləsə, o ən müdrik adam sayılıcaq. “Allah cinayətkarları cəzalandırır”, – biri dilləndi. O birilər sübut elədilər ki, bu, qanun yox, hədədir. Formulə qəbul olunmadı. Həmin məqamda ravvin Xillel yığıncağa qatıldı. O, bir ayağı üstə dayanıb dilləndi: “Başqalarının sizə eləməsinə istəmədiyiniz şeyi siz onlara eləməyin. Bu – qanundur. Bütün qalanları, sadəcə, hüquqi şərhlərdir”. Beləliklə, ravvin Xillel onların ən müdriki sayıldı.

176

* * *

Yazıçı Bernard Şou¹ dostu heykəltəraş C.Epstaynın² evinin qonaq otağında iri daş parçası gördü. “Bu daşdan nə düzəltmək istəyirsən?” – Şou soruşdu. “Hələ bilmirəm. Bu barədə düşünürəm”, – Epstayn cavab verdi. “Demək istəyirsən ki, öz ilhamını planlaşdırırsan? Amma fikirləşmirsənmi, sənətkar istəyən vaxt öz fikrini dəyişməkdə sərbəstdir?” “Bu yalnız fikrini dəyişib beş qram kağızı əzizdirmək lazım gəldiyi zaman işə yararır. Amma dörd tonluq bir şeylə işləyəndə başqa cür düşünməlisən”, – Epstayn dilləndi. Müəllim söylədi: “Hər birimiz öz işimizi necə yaxşı görəcəyimizi bilirik. Amma insan hətta irəlidə qarşısına hansı çətinliklərin çıxacağını da dərk eləyib işə girir”.

* * *

İohann qardaş düşünürdü: “Mən mələklərə oxşamaq istəyirəm. Onlar Allahın cah-calalına tamaşa eləməkdən başqa bir iş görmürlər”. Elə həmin axşam da Şçetdəki monastırdan çıxıb səhraya üz tutdu. Bir həftədən sonra

¹ Şou Corc Bernard (1856–1950) – məşhur ingilis yazıçı-dramaturqu. 1925-ci ildə Nobel mükafatına layiq görülüb.

² Epstayn Ceykob (1880–1959) – amerikan-ingilis heykəltəraşı; dini və rəmzi kompozisiyalar ustası kimi tanınır.

monastıra qayıtdı. Qarıçı qarının döyüldüyünü eşidib, döyən kim olduğunu soruşdu. “İohann qardaşdır. Mən acam”. “Ola bilməz, – qarıçı dilləndi. – İohann qardaş səhradadır, o, özünü mələyə çevirir. Artıq aclıq hiss eləmir, daha dolanmaq üçün işləməyə ehtiyacı yoxdur”. “Mənim lovğalığımı bağışla, – İohann qardaş dedi. – Mələklər insanlara kömək göstərirlər. Bu, onların işidir, elə buna görə də Allahın cah-calalına tamaşa eləyirlər. Mən o cah-calala öz gündəlik işimdə baxa bilərəm”. Bu etirafdan sonra qardaş darvazanı açdı.

* * *

İnsanın ixtira eləməyə qabil olduğu güclü dağıdıcı silahların ən dəhşətlisi, həm də ən qorxağı sözdür. Yumruqlar və odlu silahlar özlərindən sonra, ən azı, qan qoyur. Bombalar evləri, küçələri dağıdır. Zəhər üzə çıxarıla bilər. Müəllim söylədi: “Söz – özündən sonra heç bir iz buraxmadan məhv eləməyə qabildir. Uşaqlar uzun illər valideynlərinin təsiri altında böyüyürlər, kişilər iyrenc halda söyüşürlər, ərlər tez-tez arvadlarını alçaldırlar. Möminlər özlərini Allah kəlamının tərcümanı adlandıranların sayəsində dindən uzaqlaşırırlar. Hər dəfə sözü silah kimi işlətmək istəyəndə fikirləşin. Bu silahı sizə qarşı istifadə eləyənlərə diqqət yetirin. Onlara mane olun”.

* * *

Səhra əfsanələrinin birində qonşu vahəyə getmək istəyən, dəvəsini yükləyən bir adam barədə danışılır. O, xalçalar, mətbəx şeyləri, paltar dolu sandıqları dəvənin belinə yükləyir, heyvan da bütün bunlara səbirlə tab gətirir. Həmin adam yola düşəndə atasının ona verdiyi gözəl mavi qələmi xatırladı, qələmi çıxarıb dəvənin yükünə əlavə elədi. Elə bu vaxt heyvan ağırlıqdan yıxılıb öldü. “Dəvəm hətta qələmin ağırlığına da dözmədi”, – adam fikirləşdi. Bəzən elə başqaları kimi düşünürük, başa düşmürük ki, adi zara-fatımız əzab qədəhini daşıran damcı ola bilər.

* * *

“Bəzən adamlar filmlərdə gördüklərinə öyrəşirlər, gerçək dünyada nə baş verdiyini unudurlar”, – tanımadığı adam səyyaha dedi. “Siz “On nəsihət” filmi xatırlayırsınız?” “Əlbəttə, Moisey¹ – Çarlton Heston – öz əsasını qaldırır, suyu aralayır, İsrail camaatı da Qırmızı dənizdən keçib gedə bilir”. “Bibliyaya görə, əhvalat belə deyil, – həmin adam dillənir. – Orada Allah Moiseyə əmr verir: “İsrail oğullarına irəli getmək əmrini ver”. Onlar keçib-gedəndən sonra Moisey əsasını qaldırır, sular aralanır. Çünki yalnız yolun keçilməsindən doğan cəsəret yolun aşkara çıxmasına imkan verir”.

* * *

178

Bu sözləri violonçelçi Pablo Kasals² yazıb: “Mən həmişə dirçəlirəm, hər səhər – həyatı təzədən başlamaq zamanıdır. Səksən il qabaq öz həyatımı elə bu cür başlayırdım, amma bu, həmin vərdişin mexaniki proqres olduğu mənasını vermir. Bu, mənim xoşbəxtliyim üçün vacibdir. Oyanıram, fortepianoya yaxınlaşıram, iki parça və Baxın³ fuqasını⁴ çalırım. O pyeslər mənim evimə xeyir-dua kimi təsir eləyir. Amma həmin təcrübə, eyni zamanda, həm də məxfi həyatla insan varlığının möcüzəsi arasında əlaqənin bərpası yoludur. Hətta bunu yetmiş il ərzində eləməsəm də, musiqi heç vaxt tənha olmur – mənə həmişə yeni, ağılgəlməz, inanılmaz bir şey öyrədir”.

* * *

Müəllim söylədi: “Bir tərəfdən biz Allahın axtarışlarının nə qədər vacib olduğunu bilirik. Amma digər tərəfdən

¹ Moisey – Bibliya mifologiyasında Allahın fironun köləliyindən qurtarmağı əmr etdiyi İsrail qəbilələrinin başçısı; Allah Sina dağında Moiseyə (islamda Musa peyğəmbər kimi tanınır) “10 əsas nəsihət” verdi.

² Kasals Pablo (1876–1973) – ispan violonçelçisi, dirijoru və bəstəkarı

³ Bax İohann Sebastyan (1685–1750) – alman bəstəkarı və orqançısı. Müxtəlif janrlarda çoxlu əsər yaradıb.

⁴ Fuqa – bir musiqi mövzusunun müxtəlif səslərlə təkrarından ibarət əsər

həyat bizi ondan uzaqlaşdırır. Biz özümüzü İlahi tərəfindən atılmış kimi hiss eləyirik, ya da başımız gündəlik işlərimizə qarışıb. Bu, günah hissi yaradır: ya biz Allaha daha yaxın olmaq üçün həyatda çox şeyləri özümüzdə qadağan eləyirik, ya da həyat üzündən Allahdan həddən artıq uzaqlaşdığımızı duyuruq. Bu açıq münaqişə uydurmadır: Allah – həyatda, həyatsa – Allahdadır. Taleyi daha yaxşı anlamaq üçün yalnız bunu bilmək lazımdır. Əgər gündəlik məşğələlərimizin müqəddəs harmoniyasına nüfuz etməyi bacarırıqsa, onda həmişə düz yolda olacağıq, vəzifəmizi başa çatdıracağıq”.

* * *

Pablo Pikassodan¹ iqtibas: “Allah sənətkardır. O, zürafəni, fili və qarışqanı yaratdı. Əslində, heç vaxt üslubunu axtarmayıb, sadəcə, görmək istədiyi işləri görürdü”. Müəllim söylədi: “Biz öz yolumuzu başlayanda güclü qorxu yaranır. Özümüzü hər şeyi düzgün eləməyə borclu sayırıq. Ən azı, hamımızın bircə həyatımız olduğundan “hamısı doğrudur” standartını fikirləşən adam kimdir? Allah zürafəni, fili, qarışqanı yaratdı – biz niyə standartlara əməl etməliyik? Onlar yalnız başqalarının öz şəxsi reallıqlarını necə müəyyənləşdirdiklərini göstərmək üçün mövcuddur. Çox vaxt biz başqalarının hərəkət tərzindən vəcdə gəlirik, çox tez-tez də başqalarının buraxdıqları səhvlərdən yayına bilirik. Amma gözəl yaşamağı özümüzdən ötrü necə təmin eləyəcəyimizi bilirik”.

* * *

Bir neçə mömin yəhudi sinaqoqda ibadət eləyəndə “A, B, C, D” hərfilərini təkrarlayan uşaq səsi eşitdi. Onlar fikirlərini müqəddəs kitabda cəmləşdirməyə çalışdılar, amma səs təkrar eləyirdi: “A, B, C, D”. İbadəti yarımçıq qoyub geri çevriləndə ucadan əlifbanı əzbərləyən bir oğlan gördülər. Ravvin uşaqdan soruşdu: “Niyə belə eləyirsən?” “Ona görə ki, müqəddəs ayələri bilmirəm, – oğlan dilləndi.

¹ Pikasso Pablo (1881–1973) – mənşəcə ispan olan fransız rəngkarı. Qrafik, heykəltəraş, keramika ustası kimi də çoxlu əsər yaradıb.

– Ümid eləyirdim, əgər əlifbanı oxusam, Allah həflərdən sözlər, sözlərdənsə lazımı sətirlər düzəldəcək”. “Bu dərsə görə sənə minnətdaram, – ravvin dilləndi. – Ola bilsin, eynilə sən öz həflərini çatdırdığın kimi, mən də Allahı Yer üzündəki günlərimdən xəbərdar eləyəcəyəm”.

Müəllim söylədi: “Bizdəki İlahi Ruh, ola bilsin, kinoteatrdakı ekran kimi təsvir olunub. Ekranı cürbəcür hadisələr baş verir – adamlar sevirilər, ayrılırlar, xəzinə tapırlar, naməlum ölkələr kəşf eləyirlər. Hansı filmin getdiyi vacib deyil. Ekran həmişə eyni olaraq qalır. Göz yaşlarının, yaxud qanın axdığından dəxli yoxdur, çünki heç nə ekranın bəyazlığını ləkələyə bilməz. Kinoekran kimi, Allah orada – hər bir həyat əzabının, yaxud sevgisinin arxasındadır. Biz bütün bunları filmimiz bitəndə görəcəyik”.

Kamandar öz təliminin sərtliyi ilə məşhur olan hindu monastırının yaxınlığındakı meşəylə gedirdi, monastırın bağında içki içən, bir-birini əyləndirən rahibləri gördü. “Allaha yol axtaranlar nə qədər abırsızdırlar! – kamandar ucadan dilləndi. – Deyirlər ki, intizam hər şeydən vacibdir, özləri isə içib sərxoş olurlar!” “Dalbadal yüz ox atsanız, kamanınız nə günə düşər?” – rahiblərdən ən böyüyü soruşdu. “Kamanım sınar”, – kamandar cavab verdi. “Əgər bir kəs öz hüduğunu keçərsə, onun iradəsi də sınar, – monax dilləndi. – İş istirahətlə birləşdirməyən adamlar həvəsdən düşəcək, irəli gedə bilməyəcək”.

Kral elçisini imzalamalı olan sülh müqaviləsi ilə uzaq ölkəyə göndərdi. Elçi səyahətdən faydalanmağı qərara alıb həmin ölkədə vacib işgüzar əməliyyatlar apararı dostlarını xəbərdar elədi. Dostları elçidən öz səfərini təxirə salmağı xahiş elədilər, sülh müqaviləsi bağlanacağından yeni sifariş aldılar, işgüzar strategiyalarını dəyişdilər. Axır ki, elçi səfərə yollananda çatdıracağı müqavilə artıq çox gecikmişdi; kralın və səfiri ləngidən adamların planlarını pozarı müharibə başlamışdı. Müəllim söylədi: “Sizin həyatınızda yalnız bir

vacib şey var: öz taleyini yaşamaq, qismətinə düşən missiyanı yerinə yetirmək. Amma biz həmişə arzularımızı darma-dağın eləyən gərəksiz qayğılarla özümüzü yükləyirik”.

* * *

Səyyah Sidney¹ limanında şəhərin iki hissəsini birləşdirən körpüdən baxanda ona bir avstraliyalı yaxınlaşıb qəzetdəki elanı oxumağı xahiş eləyir. “Hərflər çox xırdadır, – deyir, – mənə eynəyimi unudub evdə qoymuşam, eynəksiz oxuya bilmirəm”. Səyyahın da oxumaq üçün eynəyi yoxdur, ona görə də həmin adamdan üzr istəyir. “Yaxşı, təxminini bilirəm, sadəcə, bu elanı yaddan çıxaracağam, – həmin adam deyir. Sonra söhbət eləmək həvəsinə düşüb dillənir: – Belə şey yalnız iki nəfərin başına gəlmiş. Allahın gözləri də yaxşı görmür. Qocaldığına görə yox, belə istədiyinə görə bu cür olub. Yaxınlarından kimsə səhv buraxanda bunu aydın görmür. Şərəfsiz olmaq istəməyib həmin adamı bağışlayır”. “Bəs “yaxşı işlərə” nə deyirsən?” – səyyah soruşur. “Allah heç vaxt eynəyini unudub evdə qoymur”, – avstraliyalı gülür və çıxıb gedir.

* * *

“Duadan daha vacib bir şey mövcuddurmu?” – şagird öz müəllimindən soruşur. O, şagirddən yaxınlıqdakı kolluğa gedib budaq kəsməyi xahiş eləyir. Şagird müəlliminin dediyini yerinə yetirir. “Kol hələ salamatdırmı?” – müəllim soruşdu. “Kola heç nə olmayıb”, – şagird cavab verdi. “İndi get, onu kökündən çıxart”, – müəllim dilləndi. “Bunu eləsəm, kol məhv olar”, – şagird dilləndi. “Dualar ağacın kök, inam isə budaqlarıdır, – müəllim davam elədi. – İnəm duasız da olur. Amma heç bir dua inamsız ola bilməz”.

* * *

Müqəddəs Tereza d’Avilya deyir: “İlahi bizim hamımızı dəvət eləyib. O, həqiqətin özü olduğundan dəvətinə

¹ Sidney – Avstraliyanın Yeni Cənubi Uels ştatının inzibati mərkəzi, ölkənin iri şəhərlərindən biri

şübhə edə bilmərik. O dedi: “İçmək istəyənlərin hamısı yanıma gəlsin, mən sizə su içirərəm”. Əgər dəvət hamıya aid olmasaydı, İlahi deməli idi: “Yanğısı olanların hamısı yanıma gəlsin, ona görə ki, itirməli bir şeyimiz yoxdur. Mən yalnız hazır olanları içirəcəyəm”. O heç bir şərt qoymur. Gəlin, xahiş eləyin – almaq üçün bu yetərlidir, hamı onun sevgisindən Dirilik Suyu alacaq”.

* * *

182

Dzen rahibləri meditasiya ilə məşğul olmaq istəyəndə daşla üzbəüz əyləşirlər. “İndi bu qayanın bir qədər böyüyəcəyini gözləyəcəyəm”, – onlar deyirlər. Müəllim söylədi: “Ətrafımızdakı hər şey daim dəyişir. Hər gün Günəş yeni dünyanın üzərində işıq saçır. O, bizim çətinlik adlandırdığımız yeni təkliflər, imkanlarla doludur. Amma hər günün başqa günlərdən necə fərqləndiyini sezmirik. Bu gün haradasa sizi xəzinə gözləyir. Bu, ötəri təbəssüm, amma həm də böyük qələbə ola bilər – əhəmiyyəti yoxdur. Həyat böyük və kiçik möcüzələrdən ibarətdir. Heç bir şey darıxdırıcı deyil, çünki hər şey daim dəyişir. Bu aləmə darıxdırıcılıq xas deyil”. Şair E.S.Sternz¹ yazıb: “Çoxlu yol keç, öz evinə qayıt, hər şeyə, sanki, ilk dəfə gördüyün tək bax”.

¹ Eliot Tomas Sternz (1888–1965) – ingilis-amerikan şairi, “üsyankar modernizmin” rəhbərlərindən biri. 1948-ci ildə Nobel mükafatına layiq görülüb.

BEŞİNCİ DAĞ

(roman)

BEŞİNCİ DAĞ

(roman)

A.M.-yə, sabahın döyüşçüsünə və
Mauro Salleşə həsr olunur.

MÜƏLLİFİN ÖN SÖZÜ

Mənim “Kimyağər” romanımın əsas mənasını çar Məlkisədəkin çoban Santyaqoya müraciət edərək dediyi aşağıdakı cümlə ilə vermək olar: “Nə vaxtsa sən nəyisə olduqca çox arzulasan, bütün Kainat sənə bu arzuna çatmağa kömək eləyəcək”.

184

Mən buna bütün qəlbimlə inanıram. Bununla belə, bir ömür yaşamaq və öz taleyinin reallaşmasına nail olmaq bütöv bir sıra mərhələ keçməyi nəzərdə tutur, hansı ki mənası çox vaxt bizim dərkimiz üçün mümkünsüz olur. Bu mərhələlərin məqsədi hər dəfə bizi öz taleyimizin yoluna qaytarmaq, ya da bizə öz tapşırıqlarımızı həyata keçirməyə kömək eləyən dərslər verir. Elə düşünürəm ki, öz həyatımdan bir epizod danışmaqla bu sözlərin mənasını daha da aydınlaşdıraram. 12 avqust 1979-cu ildə mən yatmağa uzanarkən bir şeyi dəqiq bilirdim: otuz yaşında öz mənsəbimin pik nöqtəsinə çatacağam. Brazilyada “CBS” studiyasının bədii direktoru işləyirdim. Təzəlikcə məni ABŞ-a, səs yazmaqla məşğul olan şirkətin direktoru ilə görüşə dəvət eləmişdilər. Bütün planlarımı həyata keçirmək üçün mənə tam azadlıq verildiyinə əmindim. Əlbəttə, mənim ən əziz arzum – yazıçı olmaq – bir qədər kölgədə qalırdı, amma bunun nə əhəmiyyəti var idi? Hər halda, real həyat mənim təsəvvür elədiyimə qətiyyən oxşamırdı. Brazilyada yalnız ədəbiyyatla məşğul olub yaşamaq olmaz.

Həmin gecə mən öz arzumdan birdəfəlik imtina eləməyi qərara aldım: belə, ya da elə – həyata uyğunlaşmaq lazım gəlirdi. Əgər qəlbim buna müqavimət göstərsə, bir qədər hiyləgərlik eləyərdəm, hərdənbir musiqilərə söz, ya da han-

sısa qəzet üçün məqalələr yazaram. Qalanına isə əmin idim: həyatım başqa axarla getsə də, heç də maraqsız olmamışdı və musiqi dünyasında məni parlaq gələcək gözləyirdi.

Mən yuxudan oyanan kimi telefon zəng çaldı: şirkətin prezidenti idi. Onun sözlərindən aydın oldu ki, məni hər hansı bir izahat vermədən işdən azad eləyiblər. Sonrakı iki il ərzində müxtəlif qapıları döydüm, amma bu sahədə iş ala bilmədim.

“Beşinci dağ” üzərində işimi qurtararkən mən bu hadisəni də və həyatımda labüd olan başqa təzahürləri də xatırladım. Hər dəfə mənə elə gələndə ki, guya, zirvəyə çatmışam, dərhal da aşağı yuvarlanmışam. Mən özümdən soruşdum: nəyə görə belə olur? Doğrudanmı, mən əbədi olaraq arzulanadığım nöqtəyə yaxınlaşmağa, amma heç vaxt ona çatmağa məhkum edilmişəm? Doğrudanmı, Tanrı bu qədər qəddardır, mənə ilğım göndərir – üfüşdə vahə – yalnız ona görə ki, mən səhranın ortasında susuzluqdan ölüm?

Mənə bunun belə olmadığını dərk eləmək üçün çox vaxt lazım gəldi. Bir para hadisələr həyatımızda ona görə baş verir ki, bizi Taleyin həqiqi yoluna qaytarsınlar. Başqaları isə həyata biliklərimizi tətbiq eləmək üçün lazımdır. Bəzi hadisələr isə bizi öyrətmək üçündür.

“Zəvvarlıq” kitabımda mən bu dərslərin heç də həmişə ağrılarla və iztirablarla bağlı olmadığını göstərmək istəmişəm. Onlara ciddi və diqqətlə yanaşmaq kifayətdir. Bunu başa düşmək mənim həyat yolumda həqiqi xoşbəxtlik olub. Amma mən kifayət qədər hazırlıqlı və diqqətli olsam da, həyatımda baş verən bəzi hadisələrin mənasını heç də başa düşə bilmədim.

Yuxarıda qeyd olunan hadisəni belə nümunələrdən hesab eləmək olar. Mən həqiqi peşəkar idim, işimə bütün qəlbimi qoyurdum. Bəzi öz ideyalarımı indiyə kimi də olduqca uğurlu hesab edirəm. Amma zərurət məhz heç vaxt olmadığı kimi sakit və özüməinamlı olanda baş verdi. Düşünürəm ki, çox adam buna bənzər hallar keçirib. Yer üzündə zərurət hər bir adamın həyatına toxunub. Bəziləri dözüblər, bəziləri geri çəkiliblər, amma hər bir adam öz faciəsini yaşayıb.

Niyə? Bu suala cavab vermək üçün mən İliya ilə birlikdə Akbara getdim.

Paulo Koelyo

“Və dedi:

Sizə səmimi deyirəm: heç bir peyğəmbər öz vətənidə qəbul olunmur. Həqiqətən də, sizə deyirəm: İliyanın vaxtında İsraildə çoxlu dul qadın olub, göy üç il altı aylığa tutulanda, beləliklə, yer üzündə böyük aclıq başlayanda İliya onlardan heç birinin yanına göndərilməmişdi, yalnız Sareptaya, sidonlu dul qadının yanına göndərilmişdi”.

Lukadan, 4:24-26

PROLOQ

186

Bizim eradan əvvəl 870-ci ilin başlanğıcında Finikiya dövləti – israililər onu Livan adlandırırdılar – artıq üç yüz il idi ki mövcud idi. Finikiyanın elə də siyasi nüfuzu yox idi, saysız-hesabsız müharibələrdən sarsılaraq yer üzündə yaşamaq üçün onun sakinlərinə ticarəti inkişaf elətdirmək lazım gəldi, həm də onlar bu sahədə heç də az uğur qazanmadılar. Finikiyalılar öz uğurları ilə öyünməkdə haqlı idilər. İsrail çarı Solomonla təxminən bizim eradan əvvəl 1000-ci ildə bağlanan saziş onlara daha müasir donanma yaratmağa və ticarət dövrüyəsini artırmağa imkan verdi. O vaxtdan da başlayaraq Finikiya uğurla inkişaf eləməyə başladı.

Bu zamanlarda Finikiya dənizçiləri İspaniyanın və Atlantik okeanının sahillərinə kimi gedib çıxdılar. Hələ elm tərəfindən təsdiq edilməyən belə bir nəzəriyyə var ki, finikiyalılar hətta Braziliyanın şimal-şərqində və cənubunda da olublar. Onlar gəmilərdə şüşə, sidr taxtası, silah, dəmir və fil sümüyü daşıyırdılar. Biblos, Tir və Sidon kimi böyük şəhərlərin sakinləri rəqəmlərlə, astronomiya ilə, şərabçılıqla tanış idilər və artıq, az qala, iki yüz il idi ki, yunanların “alfavit” adlandırdıqları yazı işarələrindən istifadə eləyirdilər.

Bizim eradan əvvəl 870-ci ilin əvvəlində ucqar şəhər Nineviyada hərbi müşavirə oldu. Assuriya sərkərdələri qərara aldılar ki, Aralıq dənizinin sahillərindəki ölkələri işğal eləmək üçün qoşun göndərsinlər. Hücum eləmək üçün seçdikləri ilk ölkə Finikiya oldu.

Bizim eradan əvvəl 870-ci ilin başlanğıcında İsrail şəhəri Qalaadda da iki nəfər at tövləsində gizlənərək anban ölümü gözləyirdi.

BİRİNCİ HİSSƏ

– Mən Allaha ibadət elədim, o isə indi məni düşmənlərimin əlində saxlayır, – İliya dedi.

– Allah Allahdır, – ruhani cavab verdi. – O, Musaya demədi ki, o, xoşbəxtdir, ya xoşbəxt deyil; yalnız dedi: “Mən varam”. Demək, günəşin altında nə varsa, odur, həm evi dağdan ildırım, həm də onu yenidən tikən insanın əlidir.

Söhbət qorxunu dağıtmaq üçün yeganə vasitə idi, hər an onların gizləndikləri at tövləsinə döyüşçülər girə bilər, onları tapıb seçim qarşısında qoyardılar: ya Vaala, Finikiya allahına səcdə eləyəcək, ya da edam olunacaqlar. Döyüşçülər hər bir evi axtarır, peyğəmbərlərə ya öz dinlərini qəbul elətdirirdilər, ya da onları öldürürdülər.

Bəlkə də, ruhani başqa dini qəbul eləyər və ölümdən yaxa qurtarardı. Amma İliyanın seçimi yox idi, hər şey onun günahı ucbatından baş verirdi və İezavel nəyin bahasına olursa olsun, onun başını əldə eləmək istəyirdi.

– Mələk cənab mənə çar Axavin yanına getməyi və ona xəbərdarlıq eləməyi buyurdu ki, nə qədər ki İsrail Vaala səcdə eləyir, yağış yağmayacaq, – sanki, mələyin səsini eşitməsinə haqq qazandıraraq o dedi: – Amma Allah öz işlərini tələsmədən görür; o vaxta, quraqlıq öz işini görə-nə kimi çarıca İezavel Allaha inananların hamısını məhv eləyər.

Ruhani heç nə demədi. O, bu haqda düşünürdü: Vaala səcdə eləsin, ya Allah yolunda ölsün?

– Allah kimdir? – İliya davam elədi. – Omu atalarının dininə xəyanət eləməyənləri edam eləyən döyüşçünün qılıncını saxlayır? Omu taxta yadelli çarıcanı çıxartdı ki, bütün bu bədbəxtliklər bizim başımıza gəlsin? Məgər Allah özünə inananları, günahsızları, Musanın yoluyla gedənləri öldürmürmü?

Ruhani qərara gəldi: o ölməyi üstün tutdu. O gülümsədi, çünki ölüm haqqında düşünmək daha onu qorxutmurdu. Üzünü gənc peyğəmbərə doğru döndərərək onu sakitləşdirməyə çalışdı.

– Bir halda ki sən onun qərarlarına şübhə eləyirsən, Allahın özündən soruş, – o dedi. – Mən artıq öz taleyimlə barışdım.

– Bizim amansızcasına öldürülməyimizi Allah arzulaya bilməz! – İliya təkid elədi.

– Allah hər şeyə qadirdir. Əgər O, təkcə bizim yaxşı-
lıq dediyimizi yaratsaydı, biz ona qüdrətli deyə bilməzdik, O yalnız yer üzünün bir hissəsinə hökm edərdi, ondan daha qüdrətli isə onun işlərinə nəzarət edər və onları mühakimə edər. Belə olan halda mən güclü olana səcdə edərdim.

– Əgər o, hər şeyə qadirdirsə, nəyə görə onu sevənləri əziyyətlərdən qurtarmır? Nəyə görə bizi xilas eləmir, düşmənlərinə isə hakimiyyət və şöhrət bəxş eləyir?

– Bilmirəm, – ruhani cavab verdi. – Amma səbəbi var və ümid eləyirəm ki, tezliklə bu səbəbi öyrənərəm.

– Sən cavabı bilmirsən.

– Bilmirəm.

Onlar sükuta qərq oldular. İliya küreklərinin arasıyla necə tər axdığına hiss elədi.

– Sən qorxubsan, mənə artıq öz taleyimlə barışmışam, – ruhani izah elədi. – Bax buradan çıxacağam və bu əzaba son qoyacağam. Hər dəfə küçədə bağırtdı eşidəndə mən əzab çəkirəm, mənim saatım gələndə halımın necə olacağını təsəvvür eləyirəm. Nə qədər ki bu bağlı yerdə oturmuşuq, mən artıq yüz dəfə ölmüşəm, amma bir dəfə də ölə bilərdim. Bir halda ki salamat qurtara bilməyəcəyəm, bu nə qədər tez olsa, o qədər yaxşıdır.

O haqlı idi. İliya da həmin qışqırıqları eşidirdi və labüd ölümü gözləmək artıq dözülməz olmuşdu.

– Mən səninlə gedirəm. Mən bir neçə saat artıq yaşamaq uğrunda mübarizə aparmaqdan yorulmuşam.

O ayağa qalxdı, qapını açdı və at tövləsinə burada gizlənən iki nəfəri işıqlandıran günəşin işıqlarını buraxdı.

Ruhani onun əlindən yapışdı və onlar yollarına davam elədilər. Əgər bağırtdılar və iniltilər sakitliyi pozmasaydı, bu gün adı bir şəhərin adı bir günü olardı – günəş elə də yandırmır, uzaq okeandan yüngül xoş külək əsir, küçələr tozudur, evlər gildən və küləşdəndir.

– Bizim qəlblərimizə ölüm qorxusu hakim kəsilib, gün-sə elə gözəldir, – ruhani dedi. – Dəfələrlə, nə vaxt ki mən Allahla və dünya ilə dostcasına yaşadım, hava dəhşətli dərəcədə pis olurdu! Külək səhralardan qumu gətirib gözlərimə doldururdu və mən iki addımlığımda heç nəyi görmürdüm. Heç də həmişə onun niyyətləri bizim hiss elədiklərimizlə üst-üstə düşmür, amma mən dəqiq bilirəm ki, onun bütün bunlar üçün öz səbəbləri var.

– Sənin inamın böyükdür!

Ruhani göyə baxdı, sanki, nə haqdasa düşündü. Sonra İliyaya müraciət elədi:

– Belə heyrətlənməyə dəyməz, mən özüm özümlə höcətləşmişəm. Höcət eləmişəm ki, Allah var.

– Sən ki peyğəmbərsən, – İliya etiraz elədi. – Axı sən də mənim kimi səs eşidirsən və bu dünyadan başqa da dünya olduğunu bilirsən.

– Bəlkə, bu yalnız mənim təsəvvürümdür.

– Sən Allahın işarələrini görübsən, – artıq öz yol yoldaşının səsinə həyəcanı hiss edən İliya təkidlə dedi.

– Bəlkə, bu yalnız mənim təsəvvürümdür, – ruhani təkrar elədi. – Əslində isə mənim özümün özümlə höcət eləməyim məndə olan hər şeydir. Mən özüm özümü inan-dırırım ki, hər şey Allah-taalanın iradəsi ilə olur.

Küçələrdə adam yox idi. Öz evlərində oturan şəhər sakinləri əcnəbi çarıcanın göstərişini yerinə yetirən Axavin əsgərlərinin nə vaxt işlərini qurtaracağını, İsrailin peyğəmbərlərini edam eləyəcəklərini gözləyirdilər. İliya ruhani ilə yanaşı gedir və hiss edirdi ki, hər bir pəncərədən, hər bir qapının arxasından kimsə onları izləyir və baş verənlərdə onu günahlandırır.

– Mən peyğəmbərin iştirakını xahiş eləmədim. Yəqin, bunun hamısı mənim təxəyyülümün məhsuludur, – İliya fikrini söylədi.

Amma dülgər emalatxanasında baş verən hadisədən sonra o, bunun belə olmadığını başa düşdü.

Uşaqlıqdan o, səsləri eşidir və mələklərlə danışdı. Məhz o zaman onun valideynləri keşişə müraciət eləməyi qərara aldılar. Oğlana çoxlu sual verəndən sonra keşiş

qərara gəldi ki, o, peyğəmbərdir, “nəbi”, “ruh insan”, “Allahın seçdiyi” dir.

Oğlanla xeyli söhbət eləyəndən sonra keşiş onun valideynlərinə dedi ki, onlar oğlan nə deyirsə, hamısına ciddi yanaşmalıdırlar.

Keşişin yanından çıxandan sonra valideynləri tələb elədilər ki, İliya bir daha heç kimə nə eşitdiyi və nə gördüyü haqda heç nə danışmasın. Peyğəmbərlər hakimiyyətlə qarşılaşası olurlar, bu isə həmişə təhlükəli olur.

Hər halda, İliya bir daha çarları və keşişləri maraqlandıran nə isə eşitmədi. O yalnız öz mələk-qoruyucusu ilə söhbət eləyirdi və onun öz həyatına aid olan məsləhətlərə qulaq asırdı; zaman keçdikcə ona elə şeylər görünürdü ki, bunları heç cür başa düşə bilmirdi – uzaq okeanlar, dağlar, dairəvi gözləri və qanadları olan tamamilə qəribə varlıqlar. Hər şey qurtarandan sonra valideynlərinə qulaq asaraq nə qədər mümkünsə gördüklərini tez unutmaq istəyirdi.

Buna görə də səsler və görüntülər ona daha gec-gec baş çəkməyə başladı. Valideynləri razı idilər və daha onunla bu mövzuda söz salmırdılar. İliya özünü dolandıra biləcəyi yaşa çatanda valideynləri kiçik bir dülgər emalatxanası açmağa bilsin deyərək ona pul verdilər.

İliya dəfələrlə Qalaad küçəsindən keçən, xəz paltar geymiş, üstündən də dəri kəmərlər çəkib bağlamış başqa peyğəmbərləri ehtiramla seyr edirdi. Onlar deyirdilər ki, Tanrı onları seçib ki, onlar seçilmiş xalq arxalarınca aparınsınlar. Əlbəttə, bu, onun işi deyildi, o, başqa “seçilmişlər” kimi yer üzündə heç bir halda oyun havaları ilə və özünə əziyyət verməklə bədəni müqəddəs lərzəyə gətirməyə çağırmazdı, – o, ağrıdan qorxurdu. O, ömründə heç vaxt Qalaad küçəsi ilə gedərək çapıqlarını və qamçı yaralarını fəxrlə nümayiş elətdirməzdi, – o olduqca ağırək idi.

İliya özünü adi insan hesab edirdi, həqiqətən də beləydi. O, digərləri kimi geyinirdi və yalnız adi ölümə məhkum edilənlər kimi qorxulara və günahlara görə izzət çəkirdi. Öz peşəsinə yaxşı yiyələnə bildiyi üçün ona bu səsler daha az eşidilirdi, nəhayət, bu səsler tamam eşidilməz oldu – axı öz işiylə məşğul olan yetkin adamların buna vaxtları qal-

mır. Valideynləri oğlanlarından razı idilər və həyat sakit və dinc halda davam eləyirdi.

Zaman keçdikcə keşişin balaca oğlanla söhbəti yarı-
unudulmuş xatirəyə çevrildi. İliya inana bilmirdi ki, qüdrətli Allah onun qanunlarına hörmət eləsinlər deyə adamlarla danışmalıdır. Nə vaxtsa çoxdan onunla baş verənlər və onun uşaqlığının özü yalnız qayğısız uşağın fantaziyası idi. Qalaadda, onun doğma şəhərində adamlar var idi ki, yerli sakinlər onları dəli hesab eləyirdilər. Onlar iki sözü bir-birinə bağlaya bilmirdilər və onların Allahın səsini dəlinin sayıqlamasından ayırd eləyə bilmək bəsirətləri yox idi. Onlar bütün ömürlərini küçələrdə keçirir, dünyanın sonu haqda danışır və sədəqə ilə dolanırdılar. Lakin birçə keşiş belə onları “Allahın seçilmişsi” hesab eləməirdi.

Hərdənbir İliya bu qənaətə gəlirdi ki, keşişlər özləri heç vaxt öz dediklərinə əmin deyillər. “Allahın seçilmişləri” ona görə varid olmuşdular ki, ölkə hansı yolla gedəcəyini bilmirdi, daxili müharibələrdən dağılırdı, hökmdarlar saatba-saat dəyişirdi. Və dəlillərlə peyğəmbərlər arasında fərq yox idi.

Çar Axavın və Tir şahzadəsi İezavelin toyu haqda eşidəndə İliya buna o qədər də əhəmiyyət vermədi. İsrailin başqa çarları da belə elədilər və bunun nəticəsində də uzun illər ölkədə sülh bərqərar oldu. Livanla uğurla ticarət eləyirdilər. Qonşu ölkənin sakinlərinin olmayan allahlara səcdə eləmələri, ya da ilahiləşdirilmiş dağlara və heyvanlara oxşayan qəribə bütələrə etiقاد eləmələri İliyanı elə də təsirləndirmirdi. Vicdanlı ticarət – bax onun üçün ən mühüm olan bu idi. Əvvəllər olduğu kimi, İliya Livandan sidr ağacları alır və öz dülgər emalatxanasında hazırladığı malları satırdı. Bu ölkənin sakinləri bir qədər təkəbbürlü olsalar da, özləri özlərini dərillərinin xüsusi rənginə görə “finikiyalı” adlandırsalar da, Livan tacirlərindən heç biri İsraildəki qarışıqlıqdan istifadə eləyərək varlanmağa cəhd göstərmirdi. Onlar aldıkları malın haqqını düz verir və İsrailin siyasi işlərinə və daxili müharibələrinə qarışmırdılar.

Taxta çıxandan sonra İezavel tələb elədi ki, Axav tək Allaha olan etiquadını Livanın allahlarına olan etiquadına dəyişsin.

Əvvəllər də belə hallar olmuşdu. İliya Axavın razılaşmasından qəzəblənsə də, İsrailin Allahına səcdə etmək-də və Musanın qanunlarına itaət etməkdə davam edirdi. “Bu keçib-gedəcək, – o düşünürdü. – İezavel Axavı başdan çıxarıb, ancaq bütün xalqı inandırmaq gücündə deyil”.

İezavel xüsusi qadın idi; o inanırdı ki, allah Vaal tərəfindən bu dünyaya ona görə göndərilib ki, ölkələri və xalqları öz dininə döndərsin. Gözləməyi bacaran və hiyləgər qadın tək Allahdan üz döndərən hər kəsi mükafatlandırır. Axav Samaridə Vaal üçün məbəd tikilməsinə və onun içərisinə də qurbangah qoyulmasına göstəriş verdi. Ziyarət başladı və hər yerdə Livan allahlarına sitayiş vüsət aldı.

“Bu keçib-gedəcək. Yəqin, bir nəslin dözməsi lazım gələcək, amma bu keçəcək” – əvvəl olduğu kimi, İliya düşündü.

192

Bax o nə gözləyirdisə, o da baş verdi. Bir dəfə axşam İliya emalatxanasında mizin üst taxtasını rəndələyib qurtarmışdı ki, birdən hava qaranlıqlaşdı və ətrafında minlərlə ağ ulduz sayrıışmağa başladı. O, qeyri-adi başağrısı hiss elədi, oturmaq istədi, amma nə əlini, nə də ayağını hərəkət elətdirə bilmədi.

“Mən öldüm, – o, həmin an düşündü. – İndi Allahın bizi öləndən sonra hara göndərdiyi mənə məlumdur – göyün mərkəzinə”.

Ulduzlardan biri o birilərdən daha gur işıq saçdı və qəfildən, sanki, eyni zamanda hər tərəfdən səslər gəldi.

Bu, ona Allahın sözləri idi: “Axava denən, qarşısında durduğun İsrailin Cənab Allahıdır, bu illərdə nə şəh, nə də yağış olmayacaq, yalnız mənim sözümə görə”.

Sonrakı an hər şey əvvəl olduğu kimi oldu – emalatxananın divarları, axşam işığı, küçədə oynayan uşaqların səsi.

Həmin gecə İliya yata bilmədi. Çox illər keçəndən sonra ona uşaqlıqda hiss elədikləri qayıtdı, amma onunla mələk-qoruyucusu yox, kimsə daha əzəmətli və güclü olan danışıdı. O, əgər öz tapşırığını yerinə yetirməzsə, bütün ticarətinin lənətlənəcəyindən qorxdı.

Növbəti səhər ona nə buyurulubsa, yerinə yetirməyi qərara aldı. Nəhayət, o yalnız haqqında heç nə bilmədiyi-nin elçisi idi, ondan tələb olunanı yerinə yetirən kimi səs onu narahat eləməyə son qoyacaqdı. Çar Axavla görüş-məyə nail olmaq çətin deyildi. Çox illər bundan əvvəl, çar Solomon taxta çıxanda peyğəmbərlər ticarətdə və ölkənin idarə edilməsində xüsusi çəkiyə malik oldular. Onlar evlə-nə bilərdilər, uşaqları ola bilərdi, amma həmişə öz ağala-rının sərəncamında olmalıydılar ki, hökmdarlar heç vaxt düz yoldan çıxma bilməsinlər. Ənənəyə görə, məhz “Allahın seçilmişləri”nin hesabına döyüzlərdə çoxlu qələbə qazanıl-dığı hesab olunurdu. İsrail ona görə yaşayırdı ki, hökmdar-ların yanında həmişə onlar düz yoldan saparlarsa, onları düz yola qaytaran peyğəmbərlər var idi.

İliya saraya gəldi və əgər Finikiya allahlarından imtina eləməzlərsə, İsraili gözləyən quraqlıq haqda çarı xəbərdar elədi.

Hökmdar onun sözlərinə elə də xüsusi əhəmiyyət ver-mədi, amma Axavla yanaşı oturan və ona diqqətlə qulaq asan İezavel isə İliya nə danışdısa, ondan ətraflı soruşma-ğa başladı. İliya gördükləri haqda, başındakı ağrı, mələyə qulaq asarkən vaxtın necə dayandığını hiss eləməsi haqda danışdı. Başına gələni danışarkən o, haqqında bu qədər danışılan çariçanı yaxşıca gözdən keçirməyə fürsət tapdı. Onun indiyə kimi görə bildiyi ən gözəl qadınlardan biri idi, uzun qara saçları kəmərinə kimi tökülmüşdü, elastiki, boylu-buxunlu qaməti vardı. Qarabuğdayı sifətində işil-dayan yaşıl gözləri aramsız olaraq İliyanın gözlərinin içinə baxırdı.

O, öz missiyasını yerinə yetirdiyinə və indi öz ema-latxanasına işə qayıda biləcəyinə əmin halda sarayı tərk elədi. Geri qayıdarkən o, iyirmi üç yaşının bütün qızğın-lığı ilə İezaveli arzuladı və Allahdan xahiş elədi ki, onun da qabağına livanlı qadın çıxsın – onlar necə də gözəl idilər! – belə qarabuğdayı və yaşıl gözləri də sirlə dolu.

Günün qalanını emalatxanada işlədi və gecə sakit yatdı. Dan yeri söküləndə ruhani onu yuxudan oyatdı. İezavel çarı inandıra bilmişdi ki, peyğəmbərlər İsrailin bundan sonrakı çiçəklənməsi üçün təhlükə törədirlər. Axavın əsgərlərinə

Allaha olan müqəddəs inamından dönməyən hər kəsi edam eləmək əmr olunmuşdu.

Lakin İliyanın seçmək imkanı yox idi. O ölməliydi.

İki gün İliya və ruhani Qalaadın cənubundakı at tövləsində gizləndilər. Bu müddət ərzində dörd yüz əlli peyğəmbər edam olundu. Amma əvvəllər özlərini küçələrdə qamçılayan və dünyanın sonu haqqında danışan peyğəmbərlərin çoxu indi yeni dini qəbul eləməyə razılıq verdi.

Sərt vıyltı və onun arxasınca da yerə dəyənin boğuc səsi İliyanı düşüncələrdən ayırdı. O, həyəcanlanmış halda yol yoldaşına tərəf döndü:

– Nə oldu sənə?

Cavab eşitmədi. Düz ürəyinin başından oxla vurulan ruhani yerə sərilmişdi.

194

Onun qarşısında döyüşçü dayanmışdı və yenidən yayı dartırdı. İliya ətrafa baxdı, evlərin qapı və pəncərələri bağlı idi, göydə günəş parıldayırdı, okeandan yüngül külək əsirdi. O, okean haqda çox eşitmişdi, bax, bir daha okeanı görə bilməyəcəkdi. Qaçmaq istədi, amma bilirdi ki, yaxındakı döngəyə özünü yetirənə qədər ox ona çatacaq.

“Əgər alınma oxdan ölmək yazılıbsa, qoy kürəyimdən dəysin” – İliya düşündü.

Döyüşçü yenidən kamanı qaldırdı. Öz təəccübünə rəğmən İliya heç nə hiss eləmirdi: nə qorxu, nə də yaşamaq ehtirası. Sanki, hər şey çoxdan müəyyən olunmuşdu və onların hər ikisi – döyüşçü və o özü – kim tərəfindənsə yazılmış pyesdə rol oynayırdı. O, öz uşaqlığını, Qalaadda keçirdiyi gecələri və gündüzləri, emalatxanasında hələ qurtarmadığı işini xatırladı. Oğlanlarının peyğəmbər olmasını istəməyən atasını və anasını xatırladı. İezavelin gözlərini və çar Axavı xatırladı.

O düşündü: qadın məhəbbətinin nə olduğunu dərk eləmədən iyirmi üç yaşda ölmək necə də mənasızdır.

Əl yayı dartdı, ox havanı yardı, İliyanın sağ qulağının yanında cingildədi və onun arxasındakı tozlu torpağa yanı üstə düşdü.

Döyüşçü yaya yeni ox qoydu və nişan aldı. Amma o, oxu atmazdan əvvəl, diqqətlə İliyanın gözlərinə baxdı.

– Mən Axavın əsgərlərinin içərisində ən yaxşı atıcıyam, – o dedi. – Yeddi il ərzində mən bircə dəfə də hədəfdən yayınmamışam.

İliya geri çevrildi və ruhaninin cəsədinə baxdı.

– Bu ox sənin üçün nəzərdə tutulmuşdu.

Əsgər oxu tarım çəkmiş halda saxlamışdı, amma onun əlləri titrəyirdi.

– Yeganə ölməli olan peyğəmbər İliyadır. Qalanları Vaalın dinini qəbul eləyə bilirlər.

– Elə isə işini başa çatdır.

Onu öz sakitliyi heyrətləndirirdi. Gecələr at tövləsində o, dəfələrlə ölümü təsəvvür eləmişdi və indi başa düşürdü ki, elə qorxmağa dəyməzmiş. Bir neçə dəqiqədən sonra hər şey qurtaracaqdı.

– Bacarmıram, – döyüşçü dedi. Ox onun titrəyən əllərində əsirdi. – İtil mənim gözümdən get. Görünür, mənim oxumu Allah özü yayındırdı və əgər səni öldürərəmsə, o, məni cəzalandırar.

– Tez məni öldür, – o dedi. – Məni əzab çəkməyə məcbur eləmə.

İliya sağ qala biləcəyini nə qədər aydın dərk elədisə, onu bir o qədər çox ölüm qorxusu bürüdü. Haradasa uzaqlarda hələ də okeanı görə bilmək, qadınla qarşılaşmaq, ailə qurmaq və emalatxanadakı işini qurtarmaq ümidləri baş qaldırırdı.

Döyüşçü ətrafa boylandı ki, bu mənzərəni kiminsə görmədiyinə əmin olsun. Sonra kamanı endirdi, oxu gizlətdi və döngədə yox oldu.

İliya ayaqlarının necə zəiflədiyini hiss elədi. Ona ölüm qorxusu yeni qüvvə ilə hakim kəsildi. Yubanmadan qaçmaq, Qalaaddan yox olmaq, bir daha heç vaxt yayı çəkmiş döyüşçü ilə üz-üzə gəlməmək lazım idi. O, bu taleyi özü seçməmişdi və Axavın yanına da qonşuların içində, guya, çarın özüylə danışa bildiyi haqda lovğalanmağa getməmişdi. Onun günahı deyildi ki, peyğəmbərləri öldürürdülər, xüsusən də o, möcüzə gördüyü üçün, vaxtın dayanmasında, emalatxananın isə işildayan ulduzcuqlarla dolmasında günahkar deyildi. O yoxlamaq istədi ki, görsün ruhaninin həyatını xilas eləmək olarmı, amma yenə də onu qorxu bürüdü və kimsə gəlməmişdən əvvəl qaçıb getdi.

O, gediş-gəliş olmayan cığırarla, elə də böyük olmayan Xoraf çayının sahilinə çıxana kimi xeyli qaçdı. Öz

qorxaqlığına görə xəcalət çəkirdi, amma sağ qaldığı üçün sevinirdi.

Su içdi, yerə oturdu və yalnız indi onu nə gözlədiyini başa düşdü: sabah nə isə yeməliydi, səhrada isə yemək tapa bilməzdi.

Öz emalatxanasını, yarımçıq qoyduğu işini xatırladı. Onun qonşular içərisində dostları var idi, amma onlara arxayın ola bilməzdi. Yəqin ki, onun qaçması haqdakı xəbər şəhərə yayılmışdı, qaçdığı və əsl möminləri əzablara məruz qoyduğu üçün hamı ona nifrət eləyirdi.

Onun nail olduğu hər şeyə son qoyuldu, yalnız ona görə ki, Allahın iradəsini yerinə yetirməyi qərara almışdı. Sabah, ya da sonrakı günlər, həftələr və aylar livanlı tacirlər onun qapısını döyəcəkdilər və kimsə onlara deyəcəkdi ki, emalatxananın sahibi qaçıb və axıdılan günahsız qanların səbəbkarı odur. Bəlkə də, deyərdilər ki, o, yeri və göyü himayə eləyən Allahları da məhv eləməyə cəhd göstərib. Tezliklə bu haqda İsrailin hüduvlarından kənarda da öyrənənlər və o, əbədi gözəllikdə livanlı qadından geri qalmayan qadınla evlənmək arzusu ilə vidalaşar.

196

“Haradasa gəmilər var”.

Hə, haradasa gəmilər var idi. Adətən, cinayətkarları, hərbi əsirləri, qaçaqları matros götürürdülər, axı bu, döyüşçülüyə nisbətən daha təhlükəli peşə idi. Döyüşçünün həmişə müharibədə sağ qalmaq şansı var, dəniz isə özündə qatillərdən ibarət olan çoxlu naməlum adamı əridir. Gəmi qəzaya uğrayanda bircə nəfər də sağ qalmır.

Gəmilər var idi, amma onlar Finikiya tacirlərinə məxsus idi. İliya cinayətkar, əsir və qaçaq deyildi, o, səsinə allah Vaala qarşı qaldırmağa cürət eləmiş insan idi. Finikiyalılar bunu öyrənən kimi onu öldürüb dənizə atardılar, çünki dənizçilər Vaalın və onun allahının tufanları və qasırgaları himayə elədiyinə inanırlar.

O, okeana gedə bilməzdi. Şimala gedə bilməzdi, çünki Livan orada yerləşirdi. Şərqə də gedə bilməzdi, orada hansısa İsrail tayfasının artıq iki nəslə bir-biri ilə müharibə aparırdı.

O, döyüşçü ilə üz-üzə dayananda öz sakitliyini xatırladı. Axı ölüm nə olan şeydir? Ölüm – yalnız bir andır. Hət-

ta sən ağrı hiss eləsən də, o, tezliklə keçir və Tanrı səni öz ağışuna qəbul eləyir.

O, yerə çökdü və uzun müddət göyə baxdı. Özüylə ruhaninin elədiyi kimi mübahisə eləmək istədi. Bu, Allahın varlığı haqqında yox – buna onun şübhəsi yox idi, – həyatın mənası haqqında mübahisə idi.

O, mələk cənabın dediyi kimi, tezliklə uzunsürən quraqlığın qurudacağı dağları və torpağı görürdü. Torpaq hələ çoxillik bolluca yağışların təravətini qoruyub saxlayırdı. O, tezliklə dayazlaşacaq Xoraf çayını gördü. Qızgınlıqla və səmimi halda dünya ilə vidalaşdı və Allahdan xahiş elədi ki, vaxtı çatanda onu qəbul eləsin.

O, öz varlığının mənası haqda düşündü və cavab almadı.

Hansı ölkəyə getmək haqda düşündü və başa düşdü ki, heç yerə gedə bilməz.

Sonrakı gün o qayıdacaq və təslim olacaq, hərçənd bu haqda düşünəndə yenidən onun varlığını qorxu bürüyürdü.

O, özünə hələ bir neçə saat da yaşayacağı ilə təsəlli vermək istədi. Amma bu, xırda-para şey idi. Axırda o, demək olar ki, həyatda insanın qərar qəbul eləməyə qadir olduğu günün olmadığını başa düşdü.

Növbəti gün İliya oyandı və yenidən Xoraf çayına baxdı.

Sabah, ya da bir ildən sonra ondan yalnız xırda çınqıllarla və girdə daşlarla örtülən yol qalacaqdı. Əvvəllər olduğu kimi, yerli sakinlər ona yenə də Xoraf deyəcəkdilər və əvvəllər çayın axdığı yeri göstərərək deyəcəkdilər: “Buradan uzaqda deyil, çayın sahilindədir”. Səyyahlar ora gedəcək, girdə daşları və xırda çınqılları görüb düşünəcəklər: “Nə vaxtsa burada çay olub”. Amma çaya onun çay olması üçün və yanğını söndürmək üçün lazım olan yeganə şey – su bir daha oradan axmayacaqdı.

İnsanın qəlbi də çay və bitkilər kimi yağışa ehtiyac duyur. Xüsusilə də yağışda həyatın mənası, inamı və ümidi var. Adamlar deyər bilərlər: “Bu bədəndə nə vaxtsa insan yaşayıb”. Bu haqda düşünmək vaxtı deyil. İliya onlar

at tövləsindən getməmişdən azacıq əvvəl ruhani ilə olan söhbətini yenidən xatırladı. Əgər bir dəfə ölmək mümkündürsə, dəfələrlə ölməyin nə mənası var idi? Onun işi yalnız İezavelin döyüşçülərini gözləmək idi. Onların gələcəyinə zərrəcə də şübhəsi yox idi, axı Qalaaddan qaçış yolları elə də çox deyildi. Cinayətkarlar həmişə səhraya qaçırıldı, orada da onları bir neçə günə ölüm yaxalayır, ya da Xoraf çayının sahilinə, onları da orada, nəhayət ki, tuturdular.

Tezliklə keşikçilər burada olacaqdılar və onları görəndə o sevinəcəkdİ.

O, çayın şəffaf suyundan içdi. Üzünü yudu və kölgədə oturub təqibçilərini gözləməyə başladı. İnsan öz taleyi ilə mübarizə apara bilməz. O, mübarizə aparmağa cəhd elədi və məğlub oldu.

198

Keşikçilər onu peyğəmbər kimi qəbul eləsələr də, o, dülgərlərlə məşğul olmağa üstünlük verdi. Amma Allah onu yenidən həqiqi yola qaytardı.

Allah tərəfindən hər bir adamın alınına yazılan taleyindən təkəcə o, üz döndərmək istəməmişdi. Onun çox gözəl səsi olan dostu var idi. Valideynləri ona müğənni olmağa icazə vermədilər, belə ki, o, bu peşəsi ilə ailəni hörmətdən salardı. Uşaqlıqda onun qız tanışlarından birinin rəqs etmək üçün xüsusi qabiliyyəti var idi. Ailəsi ona rəqs eləməyi qadağan elədi, axı çar onu öz sarayına apara bilərdi, çarınsa taxtda nə qədər olacağını heç kim bilmirdi. Sonra da sarayda əxlaq pozğunluğunun hökm sürdüyünü güman eləyirdilər, bu isə onu uğurlu ailə qurmaqdan məhrum eləyirdi.

“Doğulduğu gündən insan öz taleyini aldatmağa cəhd eləyir”.

“Allah bizim qəlblərimiz qarşısında yalnız gücü çatmayan tapşırıqlar qoyur”.

“Niyə?”

“Yəqin, ənənəni qorumaq xatirinə”.

Bu, yaxşı cavab deyildi, uğursuzların cavabı idi.

“Livanın sakinləri ona görə bizi arxada qoyublar ki, onlar dənizçilərin ənənələrindən imtina eləməyi bacarıblar. Bütün dünya köhnə gəmilərdə üzəndə, livanlılar nəse

yenilərini hazırlamağı qərara aldılar. Bundan ötrü çoxu həyatını qurban verdi, amma əvəzində onların gəmiləri daha yaxşı oldu. İndi onlar bütün dünya ilə ticarət eləyirlər. Onlar buna nail olmaq üçün baha qiymət ödədilər, amma ödəməyə dəyərdi”.

Yəqin, insan taleyini ona görə aldadır ki, Allah ondan olduqca uzaqdadır. O, insanların qəlbini hər şeyin mümkün olacağı vaxtlar haqdakı arzuyla doldurub, özü isə başqa işlərlə məşğul olub. Dünya dəyişdi, yaşamaq daha çətin oldu, amma Allah yenə də insanların arzularını dəyişmək üçün qayıtmadı.

Allah uzaqdadır. Amma o, əvvəlki kimi mələkləri onun peyğəmbərləri ilə söhbət eləməyə göndərirdisə, demək, yer üzündə hələ çoxlu iş qalırdı. Beləliklə, cavab necə olacaqdı? “Yəqin, valideynlərimiz bizim onların səhvlərini təkrar eləyəcəyimizdən qorxurlar. Bəlkə də, onlar özləri heç vaxt səhvə yol verməyiblər və buna görə də çətin anlarda bizə kömək eləyə bilmirlər”.

O, indicə nəyisə başa düşəcəyini hiss elədi.

Yaxınlığında çay öz suyunu aparıb axırdı, göydə quzğunlar süzürdü, bitkilər inadla barsız qumlu torpağın altından baş qaldırırdı. Əgər onlar əcdadlarının səsinə qulaq assaydılar, əcdadları onlara nə deyə bilərdilər?

“Çay, öz şəffaf suların üçün yaxşı yer tap, orada suların günəşin şüaları altda bərq vura bilsin, çünki tezliklə səhra onları qurudacaq”, – əgər allahlar vardisa, su allahı belə deyərdi.

“Quzğunlar, siz qayaların və qumların arasındansa, özünüzə meşələrdə daha çox yem taparsınız” – quş allahı deyərdi.

“Otlar, öz toxumlarınızı buradan uzaqlara atın, axı dünya barlı və rütubətli torpaqlarla zəngindir və siz orada daha yaxşı bitəcəksiniz” – ot allahı deyərdi.

Amma Xoraf çayı, otlar və quzğunlar – onlardan biri yaxınlıqdakı budağın üzərinə qonmuşdu – başqa çayların, quşların və otların elədiklərini eləyə bilmirdilər.

İliya diqqətlə quzğuna baxdı.

– Deyəsən, mən xatırlamağa başlayıram, – o, quşa dedi. – Hərçənd bunun xeyri azdır, axı mən ölümə məhkum olunmuşam.

– Görürsən hər şey necə də sadədir, – deyəsən, quzğun cavab verdi. – Cəsarətli olmaq kifayətdir.

İliya gülümsədi, axı o, quzğunun səsini yamsılayırdı. Bu, əyləncəli oyun idi, bunu o, çörək bişirən bir qadından öyrənmişdi. O, beləcə də oyun oynamağa davam eləməyi qərara aldı. O soruşacaq və sanki, əsl müdrik kimi özü də özünə cavab verəcəkdi.

Bu zaman quzğun havaya yüksəldi. İliya yenidən İezavelin döyüşçülərini gözləməyə başladı – axı bir dəfə ölmək kifayətdir.

Bir gün də keçdi və yeni heç nə baş vermədi. Doğrudanmı, Qalaadda Allah Vaalın əsas düşməninin hələ də sağ olduğunu yaddan çıxartmışdılar? Nəyə görə İezavel onu təqib elətdirmirdi, axı o, əlbəttə, onun harada olduğunu bilirdi.

200

“Axı mən onun gözlərini gördüm – o, müdrik qadındır, – İliya öz-özünə dedi. – Əgər mən ölərəmsə, Allah yolunda şəhid olmuş hesab olunaram. Mənə qaçaq deyərlərsə, yaddaşlarda hətta mən özümün dediyimə inanmadığım kimi qorxaq olaraq qalaram”.

Hə, çarıçanın niyyəti beləydi.

Qaranlıq düşənə yaxın yenidən quzğun uçub gəldi – doğrudanmı, həmin quzğun idi? İliyanın artıq səhər gördüyü budağın üstündə oturdu. Quzğun dimdiyində bir tikə balaca ət parçası tutmuşdu. Birdən quş əti yerə saldı.

Bu, İliya üçün möcüzə idi. O, ağaca tərəf qaçdı, əti götürdü və onu yedi. O, bu ətin haradan gətirildiyini bilmirdi, heç bilmək də istəmirdi, mühüm olan aclığını qismən də olsa yatırtması idi.

Nə qədər qəribə olsa da, quzğun uçmurdu.

“Bu quş mənim burada acından öləcəyimi bilir, – İliya düşündü. – O, öz qənimətini yemləyir ki, sonra əsl ziyafət təşkil eləyə bilsin”. Bax İezavel də İliyanın qaçmaq hadisəsini Vaala olan inamı ilə bəsləyir.

Hansısa bir müddətə – insan və quş – göz qırpmadan bir-birinə baxdılar. İliya yenidən səhərki oyununu xatırladı.

– Quzğun, mən səninlə danışmaq istərdim. Bu gün səhər mən düşündüm ki, qəlbi mütləq qidalandırmalısan.

Əgər mənim qəlbim acılıqdan ölmədisə, onun deməyə sözü var.

Quş hərəkətsiz halda oturmuşdu.

– Onun deməyə sözü varsa, mən ona qulaq asmalıyam. – Axı mənim daha söhbət eləməyə bir kimsəm yoxdur, – İliya davam elədi.

Bütün təxəyyülünü köməyinə çağıraraq quzğuna müraciət elədi.

– Allah səndən nə gözləyir? – sanki o özü quzğun imiş kimi öz-özündən soruşdu.

– O, mənim peyğəmbər olacağımı gözləyir.

– Keşilər belə deyirdilər. Bəlkə, Allah heç də belə istəmir.

– Yox, məhz belə istəyir. Ona görə də mələk emalatxanaya gəlib mənə Axavla danışmağa göstəriş verdi. Bu səsi mən uşaqlıqda eşitmişdim...

... hansı ki hər kəs uşaqlığında eşidir – quzğun onun sözünü kəsdi.

– Amma hər kəs mələyi görə bilmir, – İliya dedi. Bu dəfə quzğun cavab vermədi. Bir qədər susandan sonra quş, daha doğrusu, günəşdən və təklidən sərsəmləyən İliyanın qəlbi sükutu pozdu.

– Çörək bişirən qadını xatırlayırsanmı? – o, özündən soruşdu.

İliya xatırladı. O gəlib onun üçün bir neçə məcməyi düzəltməyi xahiş eləmişdi. İliya onun sifarişi üzərində işləyəndə, qadın ona danışdı ki, onun işi Allahın varlığını göstərməyə qadirdir.

– Sənin necə zəhmət çəkdiyinə görə mühakimə yürüt-sək, mən sənin də eyni hissləri keçirdiyini görürəm, – qadın davam elədi. – Axı sən işləyəndə gülümsəyirsən.

Qadın insanları həyatda sevinənlərə və daim şikayətlənənlərə bölürdü. Axırıncılar həyatın mənasının Allahın adama göndərdiyi lənətdən ibarət olduğunu düşünürdülər: “Sənin üçün torpaq lənətləndi; sən bütün həyatın boyunca ondan ağrı ilə qidalanacaqsan”. Onlar öz əməklərindən həzz almırdılar və müqəddəs istirahət günləri üçün danırıdılar. Onlar Allahın sözündən öz mənasız həyatlarına haqq qazandırmaq üçün istifadə eləyir, ancaq onun həm də

Musaya dediklərini unudurdular: “Və Allah sənə yer üzündə bolluq verər, hansı ki o, bolluğu sənə verəcəyi haqda sənin əcdadlarına söz vermişdi”.

– Hə, mən bu qadını xatırlayıram. O haqlıydı, mən emalatxanadakı işimi sevirdim. Öz əllərimlə düzəltdiyim hər stol, hər stul mənə həyatı başa düşməkdə və sevməkdə kömək eləyirdi. O, mənə deyirdi ki, çörəyi bişirəndə çörəklə danışır və mən heyrətlə kəşf elədim ki, stollar və stullar cavab verə bilər, axı mən onlara bütün qəlbimi qoyur, əvəzində isə müdriklik alıram.

– Əgər sən dülgər olmasaydın, əşyalara qəlbini qoya, özünü danışan quzğun kimi göstərə bilməzdin, özün düşündüyündən də yaxşı və ağıllı olduğunu dərk edə bilməzdin, – cavab belə oldu. – Məhz emalatxanada səni əhatə eləyən hər şeyin uğurlu olduğunu dərk elədin.

202

– Mənə həmişə özümü hazırladığım stol və stullarla danışan kimi göstərmək xoş gəlirdi, vəssalam. Qadın haqlı idi: onlarla danışanda mən, adətən, əvvəllər heç vaxt ağıllıma gəlməyən şeyləri öyrənirdim. Amma öz zəhmətimlə Allaha ibadət eləyə biləcəyimi başa düşəndə mələk gəldi və budur... hə də, sən hər şeyin necə qurtardığını bilirsen.

– Mələk ona görə gəldi ki, sən hazır idin, – quzğun cavab verdi.

– Mən yaxşı dülgər idim.

– Bu yalnız sənin dərşinin bir hissəsidir. İnsan öz taleyinin yolu ilə gedəndə o, dəfələrlə istiqamətini dəyişəsi olur. Hərdənbir xarici şərait daha güclü olur və ona güzəştə getmək lazım gəlir. Bunun hamısı – dərşin bir hissəsidir.

İliya qəlbinin nə dediyinə diqqətlə qulaq asdı.

– Ancaq öz arzunu unutmaq olmaz. Hətta sən bütün dünyanın və başqa adamların səndən güclü olduqlarını bilsən də. Sırr belədir: təslim olmamaq.

– Mən heç vaxt peyğəmbər olacağımı düşünmürdüm, – İliya dedi.

– Sən düşünürdün. Amma bunun mümkün olmadığına əmindin. Ya təhlükəli, ya da mənasız olduğuna.

İliya ayağa qalxdı.

– Nəyə görə sən mənə eşitmək istəmədiklərimi deyirsən?

Hərəkət quzğunu ürkütdü və o uçub getdi.

Səhər quzğun yenidən uçub gəldi. Onunla danışmaq əvəzinə İliya onu müşahidə eləməyə başladı: quş həmişə nə olursa olsun yem tapa bilir və qalığını İliyaya gətirirdi.

Onların arasında özünəməxsus şəkildə bir dostluq başladı. İliya quşdan öyrənirdi. Quzğunu müşahidə eləyərkən o, səhrada necə yem tapmağın mümkün olduğunu öyrəndi və əgər belə eləyərsə, daha bir neçə gün yaşaya biləcəyini başa düşdü. Quzğun havada dövrə vurmağa başlayanda İliya artıq orada qənimət olduğunu başa düşürdü. O, ora qaçır və qənimətini tutmağa cəhd eləyirdi. Əvvəlcə çöl heyvanları ondan qaçırtdılar, amma zaman keçdikcə İliya onları tutmağı öyrəndi. O, budaqdan nizə kimi istifadə eləyirdi, çala qazır, üstünü budaqlarla və qumla nazik qat şəklində örtürdü. Yem tələyə düşəndə İliya onu quzğunla bölüşdürür, bir hissəsini isə tələ üçün saxlayırdı.

Amma təklif onu sıxırdı və o, yenidən qərara aldı ki, quşla danışdığıni təsəvvür eləsin.

– Sən kimsən? – quzğun soruşdu.

– Mən dinclik əldə eləmiş adamam, – İliya cavab verdi.

– Mən səhrada yaşaya və özüm öz yaşamağımın qayğısına qala və Allahın yaratdığınin əbədi gözəlliyini dərk eləyə bilərəm. Mən qəlbimin düşündüyümdən də yaxşı olduğunu öyrəndim.

Onlar daha bir ay birlikdə ov elədilər. Və necəsə gecələrin birində İliyanın varlığını qüssə бүrüyəndə, o, yenidən özündən soruşmağı qərara aldı:

– Sən kimsən?

– Bilmirəm.

Daha bir ay öldü və yenidən göydə doğuldu. İliya bədəninin möhkəmləndiyini, şüurunun isə aydınlandığını hiss elədi. Bu axşam o, həmişə olduğu kimi, budaqda oturan quzğuna müraciət elədi və bir neçə gün əvvəl verilmiş suala da cavab verdi.

– Mən – peyğəmbərəm. Mən emalatxanada işləyəndə mələyi gördüm və hətta bütün dünyanın adamları bunun belə olmadığını desələr də, mənim nəyə qadir olduğuma şübhəm yoxdur. Mənim ucbatımdan ölkəmdəki peyğəmbərləri

öldürməyə başladılar, axı mən çarın sevgilisinin əleyhinə getdim. İndisə səhradayam, əvvəlcə emalatxanamda olurdum, çünki qəlbim mənə deyirdi ki, insan öz tapşırığını yerinə yetirməmişdən əvvəl müxtəlif sınaqlardan keçməlidir.

– Hə, sən indi kim olduğunu bilirsən, – quzğun qeyd elədi.

Həmin axşam İliya ovdan qayıdıb bir az su içmək istədi və birdən Xoraf çayının quruduğunu gördü. Amma o, elə yorğunluq hiss eləyirdi ki, yatmağı qərara aldı. Yuxuda mələk-qoruyucu onun yuxusuna girdi, İliya çoxdan idi onu görmürdü.

– Allahın mələyi sənin ruhunla danışdı, – mələk-qoruyucu dedi. – Və buyurdu:

“Get buradan və şərqə üz tut, İordaniyanın əks tərəfində çayın axarında gizlən.

204

Sən bu axardan su içəcəksən, quzğuna isə səni orada da yedizdirməyi hökm eləmişəm”.

– Mənim qəlbim eşitdi, – İliya yuxuda dedi.

– Onda oyan, çünki Allahın mələyi mənə getməyi buyurur və sənislə özü danışmaq istəyir.

İliya qorxdu və dərhal da ayağa sıçradı. Nə baş verirdi?

Gecə idi, amma bütün ətraf işığa qərq oldu və Allahın mələyi gəldi.

– Səni bura nə gətirib? – mələk soruşdu.

– Məni bura sən gətiribsən.

– Yox, səni İezavel və onun döyüşçüləri qaçmağa məcbur eləyiblər. Bunu heç vaxt unutma, sənin tapşırığın öz Allahını müdafiə etməkdir.

– Mən peyğəmbərim... bax sən mənim qarşımda dayanıbsan və mən sənin səsinə eşidirəm, – İliya dedi. – Mən dəfələrlə yolumdan sapmışam, çoxları belə eləyir. Amma mən Samariyaya getməyə və İezaveli öldürməyə hazırım.

– Sən öz yolunu tapıbsan, amma yenidən tikməyi öyrənməyincə sən heç nəyi uçurda bilməzsən. Sənə hökm edirəm:

“Ayağa qalx, Sidondakı Sareptaya get və orada qal. Mən dul qadına səni yedizdirməyi əmr eləmişəm”.

Növbəti səhər İliya vidalaşsın deyər quzğunu axtardı. Quzğunu gördüyü gündən bəri ilk dəfə olaraq Xorafın sahilinə gələndə quzğun uçmadı.

İliya sakinlərinin Akbar adlandırdığı Sarepta şəhərinin yerləşdiyi vadiyə çatana kimi bir neçə gün yolda oldu. Onun qüvvəsi tükənəndə o, qara geyinmiş qadını gördü, qadın odun yığırdı. Vadiyə xırda kollar bitmişdi, buna görə də qadın kiçik quru budaqlar yığmaqla kifayətlənəsi olurdu.

– Sən kimsən? – o soruşdu.

Qadın əcnəbini nəzərdən keçirdi, onun nə dediyini dərhal başa düşmədi.

– Mənə bir bardaq su gətir, – İliya dedi. – Həm də bir az çörək gətir.

Qadın heç nə demədi, ancaq odunları yerə qoydu.

– Qorxma, – İliya davam elədi. – Mən təkəm, aclıqdan və susuzluqdan əldən düşmüşəm. Hətta istəsəm də, mənim kimisə incitməyə zərrəcə təqətim yoxdur.

– Sən buralı deyilsən, – nəhayət, qadın dilləndi. – Danışığına görə, yəqin, İsrail çarlığındansan. Əgər məni yaxşı tanısaydın, başa düşərdin ki, mənim heç nəyim yoxdur.

– Sən dulsan, Allah mənə belə deyib. Mən səndən kasıbam. Əgər sən indi mənə su və yemək verməsən, mən öləcəyəm.

Qadını qorxu bürüdü: bu əcnəbi onun həyatı haqda haradan bilə bilirdi?

– Kişi üçün qadıncan yemək istəmək ayıb sayılmalıdır, – özünə gələn qadın dedi.

– Lütfən, səndən nə xahiş edirəmsə, onu da elə, – İliya gücünün onu indicə tərkləyəcəyini hiss eləyərək inadla təkrar elədi. – Halım yaxşı olanda mən sənə üçün işləyəcəyəm.

Qadın gülümsədi.

– Sən mənə yalnız indi nəsə həqiqəti dedin: mən dulam, ərimi itirmişəm. O, dənizə çıxdı və qayıtmadı. Mən heç vaxt okeanı görməmişəm, ancaq bilirəm ki, o da səhra kimidir: kim əleyhinə gedirsə, öldürür.

Və davam elədi:

– İndisə sən nəsə yalan danışırısan. Beşinci Dağın zirvəsində yaşayan Allah Vaala and içirəm ki, mənim heç bir ərzağım yoxdur, yalnız çəlləkdə bir ovuc unum və bardaqda azacıq yağım var.

İliyanın gözləri qarşısında hər şey üzürdü və o, indicə huşunu itirəcəyini başa düşdü. Son gücünü toplayıb diləndi:

– Mən bilmirəm sən yuxulara inanırsanmı və bilmirəm özüm yuxulara inanırammı. Amma Allah mənə buyurdu ki, mən bura gəlib səninlə qarşılaşacağam. Mənim həyatımdakı bəzi işlər məni dəfələrlə Onun müdrikliyinə şübhə eləməyə vadar eləyib, amma Onun varlığına yox. İsrailin Allahı mənə buyurdu ki, Sareptada qarşılaşdığım qadına deyim:

“...çəlləkdəki un tükənməyəcək.

Və bardaqdakı yağ o günə qədər qurtarmayacaq.

Allah yerə yağış yağdırana kimi”.

Belə möcüzənin necə baş verəcəyini izah eləmədən İliya huşunu itirərək yığıldı.

206

Qadın ayaqları altına yığılan kişiyyə baxdı. O bilirdi ki, İsrailin Allahı cəmi-cümlətən yalnız əfsanədir, Finikiya allahları hər şeyə qadirdirlər, onlar onun ölkəsini dünyanın ən güclü ölkəsinə döndəriblər. Amma ona xoş idi: adətən, o, başqalarından sədəqə istəyirdi, bu günsə, uzun zaman ərzində ilk dəfə olaraq onun özündən istəyirdilər. Bu, ona güc verirdi, demək, ondan da çətin vəziyyətdə olan insanlar vardı.

“Əgər məndən sədəqə istəyirlərsə, onda belə çıxır ki, mən yer üzündə hələ də nəyəsə lazımam”, – qadın düşüncürdü.

“Mən yalnız onun əzablarını yüngülləşdirmək üçün onun xahişini yerinə yetirəcəyəm. Axı mən də aclığın nə olduğunu bilirəm və onun qəlbi necə parçaladığı mənə məlumdur”.

O, evə yollandı və tezliklə bir parça çörək və bir bardaq suyla qayıdıb gəldi. Dizi üstə çökərək yadellinin başını qaldırdı, onun dodaqlarını su ilə islatmağa başladı. Bir neçə dəqiqədən sonra o, özünə gəldi.

Qadın çərəyi ona uzatdı və İliya vadiyə, sakitlikdə göylərə üz tutmuş dərələrə və dağlara baxaraq dinməzcə çərəyi yedi. O, vadidən keçən yolun üzərində ucalan Sareptanın qırmızı divarlarını gördü.

– Sən mənə sığınacaq verərsənmi, axı mən öz torpağımdan qovulmuşam, – İliya dedi.

– Sən hansı cinayəti törədibsen? – qadın soruşdu.
– Mən Allahın peyğəmbəriyəm. İzavel Finikiya allahlara səcdə eləməyən hər kəsi edam etməyi buyurub.

– Sənin neçə yaşın var?
– İyirmi üç, – İliya cavab verdi.

Qadın qarşısında dayanan gəncə təəssüf hissiylə baxırdı. Onun yuyulmamış uzun saçları və seyrək saqqalı var idi, sanki, o, yaşıdlarından böyük görünmək istəyirdi. Bu bədbəxt dünyanın ən qüdrətli çarıçasının əleyhinə necə gedə bilərdi?

– Əgər sən İzavelin düşmənisənsə, mənim də düşmənimən. O, Sidonun çarıçası idi və ona sizin çara ələ getmək və sizin xalqı əsl dinə döndərmək tapşırılmışdı. Onu tanıyan hər kəs belə deyir.

Qadın vadini əhatəyə alan dağ zirvələrindən birini göstərdi:

– Bizim allahlar çoxdan Beşinci Dağın zirvəsində yaşayırlar və bizim ölkədə asayışı necə qorumağı bilirlər. İsrail isə müharibələrə və dərdlərə qərğ olub. Siz indiyə kimi yeganə Allaha necə inana bilərsiniz? İzavelə öz işini başa çatdırmağa imkan verin və şəhərlərinizə sülhün hakim kəsildiyini görə bilərsiniz.

– Mən Allahın səsini eşitdim, – İliya cavab verdi. – Siz ki heç vaxt Beşinci Dağın zirvəsinə qalxmayıbsınız və orada nə olduğunu bilmirsiniz.

– Ora qalxan hər kəs göylərin alovundan məhv olur. Allahlar yadları sevmirlər.

Qadın susdu. Onun yadına düşdü ki, həmin gecə yuxuda çox parlaq işıq gördü. Haradansa işıq selinin arxasından kiminsə səsi eşidildi: “Səni axtaran yadelliyə sığınacaq ver”.

– Sən mənə sığınacaq verməzsənmi, mənim gecələməyə yerim yoxdur, – İliya yenidən xahiş elədi.

– Mən axı sənə dedim ki, kasıb yaşayıram. Mənə və oğluma ərzaq güclə çatır.

– Allah buyurdu ki, sən mənə qalmağa icazə verəsən. O, heç vaxt sevdiniyi tərək eləməz. Mənim səndən xahiş elədiyimə əməl elə. Mən sənə xidmət eləyəcəyəm. Mən dülgərəm, sidsr ağacından istədiyimi hazırlaya bilirəm, mənim kifayət qədər işim olacaq. Beləcə, söz veriləni

yerinə yetirmək üçün Allah mənim əllərimdən istifadə eləyir:

“... çəlləkdəki un tükənməyəcək və bardaqdakı yağ Allah yerə yağış yağdıran günə qədər əskilməyəcək”.

– Mən hətta istəsəm də, sənin haqqını ödəmək üçün heç nəyim yoxdur.

– Buna ehtiyac yoxdur. Allah əvəzini verər.

Gecəki yuxusundan sonra təlaş içində olan və yadellinin Sidonun çariçasının düşməni olduğunu bilən qadın, hər halda, qulaq asmağı qərara aldı.

Vilayətin adamları tezliklə İliya haqqında öyrəndilər. Deyirdilər ki, öz ölkəsi üçün yeni ticarət yolları axtararkən həlak olan qəhrəman ərinin xatirəsi ilə hesablaşmayan dul qadın öz evində yadelliyə sığınacaq verib. Bu şeyiələri eşidən qadın dərhal öz qonşularına dedi ki, söhbət acından və susuzluqdan ölən İsrail peyğəmbərindən gedir. Şəhərdə İzaveldən qaçan İsrail peyğəmbərinin gizləndiyi məlum oldu. Baş kahinin yanına bir dəstə adam yollandı.

– Bu yadellini mənim yanıma gətirin, – o, göstəriş verdi.

Belə də elədilər. Həmin gün İliya canişinlərlə və hərbi rəhbərlərlə birlikdə Akbardakı bütün işləri idarə eləyən adamın qarşısında dayandı.

– Sən nəyə görə bu torpağa gəldin? – o soruşdu. – Doğrudanmı, sən bizim ölkənin düşməni olduğunu başa düşmürsən?

– Mən bir neçə il Livanla iş görmüşəm və Livan xalqına və adətlərinə hörmət eləyirəm. Ona görə buradayam ki, İsraildən qovulmuşam.

– Səbəbini mən bilirəm, – kahin dedi. – Sən qadından ötrü qaçmalı olubsan?

– Bu qadın mənim həyatımda gördüyüm ən gözəl varlıqdır, hərçənd mən onun qarşısında yalnız bir neçə dəqiqəliyə dayanmışam. Amma onun ürəyi daşdandır, yaşıl gözlərinin dərinliyində isə mənim ölkəmi dağıtmaq istəyən düşmən gizlənilir. Mən qaçmamışam, mən yalnız qayıtmağım üçün lazımı anı gözləyirəm.

Kahin gülümsədi.

– Onda ömrünün qalan hissəsini Akbarda yaşamağa hazırlaş. Biz sənə ölkənlə vuruşmuruq, bizə lazım olan öz

həqiqi dinimizi dinc yolla bütün dünyaya yaymaqdır. Biz siz Xanaana daxil olanda törətdiyiniz vəhşilikləri törətmək istəmirik.

– Məgər peyğəmbərlərin öldürülməsi dinc yoldurmu?

– Baş kəsikən div ölür. Bir çoxları da ölür, amma din uğrunda müharibə həmişəliyə dayanır. Mənə tacirlərin dediyinə görə, İliya adlı peyğəmbər olub. O, bütün bunları başlayıb, sonra da qaçıb.

Kahin sözünə davam etməzdən əvvəl diqqətlə ona baxdı.

– O, sənə oxşayırmış.

– O, elə mən özüməm, – İliya dilləndi.

– Çox gözəl. Akbar şəhərinə xoş gəlibsən! Nə vaxt sa bizə İezavəldən nəşə lazım olarsa, onun haqqını sənin başınla ödəyərək, bundan yaxşı hədiyyə heç ağılımıza da gəlməzdi. Hələlikşə özünə bir məşğuliyyət tap və öz yeməyinin qayğısına qal, çünki burada peyğəmbərlərə yer yoxdur.

İliya getməyə hazırlaşanda kahin dedi:

– Görünür, Sidondan olan gənc qadın sənin tək Allahından qüdrətli imiş. Ona Vaala qurbangah tikmək müyəssər olub və indi yəhudi keşişləri onun ayaqlarının yanında sürünürlər.

– Hər şey Allahın yazdığı kimi baş verəcək, – peyğəmbər cavab verdi. – Bizə fəlakətlər üz verir, biz onları dəf eləyə bilmirik. Amma onlar hansısa səbəbdən üz verir.

– Bəs hansı səbəbdən?

– Bu suala biz nə fəlakətə qədər, nə də fəlakət vaxtı cavab verə bilirik. Yalnız onları dəf eləyəndən sonra onların nə üçün lazım olduğunu başa düşürük.

İliya gedən kimi kahin səhər onun yanına gələn vətəndaşları çağırmağı əmr elədi.

– Narahat olmayın, – kahin dedi. – Adətlərimiz bizə əcnəbilərə sığınacaq verməyi buyurur. Bundan əlavə, o, burada bizim nəzarətimiz altındadır və biz onun hər bir addımını izləyə bilirik. Düşməni tanımaq və məhv eləmək üçün ən yaxşı vasitə onun dostu olmaqdır. Lazım olan an gələndə onu İezavəle verərək, şəhərimiz isə qızıl və mükafat alar. Amma hər şeydən əvvəl onun planlarını necə məhv

eləməyi öyrənməliyik. Hələlik sə bizə yalnız onun özünü necə öldürə biləcəyimiz məlumdur.

İliyanın tək Allaha səcdə eləməsinə və buna görə də çarıçanın düşməni olmasına baxmayaraq, baş kahin qonaqpərvərlik qanunlarının gözlənilməsinə tələb elədi. Hamı qədim qaydanı bilirdi: əgər yolçuya sığınacaq verilməzsə, nə vaxtsa ənənəyə əməl eləməyənin öz nəslini də həmin aqibət gözləyir. Nəhəng ticarət donanması Akbarın çoxlu sakininin uşaqlarını dünyanın hər tərəfinə səpələmişdi, buna görə də heç kim qədim qaydanı pozmağa cəsərət eləməirdi.

Bundan əlavə, yəhudi peyğəmbərin başının çoxlu qızıl külcələrinə dəyişdiriləcəyi gün uzaqda deyildi.

210

Həmin axşam İliya dul qadın və onun oğluy ilə şam elədi. İsrail peyğəmbəri bundan belə qiymətli mal olduğu üçün bəzi tacirlər ailəyə bir həftəyə bəs eləyəcək qədər yemək göndərdilər.

– Görünür, İsrailin Allahı sözünə əməl eləyir, – dul qadın dedi. – Ərim öləndən indiyə qədər stolumun üstü indi olduğu kimi heç vaxt yeməklə dolu olmayıb.

İliya tədricən Sareptadakı həyatına alışdı. Şəhəri onun bütün sakinləri kimi Akbar adlandırmağa başladı. Canişinlə, hərbi rəislə, baş kahinlə və bütün ölkədə məşhur olan şüşə işinin biliciləri ilə tanış oldu. Ondan burada neylədiyini soruşanda o, həqiqəti deyirdi: İezavel İsrailin bütün peyğəmbərlərini öldürəcək.

– Sən – öz vətəninə satarsan və Finikiyanın düşməni sən, – ona deyirdilər. – Amma biz ticarətçi xalqıq və bilirik: insan nə qədər təhlükəlidirsə, onda onun başı bir o qədər qiymətlidir.

Beləcə bir neçə ay keçdi.

Vadinin girişində bir neçə assuriyalı dəstə düşərgə saldı. Görünür, onlar orada bir müddətə qalmaq istəyirdilər. Bu, xüsusi təhlükə törətməyən əsgərlərin kiçik bir dəstəsi idi. Lakin hərbi rəis canişindən bəzi tədbirlər görməyi xahiş elədi.

– Onlar bizə heç bir pislik eləməyiblər, – canişin dedi. – Yəqin, onlar bura ticari məqsədlərlə gəliblər, öz malları üçün daha əlverişli yol axtarırlar. Əgər onlar bizim yollar-

dan istifadə etmək istəsələr, vergi verərlər və biz daha da varlı olarıq. Nəyə görə onlarla aramızı vurmalıyıq?

Birdən heç bir xüsusi səbəb olmadan dul qadının oğlu xəstələndi. Adamlar bunun bütün günahını evdə yadelli olmasında görürdülər və dul qadın İliyadan getməsinə xahiş elədi. Amma o getmədi, axı Allah hələ onu çağırmamışdı. Şayiələr gəzirdi ki, yadelli Beşinci Dağdakı allahların qəzəbinə səbəb olub. Canişin hələ də ordunu saxlaya və assuriyalıların təcavüzündən nisbətən daha çox qorxan adamları sakitləşdirməyə çalışırdı. Amma dul qadının oğlu xəstələndəndən sonra onun üçün İliyadan narazılıq eləyən xalqı sakitləşdirmək getdikcə daha çətin olurdu.

Akbarın bir neçə sakini canişinin yanına getdi.

– Biz israilli üçün şəhər divarlarından kənarda ev tikə bilirik, – onlar dedilər. – Beləliklə də, qonaqpərvərlik qanununu pozmağıq və özümüzü allahların qəzəbindən xilas eləmiş olarıq. Bu adamın burada olmasından allahlar narazı qalıblar.

– O, harada yaşayırsa, qoy orada da yaşasın, – canişin cavab verdi. – Mən İsrailə münasibətlərimizi pozmaq istəmirəm.

– Necə yəni? – sakinlər soruşdular. – Axı İezavel tək Allaha səcdə eləyən bütün peyğəmbərləri təqib eləyir və onları öldürmək istəyir.

– Bizim çarıca cəsəretlidir və Beşinci Dağdakı allahlara sadıqdır. Amma o nə qədər qüdrətli olsa belə, hər halda, israilli deyil. Sabah o, gözdən düşə bilər və qonşularımızın qəzəbi bizim başımıza yağar. Əgər biz göstərsək ki, onların peyğəmbərinə yaxşı münasibət bəsləyirik, onlar da bizə qarşı mərhəmətli olurlar.

Sakinlər narazı getdilər, axı kahin tezliklə İliyanın qızıla və mü kafata dəyişdiriləcəyi haqda onlara söz vermişdi. Hətta canişin yanılmışdısa da, onlar heç nə eləyə bilməzdilər. Qayda canişinə və onun ailəsinə ehtiram göstərməyi tələb eləyirdi.

Assuriyalıların düşərgəsində elə hey yeni çadırlar görünürdü.

Hərbi rəis narahat idi, amma o, kahin və canişin tərəfin-dən dəstəklənmirdi. O, öz əsgərlərini həmişə döyüş hazır-lığı vəziyyətində saxlamaq istəyirdi, hərçənd bilirdi ki, tək-cə onların yox, onların babalarının da həqiqi döyüş təcrübə-ləri olmayıb. Müharibələr Akbarın uzaq tarixində qalmışdı. Əcnəbi dövlətlərin yeni silahları və hərbi texnikaları çoxdan onun bütün hərbi müdrikliyini geridə qoymuşdu.

– Akbar həmişə sülhə nail olub, – canişin dedi. – Bu dəfə də bizim üzərimizə heç kim hücum eləməz. Qoy əcnəbi dövlətlər bir-biri ilə vuruşsun, bizimsə daha güclü silahı-mız var – pul. Nəhayət, onlar bir-birini qırıb qurtararlar, biz onların şəhərinə girib öz mallarımızı satarıq.

Canişin assuriyalılar sarıdan xalqı sakitləşdirməyə müvəffəq oldu. Amma şayiələr gəzirdi ki, bu israilli Akbarı allahların qəzəbinə gətirib. İliyanın vəziyyəti daha da dözül-məz oldu.

212

Dul qadının oğlunun vəziyyətinin tamam xarablaşdığı gün gəldi. O artıq ayağa qalxmırdı və yanına gələn adam-ları tanımırdı. Gün batmamışdan əvvəl İliya və dul qadın uşağın yatağı yanında yerə diz çökdülər.

– Qüdrətli Allah, sən döyüşçünün oxunu yan elədin və məni bu torpağa gətirdin. Bu uşağı da xilas elə! O, pis heç nə eləməyib, mənim günahlarımın da, valideynləri-nin günahlarının da səbəbkarı olmayıb, Allahım, onu xilas elə!

Oğlan, demək olar ki, tərپənmirdi, dodaqları ağar-mışdı, gözlərinin odu sönmüşdü.

– Özünün tək Allahına yalvar! – qadın xahiş elədi. – Uşağının ruhunun onun bədənini nə vaxt tərک eləməsini yalnız ana bilir.

İliya onun əlindən yapışaraq demək istədi ki, o, tək deyil. Qüdrətli Allah mütləq onu eşidər. O – peyğəmbər-dir, o, Xoraf çayının sahilində öz taleyi ilə barışıb və indi də mələklər onun yanındadırlar.

– Mənim daha göz yaşlarım yoxdur, – qadın davam elədi. – Əgər Onun insafı yoxdursa, əgər Ona kiminsə həyatı lazımdırsa, onda xahiş elə, qoy O, mənim canımı alsın, mənim oğluma isə vadedə və Akbarın küçələri ilə gəzməyə icazə versin.

İliya dua vaxtı bütün fikrini cəmləşdirməyə cəhd eləyirdi, amma ananın iztirabları elə böyük idi, adama elə gəlirdi ki, divarların arasından və qapıdan keçərək bütün otağı doldurub.

O, oğlanın bədəninə toxundu: hərarəti yox idi. Bu, pis əlamət idi.

Həmin səhər kahin yenidən evə gəldi və oğlanın sinəsinə otlardan sarğılar qoydu. Artıq o, iki həftəydi yazıq uşağın yanına gəlirdi. Akbarın qadınları hər gün gəlir, qədim vaxtlardan məlum olan, müalicə gücünün dəfələrlə sınaqdan çıxarıldığı davacatlar gətirirdilər. Hər gün onlar Beşinci Dağın ətəyinə yığışır və oğlanın ruhu bədənini tərk eləməsin deyər qurbanlar verirdilər.

Qısa müddətə Akbara gələn bir misirli tacirə oğlanın xəstəliyi necə təsir elədisə, əvəzində heç nə istəmədən, oğlanın yeməyinə qarışdırmaq üçün çox qiymətli qırmızı toz verdi. Rəvayətə görə, allahlar özləri bu tozun reseptini misirli loğmanlara vermişdilər.

Bütün bu vaxt ərzində İliya ara vermədən dua eləyirdi. Amma heç nə, əsla heç nə kömək eləmədi.

– Mən bilirəm, sənə niyə burada qalmağa icazə verildilər, – yenidən dul qadın dilləndi. Yuxusuz gecələrdən sonra onun səsi tamam zəifləmişdi. – Mən bilirəm ki, sənin başın üçün biz mükafat alacağıq: nə vaxtsa səni İsrailə yola salacaqlar, əvəzində isə biz qızıl alacağıq. Əgər sən mənim oğlum xilas edərsənsə, Vaala və Beşinci Dağın allahlarına and içirəm ki, səni heç bir vaxt və heç cür tuta bilməzlər. Mən sənə Akbardan hiss olunmadan necə getməyi öyrədərəm, axı mən qədim, çoxdan unudulan yolları tanıyıram.

İliya heç nə demədi.

– Öz tək Allahına dua elə! – qadın yenidən tələb elədi. – Əgər o, mənim oğlum xilas eləyərsə, onda and içirəm: Vaaldan üz döndərəm və ona inanaram. Öz Allahına denən ki, sənə sığınacaq lazım olanda mən səni himayə elədim. O nə buyurmuşdusa, mən dəqiqliklə əməl elədim.

İliya yenidən dua elədi və bütün qəlbiylə Allahını çağırırdı. Həmin an oğlan birdən tərpəndi.

– Mən buradan getmək istəyirəm, – o, zəif səsle dedi. Anasının gözləri işıldadı, qadın sevincindən ağladı.

– Get, mənim balam. Hara istəyirsən get, nə istəyirsən elə.

İliya oğlanın əlindən yapışmaq istədi, amma oğlan onun əlini itələdi.

– Mən tək getmək istəyirəm, – o dedi.

O, ağır-ağır qalxdı və o biri otağa keçdi. Bir neçə addım atıb, sanki, ildırım vurubmuş kimi birdən döşəməyə yığıldı.

İliya və dul qadın onun yanına qaçdılar: oğlan ölmüşdü. Bir neçə anlığa onların hər ikisi bircə söz belə deyə bilmədi. Gözlənilmədən qadın var gücü ilə fəryad qopardı:

– Qoy allahlar lənətə gəlsinlər, lənətə gəlsinlər mənim oğlumun canını alanlar! Mənim evimə bədbəxtlik gətirən insan lənətə gəlsin! O, mənim yeganə balam! – qadın qışqırırdı. – Mən göylərin iradəsini yerinə yetirdiyim üçün, yadelliyə sığınacaq verdim üçün mənim oğlum öldü!

Qonşular qadının iniltisini eşitdilər və onun döşəməyə uzanmış oğlunu gördülər. Qadın qışqıraraq israili peyğəmbəri yumruqlamağa başladı. O isə, deyəsən, heç nə eləmir və müdafiə olunmağa cəhd göstərmirdi. Qadınlar dul qadını sakitləşdirməyə cəhd eləyərkən, kişilər dərhal İliyanın qollarından yapışib onu canişinin yanına apardılar.

– Bu insan qadının comərdliyinin haqqını nifrətlə ödədi. Qadının evinə şər ruhları gətirdi və onun oğlu öldü. Belə çıxır ki, allahlar kimi lənətləyibsə, biz ona sığınacaq veririk.

İsrailli ağlayaraq özündən soruşdu:

– Oy Allah, sən nəyə görə mənə qarşı bu qədər xeyirxah olan qadını cəzalandırdın? Bir halda ki Sən onun oğlunu öldürdün, demək, mən Sənin tapşırığını yerinə yetirmirəm və ölümü haqq eləyirəm.

Həmin gün də başda kahin və canişin olmaqla Akbar şəhərinin Məşvərət Şurası çağınıldı. İliyanı məhkəməyə gətirdilər.

– Sən sevgiyə nifrətlə cavab verdin. Buna görə də mən səni ölümə məhkum edirəm, – canişin dedi.

– Onun başının kisə ilə qızıla dəyməsinə baxmayaraq, biz Beşinci Dağın allahlarının qəzəbini oyatmalı deyilik, – kahin dilləndi. – Sonra da dünyanın heç bir qızılı bu şəhərin sakitliyini qaytarmağa qadir deyil.

İliya başını aşağı saldı. O, hansı cəza mümkünsə, ən ağır cəzaya layiq idi, çünki Allah onu tərک eləmişdi.

– Sən Beşinci Dağa qalxacaqsan, – kahin dedi. – Qəzəblənmiş allahlardan bağışlanmağını rica eləyəcəksən. Onlar səni öldürmək üçün göylərin alovunu göndərəcəklər. Əgər onlar belə eləməsələr, demək, ədalətin bizim əlimizlə öz yerini tapmasını istəyirlər. Biz səni dağın ətəyində gözləyəcəyik və ayinə uyğun olaraq günü sabah səni edam eləyəcəyik.

İliya müqəddəs edamı təsəvvür eləyirdi: sinəsindən ürəyini çıxardır və başını kəsirdilər. İnama görə, ürəksiz insan cənnətə gedə bilməzdi.

– Allahım, sən nəyə görə məni seçdin? – o ucadan dedi, hərçənd ətrafındakı adamlar Allahın onun üçün hansı seçimi elədiyini bilmirdilər. – Məgər sən görmürsənmi, mən sənə iradəni yerinə yetirmək gücündə deyiləm?

O, cavab eşitmədi.

Akbarın kişiləri və qadınları israilini Beşinci Dağa aparan əsgərlərin arxasınca gedirdilər. Adamlar ucadan söyür və daş atırdılar. Əsgərlər böyük çətinliklə kütlənin qəzəbinin qarşısını ala bilirdilər. Yarım saatdan sonra onlar müqəddəs dağın ətəyinə gəldilər.

Əsgərlər daşdan olan qurbangahın qarşısında dayandılar, burada, adətən, adamlar özlərinin nəzirlərini və qurbanlarını qoyurdular, yalvarır və dua eləyirdilər. Hamıya bu yerlərdə yaşayan nəhənglər haqdakı hekayələr məlum idi və hamı qadağaları pozan və göylərin alovunun yaxaladığı adamları xatırlayırdı. Gecələr vadidən keçən yolçular dağın təpəsində ziyafət keçirən allahların və ilahələrin qəhqəhələrini eşitdiklərini əminliklə söyləyirdilər.

Heç kim, hətta bu əfsanələrə inanmayanlar da allahlara meydan oxumağa cürət eləməzdi.

– Get, – İliyanı nizənin ucu ilə itələyən əsgər dedi. – Uşağı öldürən ən ağır cəzaya layiqdir.

İliya qadağan olunmuş torpağa ayaq basdı və dağa qalxmağa başladı. Bir müddətdən sonra, daha Akbar sakinlərinin qışqırtılarını eşitməyəndə o, daşın üzərində oturdu və ağladı. Emalatxanası işıldayan ulduzcuqlarla işıqlanan vaxtdan indiyə kimi o, başqalarına yalnız bədbəxtlik gətirirdi.

İsraildə artıq tək Allaha səcdə eləmərdilər, ona görə də Finikiya allahlarına ibadət indi daha da möhkəmlənməliyi. Xoraf çayının sahilində keçirdiyi ilk gecədəcə İliya qərara almışdı ki, Allah onu başqa peyğəmbərlər kimi şəhid seçib.

216

Bunun əvəzində Allah Xoraf çayının suyu quruyana qədər onu yedizdirmək üçün quzğunu göndərmişdi. Nəyə görə məhz fəlakətlərin müjdəçisi olan quzğunu, daha göyərçini və mələyi yox? Doğrudanmı, bu, öz qorxusunu gizlətmək istəyən insanın sayıqlamasıdır, ya günəş altında çox qalmasının nəticəsidir? İndi İliya daha heç nəyə əmin deyildi: ola bilsin ki, şər öz silahını tapmışdı və bu silah o idi. Nəyə görə Allah ona qayıtmaq və onun xalqına bu qədər bəla gətirən çarıçanı cəzalandırmaq əvəzinə, Akbara getməyi buyurdu?

O, özünü qorxaq hiss edirdi, amma nə buyurulmuşdusa, onu da elədi. Bu naməlum adamlara alışmağa çalışdı, ümumiyyətlə, bu yumşaqürekli insanların həyatı onun təsəvvür elədiyindən çox uzaq idi. O, tapşırığı yerinə yetirdiyini başa düşəndə isə dul qadının oğlu öldü.

– Nəyə görə məhz mən?

O ayağa qalxdı, bir qədər də getdi və nəhayət, dağın zirvəsini bürümüş dumana girdi. Onu heç kimin görmədiyindən istifadə eləyərək öz təqibçilərindən qaça bilərdi, amma bunun nə mənası var idi? Onun qaçmağa gücü yox idi, bilirdi ki, heç vaxt dünyada özünə yer tapa bilməyəcək. Hətta əgər qaçmağa müvəffəq olsaydı belə, onu müşayiət eləyən bədbəxtliyi başqa şəhərə də aparardı, onları da yeni bəlalara düşür edərdi. Hara getsəydi, onu ölənlərin kölgəsi izləyəcəkdi. Yaxşısı bu idi ki, elə ürəyini sinəsindən çıxartsınlar və başını kəssinlər.

O, yenidən oturdu, bu dəfə dumanın içində. Bir qədər gözləməyi qərara aldı ki, aşağıdakı adamlar, guya, onun zirvəyə çatdığını güman eləsinlər. Sonra Akbara qayıdar və təqibçilərinə təslim olardı.

“Göyün alovu”. Çoxları ondan ölüblər, hərçənd ki İliya onu Allahın göndərdiyinə şübhə eləyirdi. Aysız gecələrdə alovun işığı göy qübbəsini parçalayır, gah görünür, gah da yox olurdu. Bəlkə, alov yandırır, bəlkə də dərhal, əzabsız öldürürdü.

Qaranlıq düşdü və duman çəkildi. Aşağıda vadini, Akbarın işıqlarını və assuriyalıların düşərgəsinin ocaqlarını görmək olurdu. İliya it hürüşünü və assuriyalıların hərbi mahnılarını eşitdi.

– Mən hazırım, – o, özünə dedi. – Özümü peyğəmbər hesab elədim və gücüm daxilində olan hər şeyi elədim... Amma məndə heç nə alınmadı və indi Allaha kimsə, başqası lazımdır.

Bu an onun çiyinə işıq şüası düşdü.

– Göyün alovu!

Amma şüa onun qarşısına işıq salmağa başladı. Səs dedi:

– Mən – Allahın mələyiyəm.

İliya diz çökdü və alnı ilə torpağa toxundu.

– Mən artıq səni bir neçə dəfə görmüşəm və sənə itaət eləmişəm, – İliya gözlərini qaldırmadan cavab verdi. – Sənin iradənlə mən hər yerə, ayağım hara dəyirsə, ora fəlakət aparıram.

Amma mələk davam elədi:

– Sən şəhərə dönəndən sonra oğlanın həyata qayıtması üçün üç dəfə yalvar. Allah səni üçüncü dəfədə eşidəcək.

– Mən bunu nəyin xatirinə eləməliyəm?

– Allahın böyüklüyü xatirinə.

– Hətta hər şey belə olacaqs da, nə olsun? Axı mən özümdən şübhələndiyim üçün daha öz qismətimə layiq deyiləm, – İliya cavab verdi.

– Hər bir adamın öz qismətindən şübhələnmək və zaman-zaman ondan kənara çıxmaq haqqı var. Yeganə olaraq nəyi eləmək olmaz: onu unutmağı. Kim ki özündən

şübhələnmirsə, ləyaqətsiz insandır, çünki o, öz dininə kororanə inanır və xudpəsəndliyi ilə günaha batır. Xoş o adamın halına ki, o, təlaş dolu dəqiqələr keçirir.

– Bir neçə dəqiqə əvvəl sən gördün ki, mən hətta sənin Allahın elçisi olduğuna əmin deyildim.

– Get və mən nə dedimsə, onu da elə.

İliya dağdan düşənə kimi çox vaxt keçdi. Qurbangahın olduğu yerdə onu keşikçilər gözləyirdilər, kütlə Akbara qayıtmışdı.

– Mən ölməyə hazırım, – o dedi. – Mən Beşinci Dağın allahlarından məni bağışlamalarını xahiş elədim və indi onlar tələb eləyirlər ki, mənə sığınacaq verən dul qadının evinə gedim və ruhum bədənimə tərkləməmişdən əvvəl ondan xahiş eləyim ki, ruhuma rəhm eləsin.

218

Döyüşçülər onu geriye, şəhərə gətirdilər və kahinin qarşısına apardılar. İsrailinin onlara dediyini kahinə çatdırdılar.

– Sən nəyi istəyirsənsə, mən onu yerinə yetirərəm, – kahin əsirə dedi. – Bir halda ki sən allahlardan bağışlanmağınızı rica eləyibsən, dul qadıncadan da səni bağışlamasını diləməlisən. Qaçmayasan deyə sənənlə dörd nəfər silahlı döyüşçü gedəcək. Günəş doğan kimi biz səni meydanın ortasında edam eləyəcəyik.

Kahin İliyanın dağın zirvəsində nə gördüyünü soruşmaq istədi. Amma o, döyüşçülərlə əhatə olunmuşdu və cavab onu çətin vəziyyətə sala bilərdi. Buna görə də susmağa üstünlük verdi, amma İliyanın hamının gözü qarşısında bağışlanmasını rica edəcəyinə görə sevindi. Daha heç kim Beşinci Dağın allahlarının qüdrətinə şəkk etməzdi.

İliya və döyüşçülər onun bir neçə ayılığa yaşadığı yoxsul küçəyə gəldilər. Etiqada görə, oğlunun ruhu çıxıb gedə və allahların yanına köçə bilsin deyə dul qadının evində qapılar və pəncərələr açıq idi.

İsrailini gören kişilər və qadınlar dəhşətə gəldilər.

– Onu buradan aparın! – onlar döyüşçülərə qışqırdılar. – Nədir, onun gətirdiyi bəlalər sizə azlıqımı eləyir? O elə mürdərdir ki, hətta Beşinci Dağın allahları belə əllərini onun qanına bulaşdırmaq istəməyiblər.

– Onu öldürmək bizim qismətimizə düşüb! – kimsə qışqırdı. – Biz ayınla olan edamı gözləmədən, indicə onu öldürməliyik!

Zərbələr və şillələr yeyən İliya onun əllərindən yapışanlardan xilas olub, evin küncündə ağlayan qadının yanına qaçdı.

– Mən onu ölümlər dünyasından qaytara bilərəm. Mənə oğlunun bədəninə toxunmağa icazə ver, – o dedi. – Yalnız bir anlığa.

Dul qadın hətta başını da qaldırmadı.

– Bu dünyada mənim sonuncu xahişimi yerinə yetir, mənə sənin səxavətin üçün minnətdarlıq eləməyə fürsət ver.

Bir neçə kişi onu kənarlaşdırmağa çalışırdı. Amma İliya mübarizə aparır və bütün gücü ilə müqavimət göstərərək yalvarırdı ki, ona ölmüş uşağın bədəninə toxunmağa icazə versinlər.

İliyanın cavanlığına və cəsərinə baxmayaraq, nəhayət ki, onu evin qapısına doğru sıxışdırdılar.

– Allahın mələyi, sən haradasan? – üzünü göyə tutaraq o qışqırdı.

Bu an hamı donub-qaldı. Dul qadın ayağa qalxdı və birbaşa ona doğru yönəldi. İliyanın əlindən yapışaraq, onu oğlunun cəsədinin uzadıldığı yerə apardı və cəsədin üzərindən örtüyü götürdü.

– Bax, onun qanı mənim qanımdandır, – o dedi. – Əgər vəd elədiyini eləməsən, qoy xəstəlik sənin bütün doğmalarına yoluxsun.

O, oğlana toxunmaq üçün yaxınlaşdı.

– Tələsmə, – dul qadın dedi. – Əvvəlcə öz Allahından mənim lənətimi yerinə yetirməyi rica elə.

İliyanın ürəyi partlayırdı. Amma o, mələyin dediyinə inanırdı.

– Əgər söz verdiyimi yerinə yetirmərəmsə, qoy bu oğlanın xəstəliyi mənim qohumlarıma, qardaşlarıma və onların uşaqlarına yoluxsun.

Varlığına şübhə, günah hissi və qorxu hakim kəsilmiş halda... uşağı qadının əlindən aldı və öz yaşadığı otağa aparıb yatağın üzərinə qoydu. Allaha müraciət edərək dedi:

– Tanrım, mənim Allahım! Doğrudanmı, sən mənim evində yaşadığım dul qadının oğlunu öldürərək onu bəlaya düşür edəcəksən?

Sonra oğlanın üzərinə əyilib, üç dəfə Allaha müraciət eləyərək dedi:

– Tanrım, mənim Allahım! Qoy oğlanın ruhu onun bədənində qayıtsın!

Bir neçə anlığa heç nə baş vermədi. İliya yenidən özünü Qalaadda gördü, oxunu onun sinəsinə tuşlamış döyüşçünün qabağında idi; o başa düşdü ki, tez-tez insanın taleyi onun qorxduğu və ya inandığı ilə ümumi heç nə ifadə eləmir. O, həmin gündə olduğu kimi, gedişatdan asılı olmayaraq, bütün baş verənlərdə bir məna olduğunu anlayaraq, özünü sakit və inamlı hiss edirdi. Beşinci Dağın zirvəsindəki mələk bunu “Allahın böyüklüyü” adlandırmışdı. O, nə vaxtsa niyə Yaradanın öz əzəmətini göstərmək üçün yaratdığına ehtiyac duyduğunu başa düşəcəyinə ümid edirdi.

Elə bu an oğlan gözünü açdı.

– Anam haradadır? – o soruşdu.

– Aşağıda səni gözləyir, – İliya gülümsəyərək cavab verdi.

– Mən qərribə yuxu gördüm. Qaranlıq yeraltı mağarayla Akbarın ən bərk qaçan atından da bərk qaçırıdım. Mən bir kişi gördüm və onu indiyə kimi görməsəm də, onun atam olduğunu başa düşdüm. Budur, mən çox gözəl bir yerə gəldim və orada qalmaq çox istəyirdim. Amma bəşqə bir kişi – onu tanımıram, hərsənd o, mənə olduqca cəsarətli və mehriban göründü – nəvazışlə dedi ki, mən qayıtmalıyam. İrəli getmək istəyirdim, amma sən məni oyatdın.

Oğlan pərişan görünürdü: onun, az qala, düşəcəyi yer, yəqin ki, çox gözəl yer imiş.

– Məni tək qoyma, axı məni sən oradan qaytardın. Orada mən özümü müdafiə altında hiss eləyirdim.

– Gedək, – İliya dedi. – Anan aşağıdadır və o, səni görmək istəyir.

Oğlan ayağa qalxmaq istədi, ancaq yeriyə bilmək üçün olduqca zəif idi. İliya onu qucağına götürdü və aşağı düşdü.

Otaqdakı adamlar dəhşətdən donub-qaldılar.

– Niyə burada bu qədər çox adam var? – oğlan soruşdu.

İliya cavab verməyə macal tapmamış dul qadın ağlayaraq özünü oğlunun üstünə atdı, onu qucaqlayıb öpməyə başladı.

– Ana, sənə nə olub? Nəyə görə qanın qaradır?

– Oğlum, mənim qanım qara deyil, – qadın göz yaşlarını silərək cavab verdi. – Heç vaxt həyatımda belə sevinməmişəm.

Bu sözləri deyən qadın dizləri üstə çökdü və qışqırdı:

– Mən indi bilirəm ki, sən Allah adamısan! Sənin sözlərində Allahın həqiqəti var!

İliya onu qucaqladı, dedi ki, ayağa qalxın.

– Onu buraxın! O, mənim evimə yerləşən bəlaya qalib gəldi!

Ora yığılmış adamlar gördüklərinə inana bilmirdilər. İyirmi yaşında bir qız dul qadınla yanaşı diz çökdü. Tədricən hamı dizi üstə çökdü, o cümlədən peyğəmbəri edama aparmalı olan döyüşçülər də.

– Ayağa qalxın, – o, onlardan xahiş elədi, – və Allaha səcdə eləyin. Mən cəmi-cümlətanı onun qullarından biriyəm, bəlkə də, ən yaxşı olmayanlardan biriyəm.

Amma hamı başlarını aşağı salaraq dizi üstə qalmaqda davam eləyirdi.

– Sən Beşinci Dağdakı allahlarla danışdın, – o, kiminsə səsini eşitdi. – İndi də möcüzə göstərə bilərsiniz.

– Orada allah yoxdur. Mən bütün bunları eləməyi mənə buyuran Allahın mələyini gördüm.

– Səninlə Vaal və onun qardaşları da olublar, – kimsə bir başqası dedi.

İliya diz üstə çökmüş adamları itələyərək çölə sıçradı. O, hələ də təlaş içərisindəydi, sanki, mələk tərəfindən ona buyurulanı yerinə yetirməmişdi.

“Əgər heç kim bu qüdrətin Allahdan gəldiyinə inanmırsa, onda nəyə görə ölünü dirildəsən?” Mələk ona Allaha üç dəfə müraciət eləməyi buyurdu, amma bu möcüzəni kütləyə necə izah eləmək haqda heç nə demədi. “Doğrudanmı, qədim vaxtlarda da peyğəmbərlərlə belə hallar olub, bütün mənim istədiyim öz şöhrətpərəstliyimi məmnun eləmək üçündür?” – o, özündən soruşdu.

O, uşaqlıqdan danışdığı öz mələk-mühafizinin səsini eşitdi.

– Bu gün səninlə Allahın mələyi olub.

– Hə, – İliya cavab verdi. – Amma mələk cənablar adamlarla danışmırlar, yalnız Allahdan gələn buyruqları çatdırırlar.

– Yalnız öz gücündən istifadə elə, – mələk-qoruyucu dedi.

İliya bu sözlərin nə məna verdiyini başa düşmədi.

– Mənim Allahdan gəlməyən gücüm yoxdur, – o dedi.

– Heç kimin yoxudur. Amma hamıda Allahdan gələn güc var və heç kim də ondan istifadə eləmir.

Mələk bir də ona dedi:

– Bundan belə, qoyub gəldiyin torpağa qayıdana kimi, sənə daha möcüzə göstərmək olmaz.

– Bəs bu nə vaxt olacaq?

– Allah İsraili dirçəltmək üçün sənə ehtiyac duyur, – mələk dedi. – Sən yenidən qurub-tikməyi öyrənəndə, öz torpağına ayaq basacaqsan.

Daha o heç nə demədi.

İKİNCİ HİSSƏ

Kahin doğan günəşə dua elədi, sonra tufan allahından, heyvanlar ilahəsindən axmaqlara rəhm eləməyi xahiş elədi. Kimsə bu səhər ona dedi ki, İliya dul qadının oğlunu ölümlər dünyasından qaytarıb.

Şəhər həyəcan və qorxu içində idi. Hamı inanırdı ki, israili Beşinci Dağdakı allahlardan güc alıb və indi onu məhv eləmək daha çətin olacaq. “Amma bu fürsət ələ düşər”, – kahin özünə dedi.

Allahlar onunla hesablaşmaq üçün fürsət verərlər. Amma görünür, allahın qəzəbi başqa səbəbdən olmuşdu və assuriyalıların vadidə görünməsi nəyəşə işarə idi. Nəyə görə yüzillik dinc həyat sona yaxınlaşır? Onun cavabı belə idi: Biblosun kəşfinə görə. Onun ölkəsində hər bir adam üçün, hətta ondan istifadə eləməyə hazır olmayanlar üçün də əlverişli olan yazı işarələri. Hər bir adam onu qısa vaxt ərzində öyrənə bilərdi, amma bu, sivilizasiyanın sonu demək idi. Kahin bilirdi ki, insanın düşünüb tapmağa qadir olduğu bütün növ dağıdıcı silahlardan ən qorxulusu

və ən güclüsü – sözdür. Xəncərlər və nizələr qan izi qoyur, kamanlar uzaqdan görünür. Zəhəri vaxtında aşkar eləmək və ölümdən qaçmaq mümkündür. Söz isə hiss olunmadan dağdır. Əgər müqəddəs ayinləri adamlar bilsələr, çoxları onlardan istifadə eləyər və bu da allahlarda qəzəb oyada bilər. İndiyə qədər yalnız kahinlər nəslə ağızdan-ağıza ötürülən bildiklərini gizli saxlamağa and içərək əcdadlarının yaddaşlarını qoruyub saxlayırdılar. Misir heroqliflərindən baş çıxartmaq üçün illərlə oxumaq lazım gəlirdi. Belə olan halda yalnız yaxşı hazırlanmış insanlar – mirzələr və kahinlər – öz biliklərini mübadilə edə bilərdilər.

Başqa xalqların da öz ibtidai yazı işarələri var idi, amma onlar o qədər mürəkkəb idi ki, sərhədlərindən kənar da heç kim bu işarələri öyrənməyə cəhd də göstərmirdi. Amma Biblosun kəşfi özündə partladıcı güc gizlədirdi: dillərindən asılı olmayaraq hər bir ölkədə ondan istifadə eləyə bilərdilər. Hətta özləri tərəfdən tapılmayan hər şeyi adətən rədd eləyən yunanlar da artıq ticarət razılaşmalarında Finikiya yazısından istifadə eləyirdilər. Hər bir yeniliyi çox gözəl mənimsəyən onlar Biblosun kəşfini yunan sözü ilə adlandırdılar – alfavit (əlifba).

Əsrlərlə qorunan sirlərin insanlar tərəfindən açılmaq qorxusu var idi. İliyanın müqəddəsliyi, insanı ölüm çayının o biri sahilindən qaytarması – bunu misirlilər də bacarırdılar – bununla müqayisədə boş şey idi. “Biz ona görə cəzalanırıq ki, müqəddəs şeyləri ehtiyatla qoruyub saxlaya bilmirik, – o düşündü. – Assuriyalılar artıq lap yaxındadırlar, onlar vadini keçəcək və bizim əcdadlarımızın mədəniyyətini məhv eləyəcəklər”.

Və yazıya da son qoyacaqlar. Kahin düşmənin gəlməsinin təsadüfən olmadığını bilirdi.

Bu, intiqam idi. Hər şeydə onların günahkar olmadıqlarını heç kim başa düşməsin deyər allahlar hər şeyi yaxşı düşünmüşdülər. Onlar hakimiyyətə elə canişini gətiriblər ki, daha çox ticarət işlərinin qayğısına qalır, nəinki ordunun; assuriyalıların tamahkarlığını oyatdılar, torpağa getdikcə daha az yağış göndərdilər və budur, nəhayət, şəhərə düşmənçilik əkmək üçün günahkarı göndərdilər. Tezliklə sonuncu vuruşma olacaqdı.

Akbar bundan sonra da əvvəllər olduğu kimi yaşayacaqdı, amma Biblos yazısı yer üzündən birdəfəlik silinəcəkdi. Kahin ehtiyatla buradakı daşı sildi, burada uzaq keçmişdə əcnəbi zəvvar göy tərəfindən nişanlanmış yer tapmış və şəhərin bünövrəsini qoymuşdu. “Necə də gözəl daşdır”, – o düşündü. Daşlar – allahların surətləridir: möhkəm, dözümlü; onlar bütün şəraitlərdə davam gətirir və nədən ötrü burada olduqlarını izah eləməli deyillər. Rəvayətə görə, Yer kürəsinin ortasına daşla nişan qoyulmuşdu. Uşaqlıqda o, bu daşı axtarmağa getməyi ciddi qərara almışdı. Öz niyyətini bu ilin əvvəlinə qədər qoruyub saxlamışdı, amma vadinin dərinliklərində assuriyalıları görəndən sonra bu arzusunu heç vaxt gerçəkləşdirə bilməyəcəyini başa düşdü.

“Eybi yox. Biz allahları qəzəbləndirdiyimiz üçün mənim nəslimin qurban verilməsi lazım gələcək. Dünyanın tarixinə də labüd şeylər var və onlarla hesablaşmaq lazımdır”.

O, özünə söz verdi ki, allahlara qulaq assın, müharibənin qabağını almağa cəhd eləməsin. “Yəqin, biz zamanın sonuna yaxınlaşmışıq. Getdikcə daha da artan bələdan qaçmaq olmaz”.

Kahin öz əsasını götürərək balaca məbəddən çıxdı. Aşam onun Akbarın hərbi rəisi ilə görüşü var idi.

O artıq şəhərin cənub divarına çatmışdı ki, İliya ona yaxınlaşdı.

– Allah uşağı dirilti, – israili dedi. – Şəhərdə mənim gücümə inanırlar.

– Yəqin, oğlan ölməyibmiş, – kahin cavab verdi. – Dəfələrlə belə hallar olub: ürək dayanır və tezliklə yenidən vurmağa başlayır. İndi şəhərdə hamı bu haqda danışır, sabahsa xatırlayacaqlar ki, allahlar yanlarındadır və onlar nə danışırırsa, eşidə bilirlər. Onda adamlar dinməzəcə susacaqlar. Mən getməliyəm, axı assuriyalılar döyüşə hazırlanırlar.

– Qulaq as, gör nə deyirəm: dünən baş verən möcüzədən sonra mən gecələmək üçün şəhərdən kənara getdim, çünki sakitliyə ehtiyac duyurdum. Bax, mənim

Beşinci Dağın zirvəsində gördüyüm mələk yenidən mənim qabağımda peyda oldu. O, mənə dedi: müharibə Akbarı dağıdacaq.

– Şəhəri dağıtmaq olmaz, – kahin dedi. – Şəhərlər yenidən yüz qırx dəfə tikiləcək, axı allahlar onları harada saldıqlarını bilirlər və məhz onlara şəhərlər orada da lazımdır.

Canışın öz saray adamları ilə onlara yaxınlaşdı və soruşdu:

– Sənə nə lazımdır?

– Sizin sülhə cəhd eləməyiniz, – İliya yenidən dedi.

– Əgər qorxursansa, gəlidiyin yerə qayıt, – kahin soyuq tərzdə dedi.

– İezavel və sənin çarın qaçan peyğəmbərləri gözləyirlər ki, onlara divan tutsunlar, – canışın dedi. – Mən istədim sən mənə Beşinci Dağa necə qalxmadığını və göy alovundan niyə məhv olmadığını danışasan.

Kahin bu söhbətə qarışmalıydı. Canışın assuriyalılarla danışmalar haqda düşünürdü və bu məqsədlə peyğəmbərdən istifadə eləyə bilərdi.

– Ona qulaq asmayın, – o dedi. – Axşam, onu mənim yanıma məhkəməyə gətirəndə, mən onun qorxudan ağıldığını gördüm.

– Mən günahım ucbatından üz verən fəlakətlərə görə ağlayırdım. Çünki mən yalnız Allahdan və özümdən qorxuram. Mən İsraildən qaçmamışam və Allah izin verən kimi ora qayıtmağa hazırım. Mən sizin gözəl çarıcanızı taxtdan salacağam və mənim torpağım üzərində yenə də İsrail dini yayılacaq.

– İezavelin cazibəsinin qarşısında duruş gətirmək üçün insan gərək daşürəkli ola, – kahin acı-acı dilləndi. – Amma belə olmuş olsa da, biz başqasını, daha gözəl qadını göndərək, İezavelə qədər də belə eləmişik.

Kahin düz deyirdi. İki yüz il əvvəl Sidon çarıçası İsrail hökmdarlarından ən müdrikini – çar Solomonu yoldan çıxara bilmişdi. Qadın onu ilahə Astrata üçün qurbangah tikməyə məcbur eləmişdi və Solomon ona qulaq asmışdı. Bu müqəddəs sayılan hər şey ələ salındığına görə Allah qonşuların ordularını İsrailin üzərinə qaldırdı və Solomon taxtdan salındı.

“İzavelin əri Axavın da aqibəti belə olacaq” – İliya düşündü. Vaxtı çatanda Allah onu andını yerinə yetirmək üçün çağıracaq. Amma qarşısında dayanan adamları nəyə görə inandırmağa cəhd eləməliydi? Onlar da onun keçən gecə dul qadının evində gördüyü dizləri üstə dayanıb Beşinci dağın allahlarını mədh eləyən adamlardan idilər. Adətləri heç vaxt onlara başqa cür düşünməyə imkan verməzdi.

– Təəssüf ki, biz qonaqpərvərlik qanununa hörmət eləməyə borcluuyuq, – artıq İliyanın sülh haqqındakı sözlərini unudan canişin dedi. – Əgər bu olmasaydı, biz İzavelə peyğəmbərlərə divan tutmaqda kömək eləyərdik.

– Siz məni heç də ona görə sağ saxlamırsınız. Siz mənim qiymətli mal olduğumu bilirsiniz və İzavelə məni öz əlləriylə öldürmək məmnunluğunu vermək istəyirsiniz. Ancaq dünənki gündən etibarən adamlar mənim möcüzələr yaradan gücümə inanırlar. Onlar mənim Beşinci dağdakı allahlarla görüşdüyümü zənn eləyirlər. Allahları qəzəbləndirmək sizin üçün heç nədir, amma siz şəhərin sakinlərini qəzəbləndirmək istəmirsiniz.

Canişin və kahin İliyanı tək qoyaraq şəhər divarlarına doğru getdilər. Həmin an kahin qərara aldı ki, ilk fürsət düşən kimi İsrail peyğəmbərini öldürəcək. Əvvəl yalnız mal hesab olunan, indi ciddi təhlükəyə çevrilmişdi.

Onların getdiyini gören İliya ümitsizliyə qapıldı. Allaha xidmət eləmək üçün o neyləməliydi? Onda o, meydanın ortasında qışqırmağa başladı:

– Akbar xalq! Dünən axşam mən Beşinci Dağa qalxdım və orada yaşayan allahlarla görüşdüm. Oradan qayıdandan sonra mən oğlanı ölümlər dünyasından qaytarmağı bacardım!

Onun ətrafına adamlar yığışdı, bütün şəhər artıq baş verən hadisə haqda bilirdi. Canişin və kahin yolun ortasında dayandılar və nə baş verdiyini öyrənmək üçün geri qayıtdılar. İsrail peyğəmbəri deyirdi ki, Beşinci Dağın allahlarını görüb, hərçənd özü tək Allaha sitayiş edirdi.

– Mən onun öldürülməsini əmr edəcəyəm, – kahin dedi.

– Xalq bizim üzərimizə qalxar, – yadellinin nə dediyi ilə maraqlanan canişin cavab verdi. – Yaxşısı budur, onun səhv eləməsini gözləyək.

– Mən dağdan düşməmişdən əvvəl allahlar mənə assuriyalılarla neyləmək haqda canişinə kömək eləməyi etibar elədilər, – İliya davam elədi. – Mən bilirəm, o, ləyaqətli insandır və mənə qulaq asmaq istəyir, amma elə adamlar var ki, onlara müharibə lazımdır. Onlar məni onun yanına getməyə qoymurlar.

– İsraili – müqəddəs insandır, – bir qoca canişinə dedi. – Heç kim Beşinci Dağa qalxa və göyün alovundan ölməyə bilməz, bu adam isə bacardı və indi ölümləri dirildir.

– Tır, Sidon və bütün Finikiya şəhərləri çoxdan sülh içində yaşayır, – başqa qoca dedi. – Biz başqa, daha böyük fəlakətləri görmüşük və onlara üstün gəlmişik.

Adamların içindən keçən xəstələr və şikəstlər İliyaya yaxınlaşdılar. Onun paltarlarına toxunur və onları xəstəliklərdən qurtarmağı xahiş eləyirdilər.

– Canişinə məsləhət verməzdən əvvəl xəstələri sağalt, – kahin dedi. – Onda biz Beşinci Dağın allahlarının sənə kömək elədiklərinə inanarıq.

İliya keçən gecə mələyin ona nə dediyini xatırladı: ona yalnız adi insan gücündən istifadə eləməyə icazə verilmişdi.

– Xəstələr kömək istəyirlər, – kahin təkidlə təkrar elədi. – Biz gözləyirik.

– Biz əvvəlcə müharibənin qarşısını almaq haqda düşünməliyik. Əgər biz buna nail olarıqsa, xəstələr və əlillər daha da artacaq.

Söhbətə canişin son qoydu:

– İliya bizimlə gedəcək. Ona ilahi ilham gəlib.

Canişin Beşinci Dağda allahların yaşadığına inanmasa da, ona müttəfiq lazım idi, xalqı inandırсын ki, yeganə çıxış yolu assuriyalılarla sülh bağlamaqdır.

Hərbi rəislə görüşə gedərkən yolda kahin İliyaya dedi:

– Sən özün nə dediyinə inanmırsan.

– Mən sülhün yeganə çıxış yolu olduğuna inanıram. Amma dağın zirvəsində allahların yaşadığına inanmıram. Mən orada oldum.

– Bəs orada nə gördün?

– Allahın mələyini. Mən o mələyi əvvəl də öz yolumda görmüşəm, – İliya cavab verdi. – Yalnız bir Allah var.

Kahin gülümsədi.

– Yəni sənin fikrincə, tufan qopardan da, buğdanı yarıdan da elə həmin allahdır, hərçənd bunlar tamamilə fərqli şeylərdir.

– Sən Beşinci Dağı görürsən? – İliya soruşdu. – Sən ona hansı tərəfdən baxsan belə, o, fərqli görünəcək, hərçənd bu, elə həmin dağdır. Bax bütün bu bizi əhatə eləyənlər elə həmin Allahın müxtəlif sifətləridir.

Onlar Akbarın daş divarına qalxdılar. Oradan düşmənin düşərgəsinə baxmaq olardı: uzaqda assuriyalıların çadırları ağarırdı.

228

Hələ əvvəl, keşikçilər vadidə assuriyalıları görəndə, casuslar xəbər verdilər ki, onlar finikiyalıların güclərini öyrənmək məqsədi ilə gəlirlər. Hərbi rəis onları əsir götürməyi və qul kimi satmağı təklif elədi. Cənabın isə başqa strategiyadan istifadə etməyi qərara aldı, heç nə etməsələr. O, güman eləyirdi ki, onlarla yaxşı münasibət yarada bilsələr, Akbarda hazırlanan şüşə məhsullar üçün yeni bazar açmağa bilirlər. Bundan əlavə, əgər assuriyalılar burada müharibəyə hazırlanırdırsa da, onlar bilməliydilər ki, kiçik şəhərlər həmişə qalibin tərəfini saxlayır. Belə olan halda Assuriya başçıları müqavimət görmədən bu şəhərləri keçib-getməli, həqiqətən də öz xalqlarının biliklərini və var-dövlətini qoruyub saxlayan Tirə və Sidona kimi gedib çıxmalydılar.

Assuriya dəstəsi vadinin dərinliyində düşərgə salmışdı və tədricən onlara kömək gəlirdi. Kahin deyirdi ki, assuriyalıların gəlməsinin səbəbini bilir, şəhərdə su quyusu var, səhradan keçən bir neçə günlük yolun üstündə olan yeganə su quyusu. Əgər assuriyalılar Tir, ya da Sidonu ələ keçirmək istəsələr, onlara bu quyuyu öz ordusunu su ilə təmin etmək üçün lazım olacaqdı.

Birinci ayın sonunda onları hələ də qovmaq olardı. İkinci ayın sonunda Akbar asanlıqla qələbə qazana bilər və Assuriya ordusunun geri çəkilməsi haqda danışıqlar apara bilərdi.

Müharibəni gözləyirdilər, amma assuriyalılar hücum eləməyirdilər. Beşinci ayın sonunda hələ də müharibəni udmmaq olardı. “Onlar tezliklə hücum keçərlər, axı yəqin ki, artıq susuzluqdan əziyyət çəkirlər”, – canişin öz-özünə dedi. O, hərbi rəisin müdafiə planı tərtib eləməsinə tələb elədi və düşmənin qəfil hücumunun qarşısını almaq üçün öz döyüşçülərini məşq elətdirdi.

Amma canişin özü isə yalnız sülhə hazırlaşmaqla məşğul idi.

Yarım il də keçdi, Assuriya ordusu yerindən tərpənmirdi. Düşmənin görünməsindən sonrakı ilk həftədə Akbarı bürüyən həyəcan sakitləşmişdi. Adamlar adi həyatlarını yaşamaqda davam eləyirdilər: tarlada işləyir, şərabçılıq, şüştəçilik və sabunbişirmə işləri ilə məşğul olur, ticarət eləyirdilər. Hamı hələ də sülh bağlanacağına ümid eləyirdi və bununla da düşmənin nəyə görə Akbara hücum eləmədiyi izah olunurdu. Hamı canişinin allah tərəfindən seçildiyini və həmişə düzgün qərarlar qəbul elədiyini bilirdi.

İliya şəhərə gələndə canişin göstəriş verdi ki, şəhərə yadellinin özüylə lənətlənmə daşdığı haqda şayiə yaysınlar. Əgər müharibənin qabağını almaq mümkün olmazdusa, o, bu bədbəxtliyin başlıca günahkarı kimi yadellini göstərə bilirdi. Akbarın sakinləri israilinin öldürülməsi ilə hər şeyin əvvəlki qaydaya düşəcəyi qərarına gələrdilər. Onda canişin başa salardı ki, artıq assuriyalıların Akbarı tərk eləmələrini tələb eləmək gecdir. O, İliyanın öldürülməsinə göstəriş verər və xalqa deyərdi ki, ən yaxşısı sülh bağlamaqdır. Onun fikrincə, sülh istəyən ticarətçilər də başqalarını bu qərarın düzgünlüyünə inandırardılar.

Bütün bu aylar ərzində canişin yubanmadan düşməne hücum eləməyi tələb eləyən kahinə və hərbi rəisə müqavimət göstərdi. Amma Beşinci Dağın allahları heç vaxt onu tərk eləməyirdilər, indi keçən gecə baş verən möcüzəli dirilmədən sonra İliyanın həyatı onun edamından daha mühüm olmuşdu.

- Bu yadelli sizinlə nə gəzir? – hərbi rəis soruşdu.
- O, allahın icazəsi ilə mənimlədir, – canişin dilləndi.
- O, bizə düzgün qərar qəbul eləməkdə kömək edər.

O, dərhal da söhbəti başqa mövzuya keçirdi.

– Deyəsən, bu gün düşərgədə düşmən çoxdur.

– Sabah onlar daha çox olacaqlar, – hərbi rəis dedi.

– Əgər biz onlar cəmisi bir dəstə olanda hücum eləsəydik, bəlkə də, onlar qayıtmazdılar.

– Sən yanılırsan. Fərqi yoxdur, onlardan kimsə qaçıb gedə biləcəkdi və qalanlar qisas almaq üçün qayıdıb gələcəkdilər.

– Məhsulun yığımını yubadanda o çürüyür, – hərbi rəis inad elədi. – Amma işi elə hey təxirə salanda onlar daha da çoxalır.

Canışın etiraz elədi ki, Finikiyada, az qala, üç yüz ildir sülh, asayış hökm sürür və xalq bununla çox fəxr eləyir. Əgər o, bu dincliyi pozarsa, gələcək nəsillər nə deyərler?

– Onlarla danışmaq üçün çapar göndərin, – İliya dedi.

– Ən yaxşı döyüşçü düşməni özünə dost eləməyi bacarandır.

– Biz ki onların nə istədiklərini dəqiq bilmirik. Onlar bizim şəhəri tutmağa hazırlarırmı, biz hətta bunu da bilmirik. Biz onlarla necə razılığa gələ bilərik?

– Müharibə təhlükəsi qaçılmazdır. Ordu özgə torpağında məşqə vaxt itirməz.

Hər gün daha çox döyüşçü əlavə olunurdu və canışın özlüyündə hesablayırdı ki, onlara nə qədər su lazım olur. Bir müddətdən sonra şəhər düşmən qarşısında müdafiəsiz qalacaqdı.

– Biz hələ də onlara hücum edə bilərikmi? – kahin hərbi rəisdən soruşdu.

– Bilərik. Biz çoxlu adam itirərik, amma şəhər xilas olar. Tez qərara gəlmək lazımdır.

– Belə eləmək lazım deyil, cənab canışın. Beşinci Dağın allahları mənə dedilər ki, sizin hələ sülh qərarı qəbul eləməyə vaxtınız var, – İliya dedi.

Canışın özünü buna inanan kimi göstərdi, hərçənd kahinin israilli ilə söhbətini eşitmişdi. Onun üçün Sidonu və Tiri kimin idarə eləməsinin fərqi yox idi: finikiyalılar, xananlılar, ya da assuriyalılar. Mühüm olan bu idi ki, şəhər əvvəlki kimi ticarət eləyə bilsin.

– Gəlin hərbi əməliyyata başlayaq, – kahin təkid elədi.

– Bir gün də gözləyək, – canışın xahiş elədi. – Bəlkə də, hər şey həll olundu.

Düzgün qərar qəbul etmək üçün ona vaxt lazım idi. O, qala divarından düşdü və saraya yollandı, israilinin də onunla getməsinə tələb elədi.

Divarlar üstündən canişin çobanların qoyunları necə dağlara tərəf qovduqlarını, özünü və ailəsini yedizdirmək üçün quruyan torpaqdan, heç olmasa, hansısa məhsul alacağına ümid eləyən kəndlilərin tarlada necə işlədiklərini, döyüşçülərin nizə ilə döyüşməyi öyrəndiklərini, tacirlərin isə öz mallarını meydanlara düzdüklərini gördü. Bu, inanılası deyildi, amma assuriyalılar vadidən keçən yolu bağlamamışdılar. Tacirlər mallarıyla əvvəlki vadiyə keçib-gedir və yola görə şəhərə vergi ödəyirdilər.

– Nəyə görə assuriyalılar çoxlu güc toplayandan sonra da yolu bağlamırlar? – İliya maraqlandı.

– Assuriyalılara Tir və Sidon limanlarından gələn mallar lazımdır, – canişin cavab verdi. – Əgər müharibə təhlükəsi yaranarsa, tacirlər alveri dayandırarlar. Bu isə müharibədəkindən daha ciddi məğlubiyyət olar. Müharibənin qarşısını almaq üçün nə isə düşünmək lazımdır.

– Hə, – İliya dedi. – Əgər onlara su lazımdırsa, biz onlara su sata bilərik.

Canişin heç nə demədi. Amma o başa düşdü ki, israili onun əlində müharibə istəyənlərə qarşı yaxşı vasitə ola bilər. İliya Beşinci Dağın zirvəsinə qalxmış və allahlara meydan oxumuşdu. Əgər kahin müharibəyə başlamaqda təkid eləyərdisə, ona qarşı cəsarətlə dayanacaq yeganə şəxs İliya idi. Canişin İliyaya şəhəri gəzməyi və söhbət etməyi təklif elədi.

Kahin əvvəlki kimi qala divarında dayanmışdı və assuriyalıları müşahidə eləyirdi.

– Bəs allahlar düşməni saxlaya bilməzlərmə? – hərbi rəis soruşdu.

– Mən Beşinci Dağın allahlarına qurban gətirdim və onlardan xahiş elədim ki, bizə daha qətiyyətli hökmdar göndərsinlər.

– İezavel kimi hərəkət etməliyik, peyğəmbərlərə divan tutmalıyıq. Bu gün canişin hansısa israilinin sözünü eşidərək xalqı döyüşməməyə inandırır.

Hərbi rəis dağlara tərəf nəzər saldı.

– Biz İliyanın ölümünü təşkil eləyə bilərik, – kahin cavab verdi. – Canişinə gələndə isə biz burada heç nə eləyə bilmərik. Onun atası və babası artıq neçə yüz illərdir hökmranlıq eləyirlər. Onun babası bizim hökmdar olub, o, allahların hakimiyyətini oğluna verib, ondan isə hakimiyyət bizim canişinə keçib.

– Nəyə görə adətlər bizə hakimiyyətə daha qətiyyətli adamı gətirməyi qadağan eləyir?

– Adətlər dünyada möhkəm qaydalar hökm sürməsindən ötrüdür. Əgər biz hadisələrin gedişatına müdaxilə eləyəriksə, yer üzündə həyat sona yetər.

Kahin ətrafına baxdı. Göy və torpaq, dağlar və vadilər onlar üçün qabaqcadan müəyyən olunanı yerinə yetirir. Bəzən torpaq silkələnir, bəzənsə indi olduğu kimi, uzun müddət yağış yağmır. Ulduzlar əvvəlkiyə gəyədə sayınır, günəş isə adamların başına düşür. Hər şey də ona görədir ki, Nuhun vaxtından insanlar dünyanın yaradılış qanununu dəyişməyin mümkün olmadığını bilirlər.

Uzaq keçmişdə yalnız Beşinci Dağ var idi. İnsanlar və allahlar bir yerdə yaşayırdı, cənnət guşələrdə dolaşır, söhbət eləyirdi və gülürdülər. Amma insanlar günaha batdılar və allahlar onları öz dərgahlarından qovdular. İnsanları göndərmək üçün bir yer olmadığından allahlar onları yerləşdirmək üçün dağların ətrafında torpaq yaratdılar ki, daima izləsinlər və həmişə onlara Beşinci Dağın sakinlərinə nisbətən daha aşağı pillədə dayandıqlarını xatırlatsınlar.

Amma allahlar Cənnətə qayıtmaq üçün qapını açıq qoymağın da qayğısına qalmışdılar. Əgər insanlıq düz yolda olacaqdısa, onlar, nəhayət ki, Dağların zirvəsinə qayıda bilərdilər. Adamlar bunu yaddan çıxartmasınlar deyərək allahlar kahinlərə və hökmdarlara həmişə onlara dünyanın yaranması tarixini danışmağı tapşırılmışdılar.

Bütün xalqlar inanırdılar ki, əgər allahların seçdiyi ailələri hakimiyyətdən kənarlaşdırarlarsa, bunun çox ağır nəticələri ola bilər. Daha heç kim niyə məhz bu ailənin seçildiyini xatırlamırdı, amma hamı onların allahlarla qohum olduğunu bilirdi. Akbar yüz illərlə mövcud idi və həmişə də onları indiki canişinin əcdadları idarə eləmişdi. Şəhər dəfələrlə istilalara məruz qalmışdı, işğalçıların və barbarla-

rın hakimiyyətində olmuşdu, amma həmişə də ya düşmən özü şəhəri tərk eləmişdi, ya da qovulmuşdu. Və yenidən əvvəlki qaydalar hökm sürməyə başlamış, adamlar adi həyatlarına qayıtmışdılar.

Kahinlərin borcu bu qaydaları qorumaq idi: dünyada hər şeyin öz təyinatı var, dünyanı qanunlar idarə eləyir. İnsanın allahları dərk eləməyə çalışdığı vaxtlar geridə qalmışdı, indi onlara sitayiş eləmək və onlar nə istəyirlərsə, onu da eləmək zamanı gəlmişdi. Allahlar şiltaq idilər, onları qəzəbləndirmək asan idi.

Əgər məhsul yığımı ayini keçirilmirdisə, torpaq bar vermirdi. Əgər hansısa qurbanın verilməsini unudurdularsa, şəhəri ölümçül xəstəliklər bürüyürdü. Əgər hava allahını təkrar-təkrar çağırırdılarsa, onlar elə bilirdilər ki, nə adamlar, nə də buğda daha artmırdı.

– Beşinci Dağa baxın, – kahin hərbi rəisə dedi. – Dağın yüksəkliyindən allahlar vadini nəzarətdə saxlayır və bizi müdafiə eləyirlər. Onların özlərinin Akbarla bağlı ilahi planları var. Yadelli ölü, ya da öz torpağına qayıdır. Günlərin birində canışın yoxa çıxır, onun oğlu isə ondan daha müdrik olacaq. Bizim indi yaşadığımız keçicidir.

– Bizə yeni hökmdar lazımdır, – hərbi rəis dedi. – Əgər biz bu canışının hakimiyyəti altında qalarıqsa, düşmən bizi darmadağın eləyər.

Kahin allahların məhz bunu, Biblosa qarşı təhlükəyə son qoyulmasını istədiklərini bilirdi. Amma o heç nə demədi, yalnız növbəti dəfə sevindi ki, hökmdarlar həmişə, istəsələr də, istəməsələr də, onlar üçün hazırlananı yerinə yetirirlər.

Şəhəri gəzinti vaxtı İliya assuriyalılar ilə sülhün vacibliyi haqda baxışlarını canışın üçün izah elədi, nəticədə onun məsləhətçisi təyin olundu. Onlar meydana çıxanda xəstə adamlar onlara yaxınlaşdılar. Amma İliya bəyan elədi ki, Beşinci Dağın allahları ona xəstələri sağaltmağı qadağan eləyiblər. Günün axırında o, dul qadının evinə qayıtdı. Uşaq küçədə oynayırdı və İliya belə möcüzəni göstərmək üçün onu seçdiyinə görə Allaha minnətdarlıq elədi.

Dul qadın onu şam yeməyinə gözləyirdi. Onun təcübünə rəğmən stolun üstündə çaxır bardağı da var idi.

– Minnətdarlıq əlaməti olaraq adamlar sənə hədiyyələr gətiriblər, – qadın dedi. – Mənsə sənə qarşı haqsızlıq elədiyim üçün məni bağışlamağını istəyirəm.

– Haqsızlıq? – İliya heyrtləndi. – Məgər sən görmürsənmi bütün bunlar yalnız Allahın planlarının bir hissəsidir?

Dul qadın gülümsədi, onun gözləri işildadı və o, qadının necə də qəşəng olduğunu hiss elədi. Qadın azından ondan on yaş böyük idi, amma İliya ona qarşı dərin şəfqət hiss edirdi. Bu, alışmadığı hiss idi və İliya qorxdu. İezavelin gözləri və Axavın sarayını tərk eləyərkən Allahdan livanlı qadınla evlənməyi arzuladığını xahiş eləməsi yadına düşdü.

– Qoy mənim həyatım faydasız keçsin, əvəzində mənim oğlum var. Səni isə adamlar xatırlayacaqlar, çünki sən insanı ölümlər dünyasından qayıtdın, – qadın dedi.

– Sənin həyatın faydasız deyil. Mən Allahın buyruğu ilə Akbara gəldim və sən mənə sığınacaq verdin. Əgər kim-sə sənin oğlunu xatırlayacaqsa, hökmən səni də xatırlayacaq.

Qadın iki badəni şərəblə doldurdu və onlar günəşi, göy cisimlərini tərifləyərək badələri içdilər.

– Sən mənə naməlum olan, indisə mənim də Allahım olan Allahın işarəsi ilə uzaq ölkədən gəldin. Mənim oğlum da uzaq yerlərdən qayıtdı və o, öz nəvələrinə qəribə əhvalatı danışacaq. Kahinlər onun sözlərini yadlarında saxlayıb sonrakı nəsillərə ötürəcəklər.

Kahinlərin yaddaşlarına minnətdar olan Akbarın sakinkləri öz keçmişlərini, öz istila olunmalarını, qədim allahlarını, öz torpaqları uğrunda can verən döyüşçülərini bildirdilər. Hərçənd indi salnamələr yazılmasının yeni formaları əmələ gəlmişdi, Akbarın sakinkləri yalnız kahinlərin yaddaşına möhkəmcə inanırdılar. Adamlar istədiklərini yaza bildirdilər, amma onlardan heç biri nəyin mövcud olmadığını xatırlaya bilməzdi.

– Mənsə nə danışa bilərəm? – qadın İliyanın badəsini təzədən şərəblə dolduraraq davam elədi. – Mən iradəmin gücü ilə, ya da İezavelin gözəlliyi ilə fəxr eləyə bilmərəm. Mənim həyatım əksəriyyətin həyatına oxşardır. Hələ uşaq olanda ev əziyyətləri, valideynlərim tərəfindən edilən toy,

mən böyüyəndən sonra isə müqəddəs günlərdə ayinlər görmüşəm. Ərim həmişə nəyləsə məşğul olurdu. Nə qədər o sağ idi, biz heç vaxt mühüm olan heç nə haqda danışmırdıq. O, öz işiylə məşğul olurdu, mənə yemək hazırlayır, evi yığışdırırdım və beləcə bizim həyatın ən yaxşı günləri keçdi. Onun ölümündən sonra mənə qalan yeganə şey kasıblıq və oğlumun tərbiyəsi oldu. Oğlum böyüyəndən sonra dənizləri dolaşacaq, mənə artıq heç kimə lazım olmayacağam. Mənim qəlbimdə nə nifrət, nə də inciklik hissi yoxdur, yalnız kimsəyə lazım olmamağım hissi var.

İliya badəsinə bir daha doldurdu. Onun ürəyi həyəcanla sızıldayırdı, bu qadının yanında olmaq xoşuna gəlirdi. Bəlkə də, məhəbbət daha ağır sınaq idi, nəinki oxunu düz sənə sinənə tuşlamış Axavın döyüşçüsü ilə üz-üzə dayanmaq. Əgər ox səni yaxalayarsa, sən öləcəksən, sonrasını isə Allaha ümid eləmək qalır. Əgər səni məhəbbət yaxalayarsa, sonrası sənə özündən asılıdır.

“Mən həyatımda məhəbbətə nail olmağı necə də istəyirdim”, – o düşündü.

Amma indisə, o lap yanında olanda – bu isə dəqiq məhəbbət idi, ondan yalnız qaçmamaq lazım idi – istədiyi yeganə şey, nə qədər tez mümkünsə, onu unutmaq idi.

Onun xəyalları Xoraf çayının sahilində uzun müddət tək qalandan sonra Akbara gəldiyi həmin günlərə qayıtdı. O, susuzluqdan yanırıdı və elə əldən düşmüşdü, heç nəyi xatırlaya bilmirdi, yalnız huşu başına gələndə qadının onun dodaqlarını su damcıları ilə necə islatdığını gördüyü həmin anlardan başqa. Onun sifəti o qədər yaxın idi, həyatında heç vaxt qadına bu qədər yaxın olmamışdı. O, qadının da ləzəvə kimi yaşıl gözlərinin olduğunu gördü, ancaq onlar başqa cür işıldayırdı, sanki, sidi ağacını, onun bu qədər arzuladığı, amma heç cür görə bilmədiyi okeanı əks elətdirə bilirdi. Amma onun öz qəlbi buna inanırdımı?

“Mən ona bu haqda danışmağı necə də istəyirdim, – İliya fikirləşdi. – Amma necə danışacağımı bilmirəm. Allaha olan sevgi haqda danışmaq daha asandır”.

İliya bir qədər də şərab içdi. Qadın hiss elədi ki, sözləri onun xoşuna gəlmədi və söhbətin mövzusunı dəyişdi.

– Sən Beşinci Dağa qalxdınımı? – qadın soruşdu.

O, başıyla təsdiq elədi.

Qadın onun dağın zirvəsində nə gördüyünü və göy alovundan necə qurtardığını soruşmaq istəyirdi. Amma görünür, onun bu haqda danışmaq həvəsi yox idi.

“O – peyğəmbərdir və mənim qəlbimi büsbütün görə bilir”, – qadın düşündü.

Bu israili onun həyatına daxil olan gündən hər şey dəyişmişdi. Hətta bəlanı dəf eləmək də asanlaşmışdı, axı bu yadelli əvvəllər heç vaxt bilmədiyi şeyi onun qəlbində oyatmışdı – məhəbbəti. Oğlu xəstələnəndə qadın İliyanı bütün qonşularının qabağında müdafiə eləmişdi ki, o, evdə qala bilsin.

Qadın Allahın yer üzündə onun üçün hər şeydən mühüm olduğunu bilirdi. O, bu adamı arzulamamalı olduğunu başa düşürdü. Axı o, hər an İezavelin qanını axıtmaq üçün gedə və baş verənlər haqda danışmaq üçün bir daha qayıtmaya bilərdi.

236

Qoy belə olsun, qadın, onsuz da, onu sevəcəkdə, axı o, həyatında ilk dəfə bunun azadlıq olduğunu başa düşmüşdü. O hətta heç vaxt bu haqda bilməsə də, qadın onu sevəcəkdə. Qadına onun razılığı lazım deyildi ki, ona görə dənəsin, günü-gündən onun haqqında düşünsün, onu şama gözləsin və adamlar yadelliyə qarşı nəse düşünürlərimi deyər narahat olsun.

Bu, azadlıq idi: başqalarının nə deməsindən asılı olmayaraq sənün ürəyinin nəyəsə can atmasını hiss eləmək. Qadın evindəki yadelliyə görə dostları və qonşuları ilə qızgıncasına mübahisələr eləyirdi, amma özünün özünə müqavimət göstərməsinə ehtiyac yox idi.

İliya bir qədər də şərab içdi, üzr istədi və öz otağına getdi. Qadın küçəyə çıxdı. Evin qabağında oynayan oğlunu görüb sevindi və bir qədər gəzməyi qərara aldı.

Qadın azad idi, çünki məhəbbət insana azadlıq bağışlayır.

İliya divarlara baxa-baxa otaqda xeyli oturdu. Nəhayət, o, öz mələyinə müraciət eləməyi qərara aldı.

– Mənim qəlbim təhlükədədir, – o dedi.

Mələk sükut içindəydi. İliya şübhəyə düşdü, söhbəti davam eləsinmi, eləməsinmi, amma artıq gec idi; mələyi səbəbsiz çağırmaq olmazdı.

– Mən bu qadınla yanaşı olanda özümü yöndəmsiz hiss eləyirəm.

– Əksinə, – mələk cavab verdi. – Səni elə bu narahat eləyir. Axı sən bu qadına vurula bilərsən.

İliya xəcalət çəkdi, axı mələk onun qəlbinə yaxşı bələd idi.

– Məhəbbət təhlükəlidir, – o dedi.

– Hətta lap çox, – mələk cavab verdi. – Amma nə olsun?

Belə deyərək o yoxa çıxdı. Mələk gəncin qəlbinin iztirab çəkdiyinə şübhə eləməirdi. Hə, İliya məhəbbətinə nə olduğunu bilirdi. O, İsrail çarının qəlbini fəth eləyən Sidon çarıçası İezavələ görə Allahdan üz döndərdiyini gördü. Rəvayətdə deyildiyinə görə, çar Solomon yadelli qadınların üzündən taxtından salınmışdı. Dalilanın günahı ucbatından fələstinlilər Samsonu ələ keçirmiş və onun gözlərini çıxartmışdılar.

O, məhəbbət haqda necə bilməyə bilərdi? Tarix bu mövzuda faciəli nümunələrlə dolu idi. Amma o hətta müqəddəs mətnlərlə tanış olmasaydı belə, onun qarşısında gecələr aramsız olaraq əzab çəkən və ümidlərlə özlərinə iztirab verən dostları və dostlarının dostları var idi. Əgər İsraildə onun sevgilisi olsaydı, Allah tələb eləyəndə şəhəri tərk etmək onun üçün asan olmazdı və indiyədək sağ qalmazdı.

“Mən mənasız mübarizə aparıram, – o fikirləşdi. – Bu döyüşdə məhəbbət qalib gəlir və mən bu qadını ömrümün son günlərinə qədər sevəcəyəm. Allahım, məni İsrailə geri göndər ki, heç vaxt bu qadına ona qarşı nə hiss elədiyimi deyə bilməyim. Axı o, məni sevmir və deyər ki, onun qəlbi erinin bədəni ilə birlikdə dəfn olunub”.

Növbəti gün İliya yenidən hərbi rəislə görüşdü. O, assuriyalıların düşərgəsinə yeni qüvvənin gəldiyini öyrəndi.

– İndi qüvvələr nisbəti necədir? – o soruşdu.

– Mən bu haqda İezavelin düşməni ilə danışmayacağam.

– Mən canişinin məsləhətçisiyəm, – İliya cavab verdi.

– Dünən o, məni öz köməkçisi təyin elədi və sənə artıq bu haqda məlumat veriblər. Odur ki mənə cavab verməyə borclusan.

Hərbi rəis qəlbində yadellini öldürmək üçün güclü istək hiss elədi.

– İki assuriyalıya bizim bir döyüşçümüz düşür, – o, həvəsiz halda cavab verdi.

İliya düşməyə çoxsaylı ordunun gərək olduğunu bilirdi.

– Sülh danışıqları üçün daha əlverişli an başlayır, – o dedi.

– Onlar bizim alicənablıq göstərdiyimizi görürlər və onda biz daha yaxşı şərtlərə nail ola bilərik. Hər bir ordu komandiri bilir ki, şəhəri ələ keçirmək üçün bir müdafiəçiyə qarşı beş döyüşçü lazımdır.

– Əgər biz yubanmadan onlara hücum eləməsək, onların sayı elə o qədər də artacaq.

– Hətta onların kifayət qədər yemək ehtiyatları olsa da, onlar bu qədər adamı su ilə təmin eləyə bilməzlər. Onda bizim çaparları göndərmək zamanımız gələr.

– Bu zaman haçan gələcək?

– Hələlik assuriyalı döyüşçülərin sayı bir qədər də artana qədər gözləyək. Onların susuzluğu dözülməz həddə çatanda Akbara hücum eləmək məcburiyyətində qalacaqlar. Amma əgər bir döyüşçümüzə qarşı üç, ya da dörd döyüşçü ilə vuruşarsa, bizim onları darmadağın eləyəcəyimizi bilirlər. Bax onda bizim çaparlarımız onlara sülh təklif eləyərək, şəhəri tərk etmələrinə imkan verərlər və su paylayarlar. Cənabın fikri belədir.

Hərbi rəis heç nə demədi və yadellinin getməsinə gözlədi. Hətta İliya ölsəydi də, cənabın bu qərarında təkid eləyəcəkdi. Hərbi rəis and içdi ki, əgər belə olarsa, cənabın öldürəcək, sonra isə allahların qəzəbinin üstünə yağmasını gözləmədən özünü də öldürəcək.

Amma o, heç vaxt və heç bir halda öz xalqının pula görə satılmasına imkan verməyəcəkdi.

“Allahım, məni geri, İsrail torpağına apar, – İliya hər gün vadidə dolaşaraq Allaha yalvarırdı. – Mənim qəlbimin əsirlikdə qalmasına imkan vermə”. Ona uşaqlıqdan bələd olan peyğəmbərlərin adətində əməl eləyərək, hər dəfə dul qadın yadına düşəndə, özünə qamçı ilə işgəncə verirdi. Onun kürəyi bütünlüklə qanlı yaralarla örtülmüşdü və iki günü qızdırma, sayıqlama içində keçirdi. İliya özünə gələndə ilk gördüyü dul qadının sifəti oldu. Qadın ona qul-

luq eləyir, yaralarına maz və zeytun yağı vururdu. Bədəni o qədər zəif idi ki, yemək üçün aşağı düşə bilmirdi, onun üçün yeməyi qadın gətirirdi.

Sağalan kimi də yenidən vadiyə getdi.

“Allahım, məni geriyyə, İsrail torpağına burax, – o dedi. – Qoy mənim ürəyim Akbarda qalsın, bədənim sə öz yoluna davam eləsin”.

Onun qarşısında mələk peyda oldu. Bu, onun dağın zirvəsində gördüyü mələk deyildi, onu qoruyan, artıq səsinə öyrəşdiyi mələk idi.

– Allah nifrət haqda unutmağı xahiş edən şəxslərin duasını eşidir. Amma o, məhəbbətdən qaçmaq istəyənlər üçün kardır.

İliya, dul qadın və oğlan hər axşam birlikdə şam eləyirdilər. Allahın vəd elədiyi kimi, çəlləkdən un əskik olmur və bardaqdan yağ qurtarmırdı.

Yemək vaxtı onlar təsadüfən danışdırlar. Amma bir dəfə axşam oğlan soruşdu:

– Peyğəmbər kimdir?

– O adamdır ki, hələ də uşaqlıqda eşitdiyi həmin səsləri eşidir və onlara inanır. Beləcə o, mələklərin nə düşündüyünü öyrənə bilər.

– Hə, mən sənin nə haqda danışdığını bilirəm, – oğlan dedi. – Mənim daha heç kimin görmədiyi dostlarım var.

– Heç vaxt onları unutma, hətta böyük sənə bunun axmaqlıq olduğunu desələr belə. Beləliklə, sən həmişə Allahın nə istədiyini biləcəksən.

– Mən Babil kahinləri kimi gələcəyi xəbər verə bilirəm! – uşaq dedi.

– Peyğəmbərlər gələcəyi bilmirlər. Onlar yalnız Allahın birbaşa indi onları ruhlandırdığı sözləri çatdırırlar. Buna görə də mən buradayam və öz ölkəmə nə vaxt qayıdacağımı bilmirəm. O, mənə bu haqda təyin olunan vaxtdan əvvəl deməyəcək.

Qadının gözləri qüssə ilə doldu. Hə, günlərin birində o gedəcəkdi.

İliya daha Allaha yalvarmadı. O qərara aldı ki, Akbarı tərک eləmək vaxtı gələndə dul qadını və oğlunu özüylə götürəcək. Vaxtı gəlməyənə qədər onlara heç nə deməyəcəkdi.

Bəlkə, heç qadın getmək istəməyəcəkdi. Bəlkə də, qadın ona olan məhəbbətindən xəbərsiz idi, axı o özü də bunu gec başa düşmüşdü. Əgər belə olardısı, daha da yaxşı olacaqdı, o, özünü bütünlüklə İezavelin qovulmasına və İsrailin dirçəlişinə həsr eləyə biləcəkdi. Onun məhəbbət haqda düşünməyə vaxtı yox idi. “Allah – mənim keşişimdir, – İliya çar Davidin qədim duasını xatırlayaraq dedi. – O, mənim qəlbimi möhkəmləndirir və məni sakit suların yanına aparır”.

240

“Və məndən həyatımın mənasını gizlətmir”, – duanı öz sözləriylə tamamladı.

Bir dəfə o, evə həmişəkindən tez qayıtdı və dul qadının evin kənarında oturduğunu gördü.

– Sən neyləyirsən?

– Mənim məşğul olmağa bir işim yoxdur, – qadın cavab verdi.

– Onda nəyisə öyrən. Bizim zamanda insanlar həyata olan maraqlarını itiriblər, onlar danıxmır, ağlamır, yalnız vaxtın haçan keçəcəyini gözləyirlər. Onlar mübarizədən imtina eləyiblər, həyat da onlardan imtina eləyib. Bu, sənin üçün də təhlükəlidir, hərəkət elə, cəsarətlə irəli yeri, həyatdan imtina eləmə.

– Mənim həyatım yenidən məna kəsb elədi, – qadın başını aşağı dikərək dedi. – Sən gəldiyin gündən.

Saniyənin hansısa bir hissəsində o, qadının xatirinə hər şeyi atmağa hazır olduğunu hiss elədi. Amma risk eləməməyi qərara aldı və başqa şey haqda danışdı.

– Nəyisə öyrən, – o, səsinin tonunu dəyişərək dedi. – Onda zaman sənin düşmənin yox, müttəfiqin olacaq.

– Mən nəyi öyrənə bilərəm?

İliya bir qədər düşündü.

– Biblos yazısını. Əgər sən nə vaxtsa uzaq səfərə çıxarsansa, o, sənın karına gələr.

Dul qadın özünü bütünlüklə Biblosu öyrənməyə həsr eləməyi qərara aldı. Akbarı tərک eləmək onun heç vaxt ağılına gəlməmişdi, amma İliyanın dedikləri nəzərə alınarsa, çox ehtimal ki, onu özüylə aparmaq istəyirdi.

Qadın yenidən özünü azad hiss elədi. Növbəti gün sübhədən oyandı və şəhərə yola düşdü. O, küçələrlə gedir, sifətini təbəssüm işıqlandırır.

– İliya hələ də sağdır, – kahin iki aydan sonra hərbi rəisə dedi. – Sən onu öldürə bilmədin.

– Bütün Akbarda bunu eləmək istəyən adamı tapmaq mümkün deyil. İsraili əzab çəkənlərə təsəlli verir, həbsdə olanlara baş çəkir, aqları yedizdirir. Nə vaxt kiməsə qonşusu ilə olan davasını ayırd eləmək lazım gələndə ona müraciət eləyirlər və hamı onun dedikləri ilə razılaşıır: axı o, haqqı deyir. Canışına o, öz nüfuzunu möhkəmləndirmək üçün lazımdır, amma heç kim bunu başa düşmür.

– Tacirlər müharibə istəmirlər. Əgər canışın nüfuzunu möhkəmləndirərsə, o, xalqı sülhün üstünlüyünə inandıracaq və biz heç vaxt assuriyalıları öz torpaqlarımızdan qova bilməyəcəyik. İliyanı yubanmadan öldürmək lazımdır.

Kahin zirvəsi həmişə buludlarla örtülü olan Beşinci Dağı göstərdi.

– Allahlar yadellilərin onların ölkəsini alçaltmasına yol verməzlər. Onlar bizə kömək eləməyə çalışırlar, nəse baş verərsə, biz bundan istifadə eləyə bilərik.

– Nə baş verə bilər?

– Bilmirəm. Amma mən diqqətlə işarələri izləyəcəyəm. Daha bir kimsəyə Assuriya döyüşçülərinin dəqiq sayı haqda heç nə demə. Hər dəfə kimsə səndən bu haqda soruşanda denən ki, assuriyalı döyüşçülər cəmi-cümlətəni bizimkilərdən dörd dəfə çoxdurlar. Və öz ordunu müharibəyə hazırlamaqda davam elə.

– Nəyə görə mən bunu eləməliyəm? Əgər onlar bir nəfərimizə qarşı beş nəfər toplaya bilsələr, biz batdıq.

– Yox, biz bərabər olacağıq. Döyüş başlayanda sən daha güclü düşmənle döyüşəcəksən və səni zəiflərin üzərinə hücum eləyən qorxaq adlandırmayacaqlar. Akbarın ordusu döyüşdə düşmənle qarşılaşacaq və qalib gələcək, axı onun hərbi rəisi ən yaxşı strategiyayı seçib.

Şöhrət düşkünlüyünə şirniklənən hərbi rəis bu təklifi qəbul elədi. Bu andan da başlayaraq o, döyüşçülərin sayını İliyadan da, canişindən də gizlətməyə başladı.

Daha iki ay keçdi. Assuriyalı döyüşçülər Akbarın müdafiəçilərinə nisbətən birə-beş artdılar. Assuriyalılar hər an hücumu keçə bilərdilər.

Bir müddətdən bəri İliya şübhələnməyə başladı ki, hərbi rəis düşmənlərin gücü haqqındakı həqiqəti ondan gizlədir, amma bu, yaxşılığa da ola bilərdi: qüvvələr nisbəti özünün qorxulu həddinə çatanda xalqı yeganə çıxışın sülh olduğuna inandırmaq elə də çətin olmayacaqdı.

O, həftədə bir dəfə şəhər sakinlərinin mübahisələrini ayırd elədiyi meydana yollanaraq bu haqda düşünürdü. Adətən, bunlar çox zəruri işlər olurdu: qonşuların mübahisəsi, daha vergi vermək istəməyən qocalar, onların ticarətinə kiminsə ziyan vurduğuna əmin olan tacirlər.

242

Canışın artıq orada idi. Onun peyğəmbərlə görüşmək üçün arada meydana gəlmək adəti var idi. İliya artıq canışınə qarşı heç bir düşmənçilik hiss eləməirdi. O, bu adamın ağıllı və təhlükəli olduğunu başa düşürdü, hərçənd ki ruhi həyata inanmır və ölümdən dəlicəsinə qorxurdu. Elə hallar olurdu ki, o, öz hakimiyyətindən istifadə eləyərək İliyanın sözlərinə qanuni don geydirirdi. Bəzən İliya onun qərarları ilə razılaşmırdı, amma zaman keçdikcə canışının haqlı olduğunu görürdü.

Onun rəhbərliyi altında Akbar nümunəvi Finikiya şəhərinə çevrilmişdi. Canışın daha ədalətli qaydalar müəyyənləşdirmişdi, şəhərin küçələrini abadlaşdırmışdı və mallardan gələn vergilər nəticəsində yaranan gəliri ağılla xərcləyirdi. Zaman gəldi, İliya canışının şəhər sakinlərinə şərab və pivə içməyi qadağan eləməsinə tələb elədi. İş burasındaydı ki, onun yoluna qoyduğu əksər davalar sərxoş əyyaşların günahı ucbatından baş verirdi. Canışın “böyük şəhərdə başqa cür də ola bilməz” deyə ona etiraz elədi. Adətlərə əsasən, adamlar iş həftəsinin sonunda şənələndə allahlar sevinirlər və sərxoşları müdafiə eləyirlər.

Bundan əlavə, onun torpağı dünyanın ən yaxşı şərəbini yetişdirməsi ilə məşhur idi. Akbarın öz sakinləri şərəb içməsəydilər, əcnəbilər nə isə xoşa gəlməyən bir iş hiss

edib şübhəyə düşərdilər. İliya canişinin qərarına hörmətlə yanaşdı və nəhayət, razılaşdı ki, insanlar şənlenəndə daha yaxşı işləyirlər.

– Sənə bu qədər çalışmaq lazım deyil, – İliya həmin gün işə başlamamışdan əvvəl canişin dedi. – Məsləhətçi yalnız öz fikrini hökmdara təqdim eləyir.

– Mən öz torpağım üçün darıxıram və ora qayıtmaq istəyirəm. Mən işlə məşğul olanda özümü lazımlı hesab edirəm və əcnəbi olduğumu unuduram, – İliya cavab verdi. “Və mənim üçün ona olan məhəbbətimi boğmaq asan olur”, – ürəyində dedi.

Açıq məhkəmə peyğəmbəri əhatəyə almış və ona diqqətlə qulaq asan adamlardan ibarət idi. Adamlar elə hey gəlirdilər, onların içərisində daha tarlalarda işləyə bilməyən qocalar da var idi. Onlar İliyanın qərarlarını bəyənmək, ya da müzakirə etmək üçün gəlirdilər. Başqaları isə işin həllində birbaşa maraqlı olanlar idi. Onlar ya zərəçəkənlər olurdu, ya da özləri üçün mənfəət əldə etmək istəyənlər; sadəcə, marağ xatirinə qadınlar və uşaqlar da gəlirdi.

O, səhər işlərindən başladı. Əvvəlcə söhbət Misir piramidalarının ətrafında gizlədilmiş dəfinəni tapmaq istəyən çobandan getdi. Ora getmək üçün ona pul lazım idi. İliya heç vaxt Misirdə olmamışdı, amma oranın uzaqda olduğunu bilirdi və çobanın yol üçün kifayət eləyəcək pulu tapmasının çətin olacağını dedi. Amma qoyunlarını satmağı və öz arzusu üçün xərcləməyi qərara alarsa, o, axtardığını mütləq tapar.

Sonra İsrailin sehrbazlıq sənətini öyrənmək istəyən qadın yaxınlaşdı. İliya dedi ki, o, müəllim deyil, yalnız peyğəmbərdir.

Qonşusunun arvadını lənətləyən kəndli ilə bağlı barışdırıcı bir qərar qəbul etmək istəyəndə isə adamların içindən bir döyüşçü çıxıb canişinə doğru yönəldi.

– Döyüşçülərimiz casus tutublar, – o, tərini silərək dedi. – Onu artıq bura gətirirlər.

Kütlə həyəcan içində çalxalandı, onlar ilk dəfə belə məhkəmədə iştirak edəcəkdilər.

– Ölüm! – kimsə qışqırdı. – Düşməne ölüm!

Bütün iştirak eləyənlər qışqıraraq onu dəstəklədilər. Bir göz qırpımında xəbər şəhərə yayıldı və meydan adamlarla doldu. İliya çətinliklə başqa işləri həll edirdi, hər dəqiqə kimsə onun sözünü kəsir, əcnəbinin gətirilməsini tələb eləyirdilər.

– Mən bu adamı mühakimə eləyə bilmərəm, – İliya dedi.

– Bu, Akbarın hökmdarının vəzifəsidir.

– Assuriyalılara burada nə lazımdır? – kimsə soruşdu.

– Məgər onlar görmürlərmi ki, biz çoxdan sülh içində yaşayırıq?

– Nəyə görə onlar bizim suyumuzu istəyirlər? – başqası qışqırdı. – Nəyə görə onlar şəhərimizi təhdid edirlər?

Kimsə aylarla düşmənin varlığı haqqında danışmağa cürət eləməirdi. Hərçənd hamı üfüqdə daim yeni qüvvələrlə möhkəmləndirilən assuriyalıların düşərgəsini görürdü. Tacirlərin tezliklə sülh danışıqlarına başlanacağını demələrinə baxmayaraq, Akbar xalqı hücum təhlükəsinə inanmaqdan imtina eləyirdi. Asanlıqla dəf edilən hansısa aciz tayfaların basqınları nəzərə alınmazsa, müharibələr yalnız kahinlərin yaddaşlarında mövcud idi. Onlar Misir ölkəsi haqda, atların çəkdiyi cəng arabaları, heyvan sifətində olan allahlar haqqında danışdılar. Amma Misir çoxdan qüdrətli ölkə deyildi və anlaşılmayan dildə danışan qaradərili döyüşçülər çoxdan öz torpaqlarına qayıtmışdılar. İndi Tir və Sidon sakinləri bütün dünyanı özlərinə tabe elətdirərək dənizlərdə aqalıq eləyirdilər. Müharibə işlərində təcrübəli olan onlar yeni mübarizə üsulu kəşf eləmişdilər – ticarət.

– Adamlar niyə həyəcanlanırlar? – canişin İliyadan soruşdu.

– Onlar nəyinsə dəyişildiyini başa düşürlər. Biz sizinlə birlikdə bu gündən başlayaraq assuriyalıların hər an bizə hücum eləyə biləcəklərini bilirik. Biz sizinlə birlikdə bilirik ki, hərbi rəis bizə düşmən ordusunun sayı haqqında məlumat verəndə yalan danışmış.

– O ki bunu kiməsə danışacaq qədər ağılsız deyil. O, şəhərə çaxnaşma sala bilərdi.

– Hər bir adam təhlükəni hiss eləyir. Özünü qərribə aparmağa başlayır, onda qabaqcadan hissetmə duyğusu yaranır, havada nə isə axtarır. Özünü aldatmağa cəhd eləyir, ona elə gəlir ki, mübarizəyə tab gətirməyəcək. Bugün-

kü günə qədər adamlar özlərini aldatmağa cəhd eləyirdilər, amma həqiqətin gözünün içinə dik baxmağın zamanı gəlmişdi.

Kahin onlara yaxınlaşdı.

– Saraya gedək, Akbarın ağsaqqallar şurasını çağırmaq lazımdır. Hərbi rəis artıq yoldadır.

– Ona qulaq asma! – İliya astadan canişinə dedi. – Onlar sənə istədiyini eləməyə imkan verməyəcəklər.

– Gedək, – kahin inadla təkrar elədi. – Casus mühafizə altındadır, təcili olaraq qərar qəbul eləmək lazımdır.

– Meydanda, adamların arasında məhkəmə qur, – İliya pıçıldadı. – Mühəribə tələb eləmələrinə baxmayaraq, onlar səni müdafiə eləyəcəklər, axı onlar da sülh istəyirlər.

– O adamı bura gətirin! – canişin tələb elədi.

Kütlənin içində sevinc qışqırıqları eşidildi. Xalq ilk dəfə şəhər şurasında iştirak eləyəcəkdi.

– Biz belə eləyə bilmərik! – kahin dedi. – Bu, incə məsələdir və həlli üçün sakitlik lazımdır.

Adamlar fit çalır və etiraz eləyirdilər.

– Onu bura gətirin! – canişin təkrar elədi. – Onun üzərində burada, adamların arasında məhkəmə qurulacaq. Biz bir yerdə Akbarın çiçəklənən şəhərə çevrilməsində zəhmət çəkmişik və bir yerdə də bizim üçün təhlükə törədən hər şeyi mühakimə eləyəcəyik.

Bu qərar qızğın əlçalmalara səbəb oldu. Akbarın bir neçə döyüşçüsü gəlmişdi. Onlar yarımçıqlıq, qan içində olan adamı sürüyüb gətirdilər. Görünür, onu məhkəməyə gətirməmişdən əvvəl möhkəmcə döymüşdülər.

Səs-küy kəsildi. Meydanın üzərinə ağır sükut çökdü. Meydanın o biri başında tozun içində donuzların xortultusu və oynayan uşaqların səs-küyü eşidilirdi.

– Nəyə görə əsirlə belə rəftar eləyibsiniz? – canişin qışqırdı.

– O müqavimət göstərdi, – keşikçilərdən biri cavab verdi. – Dedi ki, casus deyil. Bura sizinlə söhbətə gəlib.

Canişin öz sarayından üç kreslo gətirilməsinə göstəriş verdi. Üçüncü kreslo hərbi rəis üçün nəzərdə tutulmuşdu, amma o, hələ gəlib çıxmamışdı.

– Akbar şəhərinin məhkəməsinin başladığını təntənə ilə elan edirəm! Qoy ağsaqqallar irəli çıxsınlar!

Bir neçə qoca kahinə və canişinə yaxınlaşdı və yarım-dairəvi halda onların kreslolarının arxasında dayandılar. Bu, ağsaqqallar şurası idi. Əvvəlki vaxtlarda onların qərarlarına hörmət eləyir və yerinə yetirirdilər. İndisə onların iştirakının elə də əhəmiyyəti olmurdu. Onların rolu mərasim xatirənə idi, onlar yalnız canişinin bütün qərarları ilə razılışmaq üçün idilər.

Canişin lazım olan ayinləri yerinə yetirdi, Beşinci Dağın allahlarına dua elədi, qədim qəhrəmanların adlarını yad elədi. Sonra əsirə müraciət elədi:

– Sənə nə lazımdır?

Əsir cavab vermədi. O, canişinin sifətinə qərribə tərzdə baxırdı, sanki, özünü onunla bərabər hiss edirdi.

– Sənə nə lazımdır? – canişin təkidlə soruşdu.

Kahin onun əlinə toxundu.

– Dilmanc olmadan keçinə bilməyəcəyik. O, bizim dili bilmir.

Əmr verildi. Keşikçilərdən biri dilmanlığı bacara biləcək tacirlərdən birini axtarmağa getdi. Tacirlər heç vaxt İliyanın keçirdiyi yığıncaqlara gəlmirdilər. Onlar öz işləri və öz gəlirlərini hesablamaqla məşğul idilər. Hələlik hamı gözləyirdi, kahin pıçiltı ilə dedi:

– Əsiri döyüblər, çünki onlar qorxurlar. Heç nə demə, mənə bu məhkəməni başa çatdırmağa imkan ver, çaxnaşma adamları qəzəbləndirib. Əgər biz hər şeyi öz əlimizə almasaq, hadisələr üzərindəki nəzarətimizi itirəcəyik.

Canişin cavab vermədi. O da qorxurdu. Baxışları ilə İliyanı axtardı, amma onu oturduğu yerdə tapa bilmədi.

Keşikçi narazı taciri gətirdi. O qəzəblənmişdi, məhkəmədən ötrü vaxt itirirdi, onunsa çoxlu işi var idi. Amma kahin tacirə sərt baxaraq tələb elədi ki, sakitləşsin və onların danışdıqlarını tərcümə eləsin.

– Sənə burada nə lazımdır? – canişin soruşdu.

– Mən casus deyiləm, – əsir cavab verdi. – Mən başçı-lardan biriyəm və sizinlə danışmaq aparmağa gəlmişəm.

O, axırıncı cümləsini deyən kimi indiyədək tam suküt içində dayanan adamlar qışqırışmağa başladılar. Hamı qışqırırdı ki, əsir yalan danışır və onu yubanmadan edam etmək lazımdır.

Kahin sakit olmalarını tələb elədi və əsirə tərəf döndü:

– Sən nə haqda danışmaq istəyirsən?
 – Söhbət gəzir ki, canişin müdrik adamdır, – assuriyalı dedi. – Biz bu şəhəri dağıtmaq istəmirik, bizi Tır və Sidon maraqlandırır. Amma Akbar yolun ortasında yerləşir və bu vadiyə nəzarət eləyir. Əgər bizə döyüşmək lazım gələrsə, biz adamlarımızı və vaxt itirəcəyik. Mən saziş təklif eləməyə gəlmişəm.

“O, həqiqəti deyir, – İliya düşündü. O, özüylə canişinin arasını kəsən döyüşçülərlə əhatə olunduğunu gördü. – O da bizim kimi düşünür. Allah möcüzə yaradıb və indi-cə bizi xilas eləyər”.

Kahin ayağa qalxdı və kütləyə qışqırdı:

– Siz görürsünüzmü? Onlar bizi döyüşsüz məhv eləmək istəyirlər!

– Davam elə, – canişin dedi. Lakin yenə də kahin müdaxilə elədi:

– Bizim canişin ləyaqətli adamdır, o, qan axıtmaq istəmir. Amma şəhər mühasirədədir və sizin qarşınızda dayanıb mühakimə olunan düşməndir!

– O haqlıdır! – adamların içindən kimsə qışqırdı.

İliya səhv elədiyini başa düşdü. Kahin adamları qızırdırırdı, bu zaman isə canişin ədalət məhkəməsinə başa çatdırmaq istəyirdi. O yaxınlaşmaq istədi, ancaq onu itələdilər. Döyüşçülərdən kimsə onun əlindən yapışdı.

– Sən burada gözlə. Axı bu, sənin ideyan olub.

O geri dönüb hərbi rəisi gördü, o gülümsəyirdi.

– Biz heç bir təklifə qulaq asa bilmərik, – kahin davam elədi, hərəkətləri və sözləri onun aşılıb-daşan hissələrini nümayiş elətdirirdi. – Əgər biz özümüzü danışığı aparən kimi göstərsək, bununla da qorxduğumuzu göstərəcəyik. Akbar xalqı cəsurdur və hər hansı bir işğalçıya müqavimət göstərməyə qadirdir.

– Axı bu adam sülhə can atır, – canişin adamlara müraciət eləyərək dedi.

Kimsə dilləndi:

– Tacirlər sülhdə maraqlıdırlar. Kahinlər müharibə istəyirlər. Canişinlər dinc şəhərləri idarə eləmək istəyirlər. Ordu isə yalnız bir şey istəyir – müharibə!

– Məgər siz başa düşürsünüzmü, biz heç bir müharibə olmadan İsrailin dinini dəyişməyə müvəffəq olmuşuq?

– canişin qışqırdı. – Biz nə ordu göndərmişik, nə də gəmilər, İezaveli göndərmişik. İndi israillilər Vaala səcdə eləyirlər və bizə bircə əsgərimizi belə qurban vermək lazım deyil.

– Assuriyalılar bizə gözəl qadın yox, öz əsgərlərini göndəriblər! – kahin daha da bərkədən qışqırdı.

Xalq assuriyalının edam edilməsini istəyirdi. Canişin kahinin əlindən yapışıb dartdı.

– Otur, – dedi. – Sən lap həddini aşdın.

– Açıq məhkəmə haqda qərar sənindir. Ya da yaxşısı budur deyək: bu qərar Akbar hakimiyyətini yönləndirən israilli satqınıdır.

– Onunla sonra məşğul olacağam. İndisə biz bilməliyik, assuriyalı nə istəyir. Uzun əsrlər boyu adamlar öz iradələrini güclə yerinə yetirmək istəyiblər, nəyi istəyiblər, onu da eləyiblər, amma bu haqda başqalarının nə düşündüyünü eşitmək belə istəməyiblər. Bütün çarlıqlar bunun ucbatından dağılıb. Bizim xalq ona görə güclü oldu ki, qulaq asmağı öyrəndi. Başqa adamların istəklərinə qulaq asıb, onları razı salmağa çalışaraq, biz ticarətimizi də belə inkişaf elətdirdik. Nəticəsi də – bizim ticarətdəki uğurlarımızdır.

Kahin başını yırğaladı.

– Sənin sözlərin müdrik səslənir və ən böyük təhlükə də bundadır. Əgər sən səfeh söz danışsaydın, sənin səhv elədiyini asanlıqla sübut etmək olardı. Amma sənin indi dediklərin bizi tələyə salır.

Birinci cərgədə oturan adamlar bu sözləşmənin şahidi olurdular. İndiyə qədər canişin həmişə şuraya qulaq asmağa çalışmışdı və Akbarda yaxşı ad-san qazanmışdı. Tir və Sidon öz elçilərini göndərirdilər ki, baxıb görsünlər canişin şəhəri necə idarə eləyir. Onun adı gedib imperatora kimi də çatmışdı və bəxtinin gətirdiyi anda sarayda məsləhətçi ola bilərdi.

Amma bu gün onun nüfuzuna açıqca meydan oxunmuşdu. Əgər o, qətiyyət göstərməsəydi, xalq arasındakı hörmətini itirər və bir daha mühüm qərarlar qəbul eləyə bilməzdi, axı kimsə ona itaət eləməyəcəkdi.

– Davam elə, – kahinin qəzəbli baxışlarına əhəmiyyət vermədən əsirə dedi, tələb elədi ki, tacir onun sözünü tərcümə eləsin.

– Mən sizə saziş təklif eləməyə gəlmişəm, – assuriyalı dedi. – Siz bizim üçün yolu açırsınız, biz Tir və Sidona doğru hərəkət eləyirik. Bu şəhərlər dağıdılandan sonra – bu, labüddür, axı bu şəhərlərin əhalisinin böyük qismi dənizlərdə ticarət gəmilərində üzür – biz Akbarı bundan ötrü səxavətlə mükafatlandırırıq. Canişin hakimiyyətini də sənə tapşırıraq.

– Siz görürsünüzmü? – kahin yenidən yerindən qalxıb dedi. – Onlar belə hesab eləyirlər ki, bizim canişin öz şəxsi hakimiyyəti naminə Akbarın şərəfini qurban verməyə qadirdir!

Kütlə qəzəb içində uğuldadı. Bu yarımçıqlıpaq yaralı əsir öz qaydalarını tətbiq eləmək istəyirdi! Məğlub olmuş şəhərə təslim olmağı təklif eləyirdi!

Bir neçə adam hətta irəli çıxdı ki, əsirin üzərinə atılsın. Keşikçilər çox böyük çətinliklə bu adamları saxladılar.

– Dayanın! – adamlara qışqırmağa cəhd eləyən canişin dedi. – Sizin qarşınızdakı köməksiz insandır, sizin üçün təhlükə törədə bilməz. Biz ordumuzun yaxşı öyrəndiyini, döyüşçülərimizin isə cəsur olduğunu bilirik. Bizə kimsəyə nəyisə sübut eləmək lazım deyil. Əgər biz döyüşməyi qərara alsaq, döyüşü udacağıq, amma itkilərimiz çox böyük olacaq.

İliya gözlərini yumdu və dua elədi ki, canişin xalqı inandırmağa müvəffəq olsun.

– Əcdadlarımız bizə Misir çarlığı haqqında danışblar, amma o zamanlar keçib, – o davam elədi. – Biz indi Qızıl Əsrə qayıdırıq, bilirik ki, atalarımız və babalarımız əmin-amanlıq içində yaşamağı bacarıblar. Nəyə görə biz bu ənənəni pozmalıyıq? Bu gün müharibələr döyüş meydanlarında yox, ticarət işlərində aparılır.

Tədricən kütlə sakitləşirdi. Canişin üstünlük qazanırdı! Səs-küy sakitləşəndən sonra assuriyalıya müraciət elədi:

– Sənin təklif elədiyən azdır. Siz bizim torpaqlarımızdan keçən tacirlərin verdiyi vergini də verməlisiniz.

– Canişin, inan mənə, sizin çıxış yolunuz yoxdur, – əsir cavab verdi. – Bizim bu şəhəri yerlə yeksan etmək və onun bütün sakinlərini qırmaq üçün adamlarımız kifayət qədərdir. Siz çoxdan sülh içində yaşayırsınız və artıq necə

vuruşmağı yadırgayıbsınız, biz bu zaman isə dünyanı fəth eləyirik.

Kütlə yenidən uğuldadı. İliya düşündü: “Canışın indi öz qərarsızlığını göstərə bilməz”. Amma hətta əsirlikdə də öz şərtlərini zorla qəbul elətdirməyə çalışan əsirlə mübahisə eləmək asan deyildi. Hər an meydana daha çox adam axışırdı. İliya adamların içində hətta tacirləri də gördü; hadisənin gedişindən narahat olaraq işlərini atıb gəlirdilər. Məhkəmə təhlükəli vüsət alırdı. Daha qərardan yayınmaq olmazdı: ya saziş, ya da ölüm.

Adamlar ikiye bölünürdülər: yarısı sülhə tərəfdar idi, yarısı da Akbarın müqavimət göstərməsini tələb eləyirdi. Canışın pıçiltı ilə kahinə dedi:

250 – Bu adam hamının gözü qarşısında bizi alçaltdı. Amma sən ondan heç də yaxşı hərəkət eləmədin.

Kahin ona tərəf döndü. Başqa heç kimin eşitməməsinə çalışaraq pıçiltı ilə dedi ki, yubanmadan assuriyalını ölümə məhkum eləsin.

– Mən xahiş eləmirəm, tələb edirəm. Sən yalnız mənim hesabıma hakimiyyətini qoruyursan və mən buna nə vaxt lazımdırsa, onda da son qoya bilərəm, aydındırımı? Sülalənin hakimiyyətinə son qoymağa məcbur olanda, mən hansı qurbanları verməyin allahların qəzəbini yumşaltacağını bilirəm. Bu, birinci hadisə olmayacaq, hətta min illərlə çarlığın hökm sürdüüyü Misirdə də dəfələrlə sülalələr dəyişdirilib. Hər halda, kainatda həyat dayanmayıb, göy başımıza uçmayıb.

Canışın ağardı.

– Hərbi rəis döyüşçülərlə birlikdə adamların içində dayanıb. Əgər sən assuriyalılarla sülh bağlamaqda təkid eləsən, mən hamıya deyəcəyəm ki, allahlar səni tərک eləyiblər. Gəl məhkəməni davam edək. Sən yalnız mənim dediyimi eləyəcəksən.

Əgər İliya yaxınlıqda olsaydı, canışının, heç olmasa, bir imkanı olardı: o, İsrail peyğəmbərindən xahiş edərki ki, Beşinci Dağın zirvəsində mələyi gördüyünü danışsın. O, hamıya dul qadının oğlunun dirilməsini xatırladardı. Onda yığışanlar möcüzələr yaratmağa qadir olan peyğəmbərlə yanaşı, heç bir fəvqə qüvvəsi olmayan adamı görərdilər.

Amma İliya iştirak eləməirdi və onun daha başqa çıxış yolu yox idi. Həm də bu yalnız əsir idi. Dünyada heç bir ordu bir döyüşçüsünün ölümündən ötrü müharibəyə başlamazdı.

– Sən deyən olsun, – o, kahinə dedi. Nə vaxtsa onunla hesabı çürüdərdi.

Kahin razılıqla başını tərپətđi. Bunun ardınca da hökm səsləndi.

– Heç kim Akbarı fəth eləyə bilməz, – canişin dedi. – Heç kim bizim şəhərə onun sakinlərinin icazəsi olmadan girə bilməz. Sən bunu eləməyə cəhd göstərdin və mən səni ölməyə məhkum edirəm.

Bunu eşidən İliya gözlərini yumdu. Hərbi rəis gülüm-sədi.

Adamlarla əhatə olunmuş əsiri şəhər divarının yaxınlığındakı edam yerinə gətirdilər. Orada onun əynindən paltarının qalanını da çıxartdılar və onu çılpaq qoydular. Döyüşçülərdən biri onu divarla yanaşı qazılmış quyuya itələdi. Adamlar quyunun ətrafına topladılar. Daha yaxşı baxmaq üçün bir-birini qabağa itələyirdilər.

– Döyüşçü öz yaraq-əsləhəsini qürurla daşıyır və düşməndən gizlənmir, çünkü o, cəsurdur. Casus isə qorxaq olduğu üçün qadın kimi geyinir, – hamı eşidə bilsin deyə canişin qışqırdı. – Buna görə də mən cəsurluq şərəfindən məhrum olmuş əsiri ölməyə məhkum edirəm.

Xalq əsiri fitə basdı və qışqıraraq canişindən razı qaldıqlarını bildirdi.

Əsir nəsə dedi, amma dilmanc yaxınlıqda deyildi və heç kim onun nə dediyini başa düşə bilmədi. İliya irəli keçib canişinə yaxınlaşa bildi, amma artıq gec idi. İliya onun mantiyasından yapışanda isə canişin onu kobudcasına itələdi.

– Bu, sənin günahındır. Sən açıq məhkəmə qurmaq istəyirdin.

– Yox, bu, sənin günahındır, – İliya cavab verdi. – Hətta sən Akbarın şurasını gizli çağırmış olsaydın belə, hərbi rəis və kahin nə istəyirlərsə, onu da eləyəcəkdilər. Bütün gedişat ərzində mən keşikçilər tərəfindən mühasirəyə alınmışdım. Hər şey yaxşı düşünülüşdü.

Adətə görə, edamın davamını kahin seçirdi. O əyildi, daş götürdü və canişinə uzatdı. Daş dərhal öldürmək üçün elə də böyük deyildi, ancaq əzablarını uzadacaq qədər də xırda deyildi.

– Sən birincisən.

– Mən bunu eləməliyəm, – canişin astadan elə dedi ki, onu yalnız kahin eşidə bilsin. – Amma mən bunun düzgün yol olmadığını bilirəm.

– Bütün bu illər ərzində sən məni daha sərt ölçülər götürməyə məcbur eləyirdin, özünsə yalnız xalqın xoşuna gələni eləmək istəyirdin, – kahin də sakitcə cavab verdi. – Mən dəfələrlə şübhələrdən və günah hissindən əzab çəkərək, ola bilsin, elədiyim günahlarımın vahiməsi tərəfindən izlənərək yuxusuz gecələr keçirmişəm. Amma mənim qorxaqlıq eləmədiyimə minnətdar olaraq bütün dünya indi Akbara qibtə hissi ilə baxır.

252

Adamlar uyğun bir daş tapmaq üçün axtarışa başladılar. Hansısa zaman içində ancaq bir-birinə vurulan daşların taqqıltısı eşidilirdi. Kahin davam elədi:

– Bəlkə də, mən bu adamı ölümə məhkum eləməklə səhvə yol verirəm. Amma söhbət şəhərimizin şərəfindən gedəndə səhv eləyə bilmərəm. Biz – satqın deyilik.

Canişin əlini qaldırdı və ilk daşı atdı. Əsir zərbədən özünü qorudu. Lakin bunun arxasınca adamlar qışqıraraq və fit çalaraq ona daş atmağa başladılar.

Assuriyalı üzünü əlləriylə qorumağa cəhd elədi və daşlar onun sinəsinə, çiyinə, qarnına dəyməyə başladı. Canişin buradan getmək istədi. O artıq dəfələrlə bu mənzərəni görmüşdü, bilirdi ki, ölüm tədricən və əzablı olacaq, sifəti tükədən, qandan və sümüklərdən ibarət qançıra dönəcək, amma adamlar hətta bundan sonra, ruhu onun bədənini tərk edəndən sonra da daş atacaqlar.

Bir neçə dəqiqədən sonra əsir müqavimət göstərməyi dayandıracaq və əllərini buraxacaq. Əgər o, yaxşı insan idisə, allahlar daşlardan birinin səmtini dəyişərdilər və daş onun əmgəyinə dəyər, o da huşunu itirərdi. Amma o çoxlu pislik eləyibse, sonuncu dəqiqəyə qədər huşunu itirməyəcəkdi.

Kütlə uğuldayır və daha qızgınlıqla daş atırdı. Məhkum olunan bütün gücü ilə müdafiə olunmağa çalışırdı. Amma

birdən o, əllərini açdı və hamıya aydın olan dildə danışdı. Bundan sarsılan adamlar donub-qaldılar.

– Assuriya uzun yaşasın! – o qışqırdı. – Bu an mənim gözlərim qarşısında xalqımın surəti canlanır və mən xoşbəxt ölürəm. Çünki öz döyüşçülərinin həyatını xilas etməyə çalışan başçı kimi ölürəm. Mən allahların yanına sevinclə gedirəm, çünki bu torpağı fəth eləyəcəyimizi bilirəm!

– Gördünmü? – kahin dedi. – O, məhkəmənin gedişində bizim bütün danışğımızı eşidir və başa düşürmüş.

Canişin başıyla təsdiqlədi. Assuriyalı onların dilində danışdı və indi ağsaqqallar surasında nifaq olduğunu bildirdi.

– Mən cəhənnəmə getmirəm, çünki vətənimin surəti mənə güc və şərəf verir! – o, yenidən qışqırdı.

Heyrətdən ayılan kütlə yenidən ona daş atmağa başladı. Adam əllərini açaraq dayanmışdı, müdafiə olunmağa cəhd göstərmirdi. O, cəsur döyüşçü imiş. Bir neçə andan sonra allahların rəhmi gəldi, daşlardan biri onun alınına dəydi və əsir huşunu itirərək yığıldı.

– İndi biz gedə bilərik, – kahin dedi. – Akbar xalqı özü işi başa çatdırmağın qayğısına qalar.

İliya dul qadının evinə qayıtmadı. O, hara getdiyini bilmədən tənha yerlərdə dolaşırdı.

“Allah heç nə eləmədi, – o, otlara və daşlara deyirdi. – Axı hər şeyi dəyişə bilərdi”.

O, öz qərarına görə peşman olmuşdu və özünü daha bir adamın ölümündə günahlandırırı. Əgər Akbar ağsaqqallarının şurasını gizlin çağırmağa razılaşsaydı, canişin onu özü ilə apara bilərdi. Onda hər ikisi kahinə və hərbi rəisə qarşı olardı. Onların qələbə qazanmaq ehtimalı böyük deyildi, amma açıq məhkəmədəkindən, hər halda, çox olardı.

Ən pisi də kahinin kütləyə müraciət eləmək bacarığı ona möhkəm təsir eləmişdi. Kahinin dediklərindən heç biri ilə razılaşmayaraq o, bu adamın kütləni çox gözəl yönəltdiyini etiraf eləməliydi. İliya qərara aldı ki, gördüyü ən kiçik təfərrüatları xatırlamağa çalışsın, axı o, nə vaxtsa çar Axavla və Tir çariçası ilə qarşılaşacaqdı.

Baş götürüb gedir, dağlara, şəhərə və uzaqdakı Assuriya düşərgəsinə baxırdı. O yalnız bu vadedə bir qum zərrəsi idi, ətrafında nəhəng dünya var idi, bu dünya o qədər ucsuz-bucaqsız idi ki, hətta bütün həyatını səyahətdə keçirtməyi də, fərqi yox idi: haradan yol başlamışdısa, gəlib ora çata bilməyəcəkdi. Onun dostları və düşmənləri, ehtimal ki, hansı dünyada yaşadıklarını yaxşı başa düşürdülər. Onlar özlərinin günahkar olmasından əzab çəkməyərək uzaq ölkələrə yola düşsə, naməlum dənizlərdə üzə bilər, qadınları sevərdilər. Onlardan heç biri uşaqlıqdan mələklərin səsinə eşitməmişdi və Allah adına mübarizə aparmağı ağına gətirməmişdi. Onlar realıqla barışaraq yaşayırdılar və xoşbəxt idilər.

O da bütün adamlar kimi idi və bax indi, vadedə dolaşarkən qızgınlıqla arzulayırdı ki, bir daha heç vaxt Allahın və Onun mələklərinin səsinə eşitməsin.

254

Amma həyat arzularından yox, hər bir adamın əməlinə toxunmuşdur. İliya dəfələrlə öz tapşırığından imtina etməyə çalışdığını xatırladı, amma indi burada, vadinin ortasında dayanmışdı, çünki Allah ona belə buyurmuşdu.

“Ey Allahım, mən yalnız dülğər ola bilərdim və onda da Sənə xeyirli olardım!”

Amma o, ona buyurulanı yerinə yetirirdi və qarşıdakı müharibənin, çarın və İezavelin peyğəmbərləri öldürməsinin, Assuriya başçısının daşla qətl edilməsinin ağır yükünü və akbarlı qadına olan məhəbbətinin qorxusunu özündə daşıyırdı. Allah ona hədiyyə hazırlamışdı, o isə bu hədiyyə ilə neyləyəcəyini bilmirdi. Vadinin ortasında birdən işıq şüası göründü. Bu, onun həmişə eşitdiyi, amma təsadüfən gördüyü mələk-qoruyucu deyildi. Bu, Allahın mələyi Cənab idi, ona təskinlik verməyə gəlmişdi.

– Mən daha heç nə eləyə bilmirəm, – İliya dedi. – Mən nə vaxt İsrailə qayıdacağam?

– Yenidən qurub-yaratmağı öyrənəndə, – mələk cavab verdi. – Amma Allahın döyüşqabağı Musaya dediklərini xatırla. Hər andan istifadə elə ki, sonra peşman olmayasan və gəncliyini boşuna xərclədiyün üçün heyifsilənməyəsən. Allah insanı hər yaşda sındırır.

Və Allah Musaya dedi: “Qorxmayın, sizin ürəyiniz döyüşdən qabaq yumşalmayacaq, öz düşməniniz qarşısında qorxuya düşməyin. Kim üzümlük salıbsa və ondan istifadə eləməyibsə, qoy o getsin və öz evinə qayıtsın, çünki döyüşdə ölməsin və onun üzümlüyündən başqası istifadə eləməsin. Kim arvadı ilə nikah kəsdiribse və ona sahib olmayıbsa, qoy o getsin və öz evinə qayıtsın, çünki döyüşdə ölməsin və başqası onun qadınına sahib olmasın”.

İliya bu sözləri başa düşməyə çalışaraq hələ bir müddət də dolaşdı. O, Akbara qayıtmağı düşündəndə sevdiyi qadını gördü. Qadın İliyanın indi olduğu yerdən bir az aralıda, Beşinci Dağın ətəyindəki daşın üstündə oturmuşdu.

“O, orada neyləyir? Doğrudanmı, o, məhkəmə, ölüm hökmü və bizi gözləyən təhlükə haqda bilir?”

Yubanmadan onu xəbərdar eləməliydi və ona yaxınlaşmağı qərara aldı.

Qadın onu gördü və baş əydi. Deyəsən, İliya mələyin sözünü unutdu və ona əvvəlki inamsızlığı qayıtdı. Qadın onun aqlında və qəlbində hansı iztirabların olduğunu hiss eləməsin deyər özünü elə göstərdi ki, şəhərə üz verəcək fəlakətdən narahatdır.

– Sən burada neyləyirsən? – qadına yaxınlaşaraq soruşdu.

– Mən bura azacıq ilham almaq üçün gəlmişəm. İndi öyrəndiyim yazı işarələri məni vadinin, dağların, Akbar şəhərinin yaradıcısı haqda düşünməyə məcbur eləyir. Tacirlər mənə bütün rənglərdə olan boyalar veriblər, onlar üçün yazı yazmağımı istəyirlər. Mən düşündüm ki, yaşadığım dünyanı təsvir eləmək üçün bu boyalardan istifadə eləyə bilərəm. Amma bunun heç də asan olmadığını bilirəm. Hətta məndə göy qurşağının bütün rəngləri olsa da, yalnız Allah onları belə gözəl yarada bilər.

Onlar baxışlarını çəkmədən Beşinci Dağa çıxırdılar. O, indi bir neçə il bundan əvvəl şəhər darvazasının yaxınlığında rastlaşdığı odun yığan qadına qətiyyətlə oxşamırdı. Qadının burada, səhranın ortasında tək olması onda hörmət və inam hissi yaradırdı.

– Nəyə görə bütün dağların öz adı var, Beşinci Dağı isə yalnız rəqəmlə adlandırılır? – İliya soruşdu.

– Allahlar arasında mübahisə yaratmamaq üçün, – qadın cavab verdi. – Rəvayətə görə, əgər insan bu dağı allahlardan hansı birinin adı ilə adlandırsa, digərləri qəzəblənər və dünyanı dağıdılar. Ona görə də dağı Beşinci adlandırılır, axı şəhər divarlarının arxasından görünən dağları ardıcılıqla saysan, görərsən ki, o, beş dənədir. Beləliklə, biz heç kimi incitmirik və həyat öz axarı ilə davam edir.

Bir müddət susdular. Nəhayət, qadın sükutu pozdu.

– Mən tək-cə müxtəlif rənglər haqda yox, həm də Biblos işarələrinin təhlükədə olması haqda düşünürəm. Onlar həm Finikiya allahlarını, həm də bizim Allahı qəzəbləndirə bilərlər.

256

– Yalnız bir Allah var, – İliya onun sözünü kəsdi. – Bütün qədim xalqların öz yazı işarələri var.

– Bunlar müxtəlif şeylərdir. Mən uşaqlıqda tez-tez rəsminin tacirlər üçün necə yazı yazdığına baxmaqdan ötrü meydana qaçırdım. Öz məktubunda o, Misir heroqliflərindən istifadə eləyirdi, buna isə xeyli bilik və bacarıq tələb olunurdu. Qədim və qüdrətli Misir indi tənəzzül dövrünü yaşayır və onun dili unudulub. Tirdən və Sidondan olan dənizçilər Biblos yazı işarələrini bütün dünyaya yayırlar. Gil lövhələrdə sözləri və müqəddəs ayinləri təsvir eləmək və onu xalqlardan xalqlara ötürmək olar. Əgər insanlar asanlıqla müqəddəs ayinləri öyrənə bilsələr və kainatın sirlərinə bələd olsalar, dünya necə olar?

İliya onun nə haqda danışdığını bilirdi. Biblos yazısının əsasını çox sadə sistem təşkil eləyirdi: Misir simvollarını səsə çevirmək, sonra isə hər bir səsi hərflə işarə eləmək kifayət idi. Bu hərfləri qayda ilə düzməklə səslərin hər cür uyğunlaşmasını, əlaqələndirilməsini yaratmaq və kainatda nə varsa hamısını təsvir eləmək olardı.

Bu səslərin bəzilərini tələffüz eləmək olduqca çətin idi. Bu çətinlik yunanlar tərəfindən həll olunmuşdu. Onlar Biblosun iyirmi beş hərfinə “saitlər” adlanan daha beş hərf əlavə eləmişdilər. Yeni alınan isə onlar alfavit (əlifba) adlandırmışdılar. Bu sözlə də yazının yeni növünü ifadə eləmişdilər.

Əlifba ölkələr arasındakı ticarət əlaqələrini hiss ediləcək dərəcədə asanlaşdırmışdı. Fikri Misir işarələri ilə çatdırmaq üçün çoxlu boş yer, bacarıq, həm də dərin bilik tələb olunurdu. Bu yazı işarələri fəth olunan ölkələrə yayılırdı, amma Misir çarlığının süqutu ilə onlar öz əhəmiyyətini itirdi. Onda Biblos yazı işarələri dünyada geniş yayılmaq imkanı qazandı və Finikiyanın nüfuzundan asılı olmayaraq xalqlar tərəfindən qəbul edildi.

Yunanlar tərəfindən tamamlanmış Biblos işarələri çox ölkənin tacirlərinin xoşuna gəlirdi. Qədim vaxtlarda olduğu kimi, tarixdə nəyin qalması, bu və ya başqa çarın ölməsi ilə nəyin yox olması məhz tacirlərdən asılıydı. Hər şey onu göstərirdi ki, bu kəşf Finikiya dənizçilərini, çarları və onların məftunedici çariçalarını, şərabçıları və şüşə sənayesinin işçilərini həyəcanlandıracaq və ticarət işlərində başlıca ünsiyyət vasitəsinə çevriləcəkdə.

– Demək, Allah sözlərdə yaşamayacaq? – qadın soruşdu.

– Yox, o, sözlərdə qalacaq, – İliya cavab verdi. – Amma hər bir adam nə yazırsa, hamısı üçün Onun qarşısında cavab verəcək.

Qadın paltarının qolundan üzərində nə isə yazılmış gil lövhəni çıxartdı.

– Bu nə olan şeydir?

– Bu söz məhəbbəti ifadə eləyir.

İliya lövhəni əlinə götürdü, qadının lövhəni ona nə üçün bağışladığını soruşmağa ürək eləmədi. Gilin üzərindəki bir neçə əyri-üyrü xətt nəyə görə insanların torpaq üzərində gəzdikləri, nəyə görə ulduzların göydə sayrıxdıqları suallarına cavab verirdi.

O, lövhəni geri qaytarmaq istədi, amma qadın götürmədi.

– Mən bunu sənin üçün yazmışam. Mən sənə tapşırığının nə olduğunu bilirəm. Bilirəm ki, günlərin birində gedəcəksən və mənim ölkəmin düşməni olacaqsan, axı sən İezaveli məhv eləmək istəyirsən. Mən bu gün sənə birlikdə ola və sənə dayaq ola bilərəm ki, sən öz tapşırığını yerinə yetirəsən. Sabah isə, ola bilsin, mən sənə əleyhinə vuruşacağam, axı İezavelin qanı mənim vətənimin qanıdır. Sənə indi əlində saxladığın söz gizləncə yazılmışdır. Heç kim, hətta Allahla danışan peyğəmbərlər də o sözün qadının qəlbində nələr oyatdığını bilmirlər.

– Sənin yazdığın söz mənə tanışdır, – İliya lövhəni aşağı endirərək dedi. – Mən onunla gecə və gündüz mübarizə aparıram, çünki onun qadın qəlbində nələr oyatdığını bilməsəm də, kişiyə nələr elədiyi mənə məlumdur. Mən özümdə İsrail çarı ilə, Sidon çarıçası ilə, Akbarın şurası ilə mübarizə aparmaq üçün cəsərət tapıram, ancaq bircə bu “məhəbbət” sözü məni lərzəyə salır. Sən bu sözləri lövhəyə yazmazdan əvvəl gözlərin artıq bunu mənim ürəyimə deyib.

Onlar sükuta qərq oldular. Assuriyalının ölümü, şəhərdəki həyəcan, Allahdan hökm verilməsini gözləmək. Amma qadının yazdığı söz hamısından vacib idi.

İliya onun əlindən yapışdı. Beləcə onlar bir-birinin əlindən yapışaraq günəş Beşinci Dağın arxasında gizlənənə qədər oturdular.

258

– Çox sağ ol, – geri qayıdanda qadın ona dedi. – Mən çoxdan idi axşamı səninlə keçirtmək istəyirdim.

Onlar evə gəlib çatanda İliyanı canişinin göndərdiyi adam gözləyirdi. O, İliyaya yubanmadan saraya getməsini dedi.

– Mənim köməyimin haqqını sən qorxaqlıqla verdin, – canişin dedi. – Mən səninlə necə rəftar eləməliyəm?

– Mən Allahın istədiyindən bir dəqiqə də artıq yaşaya bilmərəm, – İliya cavab verdi. – Amma buna hökm vermək yalnız onun işidir.

İliyanın cəsəreti canişini sarsıtdı.

– Mən indicə sənin boynunun vurulmasını əmr eləyə bilərəm. Ya da küçələrlə gəzdirərək deyərlər ki, sən lənətlənməni bizim şəhərin üzərinə yönəldibsən, – o dedi. – Və sənin tək Allahın heç nə eləyə bilməz.

– Nə olacaqs, ondan can qurtarmaq olmaz. Amma mən istəyirəm sən biləsən ki, mən gizlənməmişdim. Hərbi rəisin keşikçiləri mənim yolumu kəsmişdilər. Hərbi rəis müharibə istəyir və onun başlaması üçün hər şeyi eləyir.

Canişin mənasız söhbətə vaxt itirməməyi qərara aldı. O, öz planını İsrail peyğəmbərinə izah etmək istədi.

– Müharibəyə heç də hərbi rəis can atmır. Hərbi işlərdə təcrübəli bir adam kimi onun ordusunun həm sayca, həm də təcrübəcə düşmən qüvvələrə uduzduğunu və

darmadağın ediləcəyini bilir. Şərəf adamı kimi o, bu hərəkəti ilə öz nəslini rüsvay edəcəyini bilir. Amma qürur və şöhrətpərəstlik onun ürəyini qəddarlaşıdır. O, düşmənin qorxu içində olduğunu düşünür. O, assuriyalı döyüşçülərin yaxşıca hazırladığıqlarını bilmir. Onlar hərbi xidmətə başlayan kimi ilk işləri ağac əkmək olur. Hər gün onlar toxumu basdırdıqları yerin üstündən atılırlar. Toxum cücərib qalxır, amma onlar cücərtinin üstündən də tullanırlar. Cücərti ağaca çevrilir, onlar isə atılmaqda davam eləyirlər. Bu, onları zərrəcə təngə gətirmir, onlar bunu vaxtın boş yerə itirilməsi hesab eləmirlər. Tədricən ağac qalxır və döyüşçülər daha yüksəyə tullanmalı olurlar. Onlar əngəllərin üstündən aşmağa ciddi və inadla hazırlaşirlar. Adətən, onlar düşməni yaxşıca öyrənirlər. Onlar artıq bir neçə aydır bizi müşahidə eləyirlər.

İliya canişinin sözünü kəsdi.

– Müharibə axı kimə sərfəlidir?

– Kahinə. Mən bunu assuriyalı üzərində məhkəmə vaxtı başa düşdüm.

– Bu, onun nəyinə lazımdır?

– Bilmirəm. Amma o, olduqca bacarıqla hərbi rəisi və xalqı əmin eləyə bilib. İndi bütün şəhər onun tərəfindədir və mən bu çətin vəziyyətdən yalnız bir çıxış yolu görürəm.

O, uzun müddət fasilə verdi və israilinin gözünün içinə diqqətlə baxdı:

– Sən.

Canişin irəli-geri gərdiş eləməyə başladı. O, cəld danışır, səsinde həyəcan hiss olunurdu.

– Tacirlər də sülhə can atırlar, ancaq onlar heç nə eləyə bilmirlər. Həm də onlar artıq kifayət qədər varlanıblar və başqa şəhərə köçə, ya da istilaçıların onların mallarını almasını gözləyə bilərlər. Qalan adamlar ağıllarını itiriblər və bizim düşmənin daha çoxsaylı ordusunun üzərinə hücumu keçməyimizi tələb eləyirlər. Yalnız möcüzə onları fikirlərindən daşındıra bilər.

İliya qulaqlarını şəkələdi.

– Möcüzə?

– Sən artıq ölümün qucağına aldığı oğlanı diriltidin. Sən bu xalqa öz yolunu seçməsində kömək elədin və əcnəbi olsan da, hamı səni sevir.

– Bu gün səhərə qədər belə idi, – İliya dedi. – Amma indi hər şey dəyişdi. Sülhə çağıran hər bir adamı satqın adlandırılar.

– Mən sənin sülhə çağırmağını istəmirəm. Mən sənin uşağı diriltmək kimi böyük bir möcüzə göstərməyini istəyirəm. Onda sən adamlara deyərsən ki, sizə yalnız sülh lazımdır və onlar sənə qulaq asarlar. Kahin isə tamamilə öz hakimiyyətindən məhrum olar.

Onlar bir az susdular. Canişin davam elədi.

– Mən səninlə şərtləşmək istəyirəm. Əgər mənim sən-dən xahiş elədiyimə əməl eləsən, Akbarda Tövhid dini hakim olacaq. Sən kimə etiqad eləyirsənsə, Ona faydalı olan işi icra edərsən, mənə sülh şərtləri haqda danışa bilərəm.

260

İliya evə gələrək öz otağına qalxdı. İndi o heç bir peyğəmbərə müyəssər olmayan bir işi görə, Finikiya şəhərini İsrail dininə etiqad elətdirə bilərdi. Bu, İezavel üçün ən ağır zərbə, onun ölkəsinə elədiyi bütün pisləklərin əvəzi olardı.

Canişinin təklifi onu həyəcanlandırdı. İstədi aşağıda yatan dul qadını oyatsın, ancaq fikrini dəyişdi. Onun yuxusuna, çox ehtimal ki, birlikdə keçirdikləri çox gözəl gecə girmişdi. O, öz mələyini çağırırdı və mələk gəlirdi.

– Sən canişinin təklifini eşitdin, – İliya dedi. – Bu, yeganə fürsətdir.

– Elə bir şey yoxdur ki, o, yeganə fürsət olsun, – mələk cavab verdi. – Allah insanlara çoxlu fürsət verir. Bundan əlavə, sənə nə dediyini xatırla: öz doğma torpağına qayıdana qədər sənə yeni möcüzələr göstərmək olmaz.

İliya başını aşağı saldı. Bu an Allahın mələyi Cənab varid oldu və mələk-qoruyucu susdu. Və Allahın mələyi dedi:

“Budur sənin növbəti möcüzən: sən bütün xalqı dağın yanına aparırsan. Dağın bir tərəfində Vaala qurbangah qurulmasına göstəriş ver və qoy bir şeyi qurban versinlər. Dağın o biri tərəfində də sənin Allahının şərəfinə qurbangah qurulmasına göstəriş ver və ona da bir cisim qurban versinlər.

Və Vaalın peyğəmbərlərinə deyirsən: öz allahınızın adını çağırın, mənə Tanrının, mənim Allahımın adını çağıraca-

ğam. Öz allahlarını çağırmaq üçün ilk fürsəti onlara ver, qoy onlar dua eləsinlər və Vaalı səhərdən günortaya kimi çağırınsız ki, o ensin və qurbanı qəbul eləsin.

Onlar uca səslə qışqırışacaq və özlərini nizə ilə deşəcək və yalvaracaqlar ki, Allah qurbanı qəbul eləsin, amma heç nə baş verməyəcək.

Onlar yorulandan sonra sən dörd vedrə su doldurursan və suyu qurbanın üzünə tökürsən. Sonra bunu təkrarlayırsan və üç dəfə belə eləyirsən. Və deyirsən: İbrahimin, İsağın və İsrailin Allahı, Özünün bütün gücünü göstər.

Bu an Allahın alovu düşəcək və qurbanı yandıracaq”.

İliya diz çökdü və tərifləyərək Allahın haqqını verdi.

– Amma bu möcüzəni yalnız həyatında bir dəfə göstərə bilərsən, – mələk davam elədi. – Seç: müharibənin qarşısını almaq üçün bu möcüzəni buradamı göstərmək istəyirsən, ya da öz xalqını İezavelin zülmündən qurtarmaq üçün öz torpağında.

Və Allahın mələyi yoxa çıxdı.

Dul qadın sübhədən oyandı və İliyanın kandarda oturduğunu gördü. Onun gözləri çuxura düşmüşdü, sanki, tamam yatmamışdı. Qadın ondan keçən gecə nə olduğunu soruşmaq istədi, amma cavabı eşitməkdən qorxdu. Bəlkə, canişinlə söhbət və müharibə qorxusu onun yuxusuz gecə keçirməsinə səbəb olmuşdu, amma başqa səbəbi də ola bilərdi: qadının ona bağlı olduğu gil lövhə. Onda qadın cavabında eşidərdi ki, qadına olan məhəbbət İlahi niyyətlərlə üst-üstə düşür.

– Gəl bir tikə çörək ye, – qadın ona yalnız bunu deyə bildi.

Qadının oğlu da oyanmışdı. Onların üçü də stol arxasında oturub yemək yeyirdi.

– Mən dünən səninlə qalmaq istəyirdim, – İliya dedi.

– Amma canişin mənimlə danışmaq istədiyini dedi.

– Ondan ötrü narahat olmayın, – ürəyinin sakitləşdiyini hiss eləyən qadın dedi. – Onun sülaləsi əslərdir Akbarı idarə eləyir, o, təhlükə ilə üzbəüz qalanda neyləyəcəyini bilir.

– Mən mələklə də danışdım və o, məndən çox çətin bir qərara gəlməyimi tələb elədi.

– Mələklərdən ötrü həyəcanlanmağa dəyməz. Bəlkə, zaman-zaman bir allahın digərini əvəz eləməsinə inanmaq daha yaxşıdır. Mənim əcdadlarım heyvan sifətində olan Misir allahlarına etiqad edirdilər. Bu allahlar getdilər və sən gələndə qədər mən də başqaları kimi İştara, İlə, Vaala və Beşinci Dağın bütün sakinlərinə qurban verirdim. İndisə mən Allahı dərk elədim, amma nə vaxtsa O da bizi tərk edə bilər, yeni allahlar isə elə də ciddi olmaya bilərlər.

Oğlan su istədi, ancaq evdə su yox idi.

– Mən su üçün gedirəm, – İliya dedi.

– Mən səninlə getmək istəyirəm, – oğlan xahiş elədi.

Onlar quyunun yanına yollandılar. Hərbi rəisin səhərin gözü açıldandan öz döyüşçülərini məşq elətdirdiyi yerin yanından keçdilər.

– Gəl bir az baxaq, – uşaq dedi. – Mən də böyüyəndə döyüşçü olacağam.

İliya onun xahişinə əməl elədi.

– Bizlərdən ən yaxşı kim qılınc oynada bilir? – bir döyüşçü soruşdu.

– Dünən casusu daşladığımız yerə get, – hərbi rəis dedi. – Böyük bir daş tap və onu təhqir elə.

– Nəyə görə mən belə eləməliyəm? Axı daş cavab verə bilmir.

– Onda onu öz qılıncınla vur.

– Amma onda qılınc qırıqlar, – döyüşçü dedi. – Axı mən bu haqda soruşmadım. Mən bizlərdən kimin ən yaxşı qılınc oynatdığını bilmək istədim.

– Hamıdan yaxşı daşa oxşayandır, – hərbi rəis cavab verdi. – O, zirehini soyunmadan göstərə bilər ki, kimsə ona qalib gələ bilməz.

“Canışın haqlıdır, hərbi rəis ağıllıdır, – İliya düşündü.

– Amma şöhrətpərəstliyin pəhlivəsi müdriklik şəfəqinin qabağını almağa qadirdir”.

Onlar yenidən yollarına davam elədilər. Oğlan döyüşçülərin niyə belə söyləməşq elədiklərini soruşdu.

– Təkcə döyüşçülər yox, həm də sənin anan, mən və öz ürəyinin səsinə qulaq asan hər kəs öyrənir. Hər kəs həyatı boyunca inadla öyrənməlidir.

– Hətta peyğəmbər olmaqdan ötrü də?

– Hətta mələkləri başa düşməkdən ötrü də. Biz onlarla söhbət eləməyi elə istəyirik ki, onların sözlərinə qulaq asmırıq. Qulaq asmaq elə də asan deyil. Biz dualarımızda həmişə öz səhvlərimizi etiraf eləməyə, nə isə xahiş eləməyə can atırıq... Amma Allah hər şeyi bilir və bəzən bizi, sadəcə, kainatın nə dediyinə qulaq asmağa çağırır. Həm də dözümlü olmağa.

Oğlan ona heyrətlə baxırdı. Yəqin ki, o heç nə başa düşmürdü, İliya isə, hər halda, söhbəti davam etdirməyin lazım olduğunu hiss edirdi. Ola bilsin ki, böyüyəndə bu sözlərdən hansı birisə ona çətin anlarda kömək eləyəcəkdi.

– Bütün vuruşmalar həyatda bizə nəyisə öyrətmək üçün lazımdır. Hətta bizim uduzduqlarımız da. Sən böyüyəndə başa düşəcəksən ki, yalançı ideyaları müdafiə eləyibsən, özünü aldadıbsan və boş şeylərdən ötrü əzab çəkibsən. Əgər sən yaxşı döyüşçü olacaqsansa, özünü bu səhvlərdən ötrü günahlandırmayacaqsan, amma onların təkrar olunmasına da yol verməyəcəksən.

O susdu. Bu yaşda olan uşaq belə sözləri başa düşə bilməzdi. Onlar tələsmədən gedirdilər. İliya nə vaxtsa ona sığınacaq verən şəhərin küçələrinə baxırdı. Tezliklə yer üzündən silinəcək şəhərə. Hər şey onun qəbul eləyəcəyi qərardan asılı idi.

Akbarda həmişə olduğundan sakitlik idi. Baş meydana adamlar sakitcə danışirdilər, sanki, küləyin onların sözünü assuriyalıların düşərgəsinə aparıb çatdıracağından qorxurdular. Qocalar əmin eləyirdilər ki, heç nə baş verməyəcək, gənc adamlar qarşıdakı döyüşlərə görə həyəcanlı idilər, tacirlər və sənətkarlar hər şey yoluna düşənə kimi Tirə və ya Sidona getməyi müzakirə eləyirdilər.

“Onların getməyi asandır, – İliya düşündü. – Tacirlər öz mallarını dünyanın hər bir yerinə apara bilirlər. Sənətkarlar hətta başqa dillərdə danışılan ölkələrdə də işləyə bilirlər. Mənə isə Allahın izni lazımdır”.

Onlar quyuya yaxınlaşıb iki vedrə su doldurdular. Adətən, bura adamlar dolu olardı. Qadınlar paltar yumağa, parçaları boyamağa və şəhərdə baş verənləri müzakirə eləməyə gələrdilər. Şəhərin bütün sirləri quyunun başında açılırdı. Burada ciddi və elə-belə işləri, ticarəti, ailə

xəyanətlərini, qonşular arasındakı davaları, hakimiyətdəkilərin şəxsi həyatlarını müzakirə eləyir, qiymətləndirir, ya da bəyənilir. Hətta düşmən qüvvələrinin artdığı bir vaxtda da müzakirə üçün ən sevimli mövzu İsrail çannın ürəyini fəth eləyən çariça İezavel olurdu. Adamlar onu cəsərinə görə tərifləyirdilər və şəhərə nəsə üz verərsə, çariçanın qisas almaq üçün mütləq qayıdacağına əmin idilər.

Amma həmin səhər quyunun yanında, demək olar ki, heç kim yox idi. Bir neçə qadın deyirdi ki, tarlaya getmək və buğdanın hamısını yığmaq lazımdır, çünki tezliklə assuriyalılar şəhərdən gedən və şəhərə gələn bütün yolları bağlayacaqlar. İki qadın Beşinci Dağa getmək və allahlara qurban vermək istəyirdi. Onlar oğlanlarının döyüşdə həlak olmasını istəmirdilər.

264

– Kahin bizim mühasirədə bir neçə ay qala biləcəyimizi dedi, – onlardan biri İliyaya dedi. – Yalnız Akbarın şərəfini qəhrəmanlıqla qorumaq lazımdır və allahlar da bizə kömək eləyəcəklər.

Oğlan qorxdu.

– Bizə düşmən basqın eləyəcək? – o soruşdu. İliya cavab vermədi, axı bu, onun seçəcəyi qərardan asılı idi.

– Mən qorxuram, – hərdənbir oğlan təkrarlayırdı.

– Bu yalnız sənin həyatı sevdiyini təsdiqləyir. Bəzən qorxu hiss eləmək təbiidir.

İliya və oğlan evə günortaya yaxın qayıtdılar. Müxtəlif rəngli boya bankaları ilə əhatə olunmuş dul qadın oturmuşdu.

– Mənə işləmək lazımdır, – qadın bitməmiş cümləyə və hərflərə baxaraq dedi. – Quraqlıq üzündən şəhər tamam tozdu. Fırçalar daim tozlu olur, boya toza qarışır və işləmək getdikcə çətin olur.

İliya əvvəl olduğu kimi susur, öz həyəcanlarını qadınla bölüşmək istəmirdi. O, otağın küncündə oturdu və tamamilə düşüncələrə daldı. Oğlan dostlarıyla oynamağa getdi.

“Ona sakitlik lazımdır”, – qadın öz-özünə dedi və öz işiylə məşğul oldu.

Bütün səhər bir neçə sözü yazmağa getdi, halbuki bunu daha tez yazmaq olardı. Qadın adamların gözlədikləri işi görə bilmədiyini üçün özünü günahlandırır. Nəhayət

ki, həyatında ilk dəfə olaraq ailəsini dolandırmaq fürsəti qazanmışdı.

Qadın öz işinə qayıtdı. Bir tacirin ona Misirdən gətirdiyi papirusda yazırdı. O, qadından Dəməşqə göndərilməsi nəzərdə tutulan bir neçə məktub yazmağı xahiş eləmişdi. Kağızın keyfiyyəti yaxşı deyildi, boya bərabər qaydada yayılmırdı. Amma bu, gil üzərində yazmaqdan daha yaxşı idi.

Qonşu ölkələrdə məktubları gil lövhələrdə, ya da perqament parçalarında yazmaq qəbul olunmuşdu. Misirin tənəzzülə uğramasına baxmayaraq, məhz orada adamlar tarixi hadisələri qələmə almaq və ticarət işlərinin qeydiyyatını aparmaq üçün münasib və yüngül üsul tapmışdılar. Adamlar Nilin sahilindəki bitkinin gövdəsini parçalara bölərək kəsir və elə də mürəkkəb olmayan üsulla bu parçaları bir-birinə yapışdırır, nəticədə sarı qumaş parçası alınır. Akbarın tacirləri papirusu Misirdən gətirməli olurdular, çünki burada, vadidə onu yetişdirmək mümkün deyildi. Papirus ucuz olmasa da, tacirlər məhz ona üstünlük verirdilər, çünki gil lövhələrdən və dəridən fərqli olaraq papirusun kağızını cibdə də gzlətmək olardı.

“Əlbəttə, belə asan və rahatdır”, – qadın düşündü. Heyif ki, papirusa yazmaq üçün şəhər başçısının icazəsi lazım idi. Əvvəlki qanuna görə, yazılı mətnlər indiyə qədər də Akbar şurasının yoxlamasından keçirdi.

İşini qurtarandan sonra qadın onu İliyaya göstərdi. Bütün bu vaxt ərzində o, baxışlarını bir nöqtəyə dikərək sakitcə oturmuşdu.

– Xoşuna gəlirmi? – qadın soruşdu.

İliya, sanki, yuxudan ayıldı.

– Hə, gözəldir, – sözlərinin mənasını dərk eləmədən o cavab verdi.

Yəqin, o, Allahla danışır. Qadın ona mane olmaq istəmədi. O, kahinin yanına getdi.

Geri qayıdanda İliya elə həmin yerdə oturmuşdu. Kahin və İliya diqqətlə bir-birinə baxırdılar. Ortalığa sükut çökmüşdü.

Birinci kahin dilləndi:

– Sən peyğəmbərsən, mələklərlə danışırısan. Mənsə yalnız qanunları başa salır, ayinləri icra edir və öz xalqımı səhvlərdən qorumağa çalışıram. Mən bilirəm ki, mübarizə

insanlar arasında getmir. Bu, allahların döyüşüdür və mənim onlara qarışmaq haqqım yoxdur.

– Sən olmayan allahlara sitayiş eləsən də, dinə inamın güclüdür, – İliya cavab verdi. – Əgər bu, allahların döyüşüdürsə, onda Allah Vaalı və Beşinci Dağın digər sakinlərini devirmək üçün məni vasitə kimi seçəcək. Sən əvvəlcə məni öldürməliydin.

– Mən bu haqda düşünmüşəm. Amma buna lüzum olmayıb. Lazım olan anda allahlar məndə xeyirxahlıq duyğusunu oyadıblar.

İliya cavab vermədi. Kahin döndü və dul qadının indi-cə yazdığı papirusu əlinə götürdü.

– Yaxşı yazılıb, – o dedi.

O, yazılanı diqqətlə oxuyub barmağından üzüyünü çıxartdı, onu içində boya olan bankaların birinə batırdı və sol küncə möhür vurdu. Əgər kiminsə özüylə aparacağı papirusda kahinin möhürü olmasaydı, həmin adamı ölümə də məhkum eləyə bilərdilər.

– Sən nəyə görə belə elədin? – qadın soruşdu.

– Bu papiruslar ideya daşıyır, – kahin cavab verdi. – İdeyalar isə hakimiyyətə sahib olur.

– Amma bu, cəmi-cümlətanı yalnız ticarət razılaşmalarının yazısıdır.

– Hə, amma bu, döyüş planı da ola bilər. Ya da bizim var-dövlətimiz haqda məlumat. Ya da bizim gizlin dualarımız. Bu gün əlifbanın və papirusun köməyi ilə xalqın mədəni irsini oğurlamaq çox asan olub. Gil lövhələri, ya da dərinə gizlətmək çətindir. Amma papirusun əlifba ilə birləşməsi hər hansı bir ölkənin mədəniyyətini məhv eləyə və dünyanı dağıda bilər.

Qəfildən bir qadın qaçıb evə girdi.

– Kahin! Kahin! Gör nələr olur!

İliya və dul qadın onların arxasınca getdilər. Küçə ilə bir dəstə adam irəliləyirdi. Onların qaldıracağı tozdan nəfəs almaq mümkün deyildi. Qabaqda səs-küy salaraq və qışqıraraq uşaqlar qaçırdılar. Onların arxasınca sükut içində böyükler gedirdilər.

Onlar adamların toplaşdığı şəhərin cənub qapısına yaxınlaşdılar. Kahin irəli keçdi və bu hərəc-mərcliyin səbəbkarı olan adamı gördü.

Akbarın gözətçisi dizi üstə çökərək qollarını açmışdı. Əlləri biləkdən mıxla ağac taxtaya mıxlanmışdı. Əynindəki paltar cırılmışdı, sol gözünü ağac nizə çıxartmışdı.

Onun sinəsində xəncərlə bir neçə Assuriya hərfi yazılmışdı. Kahin Misir məktublarını ayırd eləyə bilirdi, amma Assuriya dilini bilmirdi. Yaxınlıqda dayanmış tacirin köməyindən istifadə eləmək lazım gəldi.

– “Biz müharibə elan edirik” – bax bu yazılıb, – tacir dedi.

Adamların içindən kimsə bir söz demədi. İliya gördü ki, onların üzündə dəhşət donub.

– Qılıncını mənə ver, – kahin yanında dayanan döyüşçülərdən birinə dedi.

Döyüşçü tabe oldu... Kahin hadisə haqqında canişinə və hərbi rəisə xəbər verilməsini tapşırırdı. Sonra cəld bir zərbə ilə qılıncı gözətçinin ürəyinə sancdı.

Gözətçi inildədi və yerə yıxıldı. O, ağrıdan və rüsvayçılıqdan azad olaraq öldü.

– Sabah mən Beşinci Dağa qurban apararam, – kahin qorxmuş adamlara dedi. – Allahlar getməmişdən əvvəl yenə də bizi xatırlayınlar.

O, İliyaya tərəf döndü.

– Sən öz gözlərinlə görürsən ki, göylər yenə də bizə kömək eləyir.

– Yalnız bir sualım var, – İliya dedi. – Nəyə görə sən öz ölkənin xalqını qurban vermək istəyirsən?

– Ona görə ki, ideyanı məhv eləmək lazımdır.

İliya onun səhər dul qadınla danışdığını eşitmişdi və artıq ideyanın əlifba olduğunu bilirdi.

– Olduqca gecdir. Biblos artıq yer üzünə yayılıb, assuriyalılar isə bütün dünyanı fəth eləyə bilməzlər.

– Kim sənə eləyə bilməyəcəklərini dedi? Hər halda, Beşinci Dağın allahları onların döyüşçüləri ilə yanaşıdırlar.

İliya vadidə xeyli dolaşdı. O bilirdi ki, irəlidə, heç olmasa, bir dinc gün və axşam var. Heç bir müharibə gecə aparılmır, axı döyüşçülər kimin dost, kimin düşmən olduğunu ayırd eləyə bilməzlər. O, bu gecə Allahın ona sığınacaq vermiş şəhərin taleyini dəyişmək üçün ona fürsət verəcəyini bilirdi.

– Solomon indi neyləyəcəyini düşünüb tapa bilməzdi, – o, öz mələyinə dedi. – Davud da, Musa da, İsaq da. Onlar möhkəm əqidə ilə Allaha inananlar idilər, mən isə yalnız təəddüd eləyən qulam. Allah mənə yalnız öz səlahiyyətində olan seçimi təklif eləyir.

– Görünür, əcdadlarının tarixində çoxlu lazımlı adamlar lazımi yerlərdə olublar, – mələk cavab verdi. – Buna inanma. Allah hər birimizdən imkanlarımız daxilində olan şeyi tələb eləyir.

– Onda o, mənə münasibətdə yanılıb.

– İnsana yoluxan bütün kədərler nə vaxtsa keçir. Eynən bütöv bir ölkənin faciəsi və qələbəsi kimi.

– Bunu mən unutmuram, – İliya dedi. – Amma faciə özündən sonra uzunmüddətli iz buraxır, qələbədən sonra isə mənasız xətirələr qalır.

Mələk cavab vermədi.

– Nəyə görə mən Akbarda yaşamağıma baxmayaraq, özümə sülhə can atan həmfikirler tapa bilmədim? Tənha peyğəmbər nəyə lazımdır?

– Göydə yol yoldaşı olmadan gəzən günəş nəyə lazımdır? Vadinin ortasında ucalan dağ nəyə lazımdır? Uzaqlarda olan quyu nəyə lazımdır? Məhz onlar karvanların hardan getməsi üçün yol göstərir.

– Mənim ürəyim kədərdən sızıldayır, – İliya diz çökərək əllərini göyə açdı. – Kaş mən burada ölərdim və əllərim nə öz xalqımın, nə də özge xalqın al-qanına boyanmazdı. Geriyə bax, gör nə görürsən?

– Sən bilirsən ki, mən koram, – mələk dedi. – Mənim gözlərim hələ də Allahın şəninin işığını qoruyur. Ona görə də heç nə görmürəm. Yalnız sənin ürəyinin mənə dediklərini başa düşə bilərəm. Yalnız səni gözləyən təhlükəni duya bilərəm. Amma mən sənin arxanda nə olduğunu bilmirəm...

– Onda mən sənə deyərəm: arxamda Akbardır. Günün bu vaxtında, axşam günəşi uzaqdan vadinin çevrəsini işıqlandıranda, o çox gözəl olur. Mən onun küçələrinə və divarlarına, onun səxavətli və üzügülər xalqına alışıram. Bu adamların həyatı indiyə qədər ticarətlə və mövhumatla sıx bağlı olsa da, ürəkləri dünyanın heç bir xalqında olmayacaq qədər təmizdir. İndiyə qədər bilmədiyim çox şeyi

onlardan öyrənmişəm. Əvəzində isə şəhərlilərin şikayətlərinə qulaq asmışam və Allah tərəfindən ruhlandırılaraq onları həll eləmişəm. Dəfələrlə təhlükəylə üzləşmişəm, həmişə də kimsə köməyimə gəlib. Nəyə görə mən öz xalqımın azad edilməsi ilə bu şəhərin xilas olunması arasında seçim eləməliyəm?

– Ona görə ki, insan seçim eləməlidir, – mələk cavab verdi. – Onun gücü də bundadır: qərarlarında qətiyyətli olmasında.

– Bu, çətin seçimdir. O, bir xalqı azad etmək üçün digər xalqın ölümünü tələb eləyir.

– Ən çətini öz yolunu müəyyənləşdirməkdir. Öz seçimini eləməyən əvvəlkiyə yaşamasına və küçələrdə gəzməsinə baxmayaraq, Allahın gözündə ölür.

– Və sonra, – mələk davam elədi, – heç kim ölmür. – Əbədiyyət qucağını hər bir ruha açır və hər ruh da yoluna davam eləyir. Günəşin altındakı hər şey nə üçünsə lazımdır.

İliya yenidən əlini göyə açdı və qışqırdı:

– Mənim xalqım qadın cazibəsinə görə Allahdan üz döndərdi. Finikiya yalnız ondan ötrü məhv ola bilər ki, kahinin hesab elədiyi kimi, yazı işarələri allahlarda qəzəb oyadır. Nəyə görə Yaradan Özünün həyat kitabı üçün faciə seçir?!

İliyanın qışqırtısı vadidə əks-səda verdi.

– Sən nə danışdığını bilmirsən, – mələk cavab verdi. – Faciə yoxdur, yalnız labüdlük var. Həyatda hər şeyin öz mənası var, sənə yalnız nəyin əbədi, nəyinsə müvəqqəti olduğunu ayırd etmək lazımdır.

– Nə müvəqqətidir? – İliya soruşdu.

– Labüdlük.

– Bəs əbədi?

– Labüdlük dərsləri.

Mələk bunu deyərək yox oldu.

Həmin gecə süfrə arxasında İliya dul qadına və oğlana dedi:

– Şeylərinizi yığın, biz hər an şəhəri tərk etməyə hazır olmalıyıq.

– Sən artıq iki gündür yatmırsan, – dul qadın dedi.

– Bu gün canişinin adamı gəlmişdi və sənin dərhal saraya

getməyini istəyirdi. Mən sənin vadiyə getdiyini və orada gecələyəcəyini dedim.

– Düz eləyibsən, – o cavab verdi.

Öz otağına qalxan kimi yatağa uzandı və dərhal da dərin yuxuya getdi.

Səhər onu barabanların səsi yuxudan oyatdı. O nə baş verdiyini öyrənmək üçün aşağı enəndə oğlan qapının ağzında göründü.

– Bax! – o, həyəcandan gözləri işıldayan halda ucadan dedi. – Bu müharibədir!

Baraban səsləri altında öz yaraq-əsləhələrini cingildə-dərək döyüşçü dəstələri cənub qapılarına doğru gedirdi.

– Dünən sən qorxurdun, – İliya uşağa dedi.

– Mən bizim belə çox döyüşçümüz olduğunu bilmirdim. Bizim döyüşçülərimiz ən yaxşı döyüşçülərdir!

270

İliya küçəyə çıxdı. O nə olursa olsun, canişini tapmaq istəyirdi. Şəhərin digər sakinləri də hərbi himnlərin səsinə yuxudan oyanmışdılar və mat qalmışdılar. Onlar həyatlarında ilk dəfə bütöv bir ordunun necə nizami addımlarla getdiyini görürdülər. Günəşin ilk şüaları nizələrdə və döyüşçülərin qalxanlarında bərq vururdu. Hərbi rəis şəhərdən kənarında ordunu gizlicə hazırlaşdırma bilmişdi. İndi o, hamını inandıra bilərdi ki, onun ordusu assuriyalılar üzərində qələbə qazana bilər. İliya da elə bundan qorxurdu.

İliya döyüşçülərin sırasının arasından keçərək qabaqdakı dəstələrə yaxınlaşdı. Canişin və hərbi rəis at üstündə təntənəli yürüşə başçılıq eləyirdilər.

– Bizim şərtimiz olmuşdu, – İliya canişinə yaxınlaşaraq dedi. – Mən möcüzə göstərə bilərəm!

Canişin ona cavab vermədi. Ordu şəhər qapılarından keçərək vadiyə çıxdı.

– Sən bu ordunun özünüzdü aldatmaqdan başqa bir şey olmadığını bilirsən! – İliya təkid elədi. – Assuriyalılar beş dəfə çoxdurlar və onların döyüş təcrübələri var. Akbarın dağıdılmasına imkan vermə!

– Mən sənin üçün neyləməliyəm? – canişin öz atını saxlamadan soruşdu. – Dünən axşam sənənlə danışmaq üçün adam göndərdim, mənə sənənlə şəhərdə olmadığını dedilər. Mən başqa neyləyə bilərdim?

– Assuriyalılarla açıq sahədə döyüşmək özünü ölümə məhkum eləməkdir! Siz ki bunu bilirsiniz!

Hərbi rəis dinməzcə bu söhbətə qulaq asırdı. O, hər şey haqda canişinlə danışmışdı. İsraili peyğəmbəri heyrətləndirə biləcəkdi.

İliya atlılarla yanaşı qaçaraq neyləyəcəyini başa düşmürdü. Ordu dəstələri şəhəri geridə buraxıb vadinin içərilərinə doğru gedirdi.

– Allahım, mənə kömək ol, – o düşündü. – Sən İsa-ya döyüşdə kömək eləmək üçün günəşi saxladığın kimi, zamanı da saxla. Mənə canişinə səhvini izah eləməkdə kömək elə.

Bu haqda təzəcə düşünürdü ki, hərbi rəis qışqırdı:

– Dayanın!

– Bəlkə, bu, elə işarədir, – İliya öz-özünə dedi. – Bundan istifadə eləmək lazımdır.

Döyüşçülər, sanki, iki divar kimi iki döyüş cərgəsində dayanmışdılar. Onlar qalxanlarını yerə söykədilər və nizələrini irəli uzatdılar.

– Əmin ola bilərsən ki, sənin qarşındakı Akbarın döyüşçüləridir.

– Mən qarşımda ölümün üzünə gülən gəncləri görə-rəm, – İliya cavab verdi.

– Onda bil, burada yalnız bir dəstə var. Bizim ordunun əsas hissələri şəhərdədir, onlar qala divarlarının arxasında istehkam qurublar. Biz qaynayan yağla dolu iri qazanlar hazırlamışıq, divarlarımıza qalxmağa cəhd eləyən hər kəsin başına tökəcəyik. Biz bütün ərzaq ehtiyatını adamlara paylaşmışıq ki, ərzağı yanan oxlar yandırıb məhv eləməsin. Hərbi rəisin hesablamalarına görə, şəhərdə, demək olar ki, iki ay müdafiə oluna bilərik. Assuriyalılar müharibəyə hazırlaşanda biz də hazırlaşırıq.

– Sən heç vaxt mənə bu haqda danışmayıbsan, – İliya dedi.

– Yadında saxla, sən Akbar xalqına kömək eləsən də, onlar üçün əcnəbisən, bizim döyüşçülər səni hətta casus kimi də qəbul eləyə bilərlər.

– Axı sən sülh istəyirdin!

– Sülh həmişə mümkündür, hətta biz döyüşməyə başlasaq da. Yalnız biz bərabər səviyyədə danışdıqlar aparacağıq.

Canışın dedi ki, Tir və Sidona təhlükə haqda xəbərdarlıq eləmək üçün çaparlar göndərilib. Onun üçün kömək istəmək asan deyildi, axı Tir və Sidonda onun özünün düşmənin öhdəsindən gələ bilmədiyini düşünürdilər. Amma o, bunun yeganə çıxış olduğu qərarına gəlmişdi.

Hərbi rəis hiyləgər plan hazırlamışdı. Döyüş başlayan kimi o, şəhərə qayıdıb müdafiəni təşkil eləyəcəkdi. İndi meydanda olan ordu bacardığı qədər çoxlu düşməni məhv eləyib, sonra da dağlara çəkilməliydi. Onlar başqasına nisbətən bu vadini daha yaxşı tanıyırdılar və kiçik dəstələrlə assuriyalıların üzərinə hücum eləyib, onların hərəkətini zəiflədə bilirdilər.

Tezliklə kömək gələcəkdi və Assuriya ordusu tamamilə darmadağın ediləcəkdi.

– Biz iki ay müdafiə oluna bilərik, amma buna ehtiyac olmayacaq, – canışın İliyaya dedi.

– Amma çoxlu döyüşçünüz həlak olacaq.

– Biz hamımız ölümün astanasında dayanmışıq və bu heç kimə qorxulu deyil, hətta mənə də.

Canışın özü şəxsən öz cəsurluğuna inanmırdı. O, heç vaxt döyüşlərdə iştirak eləməmişdi və şəhərdən qaçmağı qərara almışdı. Həmin səhər o ən inanılmış yaxınları ilə qaçış planını hazırlamışdı. Tirə və ya Sidona gedə bilməzdi, onu satqın hesab edərdilər. Əvəzində isə İezavel onu qəbul edərdi, axı ona sadıq təbəələr lazım idi. Amma döyüş meydanına gələndə döyüşçülərin gözündə elə sevinc gördü ki, sanki, həyatları boyu onları böyük məqsədlər üçün hazırlamışdılar və nəhayət, bu an gəlmişdi.

– Qorxu bizdə labüd olana qədər yaşayır, – o, İliyaya dedi. – Bundan sonra biz ona öz qüvvəmizi xərcləyəsi deyilik.

İliya pərt olmuşdu. Bunu etiraf eləməyə xəcalət çəkməsinə baxmayaraq, o da eyni şeyləri hiss edirdi. Evlərinin yanından ordu keçəndə oğlanın sevinc içində həyəcanlanmasını xatırladı.

– Get buradan, – canışın dedi. – Sən əcnəbisən, silahsızsan, sənə inanmadığın şey üçün döyüşmək lazım deyil.

İliya yerindən tərpənmədi.

– Onlar gəlirlər, – hərbi rəis dedi. – Mən sənənin heyvət-ləndiyini görürəm, amma biz yaxşı hazırlaşmışıq.

İliya öz yerində qaldı.

Onlar üfüqlərə tərəf baxırdılar, toz yox idi, Assuriya ordusu yerindən tərpənmirdi.

İrəli cərgədəki döyüşçülər nizələri özlərindən qabaqda tutaraq möhkəmcə sıxmışdılar. Atıcılar yayları dartmışdılar ki, hərbi rəisin ilk əmriylə oxları buraxsınlar. Gənclər havanı qılıncları ilə yanırdılar.

– Hər şey hazırdır, – hərbi rəis təkrar elədi. – İndi onlar hücumu keçəcəklər.

İliya onun səsinə ruh yüksəkliyi duydu. Görünür, hərbi rəis səbirsizliklə savaşın başlamasını gözləyirdi: o, döyüşdə qəhrəmanlıq göstərmək istəyirdi. Yəqin, təsəvvüründə artıq döyüşü canlandırır, döyüşən assuriyalılar, qılınc zərbələri, qışqırıq, kaos. O, Finikiya kahinlərinin yaddasında necə cəsurluq və əzm nümunəsi kimi qaldığını görürdü.

Canışın onu xəyaldan ayırdı.

– Onlar yerlərindən tərpənmirlər.

İliya Allahdan nəyi istədiyini xatırladı, Allahın nə vaxtsa İsa üçün elədiyi kimi, günəş göydə dayansın. O, mələklə danışmağa cəhd elədi, amma onun səsinə eşitmədi.

Vaxt gedirdi. Döyüşçülər nizələrini endirmiş, yayları boşaltmış, qılıncları qınlarına qoymuşdular. Günortaçağı günəş elə yandırır ki, onlardan bir neçəsi huşunu itirərək yığıldı. Amma ordu günün axırına kimi döyüşə hazır vəziyyətdə qaldı.

Günəş batandan sonra döyüşçülər Akbara qayıtdılar. Elə görünürdü ki, onlar daha bir gün yaşadıkları üçün məyus olmuşdular.

Bircə İliya vadinin ortasında qaldı. O, hara gəldi gedərək vadidə bir xeyli dolaşdı və birdən işıq gördü. Onun qarşısında Allahın mələyi görünürdü.

– Allah sənin duanı eşitdi, – mələk dedi. – Sənin qəlbindəki əzabı gördü.

İliya əllərini göyə açdı və Allaha minnətdarlıq elədi.

– Allah gücün və şöhrətin mənbəyidir. O, Assuriya ordusunu saxladı.

– Yox, – mələk cavab verdi. – Sən dedin ki, Allah özü seçim eləməlidir və o, sənin əvəzində seçim elədi.

– Getmək vaxtıdır, – dul qadın oğluna dedi.

– Mən getmək istəmirəm, – oğlan cavab verdi. – Mən Akbarın döyüşçüləri ilə fəxr edirəm.

Anası ona ev əşyalarından götürməyi tapşırırdı.

– Yalnız apara biləcəyin şeyləri götür, – qadın dedi.

– Sən bizim kasıb olduğumuzu bilirsən və mənim, demək olar ki, heç nəyim yoxdur.

İliya yuxarı qalxdı, öz yaşadığı otağı nəzərdən keçirtirdi, sanki, hər şeyi birinci və axırıncı dəfə görürdü. Sonra o, aşağı düşüb boyaları yığışdıran qadına baxdı.

– Məni özünlə apardığın üçün sağ ol, – qadın dedi.

– Mən ərə gedəndə cəmisi on beş yaşım var idi. Bizim ailələr hər şey haqda razılaşmışdılar. Məni hələ uşaqlıqdan ərə getməyə hazırlayırdılar və nə baş verərsə belə, ərimə kömək eləməyi öyrədirdilər.

– Sən onu sevirdin?

– Mən öyrəşdim. Başqa seçimim yox idi və özümü əmin eləyirdim ki, belə daha yaxşı olacaq. Ərimi itirəndən sonra həyatın ümitsiz olması ilə barışdım. Mən Beşinci Dağın allahlarından (həmin vaxt mən hələ onlara inanırdım) xahiş elədim ki, oğlum böyüyüb tək yaşamağa qadir olandan sonra məni öz yanlarına aparsınlar. Onda sən gəlib çıxdın. Mən artıq sənə demişəm və indi də təkrar eləmək istəyirəm. Həmin gündən etibarən mən vadinin gözəlliyini, göylərə millənmiş tutqun dağların cizgilərini, buğda yetişsin deyə daim dəyişən ayı görməyə başladım. Sən yatanda mən tez-tez Akbarın küçələrində gəzirdim, təzə doğulan uşaqların ağlamasını, sərxoşların mahnısını, qala divarlarını qoruyan gözətçilərin ayaq səslərini eşidirdim. Mən bunu dəfələrlə görmüş və necə gözəl olduğunu hiss eləməmişdim! Mən dəfələrlə göyə baxmış və onun necə hüdudsuz olduğunu görməmişdim! Dəfələrlə Akbar küçələrinin səs-küyünə qulaq asmış və onların həyatımın bir parçası olduğunu başa düşməmişdim!

Mənə yenidən sonsuz yaşamaq eşqi hakim kəsildi. Sən mənə Biblos hərflərini öyrənməyi tapşırırdın və mən bunu elədim. Yalnız səni razı salmaq haqda düşünürdüm, amma mən neylədiyimi dərinəndən araşdırmağa cəhd elə-

dim və başa düşdüm ki, mənim həyatım həmişə görmək istədiyim kimi olub.

İliya əlini qadının saçlarına uzatdı və onu nəvazişlə sığallamağa başladı. O, bunu birinci dəfə eləyirdi.

– Nəyə görə əvvəllər belə deyildi? – qadın soruşdu.

– Ona görə ki, sən qorxurdun. Bu gün döyüşü gözləyərkən mən canişinin sözlərini eşitdim və sənin haqqında düşündüm. Qorxu labüdlük başlayanda qurtarır. Bu andan etibarən qorxu mənasını itirir və bizə yalnız düzgün qərar qəbul eləyəcəyimizə ümidimiz qalır.

– Mən hazırım, – qadın dedi.

– Biz İsrailə qayıdırıq. Allah mənə neyləyəcəyimi dedi. Mən belə də eləyəcəyəm və İezavel hakimiyyətdən məhrum olacaq.

Qadın cavab vermədi. Finikiyanın bütün qadınları kimi o da çarıcaları ilə fəxr eləyirdi. Onlar İliyanın vətəninə gedəndən sonra qadın onun qərarını dəyişməsi üçün əlindən gələn hər şeyi eləyəcəkdi.

– Mən nə qədər ki Onun iradəsini yerinə yetirirəm, bizi uzun və çətin yol gözləyir, – İliya, sanki, onun nə düşündüyünü duyaraq dedi. – Amma sənin məhəbbətin mənə dayaq olacaq və Allah adına savaştan yorulanda sənin yanında dincələ biləcəyəm.

Oğlan çiyində balaca bir yol çantası gəldi. İliya çantanı götürdü və dul qadına dedi:

– Getmək vaxtıdır. Sən Akbarın küçələri ilə gedəndə hər evi, hər xışiltını xatırla. Axı sən bir daha bu şəhəri görməyəcəksən.

– Mən Akbarda doğulmuşam, – qadın dedi. – Şəhər mənim qəlbimdə əbədi qalacaq.

Anasının sözlərini eşidən oğlan özünə söz verdi ki, bu sözləri heç vaxt unutmayacaq. Əgər o nə vaxtsa qayıdıb şəhəri yenidən görərsə, onda anasının sifətini xatırlayacaqdı.

Kahin Beşinci Dağın ətəyinə gələndə artıq qaranlıq düşmüşdü. Onun sağ əlində əsa, sol əlində isə dağarcıq var idi. O, dağarcıqdan məlhəmlə dolu şüşə çıxarıb, içindəki məlhəmdən alınına və biləklərinə sürtdü. Sonra əsa ilə qumun üzərində Tufan tanrısının və Böyük İlahənin

rənzləri olan cöngə və panter rəsmləri cızdı. Ayin dualarını başa vurdu və sonda ilahi xəbərləri qəbul etmək üçün əllərini göyə açdı.

Allahlar artıq insanlarla danışırdılar. Onlar artıq istədikləri hər şeyi demişdilər və indi yalnız mərasimlərin yerinə yetirilməsini tələb eləyirdilər. İsraildən başqa dünyanın hər yerində peyğəmbərlər yoxa çıxmışdılar, geridəqalmış, xurafatçı ölkələrdə adamlar hələ də, guya, kainatın Yaradıcısı ilə ünsiyyət yarada biləcəklərini güman eləyirdilər.

O, Tir və Sidonun iki yüz il əvvəl Yerusəlim çarı Solomonla ticarət elədiklərini bilirdi; Solomon nəhəng məbəd tikmək və onu dünyanın ən qiymətli ağac növləri ilə bəzəmək istəyirdi. O, israililərin Livan adlandırdıqları Finikiyadan sidr ağacları alınmasına göstəriş verdi. Tir çarı onun istədiyi hər şeyi göndərdi, əvəzində isə Qalileyada iyirmi şəhər aldı. Lakin şəhərlər onun xoşuna gəlmədi. Onda Solomon Finikiyaya ilk gəmiləri tikməyə kömək elədi və indi ölkənin dünyada ən böyük olan donanması var idi.

Həmin illərdə İsrail hələ böyük ölkə idi, baxmayaraq ki adamları hətta adını bilmədikləri vahid Allaha sitayiş eləyirdilər. Adamlar ona, sadəcə, "Tanrı" deyirdilər. Sidon çarıçası Solomonu həqiqi dinə qaytara bildi və o, Beşinci Dağın allahlarına qurbangah ucaltdı. İsraililər hesab eləyirdilər ki, "Tanrı" çarların ən müdrikini cəzalandıraraq ona müharibələr göndərdi, nəticədə Solomon taxt-tacdan məhrum oldu.

Amma onun oğlu Rovoam atası tərəfindən qəbul edilən dini möhkəmləndirməkdə davam elədi. O, qızıdan iki buzov tökülməsinə göstəriş verdi və İsrail xalqı onlara səcdə eləməyə başladı. Məhz həmin vaxtda peyğəmbərlər varid oldular və onlar hakimiyyətlə ardı-arası kəsilməyən müharibələr aparmağa başladılar.

İezavel haqlıydı: həqiqi dini qorumaq üçün yalnız bir üsul var idi – peyğəmbərlərə divan tutmaq. Dözümlülük və müharibədən qorxu ruhunda tərbiyə olunan çarıça bəzən zorakılığın yeganə çıxış yolu olduğunu başa düşürdü. Sitayiş elədiyi allahlar onun əllərinin al-qana boyanmasını istəyirdilər.

– Tezliklə mənim də əllərim al-qana boyanar, – kahin səssiz-səmirsiz dağa dedi. – İsrailin lənətə gəlmiş peyğəm-

bərləri kimi, Finikiyanın lənətə gəlmiş yazı işarələri kimi. Onlar da, bunlar da düzəldilməsi mümkün olmayan zərərlər vurur. Nə qədər gec deyil, onları saxlamaq lazımdır. Uğur Allahı indi Finikiyanı tək qoya bilməz.

Səhər baş verənlər onu həyəcanlandırır, düşmənin ordusu heç cür hücumu keçmədi. Keçmişdə Uğur Allahı onun sakinlərinə qəzəbləndiyi üçün Finikiyanı tək qoymuşdu. Bundan sonra məşəllərin alovu keçmiş, qoyunlar və inəklər balalarını atmış, buğda və arpa yetişməmişdi. Günəş Allahı öz bələdçisi – Qartalı və Tufan Allahını Uğur Allahını axtarmaq üçün göndərmiş, amma heç kim onu tapa bilməmişdi. Nəhayət, Böyük İlahə arını göndərmişdi. Arı meşədə yatmış Uğur Allahını tapmış və onu sancmışdı. O, qəzəb içində oyanmış, bütün ətrafı dağıtmağa başlamışdı. Onun əl-qolunu sarımaq və ürəyindən qəzəbi buraxmaq lazım gəlmişdi. Həmin vaxtdan da hər şey əvvəlki kimi olmuşdu.

Əgər o, yenidən Finikiyanı tərk eləməyi qərara alarsa, savaş olmayacaqdı. Assuriyalılar beləcə həmişəliyə vadide qalacaq, şəhər isə əvvəlkitək yaşayacaqdı.

– Cəsurluq – dua ilə ifadə olunun qorxudur, – kahin dedi. – Ona görə də mən bura gəldim, mənim savaşda qətiyyətsizlik göstərməyə haqqım yoxdur. Mən Akbarın döyüşçülərinə nədən ötrü şəhəri qorumaq lazım gəldiyini göstərməliyəm. Quyu xatirinə, bazar, ya da canişinin sarayı xatirinə yox. Biz assuriyalı döyüşçülərlə gələcəyə nümunə göstərmək üçün döyüşəcəyik.

Assuriyalıların qələbəsi həmişəliyə əlifba qorxusunu yox eləyəcək. Qaliblər öz dillərini və adətlərini tətbiq eləyəcəklər, amma sakinlər isə bundan sonra da Beşinci Dağın allahlarına sitayiş eləyəcəklər. Həqiqətən də, lazım olan budur.

Gələcəkdə dənizçilərimiz Finikiya döyüşçülərinin qəhrəmanlıqları haqqında başqa ölkələrdə danışacaqlar. Kahinlər Akbar Assuriya ordusuna müqavimət göstərəndə həmingünkü qəhrəmanların adlarını xatırlayacaqlar. Salməçilər papirusda Misir hərfələrini yazacaqlar, Biblos yazarları isə öləcəklər. Müqəddəs mətnlər yalnız onları öyrənmək üçün doğulanların səlahiyyətində olacaq. Sonrakı nəsillər bizim elədiklərimizi bərpa eləməyə və yaxşı dünya

yaratmağa cəhd göstərəcəklər. Amma indi, – o davam elədi, – biz bu döyüşü uduzmalıyıq. Biz cəsərlə döyüşəcəyik, amma bizim ordu düşmən orduya məğlub olacaq və biz qəhrəmanlar kimi məğlub olacağıq.

Bu an kahin gecənin nəfəsini hiss elədi və haqlı olduğunu başa düşdü. Sakitlik mühüm döyüşün başlanması haqda xəbərdarlıq eləyirdi, amma Akbarın sakinləri bunu hiss eləmədilər. Keşikdə durmalı olduqları halda, silahları bir tərəfə qoyub şənələnirdilər. Onlar heyvanlara fikir vermirdilər, heyvanlar isə təhlükənin yaxınlaşması ilə kırıb-dilirdilər.

– Qoy allahların niyyəti həyata keçsin! Göylər uçmaz, axı biz hər şeyi düzgün eləmiş və adətlərə tabe olmuşuq, – o, sözünü qurtardı.

278

İliya, dul qadın və oğlan qərbə, İsrailə tərəf yola düşdülər. Onlar cənubda salınmış assuriyalıların düşərgəsinin yanından keçəsi olmadılar. Ay işığı yolunu işıqlandırır, bu zaman qəribə və məşum kölgələr daşlardan və qayalardan vadiyə doğru uzanırdı.

Qaranlıqda Allahın mələyi varid oldu. Sağ əlində odlu qılınc tutmuşdu.

– Sən hara gedirsən? – o soruşdu.

– İsrailə, – İliya cavab verdi.

– Allah səni ora çağırır?

– Mən bilirəm Allah məndən hansı möcüzə gözləyir. İndi mən onu harada göstərəcəyimi bilirəm.

– Allah səni çağırır? – mələk təkrar elədi.

İliya cavab vermədi.

– Allah səni çağırır? – mələk üçüncü dəfə müraciət elədi.

– Yox.

– Onda, haradan gəlirsənsə, ora qayıt, çünki sən hələ öz tapşırığını yerinə yetirməyibsən. Allah hələ ki səni çağırmaıyb.

– Onda, heç olmasa, dul qadına və oğluna getməyə imkan ver, axı onların burada görəcəkləri bir iş yoxdur, – İliya yalvardı.

Amma sanki, mələk heç olmamışdı. İliya çantayı yerə qoydu. Yolun ortasında oturdu və acı-acı ağladı.

– Nə oldu? – heç nə görməyən dul qadın və oğlan soruşdular.

– Biz geri qayıdırıq, – o dedi. – Allah belə istəyir.

İliya dərhal yata bilmədi. Gecəyarısı oyanaraq havaya yayılan narahatlığı hiss elədi. Küçələrlə inamsızlıq və qorxu səpərək qəzəbli külək əsirdi.

“Qadına məhəbbətdə mən bütün mövcud olanlara məhəbbət gördüm, – o, sakitlikdə dua eləyirdi. – O, mənə lazımdır. Mən bilirəm, Allah mənim Onun qullarından biri olduğumu unutmur, bəlkə də, Onun ən zəif seçilmişlərindən biriyəm. Allahım, mənə kömək elə, çünki mən döyüş içində sakitliyə ehtiyac duyuram”.

Canışının “qorxu faydasızdır” sözünü xatırladı. Lakin heç cür yata bilmirdi. “Mənə qüvvə və sakitlik lazımdır. Mənə yuxu göndər, hələlik bu mümkündür”.

Mələyə müraciət eləmək istədi, amma tamam xoşu gəlməyən söz eşidəcəyini başa düşdü və fikrindən daşındı. Azacıq sakitləşmək üçün aşağı düşdü. Hələ də dul qadının qaçış üçün hazırlayıb yığdığı ev əşyaları olan bağlamaların düyünləri açılmamışdı. Qadının otağına getməyi düşündü. Allahın savaşağa Musaya nə deməsi yadına düşdü: “Və kim arvadıyla nikah kəsdirib və ona sahib olmayıbsa, qoy o getsin və öz evinə qayıtsın, çünki savaşda ölməsin və başqası onun arvadına sahib olmasın”.

Onlar hələ yaxın deyildilər. Amma bu gecə xüsusilə ağır gecəydi və məqam da əlverişli deyildi.

İliya bağlamaları açıb, hər şeyi öz yerinə qoymağı qərara aldı. O, bir neçə paltardan əlavə, dul qadının bağlamasında həm də Biblos hərflərini yazmaq üçün alətlərin də olduğunu gördü.

Bıçağı götürdü, su ilə kiçik gil lövhəni islatdı və hərfləri yazmağa başladı. Dul qadının necə işlədiyinə baxaraq yazmağı öyrənmişdi.

“Bu necə də sadə və heyrətləndiricidir!” – bu işdən ayrılmağa çalışaraq düşündü. Su üçün quyuya gedəndə dəfələrlə qadınların söhbətini eşitmişdi: “Yunanlar bizdən ən lazımlı kəşfimizi oğurlayıblar!” İliya bunun belə olmadığını bilirdi. Saitləri əlavə eləyən yunanlar əlifba yaratmış və onu bütün dünya üçün əlçatan eləmişdilər. Bundan əlavə,

onlar perqamentlərin yığılmasını əlifbanın kəşf olunduğu şəhərin şərəfinə “Bibliya” adlandırmışdılar.

Yunan bibliyaları perqamentlərdə – xüsus üsulla təmizlənən dana dərilərində yazılırdı. İliya bunun çox kövrək material olduğunu hesab eləyirdi. Dəri gil kimi möhkəm deyildi və onu asanlıqla itirmək olardı. Papiruslar tez-tez ələ götürəndə cırlır və suda korlanırdı. “Bibliyalar və papiruslar uzunömürlü deyil. Gil lövhələr isə salamat qalır” – o düşündü.

Əgər Akbar dağılmasa, canişinə deyəcəkdi ki, hökmən ölkənin tarixini yazmaq və gələcək nəsillər üçün gil lövhələrdə saxlamaq lazımdır. Onda hətta assuriyalılar yaddaşlarında öz xalqlarının tarixini qoruyan Finikiya kahinlərini öldürmüş olsalar belə, döyüşçülərin və şairlərin işləri unudulmayacaqdı.

280

İliya eyni hərfi cürbəcür vəziyyətlərdə yazaraq xeyli əyləndi. Onlardan müxtəlif sözlər alınanda isə ürəkdən təəcübləndi. Bu məşğuliyyət həyəcanını dağıtdı və o, yenidən yatağa uzandı.

Gurultuya yuxudan oyandı. Onun otağının qapısını yerindən çıxarıb aşağı atdılar.

“Bu, yuxu deyil və bunlar da Allahın döyüşçüləri deyil”.

Bütün künclərdən kölgələr ayrılırdı. Onlar nəsə ağıllarını itiribləmiş kimi İliyaya aydın olmayan dildə qışqırırdılar.

“Assuriyalılar”.

Qapılar yıxılır, güclü zərbələr divarları dağıdır, düşmənin bağırtıları meydandan gələn kömək istəyən yalvarış dolu səslərə qarışırdı. O, ayağa qalxmağa cəhd elədi, ancaq kölgələrdən biri onu döşəməyə yıxdı. Aşağıdan boğuc çatırtı eşidildi.

“Yanğın, – İliya ani olaraq düşündü. – Onlar evi yandırdılar”.

– Bu, sənsən, – o, kiminsə Finikiya dilində dediyi sözləri eşitdi. – Sən – başçısan. Qorxaq kimi qadının evində gizlənibsən.

Danışanın sifətinə baxdı. Alov otağı işıqlandırır, yaraq-əsləhədə olan uzunsaqqallı kişiydi. Hə, bunlar assuriyalılar idilər.

– Siz bizə gecə basqın elədiniz? – o, həyəcanla soruşdu.

Amma kişi cavab vermədi. İliya qılıncın havanı necə yardığını gördü. Döyüşçülərdən biri onun sağ əlinin dərisini parçaladı.

İliya gözlərini yumdu. Bir anda gözləri qarşısından öz həyatı gəlib-keçdi. O, yenidən doğma şəhərinin küçələrində oynayırdı, ilk dəfə olaraq Yerusəlimə gədirdi, dül-gər emalatxanasında mişarlanan ağacın qoxusunu udurdu, yenidən dəniz limanlarını və yalnız liman şəhərlərində geyinən adamlar kimi geyinmiş adamları xəyalına gətirirdi. Həsərətini çəkdiyi torpağın dərələrində və dağlarında dolaşdı, ilk dəfə İezaveli görməsini xatırladı. O, tamam qız kimi görünür və hamını məftun edirdi. O, yenidən peyğəmbərlərin öldürülməsinin şahidi olurdu, yenidən ona səhraya getməyi buyuran Allahın səsini eşidirdi. Yenidən onu Sarepta (sakinləri ona “Akbar” deyirdilər) qapısı ağzında gözləyən qadının gözlərini gördü və onu dərhal sevdiyini başa düşdü. Yenidən Beşinci Dağa qalxdı, uşağı dirilti və xalq onu hakim və müdrik kimi qəbul elədi. Bürc-lərin sürətlə bir-birini əvəz elədikləri göyə baxdı və birçə anda ayın dörd mərhələni keçməsinə heyrətləndi, soyuğu və istiliyi hiss elədi, payızı və yazı gördü, yenidən yağış və ildırım işığı altında oldu. Buludlar aramsız olaraq öz şəkillərini dəyişirdi, çaylar öz sularını həmişə eyni yataqla aparırdı. Yenidən assuriyalıların çadırını ilk dəfə gördüyü günün həyəcanlarını yaşadı. Mələkləri, İsrail yolunda odlu qılıncı, lövhələrdəki hərfləri gördü, yuxusuz gecələr keçirdi və...

... yenidən reallığa qayıtdı və aşağıda nələr olduğu haqda düşündü. Nə olur-olsun, dul qadını və onun oğlunu xilas eləmək lazım idi.

– Yanğın! – assuriyalı döyüşçülərə qışqırdı. – Ev yanır!

O qorxmurdu. Dul qadın və oğlu, onu həyəcanlandıran yalnız onlar idi... Kimsə onu itələdi və o yıxıldı, ağzında torpağın dadını hiss elədi. Torpağı öpdü və dedi ki, onu çox sevir. Bir də onu dedi ki, müharibədən qaçmaq üçün gücü daxilində olan hər şeyi elədi. O, xilas olmaq istədi, amma kimsə ayağı ilə onun boynundan basdı.

“Yəqin, qadın qaçıb, – o düşündü. – Onlar müdafiəsiz qadına toxunmazlar”.

Onun ürəyinə dərin rahatlıq hakim kəsildi. Bəlkə də, Allah başa düşdü ki, o, Ona lazım olan deyil və İsrailin günahlarını yumaq üçün başqa peyğəmbər tapdı. Və budur, ölüm gəldi, onun düşündüyü kimi – əzablı ölüm. İliya öz taleyi ilə barışdı və öldürücü zərbəni gözləməyə başladı.

Bir neçə dəqiqə keçdi. Əvvəlki təkli bağırtilar eşidilir, əlinin üstündəki yaradan qan axır, amma hələ də öldürücü zərbəni vurmurdular.

– De onlara, qoy mənə tez öldürsünlər! – assuriyalılardan, heç olmasa, birinin onun dilini başa düşdüyünü bilərək qışqırırdı.

Onun sözlərinə heç kim əhəmiyyət vermədi. Sonra onu yenidən təpikləməyə başladılar və İliya öz qorxusuna rəğmən yaşamaq arzusunu ona qayıtdığını hiss elədi.

282

“Mən daha həyatdan yapışa bilmərəm, – ümitsizlik içində düşündü. – Axı mən artıq evdən çıxıb bilməyəcəyəm”.

Amma elə görünürdü ki, dünya əbədlilik olaraq bağırtilar, səs-küy və toz qarmaqarışığına qərqlənib. Bəlkə, Allah İsa üçün də belə eləyib: döyüşün qızgın çağında zamanı saxlayıb?

Qadınların qışqırığını eşitdi. Özünü məcbur eləyərək döyüşçülərdən birini itələyə və ayağa qalxa bildi, amma elə həmin an onu təzədən yerə sərdilər. Assuriyalı başından təpiklə vurdu və o huşunu itirdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra ayıldı. Assuriyalılar onu evdən bayıra sürüyüb yolun ortasına atdılar.

O, başını çətinliklə qaldırdı. Ətrafdakı bütün evlər od tutub yanırdı.

– Evdə günahsız və müdafiəsiz qadın var! Onu xilas edin!

Bağırtilar, vurnuxma, qarmaqarışılıq. O ayağa qalxmağa cəhd elədi, amma onu yenə də yerə yıxdılar. “Allahım, sən mənimlə nə istəsən eləyə bilərsən, çünki mən öz həyatımı və ölümümü sənə həsr etmişəm, – İliya dua elədi, – amma sən mənə sığınacaq verəni xilas elə!”

Kimsə onun əlindən yapışdı və onu yerdən qaldırdı.

– Get bax, – onun dilini bilən assuriyalı başçı dedi. – Sən buna nail oldun.

İki keşikçi ondan yapışib qapıya doğru itələdi. Alov sürətlə bütün evi bürüyüb ətrafı işıqlandırır. Hər tərəfdən qışqırıqlar eşidilir, uşaq ağlayır, qocalar bağışlanmaları üçün dua eləyirdi, qadınlar ümitsizlik içində öz uşaqlarını çağırırdılar. Amma o yalnız ona sığınacaq verənin duasını eşidirdi...

– Siz neyləyirsiniz? Orada qadın və uşaq var!

– O, Akbarın canişinini gizlətməyə çalışırdı.

– Mən Akbarın canişini deyiləm! Bu, dəhşətli səhvdir!

Assuriyalı onu qapıya doğru itələdi. Yanan evin damı uçaraq dul qadının başına töküldü. Uçquntular altından İliya yalnız onun güclə tərpənən əlini görə bildi. Dul qadın yalvarırdı ki, onu diri-diri yanmağa qoymasınlar.

– Nəyə görə siz mənə rəhm elədiniz, amma ona yox?
– o, döyüşçülərə yalvarıb-yaxardı.

– Biz sənə də rəhm eləməyəcəyik. Biz sənə nə qədər mümkünə, çox əzab çəkməyini istəyirik. Bizim əsas başçımız şəhər divarının qabağında daşlanaraq rüsvayçı surətdə qətlə yetirildi. O, sizə sülh gətirmişdi, amma siz onu ölümə məhkum elədiniz. İndi səni də eyni tale gözləyir.

İliya ümitsiz halda azad olmağa çalışırdı, amma gözətçilər onu aparırdılar. Onlar Akbarın küçəsinə çıxdılar və sanki, cəhənnəm alovunun içinə düşdülər. Döyüşçülərin sifətindən tər sel kimi axırdı, onlardan bəziləri baş verənlərdən sarsılmışdılar. İliya keşikçilərin əllərində çırpınır və göylərə yalvarırdı, amma assuriyalılar da, Allah da sükut içindəydi.

Onlar meydana gəldilər. Az qala, bütün şəhər alova qərq olmuşdu. Alovun çatırtısı adamların iniltisinə qarışmışdı.

“Nə yaxşı ki, ölüm var”.

At tövləsində keçirdiyi gündən sonra o, neçə dəfə bu haqda düşünmüşdü.

Yer üzərində, demək olar ki, yaraq-əsləhəsi olmayan çoxlu Akbar döyüşçüsünün meyiti sərilmişdi. O, adamların hara qaçdıqlarını, nə axtardıqlarını başa düşmədən pərakəndə halda qaçırdıqlarını gördü. Onlar nəsə eləmək lazım olduğunu, ölümə və dağıntılara müqavimət göstərmək lazım gəldiyini hiss eləyərək qaçırdılar.

“Onlar nəyə görə belə eləyirlər? – İliya düşündü. – Doğrudanmı, onlar şəhərin düşməni əlində olduğunu və heç

yerə qaça bilməyəcəklərini başa düşmürlər?” Hər şey çox sürətlə baş verdi. Assuriyalılar böyük say çoxluğundan istifadə eləyərək döyüşdə öz güclərini qorumağa nail olmuşdular. Akbarın müdafiəçiləri, demək olar ki, döyüşə girmədən öldürülmüşdülər.

Meydanın ortasında onlar dayandılar. İliyanı dizi üstə çökürtdülər və əllərini bağladılar. O daha dul arvadın qışqırığını eşitmirdi. Bəlkə də, qadın ani olaraq ölmüş və diri diri yandırılmaq əzabından qurtarmışdı. Qadın Allahın əlinə idi və uşağı döşünə sıxmışdı.

Assuriyalı döyüşçülər döyülməkdən sifəti eybəcər hala salınmış əsiri sürüyüb gətirdilər. Amma İliya hərbi rəisi tanıdı.

– Yaşasın Akbar! – hərbi rəis qışqırdı. – Düşmənlə gündüz işığında döyüşən Finikiyaya və onun döyüşçülərinə eşq olsun! Gecə hücum eləyən qorxaqlara isə ölüm olsun!

284

O, sözünü güclə başa çatdırmağa bildi, dərhal da başı üzərində assuriyalı döyüşçünün qılıncı işıldadı. Hərbi rəisin başı torpaqda diyirləndi.

“İndi mənim növbəmdir, – İliya ürəyində dedi. – Mən yenidən onunla cənnətdə görüşərəm və biz əl-ələ verib gedərik”.

Bu an assuriyalılara bir kişi yaxınlaşdı və onlarla danışmağa başladı. O, meydandakı yığıncaqlara tez-tez gələn Akbar sakini idi. İliya ona nə vaxtsa qonşusu ilə arasındakı ciddi davanı ayırd eləməkdə kömək göstərdiyini xatırladı.

Assuriyalılar mübahisə eləyir, daha bərkdən danışır və onu göstərdilər. Kişi diz çökdü, assuriyalılardan birinin ayağını öpdü, əlini Beşinci Dağa doğru uzadıb uşaq kimi ağladı, assuriyalıların qəzəbi bir az yatdı.

Elə görünürdü ki, danışmaq heç vaxt qurtarmayacaq. Kişi elə hey ağlayır və İliyanı, canişinin yaşadığı evi göstərirdi. Döyüşçülərin elə görkəmi vardı ki, sanki, onlar onun sözlərindən xoşagəlməz dərəcədə heyrətlənmişdilər.

Nəhayət, Finikiya dilində danışan başçı İliyaya yaxınlaşdı.

– Bizim casus, – kişini göstərərək o dedi, – əmin eləyir ki, biz səhvə yol vermişik. O, şəhərin planını özü bizə verib, ona inanmaq olar. Sən bizim öldürmək istədiyimiz adam deyilsən.

O, İliyanı ayağı ilə itələdi. İliya yerə yıxıldı.

– Demək, sən İsrailə getməyi, sizin taxt-taca sahib olmuş Sidon çarıçasını devirməyi arzulayırsan? Bu doğrudurmu?

İliya cavab vermədi.

– De görüm, bu doğrudurmu, – başçı təkid elədi. – Sən öz evinə qayıda, həmin qadını və oğlunu xilas eləyə bilərsən.

– Hə, bu doğrudur, – o dedi.

Bəlkə də, Allah onu eşitdi və dul qadınla oğlunu xilas eləməyə kömək göstərəcəkdi.

– Biz səni əsir götürüb özümüzlə apara bilərdik, – assuriyalı davam elədi. – Amma bizim qarşımızda hələ çoxlu döyüş var və sən bizim üçün artıq yük olacaqsan. Biz səndən ötrü fidyə istəyə bilərdik, amma kimdən? Sən hətta öz torpağında da özgəsən.

– Mənim bir sualım var, – İliya dedi. – Cəmisi bir sualım.

Assuriyalı inamsız halda ona baxdı.

– Siz nəyə görə Akbara gecə basqın elədiniz? Məgər siz bütün müharibələrin gündüz aparıldığını bilmirsinizmi?

– Biz qaydanı pozmamışıq. Müharibəni gecə başlamağı qadağan eləyən belə qanun yoxdur, – başçı cavab verdi. – Şəhərinizi öyrənmək üçün bizim kifayət qədər vaxtımız oldu. Sizsə öz qaydalarınız haqda düşünür, hər şeyin dəyişdiyini unudurdunuz.

Daha heç bir söz demədən assuriyalılar onu tərk elədilər. Casus ona yaxınlaşdı və əllərini açdı.

– Mən özümə söz vermişdim ki, nə vaxtsa sənə yaxşılığın üçün minnətdarlığımı bildirim, sözümə əməl elədim. Assuriyalılar saraya soxulanda qullardan biri onlara demişdi ki, axtarıqları adam dul qadının evində gizlənidir. Onlar sizin evə gəlib çatana kimi həqiqi canişin qaçıb aradan çıxıb bilmişdi.

Bütün bunların artıq İliya üçün heç bir əhəmiyyəti yox idi. Hər yerdə alov çatırdayır, hər yerdən qışqırıqlar eşidilirdi.

Ətrafa hakim kəsilən qarmaqarışlıqlı içindən adamlar ayrılaraq qayda-qanun yaradırdılar. Öz başçılarının əmrinə tabe olan assuriyalılar şəhəri dinməzcə tərk eləyirdilər.

Akbarda döyüş qurtarmışdı.

“O ölüb, – İliya ürəyində dedi. – Mən ora getmək istəmirəm, axı o artıq diri deyil. Ya da möcüzə sayəsində xilas olub. Onda biz bir-birimizi taparıq”.

Amma ürəyi ona deyirdi ki, ayağa qalxıb yaşadığı evə getsin. İliya öz-özü ilə mübarizə aparırdı. Bu an o, təkcə dul qadına olan məhəbbəti haqda yox, Allah niyyətinə inamı, öz doğma şəhərindən qaçması, öz tapşırığı və onu yerinə yetirə bilib-bilməyəcəyi haqda düşünürdü... Ətrafına baxdı ki, görsün özünü öldürmək üçün bir qılınc varmı, amma belə görünür, assuriyalılar Akbardan bütün silahları aparmışdılar. Yanan evin alovunun içinə tullanmaq istədi. Ancaq onu ağır qorxusu saxladı.

286

Bir müddət hərəkətsiz halda uzandı, tədricən baş verənləri dərk eləyirdi. Dul qadın və onun oğlu, yəqin ki, bu dünyanı tərk eləmişdilər. İndi onları adətə uyğun halda dəfn eləməliydi. Onun yeganə dayağı Allah xatirinə çəkdiyi zəhmət idi. O, öz dini borcunu yerinə yetirəcək və ona yalnız şübhələr və ağırlar qalacaqdı.

Amma hələ də qadınla oğlanın sağ qalması ümidi onu isindirirdi. O, hərəkətsiz qala bilməzdi.

“Mən nəyə görə onları yanmış və sifətləri eybəcərləşmiş halda görməliyəm? Onların ruhları artıq göylərdədir”.

İliya yoluna çökən tüstüdən boğularaq evə yollandı. Tədricən şəhərdə nələr baş verdiyini başa düşməyə başladı. Assuriyalıların şəhərdən getmələrinə baxmayaraq, adamlara daha çox vahimə hakim kəsilirdi. Onlar əvvəlki tərk məqsədsiz halda ağlayaraq və allahları çağıraraq şəhərdə vurnuxurdular.

O, kömək istəmək üçün ətrafa boylandı. Yaxınlıqda yalnız bir kişi var idi. Kişi şok vəziyyətində idi və nəse dərk eləmək iqtidarında deyildi.

“Yaxşısı budur, düz gedim və daha kömək istəməyim”. Akbarı, onsu da, öz doğma şəhəri kimi tanıyırdı və əvvəlki yerləri tanıya bilməsə də, yolu tapa bildi. Küçələrdə hələ də qışqırıqlar eşidilir, amma adamlar yaşadıkları faciədən sonra özlərinə gəlməyə başlayır və başa düşürdülər ki, nəse eləmək lazımdır.

istəyirəm. Sən məni sevməyə öyrətməlisən. Mənim ürəyim artıq sevməyə hazırdır.

– Sən Akbara gələnə kimi mən uzun illər özümə ölüm istədim. Görünür, eşitdi və məni aparmağa gəldi.

Qadın inildəyirdi. İliya dişlərini bir-birinə sıxmışdı. Kimsə onun çiyinə toxundu. Qorxu içində geri döndü və oğlanı gördü. O, tamam toz və his içində idi, amma belə görünür, hətta yaralanmamışdı da.

– Anam haradadır? – o soruşdu.

– Mən buradayam, oğlum, – uçuntular altından səs eşidildi. – Sən yaralanıbsan?

Oğlan ağladı və İliya onu qucaqladı.

– Oğlum, sən ağlayırsan, – zəifləyən səs dedi. – Ağlamaq lazım deyil. Sənin anan üçün həyatın mənası olduğunu başa düşmək asan olmadı. Mən sənə bunu öyrətdiyimə əminəm. Sənin doğulduğun şəhər necə oldu?

İliya və uşaq bir-birinə sıxılaraq susdular.

– Hər şey yaxşıdır, – İliya aldatdı. – Biz bir qədər döyüşçü itirdik, amma assuriyalılar şəhəri tərk elədilər. Onlar özlərinin ən yaxşı başçılarından birinin öldürüldüyünə görə canişini axtarırdılar.

Yenidən sükut çökdü və yenidən zəifləyən səs eşidildi.

– Mənə şəhərimin azad olunduğunu de.

İliya hiss elədi ki, qadın ölür.

– Şəhər salamatdır. Oğluna da heç nə olmayıb.

– Bəs sən?

– Mən də sağam.

O, bu sözlərin qadının qəlbini yüngülləşdirdiyini və ona sakitləşməyə kömək eləyəcəyini bilirdi.

– Oğlumdan xahiş elə ki, dizləri üstə çöksün, – bir müddətdən sonra dul qadın dedi. – Bir də istəyirəm ki, sən mənə öz Allahının adına and içəsən.

– Necə istəyirsən. Hər nə istəyirsənsə, eləməyə hazırım.

– Bir dəfə sən mənə dedin ki, Allah hər yerdə mövcuddur və mən buna inandım. Sən ruhların Beşinci Dağa aparılmadığını dedin və mən yenə də sənə inandım. Amma sən mənə izah eləmədin ki, onları hara aparırlar. İndi də and haqqında. Siz mənim üçün ağlamayacaqsınız və Allah hər kəsə öz yoluyla getməyə icazə verənə qədər bir-birini-

zin qayğısına qalacaqsınız. Bundan belə mən bu torpaqda nə bilirdimsə, hamısı ürəyimdə əriyir. Mən – ətrafımda da dərələr və dağlar, şəhər və küçədə adamlar. Mən – yaralılar, dilənçilər, döyüşçülər, kahinlər, tacirlər, adlı-sanlı adamlar. Mən – sənin üzərində dayandığın torpaq və yanğını söndürən quyudaki su.

Mənim üçün ağlamayın, çünki kədərlənməyə səbəb yoxdur. Bundan belə mən Akbaram və mənim şəhərim çox gözəldir.

Ölüm sükutu başladı, hətta külək də yatdı. İliya daha küçədəki qışqırıqları və qonşu evlərdəki alovun çatırtısını eşitmirdi. O yalnız sakitliyi eşidir və bu sakitliyə toxuna, onu hiss eləyə bilərdi.

İliya kənara çəkildi, üzərindəki paltarları cırdı və göyə üz tutaraq var gücüylə bağırıdı:

– İlahi! Sənin xatirinə mən İsraili tərک elədim, amma İsrail peyğəmbərləri kimi qan axıda bilmədim. Mənim dostlarım mənə qorxaq deyirdilər, düşmənlərim isə satqın.

Sənin xatirinə mən quzğun nə gətirdisə, yalnız onunla da keçindim, səhranı keçib Akbar adlandırılan Sareptaya getdim. Sənin buyruğunla mən dul qadınla görüşdüm və mənim ürəyim məhəbbətin nə olduğunu bildi. Amma mən heç vaxt özümün həqiqi tapşırığını unutmadım. Mən burada yaşayırdım, amma hər gün İsrailə qayıtmağa hazırdım.

Bu gün gözəl şəhərin yerində xarabazarlıqdır. Uçqunları altında da mənə inanan qadın uyuyur. Allahım, nəydi mənim günahım? Nə vaxt öz yolumdan kənara çıxdım? Əgər Sən məndən narazıydınsa, nəyə görə məni bu dünyadan aparmadın? Bunun əvəzində isə Sən yenidən kim ki mənə kömək eləmiş və məni sevmişdi, onları incitdin.

Mən Sənin niyyətlərini başa düşə bilmirəm. Mən Sənin işlərində ədaləti görə bilmirəm. Mən Sənin mənə göndərdiyin əzabı çəkmək gücündə deyiləm. Get mənim həyatımdan, çünki mən özüm xarabazarlıq, alov və tozam.

Alovun və qarışıqlığın içindən İliya işıq gördü. Allahın mələyi varid oldu.

– Sən bura niyə gəldin? – İliya soruşdu. – Məgər sən artıq gec olduğunu görmürsənmi?

– Mən gəldim sənə deyəm ki, Allah yenə də sənin duanı eşitdi. Sən nəyi xahiş eləyirsənsə, o da sənə veriləcək. Sən

bir daha öz mələyinin səsini eşitməyəcəksən, mən də sənin iztirabların qurtarmayana qədər sənin qarşında varid olmayacağam.

İliya oğlanın əlindən yapışdı və onlar hara gəldi getməyə başladılar. Küləyin yaydığı tüstü yenidən küçələri bürüyürdü.

“Bu, yuxuya oxşayır, – o fikirləşdi. – Dəhşətli yuxuya”.

– Sən mənim anamı aldatdın, – oğlan dedi. – Axı şəhər dağılıb.

– Hə, aldatdım. Əvəzində isə o, ölümqabağı şəhərə nə olduğunu bilmədən rahat oldu.

– O isə sənə inandı və dedi ki, o, Akbardır.

İliya ayağını saxsı və şüşə qalağının üstünə qoydu, ayağı yaralandı. Ağrı ona bunun yuxu yox, dəhşətli realıq olduğunu xatırlatdı. Lap yaxında adamları yığaraq onlara davalarını, mübahisələrini ayırd eləməyə kömək göstərdiyi meydana qədər getdilər. Yanğının alovu göyü al rəngə boyamışdı.

– Mən anamın bu gördüyüm yerdə olmasını istəmirəm, – oğlan inadla dedi. – Sən onu aldatdın.

Oğlan anasına verdiyi andı yerinə yetirə bildi. İliya onun yanaqlarında bircə damla da yaş görmədi. “Mən neyləyirəm?” – İliya düşündü. Onun ayağından qan axırdı və qərara aldı ki, ağrıdan başqa heç nə haqda düşünməsin. Ağrılar onu naümidliyini unutmağa məcbur eləyirdi.

İliya assuriyalının qılıncla ona vurduğu yaraya baxdı. Yara düşündüyü qədər də dərin deyildi. Oğlanla birlikdə bir az əvvəl əlləri bağlı halda dayandığı və casusun onu xilas elədiyi yerə düşdülər. O, adamların qaçışmağa ara verdiklərini hiss elədi. Sanki, ölü meyitlər kimi onlar ağır-ağır tüstü, toz, uçqunlar içində dolaşırdılar. Əbədi olaraq Allah tərəfindən yer üzündə dolaşmağa məhkum edilmiş unudulan ruhlara oxşayırdılar. Həyat daha heç bir mənə kəsb eləmədi.

Yalnız bəziləri həyat əlamətlərini bürüzə verirdilər. İliya yenə də qadının səsini və döyüşçülərin qətiyyətsiz komandalarını eşidirdi. Lakin döyüşçülər az idilər və heç kim onlara tabe olmurdu.

Bir dəfə kahin dedi ki, sülh – bu, allahların birgə yuxusudur. Bəs əslində də o haqlıdırsa, necə olsun? Kahin bu

dəhşətdən allahların oyanıb daha da sakit yuxuya getmələrinə nail ola bilərdimi? İliya nə vaxtsa yuxu görürdüsə, həmişə oyanır və yenidən yuxuya gedirdi. Bəs nəyə görə Kainatı yaradanlarda belə olmurdu? İliyanın ayaqları elə hey ölənlərin meyidinə toxunurdu. Onların daha vergi ilə, vadidə düşərgə salan Assuriya döyüşçüləri ilə, dini ayinlərlə, ya da ölkə-ölkə dolaşib onlara Allahın sözünü çatdıran peyğəmbərlərlə bir işləri yox idi.

“Mən burada çox qala bilmərəm. O, mənə bu oğlanı miras buraxdı və mən buna layiq olmalyam, hətta bu, mənim yer üzündə görəcəyim sonuncu işim olsa belə”.

İliya çətinliklə ayağa qalxdı, oğlanın əlindən yapışdı və onlar yenidən yollarına davam elədilər. Dağıdılmış dükanları və evləri soyğunçular talayırdılar. İlk dəfə olaraq İliya baş verənlərə müdaxilə edib soyğuna son qoyulmasını tələb elədi.

Amma onu kənara itələdilər:

– Biz yalnız canişinə çatanın qalıqlarını yığıraq. Bizə mane olma.

İliya mübahisə eləmək gücündə deyildi. Oğlanı şəhərdən çıxartdı və vadiyə yola düşdülər. Burada onların qabağını mələklər odlu qılınclarla kəsməyəcəkdilər.

“Bu gün bədr günüdür, ay ondördgecəlikdir”.

Şəhər üstüsü və tozu ilə arxada qalanda İliya ayın bütün ətrafı necə işıqlandırdığını gördü. Bir neçə saat bundan əvvəl o, şəhərdən Yerusəlimə doğru çıxmaq istəyəndə çətinlik çəkməmişdi. Elə həmin bu ay assuriyalılara da kömək eləmişdi.

Oğlan kiminsə cəsədinə toxundu və qışqırdı. Bu, kahin idi. Onun ayaqları və qolları kəsilmiş, amma hələ ölməmişdi. Gözləri aramsız olaraq Beşinci Dağın zirvəsinə baxırdı.

– Görürsənmi, Finikiya allahları göy savaşında qalib gəldilər, – kahin çətinliklə, amma sakit halda dedi. Onun ağızından qan axırdı.

– Mənə icazə ver, sənin əzablarına son qoyum, – İliya cavab verdi.

– Ağrı mənim öz borcumu yerinə yetirmək sevincimlə müqayisədə boş şeydir.

– Sən gözəl şəhəri xarabalığa çevirməyini öz borcun hesab eləyirdin?

– Şəhər məhv olmur, yalnız onun sakinləri və ideyaları məhv olur. Nə vaxtsa Akbara yeni adamlar gələcəklər, onlar şəhərin quyusundan su içəcək, yeni kahinlər şəhərin baniləri tərəfindən qoyulmuş daşı siləcəklər. Get. Mənim ağrılarım tezliklə sona yetəcək, sənin ümitsizliyin isə ömrünün sonuna kimi qalacaq.

Kahin güclə nəfəs alırdı və İliya onu tərək elədi. Həmin andaca onu adamlar əhatəyə aldılar.

– Bunların hamısı sənin ucbatındandır! – onlar qışqırışdılar. – Sən öz vətəninə rüsvay elədin və lənətlənməni bizim şəhərə yönəltədin.

– Qoy allahlar bunu görsünlər! Qoy onlar kimin günahkar olduğunu bilsünlər!

Adamlar onu itələyir və çiyinlərindən yapışdırıb silkələyirdilər. Oğlan onun əlindən çıxıb qaçdı. İliyanı döyürdülər, amma onun fikri oğlanın yanında idi. O, oğlanı saxlaya bilmədi.

Onu çox döymədilər. Görünür, hamı zorakılıqdan doymuşdu. İliya yerə yıxıldı.

– Rədd ol get! – kimsə dedi. – Sən bizim qonaqpərvərliyimizə nifrətlə cavab verdin!

Adamlar getdilər. Onun ayağa qalxmağa gücü yox idi. İliya özünə gələndə özünü başqa adam kimi hiss elədi. O daha nə ölmək, nə də yaşamaq istəyirdi. Hətta heç nə istəməirdi, onda nə məhəbbət, nə nifrət, nə də inam qalmışdı.

Kiminsə sifətinə toxunmasından oyandı. Gecə idi, amma artıq göydə ay yox idi.

– Mən anama sənə qayğına qalacağım haqda söz verdim, – oğlan dedi. – Amma mən neyləyəcəyimi bilmirəm.

– Şəhərə qayıt. İnsanlar xeyirxahdırlar, kimsə sənə sığınacaq verər.

– Sən yaralısən və mən səni sağaltmalıyam. Bəlkə də, mələk gəlib mənə neyləyəcəyimi dedi.

– Sən nələr baş verdiyini qətiyyənlə başa düşürsən! – İliya qışqırdı. – Mələklər bir daha qayıtmayacaqlar, axı biz adi adamlarıq, bütün adamlar isə əzabların qarşısında müdafiəsizdirlər. Adi adamlar yalnız özlərinə ümid bağlaya bilərlər!

O, dərindən ah çəkdi və özünü ələ almağa çalışdı. Mübahisə eləməyin mənası yox idi.

– Sən bura necə gəldin?

– Mən heç getməmişdim axı.

– Demək, sən mənim necə rüsvay edildiyimi gördün.

İndi sən mənim Akbarda heç bir işimin olmadığını bilirsən.

– Sən mənə dedin ki, hər bir savaşı lazımdır, hətta bizim uduzduğumuz savaşlar da.

İliya onların dünən səhər quyuya necə getdiklərini xatırladı. O vaxtdan, sanki, illər keçmişdi. Oğlana demək istəyirdi ki, sənə bədbəxtlik üz verəndə sözün heç bir əhəmiyyəti yoxdur, amma onu kədərləndirməməyi qərara aldı.

– Sən yangından necə xilas ola bildin?

Oğlan başını aşağı saldı.

– Mən həmin axşam yatmadım. Mən yatmadığı qərara aldım, görüm sən anamın otağına gedəcəksənmi. Mən ilk döyüşçülərin şəhərə necə girdiklərini gördüm.

İliya ayağa qalxdı və harasa getdi. Beşinci Dağın ətəyindəki, bir dəfə axşam dul qadınla birlikdə oturub batan günəşə baxdıqları daşı tapmaq istəyirdi.

“Mən ora getməməliyəm, – o düşündü. – Mənim üçün daha da ağır olacaq”.

Amma hansısa qüvvə onu ora doğru çəkirdi. Beşinci Dağın ətəyinə qədər gələrək acı-acı ağladı. Şəhərin rəmzi olan o daş kimi, bu daş da onun üçün çox əhəmiyyətli olan yerin rəmzi idi. Şəhərin gələcək sakinləri üçün həmin daş daha qürur rəmzi olmayacağı kimi, bu daşa da məhəbbətin mənasını dərk edən cavan oğlan və qızlar pərəstiş hissiylə toxunmayacaqdılar.

O, uşağı qucaqladı və yatdı.

– Yemək və içmək istəyirəm, – yuxudan aylan oğlan dedi.

– Biz çobanların yanına gedə bilərik. Onlar yaxınlıqda olurlar. Onlara heç nə olmamalıdır, axı onlar Akbardan deyillər.

– Biz şəhəri bərpa eləməliyik. Anam dedi ki, o, Akbardır.

Hansı şəhəri? Daha nə sarayı, nə bazarı, nə də qala divarları var idi. Namuslu adamlar soyğunçulara dönmüşdülər,

gənc döyüşçülər öldürülmüşdü. Mələklər bir daha qayıtmayacaqdılar, amma bu, İliyanı hər şeydən az həyəcanlandırırdı.

– Sən dağıntılarda, ağırlarda və ölümdə hansısa mənə olduğunumu zənn eləyirsən? Sən zənn eləyirsən ki, minlərlə insanı məhv eləyib onları nəyəsə öyrətməkmi olar?

Oğlan bir şey anlamayaraq ona baxırdı.

– Mənim indi dediklərimi unut, – İliya birdən aylaraq dedi. – Gedək çobanı axtaraq.

– Və şəhəri bərpa eləyək, – oğlan inadla təkrar elədi.

İliya cavab vermədi. Bilirdi ki, onu bədbəxtlik gətirməkdə günahlandıran adamlara daha təsir eləyə bilməz. Canişin qaçdı, hərbi rəis öldürüldü, Tır və Sidon tezliklə düşmən həmləsi ilə çökəcəkdə. Yəqin, dul qadın haqlıydı: allahlar gəlir və gedirdilər və bu dəfə də Allah getdi.

– Biz nə vaxt Akbara qayıdıraq? – oğlan soruşdu.

İliya onun çiyinlərindən yapışıb var gücüylə silkələdi.

– Geri bax! Sən kor mələk deyilsən, anasını izləməyə hazırlaşan uşaqsan. Sən nə görürsən? Sən göylərə yüksələn tüstü dumanlarını gördünmü? Sən bunun nə demək olduğunu bilirsənmi?

– Çiynim ağrıdı! Mən buradan getmək istəyirəm, getmək!

İliya özündən qorxaraq dayandı. Oğlan onun əlindən çıxıb şəhərə tərəf qaçmağa başladı. İliya ona çatdı və qarşısında diz çökdü.

– Məni bağışla. Mən neylədiyimi bilmirəm.

Oğlan hiçqırdı, amma onun yanaqları ilə bircə damcı da göz yaşmadı. İliya onunla yanaşı oturaraq yanında sakitləşməsinə gözlədi.

– Getmə, – İliya xahiş elədi. – Anan öləndə mən ona söz verdim ki, sən öz yolunla gedənə qədər yanında qalacağam.

– Sən həm də ona dedin ki, şəhər salamatdır və dağıdılmayıb. Cavabında o da dedi...

– Təkrar eləmək lazım deyil. Mən özümü itirmişəm və öz günah hissimlə susdurulmuşam. Mənə özümə gəlməyə imkan ver. Məni bağışla, mən səni incitmək istəməyirdim.

Oğlan onu qucaqladı. Amma bir damla da göz yaş axıtmadı.

Onlar vadinin ortasındakı evə yollandılar. Qapıda bir qadın dayanmışdı, yanında iki balaca uşaq oynayırdı. Bu da çobanın həmin səhər dağlara getmədiyini göstərirdi.

Qadın ona tərəf gələn kişiyə və oğlana qorxu içində baxırdı. O, tezliklə hər ikisini qovmaq istəyərdi, amma adətlər və allahlar ondan qonaqpərvərlik qanununa əməl etməsində ısrarlı idilər. Əgər o, indi gələnləri qəbul eləməsə, qonaq qəbul edilməmək onun uşaqlarının qismətinə də düşə bilərdi.

– Mənim pulum yoxdur, – qadın dedi. – Amma mən sizi yedizdirib-ıçızdırə bilərəm.

Onlar küləş damın altındakı balaca açıq eyvanda oturdular. Qadın qurudulmuş əncir və bir bardaq su gətirdi. Onlar adi həyatın sevincini yenidən hiss eləyərək dinməzcə yedilər. Ev sahibəsinin uşaqları İliyadan və oğlandan qorxaraq evdə gizləndilər.

Yeməyi qurtarandan sonra İliya çobanın harada olduğunu soruşdu.

– Ərim tezliklə gələcək, – qadın cavab verdi. – Biz səhər tərəfdən qorxunc gurultular eşitdik, bu gün səhərsə kimsə gəldi və Akbarın dağıldığını dedi. Ərim nə baş verdiyinə baxmağa getdi.

Bu zaman uşaqları onu çağırırdı və qadın evə getdi.

“Uşağı inandırmağa cəhd eləmək mənasızdır, – İliya fikirləşdi. – Mən onun dediyini eləməyincə uşaq mənə rahatlıq verməyəcək. Ona bunun mümkün olmadığını izah eləmək lazımdır, onda özü buna əmin olar”.

Yemək və su möcüzə yaratdı: o, yenidən özünü dünyanın bir hissəsi hiss elədi.

İliyanın başında inanılmaz sürətlə fikirlər yaranırdı, amma bunlar daha çox suallara cavab yox, məsələdən çıxış yolu haqda idi.

Bir qədər vaxt keçəndən sonra çoban gəldi. O, ehtiyatla kişiyə və oğlana baxdı. Öz ailəsi üçün narahat oldu, amma tezliklə nə baş verdiyini başa düşdü.

– Siz, yaqın, Akbardan qaçıbsınız, – çoban dedi. – Mən indicə oradan gəlirəm.

– Orada nələr olur? – oğlan soruşdu.

– Şəhər dağıdılıb, canişin qaçıb. Allahlar dünyanın nizamını pozublar.

– Biz nəyimiz vardısı, hamısını itirmişik, – İliya dedi. – Səndən bizə sığınacaq verməyini xahiş edirik.

– Mənə elə gəlir ki, arvadım artıq sizə sığınacaq verib və sizi yedizdirib. İndisə sizin getməyiniz və zərurətlə barışmağınız lazımdır.

– Mən oğlanı neyləyəcəyimi bilmirəm. Mənə kömək lazımdır.

– Sən neyləyəcəyini bilirsən. Oğlan gənccdir, ağıllı və güclü görünür. Sən ki həyatında az şey görməyibsən, onun da müdrik olmağına nail olarsan.

Çoban İliyanın əlindəki yaraya baxdı. Yaranın elə də ciddi olmadığını dedi və evə getdi, bir az parça və ot ilə qayıdıb gəldi. Oğlan ona sarğını sarımaqda kömək eləyirdi. Çoban özü sarıya biləcəyini deyəndə isə oğlan cavab verdi ki, mən anama onun qayğısına qalacağım haqda söz vermişəm.

Çoban güldü.

– Sənin oğlun sözünün sahibidir.

– Mən onun oğlu deyiləm, amma o da sözünün sahibidir. O, şəhəri bərpa eləməyə çalışır, axı o, məni diriltiyi kimi, anamı da diriltməlidir.

İliya birdən oğlanın nədən ötrü bu qədər çalışdığını başa düşdü, nə isə deməyə macal tapmamış çoban arvadını çağırdı.

– Yaxşısı həyatı diriltməkdir, – çoban dedi. – Hər şeyin əvvəlkitək olması üçün çoxlu zaman tələb olunur.

– Heç vaxt əvvəlki tək olmayacaq.

– Sən gəncsən, müdrik adama oxşayırsan, mənim başa düşə bilməyəcəklərimi başa düşürsən. Lakin təbiət məni öyrədib ki, insanın havadan və ilin fəsillərindən asılı olduğunu heç vaxt unutmayım. Yalnız belə olan halda çoban qismətinə düşənə dözə bilər. O, öz sürüsünün qayğısına qalır, hər bir qoyunu qoruyur, quzulara qulluq eləyir, qırxım vaxtı onları qırxır. Amma elə olur ki, qoyunlardan biri qəfildən ölür. İlanmı sancır, vəhşi heyvanmı dişləyir, ya da yarıqana uçur, cürbəcür səbəblər ola bilər. Amma bu qismətdən heç yana qaça bilməzsən.

İliya Akbara tərəf baxdı və mələklə söhbətini xatırladı. Qismətdən qaçmaq olmaz.

– Qaçılmazlığa dözmək üçün səbrin olmalıdır, – çoban dedi.

– Həm də ümidin. Əgər ümidin yoxdursa, gücünü qismətinlə mübarizəyə sərf eləyə bilməzsən.

– İş gələcəyə olan ümiddə deyil, öz keçmişini dəyişməkdədir.

Çoban daha onları tələsdirmədi, onun ürəyi bu adamlara qarşı mərhəmət hissiylə doldu. Faciə onun ailəsinə toxunmuşdu və allahlara minnətdarlıq etmək üçün yolçulara kömək göstərmək onun üçün asan iş idi. Bundan əlavə, o, Beşinci Dağa qalxan və göylərin alovu tərəfindən məhv edilməyən İsrail peyğəmbəri haqda eşitmişdi. Hər şey onu göstərirdi ki, qarşısında oturan bu adam elə İsrail peyğəmbəridir

– Əgər istəsəniz, burada bir gün də qala bilərsiniz.

– Mən sənin nə demək istədiyini elə də başa düşmədim,

– İliya qeyd elədi. – Öz keçmişini dəyişmək haqqında.

– Bütün həyatım boyu mənim evimin yanından insanlar gəlib-keçiblər. Onlar Tirə və Sidona yaxşı həyat axtarmaq üçün gedirdilər. Çoxları Akbarda heç nəyə nail ola bilmədiklərindən şikayətlənirdilər. Bir müddətdən sonra onlar axtarıqlarını tapa bilməyərək qayıdırdılar. Bəla burasındadır ki, onlar Akbardan gündəlik yaşayış şeyləri ilə bərabər, öz uğursuzluqlarını da aparırdılar. Çox azı özüne iş tapa və uşaqlarını yaxşı yaşayışla təmin eləyə bilirdi. Akbarda əvvəlki həyatları onları ağciyər və qətiyyətsiz eləmişdi.

Amma başqa adamlar da var idi. Onlar Tirə və Sidona böyük ümidlə gedirdilər. Onların Akbardakı həyatı da mənalıydı. Adamlar səyahət etməyi arzulayırdı və öz arzu-larını həyata keçirmək üçün səylə çalışırdılar. Bu adamlar üçün həyat sevinc və qələbə ilə doluydu, onlar üçün həmişə də belə olacaq.

Onlar da Akbara qayıdırdılar. Qayıdanlar cürbəcür maraqlı şeylər danışirdilər. Bu insanlar hər şeyə ona görə nail olurdular ki, keçmişin uğursuzluqları onlara mane olmurdu.

Çobanın sözləri İliyaya möhkəm təsir elədi.

– Həyatı dəyişdirmək çətin deyil, o cümlədən Akbarı dağıntılar altından qaldırmaq da, – çoban davam elədi.

– Əvvəl olduğu kimi səylə çalışmaq və bundan özümü-
zə rahatlıq yaratmaq üçün istifadə etmək lazım olduğunu
başla düşməyimiz kifayətdir.

O, diqqətlə İliyaya baxdı.

– Əgər əvvəlki həyatın səni sıxırsa, tezliklə onu unut,
– çoban dedi. – Öz həyatının yeni tarixini fikirləş və ona
inan. Yalnız öz qələbələrin haqda düşün və bu, sənə arzu-
ladığına nail olmağa kömək edər.

“Mən nə vaxtsa dülgər olmaq istəyirdim, sonra İsraili
xilas etmək üçün göndərilən peyğəmbər olmaq istədim,
– İliya düşündü. – Göydən mələklər yerə enir, Allah mənimlə
danışdı. Mən onun ədalətsiz olduğunu, onun niyyətləri-
nin mənim üçün əbədi tərəcə olduğunu görəndə qədər
belə davam elədi”.

Çoban arvadını çağırıb evdə qalacağını dedi. O, hər
halda, Akbara qədər piyada yol getmişdi və indi harasa
getməyə həvəsi yox idi.

– Sağ ol ki, bizə sığınacaq verdin, – İliya dedi.

– Sizin burada qalmağınızın mənim üçün heç bir çətin-
liyi yoxdur.

Oğlan da söhbətə qarışdı:

– Biz Akbara qayıtmaq istəyirik.

– Sabaha qədər gözləyin. Şəhərin sakinləri şəhərdə
soyğunçuluq və özbaşınalıq eləyirlər, orada gecələmək
üçün yer yoxdur.

Oğlan dodaqlarını dişləyərək ayaqlarının altına baxdı.
O, göz yaşlarını çətinliklə saxlayırdı. Çoban onları evə
gətirdi, arvadını və uşaqları sakitləşdirdi. Bütün axşamı
o, hava haqqında danışdı, İliyanı və uşağı iztirablardan
uzaqlaşdırmaq istədi. Növbəti səhər İliya və uşaq tezdən
qalxdılar, çobanın arvadının hazırladığı yeməyi yedilər və
getmək üçün hazırlaşmağa başladılar.

– Qoy sənin həyatın uzun olsun, sürün isə artıb-
çoxalsın! – qapının ağzında İliya dedi. – Mənim bədə-
nim ona lazım olan yeməyi yedi, qəlbim isə ona qaranlıq
olanı dərk elədi. Sizin bizim üçün elədiyinizi Allah heç
vaxt unutmaz, sizin uşaqlarınız isə yad ölkələrdə sığına-
caq taparlar.

– Mən Allahın kim olduğunu bilmirəm. Beşinci Dağ-
da çoxlu allah yaşayır, – çoban sərt təzədə dedi və dərhal

da başqa şey haqda danışdı. – Elədiyın yaxşı işlər haqda düşün. Bu, sənə cəsəret verər.

– Mən çox az iş görmüşəm. Amma heç bunda da mənim bir xidmətim yoxdur.

– Onda, bil, sənın qarşında hələ yaxşı işlər görmək durur.

– Bəlkə də, mən assuriyalılının hücumunun qarşısını ala bilərdim.

– Hətta sən Akbarın canışını olsan da belə, labüd olanın qarşısını ala bilməzdin.

– Canışın assuriyalılar lap az olanda onların üzərinə ordu göndərməliydi. Ya da müharibə başlayana qədər sülh haqda razılaşmaya nail olmalıydı.

– Nə ki baş verə bilərdi, baş vermədi, külək əsir və arxasınca iz buraxmır, – çoban dedi. – Həyat bizim fikirlərimizdən toxunub. Sadəcə, bəzi hadisələri yaşamaq lazımdır, çünki allahlar belə istəyirlər. Onlara bunun nə üçün lazım olduğu məlum deyil və bu hadisələrin yanımızdan keçməsinə nail olmağa çalışmağın bir mənası yoxdur.

– Niyə?

– Akbarda yaşayan İsrail peyğəmbərindən soruş. Deyəsən, o, bunun cavabını bilir.

Sözünü deyib qoyunların olduğu arxaca doğru yönəldi.

– Sürünü otlağa aparmaq lazımdır, – o dedi. – Dünən onlar arxacdən çıxmayıblar və tezliklə oradan çıxmağa can atırlar.

O, vida işarəsi olaraq İliya ilə oğlana baş əydi və öz qoyunları ilə çıxıb getdi.

Oğlan və İliya vadidə dolaşırdılar.

– Sən ləng yeriysən, – uşaq dedi. – Sən özünə nəşə baş verəcəyindən qorxursan.

– Mən yalnız özümdən qorxuram, – İliya cavab verdi.

– Adamlar mənə heç nə eləyə bilməzlər, çünki mənim ürəyim ölüb.

– Məni ölülərin arasından qaytaran Allah hələ sağdır. Əgər sən şəhəri bərpa eləyərsənsə, o, mənim anamı dirildə bilər.

– Bu Allahı unut. O, bizdən uzaqdadır və daha bizim Ondən gözlədiyimiz möcüzəni göstərmir.

Çoban haqlı idi. Bundan belə öz keçmişini dəyişməliydi. Həyatında ilk dəfə olaraq azad olduğunu və öz həyatını istədiyi kimi yaşaya biləcəyini hiss elədi. Doğrudur, o daha mələkləri eşitmirdi, amma əvəzində azad idi və İsrailə qayıda, yenidən dülğər ola bilər, Yunanıstana gedə, oranın müdrikləri kimi düşünə, ya da Finikiya dənizçiləri ilə uzaq səyahətlərə çıxıb bilərdi.

Nə vaxtsa Allah onu qisas almağa çağırırdı. Həyatının yaxşı illərini o yalnız hökm eləyən və işləri öz istəyinə uyğun olaraq yerinə yetirən etinasız Allaha həsr elədi. İliya onun iradəsinə tabe olmağa və onun niyyətlərini oxumağa alışmışdı. Amma Allah İliyanı sədaqətinin və sadiqliyinin əvəzində tərk elədi, onun yeganə sevdiyi qadın isə öldü.

300 – Sən bütün dünyaya və ulduzlara hakimsən, – İliya öz doğma dilində dedi ki, oğlan onu başa düşməsin. – Bizim üçün cücünü basıb əzmək nə qədər asandırsa, sənin üçün də ölkələri və şəhərləri dağıtmaq o qədər asandır. Onda göy alovunu göndər və mənə dərhal öldür, əgər belə eləməsən, mən Sənin əleyhinə üsyan edəcəyəm.

Uzaqdan Akbar görünürdü. İliya oğlanın əlindən yapışıb onu möhkəmcə sıxdı.

– Bundan belə və biz şəhərin qapısından içəri girənə kimi mən gözübağlı gedəcəyəm. Mən istəyirəm ki, sən mənə aparasan, – o, oğlandan xahiş elədi. – Əgər yolda ölərəmsə, məndən nə xahiş eləyirdinsə, onu da elə, hətta bundan ötrü sənə əvvəlcə böyüməyin, sonra dülğərlik etməyi, sonra isə daşları yonmağı öyrənməyin lazım gələrsə də, Akbarı bərpa elə.

Oğlan heç nə demədi. İliya gözlərini yumdu və oğlanın əlindən yapışıb onun arxasınca getdi. O, küləyin xışıltısını və qum üzərindəki addımlarının səsinə eşitdi. Seçilmiş xalqı azad eləyən və böyük çətinliklərin öhdəsindən gələrək onları səhradan keçirib aparən Musanı xatırladı. Bundan sonra Allah ona Xanaana daxil olmağı qadağan elədi. Onda Musa dedi:

“Mənə getməyə və İordaniyanın arxasındakı doğma torpağı görməyə izin ver”.

Amma Allah bu xahişindən ötrü Musaya qəzəbləndi və dedi:

“... sənə bəsdir. Bundan sonra mənə daha bu haqda heç nə demə. ... öz gözlərinlə dənizə bax və şimala və cənuba və şərqə və öz gözlərinlə bax; ona görə ki, sən onlarla İordaniyanın arxasına gedə bilməzsən”.

Allah Musanın uzun və ağır əməyinin əvəzini belə verdi: ona həsrətini çəkdiyi torpağa ayaq basmağa izin vermədi. Musa Allaha qulaq asmasaydı, nə olardı?

İliya yenidən ürəyində göylərə müraciət elədi:

– Allahım, bu savaq assuriyalılarla finikiyalılar arasında deyil, mənimlə sənin arandadır. Sən məni aramızdakı müharibə haqda xəbərdar eləmədin və həmişə də qalib gəldin. Mənsə sənin iradəyə boyun əyəsi oldum. Sən mənim sevdiyim qadını apardın və sən evimdən uzaqlarda olanda mənə sığınacaq verən şəhəri dağıtdın.

Külək bütün gücüylə onun sifətinə çırpıldı. İliya qorxdu, amma davam elədi:

– Mən dul qadını dirildə bilmərəm, sənin dağıdıcı planlarının qarşısını ala bilmərəm. Musa sənə güzəştə getdi və çay keçmədi. Mənsə irəli gedirəm. Məni birbaşa indi öldür, axı sən mənə qapılara qədər getməyə icazə verərsənsə, mən sənin yerlə bir bərabərdə eləmək istədiyim şəhəri yenidən bərpa eləyəcəyəm. Sonra sənin iradənin əleyhinə gedəcəyəm.

O daha heç nə demədi. Daha heç nə haqda düşünmür, ölümü gözləyirdi. O yalnız qumun üzərində addımlarının səsini eşidərək xeyli yol getdi. İliya nə mələklərin, nə də Allahın qəzəbli səsini eşitmək istəyirdi. Onun qəlbi azad idi: daha heç nədən qorxmurdu. Amma qəlbinin dərinliyində anlaşılmaz bir həyəcan var idi, sanki, nəşə mühüm bir şeyi unutmuşdu.

Oğlan dayanıb onun əlindən dartana kimi çox vaxt keçdi.

– Gəlib çatdıq, – o dedi.

İliya gözlərini açdı. Göy alovu onu yandırmamışdı. O, Akbarın dağıdılmış divarlarının qabağında dayanmışdı.

Əlindən yapışan, sanki, onun qaçacağından qorxan oğlana baxdı. Doğrudanmı, oğlan onu sevirdi? İliya bilmirdi. Amma bu haqda sonra da düşünmək olardı, indi onun qarşısında bütün bu uzun illər ərzində ilk dəfə olaraq Allahın ona tapşırmadığı işləri görmək dururdu.

Havadan yanıq iyi gəlird. Göydə yırtıcı quşlar dövrə vurur, nə vaxt günəşin altında çürüyən meyltlərə qona biləcəklərini gözləyirdilər. İliya ölü döyüşçülərdən birinə yaxınlaşdı və onun kəməmindən qılıncını çəkib çıxartdı. Keçən gecənin qaranlığında assuriyalılar qılıncı şəhərin arxasına aparmağı unutmuşdular.

– Bu, sənin nəyinə lazımdır? – oğlan soruşdu.

– Müdafiə olunmaq üçün.

– Axı orada daha assuriyalı yoxdur.

– Yenə də qılınc lazım olar. Biz hazır olmalıyıq.

Onun səsi titrəyirdi... Onlar yarıdağılmış divarların arasından keçəndən sonra nə olacağı məlum deyildi, amma İliya onu saxlamağa çalışan hər kəsi öldürməyə hazır idi.

– Mən bu şəhər kimi dağılmışam, – oğlana dedi. – Amma bu şəhər kimi mən də hələ öz işimi başa çatdırmamışam.

Oğlan gülümsədi.

– Sən əvvəllər danışdığın kimi danışsən, – o dedi.

– Qoy bu sözlər səni çaşdırmasın. Əvvəl mən İezaveli taxtından salmağa və Allahı İsrailə qaytarmağa çalışırdım. Amma O bizi untdusa, onda biz də Onu unutmalıyıq. Mənim vəzifəm sən məndən nə xahiş eləyirsənsə, onu yerinə yetirməkdir.

Oğlan inamsızlıqla ona baxdı.

– Əgər Allah yoxdursa, mənim anam ölülərin arasından qayıtmayacaq.

İliya onun başını sıgalladı.

– O biri dünyaya sənın ananın yalnız bədəni getdi. O, bizimlədir. Sənın anan bizə Akbar olduğunu dedi. O, Akbardır. Biz ona əvvəlki gözəlliyini bərpa eləməkdə kömək göstərməliyik.

Şəhərdə sakitlik idi. Küçələrdə qocalar, qadınlar və uşaqlar dolaşdı. Bu, ona assuriyalıların hücum elədikləri gecəni xatırladırdı. Elə görünürdü ki, adamlar neyləyəcəklərini bilmirlər.

Hər dəfə kimsə onların yanından keçəndə oğlan İliyanın qılıncın dəstəyini necə sıxdığını görürdü. Amma adamlar onlara qətiyyətlə əhəmiyyət vermirdilər. Çoxları İsrail peyğəmbərini tanıyırdı, bəziləri onunla salamlışırdı, amma onların sifətləri heç nə ifadə eləmirdi, hətta nifrət də.

“Onlar hətta nifrət eləməyi də yadırgayıblar”, – o, buludlarla əhatə olunmuş Beşinci Dağın zirvəsinə baxaraq dedi. Bu an Allahın sözləri onun yadına düşdü:

“Sizin bütələrinizin parçaları altındakı meyitlərinizi çevirərəm və mənim qəlbim sizlərə car çəkər. Sizin torpaqlarınızı boşaldaram, sizin şəhərlərinizi səhraya çevirərəm.

Sizlərdən sağ qalanların qəlbinə qorxaqlıq göndərəm və titrəyən yarpaqların xışiltısı onları qorxudur.

Və onları heç kim təqib eləməyəndə yığırlar”.

“Bax sən neylədin, İlahi! Sənin sözlərin yerini tapdı, torpağın üzərində hələ də canlı meyitlər dolaşır. Sən Akbarı onlar üçün sığınacaq elədin”.

İliya və oğlan baş meydana gəldilər, dağıntılar arasında oturub ətrafa baxdılar. Deyəsən, şəhər onların güman elədiyindən daha çox dağılmışdı. Az qala, bütün evlərin damı uçmuş, şəhər his-pasla örtülmüşdü, havada sürü ilə milçəklər uçuşurdu.

– Meyitləri yığışdırmaq lazımdır, – İliya dedi. – Yoxsa şəhərin baş darvazasından vəba gələcək.

Oğlan başını aşağı salaraq oturmuşdu.

– Başını qaldır, – İliya dedi. – Ananın razı qalması üçün biz necə lazımsa işləməliyik.

Sanki, oğlan onu eşitmirdi. O başa düşməyə başladı ki, haradasa bu uçuntuların altında onu himayə eləmiş qadının cəsədi də var və onun da cəsədi ətraflarına səpələnmiş cəsədlərə oxşayır. İliya təkid eləmədi. O ayağa qalxdı, meyitlərdən birini çiyinə atıb meydanın ortasına apardı. İliya Allahın meyitləri dəfn eləmək haqqında dediklərini xatırlamırdı. Onun eləyə biləcəyi şey yalnız vəbanı şəhərə buraxmamaq idi və bunun üçün də yeganə çıxış yolu meyitləri yandırmaq idi.

O, bütün səhəri işlədi. Oğlan isə necə oturmuşdusa, elə də qalmışdı və yerindən tərpənmirdi, bircə dəfə də başını yuxarı qaldırmadı, amma anasına verdiyi sözə əməl eləyir, Akbar torpağına bircə damla da göz yaşını axıtmırdı.

Yanında bir qadın dayandı. O, İliyanın necə çalışdığına xeyli baxdı.

– Canlıların davalarını ayırd eləyən insan indi ölələrin meyitlərini yığışdırır, – qadın dedi.

– Akbarın kişiləri haradadır? – İliya soruşdu.

– Onlar getdilər və şəhərdə nə vardısı, özləriylə apar-dılar. Şəhərdə artıq görülsə bir iş yoxdur. Yalnız zəiflər qalıblar: qocalar, dul qadınlar və yetimlər.

– Amma burada şəhərlilərin bütün nəsilləri yaşayıb. Keçmişdən belə asanlıqla üz döndərmək olmaz.

– Bunu hər şeyini itirənə izah eləməyə cəhd göstər.

– Mənə kömək elə, – İliya daha bir meyiti qaldırıb cəsədlərin üzərinə qoyaraq dedi. – Gəlin bu meyitləri yandıraq ki, vəba bizi yaxalamasın. O, yanan meyitlərin qoxusuna dözə bilmir.

– Qoy vəba allahı gəlsin, – qadın dedi, – və bizim hamımızı sıra ilə götürsün.

İliya yenidən işləməyə başladı. Qadın oğlanla yanaşı oturdu və İliyanın necə işləməsinə baxdı. Bir müddətdən sonra qadın yenə də onun yanına gəldi.

– Sən nəyə görə məhvə məhkum edilmiş şəhəri xilas eləmək istəyirsən?

– Əgər mən bu haqda düşünsəm, istədiyimi eləyə bil-məyəcəyəm, – o cavab verdi.

Qoca çoban haqlıydı: onun yeganə eləyə biləcəyi şey keçmişə unutmaq və özü üçün yeni tarix yaratmaq-dır. Əvvəlki peyğəmbər dul qadınla birlikdə alovun sardığı evdə ölmüşdü. İndi o, şübhələrdən qəlbi parçalanan, Alla-ha inanmayan adamdır. Amma hələ yaşayırdı, baxmaya-raq ki onun lənətləyəcəyindən qorxmayaaraq Allahın özü-nə belə meydan oxumuşdu. Əgər o, bundan sonra da öz yoluyla getmək istəyirdisə, onda fikirləşdiyi kimi də hərəkət eləməliydi.

Qadın bədənə yüngül olanlardan birini seçdi və ayaqla-rından yapışaraq İliyanın yığıdığı meyit qalağına doğru sürüdü.

– Mən bunu vəba allahından qorxduğuma görə elə-mirəm, – qadın dedi. – Akbarın dirçəlməsi xatirinə də elə-mirəm, onsuz da, assuriyalılar yenə qayıdacaqlar. Mən bunu oturub başını aşağı salan oğlanın xatirinə eləyirəm. O, həyatının hələ qabaqda olduğunu başa düşməlidir.

– Çox sağ ol, – İliya dedi.

– Mənə təşəkkür eləmə. Bəlkə, bu uçqunların altından oğlumun da cəsədini tapa bildik. O da təqribən bu oğlanla yaşındır.

Qadın əlləriylə üzünü örtüb hıçqırdı. İliya yüngülcə onun əlinə toxundu.

– Bizim indi hiss elədiyimiz ağrı heç vaxt keçməyəcək, amma ona dözməyə bizə iş kömək eləyir. İztirab yorulmuş adamı yaralaya bilməz.

Onlar bütün günü kədərli işlə məşğul oldular, meyitləri yığıb bir yerə cəmlədilər. Bütün cəsədlər assuriyalıların Akbarın döyüşçüləri zənn elədikləri gənclərin cəsədləri idi. Onların çoxu İliyanın dostuydu. Göz yaşları onun gözlərini dumanlandırırsa da, işinə ara vermirdi.

Günün axırında onlar tamam gücdən düşdülər. Amma heç də bütün işi görüb qurtara bilmədilər. Akbarın bircə sakini də onlara öz köməyini təklif eləmədi.

İliya və qadın oğlanın oturduğu yerə qayıtdılar. Bu müddət ərzində oğlan ilk dəfə olaraq başını qaldırdı.

– Mən yemək istəyirəm, – dedi.

– Gedim nə isə axtarım, – qadın cavab verdi. – Evlərin çoxunda kifayət qədər ərzaq qalıb, axı adamlar uzunmüddətli mühasirəyə hazırlaşırıdılar.

– Mənim üçün və özün üçün yemək gətir, axı biz bu şəhəri bərpa eləmək naminə tər içində çalışırıq, – İliya dedi. – Əgər bu oğlan yemək istəyirsə, o özü öz başına çarə qılmalıdır.

Qadın işin nə yerdə olduğunu başa düşdü. O da öz oğluyla belə eləyirdi. Qadın əvvəllər evinin olduğu yerə yollandı. Qarətçilər qiymətli əşyalar tapmaq ümidi ilə əksər evləri alt-üst eləmişdilər. Döşəmənin üzərinə şüşə qırıqları səpələnmişdi, illərlə yığıdığı, ən yaxşı şüşə ustalarının əl işləri olan güldanlardan qalan bunlar idi. Nəhayət, əvvəl gizlətdiyi azacıq unu və quru meyvələri tapa bildi. Qadın meydana qayıtdı və yeməyi İliya ilə böldü. Oğlan bircə söz də demədi. Onlara qoca bir kişi yaxınlaşdı.

– Mən sizin bütün günü ölənlərin cəsədlərini yığıdığınızı gördüm, – qoca dedi. – Siz əbəs yerə vaxt itirirsiniz. Məgər siz assuriyalıların Tiri və Sidonu fəth eləyən kimi buraya qayıdacaqlarını bilmirsinizmi? Yaxşısı budur, vəba allahı gəlsin və onları məhv eləsin.

– Biz nə özümüz, nə də başqası üçün çalışırıq, – İliya cavab verdi. – Bu qadın uşağa hələ hər şeyin irəlidi

olduğunu göstərmək üçün çalışır. Mənsə artıq keçmişin olmadığını sübut etmək üçün çalışıram.

– Peyğəmbər artıq Tirin böyük çarçası üçün təhlükə törətmir, necə də qəribədir! İezavel İsraili ömrünün son günlərinə qədər idarə eləyəcək. Əgər assuriyalılar məğlub elədiklərinə qarşı alicənablıq göstərərlərsə, bizim üçün orada sığınacaq tapılar.

İliya heç nə demədi. Onda əvvəllər bu qədər nifrət doğuran ad indi nəsə adi səslənirdi.

– Belə, ya da elə, Akbar bərpa olunacaq, – qoca inadla təkrar elədi. – Şəhərlərin salınması üçün yeri allahlar seçirlər və onlar Akbarı da unutmazlar. Bizsə bu işi gələcək nəsillər üçün saxlaya bilərik.

– Hə, bilərik. Amma saxlamırıq.

İliya söhbətə son qoyaraq arxasını qocaya çevirdi.

306

Qadın, İliya və oğlan gecəni açıq səma altında keçirdilər. Qadın oğlanı qucaqladı və onun qarnının acından necə quruldadığını eşitdi. Bir qədər ona yemək verməyi qərara aldı, amma dərhal da fikrindən daşındı. Bədənin yorğunluğu, əslində, qəlb ağrısını zəiflədir və olduqca əzab çəkənə oxşayan bu oğlan da nəyləsə məşğul olmalıydı. Bəlkə, aclıq onu işləməyə məcbur eləyəcəkdi.

Növbəti gün İliya və qadın yenidən işə başladılar. Dünən axşamçağı gələn qoca yenə də onlara yaxınlaşdı.

– Mənim heç bir işim yoxdur. Mən sizə kömək eləyə bilərəm, – o dedi. – Amma mən ölənlərin cəsədlərini daşıya bilmək üçün çox zəifəm.

– Onda kərpicləri və talaşaları yığ. Zibili süpür.

Qoca ona tapşırılan işlə məşğul olmağa başladı.

Gün günorta yerinə qalxanda İliya gücdən düşmüş halda yerə oturdu. O, mələyin yenə də onunla yanaşı olduğunu bilirdi, amma daha onu eşitmirdi. “Eh, bu, mənim nəyimə lazımdır? Mən kömək istəyəndə mələk mənə kömək eləyə bilmədi, indi də mənə onun məsləhəti lazım deyil. Başlıcası bu şəhərdə qayda yaratmaq və Allaha mənim ona müqavimət göstərə biləcəyimi sübut etməkdir. Sonra mən hara istəsəm gedə bilərəm”. Yerusəlim elə də uzaqda deyildi, piyada cəmisi yeddigünlük yol idi. Yol çətin deyildi, amma onu öz vətəninə satqın hesab

eləyirdilər. Bəlkə, yaxşısı Dəməşqə getmək, ya da yunan şəhərlərinin birində mirzəlik eləmək idi.

O, kiminsə toxunduğunu hiss elədi və dönüb oğlanı gördü. Oğlan əlində balaca bir bardaq tutmuşdu.

– Bunu evlərin birindən tapdım, – oğlan bardağı ona uzadaraq dedi.

Bardaq suyla dolu idi. İliya suyu birnəfəsə içdi.

– Bir şey ye, – o dedi. – Sən çalışırsan və mükafata layiqsən.

Assuriyalılar Akbara hücum elədikləri gecədən indiyə qədər ilk dəfə olaraq oğlanın dodaqlarında gülüş göründü və o, ildırım sürəti ilə qadının un və meyvə qoyduğu yerə qaçdı.

İliya işə başladı. O, dağılmış evlərə girir, dağıntıları kənarlaşdırır, önlərin meyitini çıxarıb aparır və onları meydanın ortasındakı qalağın üstə yığırdı. Çobanın onun əlinə sarıdığı sarğı düşmüşdü, amma buna əhəmiyyət vermirdi. O, özünə sübut eləməliydə ki, yenidən ləyaqətli olmağa gücü çatır.

Meydanın zibilini yığışdıran qoca haqlıydı. Tezliklə düşmənlər onlar tərəfindən əkilməyən məhsulu yığmağa qayıdacaqdılar. İliya onun sevdiyi qadını öldürənlər üçün çalışırdı. O, assuriyalıların mövhumatçı olduqlarını bilirdi: nə olmuş olsa belə, şəhəri bərpa eləyəcəkdilər. Rəvayətə görə, allahlar şəhərləri ona görə yaradırdılar ki, həmahəng olaraq dərələrlə, heyvanlarla, çaylarla və dənizlərlə uyğunlaşsın. Allahlar hər bir şəhərdə kainatı uzun müddət gəzib-dolaşandan sonra dincəlmək üçün müqəddəs torpaq sahəsi ayırmışdılar. Buna görə də əgər şəhər boşaldılmağa düşər edilirdisə, allahlar göyü yerə uçuracaqları ilə hədələyirdilər.

Əfsanəyə görə, çox-çox əsrlər bundan əvvəl Akbarın banisi bu yerdən keçib şimala gedirmiş. O, burada gecələməyi qərara alır və əlağacını yerə sancır ki, öz şeylərini harada qoyduğunu unutmasın. Növbəti gün o, əlağacını yerdən çıxarda bilmir və başa düşür ki, kainatın iradəsi belədir. Möcüzə baş verən yerə daş qoyur, yaxınlıqda isə bulaq tapır. Zaman keçdikcə də daşın və quyunun ətrafında tayfalar məskən salırlar. Akbar şəhəri belə yaradır.

Nə vaxtsa canişin ona izah eləmişdi ki, Finikiya rəvayətinə görə, hər bir şəhər yerin iradəsi ilə göyün iradəsini

birdləşdirən zəncirin üçüncü həlqəsidir. Kainat toxumun bitkiyə çevrilməsi üçün şərait yaratdı. Torpaq ona böyüməyə icazə verdi, insan onun məhsulunu yığdı və şəhərə apardı, orada allahın nemətini müqəddəs saydılar. Sonra bu neməti müqəddəs dağlarda saxladılar... İliya az gəzməmişdi və o, dünyanın bir çox xalqının buna inandığını bilirdi.

Assuriyalılar Beşinci Dağın allahlarını azuqəsiz qoymaqdan qorxurdular. Onlar Kainatın tarazlığını pozmaq istəmirdilər.

“Əgər mübarizə mənim iradəmlə məni kədər içində buraxan Allahın iradəsi arasında gedirsə, nəyə görə bu haqda düşünürəm?” Ona yenə də əvvəlki hissləri hakim kəsildi. Sanki, nəşə mühüm bir şeyi unutmuşdu və yaddaşını var qüvvəsi ilə vərəqləsə də, yadına sala bilmirdi.

308

Daha bir gün keçdi. Onlar, demək olar ki, bütün meyitləri yığıb qurtarandan sonra onlara daha bir qadın yaxınlaşdı.

– Mənim yeməyə heç nəyim yoxdur, – o dedi.

– Bizim də, – İliya cavab verdi. – Dünən və bu gün biz yalnız bir nəfərə çatası ərzağı üç yerə böləsi olmuşuq. Bax gör harada ərzaq tapmaq olar və mənə de.

– Mən bunu necə öyrənə bilərəm?

– Uşaqlardan soruş, onlar hər şeyi bilirlər.

Oğlan bardaqla su gətirəndən sonra, görünür, yəni-dən həyatın ləzzətini duymağa başlamışdı. İliya oğlana zibili və talaşaları yığmaqda qocaya kömək eləməyi tapşırılmışdı, amma heç cür onu çox işləməyə məcbur eləyə bilmirdi. İndi də o, başqa uşaqlarla meydanda oynayırdı.

“Belə də yaxşıdır. Böyüyəndən sonra ürəyi istəyən qədər işləyər”. Amma İliya onu işləmək bəhanəsiylə bütün gecə ac qalmağa məcbur eləmək istəmirdi. Əgər o, oğlanla assuriyalı döyüşçülərin qəddarlığına məruz qalan zavallı yetimlər kimi rəftar eləsəydi, onlar şəhərə ayaq qoyan kimi o, varlığına hakim kəsilən itki və kədər hissəsinə qalib gələ bilməzdi. İndi İliya onu bir neçə gün rahat buraxmaq istəyirdi ki, özü baş verənləri dərk eləyə bilsin.

– Uşaqlar haradan biləcəklər? – onlardan yemək istəyən qadın təkidlə dedi.

– Get və özün əmin ol.

Qoca və qadın onun küçədə oynayan uşaqlarla söhbət elədiyini gördülər. Uşaqlar oğlana nə isə dedilər. Qadın geri boylandı, onun sifətində təbəssüm işardı və o, döngədə yox oldu.

– Sən uşaqların yemək yeri bildiklərini haradan müəyyən elədin? – qoca İliyadan soruşdu.

– Mən də nə vaxtsa uşaq olmuşam və uşaqların keçmişinin olmadığını bilirəm, – o, yenidən çobanla söhbətini xatırlayaraq dedi. – Həmin gecə assuriyalıların hücumu onları çox qorxudub, amma indi uşaqlar artıq o haqda düşünmürlər. Şəhər hasarlanmış nəhəng meydana dönüb, burada heç kim onlara qaçışmaqda mane olmur. Öz oyunlarını oynayaraq onlar ərzaq ehtiyatlarını da tapırlar. Şəhərin sakinləri Akbarın mühasirədə yaşayacağına ümid eləyərək onları gizlədiblər.

Uşaq böyükləri üç şeyə öyrədə bilər: heç bir səbəb olmadan sevinməyə, həmişə özünə məşğuliyyət tapmağa və öz istədiyini tələb etməyə. Axı mən bu oğlandan ötrü Akbara qayıtmışam.

Həmin axşam daha bir neçə qoca və qadın meytləri yığanlara qoşuldu. Uşaqlar yırtıcı quşları qovur və cır-cırdırları, talaşaları yığırdılar. Gecə düşəndə İliya ocaq yandırdı və nəhəng meyit qalağını alov бүürdü. Sağ qalanlar göyə yüksələn tüstü sütunlarına dinməzəcə baxırdılar.

İliya işini qurtarıb yorğunluqdan əldən düşmüş halda yığıldı. Yuxuya getməmişdən əvvəl səhər keçirdiyi hisslər yenidən ona hakim kəsildi. Ümitsiz halda çox mühüm olan şeyi xatırlamağa çalışırdı. Bunun onun Akbarda öyrəndiyinə heç bir dəxli yox idi. Yox, görünür, o, bütün baş verənləri izah eləyən qədim əhvalat idi.

Həmin gecə İakov tək qaldı. Və onunla dan yeri sökülənə qədər birisi güləşirdi. Və ona qalib gələ bilməyəcəyini görüb dedi: “Məni burax”.

Və İakov dedi: “Mənə xeyir-dua verməsən, səni buraxmaram”.

Və dedi: sənin adın nədir? O dedi: İakov.

Və dedi: bundan belə sənin adın İakov yox, İsrail olacaq; çünki sən Allahla mübarizə apardın və insanların da öhdəsindən gələcəksən.

Bu an İliya oyandı və göyə baxdı. Bax o, nəyi heç cür xatırlaya bilmirdi!

Uzaq keçmişdə patriarx İakov bir daxmada gecələyir, daxmaya birisi daxil olur və dan yeri sökülənə kimi onunla gülüşür. İakov rəqibinin Allah olduğunu bilsə də, mübarizə aparırdı. Günəş çıxdı, amma Allah hələ də İakova üstün gələ bilməmişdi. İakov yalnız Allah ona xeyir-dua verməyə razılaşanda mübarizə aparmağa son qoydu.

Bu əhvalat nəsilərdən nəsilərə ötürülürdü ki, heç kim ünütmasın: bəzən Allahla da mübarizə aparmaq lazım gəlir. Hər bir adama bədbəxtlik üz verə bilər, şəhər məhv ola, oğlu öl, haqsız günahlandırmaya məruz qala, sağalmaz xəstəliyə tutula bilər. Bu zaman Allah onu sınağa çəkir ki, adam Onun sualına cavab versin: “Nəyə görə sən həyatdan ikiəlli yapışırsan, axı o, qısa və əzablarla doludur? Sənin mübarizənin mənası nədir?”

Onda kim bu suala cavab verə bilmirsə, taleyi ilə barışır. Amma həyatının mənasını axtaran isə qərara gəlir ki, Allah haqsızlıq eləyib. Belə adam öz taleyinin əksinə gedir. Bu an göydən bir alov enir: öldürən yox, köhnə divarları uçuran və hər bir adama onun həqiqi zəkasını açıb göstərən alov. Qorxaqlar heç vaxt bu alovun onların ürəklərini yandırmasına yol verməzlər. Onlara lazım olan yalnız hər bir yeninin tezliklə həyatda adı olmasıdır. Onda onlar uzun yaşayacaqlar və əvvəlki tələklər hesabına olsa da, alov verir, qalan hər şeyi, o cümlədən Allahı da saxlayır və irəli gedirlər.

“Cəsurlar həmişə inadkardırlar”.

Allah göydən baxaraq gülümsəyir, axı o məhz hər bir adamın öz həyatı üçün cavabdeh olmasını istəyir. Hər halda, Allah seçim eləmək və qərar vermək üçün səxavətlə öz övladlarına qabiliyyət paylayıb.

Yalnız ürəkləri müqəddəs odla yananlar Allahla mübarizə aparmağa cəsarət eləyirlər. Və yalnız onlar Onun məhəbbətinə olan qayıdış yolunu da bilirlər, çünki başa düşürlər ki, bədbəxtlik cəza deyil, sınaqdır.

İliya yaddaşında özünün hər bir addımını bərpa elədi. O, dülgər emalatxanasını atıb gedəndən üzü bəri tərəddüd etmədən öz taleyini qəbul eləmişdi. Hətta bu, onun qabaqcadan təyinatı olmuş olsa da belə (o, buna əmin idi), heç vaxt imtina elədiyi yollarda onu nə gözlədiyini bilmək fürsəti olmamışdı. Axı o, öz etiقادını, sadıqlıyını və iradəsini itirəcəyindən qorxurdu. O, hesab eləyirdi ki, yaşamaq da hər şey kimi təhlükəlidir, axı hər halda, səni əhatə eləyənlərə alışmaq və onları sevmək olar. İliya mələkləri eşitməsinə və Allahın göstərişlərinə əməl eləməsinə baxmayaraq, özünün də başqaları kimi adi bir adam olduğunu başa düşmürdü. O, öz yolunun düzlüyünə elə əmin idi ki, ömürlərində bircə dənə də mühüm qərar qəbul eləməyən adamlar kimi hərəkət eləyirdi.

O, şübhələrdən qaçırı. Uğursuzluqlardan. Qətiyyətsizlikdən. Amma Allah alicənab idi, O, onu zərurətlə üzləşdirdi ki, göstərsin: insan seçməlidir, daha öz taleyini qəbul eləməməlidir.

Çox-çox illər əvvəl buna oxşar bir gecə idi. Həmin gecə İakov Allahı ta ona xeyir-dua verməyincə buraxmadı. Yalnız onda Allah soruşdu: “Sənin adın nədir?”

Bax məsələ nədə idi, adda. İakov cavab verəndən sonra Allah onu İsrail adlandırdı. Hər bir adamın bələkdən öz adı var, amma vacib olan öz həyatına ad tapmaqdır, o ad ki, sənin həyatının mənasını göstərə bilsin.

“Mən Akbaram” – qadın dedi.

Şəhərin məhvi və sevdiyi qadının ölməsi lazım gəldi ki, İliya ona nə lazım olduğunu başa düşsün. Həmin dəqiqə də o, öz həyatını Xilasolma adlandırdı.

O ayağa qalxdı. Meydanda hələ də həlak olmuşların külündən tüstü burumları qalxırdı. Cəsədləri yandırmaqla o, ölkənin qədim qaydalarını pozmuşdu, bu qaydalar ölənləri ayınlərə uyğun olaraq dəfn etməyi tələb edirdi. İliya cəsədləri yandıрмаğı qərara alanda ənənələrlə və Allahla mübarizə aparırdı. Amma o, günah işləmədiyini hiss edirdi, axı bu, yeni şəraitdə yeganə çıxış yolu idi. Allahın mərhəməti hüduzsuzdur, amma o, öz tələbkarlığı ilə cəsəret eləmək qərarına gələ bilməyənlərə qarşı amansızdır.

O, yenidən meydana baxdı. Adamlar hələ yatmamışdılar. Onlar gözlərini çəkmədən alovun dillərinə baxırdılar, sanki, bu alov onların xatirələrini, keçmişlərini, dünyanın ikiyüzlük süstlüyünü yandırır. Ümid və qorxu zamanının sonu gəldi, indi yalnız oyanış, ya da məğlubiyyət qalırdı.

Bu adamlar da İliya kimi özlərinə ad seçə bilirdilər. Barışma, Müdrüklük, Sevən, Zəvvar – göydəki ulduzlar kimi adların da sayı-hesabı yoxdur. Hər birinə öz həyatları üçün ad tapmaq lazımdır.

İliya ayağa qalxdı və dua elədi:

“Allahım, mən Səninlə mübarizə apardım və buna görə xəcalət çəkmirəm. Mən öz yolumla getdiyimi başa düşdüm, valideynlərim, mənim yurdumun adətləri, ya da Sən özün məni buna məcbur elədiyinizə görə yox, öz istədiyimə görə.

312

İlahi, mən bu an Sənin yanına qayıtmaq istərdim. Səni bütün qəlbimlə alqışlamaq istəyirəm, özünə yol seçə bilməyən bir insanın qorxaqlığına görə yox. Sən mənə öz mühüm niyyətlərini etibar elədiyinə görə mən Səninlə mübarizəmi Sən mənə xeyir-dua verənə kimi davam etdirməliyəm”.

Akbarın dirçəlişi. İliya bunu Allahla mübarizə hesab eləyirdi, əslində isə Onunla yeni görüşə dayanmışdı. Növbəti səhər haradan yemək tapmaq lazım gəldiyini soruşan qadın gəldi. O, özüylə başqa qadınları da gətirmişdi.

– Biz azuqənin saxlanıldığı anbarı tapmışıq, – qadın dedi. – İndi ərzaq bizə bütün ili bəsdir, axı çoxu ölüb, ya da canişinlə qaçıb gedib.

– Ərzağı bölməyi qocalara etibar edin, – İliya dedi.

– Onlar şəhərdə necə qayda yaratmağı bilirlər.

– Qocaların yaşamaq arzuları yoxdur.

– Hər bir halda onlardan gəlmələrini xahiş edin.

Qadın getməyə hazırlaşanda İliya onu saxladı.

– Sən hərflərin köməyi ilə yazmağı bacarırsanmı?

– Yox.

– Mən bunu öyrənmişəm və sənə də öyrədə bilərəm. Şəhəri idarə eləməkdə mənə əl yetirmək üçün bu, sənə lazım olacaq.

– Biz nəyə görə düşməyə kömək eləməliyik?

– Mən bunu ona görə eləyirəm ki, hər bir adam öz həyatına ad verə bilsin. Düşmənlər yalnız bizim öz qüvvəmizi sınağa çəkməyimiz üçün bəhanədir.

Onun təxmin elədiyi kimi, qocalar gəldilər.

– Akbarın sizin köməyinizə ehtiyacı var, – İliya dedi. – İndi siz özünüzü qoca adlandırma bilməzsiniz. Bizə sizin nə vaxtsa olmuş gəncliyiniz lazımdır.

– Biz gəncliyi necə qaytarmağı bilmirik, – onlardan biri cavab verdi. – O, qırıqlarımızın və ümitsizliyimizin arxasında gizlənib.

– Elə deyil. Sizin heç vaxt cazibədarlığınız olmayıb, ona görə də o, sizi tərk eləyib. İndi onu axtarmağın vaxtı gəlib, axı biz sizinlə yalnız bir şeyi arzulayırıq – Akbarı dirçəltməyi.

– Məgər biz mümkün olmayanı həyata keçirə bilərikmi?

– Əgər ümidiniz sizə qayıdarsa, bilərsiniz.

Kədəre və məyusluğa qərq olmuş gözlər dərhal da işıldadı. Onlar artıq günün axırında danışmağa mövzuları olsun deyərək xalq yığıncaqlarına gələn şəhərin faydasız sakinləri deyildilər. İndi onların irəlidə mühüm missiyaları var idi – onlar lazım idilər. Qocalardan canısululuq olan ən qırıqları dağılmış divarların uçqunları arasından dağılan evləri bərpa etmək üçün kara gələn nə varsa, axtarmağa başladılar. Ən qocaları isə məhsul yığıcı vaxtı adamlar kimlərin həlak olduqlarını xatırlasınlar deyərək önlərin külünü tarlalara səpməyə kömək elədilər. Digərləri şəhərdə gizlədilmiş buğdanı yığmaqla, çörək bişirməklə və quyudan su daşımaqla məşğul oldular.

İki gün keçdi. Axşam İliya artıq uçqunlardan təmizlənmiş şəhərin bütün sakinlərini şəhər meydanına yığdı. Məşəlləri yandırdılar və o danışdı:

– Bizim çıxış yolumuz yoxdur, – o dedi. – Biz bu işi yadellilər üçün saxlaya bilərik. Amma bu, o deməkdir ki, biz bu bəlayla bizə verilmiş yeganə şansı – həyatımızı dəyişməyi, yenidən qurmağı – əldən buraxmış oluruq.

Bir neçə gün bundan əvvəl yandırdığımız önlərin külü yazda gənc pöhrələr kimi boy atacaq. Sizin itirdiyiniz oğullar qayğısız halda dağılmış küçələrdə qaçısan, yarılmış evlərə girmələri ilə və öz oyunlarını oynamaqla əylənən

uşaqlarda təcəssüm olunacaq... Hələlik yalnız uşaqlara baş verənləri unutmaq müyəssər olub, çünki onların keçmişləri yoxdur. Onlara lazım olan nə varsa, indiki andır. Gəlin biz də onlar necə yaşayırlarsa, elə yaşayaq.

– Məgər insan ürəyində itkidən doğan ağrını boğa bilərmi? – bir qadın soruşdu. – Yox, o, öz işlərində təskinlik tapa bilməz.

İliya döndü və Beşinci Dağın buludlara qərq olan zirvəsini göstərdi. İndi, Akbarın divarları dağılandan sonra dağ şəhər meydanından aydın görünürdü.

– Mən vahid Allaha inanıram, sizsə allahların Beşinci Dağın zirvəsini bürüyən buludların içində yaşadıklarını güman eləyirsiniz. Mən indi mənim Allahımın güclü və qüdrətli olduğunu demək istəmirəm. Bizim fərqli cəhətlərimiz haqda yox, ümumi cəhətlərimiz haqda danışmaq istəyirəm. Bəla bizi bir hissi dadmağa məcbur elədi – ümitsizliyi. Nəyə görə bu baş verdi? Ona görə ki, biz hər şeyin bizim üçün həll və təyin olduğunu hesab eləyirdik və hər hansı bir dəyişikliyə barışmağı bacarmırdıq.

– Biz sizinlə birgə ticarətçi xalqa mənsubuq, amma biz özümüzü döyüşçülər kimi də apara bilərik, – o davam elədi. – Döyüşçü isə həmişə nə uğrunda döyüşdüyünü bilir. O, özünə aid olmayan döyüslərə girmir və heç vaxt özünə rəhm eləməyə vaxt itirmir.

Döyüşçü məğlubiyyəti qəbul eləyir. O, bunu etinasız qəbul eləmir və qələbəyə döndərməyə çalışır. O, itkilərin ağrısından, etinasızlıqdan əzab çəkir və təklidən ümitsizliyə qapılır. Sonra bütün bunlara sinə gərib, öz yaralarını sağaldır və hər şeyi yenidən başlayır. Döyüşçü müharibənin bir çox döyüşdən ibarət olduğunu bilir. O, irəli gedir.

Bədbəxtliyin əlindən heç yerə qaçmaq olmaz. Biz səbəb tapa, bir-birimizi günahlandırma, bəla olmasaydı, həyatımızın necə olacağını təsəvvür eləyə bilərik. Amma bütün bunların heç bir əhəmiyyəti yoxdur: bəla artıq üz verir. Bu dəqiqədən etibarən biz qəlbimizə hakim kəsilən qorxunu unutmalı və yenidən canlanmalıyıq.

Bundan belə qoy hər kəs özünə yeni ad versin. Bu, müqəddəs ad olacaq, bir sözdə sizin nə üçün mübarizə apardığınızı ifadə olunacaq. Özüm üçün mən “Xilasolma” adını seçmişəm.

Bir müddət meydana sükut çökdü. Sonra İliyaya ilk kömək eləyən qadın ayağa qalxdı.

– Mənim adım – Yenidən birləşmədir, – o dedi.

– Mənim adım Müdriklik, – qoca dedi.

İliyanı belə güclü sevən dul arvadın oğlu qışqırdı:

– Mənim adım – Əlifbadır.

– İnsan özünü necə Əlifba adlandıra bilər? – başqa oğlan qışqırdı.

İliya qarışmaq istədi, amma qərara aldı ki, oğlan özü özünü müdafiə eləməyi bacarmalıdır.

– Bu, mənim anamın işi idi, – oğlan dedi. – Hər dəfə mən hərlərə baxanda onu xatırlayacağam.

Bu dəfə heç kim gülmədi. Bir-birinin ardınca Akbarın yetimləri, dul qadınları və qocaları özlərinin yeni adlarını dedilər. Hər kəs özünə yeni ad qoyandan sonra İliya adamlardan tez yatmalarını xahiş elədi. Sabahkı gün yenidən işə başlamaq lazım idi. İliya oğlanın əlindən yapışdı və onlar parçadan talvar qurulmuş meydana getdilər.

Bu gündən etibarən İliya Biblosu oğlana öyrətməyə başladı.

Günləri həftələr əvəz eləyir, Akbarın görünüşü dəyişirdi. Oğlan hərləri yazmaq tez öyrəndi və artıq onları ayrıca söz halında birləşdirə bilirdi. İliya ona şəhərin bərpa olunma tarixini gil lövhələrdə yazmaq tapşırırmışdı.

Gil lövhələri sobalarda yandırır, keramikaya çevirir və qayğı ilə qoca ər-arvadın evində saxlayırdılar. Hər günün axırında şəhər sakinləri meydana yığışdırdılar. İliya qocaları onların həyatı haqqında sorğu-suala tutur, sonra onların söhbətlərini gil lövhələrə yazırdı.

– Biz Akbar haqqındakı xatirələri lövhələrdə qoruyacağıq, axı onlar yanmır, – o izah edirdi. – Nə vaxtsa uşaqlarımız və nəvələrimiz bizim məğlubiyətlə barışmadığımızı və qismətimizi yaşadığımızı biləcəklər. Bu, onlar üçün nümunə olar.

Hər axşam uşaqla məşğul olandan sonra İliya onunla birlikdə boşalmış şəhərdə dolaşır, Yerusəlimə yol başlayan qapıya qədər gəlir, xəyallara qərq olmuş halda bir müddət dayanır, amma heç cür getmək qərarına gələ bilirdi.

Ağır əmək onu ancaq həqiqət haqda düşünməyə məcbur eləyirdi. O bilirdi ki, Akbarın sakinləri şəhərin bərpa olunması ümidlərini ona bağlayıblar. O artıq assuriyalı başçının ölümünə mane ola və müharibənin qarşısını ala bilməyəndə onların ümidlərini boşa çıxartmışdı. Amma Allah həmişə öz övladlarına ikinci fürsəti də verir və İliya bu fürsəti buraxmamalıydı. Bundan əlavə, o getdikcə oğlana daha çox bağlanır və ona təkcə Biblos hərflərini yox, həm də Allaha inamı və keçmişin hikmətlərini də öyrədirdi.

Bununla belə, İliya onun öz doğma torpağında əvvəlki təkli əcnəbi çarıçanın və əcnəbi Allahın hökmrənlik elədiyini də unutmurdu. Artıq odlu qılıncı olan mələklər yox idi: o, hara istəyirsə getməkdə, nə istəyirsə eləməkdə azad idi.

316

Hər axşam İliya şəhərdən getmək haqda düşünürdü, əllərini göyə açır və dua eləyirdi:

“İakov bütün gecəni mübarizə apardı və yalnız dan yeri söküləndə sənin xeyir-duanı aldı. Mənsə səninlə günlərlə və aylarla mübarizə aparıram, amma sən məni eşitmək istəmirsən. Ətrafa bax! Sən mənim qələbə qazandığımı başa düşərsən, Akbar xarabalıqlar arasından baş qaldırır, mən sənin və assuriyalının qılıncının toza, külə döndərdiyi şəhəri bərpa eləyirəm.

Sən mənə və mənim zəhmətimin məhsuluna xeyir-dua verməyəne qədər mən səninlə mübarizə aparacağam. Nə vaxtsa mənə cavab verməli olacaqsan”.

Qadınlar və uşaqlar tarlalara su daşıyır, sanki, sonu olmayacaq quraqlıqla mübarizə aparırdılar. Bir dəfə yandıncı günəş ağarana qədər qızanda İliya kiminsə dediyini eşitdi:

– Biz dayanmadan işləyir və daha o gecənin ağrılarını yada salmırıq. Biz tamam unutmuşuq ki, assuriyalılar Tir, Sidon, Biblos və bütün Finikiyanı fəth eləyəndən sonra Akbara qayıdacaqlar. Zəhmət bizə kömək eləyir. Amma biz günlər ərzində şəhərimizi bərpa eləməyə çalışsaq da, heç nə dəyişmir. Biz öz zəhmətimizin bəhrəsini görmürük.

İliya bu sözlər haqda çox fikirləşdi. O, adamlara günün axırında Beşinci Dağın ətəyinə yığışmağı və birlikdə günəşin qürubuna tamaşa eləməyi təklif etdi.

Adətən, adamlar o qədər yorulurdular ki, hətta bir-biri ilə danışmırdılar. Amma onlar hərdən bir ağır düşüncələrdən və gündəlik vurnuxmalardan uzaqlaşmağın necə mühüm olduğunu bildirdilər. Onda insanların ürəkləri həyəcandan azad olur və onlara növbəti gün üçün qüvvə və ilham əldə etmək müvəffəq olurdu. Həmin gün İliya yuxudan ayıldı və adamlara dedi ki, işləməyəcək.

– Bu gün mənim ölkəmdə Günahların Bağışlanması günü qeyd olunur.

– Sənin qəlbində günah yoxdur, – qadınlardan biri dedi. – Sən çoxlu yaxşı iş görürsən.

– Adətə əməl etmək lazımdır və mən onu pozmayacağam.

Qadınlar tarlaya su daşımağa getdilər, qocalar öz işlərinə qayıtdılar: onlar divarları qaldırır, qapılar və pəncərələr üçün taxta hazırlayırdılar. Uşaqlar gildən balaca kərpiclər hazırlamağa kömək eləyirdilər, sonra da bu kərpicləri odda yandırırtdılar. İliya onlara baxır və qəlbində sevinc hiss edirdi. Sonra o, şəhərdən çıxdı və vadiyə yola düşdü.

Hara gəldi gedir və uşaqlıqda öyrəndiyi duaları oxuyurdu. Günəş hələ yüksəlməmişdi və Beşinci Dağın nəhəng kölgəsi vadiyə uzanmışdı. Onun varlığını dəhşətli bir duyğu bürüdü, İsrail Allahı ilə Finikiya allahları arasındakı müharibə hələ çox uzanacaqdı, bəlkə də, min illərlə.

O, bir dəfə gecə dağın zirvəsinə qalxıb mələklə söhbət elədiyini xatırladı. Lakin Akbar dağıdılan gündən daha göydən səs eşitməmişdi.

– Allahım, bu gün Tövbə günüdür. Mən Sənin qarşında çox günaha batdım, – o, Yerusəlimə tərəf dönərək dedi. – Mən zəif idim, ona görə ki, öz şəxsi gücümü unutmuşdum. Möhkəm olmaq lazım gələn vaxtda yumşaq idim. Qorxumdan düzgün olmayan qərar qəbul etməyi seçmədim. Mən çox tez döndüm və minnətdər olmaq əvəzinə, sənə nifrət elədim.

Allahım, amma Sən də mənim qarşımda günahkarsan. Sən məni gücümdən artıq əzab çəkməyə məcbur elədin. Sən bu dünyadan mənim sevdiyimi apardın. Mənə sığınacaq verən şəhəri dağıtdın, Sən məni yolumdan azdırdın. Sənin qəddarlığın, demək olar ki, məni Sənə olan

sevgini unutmazğa məcbur elədi. Bütün bu vaxt ərzində mən Səninlə mübarizə apardım, Sənsə mənim mübarizəmi qəbul eləmək istəmərsən.

Əgər mənim və Sənin günahlarını müqayisə eləsək, onda görərsən ki, Sən mənə borclusan. Amma bu gün Tövbə günüdür, Səndən xahiş edirəm, məni bağışla və biz bundan sonra bir yerdə ola bilərik.

Bu an külək əsdi və o, mələyin onunla danışdığını hiss elədi:

– İliya, sən düzgün hərəkət elədin. Allah sənin mübarizəni qəbul elədi.

İliyanın gözlərindən yaş şorralanıb axdı. O, dizi üstə çöküb vadinin quru torpağını öpdü.

– Mənim yanıma gəldiyən üçün sağ ol, çünki mənim qəlbimdə hələ də şübhə var: belə hərəkət eləmək günah deyilmi?

318

Mələk söylədi:

– Məgər döyüşçü öz müəllimi ilə döyüşəndə onu təhqirmir?

– Yox. Bu, döyüşməyi öyrənməyin yeganə üsuludur.

– Onda Allah səni İsrailə çağırana kimi mübarizəni davam etdir, – mələk dedi. – Ayağa qalx! Sənin mübarizənin lazım olduğunu sübut elə, çünki sən öz gəmini zərurət axınına qarşı yönəldə bildin. Çoxları bu istiqamətdə üzür və fəlakətə düşər olurlar. Başqalarını bu axın onlara yad olan vilayətlərə aparır. Sənsə qarşıdan əsən küləkdən qorxmursan, sən düzgün səmt götürürsən və ağrını fəaliyyətə keçirtməyə çalışırsan.

– Təəssüf ki, sən korsan, – İliya dedi. – Yoxsa yetimlərin, dul qadınların və qocaların şəhəri necə bərpa elədiklərini görə bilərdin. Tezliklə hər şey əvvəlki kimi olacaq.

– Ümid edirəm ki, olmayacaq, – mələk dedi. – Axı öz həyatlarını dəyişmək onlara olduqca baha başa gəlib.

İliya gülümsədi. Mələk haqlı idi.

– Ümid edirəm ki, sən daha bir şans verilən biriləri kimi hərəkət eləyəcəksən, bu səhvi iki dəfə etməyəcəksən. Heç vaxt öz həyatının mənası haqda unutm.

– Unutmaram, – mələyin qayıtdığına sevinərək o cavab verdi.

Karvanlar artıq vadidən keçib-getmirdi. Yəqin, assuriyalılar yolları dağıtmış və yeni ticarət yolları açmışdılar. Hər gün uşaqlar yeganə salamat qalan qala qülləsinə qalxırdılar. Onlara tapşırılmışdı ki, görsünlər üfüqlərdə Assuriya ordusu görünürmü? İliya onları ləyaqətlə qarşılamağa və hakimiyyəti verməyə hazırlaşmışdı.

Sonra o, Akbarı tərk eləyəcəkdi.

Amma hər yeni günlə o hiss edirdi ki, Akbar onun həyatının bir hissəsidir. Bəlkə də, onun tapşırığı İezaveli devirmək yox, bu adamlarla ömrünün sonuna kimi Akbar-da qalmaq idi. Bəlkə, onun qisməti assuriyalılara zavallı qul olmaq idi. O, ticarət yollarının bərpasına kömək edəcək, düşmənin dilini öyrənəcək, boş vaxtlarında isə hər gün yeni gil lövhələr əlavə olunan kitabxana ilə məşğul olacaqdı. Nə vaxtsa gecə şəhəri dağıntılar içində gördü və onda ona elə gəldi ki, hər şey qurtardı. İndisə o, başqa cür düşünürdü: bədbəxtlik şəhərin simasını dəyişməyə, onu daha da gözəlləşdirməyə kömək eləyəcək. Yollar genişləndiriləcək, daha möhkəm damlar tikiləcək, suyu quyudan boru ilə şəhərin ən uzaq küncünə belə aparmaq olacaq. Onun qəlbi də dirçəlirdi. Hər gün qocalardan, uşaqlardan və qadınlardan yeni şeylər öyrənirdi. Bu adamlar da dəyişmişdilər. Öz vaxtında onlar köməksiz olduqlarına görə Akbarı tərk eləməmişdilər. İndisə onlar güclüydülər və neyləyəcəklərini bilirdilər.

“Əgər canişin bu adamların nəyə qadir olduqlarını bilsəydi, şəhərin müdafiəsini başqa cür təşkil edərdi və Akbar dağıdılmazdı”.

İliya bir qədər düşünüb səhv elədiyini başa düşdü. Mürgü içində olan adamlarda güclərinin oyanması üçün Akbar dağılmalıydı.

Bir neçə ay da keçdi, assuriyalılar hələ də görünürdülər. Akbar, demək olar ki, tamamilə bərpa edilmişdi və İliya indi gələcək haqda düşünə bilirdi. Qadınlar axtarıb salamat qalan parçalardan tapmışdılar və onlardan özlərinə yeni paltarlar tikirdilər. Qocalar səliqə-sahman yaratmışdılar, şəhərdəki nizam-intizam və təmizlik üçün cavab

verirdilər. Uşaqlar onlardan xahiş olunanda kömək eləyirdilər, hərçənd günlərini oyunlarla, özlərinin əsas məşğuliyətləri ilə keçirirdilər.

İliya və oğlan əvvəllər şəhərin anbarı olan yerdə tikilmiş balaca daş evdə yaşayırdılar. Hər axşam Akbarın sakinləri baş meydanda qalanan ocağın ətrafına yığışır və öz həyatlarından əhvalatlar danışirdilər. İliya və oğlan onların danışdıqlarını yazırdılar, növbəti gün isə onlar lövhələri yandırırtdılar. Günü-gündən kitabxana genişləndirdi.

Oğlunu itirən qadın da Biblos hərflərini öyrənmişdi. İliya onun sözləri və cümlələri yaza bildiyini görüb xahiş elədi ki, başqa əlifbaları da öyrənsin. Assuriyalılar qaydanda Akbar sakinləri onların yanında tərcüməçilər və ya müəllimlər kimi xidmət eləyə bilərdilər.

320

– Kahinin mane olmaq istədiyi məhz bu idi, – bir qoca dedi. O, qəlbə də okean kimi sahilsiz olsun deyə özünə Okean adı vermişdi. – O, Biblos yazı işarələrinin qorunub saxlanmasını istəmirdi və Beşinci Dağın allahlarını qəzəbləndirdi.

– Kim zərurətin qabağını ala bilər? – İliya səsləndi.

Gündüz adamlar işləyir, gecələr yığışıb bir yerdə günəşin qürub eləməsinə baxırdılar. Sonra onlar bir-birinə əhvalatlar danışirdilər.

Şəhərin tədricən necə canlandığını görən İliya qürur hissi keçirir və yeni Akbara daha çox bağlanırdı.

Akbarın keşiyində dayanan oğlanlardan biri qüllənin pilləkəni ilə qaçıb gəldi.

– Mən üfüqdə toz gördüm! – o, həyəcanlanmış halda dedi. – Düşməni geri qayıdır!

İliya qülləyə qalxdı və oğlanın düz dediyinə əmin oldu. O, bu nəticəyə gəldi ki, sabahki gün assuriyalılar Akbarın qapısı qarşısında olacaqlar.

Həmin gün o, şəhərin sakinlərindən Beşinci Dağa getməməyi, meydana yığışmağı xahiş elədi. Hamı yığışandan sonra İliya adamların qorxu içində olduqlarını gördü.

– Biz bu gün keçmiş haqda əhvalatlar danışmayacağıq, Akbarın gələcəyi haqda da danışmayacağıq, – o dedi.

– Gəlin özümüz haqda danışaq.

Kiməsə bir kəlmə də demədi.

– Həmin gün, göydə ondördgecəlik ay işıq saçanda hamının gördüyü və heç kimin də barışa bilmədiyi baş verdi: Akbar dağıdıldı. Assuriyalıların ordusu şəhəri tərək edəndə biz ən yaxşı döyüşçülərimizin öldürüldüyünü gördük. Kim sağ qaldısa, getdi, çünki qalmağın bir mənası olmadığını başa düşdülər. Yalnız qocalar, dul qadınlar və heç kimə lazım olmayan yetimlər gedə bilmədilər. Ətrafa baxın. Meydan əvvəlkindən daha gözəl olub, evlər daha möhkəmdir. Biz ərzaq ehtiyatını yığıb onu hamıya paylaşmışıq. İndi bütün adamlar Biblosda yaranan yazı işarələrini öyrənirlər. Şəhərdə bizim tarix yazdığımız lövhəciklər qorunub saxlanılır. Sonrakı nəsillər bizim işlərimizi xatırlayacaqlar.

Bu gün biz şəhərdə daha qocaların, yetimlərin və dul qadınların olmadığına bilirik. Onların əvəzində həyatları ad və məna kəsb eləyən, tam ümidlə dolu cavan adamlar var.

Şəhəri bərpa eləyəndə biz assuriyalıların qayıdacaqlarını bilirdik. Biz bilirdik ki, nə vaxtsa öz şəhərimizi onlara verəcəyik, şəhərlə birlikdə öz çətin zəhmətimizi və şəhərin əvvəlkindən də gözəl olmasından duyduğumuz sevinci də o cümlədən.

Ocağın alovu adamların sifətini işıqlandırır, çoxu ağlayır. Hətta adətən, axşam yığıncaqlarında oynayan uşaqlar da İliyanın nə dediyinə diqqətlə qulaq asırdılar. O davam elədi:

– Amma mühüm olan bu deyil. Biz Allah qarşısındakı borcumuzu yerinə yetirdik, çünki onun çağırışını qəbul elədik və ona layiq olduq. Həmin qorxulu gecəyə qədər O, həmişə bizə deyirdi: irəli gedin! Amma biz ona qulaq asmadıq! Niyə?

Ona görə ki, bizlərdən hər birimiz artıq öz gələcəyimizi müəyyən eləmişdik. Mən İezaveli devirməyə hazırlaşmışdım, adı Yenidən birləşmə olan oğlunun dənizçi olmasını istəyirdi, özünü indi Müdrik çağıran ömrünün qalan günlərini meydanda şərab fincanı ilə başa vurmaq istəyirdi. Biz həyatın müqəddəs sirrinə alışıq və artıq ona əhəmiyyət vermədik.

Və Allah özünə dedi: onlar irəli getmək istəməzlər? Onda onlar hələ uzun müddət öz yerlərində dayanacaqlar!

Yalnız indi biz onun sözlərinin mənasını başa düşdük. Polad qılınclar bizim gəncləri həyatdan apardı, qorxu isə çoxunu şəhərdən qaçmağa məcbur elədi. Bu insanlar harada olsalar belə, hələ də öz yerlərində dayanıblar. Onlar Allahın lənəti ilə bərişdilər.

Bizsə Allahla mübarizə apardıq. Həm də öz həyatında sevilənlərlə. Çünki bu mübarizə bizə xeyir-dua verir və bizi müdrik eləyir. Fəlakət bizə dərs verdi və biz Allah qarşısındakı borcumuzu yerinə yetirdik, sübut elədik ki, onun sözünə itaət eləməyə və irəli getməyə hazırıq. Hətta ən ağır vaxtlarda da biz irəli gedirdik.

Həyatda elə anlar olur ki, Allah bizdən itaət tələb eləyir. Amma o, bəzən bizim iradəmizi sınamaq üçün bizi mübarizəyə səsləyir. Bununla da o, bizə öz məhəbbətimizi hiss eləmək imkanı verir. Akbarın divarları uçanda biz onun niyyətini başa düşdük, divarların uçması bizim üçün üfüqləri açdı və bizlərdən hər birimiz onun nəyə qadir olduğunu gördük. Yalnız həyat haqqında düşündük və qərara aldığımız ki, bundan sonra da yaşamaq lazımdır.

Biz çox şeyə nail olduq.

İliya adamların gözlərinin yenidən necə işlədiyini gördü. Onlar onun sözlərini başa düşdülər.

– Sabah mən Akbarı döyüzsüz təhvil verəcəyəm. Mən azadam və istədiyim vaxt gedə bilərdim, çünki Allahın məndən gözlədiyini yerinə yetirdim. Amma mənim işim, mənim qanım və mənim yeganə məhəbbətim bu şəhərin torpağında qalacaq. Mən burada ömrümün son günlərinə qədər qalmağı və şəhərin yenidən dağıdılmasına yol verməməyi qərara aldım. Sizlərdən hər biriniz qərar qəbul eləməkdə azadsınız, amma heç vaxt unutmayın: siz əvvəl özünüzdə gördüyünüzə daha yaxşısınız.

Siz bəlanın verdiyi şansdan istifadə elədiniz. Hamı buna qadir deyil.

İliya ayağa qalxdı və yığıncağın qurtardığını dedi. O, oğlana xəbərdarlıq elədi ki, gec qayıdacaq və onu gözləmədən yatmasını tapşırırdı.

O, hücum vaxtı sağ qalan yeganə binaya – məbədə doğru yollandı. Assuriyalılar allahların heykəllərini sındırırsalar da, məbədi bərpa eləmək lazım gəlmədi. İliya həyə-

canla daşa toxundu; əfsanəyə görə, bu daş uzaq keçmişdə yorğun yolçunun əlağacını yerə vurduğu və səhəri onu yerdən çıxarda bilmədiyi həmin o yerdəydi.

İliya düşündü ki, onun ölkəsində də İezavel belə məbədlər ucaldılmasına göstəriş verib və indi onun xalqının bir hissəsi orada Vaala və onun səcdəgahına sitayiş edir. Əvvəlki duyğular onun qəlbinə hakim kəsildi. İsrail Allahı və Finikiya allahları arasındakı müharibə hələ uzun sürəcəkdə, onun təsəvvür elədiyindən də çox. İliya, sanki, yuxuda Günəşin qabağını kəsən və Yerə xarabazarlıq və ölüm göndərən ulduzları gördü. Anlaşılmayan dildə danışan adamlar polad atları yəhərləyir və bir-biri ilə buludların arasında döyüşürdülər.

– Sən bunu indi görməməlisən, çünki hələ vaxtı gəlməyib, – o, mələyin səsinə eşitdi. – Ətrafa bax.

İliya ona deyilənə əməl elədi. Yuxudan ayılıb Akbarın küçələrini və evləri işıqlandıran dolğun ayı gördü. Gecədən xeyli keçməsinə baxmayaraq, danışqlar və gülüşmə eşitdi. Akbarın sakinləri həyatdan zövq almaqda davam eləyir və taleyin yeni dönüşünə hazır idilər, hərçənd ki şəhərə tezliklə assuriyalıların girəcəyini bilirdilər.

Birdən o, kiminsə kölgəsini gördü. O, bunun elə çox sevdiyi insanın kölgəsi olduğunu başa düşdü. İndi o, yenidən şəhərdə qürurla addımlayırdı. İliya gülümsədi və qadının onun sifətinə toxunduğunu hiss elədi.

– Mən səninlə fəxr edirəm, – sanki, qadın dedi. – İndi mən Akbarın əvvəlki kimi gözəl olduğunu görürəm.

İliya gözlərinin yaşla dolduğunu hiss elədi, amma dərhal da bircə damcı belə göz yaşını axıtmayan oğlanı xatırladı və özünü saxladı. Onun yaddaşından dul qadınla birlikdə şəhər qapısının ağzında görüşdükləri o dəqiqədən, qadının gil lövhədə “məhəbbət” sözünü yazdığı həmin ana qədər birlikdə keçirdiyi ən gözəl anlar gəlib-keçirdi. O, yenidən qadının donunu, saçlarını, sifətinin zərif cizgilərini gördü.

– Sən mənə dedin ki, Akbarsan. Buna görə də mən sənə qayğına qaldım, yaralarını sağaltdım və indi də sənə həyata qaytarıram. Mən sənə xoşbəxt olmağın istəyirəm.

Bir də demək istəyirəm ki, mən də Akbaram, amma bunu bilmirdim.

İliya hiss elədi ki, qadın gülümsəyir.

– Səhra küləyi çoxdan bizim qum üzərindəki izlərimizi silib-süpürüb. Bütün həyatım boyu mən bizim görüşümü-zü xatırlayacağam və sən əvvəlkitək mənim yuxularımda və ayıq vaxtlarımda yaşayacaqsan. Mənim həyatıma daxil olduğun üçün çox sağ ol.

O, oradaca, məbəddə gecələdi və yuxuda qadının onun saçlarını necə nəvazişlə sığalladığını hiss elədi.

Bir qrup tacir Akbara doğru yollandı. Gələnlərin başçısı gördü ki, qarşılına son dərəcə köhnəlmiş paltarlarda olan adamlar gəlir. Onların soyğunçu olduqlarını güman eləyib, yol yoldaşlarına silaha sarılmağı əmr elədi:

– Siz kimsiniz? – o soruşdu.

– Biz Akbar xalqıyıq, – saqqallı kişi cavab verdi. Onun gözləri işıldayır, danışığında əcnəbi ləhcəsi sezilirdi.

– Akbar dağılıb. Tirin və Sidonun hökmdarları bizə quyu tapmağı tapşırıblar ki, bu vadidən yenidən karvanlar keçib-getsin. Bu ticarət yolu kəsilməməlidir.

– Akbar yaşayır, – kişi sözünə davam elədi. – Bəs assuriyalılar haradadırlar?

– Bütün dünya onların harada olduqlarını bilir, – tacirlərin başçısı güldü. – Onlar bizim torpaqları becərirlər. Çoxdan bizim quşları və vəhşi heyvanları yedizdirirlər.

– Axı onların güclü orduları var idi.

– Əgər əvvəlcədən onun sənə nə vaxt hücum eləyəcəyini bilsən, ordu güclü ola bilməz. Akbar çaparlar göndərrib assuriyalıların yaxınlaşdıqlarını xəbər verdi. Tir və Sidon onlara vadidə pusqu qurdular. Döyüşdə sağ qalanları bizim dənizçilərə qul kimi işləmək üçün verdilər.

Cır-cındır geyinmiş adamlar ağlayaraq və gülərək bir-birini qucaqlayıb təbrik eləməyə başladılar.

– Hə, axı siz kimsiniz? – tacir təkidlə soruşdu. – Sən kimsən? – o, saqqallı kişini göstərərək soruşdu.

– Biz Akbarın gənc döyüşçüləriyik, – o cavab verdi.

Üçüncü məhsulu yığmaq vaxtı gəlib çatdı. Akbarın canişini hələ də İliya idi. Əvvəllər buna Akbara qayıtmaq və adətlərə uyğun olaraq öz yerini tutmaq istəyən əvvəlki canişin etiraz eləyirdi. Lakin şəhərin sakinləri onun

hakimiyyətini qəbul eləməkdən imtina etdilər və hətta quyunun suyunu zəhərləyəcəkləri ilə hədələdilər. Nəhayət, Finikiya hökmdarları onların tələblərinə güzəştə getdilər. Hər halda, şəhər vacib deyildi, yolçuları suyla təmin eləyən quyu vacib idi. Finikiya hökmdarları İsraili onların çarixələrinin idarə elədiyini xatırladılar. Hakimiyyəti israiliyə verməklə onlar İsrailə ticarət əlaqələrini möhkəmləndirəcəklərinə ümid elədilər. İliyanın canişin olması xəbərini ticarət karvanları hər yerə yaydı. İsraildə yalnız bir para adamlar İliyanı satqınların sonuncusu hesab eləyirdi. Zaman keçdikcə İezavel onları susduracaq və hər iki ölkə arasında sülh hökm sürəcəkdə. Çarixə ən qatı düşmənlərindən birinin onun ən yaxşı müttəfiqi olmasından məmnun idi.

Şəhərdə assuriyalıların yeni hücumu haqda şayiələr dolaşanda İliya qala divarlarının yenidən ucaldılmasına göstəriş verdi. Müdafiənin yeni sistemi yaradıldı, Tir və Akbar arasındakı yolu hərbi dəstələr və gözetçilər gözləyirdilər. Belə olan halda mühasirə vaxtı bir şəhər digərinə ordu göndərə bilər, dənizdən isə ərzaq ehtiyatı gətirilər bilərdi.

Akbar çiçəklənirdi. Yeni israili canişin yığılan verginin yazıyla ciddi hesabını aparırdı. Ağsaqqallar şəhərin idarə olunmasında fəal iştirak eləyir, bütün sazişlərə göz qoyur və baş verən davaları səbirlə həll edirdilər.

Qadınlar əkinçiliklə və toxuculuq işləri ilə məşğul olurdular. Hələ əvvəl, Akbarın bütün dünya ilə əlaqəsi kəsiləndə, onlar möcüzə nəticəsində sağ qalmış parçalarda yeni naxış növləri açmağı öyrəndilər. Şəhərə daxil olan tacirlər toxucuların ustalığına heyran qaldılar və dərhal da onlara iş sifarişi verdilər.

Uşaqlar Biblos yazı işarələrini öyrənirdilər. İliya bunun gələcəkdə onlara lazım olacağına əmin idi.

Həmin gün o, tarlaya getdi və həmişə olduğu kimi, məhsul yığımı ərəfəsində, bütün bu illər ərzində şəhərə səxavətlə öz şəfqətini göndərdiyi üçün Allaha təşəkkür elədi. O, adamların səbətlərinin buğda ilə dolu olduğunu gördü, yanlarında uşaqlar oynayırdı. Adamlara əl elədi, onlar ona sevinclə hay verdilər.

Qəlbi sevinclə dolu halda, vaxtilə dul qadının ona üzərində “məhəbbət” sözü yazılmış gil lövhəni bağışladığı daşa tərəf getdi. O, hər gün günəşin qürubuna baxmaq və öz sevimlisi ilə keçirdiyi hər anı yaddaşında bərpa eləmək üçün bura gəlirdi.

Mən Allahın İliyaya üçüncü il dediyi söz idim: “Get, Axava görün və mən torpağa yağış göndərəm”.

Daşın üzərində oturan İliya birdən ətrafının necə titrəməyə və yırgalanmağa başladığını gördü. Göy qaraldı, amma bir neçə dəqiqədən sonra yenidən günəş şəfəq saçmağa başladı.

O, işıq gördü. Onun qarşısında Allahın mələyi dayanmışdı.

326

– Bu nə idi? – İliya qorxu içində soruşdu. – Doğrudanmı, Allah İsraili bağışladı?

– Yox, – mələk cavab verdi. – O, sənin qayıtmağını və öz xalqını azad eləməyini istəyir. Sənin onunla mübarizən qurtardı və bu an Allah sənə xeyir-dua verdi. O, sənə getməyi və işini öz torpağında davam eləməyi buyurdu.

İliya sarsılmışdı.

– Amma nəyə görə məhz indi, mənim qəlbim rahatlıq əldə eləyəndən sonra?

– Sən aldığın dərsi və Allahın Musaya nə dediyini xatırla:

“Və Tanrının, sənin Allahının səni apardığı bütün yolu xatırla. Səni itaətə gətirmək, sınamaq üçün və sənin qəlbində nə olduğunu bilmək üçün.

Nə vaxt yeyəcək və tox olacaqsan, yaxşı evlər tikəcək və onlarda yaşayacaqsan.

Və sənin nə vaxt çoxlu iri və xırda heyvanın olacaq.

Onda bax ki, təkəbbür sənin ürəyinə yol tapmasın.

Və sən Tanrını, Allahını unutmayasan”.

İliya mələyə baxdı:

– Bəs Akbar necə olsun? – soruşdu.

– Şəhər sənsiz də yaşayar, çünki sən özünə varis yetişdiribsən. Akbar uzun müddət yaşayacaq.

Sonra Allahın mələyi yox oldu. İliya və oğlan Beşinci Dağın ətəyinə getdilər. Qurbangah daşlarının arasında kol

bitmişdi. Kahin öləndən sonra kimsə bura gəlib Vaala və başqa allahlara qurban vermirdi.

– Gəl dağa qalxaq, – İliya dedi.

– Bu qadağandır.

– Sən haqlısan, bu qadağandır. Amma bunun təhlükəli olduğunu kim deyib?

O, oğlanın əlindən yapışdı və dağa qalxmağa başladılar. Hərdən bir dayanır, aşağı, vadiyə baxırdılar. Quraqlıq mənzərəni inanılmaz dərəcədə dəyişmişdi. Yalnız Akbarla yanaşı becərilən torpaqlardan başqa, bütün ətraf Misirin sərt səhrasını xatırladırdı.

– Dostlarım mənə dedilər ki, assuriyalılar qayıdacaqlar, – oğlan dedi.

– Ola bilər, amma bizim zəhmətimiz hədəf getməyib.

Allah bu yolu bizləri öyrətmək üçün seçdi.

– Mənə görə, biz Onun yanına da düşmürük, – oğlan dedi. – Axı O, nəyə görə bizə qarşı belə qəddar oldu?

– Bəlkə də, Allah bizə qədər qapımızı döyərək cavab almaq istəyib, amma bizim onu eşitmədiyimizi başa düşüb. Biz öz qayğılarımızla məşğul idik və onun işarələrini oxumuruq.

– Bəs onlar harada yazılıb?

– Onlar hər yerdə var. Əgər bizə üz verənlərə diqqətlə baxsaq, onun sözlərinin və onun niyyətinin harada gizləndiyi aydın olar. Onun istədiyini yerinə yetirməyə çalış, Yerdə sənənin həyatının mənası bundadır.

– Əgər mən bunu başa düşərsəm, gil lövhələrə yazacağam.

– Yazarsan. Amma ən başlıcası, bu sözü ürəyinə yaz. Orada onu heç kim yandıra və ya məhv eləyə bilməz, sən onu hara istəsən apara biləcəksən.

Yollarına davam elədilər. İndi buludlar onların lap yaxınlığında idi.

– Mən ora getmək istəmirəm, – oğlan buludları göstərərək dedi.

– Onlar sənə heç bir pislilik eləməzlər, çünki vur-tut buluddurlar. Gedək mənimlə.

Oğlanın əlindən yapışdı və onlar yuxarı qalxdılar. Onlar addım-addım sıx dumanın içinə girdilər. Oğlan ona sıxılmışdı və bircə söz də demirdi, hərçənd İliya hərdən bir

onunla söhbət eləməyə can atırdı. Çılpaq qayaların üstünə çıxdılar və dağın zirvəsinə yaxınlaşdılar.

– Geri qayıdaq, – oğlan xahiş elədi. İliya təkid eləmədi. Bu oğlan öz az yaşı ərzində heç də az qorxu və acı yaşamamışdı. İliya onun istədiyini elədi, onlar dumandan çıxdılar və yenidən aşağıda vadi göründü.

– Nə vaxtsa sən Akbar kitabxanasında mənim sənin üçün yazdığım kitabı tapacaqsan. O, “Sabahın döyüşçüsünə nəsihət” adlanır.

– Mən sabahın döyüşçüsüyəm? – oğlan soruşdu.

– Sən mənim adımın nə olduğunu bilirsənmi? – İliya soruşdu.

– Xilasolma.

– Mənim yanımda əyləş, – İliya daşı göstərərək dedi.

328

– Mən öz adımlı unutmaliyəm. Mən yoluma davam eləməliyəm, hərçənd hər şeydən çox səninlə qalmaq istəyirəm. Yol nə qədər çətin olsa belə, Akbar bizi irəli aparmaq üçün bərpa olunub.

– Sən gedirsən.

– Sən haradan bilirsən? – İliya heyrətləndi.

– Mən bunu dünən axşam lövhəyə yazmışam. Kimsə mənə dedi, bəlkə, anam idi, ya da mələk. Amma mən bunu öz ürəyimdə hiss elədim.

İliya onun başını sığalladı.

– Allahın iradəsi sənin üçün açıdır, – o sevindi. – Demək, sənə nəyisə izah eləmək lazım deyil.

– Mən sənin gözlərində qüssə oxudum. Bu, çətin deyildi. Mənim dostları da hiss elədilər.

– Sizin gözlərimdə oxuduğunuz qüssə yalnız həyatımın bir hissəsidir. Amma o yalnız bir neçə gün davam eləyəcək. Sabah mən Yerusəlimə yola düşəndə artıq bir qədər yüngül olacaq və tədricən qüssə yoxa çıxacaq.

– Doğrudanmı, getmək həmişə mümkündür?

– Sənin həyatının bir mərhələsinin sona yetdiyini vaxtında başa düşmək vacibdir. Əgər sən müəyyən olunmuş vaxtdan artıq qalmaq istəsən, onda həyatın sevincindən və mənasından məhrum olarsan. Və Allah tərəfindən cəzalandırılmaq riski qazanarsan.

– Allah sərtidir.

– Yalnız seçilmişlərə qarşı.

İliya yuxarıdan Akbara baxdı. Hə, bəzən Allah çox sərt olur, amma o qədər yox ki, insan onun qəzəbinə tab gətirə bilməsin. Oğlan oturduları bu yerdə Allahın mələyinin İliyanın yanına gəlib, oğlanı necə ölümlər dünyasından qaytarmağı ona öyrətdiyini bilmirdi.

– Mən getdiyimə görə heyifsilənəcəksənmi? – soruşdu.

– Sən mənə dedin ki, əgər biz irəli gedəriksə, qüssə keçər, – oğlan cavab verdi. – Akbarın anama layiq olan kimi gözəlləşməsi üçün hələ çox iş görülməlidir. O, şəhərin küçələrində gəzir.

– Mənə ehtiyacın olanda bura gələrsən. Üzünü Yerusəlimə döndərərsən: bil ki, mən orada olacağam, adımın – Xilasolmanın mənasını doğrultmağa çalışacağam. Səninlə mənim ürəyim əbədilik birləşib.

– Sən bundan ötrümü məni Beşinci Dağın zirvəsinə gətirdin? Mən İsraili görüm deyə?

– Şəhəri, vadini, başqa dağları, qayaları və buludları görərsən deyə. Belə hökm edilir ki, Allah öz peyğəmbərlərinə Onunla danışa bilsinlər deyə dağlara qalxmağı buyurur. Mən həmişə özümdən soruşmuşam: bu, Allahın nəyinə lazımdır, indisə bunun cavabını bilirəm, dağın zirvəsindən aşağıda olan hər şeyin necə də kiçik olduğu yaxşı görünür.

Bizim qələbələrımız və bizim kədərimiz artıq elə də vacib deyil. Biz nəyə nail olmuşuq, ya da itirmişik, aşağıda qalıb. Dağın zirvəsindən sən dünyanın necə hüdudsuz və üfüqlərinin necə geniş olduğunu görürsən.

Oğlan ətrafına baxdı. O, Tirin sahillərini yuyan dənizin qoxusunu ciyərlərinə çəkdi, Misir səhralarından xəbər verən küləyin əsməsini hiss elədi.

– Mən nə vaxtsa Akbarı idarə ələyəcəyəm, – o, İliyaya dedi. – Mən dünyanın nəhəng olduğunu bilirəm, amma şəhərdə mənə hər künc tanışdır. Hətta Akbarda nəyi dəyişmək lazım olduğunu bilirəm.

– Onda onu dəyişdir. Hər şeyi olduğu kimi saxlama.

– Doğrudanmı, Allah bizim üçün başqa yol seçə bilməzdi? Vaxt olub ki, mən onun qəddar olduğunu güman eləmişəm.

İliya sükuta qərğ oldu. O, çox-çox illər bundan əvvəl at tövləsində oturub İezavelin döyüşçülərinin nə vaxt içəri soxulub onları öldürəcəklərini gözləyərkən peyğəmbər-ruhani ilə söhbətini xatırladı.

– Məgər Allah kinli ola bilərmə? – oğlan təkidlə soruşdu.

– Allah qüdrətlidir, – İliya cavab verdi. – O, hər şey elə-yə bilər, onun üçün qadağan olunmuş heç nə yoxdur. Əks halda daha qüdrətli Birisi olardı və Allahın hakimiyyətini məhdudlaşdırardı. Onda mən daha qüdrətli Birisinə səcdə və sitayiş eləməyə üstünlük verərdim.

Bir neçə an gözlədi ki, oğlan onun sözlərinin mənasını başa düşsün. Sonra davam elədi:

– Amma hüduzsuz hakimiyyətə malik olsa da, o yalnız Yaxşılıq eləməyi qərara aldı. Biz həyatda nə qədər çox təc-rübə qazanırıqsa, onda daha yaxşı başa düşürük ki, tez-tez yaxşılıq pislik maskası altında gizlənir, amma buna görə o, yaxşılıq olmağına son vermir. O yalnız Allahın insanlara qarşı münasibətində niyyətinin bir hissəsidir.

İliya və oğlan dinməzəcə Akbara qayıtdılar.

330

Bu axşam oğlan ona möhkəmcə sıxılaraq yatdı. Dan yeri sökülən kimi İliya oğlanı oyatmamağa çalışaraq, ehtiyatla onun qollarını özündən kənarlaşdırdı.

Sonra özünün yeganə paltarına bürünüb evdən çıxdı. Yolda o, torpaqdan ağac tapdı və bu ağacın onun əsası olacağını qərara aldı. Düşünürdü ki, heç vaxt bu ağacdan ayrılmayacaq, əsa ona həmişə Allahla mübarizəsini, Akbarın dağıdılmasını və bərpasını xatırladacaq.

İliya geri boylanmadan İsrailə yola düşdü.

Beş ildən sonra Assuriya yenidən Finikiyaya hücum elədi. Bu dəfə onun ordusu yaxşı öyrədilmiş, başçıları isə böyük təcrübə əldə eləmişdilər. Tir və sakinlərinə Akbar kimi məlum olan Sareptadan başqa bütün Finikiya əcnəbilərin hakimiyyəti altına düşdü.

Oğlan böyüdü və şəhəri idarə eləməyə başladı. Müasirləri onu müdrik adam hesab eləyirdilər. O, uzun ömür sürdü və öz yaxınlarının əhatəsində öldü. Ölümqabağı oğlan elə hey təkrarlayırdı ki, “şəhərin gücünü və gözəlliyini qorumaq lazımdır, çünki indiyə qədər də onun anası bu küçə-

lərdə gəzir". Birgə müdafiə sisteminə minnətdar olaraq Tir və Sarepta uzun müddət düşməyə müqavimət göstərə bildi. Yalnız bizim eradan əvvəl 701-ci ildə, demək olar ki, bu romanda təsvir olunan hadisələrdən 160 il sonra onlar assuriyalı çar Sennaxxerib tərəfindən işğal olundu.

O vaxtdan da Finikiya şəhərləri əvvəlki şöhrətlərini bərpa eləyə bilmədi. Onlar bir sıra basqınlar yaşayası oldular: Babil, İran, Makedoniya, Selevkiya və nəhayət, Roma basqınları. Bununla belə, bu şəhərlər bizim günlərimizə qədər gəlib çıxıb, çünki qədim rəvayətə görə, Allah adamları yerləşdirmək üçün təsadüfi yer seçmir. Tir, Sidon və Bibl bu gün də Livana məxsusdur, hansı ki hələ də orada döyüşlər səngimir. İliya İsrailə qayıtdı və peyğəmbərləri Karmil dağına yığdı. Orada o, onları iki yerə ayırdı: Vaala səcdə eləyənlərə və Allaha inananlara. Mələyin məsləhətinə əməl eləyərək o, Vaalın peyğəmbərinə bir cisim verdi və onlara təklif elədi ki, göyə üz tutub çağırınsınlar və onların Allahı bu hədiyyəni qəbul eləsin. Bibliyada yazılıb:

“Günün yarısını İliya onlara güldü və dedi: uca səsle qışqırın, çünki o, allahdır; bəlkə, o fikirlidir, bəlkə, nə iləsə məşğuldur, ya da yoldadır, bəlkə də, yadır.

Onlar uca səsle qışqırmağa başladılar və adətlərinə görə, özlərini bıçaqla və nizə ilə dəlik-deşik elədilər, amma heç bir səs gəlmədi, nə cavab, nə də səs-səmir”.

Bu zaman İliya Allahın mələyinin öyrətdiyi kimi, cismi götürüb onu qurbangaha gətirdi. Bu an “Allah alov göndərdi və alov hər şeyi, ağacları, daşları yandırdı”. Bir neçə müddətdən sonra güclü yağış yağdı və dördillik quraqlığa son qoydu. Bundan dərhal sonra da İsraildə vətəndaş müharibəsi başladı. İliya Allahı satan peyğəmbərlərin edam edilməsinə göstəriş verdi. Onda İezavel İliyanın tapılıb öldürülməsini əmr elədi. O isə Beşinci Dağın İsrailə baxan tərəfində gizlənmişdi.

Suriyalılar ölkəni fəth elədilər və Tir çarçasının əri çar Axavı öldürdülər. Təsadüfən buraxılan və zirehin deşiyindən onu yaralayan ox Axavı öldürdü. İezavel öz sarayında gizlənmişdi. Bir sıra xalq üsyanlarından, çoxlu hökmdarın taxta çıxmasından və devrilməsindən sonra onu tapdılar. Onu əsir götürmək istəyəndə təslim olmaq istəməmiş və pəncərədən atılmağa üstünlük vermişdi.

İliya ömrünün sonuna kimi dağda qaldı. Bibliyada yazılır ki, o, bir dəfə Yeliseylə, özünə davamçı seçdiyi peyğəmbərlə söhbət eləyirdi – “alovlu cəng arabaları və alovlu atlar gəldilər, onları ayırdılar və İliyanı ildırım sürəti ilə göyə apardılar”.

Demək olar ki, səkkiz yüz il keçəndən sonra İsa Pyotru, İakovu və İoanni onunla birlikdə yüksək dağa qalxmağa dəvət elədi. Matfeyin İncilində məlumat verilir ki, İsa “onların gözləri qarşısında dəyişdi; Onun sifəti günəş kimi işıq saçırdı, Onun paltarları isə işıq kimi ağ oldu. Və budur, Musa və İliya yanına gəlib, Onunla danışdılar”.

İsa Bəşər Əhli qiyamət günü dirilənə kimi əshabələrindən bu gördükləri haqda danışmamağı xahiş eləyib, amma onlar cavab veriblər ki, bu yalnız İliya təzədən qayıdıb dünyaya gələndə baş verəcək. Bu epizodun arxası sonra şərh edilib (Matf.17:10–13).

332

Şagirdləri ondan soruşaraq deyiblər: “Bu kitablər nə deyir, guya, əvvəlcə İliya gəlməlidir?” O cavab verərək dedi: “İliya, həqiqətən də, gələr və hər şeyi hazırlayar. Amma sizə deyirəm ki, İliya artıq gəldi – və onu tanımadılar, amma onunla nə etmək istədilsə, elədilər...”

Şagirdləri onda başa düşdülər ki, o, onlara Müqəddəs İoann haqqında danışib.

Günaha batmadan hamilə qalan Məryəm ana, bizim üçün Allaha dua elə, sənə ümid elədiyimiz üçün xəcalət çəkmərik.

İŞIQ SAVAŞÇISININ KİTABI

(roman)

İŞIQ SAVAŞÇISININ KİTABI

(roman)

PROLOQ

*“Şagird öz müəllimindən kamil olmur,
amma hər kəs kamilləşib öz müəllimi
səviyyəsinə çata bilər”.*

334

Luka, 4,40

– Kəndin gündoğanında, dənizin sahilində çoxlu zəngi olan nəhəng məbəd var, – qadın dilləndi.

Oğlan gördü ki, o, qəribə paltar geyinib, başında örtük var. Əvvəllər heç bu qadına rast gəlməmişdi.

– Görürsən, – qadın sözünə davam elədi. – Ora gedərsən, qayıdıb, tapdığın hər şey barəsində danışarsan.

Onun gözəlliyinə heyran olan oğlan deyilən yerə yollandı. Qumun üstündə oturdu, gözlərini üfufə dikdi, amma həmişə görməyə adət elədiklərini – mavi səmanı və okeanı gördü.

O, ümitsizlik içində qonşu kiçik balıqçı kəndinə gedib çıxdı, yerli sakinlərdən məbəd yerləşən adanın harada olduğunu soruşdu.

– Hə, bu ki çox-çox qabaqlar, mənim ulu babalarımın vaxtında olmuşdu, – qoca balıqçı ona dedi. – Sonra zəlzələ baş verdi, ada da suya qərq oldu. Məbəd suyun altında yox oldu, amma biz onu daha görməsək də, hər halda, aradabir zənglərinin dərinlikdən gələn səsini eşidirik.

Oğlan sahilə qayıtdı, zəng səsini eşitmək ümidiylə qulaq asdı. Axşama qədər dənizin sahilində oturdu, amma yalnız dalğaların necə uğuldadığını və qağayıların necə qışqırdığını eşitdi.

Axşam düşəndə ata-anası onun arxasınca gəlib evə apardılar. Səhər tezdənsə oğlan yenə sahildəydi, ona görə ki, belə gözəl qadının ona yalan söylədiyinə inana bilmirdi.

Əgər onlar nə vaxtsa yenidən rastlaşsalar, oğlan deyəcək ki, adanı görmədi, amma əvəzində sualtı axınların məbədin zənglərini yırğalaya-yırğalaya necə səsləndirdiyini eşitdi.

Aylar bir-birinin ardınca beləcə ötdü; gözəl qadın qayıdıb gəlmədi, oğlan da onu unutdu; indi o, qəti əminiydi ki, batmış məbədin xəzinəsini tapmalıdır. Zənglərin səsinə görə məbədin harada yerləşdiyini öyrənəcək və onda gizlədilmiş xəzinəni tapa bilər.

Oğlan məktəbə, əvvəlki dostlarına marağını itirdi. O, yaşdlarının atmacaları və zarafatları üçün sevimli hədəf oldu. Yaşdları hey deyirdilər: “O, bizim kimi deyil. Bizimlə oynamaq əvəzinə, gözlərini saatlarla dənizə dikib durur”.

Özləri də oğlanın sahildə oturduğuna baxır, onu ələ salırdılar.

Zəng səsinə eşitmək oğlana nəşib olmadı, amma o, başqa bəzi şeylər öyrəndi. Get-gedə başa düşürdü ki, bu günlər ərzində eşitdiyi dalğaların uğultusu daha fikrini yayındırmır, sonrasa – həm də kifayət qədər tez bir müddətdə – qağayaların qışqırtısına da, arıların vızıltısına da, küləyin palma ağaclarının çətirində viyılıtısına da alışıdı.

Gözəl qadınla görüşündən altı ay ötdü və indi oğlan hər hansı səs-küyə fikir verməmək qabiliyyəti qazanmışdı – amma daha batmış məbəddən zəng səslərini də eşitmədi.

Balıqçılar onun yanına gəlib təkidlə deyirdilər: “Biz eşitdik!”

Oğlansa eşidə bilmirdi.

Əhvalatdan bir müddət sonra balıqçılar onunla başqa cür danışırdılar: “Sən, – deyirdilər, – dənizin dibindən gələn zəng səslərini eşitməyə həddən artıq can atırsan; onu unut, öz dostlarının yanına, öz əyləncələrinə qayıt. Bəlkə də, bu zəng səslərini eşitmək yalnız balıqçıların qismətidir”.

Artıq bir ilə yaxın vaxt keçəndən sonra oğlan fikirləşdi: “Bəlkə də, onlar haqlıdılar. Böyüyüb balıqçı olacağam,

daha hər səhər bura gəlməyəcəyəm, ona görə ki, artıq bu sahil xoşuma gəlmir”. Bir də fikirləşdi: “Yəqin ki, bütün bunların hamısı əfsanədir; əgər əfsanə deyilsə, onda zəlzələdən zənglər sınıb, daha heç vaxt səs çıxarmayacaq”.

Həmin gün o, evə qayıtmağı qət elədi.

Sahilin lap yaxınlığına getmək – okeanla vidalaşmaq istədi. Bir daha ətrafdakı hər şeyə nəzər saldı – bir halda ki artıq zənglərin çalınacağına diqqət yetirmək lazım gəlmirdi – qağayaların qışqırtısına, dalğaların uğultusuna, küləyin palma ağaclarının çətirindəki viyılıtısına fikir verə-verə gülümsünə bildi. Uzaqdan dostlarının səs-küyü eşidirdi və o lap tezliklə özünün uşaq əyləncələrinə qayıdacağına sevindi.

Bəli, oğlan dünyada yaşadığına görə sevinc və minnətdarlıq hissi keçirirdi – bu minnətdarlıq yalnız uşaqlara məxsusdur. O əmin idi ki, vaxtını boş keçirməyib, çünki Təbiəti görməyi və dərk etməyi öyrənib.

Bax elə buna görə də dalğaların qışqırtısı, yarpaqların xışiltısı, uzaqda oynayan dostlarının səsi ondan ötrü anlaşılacaq oldu, o, zənglərin ilk cingiltisini eşitdi.

Sonra birini də.

Sonra birini də, birini də... və batmış məbədin bütün zəngləri onun qəlbini sevinclə doldura-doldura çalındı.

* * *

Uzun illərdən sonra, artıq yetkin adam olanda o, uşaqlığının keçdiyi sahiləki kəndə qayıtdı. Dənizin dibində yatan xəzinəni çıxarmaq fikrindən artıq çoxdan əl çəkmişdi: bəlkə də, bütün bunlar çox-çox əvvəllər yalnız onun xəyalında mövcud olmuşdu, uşaq yaddaşının dərinliklərində itib-batmış həmin o axşam, qulağına məbəd zənglərinin səsinin gəlib çatması heç olmamışdı. Hər halda, sahilə gəzişmək, küləyin səsinə, qağayaların qışqırtısına qulaq asmaq istədi.

Və qumun üstündə ona adadakı məbəd barədə danışan həmin qadının oturduğunu görəndə heyrətinin hədd-hüdudu olmadı.

– Siz burada neyləyirsiniz? – soruşdu.

– Səni gözləyirəm, – qadın cavab verdi.

Aradan çox-çox illər keçsə də, qadın eynilə ilk görüşlərində göründüyü kimiydi, başına saldığı örtük də bu illər ərzində solub köhnəlməmişdi.

Qadın ona göy üzlü təmiz dəftər uzatdı:

– Yaz: “İşıq savaşçısı uşağın gözlərinin içinə diqqətlə baxır, ona görə ki, o gözlərə qəmsiz-kədərsiz dünyanı görmək nəsb olub. İşıq savaşçısı yanındakı adamın etibara layiq olduğunu öyrənmək istəyirsə, onu uşağın gözləriylə görməyə can atır”.

– Bəs “ışığı savaşçısı” kimdir?

– Özün bilirsən, – qadın təbəssümlə cavab verdi. – Kim həyatın möcüzələrini dərk eləməyə, öz inamı uğrunda axıra qədər mübarizə aparmağa və dənizin dərinliklərindən gələn zəng səslərini eşitməyə qabildirsə, o, ışıq savaşçısıdır.

O, heç vaxt özünü ışıq savaşçısı saymamışdı. Qadınsa, görünür, onun fikrini oxudu: “Buna hamı qabildir. Heç kəs özünü ışıq savaşçısı hesab eləməsə də, hər bir kəs belə savaşçı ola bilər”.

O, dəftərin səhifələrinə baxdı. Qadın yenə gülümsündü.

– İşıq savaşçısı haqqında yaz, – dedi.

BİRİNCİ FƏSİL

İşıq savaşçısı xeyirxahlığı yadda saxlayır.

Savaşda ona mələklər kömək eləyirlər: ilahi qüvvələr hər şeyi yerbəyer eləyir, ona özünü ən yaxşı cəhətdən göstərmək imkanı verirlər.

“Onun bəxti gətirir!” – yoldaşları deyirlər. Savaşçıya bəzən insan qüvvəsindən xaric şeylər nəsb olur.

Elə ona görə də günəş çıxanda o, dizi üstə çökür və kölgəsini üzərinə salan Xeyirxah Himayəçisinə şükür eləyir.

Amma savaşçının minnətdarlığı yalnız mənəvi tərəflə məhdudlaşmır; o, heç vaxt dostlarını unutmur, ona görə ki, onlar döyüş meydanında birgə qan töküblər.

Savaşçıya başqalarının göstərdiyi köməyi xatırlatmaq lazım deyil; özü həmişə bunu xatırlayır və onlarla təltiflərini bölüşür.

* * *

Dünyanın bütün yolları savaşağının qəlbinə aparır; o, tərəddüd eləmədən daim həyatını dolduran ehtirasların gur axınına atılır.

Savaşağı bilir ki, arzuladığını seçmək iqtidarındadır; o, cəsərlə, ölçüb-biçmədən, bəzənsə beynini yormadan qərar qəbul eləyir.

O, öz ehtiraslarına dalır və onların bəhrəsini görür. Bilir ki, qələbələrin bəxş elədiyi həyəcana qarşı çıxmaq lazım deyil; qələbələr – həyatın bir hissəsidir, onu qazananın könlünü açır.

Amma savaşağı heç vaxt yaddaşlara həkk olunmaq üçün yarananı nəzərdən qaçırmmır, bu bağların nə qədər möhkəm və onun müqabilində zamanın nə qədər gücsüz olduğunu yadda saxlayır.

Savaşağı fanini əbədidən fərqləndirməyi bacarır.

* * *

İşiq savaşağısı təkcə öz qüvvəsinə bel bağlamır, həm də rəqibinin gücündən istifadə eləyir.

O, uzun müddət öyrəndiyi döyüş priyomlarıyla – yalnız ilhamla, zərbə endirmək və zərbələri dəf eləmək ustalığıyla çarpışmaya girir. Amma sonra dərk eləyir ki, nə ilham, nə də vərdis qələbə üçün kifayət deyil – təcrübə də lazımdır.

Bu zaman qəlbini Kainata açır və yalvarır ki, rəqibin hər zərbəsinin ona müdafiə elmində yeni dərs verməsi üçün Allah savaşağıya ağıl və ilham versin.

“O, tamam mövhumatçıdır, – yoldaşları deyirlər. – Döyüşə ara verib dua eləyir, rəqibəsə elə bu lazımdır”.

Savaşağı kinayəli sözləri eyninə almır, ona görə ki, bilir – ilhamsız və təcrübəsiz hər cür təlim boşa gedir.

* * *

İşiq savaşağısı heç vaxt hiylə işlətmir, amma rəqibin müvazinətini pozmağı, onu çaşdırmağı bacarır.

Qələbə ehtirası onun qəlbində nə qədər tüğyan eləse də, arzuladığı məqsədə çatmaq üçün oyunu ayıb saymır, bu cəhətdən də məharətini göstərir. Gücünün tükəndiyini hiss eləyə-eləyə rəqibi düşünməyə məcbur eləyir ki, guya, heç yerə tələsmir. Sağ cinahdan hücumla keçməyə hazırlaş-a-hazırlaş öz qoşunlarını sol cinaha aparır. Dərhal döyüşə girməyə hazırlaş-a-hazırlaş özünü elə göstərir ki, guya, yuxusu gəlir, yatmağa hazırlaşır.

“Bir baxın, onun savaşı ruhu necə zəifləyib”, – dostları deyirlər. Amma savaşı onları sözlərini qulaqardına vurur, ona görə ki, savaşıda tətbiq elədiyi o kələkləri və fəndləri dərk etmək hətta dostlarına da qiymət deyil.

İşıq savaşı nəsə istədiyini bilir. O, öz planlarını açıqlamağa ehtiyac duymur.

* * *

339

Görün işıq savaşı haqqında çinli müdrik nə deyib:

“Öz düşməni sənə üzərinə hücumla keçib çox şey əldə eləyəcəyinə inandır, bununla onun döyüş ehtirasını zəiflədərsən.

Əgər başa düşsən ki, düşməni üstünlüyə malikdir, onu döyüş meydanında tək qoymağdan utanma, ona görə ki, ayrıca bir savaşı yox, müharibənin son nəticəsi vacibdir.

Əgər qüvvən kifayət qədərdirsə, saxta abını kənara at, özünü zəif göstər; bu, düşməni ehtiyatlılığı unutmağa, əlverişli məqam gözləmədən sənə üzərinə cummağa məcbur eləyər.

Düşməni çaşbaş salmaq müharibədə qələbənin rəh-nidir”.

* * *

– Qəribədir, – işıq savaşı öz-özlüyündə mülahizə yürüdür. – Mənə ilk fürsətdəncə özünü ən pis tərəfdən göstərməyə çalışsan o qədər adam rast gəlib ki. Onlar döyüş-kənlik gücünün arxasında daxili qüvvələrini gizlədir; tənhalıq qorxusunu sərbəstlik maskasının altında ört-basdır eləyirlər. Onlar öz imkanlarına inanmırlar, amma hər künc-bucaqda xeyirxahlıqları və ləyaqətləri barədə qışqırırlar.

Savaşçı tanıdığı bir çox kişi və qadınların bu xüsusiyyətini görür. Amma heç bir yalana uymur, ilk təəssürata inanmır, əgər onu heyrətləndirmək, yaxud maraqlandıрмаq istəyirlərsə, inadla susur. Bununla belə, öz çatışmazlıqlarını aradan qaldırmaq üçün daim hər cür əlverişli fürsətdən istifadə eləyir, ona görə ki, güzgüdə özünü başqa adamların simasında görür.

Savaşçı həmişə nəşə yeni bir şey öyrənməyə can atır.

* * *

İşiq savaşçısı bəzən sevdiyi adamlarla ziddiyyətə girir.

Öz dostlarının qədrini bilən adam heç vaxt həyat fırtınaları qarşısında sarsılmaz, amma çətinlikləri aradan qaldırmaq və irəli getmək üçün həmişə özündə qüvvə tapar.

340

Bununla belə, tez-tez elə olur ki, onun cidd-cəhdlə döyüş sənəti öyrətdiyi adamlar savaşçıya qarşı çıxırlar. Şagirdləri onu təkbətək döyüşə çağırırlar.

Onda savaşçı nəyə qadir olduğunu göstərir və bir neçə zərbəylə şagirdinin əlindən silahını salır – qılınc yerə düşür, görüş yerində yenidən harmoniya hökm sürür.

“Niyə onlardan bu qədər üstün olsan da, belə hərəkət eləyirsən?” – səyyah ondan soruşur.

“Savaşa çağırırlarsa, əslində, bu, o deməkdi ki, mənimlə danışmaq istəyirlər, mən də onlarla bu cür dialoq aparıram”, – savaşçı cavab verir.

* * *

İşiq savaşçısı nəticəsindən çox şey asılı olan savaşa girməzdən əvvəl özünə sual verir: “Özümdə cəldliyi və çevikliyi nə qədər inkişaf etdirə bilmişəm?”

Ona görə ki, savaşçılardan hər birinin ona nəşə öyrətdiyini də bilir. Bununla yanaşı, aldığı dərslər savaşçını lazım olduğundan artıq əzab çəkməyə məcbur eləyib. Dəfələrlə yalan uğrunda döyüşə-döyüşə vaxtını əbəs yerə itirib. Dəfələrlə sevgisinə layiq olmayanların üzündən əzab çəkməli olub.

Qaliblər keçmiş səhvlərini təkrar eləməzlər. Ona görə də savaşçı öz qəlbiylə yalnız layiq olanların xətrinə risk eləyir.

* * *

İşiq savaşıcısı İ.Tszinin əsas qaydasına hörmətlə yanaşır: “İnadkarlıq faydalıdır”.

O bilir ki, tərsliyin inadkarlıqla heç bir bağlılığı yoxdur. Ona görə ki, elə vaxt olur, lazım gəldiyindən uzun sürən döyüş gücü tükədir və ilhamı söndürür. Elə belə dəqiqələrdə də savaşıcının ağına gəlir: “Uzanan müharibə axırda qalibin özünü də məhv eləyir”. Və bu zaman öz alayını döyüş meydanından çıxarır, özünə də dinclik verir. O, öz iradəsini yerinə yetirməkdə ısrarlıdır, amma əlverişli məqam tapmağı, yeni hücumu başlamağı bacarır.

Savaşıcı həmişə çarpışmaya qayıdır, amma bunu tərs olduğuna görə eləmir. Yox, o, zəmanənin dəyişdiyini görür.

* * *

İşiq savaşıcısı bilir ki, bəzi anlar təkrar olunmaq xüsusiyyətinə malikdir.

Tez-tez artıq nə vaxtsa dəf elədiyi çətinliklərlə rastlaşır, artıq şərəflə çıxdığı mürəkkəb vəziyyətlərə düşür, bu da onun ruhunu sıxır: döyüşçüyə elə gəlir ki, hər şey təkrar olunur, elə bir yerdəcə ayaq döyür, irəli getmək iqtidarında deyil.

“Mən axı bundan keçmişəm” – öz qəlbinə irad tutur.

“Keçmisən, – qəlbi ona cavab verir. – Amma belə çıxır ki, keçməmişən”.

Və savaşıcı onda dərk eləyir ki, tale təcrübənin təkrarını yalnız bir məqsədlə – onu dərhal mənimsəmək istəmədiklərini öyrətmək üçün göndərir.

* * *

İşiq savaşıcısı daim hamı tərəfindən qəbul olunmuş qaydaların əleyhinə hərəkət eləyir.

Ondan işə gedəndə küçənin ortasında oynamağı, tanımadığı adamın gözlərinin içinə baxmağı, ilk baxışdan sevgisini bildirməyi, axmaq görünən baxışları müdafiə eləməyi gözləmək olar. İşiq savaşıcısı belə şeyləri özünə rəva bilir.

O, keçmiş dərdlərini xatırlayıb ağlamaqdan və yeni kəşflər önündə sevinməkdən qorxmur. Vaxtı çatdığını hiss eləyəndə hər şeyi atır, riskli olduğu qədər də arzuladığı işə girir. Müqavimət qabiliyyətinin artıq tükənməkdə olduğunu başa düşəndə döyüşdən çıxır, bir, yaxud iki gözlənilməz ağılsızlıq elədiyinə görə özünü günahlandırır.

Savaşçı günlərini başqalarının ona verdikləri rolunu oynamağa cəhd etməklə keçirmir.

* * *

İşiq savaşçıları öz gözlərindəki parıltının sönməməsinə can atırlar.

Onlar bu dünyada yaşayırlar, başqa adamlardan uzaq qaçmırlar, əsasız, başmaqsız səfərə çıxırlar. Tez-tez qorxu onları sancı. Həmişə düzgün hərəkət eləmirlər.

Onlar boş şeylər üzündən əzab çəkirlər, xırdaçı, narahat olurlar, bəzənsə, belə hesab eləyirlər ki, böyüməyə qabil deyillər. Çox vaxt inanırlar ki, firavanlığa, möcüzəyə layiq deyillər.

Onlar bu dünyada məhz həmin işi gördüklərinə heç də həmişə əmin deyillər. Gecələr gözlərinə yuxu getmir, həyatlarının mənasız olduğundan əzab çəkirlər.

Bax buna görə də onlar işiq savaşçılarıdır. Ona görə ki, səhv eləyirlər. Ona görə ki, özlərinə suallarla əziyyət verirlər. Ona görə ki, səbəbi axtarırlar, axtarırlar, şübhəsiz ki, nə vaxtsa tapacaqlar.

* * *

İşiq savaşçısı sərsəm görünməkdən qorxmur.

O, özüylə ucadan, var səsiylə danışır. Kimsə ona təlqin eləyib ki, bu, mələklərlə təmasda olmaq üçün ən yaxşı vasitədir, bax elə buna görə də onlarla əlaqəyə girməyə risk elədi.

Əvvəlcə bu, ona çox çətin gəlir. Fikirləşir ki, mələklərə deməyə sözü yoxdur, yalnız mənasız, cəfəng sözləri təkrar eləyəcək. Buna baxmayaraq, savaşçı israr eləyir, inad göstərir, hər gün öz qəlbiylə söhbət aparır. Razılaşmadığı sözü də deyir, cəfəngiyat da danışır.

Amma budur, günlərin bir günü sezir ki, səsi başqa cür çıxır. Onda da başa düşür ki, ali müdriqliyə çatmaq üçün öz yolunu açıb.

İşiq savaşı bəzən sərsəm görünür, ancaq bu, olsa-olsa, hiyləgərlikdir.

* * *

“İşiq savaşı düşmənlərini özü seçir”, – şair belə deyib. Savaşçı nəyə qadir olduğunu bilir.

Onun öz qabiliyyətləri, cəmərdliyi ilə öyünməyə ehtiyacı yoxdur. Amma hər dəqiqə özünün daha yaxşı olduğunu sübut etmək istəyən bir kəs peyda ola bilər.

Savaşçıdan ötrü “yaxşı” və “pis” anlayışı yoxdur, ona görə ki, nəzərinde hər kəs seçdiyi yolla getmək üçün kifayət qədər istedadlıdır.

Amma elə adamlar var ki, bu, onları təmin eləmir. Belələri ona toxunmağa, təhqir eləməyə, davaya çəkməyə, özündən çıxarmaq üçün bütün yollara əl atmağa hazırdırlar. Həmin dəqiqələrdə də qəlbi savaşıya deyir: “Təhqiri rədd elə, o, sənin qabiliyyətini gücləndirmir. Yalnız əbəs yerə qüvvə itirirsən”.

İşiq savaşı çağırışlara cavab verib vaxtı boş yerə sərf eləmir, ona görə ki, bilir: alınma nə yazılıbsa, o da olmalıdır.

* * *

İşiq savaşı Con Benianın¹ sözlərini xatırlayır.

“Mən qarşıma çıxan hər şeydən keçdiyimə baxmayaraq, bu və ya digər çətin vəziyyətlərə düşdüyümə təəssüf eləmirəm, ona görə ki, düşmək istədiyim yerə məni məhz onlar gətirib çıxarıblar. İndi bax bu qılıncdan başqa bir şeyim yoxdur, onu öz ziyarətini başa çatdırmaq niyyətində olan hər kəsə təqdim eləyə bilərəm. Mən özümü sınıqları və çarıqları – döyüslərdə aldığım yaraların izlərini gəzdirirəm. Bu, yaşadığıma şəhadət verir, fəth elədiklərimin, ələ keçirdiklərimin də mükafatıdır.

Mənə əziz olan bu sınıqlar və çarıqlar qarşımda Cənnətin qapılarını açacaq. Vaxt vardı, mən kiminsə igidlikləri

¹ Con Benian (1628–1688) – ingilis puritan yazıçısı, “Ziyarətçinin yolu” romanının müəllifi

haqqında əhvalatlara qulaq asırdım. Vaxt vardı, sadəcə, yaşayırdım – yalnız ona görə ki, yaşamalıydım.

Mən indi ona görə yaşayıram ki, savaşıyam, buna görə də nə vaxtsa uğrunda bu qədər vuruşduğum Kəslərin qarşısında dayanmaq istəyirəm.

* * *

İşiq savaşçısı ilk addımını atan an qarşısında uzanan Yolu dərk eləyir.

Yolun hər daşı, hər döngəsi onu salamlayır. O, dağlarla, çaylarla öz qan qohumluğunu duyur, hiss eləyir ki, qəlbinin bir hissəsi kollarda və otlarda, vəhşi heyvanlarda və quşlardadır.

344

Və onda Allahın və İlahi İşarətlərin köməyini qəbul eləy-eləyə Öz Yoluna – onu həyatın qarşısına qoyduğu vəziyyətlərin həlli gözləyən yerə aparmağa imkan verir.

Bəzən yatmağa yeri olmur, bəzən ona yuxusuzluq əzab verir. “Eybi yoxdur, – savaşçı fikirləşir. – Bu, peşəmin əlamətidir. Axı məni elə yolla getməyə heç kəs məcbur eləmir. Özüm bu cür qərar qəbul eləmişəm”.

Onun bütün qüdrəti bu sözlərdədir: öz yolunu özü seçib, heç nəyə təəssüflənməməli, heç kəsə gileylənməməlidir.

* * *

Vaxt gələcək – neçə yüz ildənsə sonra – Yer kürəsi işiq savaşçısının köməyinə çatacaq, mövhumatın çəngindən azad olmayanların səsini eşitməyəcək.

Torpağın gücü yeniləşmə tələb eləyir.

Yeni ideyalar məkan tələb eləyir.

Can və ruh yeni çağırışlar tələb eləyir.

Gələcək indiyə dönəcək, arzular – bətnində mövhumat gizlənən arzulardan başqa – gerçəkliyə çevrilmək imkanı qazanacaq.

Gərəkli – yaşayacaq; gərəksiz – çürüyüb gedəcək. Savaşçı, bununla belə, öz yaxınlarının yuxuları barədə düşünmək, onları qiymətləndirmək üçün özünü çətinliyə salmayacaq. O həm də başqalarını qəbul elədikləri qərarlara görə töhmətləndirməyə vaxt sərf eləməyəcək.

Ona görə ki, öz yolunun düzgünlüyünə inanmaq üçün başqasının doğru yol seçmədiyini sübut eləməyə ehtiyac yoxdur.

* * *

İşiq savaşçısı fəth eləmək niyyətində olduğunu böyük cidd-cəhdlə öyrənir.

Məqsədə doğru gedən yol nə qədər çətin olsa da, həmişə maneələri dəf eləmək üçün priyomlar və üsullar var. Savaşçı dolay yollar seçir, öz qılıncını oxzarlayır, elə davranmağa çalışır ki, qəlbində mətanət hasil olsun – bunsuz çağırışı layiqincə qəbul eləmək olmaz.

Amma budur, artıq həmin yolla irəliləyən savaşçı dərk eləyir ki, nəzərə almadığı çətinliklər, maneələr var.

Əgər daha əlverişli məqamı gözləsə, onda heç zaman yerindən tərpənməyəcək, birinci addımı atmaq üçün kiçik ağılsızlıq lazımdır.

İşiq savaşçısı bu ağılsızlığı özünəxidmətə yönəltməyi bacarır. Ona görə ki, hər şeyi qabaqcadan nəzərə almaq mümkün deyil – xüsusilə müharibədə, xüsusilə sevgidə.

* * *

İşiq savaşçısı özünün zəif cəhətlərini bilir. Amma nəyə qabil olduğundan da xəbərdardır.

Bəziləri şikayətlənirlər: “Bizə imkan verilməyib”. Ola bilər, onlar haqlıdırlar, ancaq savaşçı heç vaxt bu səbəbdən əlini əlinin üstünə qoyub oturmağı özünə rəva görməz, o, öz gücünü və qabiliyyətini son hüduda qədər gərginlikdə saxlayar”.

O bilir ki, maral ayaqlarının cəldliyi ilə, qağayısı iti gözləriylə balığı görməyi, onu sudan sərrast qapmağıyla güclüdür. Savaşçı bilir ki, pələng goreşəndən qorxmur, ona görə ki, öz qüvvəsinə əmindir.

Və bu zaman savaşçı nəyə güvəndiyini dərk eləməyə çalışır. O, öz cəbbəxanasını yoxlayır, bu cəbbəxanasa üç silahdan – inam, ümid və sevgidən ibarətdir.

Əgər birinciyə də, ikinciyyə də, üçüncüyə də sahibdirsə, savaşçı tərəddüdsüz yoluna davam eləyir.

* * *

İşiq savaşçısı bilir ki, kimsəni kütbeyin saymaq olmaz, bundan ötrü hətta vaxt lazım gəlsə də, həyat hamını öyrədir.

Savaşçı özündə olanlardan ən yaxşısını verir, başqalarından da bunu tələb eləyir. Üstəlik də, o, hər insanın nələrə qabil olduğunu ürək genişliyi, səxavətlə bütün dünyaya göstərməyə çalışır.

“Adamlar naşükürdürlər”, – başqa yoldaşları bu haqda deyirlər.

Savaşçını belə sözlərlə çaşdırmaq olmaz. O, öz yaxın adamını həvəsləndirməkdə, onu hərəkətə sövq eləməkdə ısrarlıdır, bununla özünə də təsir göstərir.

346

* * *

Bütün işiq savaşçıları döyüşqabağı qorxu hissi keçiriblər. Bütün işiq savaşçıları əvvəllər yalan danışblar, satqınlıq eləyiblər.

Bütün işiq savaşçıları bəzən başqa yollarla getməli olublar.

Bütün işiq savaşçıları tamamilə boş şeylər üzündən əzab çəkiblər.

Bütün işiq savaşçıları özlərinin işiq savaşçısı olmadıqları qənaətinə gəliblər.

Bütün işiq savaşçıları öz mənəvi borclarından geri çəkiliblər.

Bütün işiq savaşçıları “yox” demək istəyəndə “hə” deyiblər.

Bütün işiq savaşçıları sevdikləri adama yara vurublar.

Bax bütün bunlardan keçdiyinə, olduğundan yaxşı olmağa ümidini itirmədiyinə görə onun işiq savaşçısı adlanmağa haqqı var.

* * *

İşiq savaşçısı Tomas Henri Haksli¹ kimi, köhnə zamanlarda yaşayan bəzi mütəfəkkirlərin müdrik sözlərini yadda saxlayır:

¹ Tomas Henri Haksli (1825–1895) – ingilis biologu, darvinist alim və filosof

“Bizim atduğumuz addımların nəticəsi qorxaqlar üçün ağılaşmazdır, amma müdriklər üçün bu, sanki, işıq şüasıdır.

Dünya şahmat taxtasına oxşayır. Fiqurlar – bizim gündəlik hərəkətlərimizdir; oyun qaydaları – təbiət qanunları adlanan ölçülərdir. Biz Oynadığımız Adamı görə bilmirik, amma məlumdur: O, ədalətli, səbirli, namusludur.

Savaşçı ona meydan oxuyanın çağırışını qəbul etməyə məcburdur. O bilir ki, Allah sevdiyi adamın bir səhvini də bağışlamır, nəzərində saxladıklarının özlərini oyun qaydalarını bilmədikləri kimi göstərmələrinə imkan vermir.

* * *

İşıq savaşçısı öz qərarlarını dəyişmir.

Hərəkətə başlamazdan əvvəl uzun-uzadı düşüncələrə dalır – öz hazırlıq səviyyəsini, məsuliyyət dərəcəsini, müəlimi qarşısında borcunu qiymətləndirir. O, ruhi müvazinətini qoruyub saxlamağa çalışaraq hər addımını elə ciddi-cəhdlə götür-qoy eləyir ki, elə bil, hər şey bu addımdan asılıdır.

Amma qərarın qəbul olunduğu an savaşçı artıq geri baxmadan irəli hərəkət eləyir; elədiyi seçimin düzgünlüyünə onun şübhəsi yoxdur; hətta vəziyyət nəzərdə tutduğu kimi olmasa, savaşçı seçdiyi yoldan dönmür.

Əgər qərarı düzdürsə, döyüşdə qələbə qazanır – hətta bu döyüş təsəvvür elədiyindən uzun çəksə də. Əgər qərarı səhvdirsə, uğursuzluğa düçar olacaq, hər şeyi təzədən başlamaq zorunda qalacaq – amma daha acı təcrübəsiylə dişinəcən silahlanacaq.

İşıq savaşçısı yolu bir dəfə başlayıb axıracan gedir.

* * *

Savaşçı bilir ki, ən yaxşı müəllimləri çiyin-çiyinə müharibə meydanına çıxdığı adamlardır.

Məsləhət soruşmaq qorxuludur. Məsləhət vermək yüzqat qorxuludur. Savaşçıya kömək lazım olanda o, hər şeydən əvvəl, çətin vəziyyətlərdə dostlarının özlərini necə

apardıqlarını – onların necə hərəkət elədiklərini, yaxud niyə hərəkət eləmədiklərini anlamağa çalışır.

O, qeyri-şüuri ilham axtara-axtara Cəbrayılın qulağına pıçıldadığı sözləri yanındakı adamın dodaqlarından oxuyur.

Yorulanda, yaxud tənhalıqla üzleşəndə fikrən uzaqdakı kişilərin və qadınların yanına qaçmır, amma yaxınlıqda olanları axtarıb tapır, onlarla öz kədərini bölüşür, öz günahını dərk eləməkdən əzab çəkmədən, ləzzətlə onlardan nəvaziş gözləyir.

Savaşçı bilir: kainatda ən uzaq ulduz özünü onu əhatə eləyənlərin arasında görür.

* * *

348

İşiq savaşçısı öz dünyasını sevdiyi adamlarla bölüşür.

O, həmin adamları atmaq istedikləri, amma cürət eləmədikləri addımları həyata keçirməyə ruhlandırmağa can atır. Və belə anlarda əlində lövhə olan düşməni peyda olur.

Lövhələrdən birinin üzərində yazılıb: “İlk növbədə özün barədə fikirləş. Firavanlığı hər şeydən əvvəl özün üçün qoru, yoxsa axırda hər şeyi itirərsən”.

O biri lövhənin üzərində belə sözlər yazılıb: “Sən kim-sən ki, başqalarına kömək eləyirsən? Doğrudanmı, öz çatışmazlıqlarını görmək iqtidarında deyilsən?”

Savaşçı bilir ki, zəifliklərdən və çatışmazlıqlardan xali deyil. Amma onu da bilir ki, özbaşına inkişaf eləyə, öz yoldaşlarından uzaqlaşma bilməz.

Bu zaman savaşçı lövhələrin üzərində həkk olunmuş sözlərin heç də mənasız olmadığıyla razılaşsa da, onları yerə atıb sınıq-sınıq eləyir. Savaşçısı hələlik öz yaxınlarını ilhamlandırır”.

* * *

Böyük müdrik Lao-tszı savaşçının keçdiyi yol barədə belə mülahizə yürüdür:

“Bu yol özündə xırda və zəif hər şeyə hörmət ehtiva eləyir. Həmişə gərəkli addımları atmaq lazım gələn məqamı tutmağı bacar.

Hətta əgər sən artıq ox atmaq sənətinə sahib olmusansa, bununla belə, yayı kamana necə qoyduğuna, oxu necə çəkdiyinə fikir ver.

Öz tələbatını əməlli-başlı dərk eləmiş cavan son nəticədə huşsuz müdrikdən ağıllı çıxır.

Özündə məhəbbəti cəmləşdirmək xoşbəxtlik, nifrəti cəmləşdirmək isə sarsıntı deməkdir. Çətinliyi duymayan qapını açıq qoyur, bununla da fəlakət doğurur.

Savaşın dava-dalaşla heç bir əlaqəsi yoxdur”.

* * *

İşıq savaşçısı meditasiyaya dalır.

O, öz çadırının səs-küydən uzaq küncündə oturur, özünü ilahi nurun ixtiyarına verir. Bu zaman nə barədəsə fikirləşməməyə çalışır, fikrən zövq axtarışından, meydan oxumalardan və etiraflardan kənar durur, öz qabiliyyətinin və gücünün aşkara çıxmasına imkan verir.

Hətta əgər bu məqamda həmin amillərin iştirakını hiss eləməsə də, onlar savaşçının həyatına, gündəlik varlığına təsir göstərir.

Savaşçı meditasiyaya daldığına görə artıq əvvəlki kimi deyil – indi o, dünyanın ruhunu qoruyur. Məhz belə məqamlar ona çiyinə düşən məsuliyyət dərəcəsini dərk etməyə, həmin məsuliyyətə uyğun addım atmağa imkan verir.

İşıq savaşçısı bilir ki, orada – qəlbinin sükutunda onu yönəldən naməlum qayda mövcuddur.

* * *

Söhbət üçün ayrılmış vaxtda Herrigel öz müəlliminə deyir:

“Mən oxu çəkəndə elə an gəlib çatır ki, aydın olur: əgər lap indicə kirişi buraxmasam, qətiyyətimi itirəcəyəm”.

“Sən fikrən oxun yaydan çıxdığı anı qabaqlamaqdan əl çəkməsən, ox atmaq sənətinə yiyələnməmişən, – müəllim cavab verir. – Bəzən elə olur ki, oxun hədəfdən yan keçməsi atıcının həddən artıq qızgınlığı və coşqunluğuyla izah olunur”.

İşiq savaşçısı bəzən fikirləşir: “Mənim gördüyüm iş heç vaxt görülməyəcək”.

Bu heç də belə deyil: o hərəkət eləməlidir, amma həm də Kainatın lazımı vaxtda hərəkətə gələcəyini də itaətlə gözləməlidir.

* * *

İşiq savaşçısı özünə münasibətdə edilən ədalətsizliyi duyub tək qalmağa çalışır – tək kimsə onun necə əzab çəkdiyini görməsin.

Bu həm yaxşıdır, həm də pis.

Ona görə ki, qəlbinə vurulmuş yaranı sağaltmağı ürəyin özünə tapşırmaq bir işdir, yad adamlar qarşısında öz zəifliyini faş eləməkdən qorxa-qorxa bütün gününü dərin düşüncələrdə keçirmək başqa iş.

350

Ona görə ki, bizim hər birimizdə mələk və şeytan yaşayır, çox vaxt onların səsləri ayırd edilmir. Bəzən öz-özümüzlə apardığımız söhbətlə şeytan qarşısında çətin vəziyyətdə qalırıq, şeytan bizə necə zəif və aciz olduğumuzu göstərməyə çalışır. Mələksə bizi öz hərəkətlərimiz barədə düşüncələrə dalmağa vadar eləyir, bəzən kiminsə ağızıyla öz fikirlərini söyləmək lazım gəlir.

Savaşçı tənhalıq və azadlıq arasındakı müvazinəti saxlamağı bacarır.

* * *

İşiq savaşçısı sevgisiz keçinə bilməz.

Hərərət və nəvaziş göstərmək ehtiyacı, yemək-içmək ehtiyacı kimi, ədalətli savaşdan aldığı zövq kimi onun öz təbiətində mövcuddur. Əgər günəş çıxanda savaşçı xoşbəxtlik duymursa, deməli, nəşə düz deyil.

Və onda döyüşə ara verir, özünə yoldaş axtarmağa gedir ki, axşam düşəndə tənha qalmasın.

Əgər yoldaş tapmaq çətin olursa, öz-özündən soruşur: “Doğrudanmı, mən kiməsə yaxınlaşmağa qorxuram? Doğrudanmı, hərərət və nəvaziş almışam, amma bunu duymamışam?”

İşiq savaşçısı tənhalıqdan yararlanır, amma tənhalığın ondan istifadə eləməsinə imkan vermir.

* * *

İşıq savaşçısı bilir ki, tamamilə üzgünlük içində yaşamaq olmaz.

O, uzaqdan hədəfi vurmaq üçün öz yayının kərişini çəkməli olan ovçuya oxşayır. O, parıltısını yalnız partladıqdan sonra gördüyümüz ulduzlardan öyrənir. İşıq savaşçısı maneələri dəf eləyən atın bütün əzələlərini gərdiyini görür.

Amma savaşçı gərginliklə gözgörəsi çaşqınlığı ayırd eləməyi bacarır, birini o biriylə qarışdırmır.

* * *

İşıq savaşçısı həmişə Mətanətlə Şəfqət arasında müvazinətə nail olur.

Arzuların gerçəkləşməsi üçün iradə möhkəm və güdrətli olmalıdır, məqsədə çatandasa, yadda saxlamaq lazımdır ki, ona aparən əsl yol həqiqətdə xəyalımızda canlanana heç də həmişə oxşamır.

Buna görə də savaşçı həm əmr eləməyi, həm də şəfqət göstərməyi bacarır. Allah Öz övladlarını heç vaxt dərk eləmir, onun alnımıza yazdıqları dərk olunan deyil, onun bizə rəva gördüyü yol elə bizim öz addımlarımızla açılır.

Əmr vermək bacarığı eynilə tabe olmaq qabiliyyəti kimi savaşçıya ilham verir. Kök salmış adət vacib hərəkətləri müəyyənləşdirə bilməz.

* * *

İşıq savaşçısı bəzən öz yolunda rast gəlidiyi maneələrin üzərindən aşıb tökülən suya oxşayır.

Bəzən olur ki, müqavimət qaçılmaz məhvə aparıb çıxarır, bu zaman savaşçı vəziyyətə uyğunlaşır. O, dağ sıldırımları boyunca qıvrılan daşlı-çınqıllı cığırda şikayətlənmədən, gileylənmədən gedir.

Və onun gücü suyun gücünə oxşayır, ona görə ki, heç kəs hələ suyu çəkilə əzməyi, bıçaqla kəsməyi bacarmayıb. Dünyanın ən güdrətli qılıncı da onun üzündə çarıq qoymağa qadir deyil.

Çayların suyu yolun imkanlarına, xüsusiyyətlərinə uyğunlaşır, amma bununla belə, başlıca məqsədi – dənizi unutmur. Sısqa çaylar get-gedə başqa çaylara qarşıb güc toplayır.

Və budur, elə məqam gəlib çatır ki, suyun qüdrətinə qarşı duruş gətirmək olmur.

* * *

İşıq savaşı üçün mücərrəd anlayışlar mövcud deyil. Hər şey maddi və aydındır, hər şey onda hörmət doğurur. İşıq savaşı aləmdə baş verənləri kənardan seyr eləyə-eləyə öz çadırının rahat və sərin küncündə oturur – yox, o, dünyanın bütün çağırışlarını qəbul eləyir, onlarda özünün dəyişilmə imkanlarını görür.

352

Onun başqa yoldaşları ömrü boyu ya seçim imkanından məhrum olmalarından gileyənilər, ya da başqalarının qəbul elədikləri qərarları çək-çevir eləyirlər. İşıq savaşı öz fikrini və əməlini yeni şəkllə salır.

Bəzən elə olur ki, savaşı hədəfini düzgün müəyyənləşdirmir və onda şikayətlənmədən, deyinmədən öz səhvini görə cavab verir. Elə də olur ki, yolunu azır və onda onu əvvəlcə aparən yola çıxmaq üçün uzun-uzadı dolaşır.

Amma işiq savaşı seçdiyi yoldan dönmür.

* * *

İşıq savaşı qaya kimidir.

Əgər düzənlikdə ucalırsa, ətrafındakı hər şey harmoniyaya uyğundursa, sarsılmaz qalır. Adamlar öz sığınacaqlarını onun dağıdıcı tufanlardan sipər olan kölgəsində qura bilirlər.

Əgər taleyə onu enişdə, yaxud yoxuşda görmək münasibdirsə, ətrafında olanlar müvazinətdən, hörmətdən məhrum durlarsa, bax onda o, öz gücünü göstərməyə, əmin-amanlığı pozmağa cəsarət eləmiş düşmənin üstünə atılır. Belə dəqiqələrdə işiq savaşı məhvedici, ölümgətirəndir, heç kəs onu saxlamaq iqtidarında deyil.

İşıq savaşı müharibə haqqında da, sülh haqqında da eyni vaxtda düşünür, şəraitə uyğun olaraq hərəkət eləməyi bacırır.

* * *

Öz ağılının itiliyinə həddən artıq bel bağlayan işıq savaşçısı axır-axırda rəqibin gücünü qiymətləndirməmək qorxusuyla mütləq üzleşir.

Unutmaq olmaz: bəzən güc ən incə hiyləgərlikdən kəsərlidir.

Öküzlə çarpışma on beş dəqiqə çəkir: öküz çox tezliklə onu necə aldatdıqlarını başa düşür, onun növbəti addımı toreronun¹ üzərinə atılmaqdır. Və bu baş verəndə nə şöhrət, nə ağıl, nə sübutun inandırıcılığı, nə də “məlahət” adlanan şey fəlakətin qarşısını almağa kömək eləyə bilməz.

Elə buna görə də işıq savaşçısı ona qarşı çıxan qaba qüvvəyə üstünlük verir. Onun qəzəbi cılığlığa çevriləndə isə döyüş meydanından geri çəkilir, bu qarşısızalmaz coşqunluğunun öz-özünə nə vaxt tükənəcəyini gözləyir.

* * *

İşıq savaşçısı özündən güclü olan rəqibi tanımağı bacarır.

Baş düşür ki, əgər onunla üz-üzə gəlməyi qərara alsın, dərhal məhv ediləcək. Əgər rəqibinin hiyləsinə uysa, tələyə düşəcək. Ona görə də çətin vəziyyətdən çıxmaq üçün “diplomatiya” adlanan başqa üsullardan istifadə eləyir. Rəqib özünü ağılsız uşaq kimi aparanda o da eynilə bu cür addım atır. Rəqib onu döyüşə səs-ləyəndə savaşçı özünü elə göstərir ki, guya, başa düşmür.

“O qorxdı”, – dostları deyirlər.

Amma savaşçının onların fikirlərinə qulaq asmağa halı yoxdur, ona görə ki, bilir: fədakarlığı və qəzəbi quşcuğazı pişiyin caynağından qurtara bilməz.

Belə şəraitdə savaşçı dözümlü ehtiyatı toplayır – düşmən onunla açıq çarpışmanı gözləməkdənsə, başqa qənimət axtarmağa gedər.

¹ Torero – öküzlə döyüşən

* * *

İşiq savaşçısı ədalətə etinasız ola bilməz.

O bilir: dünyada hər şey qarşılıqlı əlaqədə, vəhdətdədir, ona görə də hər bir adamın hərəkəti Yer üzündəki bütün adamlara təsir eləyir. Elə buna görə də özgə əzabını görəndə hər şeyi lazım olduğu kimi öz yerinə qoymaq üçün qılıncını sıyrır.

Amma zülmə çarpışanda heç vaxt zalımı mühakimə eləmir, ona görə ki, bilir: hər kəs əməlinə görə Allah qarşısında özü cavab verməlidir. Savaşçı öz vəzifəsini yerinə yetirib, hər hansı fikir söyləməkdən vaz keçir.

İşiq savaşçısı bu dünyaya yaxın adamlarını mühakimə eləmək üçün yox, öz qardaşlarına yardım göstərmək üçün gəlib.

354

* * *

İşiq savaşçısı heç vaxt qorxu hissi keçirmir.

Qaçmaq gözəl müdafiə vasitəsi ola bilər, amma əgər səni qorxu çulğayıbsa, bu vasitədən istifadə eləmək olmaz. Seçim qarşısında qalan savaşçı dabanına tüpürüb qaçmaqdan, bununla təcavüzkarə daha artıq və layiq olmadığı üstünlüyü verməkdənsə, məğlubiyətə uğramağı, sonrasa aldığı yaraları sağaltmağı üstün tutur.

Uğur vəd eləməyən çətin, kədərli dəqiqələrdə savaşçı özünü sakit və fədakarcasına, daha doğrusu, qəhrəmancasına aparır.

* * *

İşiq savaşçısı heç vaxt tələsmir.

Vaxt onun xeyrinə işləyir, o da bunu bildiyindən səbirsizliyini cilovlamağı, düşünüb-daşınmamış hərəkətlərdən qaçmağı öyrənir.

Onun addımları ağır və möhkəmdir. Bəşər tarixi üçün təleyüklü anın gəlib çatdığı, dünyanı dəyişdirməzdən əvvəl özünün dəyişməli olduğu ona məlumdur. Buna görə də Lans del Vastonun sözlərini təkrarlayır: "Yerini bərkitmək üçün inqilaba qeyri-müəyyən müddət lazımdır".

Savaşçı heç vaxt kal meyvəni dərmir.

* * *

İşiq savaşı eyni zamanda həm dözümlü, həm də çevik olmalıdır.

İki başlıca strateji səhv var: tələsmək, əlverişli məqam yetişməzdən əvvəl hərəkət eləmək və həmin məqamı əldən buraxıb ləngimək. Buna görə də həm ondan, həm o birindən qaçmaq üçün savaşı hər təsadüfə, bir növ, yeganə hal kimi baxır, başqa fikirlərdən, ümumi formullardan və hazır reseptlərdən istifadə eləmir.

Xəlifə Müəyyəd Əmir bin əl-Aasdan onun misilsiz uğurlarının sirrinin nədə olduğunu soruşdu.

“Heç vaxt qabaqcadan geriçəkilmə yollarını öyrənmədən işə girişməmişəm. Amma bir dəfə girişəndə dərhal da düşünüb-daşınmadan aradan çıxmağa çalışmamışam”, – o cavab verdi.

* * *

İşiq savaşı məyusluq bəllidir.

Hərdən ona elə gəlir ki, öz qəlbində arzuolunan duyğunu oyatmaq iqtidarında deyil. Səzsiz gündüzlər və gecələr ərzində sıxıntılı vəziyyətdə olmağa məcburdur, heç bir yeni hadisə ona əvvəlki ilhamını qaytara bilməz.

“Onun mübarizəsi başa çatıb”, – dostları deyirlər.

Bu cür sözləri eşitmək savaşı ağırdır, utandırır, ona görə ki, hələ can atdığı məqsədə çatmadığını bilir. Amma o inadkardır, başladığını yarıyolda atmur.

Və budur, özünün də gözləmədiyi anda qarşısında yeni qapı açılır.

* * *

İşiq savaşı çalışır ki, nifrət hissi heç vaxt onun qəlbini ləkələməsin.

O, döyüşə yollananda İsa Məsihin sözlərini xatırlayır: “Düşmənlərinizi sevin” – və bu nəsihətə əməl eləyir.

Amma o bilir ki, günahları bağışlamaq heç də rəhmdilik demək deyil. Bilir ki, savaşı başını aşağı dikməməlidir, ona görə ki, bu halda öz arzularının üfününü gözdən itirir.

İşiq savaşçısı düşmənlərin onun igidliyini, onun inadkarlığını, onun qərar qəbul etmək bacarığını sınağa çəkmək üçün mövcud olduqlarıyla razılaşmağa hazırdır. Düşmənləri savaşçını arzularının gerçəkləşməsi naminə çarpışmağa məcbur eləyirlər.

Döyüşdə qazanan təcrübə işiq savaşçısının ruhunu möhkəmləndirir.

* * *

İşiq savaşçısı keçmişə xatırlayır.

Ona Ruhi Axtarışların nə olduğu məlumdur: bəşər tarixinin bir çox şanlı səhifələri bunun sayəsində yazılıb.

Cəhalətpərəstlik, qurbanvermə, qanlı divan – ən şöhrətli, həm də ən iyrenc əməllərdir. Adamlar Ruhi Axtarışdan ən müxtəlif məqsədlərdə istifadə eləyiblər və savaşçı ideallarının tez-tez necə dəhşətli niyyətlər üçün pərdə olduğunu bilir.

Artıq savaşçı buna oxşar sözləri nə qədər eşidib: “Bu yolun həqiqətə aparıb çıxartdığını mən haradan bilim?” Həmin suala cavab almayıb, Ruhi Axtarış rədd eləyən nə qədər adamla rastlaşmalı olub?

Amma savaşçının şübhəsi yoxdur, ona görə ki, düzgün və dəqiq formul əsasında hərəkət eləyir.

* * *

İşiq savaşçısı ilhamın nə qədər vacib olduğunu bilir.

Düşmənin zərbələrini necə dəf etmək barədə fikirləşməyə imkan olmadığı döyüşün qızgın vaxtında, çarpışmanın şiddətli anında savaşçı qeyri-şüuri hərəkət eləyir, Cəbrayılın sözlərinə tabe olur.

Əmin-amanlıq vaxtı Allah tərəfindən ona göndərilmiş rəmlərin mənasını açmağa çalışır.

“Ağlıkəmdir”, – bəziləri onun haqqında deyirlər.

“Xam xəyala düşüb”, – başqaları deyirlər.

“O, məntiqsiz adama necə etibar eləyə bilər?” – üçüncülər heç nə başa düşmürlər.

Amma savaşçı bilir: ilham – onun köməyi ilə Allahın yazdığı alın yazısını oxumağın mümkün olduğu əlifbadır,

buna görə də küləyin səsinə qulaq asmaqda, ulduzlarla söhbətləşməkdə davam eləyir.

* * *

İşıq savaşçısı öz yoldaşları ilə tonqal başında oturur.

Onlar qazandıqları qələbələrdən danışirlar, tonqala yaxınlaşan yadelliləri ürək genişliyi ilə qəbul eləyirlər, ona görə ki, hər biri öz həyatı və ədalətli savaşıda iştirakıyla fəxr duyur. Savaşçı öz yolu haqqında ilhamla danışır, bu və ya digər çağırışı necə qəbul elədiyi, onlara necə cavab verdiyi, bu və ya digər çətin dəqiqədə beynində hansı qərar yetişdiyi barədə danışır. O, bu haqda danışanda sözləri romantikayla dolur, ehtirasla nəfəs alır.

Hərdənbir azca şişirtməyi özünə rəva görür. Yadda saxlayır ki, əcdadları aradabir belə şeylərə yol verirdilər.

Buna görə də bu şişirtmədə böyük günah görmür. O, heç vaxt vüqarı şöhrətpərəstliklə qarışdırmır, heç vaxt özü öz uydurmalarına inanmır.

* * *

İşıq savaşçısı bəzən eşidir: “Bəli, qərar qəbul etməzdən əvvəl hər şeyi dərk eləməliyəm. Mən öz fikrimi dəyişmək sərbəstliyinə sahib olmaq istəyirəm”.

Savaşçı belə sözləri başa düşmür. O da bu cür sərbəstliyə sahib ola bilərdi, amma niyə belə hərəkət elədiyini özü tam aydınlığıyla dərk eləməsə də, bu, müəyyən öhdəlikləri yerinə yetirməkdə ona mane olmur.

İşıq savaşçısı qərar qəbul eləyir. Onun qəlbi səmadakı bulud kimi azaddır, amma özü öz arzusuyla qandallanıb. Öz istəyi ilə seçdiyi yolunda xoşuna gəlməyən saatda oyanmalı, biliyini bir misqal da artırmayan adamlarla danışmalı olur. Bəzən o, qurban verməyə məcburdur.

“Sən – azad deyilsən”, – dostları ona deyirlər.

Savaşçı azaddır. Sadəcə, bilir ki, qapağı açıq sobada çörək bişirmək olmaz.

* * *

Həmişə yadda saxla: nəylə məşğul olsan, nə eləsən də, məqsədə çatmaq üçün vasitələri və qarşında duran vəzifələri yerinə yetirmək imkanlarını gözləmək lazımdır. “Yalnız lazımı qaydada silahlananlar, qələbənin nəticələrindən yararlanmağa azacıq da olsa meyil göstərməyənlər və döyüşdə öz düşüncələrinə dalanlar bəhrəni rədd eləyirlər.

Bəhrəni rədd eləmək olar, amma bu imtina nəticəyə etinasızlıq demək deyil”.

İşiq savaşı Qandinin bu nəsihətlərinə hörmətlə yanaşır. O, hər hansı nəticə əldə eləmək iqtidarında olmadan, ondan imtinası barədə ucadan bəyanat verməklə karıxmağı özünə rəva görmür.

358

* * *

İşiq savaşı xırdalıqlara qarşı diqqətlidir, ona görə ki, bilir – onlar hadisələrin adi axarını dəyişməyə qadirdirlər.

Xırdaca tikan yolçunu yolda qalmağa məcbur eləyə bilər. Gözlə görünməyən hüceyrə sağlam bədəni dağıtmaq iqtidarındadır. Keçmişdə yaşanan qorxu anı haqqında xatirələr qorxunun hər səhər geri qayıdacağına gətirib çıxaracaq. Saniyənin yalnız bir anı qədər sürən ləngimə savaşı onun sinəsini rəqibin sarsıdıcı zərbəsinə məruz qoya bilər.

Savaşçı heç vaxt xırdalıqlara etinasızlıq göstərmir. Bəzən bunun üzündən öz-özüyə qəddar olmaq lazım gəlir, amma o məhz bu cür hərəkət eləyir.

“Şeytan xırda şeylərdə yaşayır”, – qədim zərbi-məsələ də deyilir.

* * *

İşiq savaşı öz inamını heç də həmişə qoruya bilmir.

Elə dəqiqələr olur ki, o, qəti heç nəyə inanmır, öz qəlbindən soruşur: “Doğrudanmı, bu cür səy lazımdır?”

Amma qəlbi susur. Savaşçı da öz əvəzinə özü qərara gəlməlidir.

Bu zaman o, örnək, nümunə axtarmağa başlayır. Və xatırlayır ki, İsa Məsih fani insanın alınına yazılmış taleyi tamamilə qəbul eləmək üçün belə bir sınaqdan keçib.

“Bu əcəl də məndən yan keçir”, – İsa Məsih deyirdi. O da dözümlünü və ruh yüksəkliyini itirməli olurdu, amma yolundan qalmırdı.

Hətta qısa müddət ərzində inamsız qalan işıq savaşçısı irəli getməkdə davam eləyir, axır ki, itirdiklərini tapır.

* * *

Savaşçı bilir ki, insan ada deyil.

O, təkbaşına mübarizə apara bilməz; niyyəti necə olsa da, özü başqa adamlardan asılıdır. Öz məramını kiminləsə müzakirə eləməyə, kimdənsə kömək və yardım ummağa, kiməsə keçmiş savaqlar haqqında danışmağa, istirahət vaxtı tonqal qırağında oturmağa ehtiyac duyur.

Amma savaşçı adamların bu ehtiyacı özünə inamsızlığı kimi qəbul eləməsini rəva görməz. Onun əməli göz qabağındadır, amma niyyətləri sirr pərdəsinə bürünüb.

İşıq savaşçısı öz yoldaşlarıyla rəqs eləyir, amma atdığı addımların məsuliyyətini heç kəsin üzərinə qoymur.

* * *

Döyüşlərarası fasilələrdə savaşçı dincəlir.

Tez-tez elə olur ki, günlərlə öz qəlbinin istəyinə əməl eləyib əlini də tərپətmiş, amma ruhu qıvraq qalır. Savaşçı belə günlərdə tənbelliyin ölümcül günahlarını işlətmir, ona görə ki, bunun onu bazar axşamlarının beyin dumanlandıran anlarına aparıb çıxaraçağını bilir – belə məqamlarda ancaq vaxt keçirəcək – vəssalam.

Savaşçı bunu “məzarıstan rahatlığı” adlandırır. O, Apokalipsisin sətirlərini unutmur: “Lənətləyirəm səni, ona görə ki, nə soyuqsan, nə isti. Eh, əgər sən soyuq, yaxud isti olsaydın! Amma sən nə isti, nə soyuq yox, belə hərərətli olduğundan Mən səni öz ağzımdan vulkan kimi püskürərəm!”

Savaşçı istirahətə və əyləncəyə dalır. Amma o, həmişə ehtiyatlıdır.

* * *

İşiq savaşçısı bilir: cəmi-ələm bütün dünyanın qarşısında qorxuya bürünüb.

Bu qorxu, adətən, özünü iki cür bildirir: ya davakar təzyiqlə, ya da itaətkar tabeliklə. Bunlar bir medalın iki üzüdür.

Elə buna görə də qorxu təlqin eləyənin qarşısına çıxanda savaşçı yadda saxlayır: bu adam özünü eyni cür inamsızlığa bürüyüb. O, oxşar maneələri dəf eləyib, eyni çətinliklərlə üzləşib. Amma onda niyə güclü çıxır? Ona görə ki, öz qorxusundan əyləc kimi yox, mühərrik kimi istifadə eləyir.

Və savaşçı rəqibindən öyrənə-öyrənə özünü onun kimi aparır.

360

* * *

İşiq savaşçısı üçün mümkünsüz sevgi olmur.

Onu nə etinasız sükutla, nə laqeydliliklə, nə də etinasızlıqla çaşdırmaq olar. O, insanların üzlərinə çəkdikləri buz qatının altında odlu ürək gizləndiyini görür.

Elə ona görə də başqa adamlardan çox risk eləyir. O, durub-dincəlmədən, fasiləsiz sevgi axtarır – hətta bu axtarışlarda aradabir “yox” sözünü eşitməli olsa da, əliboş qayıtsa da, həm ruhən, həm də cismən rədd edilsə də.

Savaşçı ehtiyacı olanı axtaranda özünü qorxutmağa imkan vermir. Sevgisiz o, heç nədir.

* * *

İşiq savaşçısı həlledici döyüşlərdən xəbər verən sükutu ayırd eləməyi bacarır.

Ona elə gəlir ki, guya, sükut deyir: “Hər şey donub, dayanıb. Döyüşü unudub əylənmək yaxşı olmazmı? Təcürübəsiz döyüşçülər belə dəqiqələrdə silahlarını yerə atıb, darıxdıqlarından şikayətlənirlər”.

Savaşçı bax indicə haradasa nəsə baş verəcəyini biləbilə sükuta diqqətlə qulaq asır. O bilir ki, dağıdıcı zəlzələlər

xəbərdarlıq olmadan baş verir. Gecələr meşədə dolaşdığından bu doğru əlaməti yadda saxlayır: əgər vəhşi heyvanların, quşların səsi eşidilmirsə, deməli, təhlükə yaxındadır.

Ona görə də başqaları boş-boş danışanda savaşçı öz qılınc çalmaq bacarığını təkmilləşdirir, gözlərini üfüqdən ayırmır.

* * *

İşıq savaşçısı – hər şeyə inanandır.

O, möcüzələrə inanır, möcüzələr də baş verir. O əmin-dir ki, fikir həyatı dəyişməyə qabildir – və həyat tədricən başqa cür olur. O, sevgiyə rastlaşacağına şübhə eləmir – və budur, sevgi peyda olur.

Hərdənbir acı ümitsizliklərlə üzləşir. Bəzən əzab çəkməli olur.

“Nə qədər sadələvhüdür”, – tez-tez arxasınca deyiləni eşidir.

Amma savaşçı bilir – o udur. Hər bir məğlubiyətə iki qələbə düşür.

İnanmaq qabiliyyəti olanların hamısı bunu bilir.

* * *

İşıq savaşçısı başa düşür ki, işıq arxasınca getmək daha yaxşıdır.

O artıq yalan danışmalı, xəyanət eləməli, öz yolundan dönməli, qaranlıqda vurnuxmalı olub. Hamısı da ötüb-keçib – elə bil, heç nə olmayıb.

Amma budur, qəfildən irəlidə uçurum peyda olur; min möhkəm və inamlı addım atmaq olar, min birinci addım-sa sıldırımın lap kənarında qırılır, savaşçı ölümə bir addım qalmış dayanır.

Bu qərarı qəbul eləyib belə sözlər eşidir: “Sən həmişə səhv hərəkət eləyibsən. Sən həddən artıq qocasan, dəyişməyin vaxtı keçib. Sən yaxşı adam deyilsən. Sən buna layiq deyilsən”.

O, göylərə baxır. Nəgəhan səs deyir: “Mənim əzizim, təkcə sən yox, bütün aləm səhvlər buraxıb. Sənin

günahların bağışlanıb, amma mən bu bağışlanmanı sənə sınıya bilmərəm. Özün qərara gəl”.

Əsl işiq savaşçısı günahının bağışlanmasını qəbul eləyir.

* * *

İşiq savaşçısı həmişə kamilliyə can atır.

Onun qılıncının hər zərbəsi arxasında müdrikliyin və düşüncələrin yüzillikləri durur. Hər zərbə özündə keçmişin hələ indi də döyüşlərə xeyir-dua verən bütün savaşçılarının gücünü, fəndgirliyini ehtiva eləməlidir. Onun hər hərəkəti keçmiş nəsillərin ənənə vasitəsilə indiki nəsillərə ötürməyə çalışdıqları o hərəkətlərə hörmət əlamətidir.

Savaşçı öz zərbələrinin gözəlliyini təkmilləşdirir.

362

* * *

İşiq savaşçısı etibara layıqdır.

Bəzən yanlış addımlar atır; bəzən özünü əslində olduğundan daha əhəmiyyətli hesab eləyir. Amma yalan demir.

O, yoldaşlarının və rəfiqələrinin əhatəsində tonqal başında oturub söhbət eləyir. Bilir ki, sözləri düşüncələrinin həsr olunduğu şeylərin müəyyən şahidi kimi Kainatın yaddaşında qalacaq.

“Əgər bəzən sözlərimi əmələ çevirə bilmirəmsə, niyə bu qədər çox danışırım?” – savaşçı düşünür.

“Sən öz baxışlarını adamların yanında açıq-açığına müdafiə eləyəndə istər-istəməz onlarla barış içində yaşamağa məcbursan”, – qəlbi ona cavab verir.

Sözləri fikirlərinin dəyişilməz, düzgün əksi olduğundan savaşçı axır-axırda dediklərinə çevrilir.

* * *

Savaşçı bilir ki, hərdən bir döyüş yarımçıq kəsilir.

Və bu zaman döyüşü mütləq bərpa eləmək üçün cəhd göstərmir; o bilir ki, dözümlü toplamaq, gücün yığılmasını gözləmək lazımdır. Döyüş meydanına sakitlik çökəndə savaşçı öz qəlbinin döyüntüsünü eşidir.

O başa düşür ki, gərgin vəziyyətə düşüb və dərk eləyir ki, qorxu hissi keçirir.

Savaşçı öz həyatında müvazinətə can atır – qılıncı oxvarlı olmalı, qəlbi rahatlıq tapmalı, inam ruhunu atəşə bürüməlidir. O bilir ki, bu, hərəkətdən az vacib deyil.

Həmişə nəşə çatışmır. Zamanın öz axarını dayandırdığı həmin dəqiqələrdən də savaşçı çatışmayı tapmaq, gələcək döyüşlərə daha yaxşı silahlanmaq üçün istifadə eləyir.

* * *

Savaşçı bilir ki, mələklə şeytan onun qılınc tutan əli üstündə çəkişirlər.

“Sən zəifləyirsən, sən lazımı anı tutmağı bacarmayacaqsan. Sən qorxursan”, – mələk deyir.

Savaşçı da heyrətlənir – hər ikisi də eyni sözü deyir.

“Gəl mən sənə kömək eləyim”, – şeytan davam eləyir. Mələk də deyir: “Mən sənə kömək eləyirəm”.

Bax onda savaşçı fərqi dərk eləyir. Sözlər eynidir, ancaq ayrı-ayrı ağızlardan çıxır.

Elə o zaman savaşçı mələyin əlini sıxır.

* * *

Hər dəfə savaşçı qılıncını siyirməli olanda onunla görə-cəyi işi görür.

O, qılıncı açar, kiməsə kömək göstərə, hədələyən təhlükənin qabağını ala bilər – amma qılınc acgözdür, tiyəsinin səbəbsiz qınından çıxmasını sevmir.

Elə ona görə də savaşçı heç vaxt təhdidlərə əl atmır. O hücum eləyə bilər, müdafiə oluna bilər, qaça bilər – o da, o birisi də, üçüncüsü də mahiyyətə döyüşün detallarıdır. Mənasız zərbələr endirməksə əbəs yerə qüvvə itirmək deməkdir, bunun da döyüşə dəxli yoxdur.

İşıq savaşçısı daim öz qılıncının hərəkətinə qarşı diqqətli. Qılıncın da onun hərəkətlərini izlədiyini bir an da olsun unutmur.

Ona görə ki, qılınc sözləri müşayiət etmək üçün yaradılmayıb.

* * *

Bəzən şər savaşıncının yaxasından əl çəkmir, bu zaman təmkinini pozmadan şəri öz çadırına dəvət eləyir.

Və şərdən soruşur: “Sən mənə, yaxud mənim köməyimlə başqalarına xətər yetirmək istəyirsən?”

Şər özünü elə göstərir ki, guya, eşitmir. Deyir ki, savaşıncının qəlbinin ən gizli guşələri ona məlumdur. Hələ tamam qaysaqlanmamış yaralarını qurdalayır, intiqama təhrik eləyir.

Xatırladır ki, ağılagəlməz fitnə-fəsadlar bilir, hiss olunmadan təsir eləyən zəhərlər tanıyır, onların köməyi ilə savaşıncı öz düşmənlərini aradan götürər.

İşiq savaşıncısı qulaq asır. Şər susanda onu danışmağa həvəsləndirir, bütün niyyətləri barədə ətraflı danışmağı xahiş eləyir.

364

Hər şeyə axıracan qulaq asandan sonra yerindən qalxır, çıxıb gedir. Şərsə o qədər danışib, elə yorulub boşalıb ki, artıq onun arxasınca getməyə də gücü yoxdur.

* * *

İşiq savaşıncısı öz iradəsindən asılı olmayaraq yanlış addım atır, uçuruma yuvarlanır.

Tənhalığı onu əldən salır, qarabasmalar qorxudur. O, ədalətli döyüş axtaranda ağına da gəlməzdi ki, başına belə bir iş gələ bilər. Amma baş verdi. O, zülmətə bürünüb müəlliminin yanına cumur.

“Müəllim, məni burulğan çəkib aparır, – deyir. – Su elə bulanıq, elə dərinidir ki”.

“Bir şeyi yadda saxla, – müəllimi cavab verir. – Suya cuman boğulub batmır, suyun altında qalan batır”.

Savaşıncı da düşdüyü vəziyyətdən çıxmaq üçün bütün gücünü toplayır.

* * *

İşiq savaşıncısı özünü uşaq kimi aparır.

O, uşağın şuluqluq salmalı, oynamalı, bəzən bir az ədəbsizlik eləməli, sadələvh suallar verməli, özünün də inan-

madığı axmaq sözlər danışmalı olduğunu unudan adamları heyrətləndirir.

Adamlar da dəhşət içində səslənirlər: “Doğrudanmı, mənəviyyat yolu elə budur? Amma bu adam hələ yetişməyib axı!”

Savaşçı bu cür rəylərlə fəxr eləyir. Və öz günahsız sevincindən keçib, dünyaya nədən ötrü gəldiyini yadından çıxartmadan Allahla təmasda olmaqda davam eləyir.

* * *

“Məsuliyyət” sözünün kökü onun mənasını aydınlaşdırır – məsul olmaq, cavab vermək, hərəkət etmək.

Məsuliyyətli savaşçı göz qoymaq, məşq etmək qabiliyyətinə malik idi. Amma bununla belə, o, “məsuliyyətsizliyə” də qabil idi – çağırışlarına cavab vermədən, onlara qarşı hərəkət etmədən hadisələrin gedişinə tabe olurdu.

Amma o dərs alırdı – məsləhətlərə qulaq asırdı, yardımları sakitcə qəbul eləyirdi.

Savaşçını dünyanın bütün ağırlığını öz çiyinlərinə götürdüyünə görə məsuliyyətli adlandırmaq olmaz; məsuliyyətli savaşçı – çağırışlara dərhal cavab verməyi öyrənmiş savaşçıdır.

* * *

İşiq savaşçısı heç də həmişə öz döyüş meydanını özü seçə bilməz.

Bəzən onu qəflətən yaxalayır, arzulamadığı döyüşün lap astanasına gəlib çıxır, amma belə hallarda qaçmağa can atmır, ona görə ki, bilir – bu cür döyüşlər hər yerdə onun arxasınca gəzəcək.

Budur, çarpışma artıq qaçılmaz olanda savaşçı öz rəqibiylə söhbətə girir. Qorxub-çəkinmədiyini bildirmədən rəqibin onunla döyüşmək arzusunu səbəbini öyrənməyə cəhd göstərir – doğma kəndindən çıxıb təkbətək görüşməyə onu nə vadar eləyib? Savaşçı qılıncını siyirmədən rəqibini inandırır – bu, onun döyüşü deyil.

İşiq savaşçısı rəqibinin demək istədiyi bütün sözlərə qulaq asır. Onunla yalnız ehtiyac olanda təkbətək döyüşə girir.

İKİNCİ FƏSİL

İşiq savaşıçısının kitabı

İşiq savaşıçısı vacib qərarların qəbul olunması ərafəsində güclü qorxu hissi keçirir.

“Bu iş sənlik deyil”, – bir dostu ona deyir. “İrəli get, cəsəretli ol”, – ikincisi dillənir. Bu cür sözlərdən sonra onun şübhəsi yalnız artır.

Budur, bir neçə günü qüssə və üzüntü içində keçirəndən sonra öz çadırında – çadırının düşüncələrə dalmağa, dua eləməyə vərdis elədiyi guşəsində özünə gəlir. O, öz gələcəyinə diqqətlə baxır. Onlara münasibətinin ucaldacağı, yaxud alçaldacağı adamları görür. O, kimsəyə lazımsız əzablar vermək istəmir, amma seçdiyi yoldan dönmək fikrində də deyil.

Və bu zaman savaşıçı qərarın özünün yetişəcəyini gözləyir. Əgər “hə” demək lazım gəlsə, cəsəretlə bu sözü söyləyəcək. Əgər “yox” deməli olsa, qorxuyla deyəcək.

* * *

İşiq savaşıçısı Öz Yolunu bütünlüklə qəbul eləyir.

“Necə heyrətamiz inamı var!” – yoldaşları deyirlər.

Bu sözlərdən savaşıçı bir neçə dəqiqəliyinə qürur hissi keçirir, amma dərhal da onu utanc hissi bürüyür, ona görə ki, qəlbində zahirən ifadə elədiyi o inam hissi yoxdur.

Belə anlarda Cəbrayıl onun qulağına pıçıldayır: “Sən, olsa-olsa, yalnız kainatın silahısan. Sənin şöhrətpərəstlik üçün bir şeyin yoxdur, amma özünü günahkar saymağa da əsasın yoxdur. Sənin yalnız sevinməyə əsasın var”.

Və işiq savaşıçısı özünü yalnız silah kimi dərk eləyib rahatlıq və arxayınlıq tapır.

* * *

“Ola bilsin, Hitler çarpışma meydanında müharibəni uduzub, amma bəzi şeylərdə qalib gəlir, – M.Halter deyir.

– Bu adam, XX yüzilin adamı ölüm düşərgələri yaratdı, işgəncələri dirçəltdi, özükimilərə təlqin elədi ki, ətrafdakı adamların bədbəxtliklərinə göz yummaq olar”.

Bəlkə də, o haqlıdır: baxımsız, atılmış uşaqlar, dinc sakinlərə qanlı divan tutulması, tənha qocalar, su arxlarındakı əyyaşlar, hakimiyyətdəki ağılıqlar mövcuddur.

Bəlkə də, heç haqlı deyil, ona görə ki, işıq savaşıçıları mövcuddur.

İşıq savaşıçılarısa heç vaxt qəbul olunmazı qəbul eləmirlər.

* * *

İşıq savaşıcısı həmişə qədim zərbi-məsəli xatırlayır: “Yalnız boş çən səs-küy salar”.

Tez-tez ədalətsizliklər olur. Adamlar layiq olmadıqları çətin vəziyyətlərə düşürlər – adətən, bu, onların müdafiə oluna bilmədikləri vaxt baş verir. Bəzən bədbəxtlik savaşıçının qapısını döyür.

Bədbəxtlik baş verəndə o, sükuta qərq olur. Sözlərə güc sərf eləmir, ona görə ki, onlar kömək eləməkdə acizdir. Qüvvələri müqavimət üçün saxlamaq, dözmək, bu zaman kimsənin sənə baxdığını yadda saxlamaq daha yaxşıdır. Kimsə görür ki, günahsız yerə əzab çəkirsən, bununla barışmağa hazırlaşmır.

Kimse savaşıçıya onun hər şeydən artıq ehtiyac duyduğunu – vaxtı verir. Gec-tez hər şey onun xeyrinə dəyişəcək.

İşıq savaşıcısı müdrikdir, ona görə də öz məğlubyyətləri barədə boşboğazlıq eləmir.

* * *

İlk döyüşdəcə qılınc sına bilər. Amma savaşıçı elə hərəkət eləməlidir ki, özü uzun müddət sağ qalsın.

Bu səbəb üzündən o, öz qüvvələri və bacarığıyla bağlı özünü aldatmır, şəraitin onu qəfildən yaxalamasına imkan vermir. O, dünyadakı hər şeyi layiqincə qiymətləndirir.

Bəzən elə olur ki, ağır sınaqlarla üz-üzə qalanda şeytanın qulağına pıçıldadığı sözləri eşidir: “Bunun qayğısını çəkmə, tamamilə boş şeydir”.

Başqa cür də olur. Qeyri-adi bir şey baş verməyəndə şeytan savaşçıya deyir: “Bütün qüvvəni topla, bütün enerjini bu vəziyyətdən çıxmağa yönəlt”.

İşiq savaşçısı şeytanın ona təlqin elədiyinə fikir vermir – öz qılıncının sahibi yalnız özüdür.

* * *

İşiq savaşçısı həmişə sayıqdır. O, qılınc çalmaq üçün başqalarından icazə istəmir, sadəcə, əlini qılıncına yetirir. Bunun kimi də öz hərəkətini izah eləməyə vaxt itirmir – o, Allahın alın yazısına sadıqdır, tutduğu işə görə cavab verir.

O, ətrafına baxıb dostlarını görür. O, geri çevrilib düşmənlərini müəyyən eləyir. O, xəyanətə qarşı rəhmsizdir, amma heç vaxt intiqam almır – lazım olduğundan artıq mübarizə eləmədən yalnız satqınları öz həyatından süpürüb atır.

İşiq savaşçısı başqa cür görünməyə güc sərf eləmir. O – olduğu kimidir.

* * *

Savaşçı ona pislik eləmək istəyənlərlə ünsiyyət saxlamaz. Bunun kimi də onu “təsəlli vermək istəyənlərin arasında” görmək mümkün deyil.

O, daim yanında olan adamlardan da qaçır, yalnız bu yalançı dostları zəifliklərindən istifadə eləyəndə məğlubiyyətə uğrayır. Onlar ancaq bəd xəbərlər gətirirlər. Onlar dostcasına münasibət görüntüsü altında yorulmadan savaşçının özünə inamını itirməsinə çalışırlar.

Onun yaralandığını görüb canıyananlıqla göz yaşları axıdılar, amma qəlbinin dərinliklərində savaşçının döyüşü uduzmağından çox razıdılar. Onlar uduzulanın yalnız döyüşün bir epizodu olduğunu anlaya bilməzlər.

Əsl dostlar həmişə – çətin anlarında da, xoşbəxt dəqiqələrdə də savaşçının yanındadırlar.

* * *

İşiq savaşçısı çarpışmanı başlayanda deyir: “Mənim arzularım var”.

Bir neçə il keçəndən sonra dərk eləyir ki, istədiyi yerə gəlib çıxa, mükafat ala bilər.

Bu zaman kədər hissi keçirir. Ona görə ki, savaşa başqa adamların, bəşəriyyətin böyük bir hissəsini izləyən bədbəxtliyi də, onların tənhalığı, uğursuzluğu, ümitsizliyi də tanışdır və ona elə gəlir ki, əldə eləyəcəyinə layiq deyil.

“Hamısını ver”, – mələk ona pıçıldayır. Və savaşa diz çöküb özünün bütün qazanclarını Allaha təklif eləyir.

Bunun sayəsində savaşa sarsaq suallar verməkdən əl çəkir, günah hissənin öhdəsindən gəlir.

369

* * *

İşiq savaşçısının əlində qılınc var.

Savaşa – başqa birisi yox – nə eləyəcəyini, nəyi heç bir halda eləməyəcəyini qərara alır.

Elə dəqiqələr olur ki, həyat onu sevdikləriylə ayrılmağa məcbur eləyər-eləyər sınağa çəkir. Belə anlarda savaşa düşüncələrə dalır. O, bunun Allah iradəsinin yerinə yetirilməsi və ya sadəcə, özünüsevərlik olduğunu müəyyən eləməyə çalışır. Birinci halda – hətta o yolda da ayrılmalı olursa – şikayətlənmədən və donquldanmadan boyun əyir.

Əgər bu ayrılıq kiminsə bədxah niyyətindən yaranıbsa, savaşa ona amansız cavab verir.

Savaşa zərbə endirmək və bağışlamaq qabiliyyətinə malikdir. Bunu da, onu da eyni cür ustalıqla yerinə yetirir.

* * *

İşiq savaşçısı “azadlıq” sözünün tələsinə düşür.

Əgər xalq zülm altındadırsa, azadlıq zəruri ehtiyacı olur. Savaşa qılınc-qalxanını götürüb, onun uğrunda ölə-nəcən mübarizə aparır. Zülmün müqabilində azadlıq çox sadə anlayışdır, o, köləliyə qarşı qoyulub.

Amma savaşçı bəzən ahıl adamlardan eşidir: “Bax işdən əl çəkib azad olacağam”, amma bir il keçir, elə həmin adamlar şikayətlənirlər: “Həyat yeknəsəq və yorucudur”. Bu halda “azadlıq” sözü tamam başqa – duyğusuzluq mənasını ifadə edir.

İşiq savaşçısı özünü azad saymır. O, hərəkətlərində sərbəstdir, amma öz arzularının köləsidir.

* * *

İşiq savaşçısı döyüşdə hər dəfə özünü başqa cür aparır – xüsusilə hücum və geriçəkilmə olmayanda.

Əgər döyüş qələbəyə aparmırsa, savaşçı başa düşür: düşmənlə sülh şərtlərini müzakirə etmək lazımdır. Artıq onların hər ikisi də qılınc çalmaq bacarıqlarını yetərinə göstərib, indisə bir-birini başa düşmək lazımdır.

370

Danışqlar qorxaqlığa yox, ləyaqətə şəhadət verir. Bu, qüvvələrin müvazinəti, strategiyanın dəyişməsidir.

Savaşçılar sülh bağlamaq planlarını hazırlayıb evə qayıdırlar. Onlar heç kəsə heç nə sübut eləməli deyillər – Ədalətli Döyüş aparırdılar, inamı möhkəmləndirirdilər. Hər biri azacıq güzəştə gedib, bununla danışq sənətinə sahib oldular.

* * *

Dostları işiq savaşçısından öz gücünü haradan aldığını soruşur. “Gözəgörünməz düşməndən”, – o cavab verir.

Onda dostları bunun kim olduğunu soruşurlar.

“Bizim öldürə bilməyəcəyimiz varlıq”, – savaşçı cavab verir.

Bu düşmən nə vaxtsa savaşçıyla uşaq dava-dalaşında üstün gələn yaşadı ola bilər; on bir yaşında ondan xoşu gəlmədiyini deyən qız, onu kütbeyin adlandıran müəllim ola bilər. Savaşçı yorulub gücdən düşəndə xatırlayır ki, bu gözəgörünməz düşmən hələ onun cəsurluğunu görməyib.

Yox, intiqam haqqında fikirləşmir, ona görə ki, gözəgörünməz düşmən artıq çoxdan onun həyatının bir parçası deyil. O yalnız kamilliyə necə çatmaq barədə düşünür

ki, əməlləri haqqında söz-söhbət dünyanı dolaşsın, uzaq keçmişdə ona pislik eləmiş adamın qulağına çatsın.

Bu dünənki ağır – işıq savaşçısı üçün güc mənbəyidir.

* * *

İşıq savaşçısının həyatında həmişə ikinci cəhd mövcuddur.

Bütün başqa adamlar kimi, qılınc çalmaq məharətini anadangəlmə qazanmayıb. Öz yolunu tapmazdan qabaq dəfələrlə səhv eləyib.

Elə bir döyüşçü yoxdur ki, tonqal başında oturub yoldaşlarına deyə bilsin: “Mən həmişə düz hərəkət eləmişəm”. Kim belə bir şeyi təsdiqləyirsə, o ya yalan danışır, ya da hələ özünü dərk eləməyi öyrənməyib. Ona görə ki, əsl işıq savaşçısı keçmişdə ədalətsiz işlər görməli olub.

Amma sonra öz yolunu başa vuranda anlayır ki, tale mütləq onu yenidən düzgün münasibət bəsləmədiyi adamlarla üz-üzə gətirəcək.

Nə vaxtsa elədiyi pislili düzəltmək imkanı ona belə verilir. Savaşçı tərəddüd eləmədən bu imkandan yararlanır.

* * *

Savaşçı – göyərçin tək sadəqəlbli və ilan kimi müdrikdir.

Başqalarıyla görüşüb-danışanda onların hərəkətlərini mühakimə eləmir, çünki bilir: zülmət onun ruhundan qaynaqlanan, gözəgörünməz torlara ilişən şəri tutur. Şər havada cövlan eləyən hər şeyi çənginə alır, insanın ruhunu gəmirməyə başlayan həsədə və nifrətə çevirir.

Ona görə də kimin haqqında olursa olsun, deyilənlərə mütləq zəhərlənmiş kin də əlavə olunaraq düşmənçilik elədiyi adamın qulağına çatdırılır.

Ona görə də savaşçı öz qardaşı barədə fikir söyləyəndə onun yanında durduğunu, hər sözünü eşitdiyini təsəvvürünə gətirir.

* * *

“Orta əsr cəngavərinin stolüstü kitabı”nda deyilir:

“Yolun ruhi enerjisi ədalətin və mətənətin köməyi ilə sənin ruhunu hazırlayır”.

Cəngavərin yolu belədir: bu yol asan, eyni zamanda daşlı-kəsəkli, ona görə ki, şübhəli dostluq da daxil olmaqla lazımsız hər şeyi bir kənara atmağa məcbur eləyir. Buna görə də başlanğıcda belə şübhələr ona düşən hər kəsi tufanlı qoynuna alır.

Cəngavərliyin birinci nəsihəti belədir: “Öz ömür kitabından indiyəcən mövcud olan şeyləri – narahatlığı, inamsızlığı, yalanı silib at. Sildiyyənin yerində yalnız bircə söz yaz – “cəsərət”. Bu sözlə yola çıxıb, bu yolla qəlbində Allaha inamla gedib can atdığıın məqsədə çatarsan”.

372

* * *

Döyüşün yaxınlaşdığı saatda işıq savaşı hər hansı gözlənilməzliyə hazır olur.

O, hər strateji gedişini götür-qoy eləyir, öz-özündən soruşur: “Əgər özüm özümlə döyüşsəydim, neyləyərdim?” Beləliklə də, özünün zəif yerlərini müəyyənləşdirir.

Elə o an düşmən peyda olur, özüylə adamı tamaha salan bir yığın vəd, saziş, təklif, hər iki tərəfə sərf eləyən variantlar gətirir.

Savaşçı hər bir təklifi diqqətlə araşdırır, o da razılıq əldə eləməyə can atır, amma bununla yanaşı, ləyaqətini itirməməyə çalışır. Əgər döyüşdən boyun qaçırırsa, bu, düşmənin sözlərinin onun izzəti-nəfsini oxşadığına görə deyil, bunu ən yaxşı strategiya saydığına görədir.

İşıq savaşı düşməndən hədiyyə qəbul eləmir.

* * *

Beləliklə, təkrar eləyirəm: işıq savaşılarını baxışlarından tanımaq olar.

Onlar bizim dünyamızda yaşayırlar, bizim aləmin bir hissəsidirlər, bizim kainata göndəriliblər, həm də bura əsasız və çarixsız gəliblər.

İşıq savaşıçıları bəzən bıkarçılıqdan əzab çəkirlər, boş şeylərdən ötrü kədərənirlər, irəli gedə bilmədiklərini hesab eləyirlər. İşıq savaşıçıları hərdənbir fikirləşirlər ki, nə möcüzəyə, nə də firavanlığa layıqdırlər.

İşıq savaşıçıları tez-tez özlərindən və bir-birindən bu dünyada neylədiklərini soruşurlar, daha tez-tez bu nəticəyə gəlirlər ki, onların həyatının mənası yoxdur.

Məhz buna görə onlar işıq savaşıçılarıdır. Məhz buna görə ki, onlar səhv buraxırlar, suallar verirlər, yorulmadan mənə axtarırlar. Axtarırlar – axır-axırda da tapırlar.

* * *

İşıq savaşıçısı indi yuxudan ayılır.

“Məni böyüməyə məcbur eləyən bu işığın öhdəsindən gələ bilmirəm”, – o fikirləşir. İşıqsa, bununla belə, yox olmur. “Dəyişilmək lazım gəlir, bunasa azacıq həvəsim də yoxdur”, – o düşünür.

Amma işıq sozalmır, sönmür – ona görə ki, “həvəs” sözünün çoxlu gizli mənası var.

Və onda savaşıçının gözləri, qəlbi işığa azacıq öyrəşməyə başlayır. İşıq artıq savaşıçını qorxutmur, bunun risk eləmək demək olduğuna baxmayaraq, o, öz yolunu seçir. Savaşıçı uzun müddət yuxuda olub. Tamamilə təbiidir ki, reallığa tədricən qaydır.

* * *

Böyük mübariz təhqirlərə dözüür və tab gətirir; o, öz yumruğunun ağırlığını, zərbəsinin gücünü bilir. Döyüşə hazırlaşmağa macal tapmayan düşmənlə üzbəüz gələndə onun gözlərinin içinə – lap dərinliklərinə baxır, hətta öz fiziki gücünü istifadə eləməyə ehtiyac duymadan da qələbə çalır.

Savaşıçı öz mənəvi müəllimindən nə qədər çox öyrənirsə, gözlərində inam işığı o qədər də parlaq yanır və kimsəyə nəsə sübut eləməyə ehtiyacı yoxdur. Ondan ötrü Allahın cəfəngiyatdan, möcüzənin gözbağlayıcılıqdan, mələklərə inanmağın həqiqətdən qaçmaqdan başqa bir şey olmadığını iddia eləyən düşmənin höcətkar dəlil-sübutlarının heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Döyüşçü kimi işiq savaşçısı gücünün nə qədər nəhəng olduğunu dərk eləyir, heç zaman belə bir şərəfə layiq olmayan adamlarla çarpışmaya girmir.

* * *

İşiq savaşçısı çarpışmanın üç min il qabaq Çjuan-tszi-nin formulə elədiyi beş qaydasını həmişə yadda saxlayır.

İnam: döyüşə girməzdən əvvəl bu işi nəyə görə tutduğuna inanmalısən.

Silahdaş: özünə müttəfiqlər seçməyi, onlarla çiyin-çiyinə döyüşməyi öyrənməlisən, ona görə ki, heç kəs döyüşü təkbaşına uda bilməz.

Vaxt: əsl savaşçı yadda saxlayır ki, qışdakı döyüş yaddakı döyüşdən fərqlənir. O, döyüşə girəndə bunun üçün həmişə əlverişli məqam seçir.

374

Məkan: dağlarda düzənlikdə döyüşdüyün kimi döyüşmək olmaz. Ətrafında olanların hamısını qiymətləndir, ən yaxşı mübarizə üsulu seç.

Strategiya: ən yaxşı savaşçı – döyüşün gedişini qabaqcadan görməyi, hazırlamağı bacaran savaşçıdır.

* * *

Savaşçı çox nadir hallarda döyüş qurtarandan dərhal sonra qalibi müəyyən eləyir.

Mübarizə hərəkəti öz ətrafında çox böyük enerji yaradır, elə həmin vaxt qələbənin də, məğlubiyyətin də eyni dərəcədə mümkün olduğu məqam yetişir. Kimin udduğunu, kimin uduzduğunu yalnız zaman deyə bilər, amma savaşçı bilir ki, bu dəqiqədən sonra o artıq heç nə eləyə bilməz: döyüşün taleyi Allahın əlindədir.

Belə məqamlarda savaşçı döyüşün nəticəsinə görə narahat olmur: bu, onu qayğılandırmır. O, öz qəlbinə diqqətlə qulaq asır, ondan soruşur: “Bu, ədalətli döyüş idimi? Mən döyüşməli olduğum kimi döyüşdümü?” Əgər qəlbi müsbət cavab verirsə, rahat olur. Əgər cavab qənaətbəxş deyilsə, yenidən qılıncını çəkir, yenidən məşq eləməyə başlayır.

* * *

İşıq savaşçısı qəlbindəki İlahi qılgıcımın sönməməsinə çalışır.

Taleyi onun digər savaşçılarla bir sırada olmasını müəyyən eləyib, amma bəzən təkbaşına qılınc çalmaq sənəti ilə məşğul olmalıdır. Elə buna görə də yoldaşlarından ayrılanda ulduza oxşayır.

O, kainatın ona tapşırılmış hissəsini nurlandırır, çalışır ki, göyə baxanlar başqa kəhkəşanı, başqa aləmləri görsünlər.

Onun inadkarlığı, ardıcılığı tezliklə mükafatlandırılacaq. Bir-birinin ardınca ona başqa savaşçılar yaxınlaşırlar və hamısı öz rəmzləri, öz gizlinləriylə birlikdə yeni kəhkəşan yaradır.

375

* * *

Hərdənbir işıq savaşçısında eyni vaxtda iki həyat yaşadığı təəssüratı oyanır.

Birində qəlbinə yatmayan işi görməyə, inanmadığı ideyalar uğrunda çarpışmağa məcbur olur. Amma başqa həyat da mövcuddur, bu həyatı arzulara, sevdiyi kitabı oxuyanda, eynilə özü kimi fikirləşənlərə rast gələndə kəşf eləyir.

Savaşçı hər iki həyatının bir-birinə yaxınlaşmasına mane olmur. “Gördüyüm işlərlə görmək istədiyim işləri birləşdirən gözəgörünməz körpü var”, – o fikirləşir. Get-gedə arzuları gündəlik həyatına üstün gəlir, budur, artıq arzular gündəlik həyatı üstələyib, bu zaman savaşçı başa düşür ki, həmişə can atdığına hazırdır.

İndi yalnız bir az cəsarət lazımdır: iki həyat bütövləşəcək.

* * *

Mən artıq bir dəfə sənə dediyimi bir də yaz...

İşıq savaşçısına özü üçün həyat lazımdır. O, bu vaxtdan dincəlmək, nurlanmaq, dünyanın qəlbiylə söhbət eləmək üçün faydalanır. Hətta döyüşün qızgın vaxtında belə, savaşçı meditasiyaya dala bilir.

Meditasiya vaxtı çatanda o, hər şeydən uzaqlaşır, ətrafındakı hadisələrin öz axarıyla getməsinə mane olmadan torpağın üstündə əyləşir. Seyrçi kimi dünyaya baxır, ona nəsə əlavə eləməyə, ondan nəsə qopartmağa çalışmır. O yalnız həyatın hərəkətinə itaətlə, şikayətlənmədən tabe olur.

Get-gedə ona mürəkkəb görünənlər sadəyə çevrilir. Və onda savaşağının qəlbi sevinclə dolur.

* * *

İşiq savaşağısı, guya, yolu tanıdığıni fikirləşənlərlə ehtiyatlı davranır.

Savaşağılar həmişə öz qərar qəbul eləmək bacarıqlarına elə əmindirlər ki, taleyin onların həyatlarına bəslədikləri istehzanı başa düşməzlər. Qaçılmaz hadisələr qarını döyəndə də özlərindən çıxırlar.

İşiq savaşağısının arzuları var. Bu arzular onu irəli aparır. Amma o, yolun asan, keçidinsə rahat olduğunu düşünüb səhv buraxmır. O bilir ki, kainat eynilə yalançı kimya kimi təsvir eləyir: “*Solve et coagula*”, – müdriklər deyirlər. “Öz gücünü düşdüyün vəziyyətə görə cəmləşdir və payla”.

Hərəkət eləməyə vaxt var, şəraiti olduğu kimi qəbul eləməyə də vaxt var. Savaşağı fərqləri bilir.

* * *

İşiq savaşağısı qılınc vurmağı öyrənib belə bir nəticəyə gəlir ki, başdan-ayağa silahlanmaq lazımdır, deməli, yaraqsız kecinmək olmaz.

O, axtarışa çıxır və tacirlər savaşağıya öz mallarını təklif eləyirlər.

“Tənhalıq zirehini qaldır”, – biri deyir.

“Üstünə abırsızlıq örtüyü çək”, – başqası onun sözünü kəsir.

“Ən yaxşı silah – heç nəyə qarışmamaqdır”, – üçüncü təsdiqləyir.

Amma savaşağı bu sözləri eyninə almır. Həyəcanlanmadan, sakitcə ondan ötrü müqəddəs olan yerə gedir, sarsılmaz inam örtüyünə bürünür.

İnam onu bütün zərbələrdən qoruyur. İnam zəhrimarı saf suya döndərir.

* * *

“Bütün ömrüm boyu insanların mənə dediklərinə inanmışam və daim məyus olmuşam”, – yoldaşları tez-tez təkrar eləyirlər.

Adamlara etibar eləmək vacibdir, işıq savaşıçısı da məyus olmaqdan qorxmur – ona görə ki, öz qılıncının qüdrətini, sevgisinin qüvvəsini bilir.

Bununla belə, o, öz imkanlarının hüduduna bələddir, başa düşür ki, İlahi əlamətləri qəbul eləməklə mələklərin yaxınlarımızın ağzıyla bizi yönləndirdiklərini başa düşmək eyni şeydir. Və müstəqil qərarlar qəbul eləməyə qabil olmamaq, elə hey başqalarının bu və ya digər hallarda necə hərəkət eləmək lazım gəldiyini söyləmələrinə can atmaq başqa şeydir.

İşığ savaşıçısı başqalarına etibar eləyir, ona görə ki, ilk növbədə özünə inanır.

* * *

İşığ savaşıçısı həyata qorxmadan, kin bəsləmədən baxır.

O başa düşür ki, qarşısında sirrini günlərin bir günü açacağı möcüzə var. Sonra yanpörtü durub öz-özünə deyir: “Amma bu həyat dəliliyə necə oxşayır”.

Və o haqlıdır. Savaşıçı gündəlik həyatın möcüzəsinə inanıb sezir ki, öz əməllərinin nəticələrini heç də həmişə qabaqcadan görə bilmir. Bəzən hərəkətdə olduğunu, nicat tapdığını başa düşmədən, qurtulduğunu anlamadan hərəkət eləyir və öz kədərinin səbəbləri haqqında şübhələr içində vurnuxa-vurnuxa əzab çəkir.

Bəli, həyat – dəlilikdir. Amma savaşıçının bütün müdrikliyi özü üçün doğru dəlilik seçməkdən ibarətdir.

* * *

İşığ savaşıçısı açmaq niyyətində olduğu qapının hər iki tərəfində duran sütunları nəzərdən keçirir.

Bu sütunun biri qorxu, o birisə istək adlanır. Savaşçı birinci sütuna baxır, onun üzərində qazılmış sözləri oxuyur: “Sən indiyədək daxilində kəşf elədiyən şeylərin sənə lazım olmayacağı, kömək eləməyəcəyi naməlum, təhlükəli aləmin hüduqlarından içəri daxil olursan”.

Savaşçı nəzərlərini ikinci sütuna çevirib oxuyur: “Sən daxilində həmişə sevdiyən, uğrunda həmişə çarpışdığın, dərk elədiyən aləmin hüduqlarından çıxırsan”.

Savaşçı gülümsünür – ona görə ki, dünyada heç bir şey onu qorxutmaq, dayandırmaq iqtidarında deyil. O, nəse istədiyini bilən adam inamıyla qapını açır.

* * *

378

İşiq savaşçısı daxili inkişaf üçün çox faydalı təmrindən istifadə eləyir – o, bizim qeyri-şüuri elədiyimiz hər şeyi – nəfəs almağı, gözünü qırpmağı, ətrafdakıları sezməyi dərk eləyə-eləyə diqqətlə yerinə yetirməyə çalışır.

O, buna üzgünlük və çaşqınlıq dəqiqələrində can atır. Bu üsulla öz intuisiyalarına daha sərbəst imkan verib gərginlikdən azad olur – onun qorxuları, istəkləri bu işə yerləşmir.

Budur, axır-axırda həllolunmaz məsələlər həll olunur, dözülməz saydığı əzablar izsiz-tozsuz yoxa çıxır, üstəlik, o, bütün bunlara güc sərf eləmir.

Savaşçı çətin vəziyyətə düşəndə daim bu üsuldan yararlanır.

* * *

İşiq savaşçısı bəzən belə sözlər eşidir: “Mən bunu və ya digərini müzakirə eləmək istəmirəm, ona görə ki, adamlar paxıldılar”.

O, belə şeyləri eşidib gülür. Həsəd heç bir ziyan vurmaq gücündə deyil – əgər yalnız insan onu şikayətlənmədən qəbul eləmirsə. Həsəd – həyatın bir parçasıdır, hər bir kəs ona üstün gəlməyi bacarmalıdır.

Bununla belə, savaşçı öz planları barədə nadir hallarda danışır, elə ona görə də adamlar bəzən onun həsəddən qorxduğunu güman eləyirlər.

Amma savaşçı bilir – o, hər dəfə öz arzusu haqqında söhbət salanda arzusunu sözə çevirmək üçün gücünün müəyyən bir hissəsini sərf eləməli olur. Əgər tez-tez, təfəsilatıyla danışmaq lazım gəlsə, bütün gücünü yerli-dibli xərcləyib qurtarmaq təhlükəsi yaranır, beləliklə, arzusunun gerçəkləşməsi üçün heç bir qüvvəsi qalmır.

İşiq savaşçısı sözün hansı gücə malik olduğunu bilir.

* * *

İşiq savaşçısı inadkarlığın, cəsurluğun dəyərinin nə qədər böyük olduğunu bilir.

Bəzən döyüş vaxtı gözləmədiyi zərbəni alır. Başa düşür ki, müharibənin belə gedişlə düşmən bir neçə döyüşdə qələbə çalacaq. Belə olanda öz dərdinə ağlayır, sonra, heç olmasa, gücünü azacıq bərpa eləmək üçün dincəlir. Amma dərhal bunun ardınca təzədən arzuları uğrunda çarpışmalara atılır.

Ona görə ki, savaşçı bilir – döyüşdən nə qədər çox qıraqda qalacaqsa, özünü o qədər də çox zəif, çəkingən, qorxaq hiss eləmək imkanı qazanacaq. Əgər atın belindən yıxılmış atlı bir saniyə keçməmiş yəhərə atılmasa, artıq buna özündə heç zaman cəsərət tapmayacaq.

* * *

İşiq savaşçısı öz dəyərini bilir.

O, ilham və inamdan güc alıb başqa cür yox, belə davranmağı qərara alır. Amma bəzən savaşçı onu yad olan şeylər uğrunda mübarizədə iştirak eləməyə, naməlum, yaxud maraqsız olan döyüş meydanına çıxmağa çağıran adamlarla da rastlaşır. Bu adamlar savaşçını özü üçün yox, onlar üçün vacib olan çağırışları qəbul eləməsinə çalışırlar. Və bunlar daha çox savaşçıya yaxın olan, onu sevən, qüvvəsinə inanan, buna görə köməyə gəlməsini tələb eləyən adamlardır.

Belə olanda savaşçı gülümsəyir, onları sevdiyini sübut eləməyə çalışır – amma çağırışlarına cavab vermir.

Əsl işiq savaşçısı özünə döyüş meydanını özü seçir.

* * *

İşiq savaşçısı itkilər elminin fövqündə durur.

O, uğursuzluğa düşər olanda buna etinasız yanaşdığını göstərmir; “Nə olsun, bunun məndən ötrü qətiyyən əhəmiyyəti yoxdur”, yaxud “Nə olar, kefim belə istədi” kimi sözlər işlətmir. O, məğlubiyyəti məğlubiyyət kimi qəbul eləyir – onu qələbə tək qələmə verməyə can atmır.

O, yaraların necə ağrı verdiyini, dostların etinasızlığının necə acı olduğunu, yaxın adamını itirəndən sonra necə tənhalıq duyduğunu bilir. Belə dəqiqələrdə savaşçı özünə deyir: “Mən çarışdım, məğlub oldum. Mən birinci döyüşü uduzduam”.

380

Bu sözlər də ona yeni qüvvə verir. Savaşçı bilir ki, həmişə və hər şeydə qalib gələn adamlar yoxdur, o, öz səhvlərini bədbəxtlik şəraitindən ayırd etməyi bacarır.

* * *

Savaşçıya aydındır: əgər nəşə istəyirsənsə, Kainatın bütün qüvvələri sənə kömək eləmək üçün gizlicə sözləşir.

Elə bu səbəbdən də öz düşüncələrində çox ehtiyatlıdır. Xeyirxah niyyətlər altında kimsənin öz-özünə etiraf edə bilmədiyi hisslər – qisasçılıq, özünüməhvə cəhd, günah, qələbə qorxusu, başqasının bədbəxtliyindən doğan tutqun təntənə gizlənir.

Kainat belə incəliklərə varmır, əksinə, bizim arzularımıza doğru gəlir. Elə buna görə də cəsarətlənmiş savaşçı özü üçün məhvedici nəşə istəmədiyinə əmin olmaq üçün qəlbinin ən dərin guşələrinə baxır.

Və o, həmişə öz düşüncələrində çox ehtiyatlıdır.

* * *

Savaşçı İsa Məsihin sözlərini yadda saxlayır: qoy sizin “hə” sözünüz “hə”, “yox” sözünüz “yox” olsun. Savaşçı məsuliyyəti öz üzərinə götürəndə sözünün üstündə durur.

Söz verib əməl eləməyənlər özlərinə hörməti itirirlər, öz hərəkətlərindən utanırlar. Bu adamların bütün həyatı dai-

mi qaçışa çevrilir: onlar əvvəl verdikləri vədlərindən imtina eləmək üçün əlverişli bəhanə axtarmağa, savaşçının verdiyi vədi yerinə yetirməyə sərf elədiyindən daha çox qüvvə itirirlər.

Bəzən elə olur ki, savaşçı da öz üzərinə düşünülməmiş öhdəlik götürüb düşüncəsizliyinin girovuna çevrilir. Bundan sonra heç vaxt belə bir səhvi təkrar eləmir, amma bununla belə, heç vaxt verdiyi vədi yerinə yetirməkdən boyun qaçırmır – onun sözü müqəddəsdir, öz ehtiyatsız hərəkətinin əvəzini tamam ödəyir.

* * *

Savaşçı döyüşü udub qələbəni bayram eləyir.

Bu döyüş ona baha başa gəlib – çətin dəqiqələr, əzablı gecələr, bitib-tükənməyən günləri olub. Qədim zamanlardan qələbəni qeyd eləmək ənənəsi həyatın öz mərasimlərinə daxil idi, xüsusi təntənələrlə ifadə olunurdu.

Yoldaşları işiq savaşçısının sevincinə baxıb təəccüblənirlər: “O, niyə belə təntənəyə qapılıb. Axı, ola bilsin, sonrakı döyüşdə onu uğursuzluq gözləyir. Axı düşmənlərinin qəzəbinə tuş gələ bilər”.

Amma savaşçı öz hərəkətinin nəylə izah olunduğunu bilir. O, özünəinamdan tamam-kamal zövq almaq istəyir, ona görə ki, bu, qələbənin gətirdiyi ən qiymətli hədiyyədir.

Bu gün dünən qazandığı qələbəni qeyd eləyir, indiki zəfərdən sabahkı çarpışmalar üçün güc alır.

* * *

Günlərin bir günü savaşçı qəfildən hiss eləyir ki, əvvəlki kimi həvəslə döyüşmür.

O, əvvəl gördüyü işi görür, ancaq savaşçıya elə gəlir ki, bütün hərəkətləri əvvəlki mənasını itirib. Belə məqamlarda bircə çıxış yolu qalır – hələlik ədalətli döyüş aparmaq. Görməli olduğu işi hansı səbəbdən – borc hissindənmi, qorxudanmi, yaxud daha hansı duyğudan yerinə yetirdiyi vacib deyil, amma öz yolundan dönmür.

Baş a düşür ki, onu ilhamla ovsunlayan mələk uçub gedib. Amma savaşçı bütün ruhi qüvvəsini döyüşə yönəldir,

savaşçı hətta hər şeyin faydasız olduğunu görəndə belə inad göstərir. Bir az da keçəcək və mələk qayıdacaq, qəlbində yenidən sevincin bərqərar olması üçün yalnız onun qanadlarının səsi bəs eləyəcək.

* * *

İşiq savaşçısı yol barədə bildiklərini başqalarıyla bölüşür.

Kim başqalarına yardım göstərirsə, o, köməyə ümid bəsləyə bilər. Kimi öyrədiblərsə, o, başqalarını öyrətməlidir. Elə buna görə də savaşçı tonqal başında oturub döyüş gününün necə keçdiyini danışır.

“Öz strateji sirlərini niyə açırsan? – dostu ona pıçılda-
yır. – Bəyəm nəylə risk elədiyini – öz qələbəni başqalarıyla
bölüşməli olacağını bilmirsən?”

382

Cavabında savaşçı dillənmir, yalnız gülümsünür. O bilir ki, əgər yolunun sonunda qazanacağı cənnət bomboş, adamsız olacaqsə, deməli, onda mübarizəsinin heç bir mənası yoxmuş.

* * *

İşiq savaşçısı Allahın tənhalığı insanı birgəyaşayışa öyrətmək üçün göndərdiyini bilir.

Allah qəzəbi – dünyanın sonsuz dəyərlərini, sıxıntınısə – riskin, fədakarlığın vacibliyinin aydın olmasını göstərmək üçün istifadə eləyir.

Allah sükutu – hər sözün necə məsuliyyətli olduğunu təlqin eləmək üçün verir. Yorgunluğu – gümrahlıq gözəlliyinin açıq-aşkar görünməsindən ötrü göndərir. Naxoşluğu – sağlamliq nemətini tamam-kamal dərk eləməyimiz üçün yaradır.

Allah odun köməyi ilə bizdə su haqqında təəssürat doğurur. Torpağın yardımıyla bizə havanın nə olduğunu öyrədir. Ölümle – həyatın nə qədər vacib olduğunu göstərir.

* * *

İşiq savaşçısı verəcəyini xahiş gözləmədən verir.

Bunu gören yoldaşlarının bəziləri deyirlər: “Kimə lazımdırsa, xahiş eləyəcək”.

Amma savaşçı bilir ki, dünyada kömək istəməyi bacarmayan – sadəcə, bacarmayan çoxlu adam var. Onlarla böyür-böyürə elə kövrək qəlbə malik adamlar yaşayırlar ki, belələrinin qəlbinə dolan sevgi zəif və xəstəhaldır. Bu adamlar nəvaziş aclığı çəkirlər, amma bunu bildirməyə utanırlar.

Savaşçı onları tonqal başına toplayıb, cürbəcür əhvalatlar danışır, onlarla öz azuqəsini bölüşür, onlarla birgə nəşələnir. Elə sonrakı gün bu adamlar özlərini yaxşı hiss eləyirlər.

Özgə bədbəxtliyinə etinasız olan adam – ən bədbəxt adamdır.

* * *

383

Əgər simlər daim və tarım dartılıbsa, axır-axırda yad səsler çıxaracaq.

Daim döyüş sənətini məşq eləyən savaşçılar döyüşdə ani qərarlar qəbul etmək, yerinə yetirmək qabiliyyətini itirirlər. Gündən-günə maneələrdən atılan at ayağını sındırır. Kirişi bir anlığa da olsun zəifləməyən yay oxu hədəfə əvvəlki qüvvəylə ata bilməz.

Elə buna görə də işıq savaşçısı meyli olmasa da, gündəlik xırdalıqlardan ilham almağa çalışır.

* * *

İşıq savaşçısı bizə “günlər”, “saatlar” sözlərindən imtina eləyə-eləyə hər dəqiqəyə diqqətlə göz qoymalı olduğumuzu öyrədən Lao-tszının sözlərinə qulaq asır.

Savaşçı bəzi problemləri yaranmamışdan qabaq məhz belə həll eləyə bilər: xırdalıqlara diqqətlə fikir verib böyük sarsıntılardan qaçmağı bacarar.

Amma xırdalıqlar barədə fikirləşmək – heç də xırda olmaq demək deyil. Həddən artıq təlaş həyatdan sevincin ən xırda parıltılarını didərgin sala bilər.

Savaşçı bilir ki, böyük arzu – gün işığı milyonlarla şüadan yarandığı kimi, çoxsaylı müxtəlif şeylərdən ibarətdir.

* * *

Elə dəqiqələr olur ki, savaşağının getdiyi yol adiləşir, yeknəsəq, cansıxıcı olur.

Belə hallarda ona Naxman Bratslavskinin nəsihəti kömək eləyir: “Əgər sən meditasiyaya qapılmaq iqtidarında deyilsənsə, yalnız sadə sözləri təkrar eləməlisən, ona görə ki, bu, ruhun üçün faydalıdır. Bir sözü təkrar elə, həmin sözü ara vermədən, dəfələrlə, dönə-dönə təkrar elə. Axır-axırda bu söz öz mənasını itirəcək, yeni məna kəsb eləyəcək. Allah qapısını açacaq, sən də bu sadə sözün köməyi ilə nə istəyirsən, onu da deyə bilərsən”.

Savaşağı eyni tapşırığı dəfələrlə yerinə yetirməyə məcbur olanda bu üsuldan istifadə eləyir, zəhlətökən vəzifə ibadətə çevrilir.

384

* * *

Savaşağıya gördüyü işlərin hamısının “düzgünlüyünə” tamamilə əmin olmaq qismət deyil, amma getməli olduğu yol var; o, ilin fəsillərinə uyğun olaraq bu yola uyğunlaşmağa can atır.

Yayda mübarizə üsulları da, bu mübarizə üçün ləvazimat da qışda olduğu kimi deyil. Savaşağının lazımı çeviklik qabiliyyəti var, buna görə də dünya haqqında “düzgündür” və “səhvdir” dərəcələrinə görə yox, “hər mövcud an üçün daha çox uyğun gələn münasibətlər” əsasında mülahizə yürüdür.

Savaşağı bilir ki, onun yoldaşları da şəraitə uyğunlaşmalıdırlar, ona görə də onların münasibətinin dəyişməsinə təəccüblənmir. Hər birinə öz əməllərinə haqq qazandıra bilmək üçün lazım olan müddəti verir.

Amma savaşağı xəyanətlə qarşılaşanda amansız olur.

* * *

Savaşağı dostlarıyla tonqal başında oturur.

Uzun saatlar ərzində onlar bir-birinə qarşılıqlı ittihamlar yağdırırlar, amma köhnə incikliklərini unudub gecəni

eyni çadırdə keçirirlər. Hərdən bir aralarında yeni savaşıqlar peyda olur. Hələ başqalarıyla eyni əhvalatları olmadıqından yalnız öz qabiliyyətini, imkanlarını göstərir, ona görə də bəziləri ona müəllim kimi baxırlar.

Amma işıq savaşıqısı yeni gələni heç vaxt köhnə döyüş yoldaşlarıyla bir sıraya qoymur. Ona “xoş gəlmisən!” deyir, ancaq tək cə yaxşı cəhətlərini yox, zəifliklərini də öyrənəndən sonra etibar eləməyə başlayır.

İşıq savaşıqısı silahdaşı öz imkanlarının hüdudlarına çatmayınca döyüşə girmir.

* * *

Savaşıqı “əgər tövbə öldürsəydi...” qədim xalq məsəlini unutmur.

O da bilir ki, tövbə, doğrudan da, öldürmür – ləyaqət-siz hərəkət eləyənin yavaş-yavaş, qarış-qarış qəlbini yeyir, onu labüd özünüməhvə aparır.

Savaşıqı belə ölümü istəmir. Əgər kiməsə pislik eləməli, ziyan vurmali, zərər yetirməli olursa – ona görə ki, insana xas olan bütün qüsurlar və çatışmazlıqlara malik adamdır – onda heç vaxt üzr istəməkdən utanmır.

Əgər hələ artıq çox gec deyilsə, bütün gücüylə öz səhvini düzəltməyə çalışır. Əgər əli çatan adam artıq sağ deyilsə, savaşıqı tanımadığı kəsə xeyirxahlıq eləyir.

İşıq savaşıqısı tövbə eləmir, ona görə ki, tövbə öldürür. O, elədiyi pislili aradan qaldırmaq üçün barışmağa hazırdır.

* * *

Bütün işıq savaşıqları analarından bu cür sözləri eşitməli olublar: “Mənim oğlum başını itirib, hirsli vaxtında filan-filan işləri görüb, amma əslində, o çox yaxşı adamdır”.

Savaşıqı anasına hörmət eləsə də, bilir ki, bu, belə deyil. O, özünü düşünülməmiş hərəkətlərə görə günahlandırmır, ancaq buraxdığı səhvləri də özünə bağışlamır, ona görə ki, belə halda heç zaman öz yolunu düzəldə bilməz.

O, sağlam düşüncəylə silahlanıb, öz əməllərinin nəticələri – həmin əməlləri tutanda güddüyü niyyətlər barədə

yox – haqqında mülahizə yürüdür. O, gördüyü bütün işlərə görə, hətta səhvi ona baha başa gəlsə də, məsuliyyət daşıyır.

Qədim ərəb məsəlində deyilir: “Allah ağac barədə köklərinə görə yox, meyvələrinə görə fikir yürüdür”.

* * *

Savaşçı vacib qərar qəbul eləməzdən – müharibəyə girməzdən, yoldaşlarıyla birlikdə başqa düzəngaha köçməzdən, səpin üçün yer seçməzdən qabaq özündən soruşur: “Bu, beşinci nəslimdə törəmələrimin həyatına necə təsir göstərər?”

Savaşçı bilir ki, hər əməlin uzunmüddətli nəticəsi var. O, öz kötücələrinə necə dünya qoyub getdiyini öyrənmək istəyir.

386

* * *

Savaşçıya məsləhət görürlər: “Nəlbəkidə fırtına yaratma”. Amma o, çətinlikləri şışirtməyə meyilli deyil, həmişə lazımı sakitliyini qoruyub saxlamağa can atır.

Bununla belə, özgə əzablarının ölçüsünü dəyərləndirməyə girişmir.

Onun özündən ötrü heç bir əhəmiyyəti olmayan hər hansı xırda bir şey alışıdırıcı rolunu oynaya bilər – onun qardaşının qəlbində yığılıb qalan ümitsizlik partlayışa çevrilir. Savaşçı yaxın adamının əzablarına hörmət bəsləyir, onu öz dərdiylə müqayisə eləmir.

Hərənin öz əzab kasası var.

* * *

“Ruhani yol getmək üçün hər şeydən öncə igidlik lazımdır”, – Qandi deyirdi.

Qorxaq adamlara dünya ürküdücü, vahiməli görünür. Onlar aldadıcı əmin-amanlıqda çağırış göndərmədən və qəbul eləmədən yaşayırlar, yalnız malik olduqlarını – onlara elə gəlir – qorumaq üçün dişlərinə qədər silahlanırlar. Qorxaq adamlar öz zindanlarının divarlarını özləri ucaldırlar.

İşiq savaşçısı üfûq haqqında düşüncələrə dalır. Savaşçı bilir ki, əgər o, dünya üçün bir şey eləməsə, bunu daha heç kəs eləməyəcək.

Və budur, o, Haqq savaşına girir, hətta bu addımı niyə atdığını tamam-kamal dərk eləmədən başqalarına kömək əli uzadır.

* * *

İşiq savaşçısı Dünya Ruhunun Çiko Havyerə göndərdiyi məktubu diqqətlə oxuyur:

“Çətinliklərin öhdəsindən gəlməyi bacardıqdan sonra yaddaşında bütün bunların sənə necə ağır başa gəldiyinə yox, bu sınaqdan şərəflə çıxmağının sevincinə qayıt. Ağır xəstəlikdən sağalıb, keçirməli olduğun əzablar barədə yox, sənə sağalmaq imkanı verən Allahın xeyirxahlığı barədə fikirləş”.

Çətinliklərdən doğulan o yaxşını, xeyiri yaddaşında qəbir evinəcən saxla. Onlar gücünün sınağı olar, yeni maneələr qarşısında sənə imkan verir.

* * *

İşiq savaşçısı gündəlik həyatın kiçik möcüzələrinə qarşı diqqətlidir.

Əgər o, gözəl şeyi görməyə qabildirsə, bu, ondan irəli gəlir ki, öz qəlbində gözəllik gəzdirir – ona görə ki, dünya güzgü kimidir, bu güzgüdə hər kəs öz əksini görür. Savaşçı öz nöqsanlarını yadda saxlaya-saxlaya, öz məhdudluğunu bilə-bilə, hər halda, böhranlı məqamlarda ruh yüksəkliyini saxlamaq üçün mümkün olan hər şeyi eləyir.

Və sonda ətrafdakıların hamısı, sanki, bunun elə olmadığını şahidlik eləsə də, aləm ona kömək göstərməyə çalışır.

* * *

Fikir hazırlanan emalatxanalarda hiss və duyğu zibili yığılır. Bu – keçmiş əzablardır, indi daha heç nəyə yaramır. Bu – nə vaxtsa çox vacib olan, indisə mənasız, əbəs ehtiyat tədbirləridir.

İşiq savaşıçısının da xatirələri var, amma o, faydalını faydasızdan ayırd eləməyi bacarır. Savaşıçı keçmiş sevinclərin və kədərlərin qalığını atmağı bacarır.

“Amma bu, mənim, mənim taleyimin bir hissəsidir axı, – yoldaşı ona deyir. – Nə vaxtsa varlığımın nişanəsi olan hissələrdən niyə ayrılmalıyam ki?”

İşiq savaşıçısı gülümsünür, amma əvvəl duyduqlarını yenidən duymağa cəhd eləmir. O dəyişir və istəyir ki, duyğular onu bu yeni yolda da müşayiət eləsin.

* * *

Savaşıçının ruh düşkünlüyünə qapıldığını görən müəlimi ona deyir:

“Sən kədər dəqiqələrində göründüyü kimi deyilsən. Sən daha böyüksən.

388

Yadına sal, nə qədər adam həmişəlik həyatdan gedib – heç vaxt başa düşməyəcəyimiz səbəblər üzündən – sənə burada qalmaqda davam eləyirsən. Nəyə görə Allah belə ağılagəlməz adamları öz yanına apardı, amma səni aparmadı?

Bu məqamda milyonlarla adam artıq ümitsizliyə qapılıb. Onlar nə inciyir, nə də ağlayırlar; onlar daha heç nə eləmirlər. Onlar baş verənlərə reaksiya göstərmək qabiliyyətlərini itiriblər.

Sənsə – onlara oxşamırsan – kədərlənirsən. Kədər sübut eləyir ki, sənin ruhun ölməyib”.

* * *

Bəzən uzunsürən döyüşün qızgın çağında savaşıçını naməlum ideya ovsunlayır və o, bir an ərzində qələbə qazanır.

Onda da düşünür: “Sərf elədiyim qüvvədən yarıbayarı az qüvvəylə udmaq mümkün olan döyüşü aparmaq üçün niyə bu qədər əziyyət çəkmişəm?”

Doğrudan da, hər hansı məsələ çox sadə görünür – həll olunandan sonra. Və demək olar, güc sərf eləmədən – indi göründüyü kimi – qazanılan böyük uğur gözəgörünməz qalan kiçik qələbələr zəncirində axırıncı həlqədir.

Bu zaman da savaşı baş verənin mənasını dərk eləyib arxayın yatır. Və məqsədə doğru həddən artıq uzun müddət keçdiyinə görə özünü günahlandırmaq əvəzinə, savaşı, axır ki, hər halda, mənzilə çatdığı üçün sevinir.

* * *

Beləliklə, iki cür dua var.

Birincisi – insan Allahdan müəyyən hadisələrin baş verməsini xahiş eləyir, ona neyləmək lazım olduğunu deməyə cəhd göstərir. Külli-İxtiyar sahibinə hərəkət üçün nə vaxt, nə də meydan verilir. Hər birimiz üçün, doğrudan da, lap yaxşı olacağını daha gözəl bilən O isə belə duaya fikir vermir. Dua eləyəndə də belə bir fikir yaranır ki, Allah onun dualarını eşitməyib.

İkincisi – insan hətta Yaradanın hansı yol açdığını dərk eləmədən alın yazısının nə vaxt yerinə yetəcəyini gözləyir.

O, əzabdan və kədərdən qurtarılmasını xahiş eləyir, ədalətli döyüş üçün ruh yüksəkliyi göndərilməsini umur, amma dəqiqəbaşı “Hər şey sənin iradəndən asılıdır” sözlərini təkrarlamayı unutmur.

İşıq savaşı məhz belə dua eləyir.

* * *

Savaşı bilir ki, ən vacib sözlər bütün dillərdə qısadır:

“Hə”.

“Allah”.

“Sevgi”.

Bu sözlər asan söylənən, özüylə nəhəng boş məkanı dolduran sözlərdir.

Amma bir çox adamların söyləməkdə çətinlik çəkdiyələri bir söz də var, o da qısadır.

Bu – “yox” sözüdür.

Kim ki heç vaxt “yox” demir, özünü genişqəbli, hər şeyi anlayan, tərbiyəli sayır, ona görə ki, həmin söz xudbin, ruhsuz, kinli şöhrətə malikdir.

Amma savaşı bu tələyə düşmür. Onun həyatında elə dəqiqələr olur ki, başqalarına “hə” deyəndə, eyni zamanda öz-özünə “hə” demir.

Elə buna görə də əgər ürəyi “yox” deyirsə, dili heç zaman “yox” demir.

* * *

Birincisi: Allah – özünü qurban verməkdir. Biz bu dünyada cəfa çəkirik ki, o dünyada səfa sürək.

İkincisi: kim şənlənir, əylənirsə, – uşaqdır. Gərginlikdə yaşayaq.

Üçüncüsü: başqaları bizə nə lazım olduğunu daha yaxşı bilirlər, ona görə ki, təcrübələri çoxdur.

Dördüncüsü: başqalarını xoşbəxt eləmək – borcumuzdur. Hətta bu, bizdən nəşə çox vacib bir şeydən imtinanı tələb eləyirsə, onları sevindirmək lazımdır.

Beşincisi: zövq-səfa kasasından içmək lazım deyil, ona görə ki, adətkərdə olanıq – kasa isə həmişə əlimizdə olmur.

Altıncısı: bütün cəza və tənbehləri qəbul eləmək lazımdır. Biz günahkarıq.

Yeddincisi: keçirdiyimiz qorxu – həyəcan siqnalıdır. Riskə getməyə.

Heç bir işıq savaşıçısının əməl etməyəcəyi nəsihətlər belədir.

* * *

Cənnətə aparan yolun ortasında çoxlu adam yığışib.

“Burada günahkarların nə işi var?” – puritan¹ soruşur. “Fahişə bayram təntənələrində iştirak eləmək istəyir!” – moralist² qışqırır.

“Xəyanət edən arvadın günahlarını necə bağışlamaq olar – axı o, günah işlədib?” – ictimai dəyərlərin müdafiəçisi xəbər alır.

“Ancaq öz azarı barədə düşünən, hətta gözüünün qaytarılan nuruna görə təşəkkür eləməyən kuru necə sağaltmaq olar?” – tövbə eləmiş günahkar yaxasını cırır.

“Sən qadının sənin saçlarını bahalı yağla yağlamasına müqavimət göstərmədin! Niyə o yağı satıb puluna çörək almadın!” – tərki-dünya adam ayaqlarını yerə döyür.

¹ Puritan – əxlaq məsələlərində mühafizəkar mövqə tutan adam

² Moralist – əxlaqdan dəm vuran adam

İsa Məsih gülümsünür, qapını açıq saxlayır. Işıq savaşaçıları, arxalarınca necə qışqırıb-bağırırsalar da, bu qapıdan içəri girirlər.

* * *

Düşmən müdrikdir.

Elə ilk görüşdəcə özünün ən etibarlı, təsirli silahını – fitnə-fəsadı işə salır. Onu işə salandan sonra artıq güc sərf eləmək lazım gəlmir – əvəzində başqaları hərəkət eləyəcəklər. Ağızdan ehtiyatsız çıxan söz sədaqət aylarını, harmoniya axtarışına sərf olunan illəri məhvə sürükləyə bilər.

Bəzən savaşaçı bu tələyə düşür. O, zərbənin haradan dəydiyini sezmir, yalanı necə təkzib eləməyi bilmir. Fitnə-fəsad müdafiə hüququ vermir, intriqa mühakiməsiz hökm çıxarır.

Onda savaşaçı nəticələriylə bənşib, layiq olmadığı cəzanı qəbul eləyir – ona görə ki, söz qüdrətlidir, bunu o da bilir. Amma savaşaçı dinməz-söyləməz əzab çəkir, heç vaxt düşməni onun öz silahıyla vurmur.

Işıq savaşaçısı qorxaq deyil.

* * *

“Axmağa yüz ağıl ver, xeyri yoxdur – ona yalnız sənin ağılın lazım gələcək” – ərəb məsəlində belə deyilir.

Savaşaçı öz bağını sala-sala görür ki, qonşusu onun işinə göz qoyur, məsləhət verməkdən – əməli necə əkməli, fikri necə qazıb çıxarmalı, qazanılanı necə suvarmalı – ötrü alışıb-yanır.

Əgər savaşaçı bu məsləhətlərə qulaq assa, onda axır-axırda başqa işlə məşğul olacaq, indi saldığı bağ qonşu ideyalarının ifadəçisinə çevriləcək.

Amma əsl işıq savaşaçısı bilir ki, hər bir bağın öz sirri var, yalnız bağbanın səbirli əlləri bu sirri açmağa qadirdir. Elə buna görə də o, özünün bütün niyyətini, diqqətini günəşə, yağışa, ilin fəsillərinə yönəldir.

Ona görə ki, savaşaçıya məlumdur – özgə bağıyla həddən artıq çox məşğul olan axmaq öz bağının qayğısını çəkə bilməz.

* * *

Mübarizəyə açıq gözlə girmək lazımdır. Yanında etibar elədiyın kəslərin olması gərəkdir.

Bəzən böyür-böyürə döyüşdüyü yoldaşı işıq savaşı-nın düşməni olur.

Bu, bütün başqa fikirlərdən əvvəl nifrət doğurur; amma o bilir ki, nifrətin kor elədiyı savaşıçı uçuruma düşməyə, döyüşdə məhv olmağa məhkumdur.

Onda indiki düşməni hələ silahdaşı olduđu vaxtlarda gördüyü bütün yaxşı işləri və xeyirxahlıqları yanında saxlamağa çalışır. Onu bu qədər kəskin dəyişikliyə nəyin gətirib çıxardığını, hansı qəlb yaralarının yığıla-yığıla, hər birini gücləndirə-gücləndirə buna şərait yaratdığını anlamağa çalışır. Dialoqu yarımçıq qoymağa hər birini nə məcbur elədiyini başa düşməyə çalışır.

Tamam axmaq adamlar olmadığı kimi, kamil adamlar da yoxdur. Yeni düşmənin peyda olduğunu biləndə savaşıçı bax bunlar barədə düşünür.

* * *

İşiq savaşıçı bilir ki, məqsəd vasitəyə haqq qazandırmır.

Ona görə ki, məqsəd, ümumiyyətlə, yoxdur – yalnız vasitə var. Həyat onu dərk olunmamışdan öyrənilməmişə doğru aparır. Mövcudluğun hər anı bu mühüm sirrə bürünüb: savaşıçı hara getdiyini bilmədiyı kimi, haradan gəldiyini də bilmir.

Amma o, bura təsadüfən gəlməyib. Onun qəlbi də gözlənilmədən yeni təəssüratların əsiri olaraq bayram eləyir. Ara-sıra qorxu da keçirir, amma bu, savaşıçı üçün adi bir şeydir.

Əgər savaşıçı özünün bütün niyyətlərini istisnasız məqsədə çatmağa yönəldirsə, o, yolunda peyda olan işarələrin içinə getmək qabiliyyətinə malik olacaq. Əgər o, bütün diqqətini yalnız bir sual üzərində cəmləşdirəcəksə, onda cavabları itirəcək – axı o cavablar lap yaxındadır.

Elə buna görə də savaşıçı özünü ali qüvvəyə etibar eləyir.

* * *

İşıq savaşçısı bilir ki, “ardıcillıq” mövcuddur.

O, dəfələrlə görüb: insan özünü ona cavab verməyə cəsarəti çatmayanlarla lazımi tərzdə aparmır. O isə üzə çıxan qorxaqlıqdan utanıb qəzəbini daha zəif olanın üstünə tökür, o da öz növbəsində cavab verməməklə canını qurtarır – beləliklə, bədbəxtlik əsl axınla kandanandan-kandara axır. Öz qəddarlığının nəticələrini qabaqcadan görmək xoşbəxtliyi heç kəsə nəsis olmayıb.

Elə ona görə də savaşçı qılıncını işə salanda belə, ehtiyatlı davranır, yalnız özünə layiq düşməni qəbul eləyir. Əgər savaşçını qəzəb çulğalayırsa, o, yumruğunu qayaya çırpıb öz əlini yaralayır.

Əli atasının məğlubiyəti üzündən fəlakətə düşər olan uşağın əli kimi sağalacaq, çapıq ömrünün axırınacan qalacaq.

* * *

Başqa yerə köçmək üçün əmr verilib – savaşçı da yol getdiyi müddətdə dostlaşdığı adamların hamısını görür. O, bəzilərinə sualtı məbədin zənglərinin necə çalındığını eşitmək öyrədib, başqalarıyla tonqal başında oturub cürbəcür şeylər danışır.

Onun qəlbi kədərlə doludur, amma savaşçı bilir ki, qılıncı müqəddəs sayılır, mübarizəsini həsr elədiyi onun hökmünə tabe olmalıdır.

Onda da işıq savaşçısı yol yoldaşlarına minnətdarlığını bildirir, dərindən nəfəs alır, özüylə keçdiyi yol kəsiyinin unudulmaz xatirələrini apararaq daha da irəli gedir.

EPILOQ

Qadın susanda artıq gecə idi.

Qadınla oğlan uzun-uzadı təzəcə doğmuş aya baxdılar.

– Mənə danışdığınız ziddiyyətlərlə doludur, – oğlan diləndi.

Qadın qalxdı.

– Əlvida, – dedi. – Sən dənizin dibindən eşidilən zəng səsinin uydurma olmadığını bildin, ancaq həmin səsi yalnız küləyin ulartısı, qayaların fəryadı, palma ağacı yarpaqlarının xışıltısıyla ayrılmaz şəkildə çulğışdığını başa düşəndən sonra eşitdin.

394

İşiq savaşçısı eynilə bu cür bilir: ətrafındakı hər şey – onun qələbələri, onun uğursuzluqları, onun coşqunluqları, onun ümitsizlikləri – Ədalətli Döyüşlə ayrılmaz şəkildə çulğışıb. Savaşçı da lazımı məqamda lazımı strategiyadan istifadə eləməyi öyrənir. Savaşçının ardıcıl, məntiqli olmağa ehtiyacı yoxdur, ona görə ki, öz ziddiyyətləriylə yaşamağı öyrənib.

– Siz kimsiniz? – oğlan soruşdu.

Amma qadın ondan aralanıb artıq suyun üzəriylə təzə doğan ayın bərq vurduğu yerə gedirdi.

ŞEYTAN VƏ SENYORİTA PRİM

(roman)

ŞEYTAN VƏ SENYORİTA PRİM

(roman)

MÜƏLLİFDƏN

396

Bölünmə haqqındakı ilk rəvayət qədim İranda olub. Bu rəvayətə görə, zaman allahı Kainatı yaradandan sonra görüb ki, ətrafa hakim kəsilən harmoniyaya baxmayaraq, nəse çox mühüm bir şey – bütün bu gözəlliklərdən birlikdə həzz almaq üçün yol yoldaşı çatışmır.

Allah min il oğlu olması üçün dua eləyir. Tarix bütün dünyanın yeganə qüdrətli hökmdarının kimə müraciət eləyə biləcəyinin üzərindən sükutla keçir. Bununla belə, o dua eləyir və budur, onun duası eşidilir.

Lakin tezliklə arzusuna nail olacağını başa düşən allah bəzən elədiyi işdən peşman olur, çünki səbatsız tarazlığın pozulacağını başa düşür. Amma çox gec idi: onun bətnində gəzdirdiyi övlad artıq bu dünyanın yolunda idi. Allah yalnız göz yaşları içində onun iki yerə bölünməsinə dua eləyə bilir.

Əgər bu əfsanəyə inansaq, vaxtında allahın əkiz uşağı olur: onun dua elədiyi vaxta görə Xeyir (Hörmüz), peşmançılıq keçirdiyi vaxta görə Şər (Əhrimən).

Həyəcanlanmış allah əlindən gələn hər şeyi eləyir ki, dünyaya birinci olaraq Əhriməni saxlayacaq və cilovlayacaq, qardaşını kainata bəlalar gətirməyə qoymayacaq Hörmüz gəlsin. Lakin məlum olduğu kimi, şər cəld və hiyləgər idi, buna görə də doğumun əsas anında o, Hörmüzü qabaqlaya bilir və birinci olaraq ulduzların işığını görür.

Kədərlənmiş allah Hörmüzə müttəfiqlər vermək qərarına gəlir və insan cinsini yaradır ki, Şər-Əhrimənə üstün gəlməyə və dünyanı idarə eləməyə imkan verməmək üçün onunla yanaşı döyüşsünlər.

Fars əfsanəsinə görə, insan tayfası Xeyirin müttəfiqi kimi yaradılıb və ənənəyə sadıq qalaraq, hər halda, qələbə qazanacaqlar. Uzun əsrlərdən sonra başqa bir əfsanə yaranır və biz bu əfsanədən insanın Şərin əlində vasitə kimi yaradıldığını öyrənirik.

Zənn eləyirəm ki, oxucuların çoxu söhbətin nədən getdiyini bilir: cənnət bağında kişi və qadın yalnız təsvür edilməsi mümkün olan hər şeydən ləzzət alırlar. Onlar üçün yalnız və yalnız yeganə bir qadağa var. Qüdrətli Allah onlara deyir: “Xeyir və şər ağacının meyvəsindən yemirsən...” (Varlıq kitabından, 2:17)

Amma günlərin birində ilan gəlir, and içir ki, bu meyvə cənnətin özündən daha vacibdir və buna görə də ər-arvad ondan yeməlidirlər. Qadın əvvəlcə imtina eləyir, deyir: Allah itaətsizlik üçün ölümə hədələyib, lakin ilan deyir: heç nə olmayacaq. Tamam əksinə, onlar Xeyir və Şərin meyvəsindən dadandan sonra Allaha bərabər olacaqlar.

Həvvanı inandırmaq olur, o, qadağan olunmuş meyvənin dadına baxır və bir hissəsini də Adəmə verir. Bu andan etibarən də cənnətin tarazlığı pozulur, ər-arvad oradan qovulur və lənətlənir. Lakin bu zaman Allah ilanın haqlı olduğunu tamamilə etiraf eləyən müəmmalı bir cümlə işlədir: “Bax, Adəm xeyirin və şərin nə olduğunu biləndən sonra bizlərdən biri kimi oldu”.

Belə olan halda (eynən özü yer üzünün hökmdarı və külli-ixtiyar sahibi olan zaman allahıyla bağlı olan əfsanədə olduğu kimi) Tövrat və İncil də yeganə Allahın kimlə danışdığına və əgər yeganədirsə, nəyə görə “bizlərdən biri” ifadəsini işlətdiyinə aydınlıq gətirmir.

Nə olmuş olsa belə, insan nəslə yaranışından üzü bəri hərəkət eləməyə və əks tərəflər arasında əbədi bölünməyə məhkum olunub.

Buenos-Ayres, 2000

*“Və təzə başlayanlardan birisi
Ondan soruşdu: xoşbəxtlik müəllimi!
Əbədi həyatı irsən almaq üçün
mən neyləməliyəm?
İsa ona dedi:
nəyə görə sən Məni xoşbəxt adlandırırsan?
Allahdan başqa heç kim xoşbəxt deyil”.*

(Lukanın İncili, 18: 18-19.)

398

Artıq on beş ildi qoca Berta hər gün evdən çıxır, qapının ağzında otururdu. Viskosun sakinləri yaşlı adamlarda, adətən, belə olduğunu bilirdilər: onlar keçən günlər haqda düşünür, gəncliklərini xatırlayır, demək olar, daha məxsus olmadıqları bu dünyaya tamaşa eləyir, söhbətləşməyə qonşulardan kimisə axtarırlar.

Bertanın isə qapının ağzında oturmağa başqa səbəbləri var idi. Həmin səhər o, dik yamacı qalxaraq bu qəsəbədəki yeganə hotelə doğru ağır addımlarla gedən naməlum adamı görəndən sonra gözləməklə məqsədinə çatdığını başa düşdü. Dəfələrlə qadın onu özü üçün təsəvvür eləmişdi, amma o, tamam başqa cür idi: nimdaş paltardaydı, amma tamam da cındır içində olduğunu demək olmazdı, yorğun görünürdü, üzünü qırxmamışdı.

Və onu şeytan müşayiət eləyirdi.

“Ərim haqlı imiş, – qadın düşündü. – Mən burada oturmasaydım, heç kim heç nədən şübhələnməzdi”.

Berta yaşı təyin eləməyi elə də bacarmırdı, amma yeni gələnin qırx-əlli yaşı olduğunu təxmin elədi. “Gənccdir”, – qadın düşündü və onun düşüncələrinin mənasını yalnız onun yaşına gəlib çatanlar başa düşə bilərdi. Qadın özündən soruşdu, o, bizlərdə çoxmu qalacaq və cavab verməyə çətinlik çəkərək, hər halda, belə qərara gəldi: bir halda ki cəmisi balaca bir çamadanı var, çox qalmayacaq. Çox ehtimal ki, gecələyəcək və səhərisi çıxıb gedəcək, Bertaya məlum, həm də maraqlı olmayan yoluna davam eləyəcəkdi.

Hər halda, onu gözləyərək evinin kənarında keçirdiyi illər boşa getmədi, çünki bu zaman ərzində ətraf dağların gözəlliyini duya bildi, əvvəllər isə adi bir səbəbdən, burada doğulduğundan və bu mənzərələrə alışdığından bu gözəlliyi duya bilməmişdi.

Gələn adam isə gözlənilmədiyi kimi hotelə girdi. Berta düşündü ki, keşişə bu arzu olunmayan qonaq haqda danışsınmı, amma deməməyi qərara aldı: keşiş ona qulaq asmayacaq, qarının aqlını itirdiyini zənn eləyəcəkdi.

Neyləməli, belə olan halda sonra nə olacağını gözləmək qalırdı. Axı şeytana fəlakət törətmək üçün çox vaxt lazım gəlmir, tufanlar, uçqunlar, qasırğalar bir göz qırpmında iki yüz il əvvəl əkilmiş ağacları yerə sərir. Bu zaman qarının aqlına gəldi ki, vəziyyət elə də dəyişmədiyinə görə o, bu dəqiqə Viskosa daxil olan şəri tanıdı, şeytan gəlir və gedir, onun gəlişilə də hökmən kiminsə zərər çəkməsi vacib deyil. Şeytanlar həmişə yer üzündə dolaşırlar, bəzən elə-belə, sadəcə, yer üzündə nələr baş verdiyini öyrənmək üçün, bəzənsə bu və ya başqa qəlbi sınağa çəkmək üçün, amma bu zaman onlar dəyişkən olur və heç bir məntiq olmadan qərar qəbul eləyir, layiqli rəqiblə əlbəyaxadan aldıkları yeganə istəyə tabe olurlar. Berta Viskosda xüsusi ilə maraqlı və ya diqqətəlayiq bir şey olmadığını zənn eləyirdi və bir gündən artıq müddətə qəsəbə kiminsə diqqətini cəlb eləyə bilməzdi, o ki qala qaranlıqlar knyazı ola.

Qadın düşüncələrinə başqa istiqamət verməyə cəhd elədi, amma bayaqkı naməlum adam heç cür xəyalından getmirdi. Lap təzəlikcə aydın və təmiz olan göy isə qaralmağa başlamışdı.

“Burada qəribə nə var, – Berta düşündü. – İlin bu vaxtında həmişə belə olur”. Sırf təsadüf idi, naməlum adamla heç bir əlaqəsi ola bilməzdi.

Bu zaman o, uzaqdan ildırım gurultusu eşitdi, arxasınca ildırım daha üç dəfə çaxdı. Bir tərəfdən bu, yağış yağacağından xəbər verirdi, amma digər tərəfdən, xüsusilə də Viskosda yayılan rəvayətə görə, bunu belə də yozmaq olar ki, bu, adamların onun varlığına etinasızlığından qəzəblənmiş Allahın səsiydi.

“Yəqin, mən nəse eləməliyəm. Axı hər halda, mən kimi gözləyirdimsə, elə indicə gəldi”.

Qadın bir neçə dəqiqə ətrafında baş verənlərə baxdı və qulaq verdi, daha ildırım çaxmasa da, qara buludlar getdikcə qəsəbəyə yaxınlaşırdı. Berta keçmiş katolik olmasına baxmayaraq, xeyirxah bir qadın kimi, ümumiyyətlə, hər cür, xüsusilə də yerli, kökləri çox qədim vaxtlardan Viskos şəhərinin yarandığı kelt sivilizasiyasına gedib çıxan xurafatı və mövhumatı süpürüb bir tərəfə atmışdı.

“İldırım – yalnız təbiət hadisəsidir. Əgər Allah adamlara müraciət eləmək fikrinə düşsəydi, daha sadə üsul tapardı”.

O, bu haqda düşünəndə yenidən, həm də bu dəfə lap yaxınlıqda ildırım çaxdı. Berta ayağa qalxdı, stulunu götürdü və yağışda islanmasın deyə evə girdi, amma onun ürəyi səbəbini müəyyən eləyə bilmədiyi tutqun bir qorxudan sıxıldı.

“Axı mən neyləməliyəm?”

400

Qadın yenidən naməlum adamın onların qəsəbəsini tezliklə tərk eləməsini arzuladı, o, özünə, Viskosa, başlıcası isə əgər ehtiyac yaranarsa, heç şübhəsiz, arxa və dayaq üçün hansısa cavan birisini seçən Hakimi-Mütləqə kömək eləmək üçün olduqca qocaydı. Bütün bunlar mənasız sərəməlmələr idi, onun əri bıkarçılıqdan ona vaxtı qısaltmağa kömək eləmək üçün ağına gələn şeylər düşünüb tapırdı.

Lakin o, şeytani gördü və buna onun zərrəcə də şübhəsi yox idi.

Yolçu paltarını geymiş, insan cildinə girmiş şeytani.

* * *

Hotelin yerləşdiyi evdə ərzaq dükkanı, yerli yeməklərin verildiyi restoran və Viskos sakinlərinin hava haqqında, indiki cavanların kənd həyatına qətiyyətlə maraq göstərmədikləri haqqında söhbət eləməyə gəldikləri bar da var idi. “Doqquz ay qış, yerdə qalan üç ay da katorqa” – onlar yalnız doxsan gündə yer şumlamaq, toxum səpmək, məhsulu yetişdirmək və yığmaq, otu biçmək və tayaya vurmaq, qoyunları qırmaq mümkün olduğuna görə belə deyirdilər.

Bütün yerli sakinlər artıq olmayan dünyada yaşadıklarını bilirdilər, amma bu zaman onlar neçə əsrlərlə bu

dağlarda məskən salmış çobanların və əkinçilərin sonuncu nəslə olduqları ilə inadla barışmaq istəmirdilər. Gec-tez bölgəyə maşınlar gələcək, mal-heyvanı xüsusi qaydada yemləyərək buradan uzaqlara aparacaq və hansısa iri xarici şirkət qəsəbəni alıb, buraları dağ xizəyi kurortuna çevirəcək.

Bütün ətrafdakı qəsəbələrin aqibəti belə olmuşdu, yalnız Viskos müqavimət göstərirdi. Yəqin, məsələ ondaydı ki, onlarda keçmişlər və nə vaxtsa burada yaşamış, sona qədər müqavimət göstərməyin nə qədər vacib olduğunu onların beyninə yeritməmiş öz əcdadlarının xatirəsi qarşısında borc hissi güclü idi.

Gəlmə adam diqqətlə qeydiyyat və rəqəsinə oxudu, onu necə dolduracağını təsəvvür elədi. Təxmininə görə, yerli adamlar onun hansısa Cənubi Amerika ölkəsindən gəldiyini güman eləyirdilər, buna görə də "Argentina" yazmağı qərara aldı, Argentinanın futbol üzrə yığma komandası çox xoşuna gəlirdi. Cənubi Amerikada hörmət əlaməti olaraq küçə və meydanlara qonşu dövlətlərin adlarının verilməsini xatırlayaraq, "ev ünvanı" sütununda "Kolumbiya küçəsi" yazdı. Adını isə keçən əsrdə yaşamış bir məşhur terrorçudan borc götürdü.

Onun gəlişindən heç iki saat keçməmiş Viskosun 281 sakinindən hər biri qəsəbələrinə Argentinada doğulan, Buenos-Ayresdə, Kolumbiya küçəsində yaşayan Karlos adlı bir əcnəbinin gəldiyindən xəbər tutdular. Balaca qəsəbələrin üstünlüyü də bundadır: sənin tərəfindən heç bir təşəbbüs olmadan haqqındakı hər şey hamıya məlum olur.

Yeri gəlmişkən, yeni gələnin niyyəti də elə buna əsaslanmışdı.

O, öz otağına qalxdı, çamadanını açdı, oradan paltarlarının hansısına, üzqırxanı, ehtiyat başmaqalarını, soyuğa qarşı müqavimət yaradan vitaminləri, öz qeydlərini yazdığı qalın dəftərini və hər biri iki kilo olan on bir qızıl külçəsini çıxartdı. Gərginlikdən və ağır yükü bura qaldırıldığından hədsiz yorulan o, Viskosun 281 sakinindən hər birinə etibar eləmək mümkün olduğunu bilsə də, qapının ağzına stul söykədi, yatağına girdi və dərhal da yatdı.

Səhər isə qəhvə içdi, paltarlarını yusunlar deyər qapıçıya verdi, qızıl külçələrini yenidən çamadanına qoydu və

kəndin şərqində yüksələn dağa doğru yollandı. Yolda yalnız bir yerli sakini gördü: qapı ağzında oturmuş hansısa qarı onu maraqlı baxışları ilə süzürdü.

O, meşənin dərinliyinə girdi, qulaqları gəmiricilərin və quşların, yarpaqları tökülmüş budaqları titrədən küləyin səsinə alışana kimi gözlədi. Bu yerlərdə kiminsə onu hiss olunmadan izləyə biləcəyini başa düşürdü və az qala, bir saatı hərəkətsiz və boş-bıkar halda keçirdi.

İşdir, kimsə onu izləyirdisə də, onun qonşularına danışmağa heç bir şey öyrənmə bilmədən artıq çıxıb getdiyinə əmin olandan sonra əcnəbi “Y” hərfini xatırladan sıldırım qaya parçasının altında çala qazdı və külçələrdən birini orada gizlətdi. Yamacla bir az da qalxdı, özünü təbiəti seyr edən kimi göstərərək daha bir saat oturdu və başqa bir qaya parçası gördü, bu qaya isə qartala oxşayırdı. Daha bir çala qazdı və yerdə qalan on külçəni də bu çalada basdırdı.

402

Geri qayıdarkən onu ilk görən çayın sahilində oturub kitab oxuyan qız oldu, bu yerlərdə buzlar əriməyə başlayanda çoxlu belə çay əmələ gəlirdi. Onun gəldiyini hiss edən qız başını qaldırdı, amma dərhal da yenidən oxumağa davam elədi, heç şübhəsiz, anası öz vaxtında ona naməlum adamlarla danışmağa ehtiyac olmadığını öyrətmişdi.

Lakin nəyə görə yad yerlərə gəlmiş naməlum adam yerli sakinlərlə dostluq münasibətləri yaratmasın? Buna onların haqqı var və buna görə də yaxına gələrək dedi:

– Hər vaxtınız xeyir. İndi istilik fəsilə uyğun olmur.

Qız dinməzəcə başını tərpətdi.

– Mən sizə nəşə göstərmək istərdim, – naməlum adam inadla davam elədi.

Qız tərbiyə görmüş birisi kimi kitabı qatladı, əlini ona uzatdı və özünü təqdim elədi:

– Mənim adım Şantaldir. Gecələr sizin qaldığınız hotelin barında işləyirəm. Siz şam eləmədiyinizə görə mən hələ bir təəccübləndim, axı hotel təkçə otaqların verilməsinə görə yox, həm də müştərilərin istifadə elədikləri digər şeylərə görə də gəlir götürür. Siz Karlossunuz, Argentinadan gəlibsiz, Kolumbiya küçəsində yaşayırsınız, bütün şəhər artıq bu haqda bilir, çünki kim ki ov mövsümündə bura gəlir, bütün ümumi maraqları öz üzərinə çəkir. Əllyaşlı,

çalsaqqallı, dünyagörmüş və başına çoxlu iş gəlmiş. Sizin dövətinizə gələndə isə... Sağ olun, əlbəttə, amma Viskosun ətraflarını mən beş barmağım kimi tanıyıram, beləliklə, daha doğrusu, mən sizə elə şeylər göstərə bilərəm, siz heç vaxt eləsini görməyibsiniz. Amma deyəsən, siz çox məşğulsunuz.

– Mənim 52 yaşım var və adım da Karlos deyil, qeydiyyat vərəqəsində nə yazılıbsa, hamısı yalandı.

Şantal nə cavab verəcəyini bilməyib özünü itirdi. Əcnəbi isə davam elədi:

– Mən sizə heç də Viskosun diqqətəlayiq yerlərini yox, elə şey göstərmək istəyirəm ki, ömrünüz boyu eləsini görməyibsiniz.

Şantal dəfələrlə qızların naməlum adamlarla birlikdə meşənin dərinliklərinə getdiyi və sonra isə izsiz-soraqsız yoxa çıxdıqları haqda oxumuşdu. Bir anlığa qızın varlığını qorxu bürüdü, amma dərhal da macərəyə olan həvəslə əvəz olunaraq yoxa çıxdı. Sonra da bu adam heç vaxt səfeh iş görmək fikrinə düşməzdi: qız ona elə indicə haqqındakı məlumatlar həqiqətəuyğun olmasa da, bütün Viskosun onun haqqında bildiyini demişdi.

– Bəs siz kimsiniz? – qız soruşdu. – Əgər siz indi mənə həqiqəti dedinizsə, axı mən polisə sizin özünü təqdim elədiyiniz həmin adam olmadığınızı haqda məlumat verə bilərəm. Məgər bu, sizə məlum deyil?

– Sənin bütün suallarına cavab verəcəyimə söz verərəm, amma əvvəlcə mənimlə gedək. Uzağa getməyəcəyik, cəmisə beşdəqiqəlik yoldur.

Şantal kitabı örtüdü, dərindən köks ötürdü və qəlbində qorxu hissini həyəcanlı gözlənti ilə çulğaşdığını hiss elədi. Sonra ayağa qalxdı və yeri gəlmişkən, ona növbəti məyusluğun üz verəcəyinə şübhə eləmədən naməlum adamın arxasınca addımladı; artıq belə olmuşdu və hər dəfə də tezliklə yerinə yetirilməsi mümkün olmayan məhəbbət haqqdakı arzuya çevrilən, çox ümidlər verən görüşlərdən başlamışdı.

Əcnəbi isə bu zaman onu “Y” hərfini xatırladan qaya parçasının yanına aparıb, Şantala təzəlikcə qazılmış torpaq təpəciyini göstərdi və xahiş elədi ki, qız baxıb görsün orada nə basdırılıb.

– Palçığa bataram, – Şantal dedi. – Əllərimi də batıram, paltarımı da.

Əcnəbi yerdən bir budaq seçib götürdü, budağı sındırdı və onu Şantala uzatdı. Qız heyrətləndi, amma mübahisə eləmədən o nə deyirsə eləməyi qərara alaraq qazmağa başladı.

Beş dəqiqədən sonra onun qarşısında torpaq yapışmış sarıtəhər külçə göründü.

– Qızıla oxşayır, – qız dedi.

– Oxşayır yox, elə qızıldır. Mənim qızılım. Lütfən, onu basdırın.

Şantal deyilənə əməl elədi. Əcnəbi onu digər çalanın yanına apardı. Qız yenidən qazmağa başladı və bu dəfə heyrətləndi: burada nə qədər qızıl var idi!

– Bunlar da qızıldır. Həm də mənim qızıllarımdır.

404

Şantal çalanı torpaqla doldurmağa hazırlaşdı, lakin əcnəbi ondan xahiş elədi ki, hər şey necədirsə, qoy elə də qalsın. Sonra o, daşın üzərində oturdu, siqaret çəkdi və baxışlarını uzaqlara dikdi.

– Siz nəyə görə bunu mənə göstərdiniz? – Şantal soruşdu.

O dinmirdi.

– Siz kimsiniz? Viskosda nə işiniz var? Nəyə görə qızılı mənə göstərdiniz? Məgər siz başa düşmürsünüzümü, mən hamıya bu dağın ətəyində nə basdığını haqda danışa bilərəm?

– Birdən-birə olduqca çox sual verdiniz, – əcnəbi, sanki, Şantalın burada olduğunu hiss eləmiş kimi baxışlarını dağdan çəkmədən cavab verdi. – Amma hamıya danışmaq məsələsinə gələndə... mənə elə bu lazımdır.

– Axı siz əgər mən bura gələrəmsə, bütün suallara cavab verəcəyinizi vəd elədiniz.

– Hər şeydən əvvəl vədlərə inanmaq lazım deyil. Yer üzündə vədlər elə çoxdur – var-dövlət vəd eləyirlər, qəlbinə nicat verəcəklərini, ölənə qədər sevəcəklərini vəd eləyirlər. Nə istəsələr vəd verməkdə özlərini haqlı hesab eləyən adamlar var. Elə adamlar da var ki, onlar hər hansı bir vəd olursa olsun, inanmağa hazırdırlar, tək bu vədlər onlara başqa, yaxşı qismətə zəmanət versin. Sən o adamlara məxsussan. Vəd verib vədini yerinə yetirmə-

yənlər sonda aciz və gərəksiz adam olurlar. Hər şeyə inanan, dərhal da vəddən yarışan sadələvh adamlarla da belə olur.

O bilərəkdən hər şeyi mürəkkəbləşdirirdi, çünki öz şəxsi həyatı haqda, onun taleyini dəyişən həmin gecə haqqında, qəbul elədiyi yalan haqqında – çünki doğrunu qəbul eləmək mümkün deyildi – söhbət eləyirdi. Əgər sözlərinin mənasının Şantala çatmasını istəyirdisə, onunla onun öz dilində danışmalıydı.

Lakin qız, az qala, hər şeyi başa düşdü. Əcnəbi bu yaşda olan hər bir kişi kimi, yaqın, yalnız cavan qızla yatmaq haqda düşünürdü. Hər bir insan məxluqu kimi o da pulla hər şeyi almağın mümkün olduğuna əmin idi. Hər bir gəlmə kimi o da əyalət qızlarının o qədər sadələvh və təcrübəsiz olduqlarını və real səslənən, ya da təsəvvür elədikləri hər bir təkliflə razılaşaçaqlarını zənn eləyirdi – heç olmasa, ona görə ki, bu təkliflərin onları nə vaxtsa bu ucqarlardan qurtaracağını düşünürdülər.

O, qızı belə sadə və kobud şəkildə başdan çıxartmağa cəhd eləyən nə birinci, təəssüf ki, nə də axırıncı kişi deyildi. Şantalı yalnız bir şey həyəcanlandırırdı: o olduqca çox qızıl təklif eləyirdi; qız heç vaxt belə dəyəərə malik olduğunu bilmirdi və bu eyni zamanda ona həm ləzzət verir, həm də onda qorxu yaradırdı.

– Mən uşaq deyiləm ki, vədlərə inanam, – qız vaxt qazanmaq istəyərək cavab verdi.

– Bununla belə, inandın və hələ də inanırsan.

– Siz səhv eləyirsiniz, mən cənnətdə yaşadığımı bilirəm, mən Tövrət və İncili oxumuşam və nəyi varsa, ona qane olmayan Həvvanın səhvini təkrar eləməgəm.

Anlaşılan bu idi ki, qız yalan danışırdı və əcnəbinin ona olan marağını itirərək çıxıb gedəcəyindən qorxaraq, qəlbinin dərinliklərində artıq həyəcanlanmağa başlamışdı. Əslində isə o özü belə strateji yer seçərək, meşədə bu görüşü təşkil eləyib əcnəbini aldadıb tora salmaq istəmişdi: belə ki, geri qayıdarkən əcnəbi ondan ayrılı bilməzdi, danışmağa, vədlər eşitməyə birisi olacaqdı, sonra isə bir-birinin ardınca bir neçə gün yeni məhəbbətin gələcəyi, doğulduğu vadini həmişəlik tərk eləyəcəyi arzusuyla yaşayacaqdı. Ürəyinə vurulan çoxlu yaraya baxmayaraq, Şantal bütün

həyatı boyu sevəcəyi adamla qarşılaşacağına inanırdı. Bir vaxtlar olmuşdu ki, o, bunun ona lazım olan həmin adam olmadığını düşünərək, əlinə düşən fürsətdən imtina eləmişdi, amma indi isə vaxtın olduqca sürətli, əvvəl olduğundan sürətli keçdiyini hiss edirdi və heç nəyə baxmadan qarşısına çıxan elə ilk adamla da Viskosu tərk eləməyə hazır idi. Şantal onu sevəcəyinə tamamilə əmin idi, hər halda, məhəbbət və çoxlu bunun kimi hisslərin həlli üçün zamana ehtiyac var idi.

Əcnəbinin səsi onu düşüncələrdən ayırdı:

– Bax mən başa düşmək istəyirəm, biz harada yaşayıyıq: cənnətdə, ya cəhənnəmdə?

Tələ bağlandı.

– Cənnətdə. Amma hətta cənnət də, hər halda, adamı təngə gətirir.

406

Bu, sınaq şarı idi. Şantalın dediklərini, əslində, bu cür başa düşmək lazım idi: “Mən subayam, mən razıyam”. O isə indi soruşmalıydı: “Səni də mi cənnət təngə gətirib?”

– Səni də mi cənnət təngə gətirib? – əcnəbi soruşdu.

İndi özünü ehtiyatlı aparmalıydı, nə tələsməli, nə də ovu ürəkütməliydi.

– Özüm də bilmirəm. Bəzən təngə gətirdiyini hiss edirəm, amma bəzənsə mənə elə gəlir ki, qismətim burada yaşamaqdır və Viskosdan uzaqlarda, sadəcə, qala bilmərəm.

Sonrakı addım özünü tam etinasız göstərmək idi.

– Hə, yaxşı, bir halda ki, bu qızıl haqda siz mənə heç nə demək istəmirsiniz, onda xoş gəzinti üçün sağ olun. Öz sahilimə gedib kitabımı oxuyum. Sağ olun.

– Bir dəqiqə!

Aha!

– Aydın məsələdir ki, mən sizə bu qızılın nədən ötrü olduğunu izah etmək istəyirəm, yoxsa sizi bura niyə gətirirdim?

Seks, pul, hakimiyyət, boş vədlər, – o, belə də bilirdi! Lakin Şantal özünü elə göstərdi ki, guya, çox mühüm bir izahat eşidəcəyini gözləyir; kişilər öz üstünlüklərini hiss edərək hansısa qərribə həzz alma üsülü kəşf eləyirlər, halbuki əksər hallarda onların neyləmək istədikləri qabaqcadan məlum olur.

– Siz, yəqin, həyata bələd olan çox təcrübəli insansınız və mənə də çox şey öyrədə bilərsiniz.

Bax belə də lazımdır! Mühüm qayda lazım olan anda qorxutmamaqdır, yüngülcə ipi boşaldır, saçını sığallayır-san.

– Bax yalnız sizin qəribə adətiniz var, ən sadə suala cavab vermək əvəzinə, vədlər haqqında, ya da bizim hamımızın necə yaşaması haqda uzun nəsihətnaməyə başlayırsınız. Mən böyük məmnuniyyətlə qalaram, əgər siz yalnız mənim əvvəldən soruşduğum suala cavab versəniz: siz kimsiniz və burada neyləyirsiniz?

Bu dəqiqəyə qədər dağları seyr eləyən əcnəbi indi baxışlarını qıza dikdi. O, insan nəslinin müxtəlif nümayəndələri ilə o qədər işlər görmüşdü ki, indi böyük bir ehtimalla qızın nə düşündüyünü deyə bilərdi. Şantal, yəqin, təxminən hesab eləyir ki, o, öz var-dövlətini qızı heyretləndirmək üçün ona göstərib, necə ki qız öz gəncliyi və etinasızlığı ilə ona təsir etmək istəyirdi.

– Mən kiməm? Hə, deyək ki, artıq çoxdan bir həqiqəti axtaran adamam, nəzəri cəhətdən mən onu müəyyən eləmişəm, amma təcrübədə bircə dəfə də sınaqdan keçirtməmişəm.

– Bu, nə həqiqətdir belə?

– İnsanın təbiəti haqqındadır. Mən kəşf elədim ki, bizim əlimizə başdan çıxardılma fürsəti düşürsə, hər halda, yolumuzu mütləq azırıq. Hər hansı bir insan məxluqu münasib şəraitdə, heç şübhəsiz, pislik eləməyə meyil göstərir.

– Mənsə hesab eləyirəm...

– Söhbət sənəin nə hesab eləməyindən, ya da mənim nə hesab eləməyimdən və ya bizim nəyə inanmaq istəməyimizdən getmir. Söhbət ondan gedir ki, mənim nəzəriyyəmə doğrudurmu? Sən mənim kim olduğumu bilmək istəyirdin? Mən müəssisə sahibiyəm, çox varlıyam və çox məşhuram, başlanğıcda mənim minlərlə işçim olub, mən zərurət olanda onlara qarşı qəddar, nə vaxt lazımsa, onda da mehriban olmuşam.

“Mən o adamam ki, başqalarının yuxuda belə görə bilmədiklərini ayıqlıqda görmüşəm, hüdudsuz səadət əldə eləmişəm və dünyanı hədsiz dərk eləmişəm. Mən o adamam ki, adi ailə həyatında boğulduğumu zənn eləyərək

cənnətin ləzzətini dadmışam, o adamam ki, tam azadlıq cənnətindən ləzzət alaraq cəhənnəmin nə olduğunu dadmışam. Mən o adamam ki, bütün ömrüm boyu həm şər, həm də xeyir əməllərin sahibi olmuşam və düşünürəm: yer üzündə heç kim varlığın əsl mahiyyətinin nədən ibarət olduğuna aid sualıma mənim kimi cavab verə bilməz. Buna görə də mən buradayam. Və sənin indi məndən nə soruşacağını bilirəm”.

Karıxıb qalan Şantal yenidən ayağının altını möhkəmlətməyin vacib olduğunu hiss elədi.

– Siz gözləyirsiniz ki, mən soruşacağam: “Siz qızılı nəyə görə mənə göstərdiniz?” Əslində isə mən bilmək istəyirəm: məşhur və çoxlu pulu olan sahibkarın bizim Viskosda nə işi var? Əgər o, öz sualına cavab tapmaq istəsə, universitetdə oxuyaraq kitablara baş vurmali və ya hansısa məşhur filosofdan öyrənməlidir.

408

Şantalın fəhmli olması əcnəbinin xoşuna gəldi. Bax onun, yeri gəlmişkən, həmişə olduğu kimi, yenə də düzgün seçim eləməsi çox gözəldir.

– Mən Viskosa planım yetişmək üzrə olduğuna görə gəlmişəm. Mən necəsə teatrda Dyurrenmattanın pyesinə baxmışam, sən, yəqin, belə birisini tanıyırsan?

Bu, təmiz fitnəkarlıq idi, tamamilə aydın idi ki, qızın onun haqqında heç bir məlumatı yoxdur, amma qız, sanki, söhbətin nədən getdiyini çox gözəl bilirmiş kimi yenidən sifətinə etinasız görkəm verdi.

– Hə, sonra, – Şantal yalançı laqeydliklə dedi.

– Bu adamı tanıdığın üçün şadam, amma icazənilə, mən məhz hansı pyesdən söz açdığımı xatırladaram, – cümlələrdəki həyasızlıq çox da nəzərə çarpmasın deyə, amma düşünülmüş və məqsədli şəkildə yalan danışan adama xas olan bir qətiyyətlə o, hər bir sözü diqqətlə seçirdi. – Orada hadisələr balaca bir şəhərcikdə baş verir, ora əvvəllər orada yaşamış hansısa bir qadın gəlir, həm də yalnız gəncliyində onu rədd eləmiş adamı alçaltmaq və məhv eləmək məqsədi ilə gəlir. Onun bütün həyatının, ərə getməsinin, tamamilə varlanmağa can atmasının məğzində yalnız bir arzu dayanır: ilk məhəbbətindən qisas almaq.

“Bax onda mən öz oyunuma başlamığı – bütün dünyadan ayrı yaşayan ucqar bir yerə gəlməyi qərara aldım.

O yerə ki, orada adamlar həyata sevinclə, asudəliklə, şəf-qətlə baxırlar. Gəlīm və elə eləyim ki, onlar göz bəbəyi kimi qoruduqları qadağaları pozsunlar”.

Şantal başını döndərīb dağlara baxmağa başladı. O, əcnəbinin Dürrenmatta adının ona heç nə demədiyini təxmin elədiyini başa düşdü və indi onun qadağalar haq-da soruşacağını qorxu ilə gözləyirdi: qız isə həmişə dindən uzaq olmuşdu və onlar haqda anlayışı belə yox idi.

– Bu qəsəbədə səndən başlayaraq hamı düz adamdır, – əcnəbi davam elədi. – Mən səni tam müstəqil eləyə biləcəm, bu yerlərdən getməyə, bütün yer üzünü gəzməyə imkan yaradacaq, bir sözlə, ucqar balaca qəsəbənin qızlarının arzuladığı hər şeyi sənin üçün əlçatan eləyə biləcəm qızıl külçəsini sənə göstərdim. Qızıl burada qalacaq, sənə qızıl mənə məxsus olsa da, əgər istəsən, onu özünə də götürə bilərsən. Götürəndə isə sən “Oğurlama!” qadağasını pozacaqsan.

Qız onu nəzərdən keçirdi.

– O biri qızıl külçələrinə gələndə isə, bu külçələrin hesabına Viskosun bütün sakinləri ömürlərinin axırına kimi işləmək məcburiyyətindən xilas ola bilərlər, – əcnəbi davam elədi. – Mən qızılın üstünü torpaqlamağı səndən xahiş eləmədim, çünki onu elə yerdə gizlətmək istəyirəm ki, harada gizlətdiyimi təkcə mən biləcəyəm. Mən istəyirəm ki, sən şəhərə qayıdıandan sonra qızılı necə gördüyünü və onu şəhərin sakinlərinə bağıqlamağa hazır olduğumu danışasan. Yalnız bir şərtlə – onlar hətta ağıllarına belə gətirmədikləri bir işi görəcəklər.

– Misal üçün?

– Misal göstərməyəcəyəm, yalnız, sadəcə, deyirəm: mən istəyirəm onlar “Öldürmə!” qadağasını pozsunlar.

– Necə? – Şantal, az qala, qışqıracaqdı.

– Necə ki eşidirsən. Mən onların cinayət törətmələrini istəyirəm.

Bu zaman o, qızın bütün bədəninin gərildiyini hiss elədi və başa düşdü ki, qız onun sözünə sona kimi qulaq asmadan hər an qaçıb gedə bilər. Bütün düşüncülərini qıza çatdırmaq üçün tələsmək lazım gəlirdi.

– Mən onlara bir həftə vaxt verirəm. Əgər həftənin yeddinci gününün sonuna kimi Viskosun sakinlərindən

kimsə – hökmən deyil bu, köməksiz qoca, ya da sağalmaz xəstə, ya da xeyli başağrısı olan ağıldankəm səfeh olsun – öldürülmüş halda aşkar edilərsə, onda mən qızılı şəhərinizə bağışlayacağam və bu qərara gələcəyəm ki, şər bizim hamımızın qəlbinə hakim kəsilib. Əgər sən qızılı oğurlayarsansa, ya da Viskos nəfsi ilə mübarizə apararsa – ya da əksi baş verərsə – yer üzündə pis adamların da, yaxşı adamların da olduğuna məni inandırır və məni çətin vəziyyətdə qoyar, çünki bu, nəticəsi məlum olmayan, ya bu, ya da digər tərəfin qələbə qazandığı mənəvi mübarizəni göstərəcək. Sən ki Allaha, ruhun olduğuna, mələklərlə iblislər arasında döyüş getdiyinə inanırsan?

410

Şantal heç bir cavab vermədi və o, risk elədiyini başa düşdü: vaxtında verilən sual deyildi, qız, sadəcə və sadəcə, arxasını ona çevirib ona davamını danışmağa imkan vermədən, qaçıb gedə bilərdi. Belə ki, istehza eləmək kifayət idi, birbaşa mətləbə keçməyin vaxtı idi.

– Əgər mən Viskosu on bir külçə qızılla tərək edəsi olarsa, bu, o demək olacaq ki, mən nəyə inanırdımsa, hamısı yalan imiş. Mən istəmədiyim cavabı alarsa, ölərəm, çünki dünyada şərin üstün gəldiyinə əmin olduğum və özümün haqlı olduğum həyat mənim üçün daha münasibdir.

“Heç olmasa, bu zaman mən əvvəllər olduğu kimi əzab çəkseydim, amma hamı əzab çəkəndə ağrıya dözmək asan olur. Əgər yalnız bəziləri böyük faciələrlə üzləşməyə məhkum olunublarsa, demək, Yaradanın niyyətində və onun yaratdıqlarında nəsə qaydasınca deyil”.

Şantalın gözləri dolmuşdu, amma bütün gücünü toplayaraq özünü ələ ala bildi:

– Siz bunu nəyə görə düşünürsünüz? Nəyə görə mənim Viskosumu seçibsiniz?

– Məsələ səndə və sənə qəsəbəndə deyil, mən yalnız özüm haqda düşünürəm, bir insanın taleyində bütün insanlığın taleyi cəmlənib. Mən bilmək istəyirəm: biz pisik, ya yaxşıyıq. Əgər yaxşıyıqsa, demək, Allah ədalətlidir və məni bütün əməllərimə görə bağışlayar, məni məhv eləmək istəyəndə arzuladığım pislik üçün, həyatımın ən mühüm anlarında qəbul elədiyim düzgün olmayan qərarlarım üçün və beş dəqiqə bundan əvvəl sənə elədiyim təklifim üçün

məni bağışlayar. Ona görə bağışlayar ki, məni yanlış yola o yönəldib.

“Əgər biz hamımız pisiksə, onda hər şey eləmək mümkündür. Mən heç vaxt səhv addım atmamışam və biz hamımız məhkum olunmuşuq deyə öz dünyəvi həyatımızda nə eləyiriksə, xüsusi əhəmiyyəti yoxdur, çünki axirət əzablarından qurtulmaq nə insanın niyyətlərindən, nə də əməllərindən asılı deyil”.

Şantal qaçıb getməmişdən əvvəl o əlavə eləyə bildi:

– Ola bilər ki, sən mənimlə iş görməməyi qərara alacaqsan. Belə olan halda mən hamıya hər şeyi özüm danışaram, deyərəm ki, sənə Viskosun sakinlərinə kömək eləmək fürsəti verdim, sənsə bundan imtina elədin. Mən özüm sənə təklif elədiyimi onlara təklif eləyərəm. Və onlar kimisə öldürməyi qərara alarlarsa, bu qurban, heç şübhəsiz, sən olacaqsan”.

411

* * *

Viskosun sakinləri tezliklə əcnəbinin adətlərini öyrəndilər: o, tezdən oyanır, bir fincan tünd qəhvə içir və yağışdan azacıq belə ehtiyat eləmədən ətrafdakı dağlara gəzməyə gedirdi. Yağış onun qəsəbəyə gəldiyi ikinci gündən başlayaraq necə yağırırsa, az qala, fasilə vermədən elə də yağır, bəzənsə havadaca dönüb qara çevrilirdi. Əcnəbi heç vaxt nahar eləməirdi və günün ikinci yarısında hotələ qayıdaraq öz otağına çəkilmək və hamının güman elədiyi kimi yatmaq adəti var idi.

Axşamçağı əcnəbi yenidən, amma indi şəhərin kənarına gəzməyə çıxırdı. O, həmişə restorana birinci gəlir, səhv eləmədən, həm də qiymətini əsas götürmədən ən dadlı yeməkləri seçir, ən yaxşı şərabi sifariş verir – ən yaxşı heç də “ən bahalı” anlamına gəlmirdi – sonra siqaret çəkir və bara gedir, orada tədricən bara həmişə gələn hər iki cinsin nümayəndələri ilə dostluq münasibətləri yaradırdı.

Bu yerlər haqqında, Viskosda çox illər bundan əvvəl kimin məskən saldığı haqqında (belə hesab olunurdu ki, nə vaxtsa qəsəbə indikindən dəfələrlə böyük olub və bunu qəsəbənin üç küçəsinin sonundakı bir neçə binanın qalıqları da sübut edirdi), yerli adətlər haqda, torpağı özləri

becərən adamlara xas olan inanclar və xurafat haqda, əkinçiliyin və heyvandarlığın hər cür yeni əlamətləri haqda əhvalatlara qulaq asmaq onun xoşuna gəlirdi.

Onun özü haqqında danışmaq növbəsi gələndə isə təzad başlayırdı: o, nə vaxtsa dənizçi olduğunu deyir, Allahı axtarmaq məqsədi ilə monastıra çəkilənə kimi rəhbərlik elədiyi nəhəng silah zavodunun adını çəkirdi.

Bardan çıxandan sonra yerli sakinlər bütün bunların yalan və ya həqiqət olduğu haqda mübahisə edirdilər. Mer insanın həyatda elə, ya da belə və ya başqa cür olmasında qeyri-adi heç nə olmadığını hesab eləyirdi, baxmayaraq ki Viskosun sakinləri körpənin dırnağından onu hansı taleyin gözlədiyini bilirdilər. Keşiş isə başqa fikirdəydi: düşünürdü ki, əcnəbi nə vaxtsa yolunu azıb və özünü itirib, bu yerlərə yenedən özünə gəlmək üçün gəlib.

412

Hamı yalnız bir məsələdə həmfikir idi: əcnəbi onların qəsəbəsində bir həftədən artıq qalmayacaq. Hotelin sahibəsi müştərisinin uçuş vaxtını müəyyənləşdirmək üçün paytaxt aeroportuna zəng elədiyini təsdiqləyirdi və ən maraqlısı da bu idi ki, o heç də Cənubi Amerikaya yox, Afrikaya uçurdu. Bu telefon danışığından sonra hotelin sahibəsi ona inandığını desə də, o, cibindən bir dəstə pul çıxararaq otağın və yeməyin pulunu əvvəlcədən ödəyib. O təkid eləyəndə hotelin sahibəsi ona təklif edib ki, digər müştərilər kimi o da borcunu kredit vəsiqəsi ilə ödəsin, belə olan halda onun hər ehtimalla qarşı gözlənilməyən hadisələrdə – azmı belə işlər olurdu – nağd pulu olardı. “Bəlkə, Afrikada kredit vəsiqəsini qəbul eləmirlər”, – qadın əlavə eləmək istədi, amma bunun nəzakətsizlik kimi başa düşüləcəyindən ehtiyatlandı. Əvvəla, müştərisinin telefon danışığına qulaq asdığını bildirəcəkdi, ikincisi də, Yer kürəsinin bir tərəfinin inkişaf elədiyinə, digər tərəfinin isə geridə qaldığına işarə vurmuş olacaqdı.

Əcnəbi ona diqqəti üçün təşəkkür elədi, amma nəzakətlə təklifdən boyun qaçırdı.

O, üç gecə ardıcıl qonaqlıq verdi, yenə də nağd pulla və barda olan hər kəsi qonaq elədi. Viskosda hələ belə şey görünməmişdi, buna görə də əcnəbinin danışığındakı bütün uyğunsuzluqları və ziddiyyətləri dərhal da unudaraq onun səxavətli və səmimi, xurafatdan uzaq, onlara

ucqar əyalət sakinləri kimi yox, böyük şəhərin sakinləri kimi münasibət bəsləyən birisi olduğunu düşünməyə başladılar.

İndi başqa şey haqqında dartsırdılar, barın bağlanması ərafəsində gecikən müştərilər bəyan eləyirdilər ki, əsas nöqtəyə mer vurub, əcnəbi, həqiqətən də, öz yaşı ərzində çox şey görüb, buna görə də əsl dostluğu qiymətləndirməyi bacarır. Digərləri isə vəzifəsinə görə başqalarının qəlb iztirablarını ayırd eləməkdə mahir olan keşişin dediklərini əsas götürərək əcnəbinin tənha olması, yeni dostlar və ya dünyaya yeni baxışlar axtardığı ilə razılaşırdılar. Belə, ya da elə, qonaq hamının ürəyincə idi və Viskosun sakinləri bir-cə anlığa belə növbəti birinci gün o gedəndən sonra onun yerinin çox görünəcəyinə şübhə eləməyirdilər.

Hər şeydən əvvəl, onlar əcnəbinin ciddi adam olduğu qənaətinə gəlmişdilər, buna əsası da heç də az əhəmiyyətli olmayan bu təfsilat vermişdi. Bütün kənardan gələn kişilər, xüsusilə də əgər onlar tək gəlirdilərsə, yubanmadan ötəri bir roman yaşamaq ümidiyləmi, ya nəyə görəsə barda işləyən qızla – Şantal Primlə söhbətə can atırdılar. Bu gəlmə isə Şantala yalnız sifariş vermək üçün müraciət eləyir və onu çoxmənalı, ehtiraslı baxışlarla süzmürdü.

* * *

Çayın sahilindəki görüşdən sonra Şantal, demək olar ki, üç gecə gözünü yummadı. Gah güclənən, gah da sakitləşən külək pəncərənin dəmir çərçivələrini titrədir və küləyin zərbələri altında çərçivələr elə cingildəyirdi, az qala, ürəyi dayanırdı. Əgər azacıq belə gözünü yummağa nail olurdusa da, qənaət eləmək məqsədi ilə həmişə gecələr isitmə sistemini ayırsa da, tamam tər-su içində ayılırdı.

Birinci gecə o, özünü Xeyirin qarşısında dayanan gördü. Sonradan xatırlaya bilmədiyi iki qorxunc yuxunun arasında Allaha dua eləyir və ondan kömək istəyirdi. Eşitdikləri haqda danışmaq, yəni günah və ölüm haqda qabaqcadan xəbər vermək heç ağılına da gəlmirdi.

Hazırkı anda hesab eləyirdi ki, Allah ona elə uzaqdır, duasını eşitmir və buna görə də anası doğum vaxtı öləndən

sonra onu böyüdən və tərbiyə eləyən nənəsinə dua eləməyə başladı. İndisə nənəsi də çoxdan bu dünyada yox idi. Şantal bütün gücüylə belə bir fikirdən yapışmışdı – şər artıq bir dəfə burada olub və indisə həmişəliyə buradan gedib.

Necə deyərlər, qızın şəxsi həyatında xoşagəlməyən hadisələr kifayət qədərdir, amma bununla belə, o, həmişə onun qəsəbəsində öz borclarını sözsüz yerinə yetirən, bütün ətrafda hamının hörmət elədiyi, başlarını qürurla dik tutub gəzən namuslu adamların məskən saldıqlarını başa düşmüşdü. Lakin həmişə belə olmamışdı – iki yüz ildən artıq bir müddətdə Viskosda insan nəslinin ən pis nümayəndələri məskən salmışdılar. Başqaları isə bu vəziyyəti tamamilə təbii qəbul eləyir və bunu romalılarla döyüşdə məğlub olan keltlərin lənətlənməsi ilə izah eləyirdilər.

414

Bu, qəsəbə xalqının lənətlənməyə yox, uğura inanan bir və yeganə adamın dinməz cəsəətini dərk eləyəne kimi davam elədi. Şantal pəncərə çərçivələrinin necə cingildədiyini eşidir və nənəsinin ona danışdığı bu əhvalatı xatırlayırdı.

* * *

“Çox-çox illər bundan əvvəl buradakı mağaraların birində sonradan müqəddəs Savinya adı ilə məşhurlaşan hansısa zahid yaşayırdı. Həmin illərdə Viskos sərhəd bölgəsi idi, burada ədalət məhkəməsindən gizlənən quldurlar, qaçaqmalçılar, macərə axtaran və burada özlərinə həmfikir tapan fahişələr, iki cinayətləri arasında dincələn müzdlü qatillər məskən salmışdılar. Onlardan ən qorxulusu və vicdansız Axav adlı ərəb idi; o, şəhərin və ətrafının hakimiyyətini ələ keçirtmişdi, hələ də ləyaqətlə və namusla yaşamağa çalışan əkinçilərin üzərinə hədsiz vergilər qoymuşdu.

Bir dəfə Savinya mağarasını tərk elədi, Axavın evinə gəldi və gecələmək üçün icazə istədi.

– Məgər sən bilmirsən ki, mən qatiləm, öz vətənimdə çoxunu o dünyaya yola salmışam və sənin həyatının mənim üçün heç bir dəyəri yoxdur? – Axav istehza ilə güldü.

– Bilirəm, – Savinya cavab verdi. – Amma mağarada yaşamaqdan yorulmuşam. Heç olmasa, birçə gecələyə məni evinə burax.

Axav zahidin şöhrətinin heç də onun şöhrətindən geri qalmadığını bildirdi və bu, onu narahat eləyirdi, çünki öz şöhrətini kiminləsə bölüşmək istəmirdi, o ki qala belə köməksiz və sısqa qoca ola. Buna görə də elə bu gecə onu öldürməyi qərara aldı: qoy hamıya kimin buranın yeganə və həqiqi sahibi olduğunu göstərsin.

Onlar bir qədər danışdılar. Zahidin sözləri Axava təsir eləyirdi, amma o, təbiəti etibarilə heç kəsə inanmayan adam idi və artıq çoxdan Xeyirə inanmırdı. Quldur müqəddəs zahidə gecələmək üçün yer göstərdi, özü isə hədələyici görkəmlə bıçağı itiləməyə başladı. Savinya bir müddət onu müşahidə elədi, sonra isə gözlərini yumdu və yuxuya getdi.

Axav bütün gecə bıçağı itilədi. Səhər zahid oyananda onu hıçqırıqlarla qarşılıdı.

– Sən qorxmadın və məni mühakimə eləmədin. Həyatımda ilk dəfə olaraq sən mənim xeyirxah olacağıma və kimin ehtiyacı varsa, ona sığınacaq verəcəyimə inanaraq mənimlə yanaşı gecələdin. Mən ona görə belə elədim ki, sən mənim, sanki, belə də eləyəcəyimə inandın.

Həmin andan etibarən də Axav öz cinayətkar əməllərinə son qoydu və bölgənin həyatını dəyişməyə başladı. Bax onda Viskos cürbəcür əclafların sığınacağına yaxın yerləşdiyi iki dövlətin arasında ticarətdə əhəmiyyətli rol oynayan şəhərə çevrilməyə başladı”.

* * *

– Bəli, bu belədir.

Şantal ağlamağa son verdi və yadına bu çoxdankı əhvalatı saldığı üçün ürəyində nənəsinə təşəkkür elədi. Viskosda yaxşı adamlar yaşayırdılar və qız onlara etibar eləyə bilərdi. Qız yatmağa çalışırdı, amma yuxusu gəlmədiyindən əcnəbidən eşitdiklərinin hamısını həmyerlilərinə necə danışacağını təsəvvür eləyirdi. Viskosun sakinləri onu buradan qovanda onun sifətində necə qorxu və heyrət ifadəsi olacağını xəyalına gətirirdi.

Növbəti səhər isə qız əcnəbinin restorandan çıxdığını, barın, qapıçının piştaxtasının və yerli məhsulların satıldığı dükanın olduğu yerə adi turist kimi getdiyini, heç nə olmaybmış kimi ora həmişə gələn adamlarla söhbət elədiyini, özünü, sanki, qoyunun qırılması ilə, ya da ətin necə qaxac olunması ilə maraqlanan kimi göstərməsini heyərlə izləyirdi. Viskosun sakinləri əcnəbilərin onların qəsəbəsində hökm sürən bu sağlam və təbii həyata heyran olmadıqlarını düşünürdülər və buna görə də müasir sivilisasiyanın əxlaqsızlıqlarından uzaqda yaşamağın necə gözəl olduğunu ətraflı surətdə daim təkrarlayırdılar, halbuki əslində, onlardan hər biri atmosferi zərərli tullantılarla zəhərləyən maşın yığnağının arasında olmağı, hər bir addımın ölümcül risklə müşayiət olunduğu daş cəngəlliklərdə yaşamağı arzulayırdı. Bu, ona görə baş verirdi ki, böyük şəhərlər kəndlilərə sehrli və valehedici təsir göstərirdi.

Lakin Viskosda bir əcnəbi peyda olan kimi bütün yerlilər bir nəfər kimi qismətlərinə burada doğulmaq kimi belə möcüzə yazdığına və əsl cənnətdə yaşamaq düşdüyünə görə elə qızğınlıqla öz talelərindən razılıq eləməyə başlayırdılar ki, sanki, təkcə əcnəbini yox, özlərini də dediklərinə inandırmaq istəyirdilər. Onlar, sanki, yadlarına salmırdılar ki, nəyə görə hotelin sakinlərindən kiminsə indiyə qədər hər şeyi atıb Viskosda məskən salmadığını unudurdular.

Qızgın və xoşagələən söhbət başlayır və əcnəbi deməməli olduğu replikanı deyənə kimi hər şey qaydasınca gedirdi.

– Sizin Viskosda uşaqlar necə də gözəl tərbiyə olunublar! Onlar mənim olduğum digər şəhərlərdəki kimi heç vaxt səhərlər pəncərələrin qabağında ağlamırlar.

Viskosda, ümumiyyətlə, uşaq olmadığına görə bir anlığa ətrafa ağır və gərgin sükut çökürdü, amma bu zaman kimsə ustalıqla əcnəbidən ona şama verilən növbəti yeməyin xoşuna gəlib-gəlmədiyini soruşurdu və söhbət şəhər həyatının çatışmazlıqları və kənd həyatının gözəlliyi çevrəsində fırlanaraq davam eləyirdi.

Vaxt keçir və Şantal əcnəbinin ondan meşədəki görüşləri haqda danışmağı xahiş eləyəcəyini düşünərək daha çox həyəcanlanırdı. Lakin o heç qıza tərəf baxmırdı da, yalnız sifariş verəndə ona müraciət eləyir və dərhal da hamının gözü qarşısında içdiyinin pulunu ödəyirdi.

Müştərilər dağılışandan sonra əcnəbi öz otağına qalxdı, qız önlüyünü çıxartdı, kimin tərəfindənsə stolun üstündə unudulmuş qutudan siqaret götürdü və hotelin sahibəsinə, guya, gecə pis yatdığını və buna görə də bara səhər gələcəyini dedi. Sahibə razılaşdı və Şantal öz paltosunu götürüb küçəyə sıçradı, gecənin soyuq havasını ciyərlərinə çəkdi.

Onun evinə piyada iki dəqiqəlik yol idi və qız yağış damcısının yanağı ilə necə süzüldüyünü hiss eləyərək düşünürdü ki, bunların hamısı yalnız dəlilik və pis zarafatdır, əcnəbi belə uğursuz və məşum üsulla onun diqqətini cəlb etmək istəyir.

Amma bu zaman o, qızılı xatırlayırdı, axı o, öz gözləriylə külçələri görmüşdü.

Bəlkə, heç onlar qızıl deyilməmiş? Amma Şantal düşünə bilməyəcək qədər əldən düşmüşdü və buna görə də evə çatan kimi soyunub adyalın altına girdi.

İkinci gecə o, özünü Xeyirin və Şərin qarşısında gördü. Qız dərin və möhkəm yuxuya getdi, sanki, boşluğa düşdü və yuxusuna heç nə girmədi, lakin heç bir saat keçməmiş yuxudan oyandı. Çöldən səs-səmir gəlmirdi, hətta külək pəncərənin dəmir çərçivələrini cingildətmirdi, hətta gecəquşuları belə susmuşdular. Heç nə, əsla heç nə Şantalın hələ də canlılar dünyasında yaşadığını göstərmirdi.

Qız pəncərəyə yaxınlaşaraq boşalmış küçəyə baxdı; hotel lövhəsinin neon işığı çiskinləyən yağışın və dumanın arasından güclə sezilirdi və bu zəif işıqda Viskos daha da kədərli görünürdü. Şantala balaca əyalət qəsəbələrində hökm sürən və heç də dincliyi və sakitliyi yox, yada salınacaq heç bir xəbərin olmadığını göstərən bu səssizlik yaxşı tanış idi.

Şantal baxışlarını dağlara tərəf çevirdi aşağı çökən buludlardan dağları görə bilməzdi, amma orada haradasa qızıl külçələrinin gizlədildiyini bilirdi. Daha doğrusu, qıza xəzinənin yerini dəqiq göstərən əcnəbinin orada qoyduğu sarı rəngli kərpiclər, sanki, xahiş eləyirdi ki, qız qazıb qızılı çıxartsın və özünə götürsün.

Qız yatağa qayıtdı və otərəf-butərəfə çevrilməyə başladı, yenidən ayağa qalxdı və hamama gedib güzgünün

qabağında dayandı, tezliklə öz cazibədarlığını itirəcəyini düşünərək yenidən yatağına uzandı. Kiminsə tərəfindən bardakı stolun üstündə unudulan siqaret qutusunu götürmədiyi üçün heyfəsiləndi, yeri gəlmişkən, yaxşı da eləyib götürməmişdi, siqaretini unudan, yəqin, onun üçün qaydacaqdı və Şantal ona olan inamın itirilməsini istəmirdi. Viskosda qaydalar beləydi: yanboş siqaret qutusunun sahibi var idi, paltodan düşən düyməni kimsə ona sahib çıxana və “bunu tapıbsınızımı” deyər soruşana kimi saxlayırdılar, qalıqı ən xırda pula kimi verirdilər və hesabı yuvarlaqlaşdırmağa icazə verilmirdi. Lənətəgəlmiş yerdə, burada hər şey möhkəm, etibarlı və qabaqcadan müəyyən olunmuşdu.

418

Yata bilməyəcəyinə əmin olandan sonra qız dua eləməyə və nənəsini xatırlamağa çalışdı, amma onun gözləri önündə aramsız olaraq eyni bir şey dayanmışdı – torpaqdakı çala, üzərinə torpaq tökülən sarı külçə, əlində sıxdığı, yola düşməyə hazırlaşan zəvvarın əsasını xatırladan budaq parçası. Şantal bir neçə dəfə yuxuya getdi və dərhal da ayıldı, çöldə elə həmin matəm sükutu var idi və elə həmin mənzərə də aramsız olaraq gözləri önündə canlanırdı.

Şantal pəncərədən dan yerinin ilk şəfəqlərinin işırdığını görəndə geyindi və evdən çıxdı.

Viskosun sakinləri sübhədən oyanmağa alışsalar da, elə tez idi ki, qəsəbə hələ yatırdı. Şantal boş küçəylə gedirdi, əcnəbinin arxasınca gəlmədiyinə əmin olmaq üçün bir neçə dəfə arxaya boylandı. Yeri gəlmişkən, dumandan heç iki addımdan uzağı görmək mümkün də deyildi. Şantal hərdənbir dayanır, addım səslərini ayırd eləməyə çalışır, ancaq yalnız öz ürək döyüntülərini eşidirdi.

Qız meşəyə girdi, görünüşü ilə “Y” hərfini xatırladan qaya parçasına qədər getdi – bu daş həmişə onu həyəcanlandırırdı, sanki, indicə arxası üstə aşacaqdı – əvvəl burada qoyduğu elə həmin budağı götürdü, torpağı məhz əcnəbinin ona göstərdiyi həmin o yerdən qazmağa başladı, sonra yaranmış çuxura əlini salaraq külçəni çıxartdı. Burada qız nəsə bir qəribəlik hiss elədi – meşənin dərinliyində əvvəlkitək sakitlik idi, sanki, kimsə gəldiyi üçün meşə heyvanları və quşları susmuşdular və ağaclarda budaqlar belə donmuşdu.

Şantal külçəni əlinə götürdü, onun belə ağır olmasına görə heyrətləndi və torpağını sildi; küncündə iki möhür və nə qədər çalışsa da, mənasını başa düşmədiyi rəqəmlər var idi.

Bu külçənin qiyməti nəydi? Dəqiq qiyməti məlum deyildi, amma onda əcnəbinin dediyi kimi, ömrünün sonuna qədər də işləməsəydi, dolanışığı üçün kifayət idi. Şantal əlində hansısa möcüzə sayəsində qismətinə düşən arzularını həyata keçirmək imkanını tutmuşdu. Bu, Viskosun bir-birinə oxşayan gündüzlərindən və gecələrindən, yetkinlik yaşına çatandan indiyə kimi işlədiyi hoteldən, çoxdan Viskosu tərk eləmiş – çünki valideynləri oxusunlar və mənsəb qazansınlar deyə onları böyük şəhərlərə göndərmişdilər – dostları və rəfiqələri ilə hərillik görüşlərdən, indiyə kimi alışdığı və öyrəşdiyi bütün adamlarla ayrılıqdan, ona ilk olaraq qızıl dağlar vəd eləyən, növbəti gün isə həтта vidalaşmadan belə çıxıb gedən kişilərdən – hər şeydən, onun ayrılmağa macal tapdığı və tapmadığı hər şeydən canını qurtarmaq şansı idi. Burada, meşədə onun varlığının ən mühüm anı başlayırdı.

Həyat Şantala qarşı həmişə ədalətsiz olmuşdu: atasını tanımırdı, anası onu doğarkən ölüm səbəbini onun üstünə yıxaraq ölmüşdü, nənəsi dolanışiq pulunu paltar tikməklə qazanır, heç olmasa, nəvəsi oxumaq və yazmaq öyrənsin deyə hər bir quruşa qənaət edirdi. Şantal xəyalpərvər idi, ona elə gəlirdi ki, sədləri dəf eləyə biləcək, ərə gedəcək, böyük şəhərdə işə düzələcək və ya hansısa istedad ovçusu onların bu ayı yuvasına bir az dincəlmək üçün gələcək və onu görəcək. Bəlkə o, məşhur aktrisa olacaqdı, ona böyük şöhrət gətirən kitablar yazacaqdı. Bəlkə də, o, fotoreportyorların yalvarış dolu qışqırıqlarını eşidəcəkdi. Bəlkə də, həyat qırmızı xalçalı ciğir kimi onun qarşısına döşənmişdi.

Hər gün gözləmə günü olurdu. Hər axşam Viskosa onun qədər-qiymətini dəyərləndirə biləcək adam gələ bilirdi. Hər axşam ona bu ümidi gətirirdi ki, gecəni onunla yataqda keçirən kişi səhəri onu özüylə aparacaq və qız bir daha üç küçəni, kirəmit damlı daş evləri, qəbiristanlığı və kilsəni, hoteli və təbii ərzaqların satıldığı dükanı – yeri gəlmişkən, bu məhsullar orada aylarla qalır və nəhayət, ən adi, fabrik malları kimi satılırdı – görməyəcəkdi:

Bəzən onun ağılına gəlirdi ki, qədimlərdə bu bölgədə məskən salmış keltlər öz xəzinələrini burada gizlədiblər və qız axtarıb bu xəzinəni tapacaq. Yeri gəlmişkən, Şantalın arzularından ən həyata keçməyən, ən mümkünsüzü bu idi.

Budur, indisə düzünü demək lazım gələrsə, varlığına heç vaxt inanmadığı həmin xəzinə, həmin tam və qəti azadlıq Şantalın əlindəydi.

Onu qorxu bürüdü: həyatında ilk dəfə olaraq üzünə gülən bu uğuru elə bu axşam yoxa çıxıb bilərdi. Əgər əcnəbi fikrini dəyişərdisə, necə olacaqdı? Ya da başqa qəsəbəyə getmək və orada onun niyyətini həyata keçirməyə kömək etməyə Şantaldan daha həvəslə razılıq verən qadını axtarıb tapmağı qərara alardısı? Nəyə görə o ayağa qalxıb evə getməsin, orada özünün kəsad şeylərini çamadanı qoyub, sadəcə və sadəcə, Viskosu tərkləməsin?

420

Qız özünün sərt yamacdan üzünə düşməsinə və şosedə eyni istiqamətdə gedən maşını saxlamasını, bu zaman isə əcnəbinin səhər gəzintisində çıxmasını, qızılın oğurlanmasını aşkar etməsinə təsəvvüründə canlandırır. Şantal yaxınlıqdakı şəhərə gedəcəkdə, əcnəbi isə hotellə qayıdacaq və polis çağıracaqdı.

Şantal sürücüyə minnətdarlıq eləyəcək və harasa, uzaqlara bilet almaq üçün birbaşa avtovağzal gedəcəkdə və bu an ona iki polis yaxınlaşacaq, nəzakətlə çamadanını açmağı xahiş eləyəcəkdə. Onlar çamadanın içində nə olduğunu gördəndən sonra sifətlərindəki nəzakət iz buraxmadan yoxa çıxacaqdı – bax, bu, üç saat bundan əvvəl oğurluq haqqında şikayətə görə axtarılan həmin o qadındır.

Polisdə isə Şantal seçim qarşısında qalacaqdı: heç kimin inanmayacağı həqiqəti danışsın, ya da özündən məşədə qazılan torpağı gördüyünü, bir qədər qazıb orada qızıl gördüyünü uydursun. Bir dəfə keltlərin xəzinəsini axtaran hansısa xəzinəaxtaran gecəni onunla bir yataqda keçirtmişdi. Onun sözlərinə görə, ölkənin qanunlarında aydınca yazılmışdı ki, xəzinəaxtaran tapdığı hər şeyin sahibidir, amma hansısa bəndə əsasən, əgər tapıntısı tarixi əhəmiyyətə malikdirsə, bu haqda məlumat verməlidir. Bu külçənin isə azacıq belə tarixi əhəmiyyəti yox idi, bu, nəşə müasir idi, sadəcə, üzərində möhürü, işarələri və rəqəmləri olan qızıl parçasıydı.

Əcnəbini dindirəcəkdilər. O heç cür Şantalın onun otağına girdiyini və ona məxsus olan əmlakı oğurladığını sübut eləyə bilməyəcəkdi. Onun ifadəsi qızın ifadəsinin əksinə olacaqdı, amma hər halda, əcnəbiyə inanacaqları istisna deyildi, xüsusilə də onun nüfuzlu dostları və lazımı əlaqələri vardısı. Onda Şantal ekspertiza keçirilməsini xahiş eləyərdi və qızılın üzərində torpaq hissəcikləri tapıldığından onun düz dediyi məlum olardı.

Bu zaman bu əhvalat gedib Viskosa qədər çatardı və onun sakinləri ya həsəddən, ya da paxılıqdan qızın gəlmə müştəriləri dəfələrlə yoldan çıxartdığını və əcnəbi yatarkən qızın külçəni oğurlaya biləcəyini danışaraq polisi qıza qarşı qaldıra bilərdilər.

Bütün bunlar ən miskin və acınacaqlı sonluqla qurtardı: qızılı işi araşdıracaq məhkəməyə kimi müsadirə eləyərdilər, Şantal başqa bir yol maşını ilə alçaldılmış, məhv olmuş, neçə on illərlə unudulmayacaq dedi-qodu və şayiələərə məhkum olunmuş halda Viskosa qayıdacaqdı. Sonra işin nəticəsiz qalacağı, vəkil tutmaq üçün onun heç vaxt bir yerdə görmədiyi qədər pul lazım olduğu məlum olacaqdı və nəhayət, məhkəməni gözləməyib qızıldan imtina eləyəcəkdi.

Nəticəsi nə olacaqdı? Nə qızıla sahib olacaqdı, nə də yaxşı ada.

Amma axı başqa variant da var idi, əcnəbi ona həqiqəti demişdi. Əgər Şantal qızılı oğurlayarsa və gizlənersə, öz qəsəbəsini daha böyük bələdan qurtarmış olmazdı?

Lakin hələ evdən çıxıb meşəyə gəlməmişdən əvvəl Şantal heç vaxt belə addım atmağa cürət eləməyəcəyini bilirdi. Amma nəyə görə həyatının tamamilə dəyişə biləcəyi məhz bu anda varlığını qorxu bürüdü? Məgər Şantal öz xoşuna gələnlərlə bir yatağa girməmişdimi? Məgər yaxşı çaypulu alacağına ümid eləyərək bərin müştəriləri üçün əzilib-büzülməmişdimi? Məgər hərdənbir yalan danışmamışdımı? Məgər yalnız Yeni il ərəfəsində valideynlərinə baş çəkmək üçün Viskosa gələn əvvəlki dostlarına həsəd aparmamışdımı?

Qız var gücü ilə külçəni sıxdı, zəifliyini və ümitsizliyini hiss eləyərək ayağa qalxdı, yenidən qızılı çuxurda gizlədib üstünü torpaqladı. Yox, o, belə eləməyə qadir deyildi və

məsələ onun düz adam olub-olmamasında yox, varlığını bürüyən qorxuda idi. Bu an o, aydın dərk elədi ki, insan iki halda öz arzusunu həyata keçirə bilməz: birincisi, arzusunun həyata keçirilməsi mümkün olmayanda, ikincisi də, taleyin təkəri qəfil dönüş eləyib arzularının tamamilə həyata keçirilməsini mümkünləşdirərkən sən buna hazır olmayanda. Bax onda səni hara getdiyən bilinməyən yolun başlanğıcında, sənə müəmmalı çağırışlar eləyən taleyin qarşısında, bütün alışdıqlarının və tab gətirdiklərinin izsiz və həmişəliyə yox ola biləcəyi imkanı qarşısında qorxu bürüyür.

Adamlar hər şeyi dəyişmək istəyirlər və eyni zamanda da hər şeyin əvvəlkitək, əvvəl necə olubsa, elə də qalmasını istəyirlər. Şantal bunun nəyə görə baş verdiyini bilmirdi, amma məhz indi bu, onunla baş verirdi. Bəlkə, o, Viskosa həddən artıq bağlanmışdı, bəlkə, özünü qalib hiss eləməyə çox alışmışdı və qələbəyə olan hər hansı şansı onun üçün qaldırılması çox ağır olan dözülməz yük olurdu.

422

Qız şübhə eləmədi ki, əcnəbini ondan cavab gözləmək təngə gətirəcək və tezliklə, bəlkə də, elə bu gecə o, kimi-sə – başqasını seçməyi qərara alacaqdı. Amma qorxu öz iştirakını dəyişmək arzusuna qalib gəlirdi.

Azacıq bundan əvvəl qızıl külçəsini saxlayan əlləri yenedən lifli süpürgəni, süngəri, döşəmə əsgisini götürməli olacaqdı. Şantal arxasını basdırılmış xəzinəyə çevirərək şəhərə doğru yollandı; orada, hoteldə artıq onu azacıq həyəcanlanmış otel sahibəsi gözləyirdi: qız ona hotelin yeganə müştərisi oyanana kimi bara gələcəyinə söz vermişdi.

Şantalın narahatlığı təsdiq olunmadı, əcnəbi getmədi. Həmin axşam qız onu barda gördü, o, heç vaxt olmadığı kimi dirçəlmiş və nəzakətli idi, heç də tamamilə həqiqətə uyğun olmayan, amma hər halda, öz təsəvvüründə yaratdıqlarını hopdurduğu qızgın macəraları haqda danışdı. Dünən olduğu kimi, onların baxışları yalnız o, qonaqlığın pulunu verən anlarda qarşılaşırdı.

Şantal yorulmuşdu və yalnız müştərilərin tez çıxıb getmələrini arzulayırdı. Lakin bu gün əcnəbinin kefi xüsusilə kök idi və tamamilə yeni və yeni hadisələr danışır, barın daimi müştəriləri isə tək-cə hörmət elədiklərinə görə yox, daha çox kənd adamlarının şəhərlilərə – onların ağıllı, təh-

silli, müasir, mədəni və hər şeydən baş çıxaran olduqlarını zənn elədikləri üçün – olan müti nifrətlərinə oxşayan diq-qətlə qulaq asırdılar.

“Axmaqlar, – Şantal fikirləşdi. – Özlərinin necə mühüm adamlar olduqlarını ağıllarına da gətirmirlər. Başa düşməzlər ki, dünyanın hansısa bir yerində kimsə çəngəli hər dəfə ağzına apara bilirsə, bunun üçün yalnız Viskosun sakinlərinə və onlar kimi səhərdən axşama qədər işləyənlərə, yorğunluğa qalib gələrək qan-tər içində torpağı becərənlərə və mal-heyvan saxlayanlara minnətdar olmalıdırlar. Onlar dünyaya böyük şəhərin adamlarından daha çox lazımdırlar, amma özlərini elə hiss edir, elə aparırlar, sanki, dəyərsiz, gərəksizdirlər və öz gərəksizliklərini başa düşən varlıqlardırlar”.

Əcnəbi isə bu arada açıq-aydın nümayiş elətdirməyə hazırlaşdı ki, onun mədəniyyəti barda oturan adamların ağır əməyindən daha mühüm və qiymətlidir. O, divan bəzəyən şəkili göstərdi:

– Bilirsiniz bu nədir? Dünyanın ən məşhur rəsm əsəri, o, Leonardo da Vinçinin fırçasına məxsusdur və orada İsanın həvariləri ilə şam elədiyi gizli gecə təsvir olunub.

– Ola bilməz! – hotelin sahibəsi ucadan dilləndi. – Doğrudanmı, belə məşhur rəsm əsəridir?! O, mənə çox ucuz başa gəlib.

– Axı bu yalnız əsərin surətidir, əslisi isə buradan uzaqlarda olan bir kilsədədir. Bu əsər haqqında bir əfsanə var, əgər istəsəniz, onu sizə danışa bilərəm.

Barda olanlar razılıqlarını bildirdilər; Şantalı isə burada dayandığı və qulaq asdığı üçün, bu gəlmə adamın öz gərəksiz savadı ilə yalnız başqalarından çox bildiyini nümayiş elətdirərək lovğalandığı üçün güclü xəcalət hissi bürümüşdü.

– Bu əsəri yaradanda Leonardo çox böyük çətinliklə qarşılaşmışdı, o, Xeyri İsanın surətində, Şəri isə İblisin surətində təcəssüm elətdirməliydi. Bir qədər işləyəndən sonra Leonardo işi yarımçıq dayandırır və yalnız ideal model tapandan sonra işini davam elətdirmək qərarına gəlir.

Bir dəfə rəssam xorun çıxışında iştirak eləyəndə İsanın mükəmməl surətində bir gənc görür və onu öz

emalatxanasına dəvət eləyərək, ondan bir neçə eskiz və etüdlər çəkir.

Üç il keçdi. "Məxfi axşam", az qala, yekunlaşdı, lakin Leonardo hələ də İblis üçün uyğun gələn canlı modeli tapa bilmirdi. Bu kilsənin divarlarının bəzədilməsinə məsul olan kardinal şəklin nə qədər mümkünsə tez qurtarmasını tələb eləyərək onu tələsdirirdi.

Budur, uzun müddət axtarandan sonra rəssam çirkab sularının kanalında cavan, amma vaxtından əvvəl qocalmış, çirkli, sərxoş və üst-başı tökülmiş adamı görür. Etüdlər üçün artıq vaxt qalmamışdı və Leonardo öz köməkçilərinə onu birbaşa kilsəyə gətirilməsini əmr verir, onlar belə də eləyirlər.

Böyük çətinliklə onu kilsəyə aparır və ayağa qaldırırlar. O, nə baş verdiyini əsla başa düşmürdü, Leonardo isə onun sifətindən yağın günahkarlığı, özündənrazılığı, nifrinliyi kətan üzərinə köçürürdü.

Rəssam işini qurtarandan sonra artıq bu zaman nisbətən ayılan dilənçi gözlərini açır və qarşısındakı şəkli görəndə qorxu və kədər içində qışqırır:

– Mən artıq bu şəkli görmüşəm!

– Nə vaxt? – Leonardo heyrətlə soruşur.

– Üç il bundan əvvəl, hələ hər şeyimi itirməmiş. Həmin vaxt mən xorda oxuyurdum və mənim həyatım arzularla dolu idi, hansısa rəssam mənim sifətimə baxaraq İsanın şəklini çəkirdi.

Əcnəbi gözlərini pıvəsini içən keşişə dikərək kifayət qədər çox susdu, amma Şantal əcnəbinin, əslində, sözünü ona eşitdirdiyini bilirdi.

– Bəlkə də, Xeyirin və Şərin elə bir sifəti var. Hər şey bizim hər birimizin öz yolumuzda onlarla nə vaxt qarşılaşmağımızdan asılıdır.

O ayağa qalxdı, yorğunluğunu bəhanə gətirərək üzr istədi və öz otağına getdi. Barın müştəriləri pullarını verdilər və məşhur rəsm əsərinin ucuz surətinə baxaraq ağır-ağır qapıya doğru getməyə başladılar, ürəklərində isə özlərindən soruşurdular: onları həyat yollarının məhz hansı dönəmində həm mələk, həm də şeytan qarşılayıb. Heç kimin öz düşüncələrini başqası ilə bölüşməməsinə baxmayaraq, hamısı həmrəyliklə yeganə qərara gəldi: bütün bunlar qul-

durlar bölgəsini Axavın dinc və çiçəkləyən bölgəyə döndərməsindən əvvəl baş verib, indi isə bütün günlər eyni idi, bir-birindən fərqlənmirdi. Başqa heç nə.

* * *

Əzabçəkən Şantal avtomat kimi işləyirdi, amma özünün Viskosun başqa cür düşünən yeganə sakini olduğunu bilirdi. Qız sifətinə Şərin ağır və füsunkar əlinin nəvazişlə toxunmasını hiss edirdi. “Bəlkə də, Xeyirin və Şərin elə bir sifəti var. Hər şey bizim hər birimizin öz yolumuzda onlarla nə vaxt qarşılaşmağımızdan asılıdır”. Yaxşı deyilib və bəlkə də, həqiqətə uyğundur, amma indi qız bu haqda düşünəsi halda deyildi indi o yalnız yatmaq istəyirdi.

Bu, onunla qurtardı ki, qız müştərilərdən birinə qalığı qaytararkən səhv elədi, onda belə hallar təsadüfən olurdu, qız üzr istədi, amma özünü günahkar hiss eləmirdi. Öz soyuqqanlılığını qoruyaraq axırıncı müştərilərin barı tərkləməsini gözlədi, adətən, bunlar mer və keşiş olurdu. Şantal kassanı bağladı, ucuz ağır paltosunu geyərək evə yola düşdü; o, uzun illər belə eləyirdi.

Üçüncü gecə o, Şərin qarşısında dayandı. Şər isə bu dəfə olduqca yorğundu və yüksək qızdırması var idi, qız, az qala, huşunu itirdi, amma bu zaman yuxuya da gedə bilmirdi. Haradasa, pəncərənin arxasında susmaq bilməyən canavar ulaşması eşidilirdi. Bəzən Şantal onda hallüsinasiya başladığını güman eləyirdi: ona elə gəlirdi ki, vəhşi heyvan otağına soxulub və onunla anlaşılmayan dildə danışır. Qısa bir anlığa özünə gələndə ayağa qalxıb kilsəyə getmək istədi ki, keşişdən həkim çağırmasını xahiş eləsin, onun halı pisdi, çox pisdi. Amma öz niyyətini həyata keçirmək istəyəndə ayaqlarının ona qulaq asmadığını başa düşdü, sanki, pambığa dönmüşdülər, kilsəyə kimi gedə bilməzdi.

Əgər gedərdisə də, gedib kilsəyə çata bilməzdi.

Əgər, hər halda, gedib çatardısı da, keşişin oyanmasını, geyinməsini, qapını açmasını gözləməliydi, bu zaman isə gecənin soyuğu onun qızdırmasını o dərəcəyə qədər qaldırardı ki, birbaşa orada, çoxlarının dua elədikləri yerdə canını tapşırardı.

“Neyləməli, – Şantal düşündü. – Heç olmasa, mənə qəbiristanlığa aparmaq lazım olmayacaq, mən qəbiristanlıqda öləcəyəm”.

Qız bütün gecəni qızdırma və sayıqlama içində keçirdi, amma otağına sübh şəfəqləri süzüləndə qızdırmasının yarınbayarı azaldığını hiss elədi. Gücü özünə qayıdırdı; yatmağa cəhd elədi, amma tanış fiti eşitdi, bu isə çörəkçinin gəldiyini göstərirdi və demək, səhər qəhvəsi dəmləməyin vaxtı idi.

Heç kim ona aşağı düşüb çörək almağı əmr eləməirdi, onun heç kimin qarşısında öhdəliyi yox idi və o, bütün günü çarpayıda uzanıb qala bilərdi, çünki iş yalnız axşamlar gedirdi. Lakin Şantal özündə hansısa dəyişiklik duydu, ağılı tamamilə itirməmək üçün mütləq onu əhatələyən dünyanı hiss etməli, duymalıydı. Qız həmişə olduğu kimi, bu saatda balaca yaşıl furqonun ətrafına toplaşan, xırda pullarını verib çörək alan, yeni günün gəlişinə, məşğul olmağa işləri olduğuna və nə varsa ona sevinən adamları görmək istəyirdi.

Qız aşağı düşdü, adamlarla salamlaşdı, onlarsa deyirdilər: “Sənin yorğun görkəmin var”, “Bir şeymi baş verib?” Hamısı mehriban və kömək etməyə hazır olan tam ürəyiyananlar idi, hamısı sadələvh və adi xeyrixah insanlar idi. Varlığını qorxu bürümüş halda və nəyə qadir olduğunu, arzularını, macərə ehtirasını anlayaraq ürəyi param-parça olurdu. O, öz sirrini kiminləsə bölüşməyi çox istərdi, amma bilirdi ki, elə birinə bu haqda danışmağı kifayətdir, güntortaya yaxın bunu bütün qəsəbə biləcəkdi. Belə olan halda yaxşısı onun səhhətinə görə narahat olduqları üçün təşəkkür etmək, başı hələ tam aydınlaşmamış buradan getmək idi.

– Heç bir şey yoxdur, – qız dedi. – Bütün gecəni canavar gözümlü yummağa imkan vermədi.

– Mənsə canavar səsi-filan eşitməmişəm, – hotelin sahibi heyrətləndi, o da çörək alırdı.

– Artıq bir neçə aydır qəsəbənin kənarında canavar ulaşması eşidilmir, – yerli yeməklər hazırlayıb hotelin dükanında satan qadın da onunla razılaşdı. – Görünür, ovçular nəsillərini kəsiblər, bizim üçün isə bu olduqca pisdir, axı gəlmələri bura çəkən əsas səbəblərdən biri də canavar-

lardır. Vəhşi heyvan nə qədər ələkeçməz olursa, ovçuların onu ovlamaq maraqları bir o qədər güclü olur. Axı onlar belə mənasız yarışmanın ölüsüdürlər.

– Çörəkçinin yanında ətrafda daha canavar olmadığını demək lazım deyil, – Şantalın sahibəsi dedi. – Adamlar bu haqda öyrənib, ümumiyyətlə, Viskosa bizim yanımıza gəlməyə son qoyarlar.

– Amma mən canavar ulaşması eşitdim.

– Yəqin, qulyabanı imiş, – Şantalın zəhləsi gedən merin arvadı dedi. Amma o, yaxşı tərbiyə almış qadın idi və öz hisslərini gizlətməyi bacarırdı.

– Heç bir qulyabanı yoxdur, – hotelin sahibəsi hirsələn-mədən dedi. – Adicə canavardır, indisə, yəqin, onu güllə-ləyiblər.

Lakin merin arvadının təslim olmaq fikri yox idi:

– Var, ya yox, bunu bir tərəfə qoyaq, amma bu gecə hansısa canavar ulayıb. Siz Şantalı iş vaxtından artıq işləməyə məcbur eləyirsiniz, o, hədsiz yorulur və nəticədə də xəyalına cürbəcür şeylər gəlir.

Şantal onların mübahisəsinə qarışmadı, çörək alıb evə getdi.

“Mənasız yarışma” – qız bir həmsöhbətinin sözünü xatırlayıb düşündü. Hə, bax həyat onlar üçün mənasız yarışmadır. Şantal əcnəbi tərəfindən ona edilən təklifi başqalarına danışmaqdan özünü güclə saxlayırdı, mənən kasıb olan yaxşı təmin olunmuş adamların faydası daha çox olan başqa bir yarışa girmələrinə baxmaq maraqlı olardı. Cinayətin əvəzində onların uşaqlarının və nəvələrinin gələcəyini təmin eləməyə, Viskosun canavarlar olsa da, olmasa da, əvvəlki şöhrətini qaytarmağa qadir olan on külçə qızıl.

Lakin qız özünü saxlayırdı. Elə bu an o qərara aldı ki, bu haqda elə bu axşam, hamı bara yığışanda danışsın, sonra heç kim deyə bilməsin, guya, eşitməyib, ya da başa düşməyib. Bəlkə, onlar əcnəbini yaxalayar və onu birbaşa polisə apararlar, amma ona, Şantala isə qəsəbəyə xidməti müqabilində mükafat olaraq bir külçə qızıl bağışlayardılar. Bəlkə də, onlar, sadəcə, ona inanmazlar və onda əcnəbi Viskosun sakinlərinin təmiz adamlar olduğuna əmin olaraq qəsəbəni tərk eləyər. Axı bu, belə deyildi.

Onların hamısı avam, sadələvh idi, hamısı şablonlarla düşünür və hiss edirdi. Hamısı yalnız inanmağa vərdiş elədikləri şeylərə inanırdılar, daha başqa heç nəyə yox. Hamısı Allahdan qorxurdu. Hamısı, o cümlədən o da yalnız öz talelərini dəyişə bilmək anında qorxu hiss edirdilər. Həqiqi xeyirxahlıq isə, çox ehtimal ki, ümumiyyətlə, yox idi, nə qorxaq adamların məskən saldıqları yer üzündə, nə də sola və sağa yalnız bir məqsədlə – elə eləsin ki, bütün ömrümüz boyu bizi şərdən qorumağı xahiş eləyək – əzab səpən Hakimi-Mütləqin məskunlaşdığı göydə.

428

Qızdırması düşmüşdü, Şantal artıq üç gecəydi yatmırdı, amma özünə səhər qəhvəsi dəmləyəndə özünü heç vaxt olmadığı kimi yaxşı hiss elədi. Yox, o, qorxunu dadan yeganə adam deyildi. Bəlkə də, o, öz qorxaqlığını dərk eləyən yeganə adam idi, çünki bütün digərləri həyatı “mənasız yarışma” adlandırır, amma onlara məxsus olan qorxunu alicənablıq kimi qəbul eləyirdilər.

İyirmi il qonşu qəsəbədə aptekdə işləyən, sonra isə işdən azad olunan Viskosun sakinlərindən biri yadına düşdü. O, aptek sahibi ilə dostluğunu əsas gətirərək nə işdən çıxarılan pulu, nə də təqaüd tələb eləmir, ona zərər vurmaq istəmirdi, çünki özünün maliyyə çətinliyi ilə əlaqədar işdən çıxarıldığını güman eləyirdi. Bütün bunların hamısı yalan idi: o, qorxaqlığı üzündən məhkəməyə müraciət eləmədi – nə olmuş olsa belə, istəyirdi ki, onu sevsinlər, aptekin sahibi əvvəlkitek onu xeyirxah insan və yaxşı dost hesab eləsin. Amma hansısa bir müddətdən sonra o, hər halda, qazandığı pulları istəməyə gələndə onunla danışmaq belə istəmədilər, artıq olduqca gec idi, axı o, işdən çıxarılması haqda ərizə yazmışdı və başqa nəyəsə ümid eləyə bilməzdi.

Ona elə belə də lazımdır. Yalnız özlərinin həyatda müəyyən mövqə tutmasından qorxan adamlar xeyirxahlığı təcəssüm elətdirə bilərdilər. Anlaşılan budur ki, öz xeyirxahlığına inanmaq daha asandır, nəinki kiminləsə mübarizə aparıb öz haqqını tələb eləmək. İncikliyi udmaq və təhqirə dözmək cəsarət göstərərək güclü rəqiblə mübarizəyə girməkdən dəfələrlə asandır. Həmişə bizə atılan daşın yan keçdiyini demək olar və yalnız gecə, özümüzlə üz-üzə qalanda, arvadımız, ya da ərimiz və ya məktəb yoldaşımız

yatanda – yalnız gecə, sakitlikdə biz öz qorxaqlığımız üçün ağlayırıq.

Şantal qəhvə içdi, günün tezliklə keçməsinə arzulayırdı. Axsam o, bütün qəsəbəni məhv eləyəcək, Viskosu yox eləyəcəkdi. Beləcə, qəsəbə artıq gələcək nəsillərin vaxtında da olmayacaq, çünki onda uşaqlar doğulmayacaqlar, çünki gənclər adamların gözəl paltarlar geydiyi, səyahətə çıxdıqları və “mənasız yarışma”nın olduğu ölkənin başqa şəhərlərində doğub-törəməyə və çoxalmağa üstünlük verəcəklər.

Onun arzusunun əksinə olaraq gün sonsuza qədər uzandı. Külrəngi göy, aşağı çökmüş qara buludlar belə təəssürat yaradırdı ki, sanki, ümumiyyətlə, zaman dayanıb. Duman dağları görünməz etmişdi və elə görünürdü ki, Viskosun bütün dünya ilə əlaqəsi kəsilib, qapanıb və özü özündə itib, sanki, bütün yer üzündə insan məskən salan yeganə yer olaraq qalırdı. Şantal pəncərədən əcnəbinin hoteldən necə çıxdığını və adəti üzrə dağlara tərəf addımladığını gördü. Şantal öz qızılına görə həyəcanlandı, amma dərhal da sakitləşdi, axı o, bir həftə sonranın da haqq-hesabını ödəmişdi, varlı adamlar isə pullarını küləyə vermirlər, yalnız kasıblar belə eləyirlər.

Qız kitab oxumaq istədi, amma oxuduqlarının mənası ona çatmırdı. Onda o, Viskosu gəzməyi qərara aldı və yolu üzərində gördüyü yeganə adam, bütün günü evinin qabağında oturan və qəsəbədə nə baş verdiyini sayıqlıqla izləyən dul qarı Berta oldu.

– Nəhayət, havalar soyudu, – qarı Şantala dedi.

Qız isə özündən soruşdu ki, bu adamlar nəyə görə havaya bu qədər əhəmiyyət verirlər və qarı razılığını bildirərək dinməzcə başıyla təsdiqlədi. Sonra irəli addımladı, çünki Viskosda yaşadığı uzun illər ərzində onlar Bertayla artıq nə haqda danışmaq mümkünsə, danışmışdılar. Hətta bir zamanlar dul qalandan sonra – əri ovda tez-tez baş verən bədbəxt hadisə zamanı həyatını itirmişdi – həyatını qaydaya salmağı bacaran bu güclü qadınla maraqlanmışdı da. Onda Berta bütün əmlakını satmış və bütün pullarını sığortası ilə birlikdə etibarlı müəssisələrdən birinə yatırtmışdı, indi də oradan gələn gəlirlə dolanırdı.

Amma sonra Şantal Bertaya olan marağını itirdi; qız qorxduğu nə varsa, hamısını onun həyatında görürdü: bax o da belə qocalacaq, öz evinin qapısı ağzında stulda beləcə oturacaq, qışda üst-üstə paltara bürünəcək və gözləri qarşısında həmişə eyni mənzərəni görəcək və heç bir müşahidə, diqqət tələb eləməyən – çünki burada diqqətəlayiq, mühüm, qiymətli heç nə baş vermirdi – mənzərəni müşahidə eləyəcəkdi.

Şantal meşənin dərinliklərinə doğru getdi; azmaqdan qorxmurdu, çünki hər bir ağacı, hər bir daşı və hər bir cıgırnı beş barmağı kimi tanıyırdı. Qız bu gecənin necə heyranedicini olduğunu təsəvvüründə canlandırır və yerlilərinə necə danışacağını cürbəcür vəziyyətlərdə məşq eləyirdi. Qız gah onlara gördüklərinin və eşitdiklərinin hamısını danışdı, gah əcnəbidən eşitdiklərini kəlmə-kəlmə onlara çatdırırdı, özünün belə danışa bilmədiyi əhvalatı uydururdu. Doğrudur, bu, üç gecə ardıcıl olaraq ona yatmağa imkan verməyən adamın uydurması olacaqdı, hətta onun danışığı üslubunu belə yamsılayacaqdı.

“O, çox təhlükəlidir, mənim indiyə kimi tanıdığım bütün ovçulardan daha təhlükəlidir”.

Meşə cıgırnı ilə addımlayarkən Şantal başa düşdü ki, əcnəbidən heç də az təhlükəli olmayan adam var: bu adam o özüydü. Hələ dörd gün bundan əvvəl o düşdüyü vəziyyətə, həyatdan gözlədiklərinə, Viskosda yaşamağın heç də pis olmadığına – axı hər halda, yayda qəsəbə buranı “cənnət” adlandıran turistlərlə dolub-daşırırdı – alışdığına heç şübhə də eləməzdi.

Amma budur, divlər sürünüb öz yuvasından bayıra çıxmışdı, onun qəlbinə qorxu səpirdilər, ona özünü bədbəxt, haqsız yerə incidilən, Allah tərəfindən unudulmuş, uğursuz püşkatmada çəkilməmiş birisi olduğunu başa düşməyə məcbur eləyirdilər. Hətta bir az da pis: onu məcbur eləyirdilər ki, tək olanda və adamlarla təsadüfən görüşəndə, meşədə və barda, gecə və gündüz, hansı acı hissələri keçirəsi olduğunu dərk eləsin.

“Qoy bu adam lənətə gəlsin. Yollarımız kəşişdiyi üçün mən də lənətə gəlim”.

Qəsəbəyə qayıdarkən o, yaşadığı hər dəqiqəyə görə peşmançılıq çəkirdi, anasını belə tez öldüyü üçün, nənə-

sini həmişə ona təmiz və mehriban olmağı təlqin elədiyi üçün, dostlarını onu atıb getdikləri üçün, taleyini isə belə, daha başqa cür olmadığı üçün lənətləyirdi.

Berta əvvəlki yerində oturmuşdu.

– Niyə sən elə hey qaçırsan? – qarı soruşdu. – Mənimlə bir az otur, dincini al.

Şantal nəyləsə özünü məşğul eləyərsə, vaxtın hiss olunmadan keçəcəyini düşünərək ona qulaq asdı.

– Bizim Viskos dəyişir, – qarı qeyd elədi. – Hava özü də nə isə başqa cürdür, axşam isə “lənətlənmiş canavar”ın necə uladığını eşitdim.

Qız yüngülləşdiyini hiss elədi. Qulyabarıydı, ya qulyabarı deyildi, hər halda, keçən gecə canavar ulamışdı və heç olmasa, bunu ondan başqa da eşidən olmuşdu.

– Bu qəsəbə tamam dəyişmiş, – qız cavab verdi. – Yalnız ilin fəsilləri dəyişir və indi də qış gəlib.

– Yox. Əcnəbi gəlib.

Şantal özünü güclə saxladı. Doğrudanmı, o, başqa kiminləsə də danışmış?

– Əcnəbinin gəlişi ilə bizim Viskosda nə dəyişib?

– Allahın hər gününü mən ətrafımdakılara baxıram. Bəziləri elə düşünür, guya, bu, vaxtın əbəs yerə itirilməsidir, mənim üçünsə elə çox sevdiyim insanın itkisinə dözməkdə bu, yeganə vasitədir. Mən ilin fəsillərinin bir-birini necə əvəz elədiyini, ağacların necə yarpaqlarını tökdüyünü və yenidən yarpaq açdığını görürəm. Mənə danışblar ki, bax o dağlar min il bundan əvvəl baş verən zəlzələdən sonra yaranıb.

Qız başıyla təsdiqlədi: ona məktəbdə bu haqda danışmışdılar.

– Heç nə əvvəlki kimi qalmır. Qorxuram ki, bu, indi də baş verir.

Şantal Berta qarının nə isə bildiyindən şübhələnərək ona qızıl haqda danışmaq istəyirdi, amma yenə də susdu.

– Mən bizim böyük islahatçımız, bizim qəhrəmanımız, müqəddəs zəvvarın xeyir-dua verdiyi Axav haqqında düşünürəm.

– Axav haqqında niyə?

– Çünki o, əhəmiyyətsiz bir heçliyin, hətta o ən yaxşı bir niyyətdən yaranmış olsa da belə, hər şeyi məhv eləməyə

qadir olduğunu başa düşürdü. Danışır ki, şəhərdə əmin-amanlığı bərpa eləyəndən, hər cür zirzibili buradan qovandan, kənd təsərrüfatı işləri və ticarət üçün yeni qaydalar qoyandan sonra o, dostlarını şam yeməyinə çağırır və onlar üçün iştahaçan yeməklər hazırlayır. Bu zaman isə evdə duz olmadığı məlum olur.

Onda Axav oğlunu çağırıb ona deyir:

– Get şəhərə və duz al. Amma bax, duzun qiyməti nə qədədirsə, pulunu da o qədər ver: nə baha, nə də ucuz.

– Ata, mən artıq verməməli olduğumu başa düşürəm, – oğlu heyrətlənir. – Amma əgər bazarlaşmaq mümkünsə, niyə qiyməti aşağı salmayım?

– Böyük şəhərdə məhz elə də eləmək lazım gəlir. Amma bizim şəhərimiz kimi kiçik şəhərdə isə ən sonda bu, fəlakətli nəticələrə səbəb ola bilər.

432

Daha heç nə soruşmadan oğlu duz almaq üçün gedir. Artıq şama yığışan və bu söhbəti eşidən qonaqlar isə soruşmağa başlayırlar ki, nəyə görə duzu ucuz qiymətə almaq olmaz?

– Kim ki duzu onun həqiqi dəyərindən aşağı qiymətə satırsa, demək, ona görə belə eləyir ki, onun pula hədsiz ehtiyacı var. Kim ki bundan istifadə eləyib duzu ucuz alırsa, axıdılan tərə və ağır zəhmətə hörmətsizlik eləyir, çünki bunlarsız heç nə eləmək olmaz.

– Axı bu, bizim Viskosun məhv olması üçün kifayət deyil!

– Dünyanın yaranış vaxtının ilk dövrlərində ədalətsizliklər də olduqca cüzi olmuşdu. Amma hər gələn ona cüzi, lap azacıq nəsə artırmış və bununla heç nəyin dəyişməyəcəyini güman eləmişdi. Bir baxın, nəticədə bu günlərə gəlib çıxdıq.

– Hə, misal üçün, bu əcnəbini götürək, – qarının da onunla söhbət elədiyini deyəcəyinə ümid bəsləyən Şantal dedi. Amma qarının cavab vermədiyini görüb, inadla davam elədi: – Başa düşürəm, bu Axav nəyə görə Viskosu xilas eləmək üçün belə çalışmış. Əvvəl qəsəbə başkəsənlərin sığınacağı imiş, indisə bura qorxaqlığın mərkəzidir.

– Mən bunun sözün əsl mənasında qorxaqlıq olduğuna əmin deyiləm. Düşünürəm ki, bu, dəyişməkdən qorx-

maqdır. Adamlar Viskosun əvvəl necəydisə, elə də – torpaq becərməyin və heyvan saxlamağın, həvəslə ovçuları və turistləri qəbul eləməyin mümkün olduğu yer kimi qalmasını istəyirlər, amma bu zaman hər biri sabah nə baş verəcəyini dəqiq bilir və yeganə bilmədikləri isə təbiətin hoqqaları və şiltaqlığıdır. Yəqin, bununla da onlar qəlblərinin rahat olmasını istəyirlər və mən bir şeydə səninlə razıyam: hamı hər şeyi idarə elədiyini düşünür, amma heç kim heç nəyi idarə eləmir.

– Bu doğrudur, heç kim heç nəyi, – Şantal razılaşdı.

– Heç kim artıq yazılana nə bir işarə, nə də bir nöqtə əlavə eləyə bilmir, – qarı İncildəki xəri dəyişdirərək dedi. – Amma bizim illüziyalarla yaşamaq xoşumuza gəlir, çünki bu, bizə inam verir. Ən nəhayət, mənim eləyəcəyim seçim heç nəylə digərlərinin seçimindən fərqlənir. Dünyanı idarə elədiyini axmaqcasına güman eləmək əvəzinə, heç bir əsas olmadan təhlükəsizlikdə olduğunu güman eləmək lazımdır. Bu, hamının həyata hazır olmaması ilə nəticələnir, sənin bunu həmişə olduğundan daha az gözlədiyən bir vaxtda zəlzələ dağlar yaradır, ildırım ağacı yandırır, bahar çiçəkləməyə hazırlaşır, mənasız bir təsadüf isə ovda ləyaqətli bir adamın həyatını yarıda kəsir.

Və qarı artıq yüzüncü dəfə ərinin hansı şəraitdə həlak olduğunu danışmağa başladı. Əri bölgənin ən yaxşı ovçubələdçilərindən biri hesab olunurdu və ovu idmanın vəhşi bir növü kimi yox, yerli ənənələri qorumaq vasitəsi kimi görürdü. Onun səyi və çalışmaları ilə Viskosda bəzi növlərdən olan heyvanların sayını artırmaq mümkün olmuşdu, meriya nəslə kəsilən canlıların qorunması üçün qanunlar işləyib hazırlamışdı və qəsəbənin xəzinəsinə pul gətirmək üçün ov eləyənlərə lisenziya verməyə başlamışdı.

Bertanın əri bəzilərinin vəhşilik, başqalarının ənənəvi əyləncə hesab elədikləri ovun adamlara nəyisə öyrətməsinə çalışırdı. Təcrübəsiz, amma varlı adam gələndə o, onu hansısa bir kimsəsiz yerə aparır və orada daşın üzərinə boş pivə bankasını qoyurdu.

Sonra əlli addım geri çəkilir və birinci olaraq tənəke bankaya atəş açır.

– Mən bu yerlərin ən yaxşı atıcısıyam, – o deyirdi. – Sənə də mənim kimi atəş açmağı öyrədəcəyəm.

Bankanı əvvəlki yerinə qoyur, atəş xəttinə qayıdır, cibindən dəsmal çıxardıb gözlərini bağlamasını xahiş eləyirdi. Sonra yenidən nişan alıb atəş açırdı.

– Deydi? – sarğını açaraq soruşurdu.

– Deyəsən, vura bilmədin, – yeni gələn ovçu vüqarlı ovçunu alçalda bildiyinə sevinərək deyirdi. – Güllə hədəfdən çox uzaq keçdi. Sənin dərsələrinin karıma gələcəyinə inanmaq çətindir.

– Mən yalnız sənə həyatda çox mühüm olan bir dərsi öyrətmək istədim, – buna cavab olaraq Bertanın əri deyirdi. – Hər dəfə nəyisə əldə eləmək istəyəndə iki gözlə bax, özünü ələ al və dəqiq başa düşməyə çalış ki, sənə nə lazımdır. Hədəfə bağlı gözlə atəş açmaq olmaz.

Və bir dəfə ovçu birinci atəşdən sonra tənəkə bankanı yerinə qoydu, gəlmə ovçu da indi onun atıcılıq məharətini göstərməyinin vaxtı olduğunu zənn elədi. Bertanın ərinin öz yerinə qayıtmasını gözləmədən tətiyi çəkdi və hədəfdən yayınaraq Bertanın ərinin boynundan vurdu. Ovçu öz hərəkətləri haqqında özünə tam hesabat vermək və özünü ələ almaq haqqdakı çox vacib dərsi mənimsəyə bilmədi.

– Mənim getmək vaxtıdır, – Şantal dedi. – İşə getməmişdən əvvəl mən nəşə eləməliyəm.

Berta qıza uğurlar arzulayıb onu kilsənin arxasındakı döngədə gözdən itənə kimi baxışları ilə müşayiət elədi. Bu uzun illər ərzində evinin qabağında oturaraq dağlara və buludlara baxan qarı, xəyalında əriylə söhbət eləyərkən adamları “görməyi” öyrənmişdi. Onun dili kasad idi, adamların onda yaratdıqları çoxlu hisslərini ifadə eləmək üçün lazım olan sözü heç də həmişə tapa bilmirdi, amma məhz bu baş verəndə qarı onların qəlblərinə daxil olur, onu açıq kitab kimi oxuyurdu.

Bütün bunlar hamıdan çox sevdiyi, bəlkə də, dünyada yeganə sevdiyi insanın dəfnində başladı və onda onunla yanaşı dayanan Viskosun sakinlərindən birinin balaca oğlu – indi o artıq çoxdan böyüyüb və buradan min kilometrərlə uzaqda yaşayır – ondan niyə belə kədərli olduğunu soruşdu.

Berta əbədi ayrılıq və ölüm haqqda danışmış oğlanı qorxutmaq istəmədi, yalnız ərinin harasa getdiyini və nəyə görə yubandığını dedi.

– Mənə elə gəlir ki, o, sizi aldadıb, – oğlan dedi. – Mən yalnız indicə onu gördüm, o, bax orada, qəbir daşının arxasında gizlənmişdi, gülümsəyirdi, əlində isə mətbəx qaşığı var idi.

Oğlanın anası bunu eşidib oğlunu ciddi danladı və Bertadan üzr istəməyə başladı: “Onun yaşında olan uşaqlar həmişə ağılagəlməz şeylər uydururlar”. Lakin Berta dərhal ağılamağına son qoyaraq oğlanın göstərdiyi tərəfə baxmağa başladı. Ərinin həmişə onu əsəbiləşdirən bir adəti var idi, yalnız öz qaşığı ilə yeyirdi; qaşıqların hamısı eyni olsa da, hamısı eyni miqdarda şorba tutsa da, o, inadla bu adətinə əməl eləyir və yeməyini yalnız müəyyən olunmuş bir qaşıqla yeyirdi. Berta ərini əlasəfeh hesab eləyənlər deyə bu haqda heç kimə danışmamışdı.

Bu zaman isə oğlan doğrudan da onun ərini görmüşdü və mətbəx qaşığı da bunun həqiqətən baş verdiyinə işarə idi. Uşaqlar gizlinləri “görürlər”. Berta o zaman belə görməyi öyrənməyi qərara almışdı, çünki əriylə danışmaq istəyir və elə davranmaq istəyirdi ki, əri lap xəyal, ya kölgə şəklində olsa belə, onunla yanaşı olsun.

Hər şeydən əvvəl o, evə çəkilib qapıları bağladı və demək olar, heç yerə getmədən ərinin nə vaxt onun qarşısında varid olacağını gözlədi. Günlərin birində arzuladığının yaxınlaşmaq üzrə olduğunu hiss elədi, başa düşdü ki, evinin qabağına çıxıb başqa adamlara diqqət yetirməlidir. Qadın hiss elədi ki, əri onun şən olmasını, Viskosda baş verən hadisələrdə fəal iştirak etməsini istəyir.

Berta da qapının qabağına stul qoyub dağlara baxmağa başladı. Viskosun küçələrində təsadüfi hallarda gəlmə adamlar gözə dəyirdi, amma məhz həmin gün qonşu kənddən qonşusu gəldi və dedi ki, orada köçəri alverçilər dolaşırlar və çox gözəl qaşıqlar satırlar, həm də çox ucuz. Öz sözünü təsdiq etmək üçün çantasından aldığı qaşıqları çıxartdı.

Berta bir daha heç vaxt ərini görməyəcəyini anlayırdı, lakin o, qapının yanında oturmağı və şəhərə baxmağı xahiş eləmişdi. Qadın onun xahişini yerinə yetirəcəkdi. Bir müddət keçəndən sonra qadın özündən sağda kiminsə olduğunu hiss elədi və qəti əmin oldu ki, bu, onun əridir, onunla yanaşı dayanıb, onu tək qoymur və təhlükədən

qoruyur. Bundan əlavə, ona başqalarının görə bilmədiklərini görməyi öyrədir, məsələn, buludların görünüşündə əlamətlərdən xəbər verən hansısa işarələri görməyi. Berta əvvəlcə kədərlənirdi ki, ərinə birbaşa baxmaq istəyəndə onun kölgəsi yoxa çıxır, amma tezliklə əriylə instinktin köməyi ilə danışa bildiyini başa düşdü və bundan sonra onlar Viskosda baş verən hər şey haqqında uzun-uzadı söhbətlər eləməyə başladılar.

Daha üç il keçdi və qadın başqalarının keçirdiyi hissləri “görmək” bacarığına yiyələndi, əri isə ona onun üçün çox xeyirli olan əməli məsləhətlər verməyə başladı. Bu məsləhətlərin hesabına da o, özünün aldadılmasına imkan vermədi, ona az kompensasiya verilməsi ilə razılaşmadı, bank iflası uğrayıb, pullarını ora qoyan bir çox yerli sakini müflisləşdirməmişdən azacıq əvvəl pullarını oradan götürdü.

436

Bir dəfə səhər, indi Berta bunun neçə il bundan əvvəl olduğunu xatırlamırdı, əri ona dedi: “Viskos, bəlkə də, məhv oldu”. Berta əvvəlcə bölgədə dağlar yaradan zəlzələ haqqında düşündü, amma əri onu sakitləşdirdi, başa saldı ki, yaxın min il ərzində belə bir hadisə olmayacaq. Yox, söhbət başqa cür məhv eləməkdən gedirdi və Berta onun nə dediyini başa düşməsə də, həyəcanlandı. Əri ondan diqqətli olmağı xahiş elədi, axı bu, onun vətəni idi, onu vaxtından əvvəl tərk eləsə də, onun üçün dünyadakı ən sevimli yer idi.

Berta diqqətlə yerlilərə, göydə qərribə mənzərələr yaradaraq süzən buludlara, Viskosa gələn və gedən ovçulara baxır, amma onlardan hansındasa heç vaxt heç kimə pislik eləməyən şəhəri məhv eləmək niyyətində olmalarına dair bir əlamət görə bilmirdi. Lakin əri təkidlə ondan ehtiyatlı olmağı xahiş edir və Berta da onun xahişini yerinə yetirirdi.

Budur, üç gün bundan əvvəl Viskosa əcnəbinin gəldiyini görəndə, həm də tək yox, şeytanla birlikdə, gözlədiyi anın gəlib çatdığını başa düşdü. Bu günə Berta Şantalın bir çiyində mələyin, digər çiyində isə şeytanın oturduğunu gördü və ani olaraq bu iki hadisəni əlaqələndirdi, başa düşdü ki, onun qəsəbəsində qərribə işlər baş verir.

Öz-özünə gülümsəyən qarı sağına baxdı və az qala, hiss olunmayacaq dərəcədə həmin tərəfə əliylə öpüş gön-

dərdi. Yox, o, faydasız qoca tör-töküntü deyildi, onun qarşısında olduqca mühüm bir iş dururdu: öz doğrulduğu şəhəri xilas eləməliydi və bunun üçün hansı vasitələrdən istifadə edəcəyini bilməsə də, öz şəhərinin xilasına nail olacaqdı.

Şantal xəyallara qərq olmuş Bertanı tərkləyib evə qayıtdı. Qonşuları pıçıldaşırdılar ki, qarı şər qüvvələrlə dostluq eləyir. Danışdı ki, o, bütün ili bağlı qapılar arxasında keçirdi və bu müddət ərzində cadugərliyi və ovsunçuluğu öyrəndi. Şantal ona bunları kimin öyrədə biləcəyini soruşanda isə bəziləri, guya, şeytanın özünün gecələr onun yanına gəldiyini dedilər, başqaları isə onun valideynlərindən eşitdiyi ovsunu deyərək kelt kahinlərinin ruhunu çağırıldığını deyirdilər. Yeri gəlmişkən, bu, heç kimi məxsusən maraqlandırmır və narahat eləməirdi, sakit qarı heç kimə zərər vurmur və həmişə nə isə maraqlı bir şey danışa bilirdi.

Qarının həmişə bir və həm də eyni əhvalatı danışmasına baxmayaraq, bu əhvalat doğrudu. Qəfildən Şantal evinin açarını əlində sıxaraq yerindəcə donub-qaldı. Bertanın ərinin necə həlak olduğunu dəfələrlə eşitmişdi, amma yalnız bu an bu əhvalatın onun üçün mühüm bir dərs olduğunu başa düşdü. Qız bir az bundan əvvəl hamıya dərindən nifrət eləyərək meşədə dolaşdığını xatırladı, qabağına çıxan hər kəsin kim olduğunu araşdırmadan, özünün, qəsəbənin, onun sakinlərinin və onların uşaqlarının üzərinə atılıb parçalamağa hazır idi.

Lakin həqiqi və düzgün hədəf yalnız əcnəbi idi. Özü-nü toplamaq, nişan almaq və qəniməti vurmaq lazım idi. Bunun üçünsə plan lazım idi; bütün bunlar haqda axşam danışmaq və şəraitə nəzarət altından çıxartmaq əsl axmaqlıq olardı. Şantal əcnəbinin təklifi haqda danışdığı daha bir gün təxirə saldı – əgər qız, ümumiyyətlə, bu təklif haqda öz həmyerlilərinə məlumat vermək istəyirdisə.

* * *

Həmin axşam həmişə olduğu kimi, hamının pulunu verən əcnəbi pulla birlikdə Şantala balaca bir kağız da verdi. Qız özünü buna xüsusi əhəmiyyət verməyən kimi

göstərərək kağızı cibinə qoydu, ancaq əcnəbinin hərdən-bir onun baxışlarını tutmağa çalışdığını hiss edirdi, sanki, ona hansısa səssiz bir sual vermək istəyirdi. Onlar rollarını dəyişmişdilər: indi şəraitə qız nəzarət eləyirdi, döyüşün vaxtını və yerini qız seçirdi. Məhz ən uğurlu ovçular həmişə belə eləyirlər: onlar elə şərait yaradırlar ki, ov özü atəş xəttinə çıxır.

Yalnız evə qayıdıandan sonra, həm də bu dəfə qabaqcadan bu gecə dərin və möhkəm yuxuya gedəcəyi kimi qərribə bir duyğu hiss eləyərək kağızı açdı. Əcnəbi onların ilk dəfə görüşdükləri həmin yerdə ona görüş təyin eləmişdi.

O, təkliddə görüşməyin yaxşı olacağını da əlavə eləmişdi. Əgər münasibdirsə, hamının yanında da görüşə bilərdilər.

438

Şantal tək-cə hədə hiss eləmədi, həm də bu hədəni eşitdiyinə görə sevindi. Bu, o demək idi ki, o, özünü idarə eləmək hissini itirirdi, həqiqətən də, təhlükəli olanlarla belə hallar baş vermir. Böyük əmin-amanlıq yaradan Axav təkrar eləməyi xoşlayırdı: “İki növ axmaq var. Birinci növ axmaqlar təhlükə hiss eləyərək başladıkları işi yarımçıq qoyurlar. İkinci növ axmaqlar isə qorxutmaqla nəyə-sə nail olacaqlarını düşünürlər”.

Şantal kağızı tikə-tikə doğrayıb unitaza atdı və suyu buraxdı, sonra olduqca isti vanna qəbul eləyib yatağına girdi və gülümsədi. O, istədiyinə nail olmuşdu, istədiyi isə əcnəbi ilə üz-büz danışmaq üçün onunla yenidən görüşmək idi. Əgər qız rəqibinə qalib gəlmək istəyirdisə, onun nəyə qadir olduğunu təfsilatı ilə bilməliydi.

O, dərhal yuxuya getdi və möhkəm, dərin, sakit yuxuya daldı. Bir gecəni Xeyirlə, ikinci gecəni Xeyirlə və Şərlə, üçüncü gecəni isə Şərlə keçirdi. Onlardan heç biri məqsədlərinə nail ola bilmədi, amma hər ikisi qəlbində yaşamağa başladı və indi də kimin güclü olduğunu aydınlaşdırmaq üçün təkbətək döyüşləri başlamışdı.

* * *

Əcnəbi gəlib çıxana kimi Şantal tər-pədən dırnağa qədər islanmışdı, yenidən tufan başlamışdı.

– Hava haqqında danışmayacağıq, – qız xəbərdarlıq elədi. – Gördüyün kimi, yağır. Mən bir yer bilərəm, orada daldalana bilərik.

Qız ayağa qalxdı və brezent köynəkdə olan nəsə uzun-təhər bir şeyi özünə tərəf çəkdi.

– Mənim başa düşdüyüm kimi, tufəngdir? – əcnəbi soruşdu.

– Tufəngdir.

– Sən məni öldürmək istəyirsən?

– İstəyirəm. Məhz sizi öldürmək istədiyimə əmin deyiləm, amma bunu çox istəyirəm. Amma tufəngi mən başqa məqsədlə götürmüşəm, bəlkə, yolda “lənətlənmiş canavar”la rastlaşdım, onu öldürmək və bununla da Viskosun sakınləri arasında böyük hörmət qazanmaq istəyirdim. Dünən axşam mən onun necə uladığını eşitdim, amma heç kim mənə inanmadı.

– “Lənətlənmiş canavar” nə deməkdir?

Şantal bir anlığa tərəddüd elədi: düşməni hesab elədiyi adamla açıq danışmağa dəyərdimi? Amma bu zaman yadına yapon döyüş mədəniyyəti haqqındakı kitab düşdü; qız bu kitabı axıra kimi oxumuşdu, kitabı müştərilər hotel-də unutmuşdular, yoxsa kitab almaq pulu boş yerə xərcləmək hesab olunurdu. Demək, belə. Bu kitabda yazılmışdı ki, rəqibini zəiflətmək üçün ən yaxşı üsul onu əmin eləməkdir ki, daha ona müqavimət göstərə bilmirsən və onun məqsədi ilə razılaşırsan.

Yağışın və küləyin altında addımlayan qız əcnəbiyə bu əhvalatı danışdı. İki il bundan əvvəl Viskosun sakini, daha dəqiqi, yerli dəmirçi gəzməyə çıxanda birdən qarşısında canavarı balaları ilə birlikdə görür. Dəmirçi qorxur, iri bir budağı götürüb onu elə atır ki, budaq canavarın başı üzərindən keçir. Adətən, belə halda canavar qaçır, amma bu canavar balaları ilə birlikdə idi, buna görə də dəmirçinin üzərinə atılıb, dişlərini onun qıçına keçirdir. Öz peşəsinə görə hədsiz gücə malik olan dəmirçi girəvə tapıb bir zərbə ilişdirir, canavar çənəsini açır və balaları ilə birlikdə qaçıb meşənin dərinliyində gizlənir. Bir daha heç vaxt heç kim onu görmədi və onun haqqında yalnız bu məlumdur ki, onun sol qulağında ağ nişan var.

– Bəs o, nəyə görə “lənətlənmiş”dir?

– Vəhşi heyvanlar, hətta ən yırtıcıları belə heç vaxt insana ilk olaraq hücum eləmirlər, yalnız müstəsna hallarda – bu canavar kimi, balalarını qoruyanda. Əgər hər halda, buna oxşar bir hadisə baş verirsə, vəhşi heyvan insan qanının dadını bilir, bax onda o, həqiqətən də, təhlükəli olur. Yenidən insan qanından dadmaq istəyir və vəhşi heyvandan insan yeyənə çevrilir. Bizdə belə hesab eləyirlər ki, bu canavar nə vaxtsa yenə də hücum eləyəcək.

“Hə, bu, mənim haqqımdadır”, – əcnəbi düşündü.

Şantal gənc idi, bu yerləri tanıyırdı, nə qədər mümkünse iti addımlamağa çalışır, yol yoldaşını yoracağına və alçaldacağına və bununla da onun üzərində psixoloji üstünlük qazanacağına ümid eləyirdi. Lakin əcnəbi ondan geri qalmırdı. O, bir balaca tənəffüs olsa da, qızdan sürətini azaltmağı xahiş eləməirdi.

440

Onlar yaşıl plastikdən olan yaxşıca maskalanmış çadıra yaxınlaşdılar; ovçular, adətən, çadırın içinə girib donmuş əllərini ovuşduraraq ovu burada gözləyirdilər.

– Sizə nə lazımdır? – Şantal soruşdu. – Mənə nəyə görə görüş təyin eləyibsiniz?

– Sənə tapmaca demək istəyirəm: bizim həyatımızın günlərindən hansı heç vaxt gəlmir? – o soruşdu və gözləmədən özü cavab verdi. – Sabahkı. Lakin mənə elə gəlir ki, sən sabahın gələcəyinə əminsən və buna görə də mənim səndən xahiş elədiyimi təxirə saldın. Bu gün son gündür, əgər sən heç nə deməsən, mən deyəcəyəm.

Şantal çadırdan çıxdı, təhlükəsiz məsafəyə qədər çəkildi, brezent üzünü açıb tufəngi çıxartdı. Amma sanki, heç əcnəbi bunu görmürdü.

– Mənə de görüm, – o səsləndi, – əgər qızılla bağlı bu hadisə haqqında kitab yazarsansa, doğrudanmı, sən elə hesab eləyirsən ki, hər gün cürbəcür çətinliklərlə rastlaşan, həyat və adamlar tərəfindən dəfələrlə haqsız incikliklərə məruz qalan, balalarını yedizdirmək və oxutmaq üçün taqətdən düşənə qədər əlləşib-vuruşan oxucuların böyük bir hissəsi sənin qızılları götürüb beləcə aradan çıxmağının hesabına əzab çəkməyə razı olurlar?

– Bilmirəm, – Şantal birinci lüləyə patron qoyaraq cavab verdi.

– Mən də bilmirəm. Mənə də məhz belə cavab lazımdır.

İndi ikinci lüləyə də patron qoyuldu.

– Sən məni öldürməyə hazırsan, halbuki canavar haqdakı hekayələ sakitləşdirməyə çalışırsan. Amma bu, boş şeydir, ona görə ki, mənim sualıma cavab verir, bir halda ki əyalət qəsəbəsinin xırda bir işçisi pul xatirinə cinayət törətməyə hazırdırsa, insan tayfasının nümayəndələrinin varlığına şər hakim kəsilib. Mən öləcəyəm, amma indi cavabı bilirəm və arxayın öləcəyəm.

– Alın, – Şantal tüfəngi əcnəbiyə uzatdı. – Bizim tanış olduğumuzu heç kim bilmir. Hotel qeydiyyatında da siz saxta adla qeydə alınıbsınız. Siz istədiyiniz vaxt çıxıb gedə bilərsiniz və mənim bildiyimə görə, dünyanın istənilən guşəsində gizlənə bilərsiniz. Sizə hətta nişan almaq da lazım deyil, sadəcə, lüləni mənə tərəf çevirin və tətiiyi çəkin. Patron kiçik saçmalarla doldurulub, atəş açılanda patron-dan konusvari çıxır. Belə patronlarla iri ov ovlamağa gedirlər. Həm də adamları öldürməyə. Əgər saçmaların mənim bədənimi necə dağıdacağını görmək istəmirsinizsə, hətta üzünüzü kənara çevirib də atəş açə bilərsiniz.

Əcnəbi əlini tətiiyin üzərinə qoydu, onu nişan aldı və Şantal heyrətlə baxıb gördü ki, o, qoşalülə tüfəngi silahla rəftar eləməyi bacaran adam kimi düz tutub. Onlar beləcə xeyli dayandılar, Şantal bilirdi ki, əgər əcnəbi büdrəyərsə, ya da hansısa heyvanın və quşun qəfil gəlişiyə diksinərsə, barmağı yığılacaq və tüfəng atəş açacaq. Bu an o, öz səmimi hərəkətinin necə uşaq sadələvhlüyü olduğunu başa düşürdü, qız bu tipi yalnız başqalarına rəva gördüyünü özünün eləməsi üçün tamaha salmaq istəyirdi.

Əcnəbi isə hələ də tüfəngi Şantala tuşlamaqda davam edirdi; o, gözünü qırpmır və onun əlləri əsmirdi. İndi artıq gec idi, indi artıq o özü də əmin olmuşdu ki, ona meydan oxuyan qızı öldürmək heç də pis ideya deyil. Şantal bağışlanması üçün ona yalvarmağa hazır idi, amma o, sözünü deməyə macal tapmamış əcnəbi tüfəngi endirdi.

– Mən, demək olar ki, sənin fiziki olaraq necə qorxduğunu hiss edirəm, – o, tüfəngi qıza uzadaraq dedi. – Yağış damcılarında qarışmasına baxmayaraq, mən sənə sənə sənə sənə axan tərini qoxusunu hiss edirəm, ağacları dəhşətlə silkələyən küləyin səs-küyünə baxmayaraq, mən sənə, az qala, sənəni yarib çıxacaq ürəyinin necə döyündüyünü eşidirəm.

– Bu axşam sənın xahişini yerinə yetirəcəyəm, – özünü onun təmiz həqiqət olan sözlərini eşitmirmiş kimi göstərərək Şantal dedi. – Ən nəhayət, mən sizin təbiətini başa düşmək istədim, sizdə hansının – xeyirin, ya şərin çox olduğunu bilmək istədim. Mən nəyisə sizin üçün indi-cə nümayiş elətdirdim, mənım keçirtdiyim və keçirtmədiyim hisslərə baxmayaraq, siz tətiyi çəkə bilərdiniz. Bilərdiniz, amma çəkmədiniz. Bilirsiniz nəyə görə? Ona görə ki, qorxdunuz. Başqalarından öz şəxsi münafiqşələrini həll eləmək üçün faydalanırsınız, şəxsi mövqeyinizi tutmağa isə qadir deyilsiniz.

– Bir alman filosofu bir dəfə necəsə deyib: “Hətta Allahda da cəhənnəm var, bu, onun insanlara sevgisidir”. Yox, Şantal, mən qorxmadım. Mən belə tətikləri çəkməmişəm, dəqiq desək, elə silahlar istehsal eləmişəm, sənın qoşalülən heç onların tozu da olmaz və bütün dünyaya satmışam. Bütün bunlar qanuni və aşkar olub, dövlətin razılığı ilə, ixracat vergisini və başqa vergiləri ödəməklə. Mən sevdiyim qızla evlənmişəm, iki qəşəng qızım olub və mənə nə lazım olubsa, həmişə tələb eləməyə və almağa nail olmuşam.

Sənın üçün bu, nümunə ola bilməz, axı sən elə zənn eləyirsən ki, guya, tale səni izləyir, mənə həmişə hərəkətə keçməyə qadir olmuşam, həmişə mənə qarşı duran çoxlu düşmən qüvvələrlə mübarizə aparmağa hazır olmuşam. Bir döyüşü uduzmağa, digərini udmağa hazır olmuşam, çünki başa düşmüşəm ki, məğlubiyyət və qələbə – əgər qorxaqları nəzərə almasaq, çünki qorxaqlar məğlubiyyətə dözə və qələbə də qazana bilmirlər – hər bir insanın həyatının ayrılmaz hissəsidir.

Mən çox oxumuşam. Kilsəyə getmişəm. Mən Allahdan qorxmuşam və onun hökmlərinə hörmət eləmişəm. Mən nəhəng bir şirkətin yüksək əməkhaqqı alan direktoru vəzifəsini tutmuşam. Hər bir sazişdən komisyonaqqı almışam və arvadımı, uşaqlarımı, nəvələrimi, nəticələrimi saxlamaq üçün kifayət qədər qazanmışam, axı dünyada ən çox pul qazandıran silah alveridir. Mən göndərdiyim hər silah partiyasının əhəmiyyətini bilirdim, çünki işin gedişatına şəxsən nəzarət eləyirdim, mən bir neçə korrupsiya halları aşkar elədim və günahkarları işdən qovdum, qanunsuz satışları

isə dayandırdım. Mənim silahlarım qanun-qaydanı qorumaq üçün istehsal olunurdu, bunsuz mən tərəqqinin və quruculuğun mümkün olmadığını düşünürdüm.

Əcnəbi Şantala yaxınlaşdı və onun çiyinlərini qucaqladı, qızın onun gözlərini görməsini və sözlərinin həqiqiliyinə inanmasını istəyirdi.

– Sən, yəqin, elə hesab eləyirsən ki, dünyada silah fabrikantlarından pis adamlar yoxdur. Bəlkə, bu, elə belədir. Amma məsələ bundadır ki, hələ mağara insanı silahdan istifadə etməyə başlayıb, əvvəlcə özünə yemək əldə etmək üçün, dərhal da bunun arxasınca isə başqaları üzərindəki hakimiyəti ələ keçirmək üçün. Dünya əkinçilik olmadan yaşayıb, heyvandarlıqla məşğul olmadan keçinə bilib, dinin, musiqinin nə olduğunu bilməyib, amma silahsız bir dəqiqə də yaşamaıyb.

O, yerdən daşı götürdü.

– Bax, ən ilk silah bu olub, ana təbiət onu tarixəqədərki dövrlərdə vəhşi heyvanlarla üzləşənlərə alicənablıqla təqdim eləyib. Bax belə bir daş bir dəfə insanın həyatını xilas eləyib, ondan da sonsuz insan nəsilləri, o cümlədən sənlə mən də dünyaya gəlmişik. Əgər onun əlində bu daş olmasaydı, yırtıcı heyvan onu yeyəcək və on milyonlarla insan dünyaya gəlməyəcəkdi.

Külək güclənmişdi. Yağış onların sifətinə çırılırdı, amma Şantal və əcnəbi gözlərini bir-birindən çəkmirdilər.

– Buna oxşar olaraq bir çoxları ovçuları söyürlər, amma Viskos onları həvəslə qəbul eləyir, çünki onların hesabına yaşayır, onun kimi adamlar öküzlə döyüşlərinə nifrət eləyirlər, lakin döyüşdən sonra heyvanların “şanlı” ölümlə öldükələrini düşünərək onların ətinə alırlar, beləcə, çoxları silah istehsalçılarını söyürlər, amma bu, yer üzündə bircə dənə də silahlı adam qalmayana qədər davam eləyəcək, çünki əgər biri varsa, mütləq digəri də olmalıdır, əks halda təhlükəli tarazsızlıq baş verər.

– Amma Viskosun buna nə dəxli var? – Şantal soruşdu. – Hökmlərin pozulmasının, cinayətin, oğurluğun, insan təbiətinin mahiyyətinin buna nə dəxli var? Xeyirin və Şərin buna nə dəxli var?

Əcnəbinin sifəti dəyişdi və onun gözlərində dərin kədər canlandı.

– Sənə əvvəldə nə dediyimi xatırla: mən həmişə qanunauyğun olaraq hərəkət eləməyə və özümü, necə deyərlər, “düz adam” adlandırmağa alışmışam. Bir dəfə mənə zəng elədilər və yumşaq, amma hər cür hissələrdən məhrum olan qadın səsi mənə bildirdi ki, adından danışdığı terroristlər arvadımı və qızlarımı oğurlayıblar. Əvəzində isə o şeyi tələb eləyirdilər ki, mən bunu onlara verə bilərdim. Silah! Əmr elədilər ki, bu danışığı gizli saxlayım və əgər onların tələbinə əməl eləyəmərsə, ailəmin təhlükəsizliyinə təminat verəcəklərinə söz verdilər.

Qadın əlaqəni kəsməmişdən əvvəl mənə deyə bildi ki, yarım saatdan sonra mən vağzaldakı avtomat telefonun hansısa kabinəsindən onun zəngini gözləməliyəm. Qadın bir də dedi ki, mənim çox da həyəcanlanmağıma dəyməz, arvadımı və qızlarımı heç kim incitməyəcək və mən elektron poçtla xaricdəki filiallarımızdan birinə sərəncam göndərəndən bir neçə saat sonra onlar azad ediləcəklər. Ədalət naminə deyim ki, söhbət qanunsuz əməliyyatdan getse də, bu, heç kim tərəfindən hiss oluna bilməzdi, hətta mən işlədiyim şirkət tərəfindən də.

Qanuna tabe olan və qanunun müdafiəsində olmaq istəyən bir vətəndaş kimi mən hər şeydən əvvəl bu haqda polisə məlumat verdim. Həmin andan etibarən də qərarlar qəbul etməyə və onlar üçün cavab verməyə hazır olan insan olmağa son verdim, öz ailəsini belə qorumağı bacarmayan yazıq birisinə döndüm və mənim dünyam mənə məlum olmayan adamların əsəbi telefon danışığı ilə doldu. Mən təyin olunmuş kabinəyə girəndə bütöv bir texnik ordusu zəngin haradan edildiyini ani və səhvsiz olaraq müəyyən eləyən ən müasir avadanlıqlarla yeraltı kabellərə qoşulmuşdu. Havaya qalxmağa hazır olan helikopterlərin mühərrikləri işləyirdi, maşınlar münasib mövqeyə çıxmışdı, həyəcan signalı ilə yaxşı məşq eləmiş və təpədən dırnağa kimi silahlanmış adamları ayağa qaldırmışdılar.

Qitələrlə bir-birindən ayrılan iki ölkənin hökumətləri baş verən hadisə haqqında artıq məlumatlandırılmışdı və terroristlərlə hansısa danışığlara girmək qadağan edilmişdi. Məndən yalnız əmrləri yerinə yetirmək, mənə deyilən sözləri təkrar eləmək və özümü mütəxəssislər istəyən kimi aparmaq tələb olunurdu.

Hələ axşama qədər girovların saxlanıldığı mənzil bir həmlə ilə ələ keçirildi, oğurlayanlar – nəhəng siyasi təşkilatın kiçik vintləri olan açıq-aşkar təcrübəsiz iki oğlan və qız isə güllələrlə dəlmə-deşik edildi. Amma bu baş verənə kimi onlar arvadımı və qızlarımı öldürməyə fürsət tapmışdılar. Allah insanlara olan sevgisindən cəhənnəm yaradıb, insanların öz cəhənnəmi isə lap yaxındadır – bu, onların ailəyə olan sevgisidir.

Əcnəbi susdu, görünür, səsinin titrəməsindən və gizləmək istədiyi həyəcanını büruzə verməsindən ehtiyat elədi. Özünü ələ alaraq danışmağa başladı.

– Polislər də, terroristlər də mənim fabrikimin məhsullarından istifadə eləyirdilər. Heç kim mənim zavodlarımda hazırlanan silahların hansı yollarla terroristlərin əlinə düşdüyünü bilmirdi, heç bunu bilməyin əhəmiyyəti də yox idi, mühüm olan bu silahların terroristlərin əlində olması idi. Bütün cəhdlərimə baxmayaraq, istehsalın və onların yayılma qaydalarına ciddi əməl etmək səylərimin əksinə olaraq, arvadım və qızlarım mənim silahlarımla öldürülmüşdü, ola bilsin ki, mən bu silahları əfsanəvi dərəcədə baha olan restoranda əvvəlcə hava və siyasət haqqında danışandan sonra satmışdım.

O, yenidən susdu, danışanda isə Şantala elə gəldi ki, qarşısındakı başqa adamdır, çünki onun indi dediyi sözlərin, sanki, əvvəlki əcnəbiyə heç bir dəxli yox idi.

– Mən silahlardan və döyüş ləvazimatlarından baş çıxarıram, terroristlərin hara atəş açdıqlarını bilərək mənim ailəmi necə öldürdüklerini asanlıqla təsəvvür eləyə bilirdim. Güllənin giriş deşiyi kiçik olur, sənin çeçələ barmağın enliyində. Sümüyü dəyəndən sonra güllə dörd yerə parçalanıb müxtəlif tərəflərə uçar, öz yolunda nə varsa – böyrək, ürək, ciyər, qaraciyər – hamısını amansızcasına dağıdır. Bu qurğusun parçaları nə isə möhkəm bir şeyə dəyəndə, deyək ki, onurğa sütununa, yenidən öz istiqamətini dəyişir, adətən, öz arxasınca da parçaların və daxili orqanların tikələrini aparır. Bu ta güllə çölə çıxana kimi davam eləyir. Dörd hissənin hər birinin çıxışındakı deşik də, az qala, mənim yumruğum boyda olur və güllənin gücü elə çox olur ki, bütün otaq boyu əzələlərin tikələri, sümük parçaları və daxildə uçarkən onlara yapışan bütün

şeylər səpələnir. Və bu, iki saniyədən az müddətdə baş verir, bəlkə, iki saniyə elə də çox vaxt deyil, amma ölümün özünün hesablanmış vaxtı var. Elə düşünürəm ki, mənə başa düşürsən.

Şantal başıyla təsdiqlədi.

– Keçən ilin sonunda mən işdən çıxdım. Bütün dünyanı gəzib-dolaşdım, təkliddə öz dərdimə ağladım və elə hey özümdən soruşdum: insan belə vəhşiliyə necə qadir ola bilər? Mən bizlərdə, adi adamlarda olan ən mühüm şeyi – gələcəyə inamı itirdim. Mən Allahın istehzasına – mənə müdhiş bir vasitə sayəsində görünən ki, yəni mən, sadəcə, yalnız Xeyirin və Şərin əlində vasitəyəm – həm güldüm, həm də ağladım.

446

Yavaş-yavaş əzab çəkmək qabiliyyətindən məhrum oldum və indi mənim ürəyim qurquru quruyub və mənim üçün ölməyin və ya yaşamağın tamamilə fərqi yoxdur. Amma öz ömrümü başa vurmamışdan əvvəl mən mütləq dərk eləmək istəyirəm: orada, mənim ailəm saxlanılan yerdə nə baş verib? Mən nifrətdən aşib-daşaraq, ya da sevgidən od tutub yanaraq kiminsə öldürülməsini başa düşürəm, amma heç bir səbəb olmadan, yalnız müqavilənin pozulmasına görə adam öldürülməsini isə başa düşə bilmirəm.

Mənim düşüncələrim sənə sadələvh görünə bilər, ən sonda hər gün adamlar bir-birini puldan ötrü öldürürlər, amma bu, mənim üçün maraqlı deyil, mən yalnız arvadım və uşaqlarım haqda düşünürəm. Mən bilmək istəyirəm: bu terroristlərin başından nələr keçirmiş? Bilmək istəyirəm: heç olmasa, onların ürəyində rəhmin oyandığı hansısa an olubmu, onlar tərəddüd eləyiblərimi ki, girovlarını buraxsınlar? Axı onlar müharibəni girovları ilə aparmırdılar. Bilmək istəyirəm; Xeyirlə Şər arasında təkbətək mübarizə gedibmi və heç olmasa, saniyənin hansısa bir hissəsində Xeyirin qalib gəldiyi olubmu?

– Amma nəyə görə Viskos? Mənim qəsəbəmin burada nə günahı var?

– Yer üzündə bu qədər silah zavodları olduğu və həm də çoxunun da dövlət tərəfindən heç bir nəzarət olmadan işlədiyi halda, bəs nəyə görə bu hadisədə mənim silahlarımdan istifadə olundu? Cavab sadədir: təsadüfən. Mənə

hamının bir-birini tanıdığı və kimsənin kimsəyə pislik etməyi arzulamadığı ucqar əyalet lazım idi. Sənin yerlilərin mükafat haqda eşitdikləri andan etibarən Xeyirlə Şərin təkbətək mübarizəsi başlayacaq və həmin o mənzildə baş verənlər sənin qəsəbəndə baş verəcək.

Terrorçular artıq silahlı və çıxılmaz vəziyyətdə olsalar da, hər halda, öldürüblər, mənasız, cəfəng ritualı yerinə yetirmək naminə. Sənin Viskosun o şeyi alacaq ki, mən ondan məhrum idim, – seçmək imkanını. Sənin yerlilərin hər tərəfdən yaxınlaşan tamahkarlıqla əhatə olunacaqlar; onlar əmin eləyirlər ki, üzərlərinə böyük missiya düşür: öz qəsəbələrini qorumaq və xilas etmək missiyası və hər halda, onlara qərara gəlmək haqqı verilir: girovları öldürsünlər, ya yox. Vəssalam, şüttamam. Mən baxmaq istəyirəm görüm, digər adamlar həmin o qanına qəltan olan bədbəxt gənclərdən fərqli hərəkət eləyə bilərlərmə?

Xatırlayırsanmı, ilk görüşümüzdə mən sənə dedim: “Bir insanın qisməti – bütün insanlığın qismətidir”. Əgər əzab çəkmək mümkün olsaydı, mən başa düşərdim ki, mənimlə tale qəddarcasına rəftar eləyib, amma başqalarına qarşı o, şəfqətli də ola bilər. Bu, heç nəyi dəyişmir, mənim ailəmi mənə qaytarmır, ən nəhayət, mənə addımbaaddım izləyən iblisi kənara qovmur. Mən sınamaq istəyirəm.

– Bəs nəyə görə mənə sizin qızılarnızı oğurlaya biləcəyimə qadir olub-olmadığımı öyrənmək istəyirdiniz?

– Elə həmin səbəbdən. Ola bilər, sən cinayətləri ağır və əhəmiyyətsiz cinayətlər kimi iki yerə bölürsən. Bu, elə deyil. Mən terrorçuların da dünyanı beləcə böldüklərinə əminəm; onlar hesab eləyirdilər ki, pula və ya nifrət elədiklərinə görə yox, sevgi xatirinə, ləzzət almaq xatirinə deyil, öz işləri xatirinə öldürürlər. Əgər sən külçəni aparsaydın, öz cinayətini əvvəlcə özün özünə izah eləmiş olmalıydın, sonra da mənə və mənə onda başa düşərdim ki, mənə doğma olan adamları öldürən qatillər törətdikləri bu edamə necə haqq qazandırardılar. Sən, yəqin, hiss elədin: bütün bu illər ərzində mən baş verənlərin mənasını dərk etmək istəyirəm. Bilmirəm dünya bunu mənə başa salacaqmı, başqa çıxış yolu da görmürəm.

– Əgər mən qızılı oğurlasaydım, siz bir daha mənə görməzdiniz.

Bu yarım saatlıq söhbətdə ilk dəfə olaraq əcnəbinin dodaqlarında təbəssüm görüldü:

– Unutma ki, mən silahla işləmişəm. Demək, mənim işimin əhatə dairəsinə gizli xidmət də daxildir.

Əcnəbi Şantaldan onu çaya kimi aparmağı xahiş elədi, yoxsa o azardı. Qız qoşalüləni götürdü – son vaxtlar əsəblərinin yerində olmadığını və ovun onu sakitləşdirəcəyini və əyləndirəcəyini deyərək onu tanışından borc almışdı – onu yenidən brezent örtüyə qoydu və onlar üzü-əşağı düşməyə başladılar.

Yolda bircə kəlmə də danışmadılar. Çaya çatıb ayrılarkən əcnəbi dedi:

– Sənin nə üçün ləng tərpendiyini anlayıram, amma artıq gözləyə bilmərəm. Onu da başa düşürəm ki, özünlə mübarizə aparmaq üçün məni daha yaxşı tanımalıydın. Artıq sən məni tanıyırsan.

– Mən Yer üzündə yanıyla şeytan gedən insanam. Onu qovmaq və ya həmişəliyə qəbul eləmək üçün bəzi suallara cavab almalyam.

* * *

Çəngəl stəkanın kənarına dəyərək cingildədi, beşinci gün ağzınacan dolu barda oturan hər kəs bu səsə döndü. Şantal Prim hamının sakit olmasını xahiş elədi.

Dərhal da ortalığa sükut çökdü. Viskosun tarixi ərzində buna bənzər bir iş olmamışdı ki, yeganə vəzifəsi bara gələn müştərilərə xidmət eləmək olan qız özünə buna bənzər bir şeyi rəva görsün.

“Allah eləsin, o, nəşə mühüm bir şey söyləsin, – hotelin sahibəsi düşündü. – Yoxsa elə bu gün mən onu işdən qovacağam, halbuki nə vaxtsa nənəsinə onun qayğısına qalacağım haqda söz vermişəm”.

– Mənə qulaq asın, – Şantal sözə başladı. – Əvvəlcə mən sizə bircə bizim qonaqdan başqa, – qız əcnəbini göstərdi, – hamınızın bildiyi bir əhvalatı danışacağam. Sonra isə bizim qonaqdan başqa heç birinizin bilmədiyiniz bir əhvalatı danışacağam. Sözümlü qurtarandan sonra ağır iş həftəsinin yorucu işləri bitdikdə dincəlməyə tamamilə haqqınızın çatdığı asudə vaxtınızda sizi narahat eləməkdə

haqlı olub-olmadığımı mühakimə etmək üçün mən sizə imkan verəcəyəm.

“Bu qız risk eləyir, – keşiş düşündü. – O nə isə elə bir şeyi bilə bilməz ki, biz onu bilməyək. O, kasıb olsa da, imkansız, yetim qız olsa da, hotelin sahibəsini onu işdə saxlamaq üçün dilə tutmaq çətin olacaq.

Yeri gəlmişkən, bu elə də çətin olmayacaq, – o düşünməkdə davam elədi. – Biz hamılıqla günahdan uzaq deyilik. Sahibəsi bir gün, iki gün hirsələnər, sonda Şantalı bağışlayar. Bütün Viskosda burada işləməyə razı olan adamı tapmaq olmaz. Bu, gənclərin işidir, bizim qəsəbədə isə gənc yoxdur”.

* * *

– Viskosun üç küçəsi, xaçı olan balaca meydanı, bir neçə dağılmış evi və qəbiristanlığa söykənən kilsəsi var, – Şantal dedi.

– Bir dəqiqə! – əcnəbi onun sözünü kəsdi. O, cibindən diktofonu çıxartdı, onu açdı və öz qabağında stolun üstünə qoydu. – Viskosa aid olan hər şey məni maraqlandırır və mən bircə sözü belə unutmaq istəmirəm. Ümid eləyirəm ki, diktofon sizə mane olmaz.

Şantal diktofonun ona mane olub-olmadığını bilirdi, amma vaxt itirmək istəmədi. Hələ bir neçə saat bundan əvvəl o, öz qorxusu ilə mübarizə aparırdı, indisə bütün cəsarətini toplayaraq danışmağı bacarmışdı. Əgər onun sözünü bir də kəsərdilərsə, nə olacağı məlum deyildi.

– Viskosda üç küçə, ortasında xaç olan balaca meydan var, bir neçə ev dağılıb, qalanı isə hələlik salamatdır. Hoteli, dirəkdə poçt qutusu, balaca qəbiristanlığa bitişik olan kilsəsi var.

İkinci cəhddə o daha ətraflı təsvir eləyə bildi və daha elə də möhkəm həyəcanlanmırdı.

– Sizə də məlum olduğu kimi, müqəddəs Savinyanın xeyir-duası ilə bizim böyük şəriət müəllimimiz Axav öz müraciətindən sonra buranı şəhərə döndərəne qədər Viskos avaraların və quldurların sığınacağı, məskəni olub. İndisə burada yalnız düz, ləyaqətli adamlar yaşayırlar.

Amma bizim əcnəbi qonağımız, Axavın öz niyyətini necə həyata keçirdiyini bilmir. Mən bu haqda danışacağam. O, kimisə inandırmaq üçün azacıq belə cəhd göstərmədi, çünki insan təbiətinə çox gözəl bələd idi, bilirdi ki, namuslu olmağı zəiflik kimi anlayan insanlar onun hakimiyyətinə iddia eləyərlər.

O, başqa cür hərəkət elədi, qonşu kənddən bir neçə dülgər çağırdı, onlara çertyoju göstərdi və meydanın indi xaç olan hissəsində nəse tikməyi əmr elədi. On gün ardıcıl, gecə və gündüz qəsəbənin sakinləri çəkiqlərin taqqılısını və mişarların cingiltisini eşitdilər, dülgərlərin ağacları necə yonduqlarını və rəndələdiklərini, mıx vurduqlarını gördülər. On birinci gün meydanın ortasında üzərinə parça örtülmüş nəse nəhəng bir şey ucaldı. Bu abidənin təntənəli açılışına Axav Viskosun bütün sakinlərini dəvət elədi.

450

O heç bir çıxış eləmədi, sadəcə, örtüyü çəkdi və hamı dar ağacını gördü. Edam meydançası, ipi və bütün hər şeyi ilə birlikdə. Uzun müddət yağış və qar onun üçün qorxusuz olsun deyərək dar ağacının üzərinə arı mumu çəkilmədi. Meydana çoxlu adamın yığılmasından istifadə eləyən Axav onun tərəfindən qoyulan qanunları oxudu; bu qanunlar əkinçiliyi müdafiə, heyvandarlığı inkişaf elətdirir, Viskosda yeni emalatxanalar və köşklər açanları mükafatlandırmağı nəzərdə tuturdu. Ən sonda da əlavə elədi ki, bu gündən başlayaraq bundan sonra hər bir sakin ya namuslu əməklə məşğul olacaq, ya da şəhəri tərk eləyəcək. Daha o, heç nə demədi, bircə dəfə belə indicə açılan “abidə”nin adını tutmadı. Axav hədənin təsirinə inanmayanlardan idi.

Bu təntənənin sonunda adamlar orada-burada yığılmağa başladılar və əksəriyyəti hesab eləyirdi ki, övliya Axavı aldadıb və əgər o, əvvəlki cəsarətindən məhrum olubsa, onu öldürmək lazımdır. Növbəti gün isə çoxu başladı plan cızmağa ki, bunu necə yerinə yetirsinlər, amma dar ağacını görəndə ixtiyarsız olaraq soruşurdular: “Bu, nədən ötrü qurulub? Yeni qanunlarla yaşamaq istəyənlər üçün mü nəzərdə tutulub? Kim Axavladır, kim onun əleyhinədir? Bizim aramızda onun casusları varmı?”

Dar ağacı adamlara baxırdı, adamlar da dar ağacına. Yavaş-yavaş üsyançıların hörmətsizlikləri və cəsarətləri qorxuya təslim olmağa başlayırdı, çünki hamı Axavın qərarı

bir dəfə qəbul elədiyini və nə olsa belə, onu yerinə yetirən bir adam kimi ad çıxartdığını bildirdilər. Kimsə şəhəri tək elədi, digərləri özlərini yeni həyat yolunda sınağa başladılar, çünki gedəsi bir yerləri yox idi, bəlkə də, ona görə ki, indi meydana edam aləti ucaldı. Bir neçə müddətdən sonra Viskosda sakitlik və əmin-amanlıq oldu, qəsəbə isə nəhəng ticarət mərkəzinə çevrildi, xoşbəxtlikdən, sərhəddə yerləşirdi, yüksək növlü yun, yüksək keyfiyyətli buğda ixrac eləməyə başladılar.

Dar ağacı orada on il qaldı. Ağaclara heç nə eləmir, yalnız ucunda ilgək olan ipi zaman keçdikcə dəyişirdilər. Beləcə, ondan bircə dəfə də istifadə eləmədilər. Axav beləcə, bircə dəfə də onun adını tutmadı. Onun köməyi ilə Axav cəsəreti qorxaqlığa, inamı şübhəyə, ümitsiz adamlar haqdakı əhvalatı təqdirədirici pıçılıqlara döndərə bildi. On ildən sonra, qanun tam qələbə çalandan sonra Axav dar ağacını söküb yerində xaç ucaldılmasına göstəriş verdi.

Şantal susdu. Tam sakitlik içində kiminsə əl çaldığı eşidildi: bu, əcnəbi idi.

– Güzəl əhvalatdır, – o dedi. – Axav, həqiqətən də, insan təbiətinin bilicisi imiş və başa düşürmüş ki, adamlar özlərini qanuna hörmət elədiklərinə görə yox, cəzadan qorxduqlarına görə belə aparırlar. Bizim hər birimizin qəlbində bu dar ağacı var.

– Bax indi mən bu əcnəbinin xahişi ilə meydana xaçı söküb onun yerində başqa bir dar ağacı ucaltmaq istəyirəm, – Şantal dilləndi.

– Karlos, – iştirakçılardan kiminsə səsi eşidildi. – Bizim qonağın adı Karlosdur və sənın tərəfindən onu “əcnəbi” yox, öz adıyla çağırmaq daha nəzakətli olardı.

– Onun adı mənə məlum deyil. Qeydiyyat vərəqəsini doldurarkən onun özü haqqında yazdıqlarının hamısı yalandır. Yadınıza salın: o, bircə dəfə də öz pulunu kredit kartı ilə ödəməyib. Biz bilmirik o, haradan gəlib və hara gedir, onun aeroporta zənginin də fikri yayındırmaq üçün edildi istisna deyil.

Hamı diqqətli baxışlarını Şantaldan çəkməyən əcnəbiyə tərəf döndü.

– Bax o nə vaxt ki həqiqəti danışdı, siz ona inanmadınız: o, həqiqətən də, silah zavodunda işləyib və başına

çoxlu macərə gəlib, həyatda qayğıkeş ata da olub, rəhim-siz iş adamı da. Sizlər – Viskosda yaşayanlar isə həyatın sizlərin düşündüyündən daha mürəkkəb və zəngin olduğunu başa düşmürsünüz.

“Lütfən, daha yaxşı olar ki, o, indicə fikrini izah eləsin”, – hotelin sahibəsi düşündü. Və Şantal da izah elədi:

– Dörd gün əvvəl o, mənə on iri qızıl külçəsi göstərdi. Bu külçələr yaxın otuz il üçün bizim qəsəbənin bütün sakinlərinin həyatını təmin eləyər, onu köklü surətdə dəyişdirə bilər və Viskosun külçələrində nə vaxtsa yenidən uşaqların olacağı ümidi ilə uşaqlar üçün park sala bilərik. Külçələri mənə göstərdi və sonra meşədə gizlətdi və mən indi onların harada olduğunu bilmirəm.

Hamı yenidən əcnəbiyə tərəf döndü və bu dəfə o, onların baxışları altında başını tərpedərək qızın doğru danışdığını təsdiqlədi.

452

– Əgər yaxın üç gün ərzində bizim qəsəbədə kim-sə öldürülərsə, bu qızıl Viskosa çatacaq. Əgər öldürülən olmasa, əcnəbi qızılını götürüb Viskosu tərk eləyəcək.

“İş hazırdır. Mən nə deməliydimsə, dedim və yenidən meydanda dar ağacını ucaldım. Amma bu dəfə o, cənayətə xəbərdarlıq üçün istifadə olunmayacaq, yox, ondan günahsız birisini asacaqlar, onu qəsəbənin çiçəklənməsi xatirinə qurban verəcəklər”.

Adamlar üçüncü dəfə əcnəbiyə tərəf döndülər və o, yenidən razılıq işarəsi olaraq başını tərpedi.

– Bu qız anadangəlmə nağılıdır, – o dedi, diktofonu söndürdü və onu cibinə qoydu.

Şantal geri döndü və stəkanı yumağa başladı. Elə görünürdü ki, Viskosda zaman dayanıb, heç kim bircə kəlmə də danışmırdı. Yalnız suyun necə şırıltı ilə axması və mərmər piştaxtanın üzərindəki şüşənin necə cingildəməsi və aralıdakı çılpaq budaqlarda küləyin necə uğuldadığı eşidilirdi.

Sükutu mer pozdu:

– Biz polis çağıracağıq.

– Yaxşı fikirdir, – əcnəbi cavab verdi. – Mənsə onlara diktofonu təqdim eləyəcəyəm və onlar əmin olacaqlar ki, bütün gecə ərzində mən yalnız bircə cümlə demişəm: “Bu qız anadangəlmə nağılıdır”.

– Xahiş edirəm, öz otağınıza qalxasınız, – hotelin sahibəsi dedi. – Öz şeylərinizi yığışdırın və yubanmadan bizim qəsəbəni tərk eləyin.

– Mən sizə bir həftə bundan sonranın pulunu ödəmişəm və düz bir həftə qalacağam. Hətta bundan ötrü polis çağırırsanız da.

– Bəs heç sizin ağılınıza gəlmir ki, öldürülən siz özünüz də ola bilərsiniz?

– Məlum işdir ki, gəlir. Amma mənim üçün bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Bu zaman nəzərə alın ki, törətdiyiniz cinayətdən ötrü vəd olunan mükafatı heç vaxt ala bilməyəcəksiniz.

Müştərilərin əvvəlcə nisbətən ən gəncləri, sonra isə yaşlıları bir-birinin ardınca çıxış qapısına doğru yönəldilər. İçəridə Şantal və əcnəbi – ikisi qaldı.

Qız öz çantasını götürdü, paltosunu geydi və yalnız qapının kənarında dayandı.

– Siz çox əzab çəkibsiniz və qisas almaq arzusu ilə alış-yanırsınız. Sizin qəlbiniz ölüb, varlığınıza qaranlıq hakim kəsilib. Sizi addımbaaddım izləyən şeytan indi istehza ilə gülür, çünki siz onun qaydaları ilə oynamağa başlayırsınız.

– Mənim xahişimi yerinə yetirdiyiniz üçün sağ olun. Bir də dar ağacı haqqında elə maraqlı və doğru əhvalat danışdığınız üçün.

– Siz orada, meşədə bəzi suallara cavab tapmaq istədiyinizi dediniz, amma sizin planın necə hazırlandığına görə bu qənaətə gəlmək olar ki, yalnız cinayət mükafatlandırılacaq. Əgər Viskosda heç kim öldürülməsə, Xeyir tərifdən başqa heç nə almayacaq. Təriflə isə, özünüz də bildiyiniz kimi, qarın doymur, uşaqları da yedizdirə bilməzsən və qəsəbəni də bataqlıqdan xilas eləyə bilməzsən. Və mənə belə gəlir ki, siz suala cavab almaq istəmirsiniz, son dərəcə inanmaq istədiyiniz həqiqətin təsdiq olunmasını istəyirsiniz. Bu həqiqət isə belə səslənir: “bütün dünyaya şər hakimdir”.

Əcnəbinin gözlərinin ifadəsi dəyişdi və Şantal bunu hiss elədi.

– Əgər dünyaya şər hakim kəsilibsə, onda sizin yaşadığınız faciəyə haqq qazandırmaq olar, – qız davam elədi.

– Demək, arvadınızın və qızlarınızın itkisi ilə barışmaq sizin üçün asan olacaq. Əgər, hər halda, yaxşı adamlar varsa, sizin həyatınız dözülməz olacaq, halbuki siz bunun əksini təsdiq eləyirsiniz. Tale sizə tələ qurub, sizsə buna layiq olmadığınızı bilirsiniz. Yox, siz yenidən işığın şəfəq saçmasını istəmirsiniz, siz qəti surətdə əmin olmaq istəyirsiniz ki, yer üzündə qaranlıqdan başqa heç nə yoxdur.

– Nə demək istəyirsən? – əcnəbinin səsi gizlətmək istədiyi həyəcanı büruzə verirdi.

– Mən mərcin daha ədalətli olmasını istəyirəm. Əgər üç gündən sonra Viskosda heç kim öldürülməzsə, on külçə qızıl qəsəbəyə çatacaq. Qoy bu, onun sakinlərinin ehkamların əksinə getməmələrinin mükafatı olsun.

Əcnəbi gülümsədi.

454

– Mənsə bir külçə qızılı bu iyrənc işdə iştirak elədiyim üçün alacağam, – Şantal davam elədi.

– Mən elə də axmaq deyiləm. Əgər razılaşaramsa, sənin ilk işin qaçıb bu haqda hamıya danışmaq olacaq.

– Hə, burada belə bir risk var. Amma mən heç vaxt belə eləməyəm, nənəmin xatirəsinə və ruhumun azad olunmasına and içirəm.

– Bu, kifayət deyil. Kim bilir, Allah bizim duaları eşirdimi? Kim bilir, ruhların xilas olunması varmı?

– Siz ki bilirsiniz, mən belə eləməyəm, çünki Viskosun ortasında yeni dar ağacı qurmuşam. Əgər hiylə gəlmək istəsəm, siz bunu asanlıqla hiss eləyəcəksiniz. Sonra da əgər mən buradan çıxıb, burada nə haqda danışdığımı hamıya desəm, onsuz da, mənə heç kim inanmayacaq. Bu elə həmin şeydir ki, qızilla Viskosa gəlib deyəsən: “Bax bu, sizə çatacaq, əcnəbinin dediyini eləsəniz də, eləməsəniz də”. Mənim yerlilərim ağır işlərdə işləməyə alışblar və hər quruşlarını alın təriylə qazanırlar. Onlar, sadəcə, pulun göydən yağmadığına əmin olublar.

Əcnəbi siqaretini çəkdi, stəkanda qalan nə vardısı içdi və stolun arxasından qalxdı. Şantal kandarda dayanaraq onun cavabını gözləyirdi və açıq qapıdan otağa soyuq külək dolurdu.

– Bax kələk gəlməyə çalışma, – o dedi. – Mən, onsuz da, öyrənəcəyəm. Mən insan nəslinin nümayəndələri ilə rəftar eləməyi heç də sizin Axavdan pis bacarmıram.

– Şübhə eləmirəm. Demək, siz mənə “hə” deyirsiniz. Yenidən, artıq bu axşam ərzində neçənci dəfə əcnəbi dinməzcə yalnız başıyla təsdiqlədi.

– Bir də nəyi demək istəyirəm, siz hələ insanın yaxşı ola biləcəyinə inamınızı qəti surətdə itirməyibsiniz. Əks halda, yalnız bunun əksinə əmin olmaq üçün bütün bunları eləməzdiniz.

Şantal qapını arxasınca bağladı və Viskosun yeganə və tamamilə adamsız küçəsi ilə addımlamağa başladı. Qız ağlayır və heç cür göz yaşlarını saxlaya bilmirdi. Öz iradəsinin əleyhinə olaraq o da bu oyuna cəlb olunmuşdu, dünyada hökm sürən bütün pisliklərə baxmayaraq, o, oyuna yer üzündə, hər halda, yaxşılığın da olduğunu qoymuşdu. Həyatı boyunca heç vaxt kimsəyə əcnəbi ilə arasındakı söhbəti danışmayacaqdı, çünki indi bu mərcdə kimin qalib gələcəyini bilmək onun üçün də vacib idi.

Küçə bomboş idi, amma qız bilirdi ki, qaranlıq pəncərələrin çəkilməmiş pərdələrinin yanından Viskos sakinlərinin hamısı bir nəfər kimi onu evinə qədər müşayiət eləyir. Qoy baxsınlar, belə qaranlıqda heç kim onun göz yaşlarını görə bilməzdi.

* * *

Öz otağında əcnəbi pəncərəni açdı ki, gecənin soyuğu bir anlığa da olsa onun şeytanının səsinə batırsın.

Gözlədiyi kimi, bundan bir şey alınmadı, şeytan onun Şantalla təzəlikcə elədiyi söhbətə görə çox həyəcanlanmışdı. Uzun illər ərzində ilk dəfə olaraq əcnəbi şeytanın zəiflədiyini gördü, hətta bəzi dəqiqələrdə elə görünürdü ki, o çıxıb gedib, yalnız ona görə ki, dərhal da yenidən qayıtsın: nə zəif, nə də güclü, həmişə necəydisə, eləcə. Şeytan onun beyninin sol yarımkürəsində məskən salmışdı, məhz ağılın və məntiqin idarə elədiyi həmin yerdə, amma bircə dəfə də aşkarda və bədənində görünmürdü, buna görə də əcnəbi təxəyyülün köməyindən istifadə eləməli olurdu. O, şeytanı cürbəcür görünüşlərdə – adi buyuzlu və quyruqlu şeytandan tutmuş, sarışın, buruqsaçlı qız kimi – elə də, belə də, hər cür də təsəvvür eləyirdi. Ən nəhayət, öz seçimini iyirmiyaşlı, ya da bir az böyük, qarasaçlı, qara şalvar

və mavi köynək geymiş, əzik-üzük yaşıl beretdə olan gəncin surəti üzərində saxladı.

Onun səsinə ilk dəfə işdən ayrılaraq dərhal getdiyi adada eşitmişdi. O, çimərlikdə dayanmışdı, əzab çəkirdi, amma ümitsizlik içində inanmağa çalışırdı ki, bu əzab sona yetəcək. Bu an o, qürubu gördü və onun həyatında belə gözəl mənzərə olmamışdı. Onda ümitsizlik yenidən və görünməmiş güclə varlığını bürüdü və qəlbində geniş açılmış uçurumun lap kənarına yaxınlaşdı, bu, ona görə baş verdi ki, həmin gözəl qürub arvadının və qızlarının onu görmələrinə səbəb oldu. O hıçqırdı, çünki bu dərin uçurumdan heç vaxt çıxma bilməyəcəyini başa düşdü.

456

Bu an şəfqətli, mehriban bir səs dedi ki, o, tək deyil, onunla baş verənlər gizli bir məqsədin nəticəsində olub, bu məqsədin də mahiyyəti hər kəs üçün taleyin müəyyən edildiyini və hesablandığını göstərməkdir. Fəciyədən qaçma bilməzsən və biz neyləmiş olsaq da belə, necə səy göstərsək də, bizə yazılmış yolumuzu dəyişə bilmərik, bu yol dönmədən birbaşa şərə doğru gedir.

“Xeyir adlı şey, ümumiyyətlə, yoxdur. Yaxşılıq – bu yalnız qorxunun sifətlərindən biridir, – o eşitdi. – İnsan bunu başa düşəndə ona aydın olur ki, bizim dünyamız Allahın əyləndiyi, sadəcə, bir oyuncaqdır”.

Bunun ardınca da səsin sahibi özünü bu dünyanın sahibi, yer üzündə baş verən bütün gizli sirləri bilən adlandırdı və çimərlikdə onu əhatə eləyən adamlar haqqında danışmağa başladı.

– Bax, o nümunəvi ailə başçısı, bu dəqiqə şeyləri yığırdıran və uşaqlarına geyinməkdə kömək eləyən ata öz kətibəsi ilə eşqə qurşanmaq istəyir, amma arvadının qəzəbindən ehtiyatlanır. Bax, arvadı isə işləmək və müstəqillik əldə etmək istəyir, amma bu ərindən qorxur. Onların uşaqları özlərini yaxşı aparırlar, amma cəzalandırılmaq qorxusuna görədir.

Budur, çardağın altında tək oturub kitab oxuyan qız – özünü qayğısız göstərir, amma bütün ömrü boyu tək qala biləcəyini düşünərək zağ-zağ əsir.

Budur, əlində tennis raketini olan yeniyetmə – qəlbi valideynlərinin ona bəslədikləri ümidi doğrultmamaq qorxusu ilə doludur.

Budur, varlı müştərilərə tropik meyvə kokteylləri verən yeməkpaylayan – o, hər dəqiqə işdən qovulacağından qorxur.

Budur, tələbə qız – o, rəqqasə olmaq istəyirdi, amma qonşuların dedi-qodularından və şayiələrindən qorxdı, indi vəkil olmağa hazırlaşır.

Bax, qoca – siqareti tərgitdi, spirtli içkilərə dilini vurmur, hamını inandırır ki, o da, bu da gözündən düşüb, əslində isə ölüm qorxusu qulaqlarında külək kimi uğuldayır.

Budur, ləpədöyənün kənarında suyu kənara sıçradaraq gülüşən təzəcə evlənmiş ər-arvad – əslində isə gizli bir qorxu, nə vaxtsa qocalacaqları, gücsüz, yaraşıqsız olacaqları onlara əzab verir.

Budur, hamının gözü qarşısında bahalı maşında gəzən, günəşdə yanmış, gülümsəyən cənab kiməsə əl eləyir – əslində isə o, tezliklə və qaçılmaz müflisləşmək qorxusunu hiss eləyir.

Bax, bu cənnət məkanı hotelin sahibi seyr eləyir, hamının razı qalması və şənlənməsi üçün özü də dəridən-qabıqdan çıxır, öz işçilərinə də rahatlıq vermir – əslində isə onun qəlbində qorxu var, çünki o bilir ki, bütün nöqsansız düzlüyünə baxmayaraq, əgər məmurlar istəsələr, onun mühasibatlıq sənədlərində hər cür qanunsuzluqları tapa bilərlər.

Gözəl çimərlik; gecə elədir ki, nəfəsini tutursan, amma hər bir adamın qəlbində qorxu yuva salıb. Təklük qorxusu, təsəvvürdə yaranan, şəxsi şeytanlarla dolu olan qaranlıq qorxusu, yaxşı tərbiyənin yazılmış və yazılmamış qaydalarını pozmaq qorxusu, Allahın axirətindən qorxmaq, insan şayiələrindən qorxmaq, hər hansı bir hərəkət üçün cəzalandıran ədalət məhkəməsindən qorxmaq, risk eləmək və hər şeyi itirmək qorxusu, sevmək və rədd edilmək qorxusu, əməkhaqqının artırılmasını xahiş eləməkdən qorxmaq, dəvəti qəbul eləyib naməlum ölkəyə getmək, ancaq fikrini xarici dildə başa sala bilməyib yaxşı təsir bağışlaya bilməmək qorxusu, qocalmaq qorxuludur, ölmək qorxuludur, sənin çatışmazlıqlarını hiss eləmələri qorxuludur, sən qabiliyyətinə hiss eləməmələri qorxuludur, bütün ləyaqətlərin və çatışmazlıqlarınla nəzərə çarpmamağın qorxuludur.

Qorxu, qorxu, qorxu. Həyat Damokl qılıncının altında terror rejimi ilə davam eləyir. “Mən ümid eləyirəm ki, bu, səni azacıq da olsa sakitləşdirər, – o, öz şeytanının səsini eşitdi. – Təkcə sən qorxu içində deyilsən, hamı belə yaşayır. Fərq yalnız bundadır ki, sən ən çətinini artıq geridə qoyubsan, sənün ən çox qorxduğun artıq həyata keçib. Sənün artıq itiriləsi bir şeyin yoxdur, amma bütün yerdə qalanlar daim qorxu hiss edirlər, bəziləri bunu dərk eləyirlər, bəziləri isə buna əhəmiyyət verməməyə çalışırlar, amma hamı onun yanlarında olduğunu və sonda onlara hakim kəsiləcəyini bilir”.

Bəlkə də, inandırıcı görünməyəcək, bu söhbətdən sonra əcnəbi yüngülləşdiyini hiss elədi, sanki, özgə əzabları onun şəxsi ağrılarını azaltdı. Bu dəqiqədən etibarən də şeytan daim onun yanında olmağa başladı. İki il beləcə keçdi, şeytanın bütünlüklə onun qəlbinə hakim kəsilməsini dərk eləməsindən nə kədərləndi, nə də sevindi.

458

Şeytanla birlikdə olmasından istifadə eləyərək getdikcə daha tez-tez ondan Şərin təbiəti haqda soruşmağa başladı, amma bircə dəfə də dəqiq və müəyyən olunmuş cavab ala bilmədi.

“Mənim hansı səbəbdən var olduğumu öyrənməyə can atmaq mənasızdır. Əgər sənə izahat mütləq lazımdırsa, onda özün özünə deyə bilərsən ki, mən – cəzayam, Allahın fikri dağınıq halda olanda kainatı yaratmağı qərara aldığına görə özünün özü üçün müəyyən elədiyi cəzayam”.

Şeytan özü haqda danışmaqdan qaçdığı üçün əcnəbi özü cəhənnəm haqda bütün və hər növ bildiklərini xatırlamağa başladı. O, yadına saldı ki, az qala, hər bir dində, hər bir müqəddəs kitabda hansısa “cəza yeri” haqda danışılır, ora sağlıqlarında cəmiyyət əleyhinə cinayət törədən insanların ölməz ruhları göndərilir. Bəli, qayda beləydi, məhz cəmiyyət əleyhinə, daha şəxsiyyət əleyhinə yox. Bəzi kitablar əmin eləyirdi ki, bədəndən ayrıldıqdan sonra ruhlar çayı üzüb keçir, köpəklə qarşılaşır, qapıdan içəri keçir və bir daha oradan çölə çıxmır. İnsanın cənazəsini qəbrə qoyurlar, adətən, onun ruhunun əzab çəkəcəyi yer, zülmət səltənəti isə yerin üzərində, göylərdə təsvir olunur. Orada, daxildə alovun şiddət eləməsini isə insanlar vulkanların

püskürməsinə aparıb çıxarırdı və günahkar ruhları daimi alovların necə yandırdığını təssəvvür eləyə bildirdilər.

Bir ərəb kitabında əcnəbi axirət əzabları haqqında maraqlı qeydlər tapdı: insanın bədənini tərk eləyən ruh, üzqıraxanın ülgücündən nazik olan körpünün¹ üzərindən (bu körpünün hara aparması haqqında kitabda heç nə yazılmır) keçməlidir. Onun sağ əli olan tərəfdə cənnətdir, sol əli olan tərəfdə isə yerin qaranlıq dərinliklərinə aparıcı dairələr cəmləşib. Günahkar sağ əlində özünün xeyir əməllərini, sol əlində isə öz günahlarını aparır, hansı ağır gələrsə, dünyəvi həyatında haranı haqq eləyibsə, qazanıbsa, o tərəfə də yığılır.

Xristianlıqda isə bu, ağlamaq səsi və diş qıcırması eşidilən yer kimi təsvir olunur.

İudaizmdə cəhənnəm yalnız müəyyən qədər adamın yerləşə biləcəyi yeraltı mağara kimi təsvir olunur, cəhənnəm dolanda isə axirət günü başlayır.

İslam cəhənnəmi hamını yandıran alov kimi təsvir eləyir, “əgər yalnız Tanrı taleyini başqa cür müəyyən etmək istəməsə”.

Hinduistlər üçün cəhənnəm heç vaxt əbədi əzabçək-mə yeri olmayıb, çünki bu dinin tərəfdarları inanırlar ki, ruhlar müəyyən zaman içində harada günah törədiblərsə orada da, yəni bu dünyada öz günahlarını yumaq üçün başqa şəkil alırlar. Buna baxmayaraq, bu dində 21 növ axirət əzabı nəzərdə tutulur, hər biri üçün də “yeraltı səltənət” adlandırılan məkanda müəyyən yer nəzərdə tutulub.

Buddistlər də axirət dünyasında ruhların məruz qalacağı cəza növlərini fərqləndirirlər: səkkiz alovlu və səkkiz də buzlu cəhənnəm, bundan əlavə də günahkarların nə isti, nə də soyuq hiss eləyəcəkləri, amma daim aclıq və susuzluq hiss eləyəcəkləri hansısa səltənət.

Lakin ixtiraçılıq qabiliyyətinə görə heç kim çinlilərlə müqayisə oluna bilməz: onlar cəhənnəmi yerin altına yerləşdirən başqalarından fərqli olaraq hesab eləyirlər ki, günahkarların ruhları Kiçik Dəmir Hasar adlanan və Böyük Dəmir Hasar adlanan dağ tərəfindən əhatəyə alınmış dağa yola düşür. Onların aralarında da bir-birinin

¹ Müəllif islamda “qıl körpüsü” adlanan körpünü nəzərdə tutur – *tərc.*

üzərində səkkiz böyük cəhənnəm yerləşir, onlardan hər biri on altı balaca cəhənnəmi idarə eləyir, bunlar da öz növbəsində on milyonlarla onlara tabe olan cəhənnəmləri. Çinlilər də iblis və şeytan legionlarının artıq öz cəza müddətlərini çəkmiş günahkarlardan təşkil olunduğunu güman eləyirlər.

Belə çıxır ki, yalnız çinlilər şeytanların əmələ gəlmələrini və təbiətlərini inandırıcı izah eləyirlər: öz üzərlərində şerin nə olduğunu sınaqdan çıxaranlar əbədi cəza silsiləsi yaradaraq onu başqalarına da ötürməyə cəhd eləyirlər.

“Yəqin, mənimlə də elə həmin hal baş verir”, – Şantalın sözünü xatırlayıb əcnəbi özü özünə dedi. Şeytan da onlara qulaq asırdı, qulaq asıb başa düşdü ki, belə çətinliklə əldə elədiyi ərazinin bir hissəsindən məhrum oldu. Bu ərazini ancaq bir vasitə ilə qaytarmaq olardı: əcnəbinin qəlbində şübhənin baş qaldırmasına yol verməməklə.

460

“Hə, sən şübhə eləyirsən, – o dedi. – Amma qorxun qalır. Dar ağacı haqqındakı əhvalat çox yaxşıdır və hər şeyi çox gözəl izah eləyir, insanlar yalnız qorxu olduğuna görə xeyirxahdırlar. Əslində isə onlara şər hakim kəsilib və hamısı mənim nəslimdəndir”.

Əcnəbi soyuqdan əsirdi, amma pəncərəni bağlamağı düşünmürdü.

– Allahım, mən mənimlə baş verənə layiq deyildim. Əgər Sən bunu mənə rəva gördünsə, mən bunu başqa adamların da başına gətirə bilərəm. Bu, ədalətli olar.

Şeytan qorxdı, amma susdu, çünki özünün də qorxduğunu büruzə vermək istəmədi. Onun qəyyumluğu altında olan adam küfr eləyib hərəkətinə haqq qazandırdı, amma iki il ərzində ilk dəfə olaraq şeytan onun göylərə belə müraciət eləməsinin şahidi olurdu.

Pis əlamət idi.

* * *

“Yaxşı əlamətdir”, – Şantal yaxınlaşan çörək furqonunun signalını eşidəndə ilk düşündüyü bu oldu. Viskosda həyat birdəfəlik və həmişəlik olaraq müəyyən olunmuş qaydada gedirdi: adamlar evlərindən çıxır, çörək alırdılar və onların qabağında hələ əcnəbinin ağılsız təklifini müzakirə

eləmək üçün şənbə və bazar günləri var idi, sonra – birinci gün isə vicdan əzabı çəkmədən əcnəbinin şəhəri necə tərk eləməsinə baxmaq üçün yığısacaqdılar. Bax onda Şantal da öz yerlilərinə nədən mərc gəldiyini və udduğunu danışacaqdı. Qız onlara deyəcəkd ki, bu döyüşdə üstün gəldilər və varlandılar.

Yox, əlbəttə, onu Savinya kimi müqəddəslərin sırasına qatmayacaqdılar, amma çoxlu və çoxlu onilliklər ərzində Viskosun sakinləri onu bu qəsəbəni ikinci dəfə Şərin pəncəsindən xilas eləyən adamı xatırlayacaqdılar. Bəlkə də, onun haqqında əfsanələr yaranacaqdı, gələcək qəsəbə sakinləri öz uşaqlarına danışacaqdılar ki, biri vardı, biri yoxdu, bir Şantal var idi, o çox qəşəng qız idi, bir özün düşün, qəsəbənin gəncləri içərisində Viskosu tərk eləməyən yeganə adam idi, çünki öz vəzifəsini yerinə yetirməli olduğunu dərk eləyirdi. Yaşlı dindar qadınlar onun ruhunun xilasını üçün şam yandıracaqdılar, gənclər bu qəhrəman qızı görmək səadətini onlara nəsib olmadığını düşünüb kədərlənəcəkdilər.

Qürur hissiylə qanadlanmış qız birdən xatırladı ki, dilini dinc saxlamalı və boş yerə ona çatası külçə haqda kiməsə danışmamalıdır, yoxsa ən nəhayət, onu inandıracaqdılar ki, əgər özünə çatası payı da bütün qəsəbə sakinləri arasında bölməsə, onu heç cür müqəddəs adlandırmaq olmaz.

Neyləməli, o özü kimi, əcnəbiyə də ruhunu xilas eləmək üçün kömək eləyəcəkdə və bu dünyada neylədiyi üçün hesabat vermək saati gələndə xeyirxahlığı Allah yanında nəzərə alınacaqdı. Yeri gəlmişkən, əcnəbinin taleyi onu elə də maraqlandırmırdı, o yalnız bu iki günün sürətlə keçməsinə arzulayırdı, çünki bu sirri saxlamağa daha gücü yox idi.

Viskosun adamları qonşu şəhərlərin adamlarından nə pis idilər, nə də yaxşı, yalnız bircə Şantal qəti əmin idi ki, onlar adam öldürməyə qadir deyillər. İndi, külçələrlə bağlı əhvalat hamıya məlum olandan sonra sakinlərdən heç kim təkbaşına təşəbbüs göstərmək fikrinə düşməzdi. Birincisi, ona görə ki, mükafat hamı arasında bərabər bölünəcəkdə, Şantal isə başqasının gəlirindən ötrü risk eləyəcək birisini tanımırdı. İkincisi, əgər qəsəbə sakinləri riskə getmiş

olsaydılar da – Şantal buna bircə anlığa belə inanmırdı – onda qətlə, öldürülməsi nəzərdə tutulan şəxsdən başqa, Viskosun bütün sakinləri iştirak eləməliydi. Əgər heç olmasa, bir adam etiraz eləyərdisə – başqası olmadığından həmin adam o özü olacaqdı – Viskosun bütün sakinlərini ifşa olunmaq və həbslər gözləyirdi. Barmaqlıqlar arxasında varlı olmaqdan, azadlıqda kasıb və namuslu olmaq yaxşıydı.

Pilləkənlə düşərkən Şantal xatırlayırdı ki, hətta üç küçəsi olan bu balaca qəsəbədə mer seçilərkən qızğın mübahisələr başlayır və Viskosun sakinlərini müxtəlif partiyalara bölürdü. Qəsəbənin aşağı hissəsində uşaqlar üçün park salmaq istəyəndə elə kəskin müzakirələr oldu ki, tikintiyə heç cür başlaya bilmədilər. Bəziləri deyirdilər ki, Viskosda uşaq yoxdur, bəziləri inandırmağa çalışırdılar ki, gəlin parkı tikək, onda uşaqlar da qayıdacaqlar, məzuniyyətə gələn valideynlər yaxşılığa olan dəyişikliyi görüb, uşaqları da ata yurdlarına gətirərlər. Mübahisələr hər hansı bir səbəbdən başlayırdı: çörəyin yaxşı olub-olmaması haqqında, ov edilməsi üçün nə qədər lisenziya haqqı alınması haqda, lənətlənmiş canavarın olub-olmaması haqqında, qoca Bertanın qəribə hərəkətləri haqda və çox ola bilsin ki, Şantal Primin otelin bir sıra sakinləri ilə gizli görüşləri haqda da mübahisə eləyirdilər. Buna baxmayaraq, hələ indiyə kimi kimsə bunu onun gözünün içinə deməyə cürət eləməmişdi.

Şantal çörək furqonuna yaxınlaşdı, həyatında ilk dəfə olaraq özünü, sanki, Viskosun tarixində ən başlıca rol oynayan adam kimi aparırdı. Bu günə qədər o, köməksiz yetim, heç cür ərə gedə bilməyən yazıq qız, barın yemək-paylayanı və süpürgəçisi, özünə yol yoldaşı axtaran bədbəxt varlıq idi. Amma iki gün keçəcəkdə və hamı ona səxavəti və genişqəlbliliyi üçün minnətdar olaraq ayaqlarını öpəcəkdə və hələ bir bax, ona yaxın seçkilərdə qəsəbənin meri vəzifəsinə namizədliyini irəli sürməyi təklif eləyəcəkdilər (o isə öz yeni mövqeyində daha çox olmaq və görünməmiş şöhrətindən kifayət qədər həzz almaq üçün imtina edəcəkdə).

Furqonun ətrafına yığılmış adamlar çörəyi dinməzəcə alırdılar. Hamı Şantala tərəf döndü, amma kimsə bir kəlmə də demirdi.

– Sizin Viskosda nələr olur? – sürücü xəbər aldı. – Kimsə ölübmü?

– Yox, – dəmirçi cavab verdi, o da şənbə səhəri çox yata biləcəyini nəzərə almadan çörək almağa gəlmişdi. – Sadəcə, bizdə kimsə özünü çox pis aparır və bu, bizi çox narahat eləyir.

Şantal nə baş verdiyini anlamadan ayaq üstəcə durmuşdu.

– Sənə nə qədər lazımsa al, – kiminsə səsini eşitdi. – O tələsir.

Qız qeyri-şüuri olaraq pulu uzatdı və çörək aldı. Furqonun sürücüsü baş verənləri anlamaq iqtidarında olmadığını göstərmiş kimi çiyinlərini çəkdi, qalığı ona uzadaraq sükanın arxasına keçdi və maşını sürüb getdi.

– Hə, indi də mən soruşuram: “Bizim Viskosda nələr baş verir?” – qız qorxudan nəzakət qaydalarının icazə verdiyindən daha uca səslə dedi.

– Nə baş verdiyini özün yaxşı bilirsən, – dəmirçi cavab verdi. – Pulun müqabilində bizi cinayətə sürükləyirsən.

– Mən sizi heç yerə sürükləmirəm! Mən yalnız, sadəcə, əcnəbinin mənə dediyi kimi elədim. Nədir, hamınızı ağılnızı itirdiniz?

– Göründüyü kimi, ağılnı itirən sənsən. Bu dəlinin tapşırığını niyə yerinə yetirirdin? Bundan nə qazanırdın? Sən həmin əhvalatda Axavın söylədiyi kimi, bizim qəsəbənin cəhənnəmə dönməsini istəyirsən? Sən ləyaqətini itirib sən və şərəfdən məhrum olubsan.

Şantal titrəyirdi.

– Yox, mən görürəm ki, siz dəli olubsunuz! Doğrudanmı, sizlərdən kimsə bu mərci ciddiyyə alıb?!

– Onu rahat buraxın, – hotelin sahibəsi dedi. – Bizim səhər yeməyi üçün qəhvə dəmləmək vaxtımızdır.

Adamlar tədricən dağılışdılar. Şantal çörəyi sinəsinə sıxaraq titrəməkdə davam eləyir və yerindən tərpənməyə özündə güc tapmırdı. Onun daim və hər hansı bir səbəbdən bir-biri ilə mübahisə eləyən yerliləri ilk dəfə olaraq yekdil qənaətə gəlmişdilər – o günahkardır! Nə əcnəbi, nə mərc, təkcə o – Şantal Prim onları cinayətə sövq eləyirdi. Yəqin, dünyaya alt-üst olmuşdu.

Qız çörəyi öz evinin qapısının yanında qoydu və qəsəbədən dağlara doğru getməyə başladı. O nə yemək, nə də

içmək istəyirdi. O, ümumiyyətlə, heç nə istəmirdi. Birdən çox mühüm bir şeyi başa düşdü və bu, onun qəlbini qorxu, dəhşət və vahimə ilə doldurdu.

Furqonun sürücüsünə heç kim heç nə demədi.

Buna oxşar hadisələrin heyrətlə və ya gülüşlə müzakirə və şərh olunması təbii olardı, lakin öz furqonunda Viskosa çörək və ərzaq gətirən oğlan qəsəbədə nələr baş verdiyini öyrənmədən getdi. Hə, o gün sakinlər ilk dəfə bir yerə yığıldılar və heç kim kənar adamlarla axşam ərəfəsində baş verənləri müzakirə eləmək istəmədi, halbuki barda baş verənlər haqda artıq istisnasız olaraq hamı bilirdi. Hamılıqla da qeyri-şüuri olaraq susdular.

Ola bilsin, onlardan hər biri qəlbini dərinliyində xəyala gətirilə bilməyəni təsəvvür elədi, mümkün olanı mümkün olmayanın üstünə gəldi.

464

Berta qızı yanına çağırdı. Qarı qəsəbənin həyatını mənasız müşahidə eləməklə məşğul olaraq əvvəlki yerində oturmuşdu, müşahidəsi ona görə mənasız idi ki, artıq təhlükə Viskosa daxil olmuşdu, həm də onun təsəvvür elədiyindən daha böyük təhlükə.

– Mən danışmaq istəmirəm, – Şantal dedi. – Nə olsa belə, fikirləşməyi, hərəkət eləməyi, nəşə haqqında danışmağı bacarmıram.

– Belə olan halda yanımda otur və qulaq as.

Səhər rastlaşdıqlarından yalnız Berta qarı ona şəfqətlə yanaşırdı. Qız təkcə onunla yanaşı oturmadı, həm də onu qucaqladı. Bir müddət onlar beləcə də oturdular, sonra isə Berta sükutu pozdu.

– Məşəyə get, qoy yaxşı düşünə bilmək üçün başın ayazısın. Axı özün də başa düşürsən ki, burada sənlik bir iş yoxdur. Hə, onlar da bunu başa düşürlər, amma onlara günahkar lazımdır.

– Günahkar əcnəbidir!

– Biz səninlə birlikdə onun kim olduğunu bilirik. Biz, başqa heç kim. Yerdə qalanların hamısı isə inanmaq istəyir ki, onlara xəyanət ediblər, sən bu haqda əvvəl danışmalıydın, onlara etibar eləməyibsən.

– Xəyanət eləyiblər?

– Hə.

– Axı onlar nəyə görə buna inanmaq istəyirlər?

– Özün fikirləş.

Şantal fikirləşdi. Ona görə ki, onlara günahı üzərinə yıxmaq üçün kimsə lazım idi. Ona görə ki, onlara qurban lazım idi.

– Bunun nə ilə qurtaracağını bilmirəm, – Berta dedi. – Bizim qəsəbədə ləyaqətli adamlar yaşayırlar, amma sənin də dediyin kimi, bəziləri qorxaqdırlar. Beləliklə, bəlkə də, yaxşı olar ki, sən bir müddət harasa, uzaqlara gedəsən.

Qarı, yəqin, zarafat eləyirdi, kim əcnəbinin təklif elədiyi mərcə ciddi münasibət bəsləyirdi? Əlbəttə heç kim. Bundan əlavə, Şantal heç yerə gedə bilməzdi, onun pulu yox idi.

Necə yəni yox idi? Bəs onu meşədə gözləyən qızıl külçəsi: bu külçəni hara lazımsa apara bilirdi, planetin istənilən nöqtəsinə. Amma Şantal həтта bu haqda düşünmək belə istəmirdi.

Həmin bu an qəribə təsadüf nəticəsində, həmişə səhərlər olduğu kimi, əcnəbi onların yanından keçib dağlara tərəf yola düşdü. Onlarla bərabərleşəndə o, dinməzcə başıyla işarə edib uzaqlaşdı. Berta onu baxışları ilə yola saldı, Şantal isə ətrafa boylandı: əcnəbinin onlarla necə salamlaşdığını qəsəbə sakinlərindən görən olub-olmadığını bilmək istəyirdi. Hələ bir deyərdilər ki, onlar əlbirdirlər. Deyərdilər ki, onlar gizli işarələrlə danışırlar.

– O, bu gün nə isə çox qaşqabaqlıdır, – qarı dilləndi. – Qəribədir.

– Bəlkə, onun zarafat hesab elədiyinin zarafat olmayan bir gedişat aldığına başa düşüb.

– Yox, yox, burada nəşə başqa iş var. Özüm də bilmirəm, amma... yeri gəlmişkən, oxşayır... yox, başa düşə bilmirəm.

“Mənim ərim bilər”, – sol tərəfində üzücü bir narahatlıq hiss edən Berta düşündü. Amma indi əri ilə danışmaq vaxtı deyildi.

– Mən Axavı xatırladım, – qarı dedi.

– Nə Axav haqqında, nə tarix haqqında, nə də yer üzündə olan nə haqqında eşitmək istəmirəm! Mən yalnız bir şeyi istəyirəm: hər şey əvvəlki kimi olsun, bütün qüsurlarına baxmayaraq, Viskos bir adamın ağılsız hərəkəti üzündən məhv olmasın!

– Mənə elə gəlir ki, sən özün də bilmirsən bizim qəsəbəmizi necə sevirsən.

Şantal yenidən titrəməyə başladı. Berta onu qucaqladı, onun başını öz çiyinə qoydu, heç vaxt olmayan qızı kimi onu sakitləşdirdi.

– Axav adamlara nə vaxtsa ağızdan-ağıza valideynlərdən uşaqlara ötürülən, sonra isə unudulan cənnət və cəhənnəm haqda danışdı. Nə vaxtsa yolla insan, at və it gedirmişlər. Onlar nəhəng bir ağacın yanından keçəndə ağaca ildırım düşür və onların üçünü da yandırır məhv eləyir. Lakin insan dərhal bu dünyanı tərk elədiyini başa düşür və atla, itlə birlikdə yoluna davam eləyir, axı ölən adama öz taleyinin dəyişdiyini dərk eləmək üçün bir qədər vaxt lazım olur.

466

Bu zaman Berta öz əri haqqında düşündü, əri təkidlə xahiş eləyirdi ki, qızı çox saxlamasın, çünki ona çox mühüm bir məlumat verməlidir. Ərinə onun artıq çoxdan öldüyünü və buna görə də söhbəti yarıda kəsməli olmadığını deməyin vaxtı çatmamışdı mı?

– Yol uzun idi və dağlara gedirdi, günəş şiddətlə yandırır, hər üçü istidən və susuzluqdan əldən düşmüşdü. Birdən döngənin arxasında qarşılarında möhtəşəm mərmər sütunlar, sütunların arxasında təmiz qızıl döşənmiş meydan gördülər. Meydanın ortasında soyuq və təmizsulu fontan var idi. Yolçu girişi qoruyan gözətçiyə yaxınlaşır.

– Salam.

– Salam.

– Bu gözəl yerin adı nədir?

– Bura cənnətdir.

– Necə də gözəldir ki, biz gəlib cənnətə çatmışıq, yanırıq, su içmək istəyirik.

– Keçib nə qədər istəsən su içə bilərsən.

– Amma mənim atım və itim də susuzluqdan yanırırlar.

– Çox təəssüflənirəm, – gözətçi deyir. – Amma heyvanları bura buraxmaq olmaz.

Yolçu kədərləndi, çünki susuzluq ona dözülməz dərəcədə əzab verirdi, amma tək su içmək istəmədi, gözətçiyə təşəkkür elədi və yollarına davam elədilər. Onlar yamacla üzüyuxarı çox getdilər, tamam taqətdən düşdülər, amma nəhayət, biçilmiş yerlə və ağac budaqları ilə əhatə olun-

muş bir yaşayış məskəni gördülər. Hasarın arxasında hər iki tərəfində ağaclar olan torpaq yol var idi, ağacların birinin kölgəsində sifətini şlyapa ilə örtmüş birisi uzanmışdı, görünüşündən yatdığı məlum olurdu.

– Salam, – yolçu salam verir.

Həmin adam baş əyərək salamı alır.

– Mən, mənim atım və itim susuzluqdan yanırıq.

– Bax, o daşların arxasında bulaq var. İstədiyiniz qədər için.

Yolçu, at və it bulağa gedib yağılarını söndürürlər.

Sonra yolçu təşəkkür eləmək üçün qayıdır.

– Yenə gəlin, gəlişinizə həmişə şad olarıq, – o adam cavab verir.

– Bəs deməzsənmi, bu yerin adı nədir?

– Cənnət.

– Cənnət? Bəs mərmər sütunların yanındakı gözetçi dedi ki, cənnət oradadır.

– Yox, orada cənnət yoxdur. Ora cəhənnəmdir.

– Bəs nəyə görə onlara özlərini başqa adla adlandırmağı qadağan eləmirsiniz? – yolçu gözlənilməz xəbərdən həyəcanlanır. – Bu yalan məlumat qorxunc dolaşılıq yarada bilər!

– Qətiyyənlər elə deyil, əslində isə onlar bizə böyük xidmət göstərmiş olurlar. Özlərinin ən yaxın dostlarını satmağa qadir olanlar orada qalırlar.

Berta Şantalın başını sıgalladı, orada Xeyirin və Şərin arasıkəsilməz mübarizə apardığını hiss edirdi və qıza məsləhət gördü ki, meşəyə getsin, qəsəbənin taleyinin necə olacağını təbiətdən soruşsun.

– Mən hiss edirəm ki, bizim dağlara söykənən balaca cənnətimiz öz dostunu satmağa hazırdır.

– Yox, Berta, sən səhv eləyirsən. Sən başqa nəslin adamısan, sənənin damarlarında nə vaxtsa Viskosda məskunlaşan həmin cinayətkarların qanı axır, məndə isə onların qanı artıq möhkəm qarışıb. Buranın adamları ləyaqətli adamlardır. Əgər onlarda ləyaqət yoxdursa, onda qarşılıqlı inamsızlıq var. Qarşılıqlı inamsızlıq yoxdursa, demək, qorxu var.

– Yaxşı, deyək ki, səhv eləyirəm, ancaq sən mən deyənə elə. Təbiətin səsinə qulaq as.

Şantal getdi. Berta isə ərinin xəyalına doğru döndü, sakit olmağını xahiş elədi. Çünki təkə yaşlı yox, qocaman birisi qıza məsləhət verib onu ağıllandırmaq istəyirsə, qadın mane olmamalıydı. O artıq öz qayğısına qalmağı bacarırdı, indisə Viskos haqda düşünmək lazım idi.

Cavabında əri dedi ki, ehtiyatlı olmaq lazım gəlir və Şantala bu qədər məsləhətlər vermək lazım deyil, çünki işin necə davam eləyəcəyi və necə qurtaracağı dünyada heç kimə məlum deyil.

Berta təəccübləndi, çünki ölülərin hər şeyi bildiklərini güman eləyirdi və ən nəhayət, yaxınlaşan təhlükə haqda onu xəbərdar eləmədimi? Bəlkə, o, tamam əldən düşüb, ağılını itirib və arzusunu nəzərə almadan şorbanı mütləq bir və eyni qaşıqla yeyir, bəlkə, onda yeni qəribəliklər əmələ gəlib?

468

Əri: “sən qocalıbsan”, – deyə ona etiraz elədi, axı ölülərin yaşı dəyişmir. Bir də dedi ki, onlar dirilərə məlum olmayan bəzi şeyləri görə bilsələr də, yalnız müəyyən zaman daxilində ali mələklərin məskən saldığı yerə düşürlər, o isə öz dünyəvi həyatına təzəlikcə son qoyub, bundan heç on beş il də keçməyib, hələ çox öyrənməlidir, çox dərk etməlidir, amma bunlara baxmayaraq, o, indi də ona heç də az kömək eləmir.

Berta xəbər aldı ki, ali mələklərin məskən saldığı yer rahatdırmı, gözəldirmi? Əri cavabında dedi ki, özünü axmaq yerinə qoyduğun kifayətdir, bütün gücünü Viskosun xilas edilməsinə yönəltməlisən. Onun üçün yox ki, bu iş onu xüsusilə məşğul eləyirdi, axı o ölmüşdü, mövzunun isə başqa şəkil alması ciddiləşməmişdi (bu hesabla hansısa söhbətlər aparılsa da). İnsanın dirilməsi mümkün olardısı, şəxsən o, yeni həyatına ona naməlum olan yeni bir yerdə başlamaq istərdi. Beləliklə, əri yalnız ona çalışırdı ki, arvadı ömrünün qalan günlərini sakitlik içində keçirsin.

“Bunun üçün narahat olmaya bilərsən”, – Berta düşündü. Amma əri onun məsləhətinə qulaq asmadı. O istəyirdi arvadı oturub qalmasını, nəsə bir iş görsün. Əgər şər həтта hamı tərəfindən unudulmuş, üç küçəsi, meydanı və kilsəsi olan bu balaca qəsəbədə qələbə qazanarsa, uzaqlara da yayıla bilər, bütün vadini, vilayəti, ölkəni, qitəni, dənizi və nəhayət, dünyanı ələ keçirər.

* * *

Viskosda 281 nəfər yaşayırdı. Onların ən cavanı Şantal, ən yaşlısı Berta idi. Onlardan yalnız beşi qəsəbəni idarə eləyirdi. Turistlərin gəlməsi və qəbulu üçün cavab verən hotelin sahibəsi, himayəsində ruhlar olan keşiş, ov lisenziyaları ilə məşğul olan mer, merlə və onun qərarları ilə məşğul olan merin arvadı, lənətlənmiş canavarın dişlədiyi, amma sağ qalmağı bacaran yerli dəmirçi və nəhayət, qəsəbənin ətrafındakı torpağın çoxunun sahibi olan adam. Uşaq parkının tikilməsinə o qadağa qoydu, çünki yaxın gələcəkdə Viskosun yenidən inkişaf eləyə biləcəyini düşündü və onda bu gözəl yerdə təmtəraqlı ev tikmək olardı.

Yerdə qalan digər sakinləri isə qəsəbədə baş verən və verməyən hadisələr elə də maraqlandırmırdı, axı onların qoyunları, buğdası və dolandırılmalı olduqları ailələri var idi. Onlar hotelin barına gedir, günorta ibadətinə durur, qanunlara əməl eləyir, dəmirçiyə oraqlarını və çinlərini, digər avadanlıqlarını aparır, hərdənbir də torpaq alırdılar.

Əsas torpaq sahibi isə heç vaxt bara getmirdi və bütün bu əhvalatı həmin axşam orada olan öz xidmətçisindən öyrənmişdi. Xidmətçi hədsiz həyəcanlanaraq bu haqda rəfiqələrinə və öz sahibinə danışmışdı ki, hoteldə varlı bir adam qalır, kim bilir, ondan uşaq doğmaq mümkündür olsaydı, bəlkə də, öz varidatının bir hissəsini uşağa ayırdı. Viskosun gələcəyindən, daha çox da Şantal Primin əhvalatının yayılaraq turistləri və ovçuları qorxudacağından ehtiyatlanan torpaq sahibi təcili yığıncaq çağırdı. Həmin bu anda, Şantal meşəyə gedəndə, əcnəbi öz sirlə səfəri ilə məşğul olanda, Berta isə ölmüş əri ilə “qəsəbəni xilas etmək üçün səy göstərməyə dəyərmə” mövzusunda söhbət eləyərkən, balaca kilsədə keşiş cübbələrinin saxlandığı otağa Viskosun birinci şəxsləri topladılar.

– Polis çağırmaq! – torpaq sahibi dedi. – Bizim eləyə biləcəyimiz yeganə iş budur. Aydın işdir ki, heç bir qızıl yoxdur. Mən elə düşünürəm ki, bu əcnəbi gözüne kül üfürərək mənim xidmətçimi yoldan çıxarmaq istəyir.

– Nə danışdığınızı siz özünüz də bilmirsiniz, çünki siz orada yox idiniz, – mer ona cavab verdi. – Qızıl var, senyorita Primin əlində real sübut olmasaydı, heç vaxt öz yaxşı adıyla risk eləməzdi. Amma bu, heç nəyi dəyişmir, polisi çağırmaq lazımdır. Bu əcnəbinin ədalət məhkəməsindən gizləndiyi qətiyyəən istisna deyil və bəlkə də, onun tutulması üçün mükafat da təyin olunub, bizim bölgədə isə o, oğurladığı qəniməti gizlədir.

– Axmaqlıqır! – hotelin sahibəsi dedi. – Belə olan halda o, özünü sakit aparardı.

– Ümumiyyətlə, bu, vacib deyil. Yubanmadan polisə xəbər vermək lazımdır.

Hamı razılaşdı. Əsəbləri soyutmaq üçün keşiş hərəyə bir bakal şərab süzdü. İştirak eləyənlər düşünməyə başladılar: onlar polisə nə deyəcəkdilər, çünki əslində, əcnəbiyə qarşı heç bir dəlil-sübutları yox idi və tamamilə mümkün idi ki, iş cinayətə sövq eləydi üçün Şantal Primin həbsi ilə nəticələnəcəkdi.

– Yeganə sübut qızıldır. Onsuz bizə heç kim inanmaz.

Məlum məsələydi. Amma bu qızıl haradaydı? Onu yalnız bir nəfər görmüşdü, o da qızılın harada basdırıldığını bilmirdi.

Keşiş adamları yığmağı və bütün ətrafı axtarmağı təklif elədi, amma hotelin sahibəsi pərdəni çəkdi, qəbiristanlığa açılan otağın pəncərəsindən sağdakı, soldakı dağları və aşağıdakı vadini göstərdi.

– Bunun üçün bizə yüz il və yüz adam lazım olar.

Əsas torpaq sahibi belə gözəl yeri qəbiristanlığın tutduğu üçün heyifsiləndi: axı ölümlər üçün onların qəbirlərindən hansı mənzərənin görünməsinin bir fərqi yox idi.

– Nə vaxtsa sizinlə qəbiristanlıq haqda söhbət edərik, – onun ürəyindən keçənləri duyan keşiş dedi. – Ölülərə mən buradan uzaqda daha yaxşı yer tapa bilərəm, kilsə ilə yanaşı olan sahəni isə biz başqa məqsədlər üçün istifadə eləyə bilərik.

– Heç kim onu almaz və orada abadlıq işləri görməz.

– Yerlilərdən kimsə almaz, amma turistlər də var axı, onlar imkan düşən kimi bizim yerlərdə yay evləri almaq istəyərlər. Yalnız bizim yerlilərdən dillərini dinc qoymalarını

xahiş eləmək lazımdır. Qəsəbə üçün də yaxşıdır, meriya üçün də əlavə gəlirdir.

– Siz haqlısınız. Əslində də qəsəbə sakinlərinə demək lazımdır ki, qəbiristanlıq haqda kimsəyə danışmasınlar. Bu, elə də çətin deyil.

Qəfildən ortalığa sükut çökdü, səssizlik xeyli sürdü və kimsə onu pozmağa cürət eləmədi. Qadınlar pəncərədən açılan mənzərəyə baxırdılar, keşiş üzərində çarmıxa çəkilmiş İsanın əksi olan bürünc xaçı cilalayır; torpaq sahibi özünə yenə də şərab süzdü, dəmirçi öz başmaqlarının qaytanlarını açdı və yenidən bağladı. Mer isə elə hey saatına baxırdı, sanki, bununla göstərmək istəyirdi ki, onun başqa işləri də var.

Lakin kimsə yerindən tərpənmirdi, iştirak eləyənlərdən hər biri bilirdi ki, əgər kimsə qəbiristanlığın yerləşdiyi yerdən torpaq sahəsi almaq arzusunda olarsa, Viskos qəsəbəsində kimsə bircə söz də deməz, yox olmaq təhlükəsi ilə üzləşən qəsəbədə daha bir yeni yaşayış mənzilinin görünməsi xatirinə susardılar. Öz susmaqlarından qəsəbə sakinləri qara qəpik də qazanmayacaqlar.

Əgər qazana bilsəydilər? Əgər ömürlərinin sonuna kimi kifayət eləyəcək qədər qazana bilsəydilər?

Əgər onların özlərinə və uşaqlarına ömürlərinin sonuna kimi bəs eləyəcək qədər qazana bilsəydilər?

Elə bu an otaqda qəfildən isti külək əsdi.

– Hə, necə olsun? – sonsuz qədər uzun olan beş dəqiqənin sonunda keşiş soruşdu.

Həmi ona tərəf döndü.

– Əgər bizim yerlilərimiz, həqiqətən də, ağızlarından söz qaçırmasalar, mən düşünürəm ki, biz danışıqlara başlaya bilərik, – torpaq sahibi sözləri elə ehtiyatla seçərək dedi ki, onun fikirlərini yanlış izah eləməsinlər və ümumiyyətlə, izah eləməsinlər.

– Bunlar şəərəfli, işgüzar və ciddi adamlardır, – hotelin sahibəsi sözü onun ağızından aldı və elə onun öz strategiyasından istifadə elədi. – Bax, məsələn, bu gün, çörəkçi nə baş verdiyini aydınlaşdırmaq istəyəndə heç kim ona heç nə demədi. Onlara etibar eləmək olar.

Yenidən sakitlik oldu. Amma bu dəfə sükut ağır, əzici, heç nəyi gizləməyən oldu. Bununla belə, oyun davam eləyirdi və indi də dəmirçi söz aldı:

– İş bizim adamların ciddiliyində deyil, – o dedi. – İş ondadır ki, biz o işi görmək istəyirik ki, o işin əxlaq qaydalarına zidd və əlçatmaz olduğunu bilirik.

– Neyləyək?

– Əziz tutduğumuz yeri sataq.

Hamı yüngülləşərək köks ötürdü. Məsələnin praktik tərəfini həll olunmuş hesab eləmək olardı və əxlaqi mövzularda müzakirələrə keçmək mümkün idi.

– Bizim Viskosun necə tənəzzülə uğradığını görmək əxlaqa uyğun deyil, – merin arvadı dedi. – Bizim burada yaşayacaq sonuncu adamlar olduğumuzu və ulu babalarımızın, ata-babalarımızın, Axavın, keltlərin arzularının bir neçə ildən sonra tüstü kimi yoxa çıxacağını dərk etmək çox çətindir. Tezliklə sizinlə biz də Viskosu tərk edəcəyik: kimsə qocalar evinə gedəcək, kimsə uşaqlarına yük olacaq, onları məcbur eləyəcəyik ki, köməksiz, əldən düşmüş, böyük şəhərdə yaşamağa alışmamış, arxada buraxdığı illər üçün darıxan, öz babalarından aldıklarını uşaqlarına hədiyyə eləyə bilmədikləri üçün xəcalət çəkən bizlərin də qayğısına qalsınlar.

– Siz haqlısınız, – dəmirçi razılaşdı. – Bizim yaşadığımız həyat özü əxlaq qaydalarına ziddir. Çünki Viskos artıq tamamilə dağılandıqdan sonra bu sahə, sadəcə, unudulacaq, ya da su qiymətinə alınacaq, bura maşınlar gələcək, yeni yollar çəkəcəklər. Evləri sökəcək, bizim babalarımızın təri ilə suvarılan torpaqda polad qüllələr ucaldılacaq. Çörəyi maşınlar əkib-becərəcək, buradan uzaqda yaşayan adamlar işləməyə gələcək, axşamlar isə evlərinə gedəcəklər. Ona görə bizim nəslin taleyinə belə rüsvayçılıq düşdü ki, uşaqlarımızın qəsəbəni tərk eləmələrinə imkan verdik, onları özümüzlə yanaşı saxlamağa qadir olmadıq.

– Biz, sadəcə, bu qəsəbəni xilas eləməyə borclu yuq. Nəyin bahasına olur-olsun, – torpaq sahibi dedi.

Bura toplaşanlardan yalnız ona Viskosun tənəzzülü heç də az gəlir vəd eləmirdi: o, burada hər şeyi ala və sonradan hansısa nəhəng şirkətə sata bilirdi, lakin çox ucuz qiymətə dərinliklərində xəzinə gizlənə biləcək torpağı başdan eləməkdə maraqlı deyildi.

– Müqəddəs ata, bəs siz nə deyirsiniz? – hotelin sahibi keşişə müraciət elədi.

– Mən yalnız öz dinimizdən yaxşı baş çıxara bilərəm, onun da əsasında bir insanın qurban verilməsi ilə bütün insanlığın xilas edilməsi durur.

Üçüncü dəfə ortalığa sükut çökdü, amma bu dəfə sükutun ömrü qısa oldu.

– Mən şənbə ibadətinə hazırlaşmalıyam, – keşiş davam elədi. – Gəlin bir dəfə də yığışaq, axşama yaxın.

Hamı dərhal razılaşdı, görüşün saatını təyin elədilər. Onların işgüzar və qayğılı görkəmləri var idi, sanki, hamını nə isə ciddi bir iş gözləyirdi.

– Müqəddəs ata, sizin indi dedikləriniz çox maraqlıydı, – özünün adi soyuqqanlılığı ilə mer dedi. – Moizə üçün yaxşı mövzudur. Elə düşünürəm ki, bu gün bizim hamımızın ibadətdə iştirak eləməyimiz vacibdir.

* * *

473

Şantal daha tərəddüd eləmədən “Y” şəklində olan qaya parçasına doğru getməyə başladı, yoldaykən qızılı götürəndən sonra neyləyəcəyini düşünürdü. Evə qayıdacaq, bütün pullarını götürəcək, havanın şıltaqlığından asılı olmamaq üçün paltarlarını dəyişəcək, şoseyə çıxıb yol maşını tapacaqdı. Və heç bir mərc olmayacaqdı, onun ələyindəki düşməyə hazır olan yerli xalqın varlanmağa haqqı yox idi. Gözəl və faydasız əfsanələri, qorxaq və mehriban adamları, həmişə ağızına kimi dolu olan, yığışanların həmişə eyni mövzunu müzakirə elədikləri barı, onun heç vaxt getmədiyi kilsəsi olan Viskosu tərk elədiyindən heç kim şübhələnməsin deyə çamadan götürməyəcəkdi. Əlbəttə, avtovağzalda polisin onu gözlədiyini istisna eləmək olmazdı, bu yalnız əcnəbinin onu oğurluqda günahlandıracağı halda ola bilərdi və sair və ilaxır. Amma indi qız hər hansı bir riskə getməyə razı idi.

Onun yarım saat bundan əvvəl keçirdiyi nifrət hissi indi daha şirin bir hisslə əvəz olunmuşdu: Şantal qısa almağın ləzzətini duyurdu.

Məhz öz yerlilərinə onların, guya, sadə və xeyirxah qəlblərinin dərinliyində nə qədər şər gizləndiyini göstərəcəyi onun çox xoşuna gəlirdi. Onların hamısı cinayət törətmək fürsətinin əllərinə düşməsinə arzulayırdı; yalnız arzulayırlar,

çünki heç vaxt hansısa bir iş görməyə cürət eləməzlər. Bu insanlar beləcə öz miskin həyatlarını başa vurana kimi mürgüləyəcək, özlərini əmin eləyəcəklər ki, onlar xeyirxahdırlar, qanundankənar nəsə eləməyə qadir deyillər, həmişə öz qəsəbələrinin şərəfini qorumağa hazırdırlar, amma həm də bu zaman biləcəklər: yalnız qorxu onlara gunahsız adamı öldürməyə imkan verməyib. Səhərlər onlar özlərini genişürəkli olduqları üçün tərifləyəcəklər, gecələr isə belə fürsəti əldən buraxdıqları üçün lənətləyəcəklər.

Yaxın üç ay ərzində barda yalnız Viskosda necə təmiz və nəcib adamlar yaşadığı haqda söhbətlər gedəcəkdi. Sonra ov mövsümü başlayacaqdı və bu mövzu bir müddət unudulacaqdı, çünki xaricilərə heç nəyi bilmək lazım deyil: onların düşünmək xoşlarına gəlirdi ki, hamını öz dostları hesab elədikləri adamların yaşadıkları, yalnız xeyirxahlığın hökm sürdüyü, təbiətin səxavətli olduğu, hotel sahibəsinin “dükan” adlandırdığı köşkdə satılan sadə, təmənnəsiz sevginin hopdurulduğu yerli məhsulları olan belə uğurlu xəlvəti yerə gəlib çıxıblar.

474

Amma ov mövsümü başa çatandan sonra azadlığa çıxan qəsəbə sakinləri yenidən bu mövzunu müzakirə eləməyə başlayacaqlar. Bu dəfə bir-birinin ardınca əldən buraxdıqları var-dövlət haqqında düşünərək, xeyli vaxtdır gecələri bir yerdə keçirdiklərindən, özlərini nə üçün belə aparmalarının səbəbləri haqda fikirlərini irəli sürəcək və əsaslandıracaqlar. Əslinə yetişməyə çalışacaqlar ki, nəyə görə gecənin qaranlığında və səssizliyində heç kimə lazım olmayan Berta qarını on külçə qızılın əvəzində öldürməyə kimsədə cəsarət tapılmadı? Nəyə görə hər səhər sürüsünü dağ yamaclarına aparan çoban Santyaqo ovda təsadüfi hadisənin qurbanı olmadı? Beləcə, onlar bütün mümkün olan variantları müzakirə eləyəcəklər, əvvəlcə xəcalət hissiylə, sonra da qəzəblə.

Bir il də keçəcək və Viskosun qismətinə düşən bu şansı əldən buraxdıqlarına görə qəsəbənin sakinləri bir-birinə amansız nifrət eləyəcəklər. Onda onu da xatırlayacaqdılar, Şantal Primi, yəqin, əcnəbinin qızılı harada basdırdığına baxırmış, ona görə də qızılı götürüb izsiz-soraqsız yoxa çıxıb. Bax onda onun sümüklərini də eşəcək, onu pisliklə yad eləyəcəklər, nankor, kasıb yetim idi, nənəsi öləndən

sonra kim nə bacarırdısa kömək eləyirdi, nə bir yerə gedə bildi, nə də özünə ər tapa bildi, barda işləməyə başladı, orada da hotelin müştəriləri ilə bir yataqda gecələyir, adətən də, bütün turistlərə göz qoyur, səxavətlə çaypulunu verən yaşlı turistləri seçirmiş.

Ölən günə qədər onlara iki hissə əzab verəcəkdə: özlərinə mərhəmət və nifrət hissi. Şantal isə qisas aldığı üçün xoşbəxt olacaqdı. O, çörək almağa gələn adamların onu hansı baxışlarla süzdüklərini heç vaxt unutmayacaqdı. Onlar törətməyə heç vaxt cürət eləmədikləri cinayət haqqında sükkutu qorumaq üçün baxışları ilə yalvarırdılar, dərhal da onun üzərinə hücumu keçmək istəyirdilər. Sanki, onların qorxaqlıqlarının aşkar olunmasında günahkar o idi.

“Jaket. Dəri şalvarlar. İki köynək geyərəm, qızılı belimə bağlamam. Jaket. Dəri şalvarlar. Jaket”.

Budur, o, “Y” hərfini xatırladan qaya parçasının qabığında dayanmışdı. Yanında isə iki gün bundan əvvəl onun torpaq qazdığı budağın qalığı düşüb qalmışdı. Şantal onu namuslu qızdan oğruya çevirən anı dəqiq hissə eləmək üçün dayandı.

Qətiyyətlə belə deyildi. Onu bu işə əcnəbi sövq elədi və qız yalnız kompensasiya alacaqdı. Bu məzhəkədə rol ifa elədiyi üçün ona çatması haqq idi. Qız bu qızılı almağı haqq eləyirdi, hətta çörək furqonunun ətrafına yığılan kasıb qatillərin baxışlarına dözdüyü üçün bundan dəfələrlə çoxuna layiq idi. Bütün həyatı boyu Viskosda yaşadığı, üç gecə ardıcıl yatmadığı, indi ruhunun məhv edildiyi üçün – əgər, əlbəttə, ruh və ruhun xilas edilməsi varsa.

O, yumşaq torpağı qazdı və külçəni gördü. Bu an hansısa səsləri eşitdi.

Onu izləyirdilər. Şantal bütün bunların mənasız olduğunu dərk eləsə də, ixtiyarsız olaraq çalanı torpaqladı. Sonra geri döndü, neylədiyini izah eləməyə hazır idi: o, xəzinəni axtarırdı, çünki bu gün yaxınlığından keçən əcnəbini görmüşdü, bu gün səhər isə torpağın qazıldığını hissə eləmişdi.

Amma gördüyündən dili tutuldu: onun qarşısında dayananı nə xəzinə, nə Viskosdakı qarışıqlıq, nə həqiqət, nə də ədalət məhkəməsi maraqlandırmırdı. Onu ancaq qan maraqlandırdı.

Sol qulağında ağ nişanı var idi. Lənətlənmiş canavar idi.

O, yaxınlıqdakı ağacın arasında dayanaraq yolu kəsmişdi. Şantal, sanki, göy canavar gözlərindən hipnoz edilmiş halda, ayaq üstə donub-qalmışdı, amma başında fikirləri ildırım sürəti ilə bir-birini əvəz eləyirdi. Neyləsin? Özünü budaqlamı qorusun? Kara gəlməzdi, budaq çox nazik idi. “Y” şəklində olan qaya parçasının üstünə çıxsınmı? O çox alçaqdır. Əfsanəni unutsun və onun bütün tayfası ilə necə hərəkət eləyərdisə, bununla da elə eləyib canavarı qorxutmağa cəhd eləsinmi? Olduqca riskliydi, yaxşısı budur, hər əfsanədə gizli bir həqiqət olduğuna inanasan.

“Bu cəzaydı”.

Həm də haqsız cəzaydı, onun həyatında bütün baş verənlər kimi, deyəsən, Allah onu bu dünyaya olan nifrətini nümayiş elətdirmək üçün seçmişdi.

476

İxtiyarsız bir istəyə tabe olan Şantal budağı yerə qoydu və bunu elə ağır-ağır elədi ki, sanki, hərəkəti bir sonsuzluq qədər uzandı, canavarın dişlərindən qorunmaq üçün əllərini yanaqlarına apardı. Heyiflər olsun ki, dəri şalvarını geyinməmişdi, budları da ən zəif yeriydi, əgər canavar damarlarını dişləsəydi, onu on dəqiqənin içində qan aparacaqdı: ovçular uzunboğaz çəkmə geyinmələrini bununla izah eləyirdilər.

Canavar dişlərini ağardaraq qorxuducu tərzdə boğucasına mırıldandı. O qorxutmurdu, hücum eləməyə hazırlaşırı. Şantal gözlərini çəkmədən diqqətlə canavarın gözlərinin içinə baxırdı, halbuki qırcırdılan dişləri gördükcə ürəyi çırpınırdı.

Lap tezliklə aydın olacaqdı: canavar onun üstünə atılacaq, ya çıxıb gedəcək. Amma Şantal artıq bilirdi – getməyəcək. Qız hansısa bir daşa ilişəcəyindən ehtiyat eləyərək ayağının altına baxdı, amma heç nə görə bilmədi. Canavarın üzərinə getməyi qərara aldı: qoy o, dişlərini batırsın, qız onu da arxasınca sürüyərək ağaca kimi qaça bilirdi. O, ağrıya dözəcəkdə.

Şantal qızılı xatırladı. Düşündü ki, tezliklə qayıdacaq və qızılı götürəcək. Qız canavar iti dişlərini onun sümüklərinə kimi batıranda, ya da ayaq üstə dura bilməyəndə və canavar onun boğazından yapışanda – həmin anları ləyaqətlə

qarşılamaq üçün ona kömək eləyə biləcək hər bir ümid-dən ikiəlli yapışırdı.

Qız irəli cummağa hazırlaşdı.

Bu an kinolarda olduğu kimi, canavarın arxasından, olduqca uzaq məsafədən olsa da, kiminsə gəldiyini gördü.

Canavar da kiminsə gəldiyini hiss elədi, amma başını döndərmədi və Şantal birbaşa onun gözlərinə baxmaqda davam elədi. Ona elə gəlirdi ki, yalnız baxışlarının gücü ilə canavarı üstünə sıçramaqdan saxlayır və buna görə də özünü daha böyük bir riskə məruz qoymaq istəmirdi: əgər doğrudan da, kimsə gələrsə, onun sağ qalmaq şansı güclənirdi, qoy hətta onun xilas olması bir külçə qızılın hesabına olacaqdısa da.

Adam dinməzəcə əyildi, sonra sola hərəkət elədi. Şantal orada asanlıqla və cəld dırmaşmaq mümkün olan ağac olduğunu bilirdi. Bu an havada nəşə göründü və canavarın yanına bir daş düşdü. Yırtıcı inanılmaz cəldliklə təhlükənin gəldiyi tərəfə döndü.

– Qaç! – əcnəbi qışqırdı.

Şantal özünün yeganə xilaskarına doğru qaçdı, əcnəbi isə gözlənilməz cəldliklə başqa bir ağaca dırmaşdı. Lənətlənmiş canavar üstünə cumanda isə o artıq təhlükəsiz yerdə idi.

Canavar ağacın gövdəsi ilə dırmaşmağa çalışır və mırıldanaraq tullanırdı.

– Budaqları! Budaqları yığın! – Şantal qışqırdı.

Lakin əcnəbi, sanki, donub-qalmışdı. O neyləməli olduğunu başa düşənə kimi qız bu sözü üç dəfə qışqırmalı oldu, əcnəbi budaqlardan qırıb canavara tərəf atmağa başladı.

– Elə yox! Budaqları bir yerə yığın və yandırın! Mənim alışqanım yoxdur! – Şantalın səsində ölümün astanasında olan adamın səsindəki ümitsizlik var idi.

Əcnəbi bir neçə budaq yığdı, lakin o, budaqları yandırana kimi tam bir əbədiyyət keçdi; dünənki qasırga budaqlara rütubət hopdurmuşdu, ilin bu vaxtında isə günəş buludların arasından təsadüfi hallarda görünürdü. Şantal hazırlıqsız düzəldilən məşəlin daha gur yanmasını gözlədi. Əgər özündən asılı olsaydı, əcnəbini burada axşama kimi saxlayardı: qoy özü də bütün dünyaya səpmək istədiyi

qorxunun nə olduğunu dadsın. Amma qız getməyə hazırlaşdı və istəsə də, istəməsə də, ona kömək eləməliydi.

– Di indisə kişi olduğunuzu göstərin! – qız qışqırdı. – Ağacdən düşün, məşəli möhkəm saxlayıb, onunla canavarın üstünə gedin.

Əcnəbi tərənəmirdi, karıxıb qalmışdı.

– Di tərənənin! – yenidən qızın qışqırığı eşidildi. Bunu eşidən əcnəbi qızın qışqırığında səslənən qorxunun yaratdığı, amma ani müddətə qərar qəbul eləməyə və hərəkətə keçməyə qadir olan, qorxunu və əzab çəkməyi isə sonraya saxlayan hakim gücə tabe oldu.

Əlində alovlanan budaqları sıxaraq və sıçrayan qığılıcımların sifətini yandırmasına əhəmiyyət vermədən aşağı endi. O, ağı köpüklənən, dişlərini ağardan canavarı lap yaxınlığında gördü və qorxusu gücləndi. Lakin arvadının oğurlandığı, qızlarının öldürüldüyü həmin gün heç nə eləmədisə də, heç olmasa, bu an nəşə eləməliydi.

– Birbaşa onun gözlərinə baxın! – o, Şantalın qışqırığını eşitdi.

Deyilənə əməl elədi. Hər an keçdikcə daha asan olurdu: indi o, düşmənin əlindəki silaha yox, onun özünə baxa bilərdi. İndi onlar eyni gücdə idilər, bir-birinə qorxu təlqin eləməyə qadir idilər.

O, yerə tullandı. Alovdan qorxan canavar kənara sıçradı, mırıldanır, tullanır, amma yaxın gəlmirdi.

– Onu sıxışdır!

Əcnəbi canavara doğru bir addım atdı, canavar daha güclü mırıldanıb dişlərini şaqqıldatsa da, geri çəkildi.

– Onun üzərinə get! Qov onu!

Məşəl indi daha gur yanırdı, amma əcnəbi hiss eləyirdi ki, bir az da keçsə, əllərini yandıracaq. Artıq vaxt qalmamışdı. Düşünmədən və canavarın kinli göy gözlərinə baxaraq irəli atıldı. Canavar mırıldamağına və dişlərini şaqqılatmağa son qoyub geri döndü və qaçaraq meşənin dərinliklərində yox oldu.

Şantal bircə anın içində ağacdən düşdü. Qız nə vaxt macal tapıb yerdən quru budaqlar yığaraq özünə məşəl hazırlayacaqdı?

– Gedək buradan! Tez!

– Hara?

Hara? Doğrudanmı Viskosa, hamı onları bir yerdə görsün deyər? Yenidən alovun belə xilas eləyə bilməyəcəyi pusquya düşsünlər? Belinin necə ağrıdığı, ürəyinin necə çırpındığını hiss edən qız yerə çökdü.

– Ocaq qala, – əcnəbiyə dedi. – Mən fikirləşməliyəm.

Qız tərpendi və qışqırdı, çiyinlərindən dəhşətli ağrı qopdu. Əcnəbi budaqları, yarpaqları yığdı və ocaq qaladı. Hər dəfə hərəkət eləyəndə Şantal ağrıdan qıvrılır və boğucasına inildəyirdi, yəqin, ağaca çıxanda belini möhkəmcə əzmişdi.

– Boş şeydir, boş şeydir, – əcnəbi onun necə əzab çəkdiyinə baxaraq dedi. – Sən heç yerini qırmayıbsan. Mənimlə də belə hallar olub, müəyyən gərginlik anlarında əzələlər yığılır. Gəl belini ovuşdurum.

– Mənə toxunma. Mənə yaxınlaşma. Mənimlə danışma.

Ağrı, qorxu, xəcalət. Şübhə eləməyə bilərdi ki, o, qızılın olduğu çalanı qazanda əcnəbi haradasa, yaxınlıqda dayanıbmiş, bilirmiş, çünki şeytan onun yol yoldaşı idi, şeytanlar isə insan qəlblərini açıq kitablar kimi oxuyurlar və Şantalın bu dəfə qızılı oğurlamağı qərara aldığına da bilirmiş.

Onu da bilirdi ki, bu an bütün qəsəbə cinayət törətməyi arzulayır. Onu da bilirdi ki, heç nə eləməyəcəklər, çünki heç kim bu qərara gələ bilməz, amma onun sualına cavab vermək üçün niyyət də kifayət deyil, insan hər şeydən əvvəl şərin daşıyıcısıydı. Əcnəbi Şantalın qaçmaq niyyətində olduğunu da bilirdi, bu ərəfədə onların gəldikləri mərcin də bir əhəmiyyəti yox idi və o, öz xəzinəsinə toxunmadan, şübhələrində haqlı olduğunu təsdiqləyərək, haradan gəlmişdisə (əslində də o, haradan gəlmişdi?), ora da qayıda bilirdi.

Yerini rahatlamaq istədi. Amma bu, tamamilə mümkün deyildi və yalnız hərəkətsiz oturmaqla kifayətləndi. Ocağın alovu canavarı müəyyən məsafədə saxlayırdı, amma o tezliklə çobanların diqqətini cəlb eləyəcəkdi. Çobanlar yaxın gələcək və onları birlikdə görəcəkdilər.

Bu gün şənbə günü olduğunu xatırladı. Adamlar zövqsüz hazırlanmış əcaib oyuncaqlarla doldurulmuş, məşhur şəkillərin surətləri, müqəddəslərin gips heykəlləri ilə bəzədilmiş öz evlərində otururlar və əylənməyə çalışırlar, tezliklə

İkinci Dünya müharibəsindən indiyə kimi görünməyən bir əyləncə alacaqdılar.

– Mənimlə danışmağa cürət eləmə.

– Mən bircə kəlmə də danışmadım.

“Hönkürtü ilə ağlayımmı?” – Şantal düşündü, amma onun gözləri qarşısında ağlamaq istəmirdi və qız göz yaşlarını boğdu.

– Mən sənin həyatını xilas elədim. Mən bu qızılı qazandım.

– Sən yox, mən sənin həyatını xilas elədim. Canavar sənə hücum eləmək istəyirdi.

Təmiz həqiqət idi.

– Amma digər tərəfdən mənə elə gəlir ki, sən mənim qəlbimdə nəyisə xilas elədin, – əcnəbi davam elədi.

Köhnə oyun idi. Qız özünü elə göstərirdi ki, sanki, söhbətin nədən getdiyini başa düşür və bu nəşə onun sər-vətindən faydalanıb, bölgəni həmişəliyə tərk eləməyə bənzər bir şey olacaqdı. Bununla da hər şey qurtaracaqdı.

– Mən bizim dünənki mərcimiz haqda danışırım. Mən təsəllini yalnız başqalarına da belə əzablar verməkdə gördüyümə görə olmazın ağrılar çəkdim. Sən haqlısan.

Daim əcnəbini izləyən şeytana bu sözlər heç xoş gəlmədi. O, Şantalın şeytanından kömək istədi. Amma şeytan lap təzəlikcə gəlmişdi və hələlik bütünlüklə qızı idarə eləyə bilmirdi.

– Bu, nəyi dəyişir?

– Heç nəyi. Biz mərc gəlmişik və mən udacağıma əminəm. Amma mən özümün bütün qüsurlarımı bilərəm və nəyə görə belə olduğumu başa düşürəm; hesab eləyirəm ki, bu bədbəxtliklərə layiq deyiləm.

Şantal meşədən hiss olunmadan çıxmaq haqda düşünürdü; hələ erkən səhər idi, amma daha burada qalmaq olmazdı.

– Mən hesab eləyirəm ki, öz qızılımi namusla qazanmışam və əgər sən mane olmasan, onu apararam, – qız dedi. – Sənə də belə eləməyi məsləhət görürəm; nə sən, nə də mən heç bir halda Viskosa qayıtmalı deyilik. Gəl vadiyə düşək, çıxmaq şoseyə, yol maşını tutaq, sonra işə hərə öz yoluna davam eləsin.

– Get. Amma unutma: həmin bu an Viskosun sakinləri kimin ölməli olduğunu müzakirə eləyirlər.

– Ola bilər. Onlar bunu yaxın iki gün ərzində müzakirə eləyəcəklər, vaxt bitənə kimi, sonra isə daha iki il qurbanın kim olması haqda mübahisə eləyəcəklər. Oy, mən öz yerlilərimi tanıyıram, hərəkət eləmək lazım olanda onlar qərarlı, günahı kiminsə üstünə yıxmaq lazım gələndə isə amansız olurlar. Əgər sən qayıtmasan, onlar hətta mübahisə etmək üçün özlərinə əziyyət verməyəcəklər, sadəcə, bütün bunları mənim uydurduğumu düşünəcəklər.

– Viskos heç nəylə başqa qəsəbələrdən fərqlənir. Orada baş verənlər başqa qitələrdə, başqa şəhərlərdə də, kəndlərdə də, monastırlarda da – harada olması vacib deyil – baş verir. Amma sən bunu başa düşmərsən, taleyin bu dəfə mənə qarşı iltifatlı olduğunu da başa düşmərsən, mənə kömək eləyəcək adamı düz seçmişəm.

“Bəli, bax yanımda oturan bu qızı; o, deyəsən, düz və zəhmətsevər qızıdır, əslində isə necə qisas almaq haqda düşünür. Bizə düşmənimizi görmək imkanı verilməyib; əgər biz axıra qədər getsək, onda aşkar edərək ki, həqiqi düşmənimiz bizi keçdiyimiz bu yollarla getməyə məcbur edən Cənab Allahdır və buna görə də bizi əhatə eləyənlərə görə məyusluğumuzu və uğursuzluqlar üçün təəssüfümüzü qopardıb atırıq. Heç vaxt qisas yangımızı söndürə bilməyəcəyik, çünki bu, həyatın özünün əleyhinə yönəlib”.

– Biz nə haqda danışırıq? – həyatda hamıdan çox nifrət elədiyi əcnəbinin onun qəlbində nələr baş verdiyini belə yaxşı başa düşdüyü üçün qəzəblənmiş Şantal soruşdu. – Nəyə görə qızılı götürüb getmək?

– Ona görə ki, mən dünən başa düşdüm: məndə ən çox ikrah doğuran, nə vaxtsa mənim arvadımı və qızlarımı öldürdükləri kimi, heç bir səbəb və əsas olmadan adamı öldürməklə, əslində, xilas olmaq istəyirəm. Xatırlayırsanmı, bizim ikinci görüşümüzdə sənün üçün bir filosofun sözlərini nümunə gətirdim? Həmin o filosofun ki, deyib: “Cənab Allahda da cəhənnəm var, bu, onun adamlara olan sevgisidir, çünki adamların münasibəti bütün əbədi həyatı boyunca Ona əzab verir”. Xatırlayırsanmı?

Yeri gəlmişkən, həmin filosof nəsə başqa sözlər də deyib: “İnsanın onda mürdarcasına əriməsi lazımdır, yoxsa mükəmməllik əldə eləyə bilməz”.

– Başa düşmədim?

– Əvvəl mən ancaq qisasımı almaq haqda düşünürdüm. Sənin yerlilərin kimi mən gündüzlər və gecələr yalnız bu haqda düşünür, planlar qurur, təsəvvür eləyir, amma bir iş görmürdüm. Hansısa müddət də doğmalarını həyatımda baş verən hadisəyə oxşar hadisə nəticəsində itirən, amma tam əksinə, sakit oturmayan insanların taleləri haqqında qəzetdə yazılanları izlədim. Onlar qurbanları himayə eləmək üçün dəstələr yaradır, ədalətin qalib gəlməsi uğrunda mübarizə aparır, kampaniyalar keçirir və bununla da göstərirdilər ki, itki ağrısını heç cür və heç vaxt əvəz eləyə, sağalda bilməzlər.

Neyləməli, mən də başqaları ilə, daha alicənablarla baş verənlərə nəzər salmağa çalışdım, öz nöqteyi-nəzərimdən. Amma bacarmadım. İndisə özümdə cəsarət tapıb sona qədər gedəndə bu uçurumun dərinliyində işıq gördüm.

482

– Davam elə, – Şantal dedi, çünki o da hansısa işığı gördü.

– Mən insanlığın korlandığını və qüsurlu olduğunu demək istəmirəm. Sübut etməyə çalışdım ki, mənimlə baş verəni şüurlu olaraq xahiş eləmişəm, çünki murdar adamam, gicəm və taleyin mənə bəxş elədiyi cinayətə tam layiqəm.

– Sən sübut eləmək istəyirsən ki, Allah ədalətlidir.

Əcnəbi çox da fikirləşmədi.

– Bəlkə də.

– Allah ədalətlidirmi, mən bilmirəm. Hər halda, o, mənimlə elə də düz davranmadı və mənim qəlbimi ən çox ağrıdan öz gücsüzlüyümü dərk eləməyim oldu. Mən yaxşı ola bilmərəm, bunu istəsəm də, pis də ola bilmərəm, halbuki məhz pis olmağım lazım gəlirdi. Hələ bir neçə dəqiqə əvvəl düşünürdüm: Allah məni ona görə seçib ki, insanlardan Ona bəxş elədikləri iztirablara görə qisas alsın.

“Mən düşünürəm ki, səni də həmin şübhələr bürüyüb, amma onların miqyasları müqayisəedilməz dərəcədə böyükdür, sən yaxşı olubsan və bunun əvəzində mükafatlandırılmayıbsan”.

Şantal bu deyilməmiş sözlərə görə heyrətləndi. Əcnəbinin şeytanı qızın mələyindən gələn şəfəqin gücləndiyini hiss elədi.

“Hərəkətə keç!” – o, Şantalın şeytanına əmr elədi.
 “Mən hərəkətdəyəm, – o cavab verdi. – Amma bu, çətin mübarizədir”.

– Yox, Allahın ədalətsizliyi səni sıxır, – əcnəbi dedi. – Yoxsa sən həmişə şəraitin qurbanı olmağa üstünlük verərdin. Mən belə vəziyyətdə olan çoxlarını tanıyıram.

– Məsələn, sən.

– Yox. Mən başıma gələn hadisəyə görə üsyan elədim və bunun başqa adamlara xoş gəlib-gəlməməsi məni az maraqlandırır. Sənsə əksinə, yazıq, köməksiz, hamının sevəcəyi və rəhm eləyəcəyi yetim qız rolunu seçibsən, amma həmişə belə olmayanda sənin sevgiyə olan şiddətli tələbatın dərk edilməyən və anlaşılmaz qisasa çevrilir. Sən qəlbinin dərinliklərində heç nəylə Viskosun sakinlərindən seçilmək istəməzdin, yeri gəlmişkən, bizlərdən hər birimiz hamı kimi olmaq istəyir. Amma sənə gələndə isə tale səninlə başqa cür rəftar eləyib.

Şantal dinməzəcə başını tərpətdi.

“Di nəşə elə! – Şantalın şeytanı öz həmkarına dedi. – Qız “yox” deyir, amma eyni zamanda da onun qəlbi tədricən açılır və “hə” deyir”.

Əcnəbinin şeytanı, öz himayəsində olanı susmağa məcbur eləmək üçün yeni gələnin gücünün çatmadığını duyduğuna görə incimişdi.

“Söz heç hara aparmır, – o cavab verdi. – Qoy danışsınlar, çünki həyat özü onların dediklərinin əksinə hərəkət eləmələri ilə məşğul olur”.

– Mən sənin sözünü kəsmək istəmirdim, – əcnəbi dedi. – Lütfən, davam elə. Sən Allahın ədalətli olması haqqında nə dedin?

Şantal eşitmək istəmədiyini eşitməli olmayacağına görə razı qalmışdı.

– Bilmirəm sən başa düşəcəksənmi. Amma sən, yəqin, hiss elədin: Viskos dindarlığı ilə xüsusi olaraq seçilmir, hərçənd bizim hər bir qəsəbəmizdə olduğu kimi, Viskosda da kilsə var. Məhz buna görə də Axav müqəddəs Savinya tərəfindən döndərilmiş olsa belə, böyük əksəriyyəti quldurlar olan ilk sakinlərə təsir göstərə biləcəklərinə şübhə eləyirdi. Axav hesab eləyirdi ki, meyitin arxasınca gedən keşişlər əbədi əzablar haqda danışmaqla sakinləri

yeni cinayətlər törətməkdən saxlaya bilmirlər. İtiriləsi heç nəyi olmayan insan əbədiyyət haqda düşünür.

Anlaşılan budur ki, ilk keşiş qəsəbədə görünən kimi Axav təhlükə hiss elədi. Təhlükəni dəf eləmək üçünsə, yəhudilərdə olduğu kimi, bağışlanma gününü təyin elədi, mərasimin necə olacağını isə özü müəyyənləşdirdi.

İldə bir dəfə Viskosun sakinləri öz evlərinə çəkilir, iki kağız hazırlayır və üzlərini ən uca dağa doğru çevirərək, birinci kağızı göyə qaldırırdılar. “Allahım, sənin qarşında elədiyim günahlarım budur, – deyir və onlar tərəfindən edilən əməllərin siyahısını oxuyurdular. Orada ailə xəyanətləri, kələkbazlıq, ədalətsizlik və sairə olurdu. – Allahım, mən çox günahkaram və Səni bu qədər çox incitdiyimə görə məni bağışlamağın üçün sənə yalvarıram”.

484

Sonra Axavın kəşfinin növbəsi gəlirdi. Sonra sakinlər ciblərindən ikinci kağızı çıxardır, kağızı göyə qaldırır, bütün bədənəri ilə həmin dağa tərəf dönərək deyirdilər: “Allahım, budur Sənin mənim qarşımda elədiyim cinayətlərinin siyahısı. Sən məni lazım olduğundan çox işləməyə məcbur elədin. Mənim dualarıma baxmayaraq, qızım xəstələndi. Mən namusla yaşamaq istəyirdim, ancaq məni soydular. Əzablarım insan gücünün xaricində idi”.

İkinci kağızı oxuyub qurtarandan sonra onlar mərasimi bu sözlərlə bitirirdilər: “Mən sənə qarşı ədalətsizlik elədim, sən də mənə qarşı ədalətsizlik elədin. Amma bu gün bağışlanma günüdür. Əgər sən mənim günahlarımı mən sənin günahlarını bağışlayan kimi bağışlasan, biz bir il də sülh içində yaşaya bilərik”.

– Allahı bağışlamaq, – əcnəbi dedi. – Ara vermədən yaradan və dağdan amansız Allahı bağışlamaq.

– Bizim söhbətimiz olduqca şəxsi alınır, – Şantal ona baxmadan dedi. – Mən sənə nəşə öyrətmək üçün həyata elə də bələd deyiləm.

Əcnəbi susdu.

“Bu, mənim xoşuma gəlmir”, – öz himayəsindəki varlığın çiyində olmasına heç bir halda yol verə bilməyəcəyi zəif şəfəqləri hiss eləməyə başlayan şeytan düşündü. İki il bundan əvvəl çimərliklərin birində – onlar dünyada olduqca çoxdu – o, bu şəfəqləri qova bilmişdi.

* * *

Bu yerlərdə bol olan əfsanə və rəvayətlərə görə, kelt inamının və protestant biətlərinin təsiri altında, ətrafında daim hər cür quldurların və müqəddəslərin dolaşdığı, bir ərəbin gətirdiyi murdar nümunələr nəticəsində nə vaxtsa əmin-amanlığın hökm sürdüyü qəsəbə – Viskos elə də dindar deyildi, hərçənd onun sakinləri müntəzəm olaraq nikah kəsdirir və xaç suyuna girirdilər (indi yalnız xatirələrdə qalmışdı), öz ölənləri üzərində ölü duası oxutdururdular (bu, ildən-ilə daha çox olurdu), Milad ibadətinə gəlirdilər. Şənbə və bazar günlərində çox az qəsəbə sakininin səhər saat on bir ibadətində gəlmək üçün özlərinə əziyyət vermələrinə baxmayaraq, keşiş, heç olmasa, Viskosda yaşamasına haqq qazandırmaq üçün, onsuz da, moizəsini eləyirdi. O, mömin adam kimi görünmək və avaraçılıqdan uzaq olduğunu göstərmək istəyirdi.

Kilsənin ağzına kimi dolu olduğunu görəndə onun heyrətinin sonu olmadı: içəri o qədər adam dolmuşdu ki, o, gələnlərin bir hissəsini mehraba buraxmalı oldu, yoxsa çoxuna içəridə yer olmayacaqdı. Adamlardan elə tər axırdı ki, keşiş adətinin əksinə olaraq tavana bərkidilmiş elektrik qızdırıcısını söndürdü, həm də yanlardakı iki balaca pəncərənin açılmasına göstəriş verərək, öz-özündən adamların niyə belə tərləmələrinin səbəbini xəbər aldı: istidəndimi, ya hamını bürüyən həyəcəndənmə?

Bütün qəsəbə kilsəyə yığışmışdı, yalnız bir gün əvvəl dediklərinə görə, yəqin, adamların gözünə görünməkdən utanan senyorita Prim və xristian ibadətində iştirakı qəbuledilməz olan, hamının cadugər zənn elədiyi Berta qarı yox idi.

– Müqəddəs Ata və Oğulun və Müqəddəs Ruhun adıyla başlayıram.

Çoxsəsli “amin!” kilsənin qübbələri altında əks-səda verdi. Keşiş ibadətə başladı, dua elədi, həmişə olduğu kimi, kilsəyə daim gələn özünün ən mömin tərəfdarlarından birinə ibadətə başladığını elan etməyi tapşırırdı, tən-tənə ilə Zəbur surəsini, ciddi və aydın səsle İncili oxumağa başladı. Sonra oturacaqda özlərinə yer tapanlardan

oturmalarını, qalanlarından isə ayaq üstə qalmalarını xahiş elədi.

Moizə eləməyin vaxtı gəlди.

– Lukanın İncilində deyilir ki, hansısa rəhbər adamlardan biri İsayə yaxınlaşır və ondan soruşur: “Xoşbəxtlik müəllimi! Əbədi həyatı irsən almaq üçün mən neyləməliyəm?” Hamının təəccübünə rəğmən İsa cavab verir: “Sən niyə mənə xoşbəxtlik müəllimi deyirsən? Yalnız Allahdan başqa kimsə xoşbəxt deyil”.

Mən çox illər Müqəddəs Kitabdakı bu qısa epizod üzərində düşündüm, Tanrının xoşbəxt olmadığını deməklə bu sözə hansı mənanı verdiyini başa düşməyə çalışdım. Bütün bünövrəsinin əsasında mərhəmət dayanan xristianlığın hökmlərinə əsasən, kim özünü Şərin nümayəndəsi hesab eləyirdi? Və mən, nəhayət, başa düşdüm: həmin bu an İsa öz insanlıq təbiətini nəzərdə tutmuş, onun insanlıq tərəfində Şər təcəssüm olunmuş, ilahlilik tərəfində isə Xeyir.

486

Keşiş fasilə verdi ki, dediklərinin mənası adamlara çat-sın. Lakin, o özü özünü aldadırdı: əvvəl olduğu kimi, yenə də İsanın dediklərinin mənası ona aydın deyildi, çünki o, insan kimi Şəri təcəssüm elətdirirdisə, onun sözü və əməli də belə olmalıydı. Amma qoy bunu şəriət alimləri araşdırsınlar, indi onun vaxtı deyildi, indi izahatın inandırıcı səsəlməsi lazım idi.

– Bu gün mən qısa danışacağam. Yalnız istəyirəm siz dərk eləyəsınız: insan daim başa düşməlidir ki, biz təbiətimiz etibarilə rəzil və pozğunuq, əgər İsa insanlığı xilas eləmək naminə özünü qurban verməsəydi, bu səbəbdən biz əbədi axirət əzablarına məhkum olardıq. Təkrar edirəm: Allahın oğlunun özünü qurban verməsi bizi xilas elədi. Bir insanın qurban getməsi bütün insan nəslini xilas elədi.

Moizənin sonunda mən sizə bir dini kitabdan, Əhdi-Ətiqdəki, “İovun kitabı”nın başlanğıcından misal gətirirəm. Öz göylər səltənətində əyləşmiş Allahın yanına iblis gəlir. Allah onun harada olduğunu soruşur.

– Mən yer üzünü gəzirdim, – o cavab verir.

– Orada sən mənim qulum İovu gördünmü? Onun mənə necə sitayiş elədiyini, mənə hər hansı bir qurban verdiyini gördünmü?

– Əgər İovun hər şeyi varsa, nəyə görə də Allaha sitayiş eləməsin, Ona qurbanlar verməsin? – iblis gülərək cavab verdi. – Ona nə veribsənsə, al, onda baxıb görürük, o yenə də mi Sənə sitayiş eləyəcək?

Allah bu təklifi qəbul eləyir. İldən-ilə O, Ona bu qədər sadıq olan adamın başına cürbəcür bədbəxtliklər və bəlalar yağdırır. İov ağlasığmaz güclə üzləşir və onu Ali Ədalətin varlığı ilə izah eləyir, halbuki özünün bütün var-dövlətindən məhrum olur, uşaqlarını itirir və bütün bədənini basan yaralardan əziyyət çəkir. Bu, İovun səbir kasası daşana və o, Allahı lənətləyənə kimi davam eləyir. Yalnız həmin bu an bütün ondan alınanlar özünə qaytarılır.

Artıq illərdir ki, biz sizinlə birlikdə qəsəbəmizin tənəzzül elədiyini görürük və budur, mən indi düşünürəm: bu, bizə bütün baş verənləri səbirlə qəbul elədiyimizə görə Allahın bizə verdiyi cəza deyilmə, sanki, yaşadığımız yerləri, əkib-becərdiyimiz torpaqları, qoyunlarımızı otardığımız otlaqları, əcdadlarımızın yaşadıkları evləri itirməkdə biz günahkarıq. Bizim üsyan eləmək saatımız gəlməyibmi? Əgər Allah İovu üsyan eləməyə məcbur elədisə, bəlkə, bizi də buna məcbur eləyəcək?

Amma nəyə görə Allah İovu üsyana məcbur elədi? Sübut eləmək üçün ki, insan təbiəti etibarilə günahkardır və o, insana nə pay verirsə, yalnız rəhm eləyərək verir, daha özünü yaxşı aparmasının əvəzində mükafat olaraq yox. Özümüzü çox yaxşı biri hesab eləyir, təkəbbürlü olduğumuz üçün günah qazanır və bunun üçün də cəza alınır.

Allah iblislə razılaşdı; bu, ilk baxışdan ədalətsizlik kimi görünür. Amma xatırlayın, düşünün, o, iblislə mərcə girməyə razılıq verdi, İov isə ona verilən dərsi başa düşdü və peşman oldu, çünki o da bizim kimi özünü zahid hesab eləmiş, təkəbbürlü olduğu üçün günah qazanmışdı.

Tanın deyir – heç kim xoşbəxt deyil. Heç kim. Özümüzü müqəddəs sanaraq, bununla da Allahı təhqir eləməyimiz kifayətdir, öz zəifliyimizi və qüsurlarımızı haqqımız kimi qəbul eləməyin vaxtıdır; əgər nə vaxtsa şeytanla sövdələşmə bağlayacağıqsa, xatırlayaq ki, göylərdə məskən salan Allah öz qulu İovun ruhunu xilas eləmək üçün iblislə razılaşmışdı.

Moizə başa çatdı. Keşiş hamıdan ayağa qalxmağı xahiş elədi və ibadəti davam etdirdi. Dindarların öz keşişlərinin dediklərini çox gözəl başa düşdüklərinə şübhə ola bilməzdi.

* * *

– Gedək. Hər kəs öz yoluyla: mən öz külçəmlə, sən...

– “Öz külçəmlə!” – əcnəbi onu cıratdı. – O, hələlik sənə deyil!

– Sənə şeylərini yığıb yox olmağın bəs eləyər. Əgər mən bu qızılı almasam, Viskosa qayıdacağam. Hotelin sahibəsi məni işdən qovacaq, mən rüsvay olacağam, hamı mənim yalan danışdığımı qərara alacaq. Sən belə eləyə bilməzsən, sadəcə, mənimlə belə rəftar eləməyə haqqın yoxdur. Razılaş ki, bu qızıl namusla qazanılıb.

488

Əcnəbi ayağa qalxdı, ocaqdan bir neçə yanan budaq götürdü.

– Canavar həmişə alovdan uzaq qaçır, eləmi? Demək belə, mən Viskosa gedirəm. Sən nə istəyirsənsə, eləyə bilərsən, oğurla, qaç, gizlən, bunun artıq mənə dəxli yoxdur. Mənim daha vacib işim var.

– Gözlə! Məni burada tək qoyma!

– Belə olan halda, gedək.

Şantal ocağı, “Y” hərfi şəklində olan qaya parçasını, əlində yanan budaqlar tutaraq gedən əcnəbini nəzərdən keçirdi. Qız da eynən belə eləyə bilirdi, yeni məşəl hazırlayar, qazıb qızılı çıxardar və birbaşa vadiyə gedərdi. Belə diqqətlə qoruduğu şeylərdən ötrü evə getməyin bir mənası yox idi. Qonşu şəhərə çatandan sonra bankda külçənin qiymətinin nə qədər olduğunu öyrənər, onu satar, paltar və çamadan alardı. Azadlıq əldə eləyərdi.

– Gözlə! – əcnəbinin arxasınca qışqırdı, lakin o, Viskosa doğru addımlayırdı və tezliklə gözdən itəcəkdi.

“Cəld düşün!” – qız öz-özünə dedi.

Yeri gəlmişkən, burada düşünməli bir şey yox idi. Qız ocaqdan bir neçə tüstülənən budaq götürdü, qaya parçasının yanına qaçdı və qazıb qızılı çıxartdı. Külçəni götürüb qoluyula sildi və həyatında üçüncü dəfə ona baxdı.

Onu vahimə dolu qorxu bürüdü. Külçəni çalaya atdı, ocaqdan daha bir neçə budaq götürdü və əcnəbinin get-

diyi yola tərəf qaçdı. Elə görünürdü ki, onun bütün bədənindən nifrət sızıb axır. Bir gündə iki canavarla rastlaşdı, birini məşələ qovdu, digərini isə heç nə ilə qorxutmaq mümkün deyildi; o, özünə əziz olan bütün şeyləri itirmişdi və indi qarşısına çıxan hər şeyi kor-koranə məhv etmək istəyirdi.

Qız var gücüylə qaçırdı, amma əcnəbiyə çata bilmədi. Yəqin, o, meşədə gizlənmiş, orada dayanıb məşəli söndürmüş, bununla da lənətlənmiş canavara meydan oxumuşdu – ondakı ölüm ehtirası heç də öldürmək ehtirasından az deyildi.

Viskosa girən Şantal özünü elə göstərdi ki, guya, onu çağıran Bertanı eşitmədi və kilsədən çıxan adamlara qarışdı. Qız heyrləndi, görünür, bu gün bütün qəsəbə ibadətə yığışbmış. Əcnəbi cinayət törədildiyini düşünürdü, amma elə alınmışdı ki, keşişin də istəyi kimi, bu həftə tövbəyə və günahların bağışlanmasına həsr olunmuşdu, sanki, Allahı aldatmaq olardı.

Hamı Şantala baxırdı, amma heç kim onunla danışmırdı. Qız cəsərlə baxır, kimsə baxanda baxışlarını gizlətmirdi, çünki özünü qətiyyənlə günahkar bilmirdi və ibadətdə onun tövbə etmək üçün bir günahı yox idi; o, sadəcə, qaydalarını dərhal başa düşmədiyi, başa düşəndə isə ikrah hiss elədiyi bu amansız oyunda piyada idi.

Qız öz otağına çəkildi və pəncərədən baxmağa başladı. Kütlə artıq dağılışırdı, amma Şantal daha bir qəribəlik hiss elədi: gözəl şənbə günü idi, amma Viskos, sanki, xarabazara dönmüşdü. Uzun illər bundan əvvəl dar ağacının ucaldığı, indi isə xaç olan meydanda, adətən, adamlar dəstə ilə toplaşır və söhbət eləyirdilər.

Bir müddət qış günəşinin yanığını necə qızdırdığını, ancaq yandırmadığını hiss eləyərək bomboş küçəyə baxdı. Əgər adamlar indi meydana yığışsaydılar, yəqin, havanı müzakirə eləyirdilər: temperaturu, yağış yağacaqmı, quraqlıq olmayacaq ki? Amma bu gün hamı evlərində oturmuşdu və Şantal bunun səbəbini başa düşə bilmirdi.

O, pəncərənin qabağında nə qədər çox oturdusa, bir o qədər də öz yerlilərindən fərqlənmədiyini başa düşdü, halbuki özünü başqa adam hesab eləyir, bu kəndlilərdən heç kimin ağına gəlməyəcək cəsərləli planlar cızırdı.

Necə də rüsvayçılıq idi. Bununla birlikdə, necə də rahatlıq idi ki, o, Viskosdaydı, tale onunla ədalətsizcəsinə rəftar elədiyinə görə yox, buna layiq olduğuna görə. Bütün həyatı boyu düşünmüşdü ki, bu adamlara tay deyil, indisə başa düşmüşdü: o da eynilə başqaları kimidir. Artıq üç dəfə qızıl külçəsini qazıb çıxarmış və hər dəfə də onu aparmaq iqtidarında olmamışdı. Bəli, cinayət törətmişdi, amma qəlbində, heyif ki, onu reallığa çevirə bilməmişdi, cəsərəti çatmamışdı, bacarmamışdı.

Düzünü demək lazım gələrsə, başa düşürdü ki, hətta o, xəyalında da bunu eləyə bilməz, çünki bu nə yoldançı-xarılmı, nə də sınaq deyildi, tələ idi.

“Nəyə görə tələ?” – qız düşündü. Kimsə ona bu qızıl külçəsində əcnəbinin dediyi tapmacanın həllinin gizlədildiyini deyirdi, amma nə qədər çalışsa da, bunun nə tapmaca olduğunu başa düşə bilmirdi.

490

Yeni gələn şeytan gördü ki, bir müddət bundan əvvəl senyorita Primin çiyində daha çox parıldayan şəfəq indi tutqunlaşır və artıq tamam yoxa çıxmaq üzrədir. Təəssüflər olsun ki, onun həmkarı burada deyildi və öz qələbəsi ilə kimsənin yanında lovğalana bilmirdi.

Amma o bilmirdi ki, mələklərin də öz strategiyaları var və senyorita Primin çiyindəki şəfəq ona görə tutqunlaşırdı ki, onun sayıqlığı yatsın. Mələk yalnız onun himayəsində olanın azacıq yatmasını istəyirdi; o isə bu zaman heç bir əngəl, insan tayfasının günlərlə ağırlığı altında gəzdirdiyi qorxu və günahların müdaxiləsi olmadan onun qəlbilə söhbət edə bilərdi.

Şantal yuxuya getdi. Və yuxuda eşitməli olduqlarını eşitdi, mütləq başa düşməli olduqlarını başa düşdü.

* * *

– Daha torpaq sahələri və qəbiristanlıq haqda danışmayaq, – “birinci şəxslər” kilsədəki otağa yığışanda merin arvadı dedi. – Açıq danışmaq.

Beş həmsöhbət öz razılıqlarını bildirdi.

– Keşşimiz məni inandırdı, – torpaq sahibi dedi. – Allah bəzi ləyaqətsiz hərəkətlərə də haqq qazandıra bilər.

– Biclilik eləmək lazım deyil, – keşş cavab verdi. – Hər

şeyi başa düşmək üçün pəncərədən baxmaq kifayət eləyir. İsti külək ona görə əsir ki, şeytan da bizim aramızdadır.

– Doğrudur, – şeytanın varlığına inanmayan mer dedi.
– Bizə artıq nəyisə inandırmaq lazım deyil. Belə ki, qiymətli vaxtımızı itirməyə, birbaşa və açıq danışaq.

– İcazə verin, mən başlayım, – hotelin sahibəsi dedi.
– Biz hamımız əcnəbinin təklifini qəbul eləmək niyyətindəyik. Başqa sözlə, cinayət işlətməyin tərəfdarıyıq.

– Daha doğrusu, qurban verməyin, – dini rituallara öyrəşmiş keşiş onun sözünə düzəliş verdi.

Otağa çökən sükut hamının bununla razı olduğunu göstərirdi.

– Susmaq yalnız qorxaqların işidir. Gəlin hamımız uca-dan dua eləyək, qoy Allah bizi eşitsin və bilsin ki, biz bunu Viskosun xoşbəxtliyi üçün eləyirik. Diz üstə çökün.

Otaqdakılar itaətlə və daxildən heç bir müqavimət olmadan onun dediyi kimi elədilər, çünki tamamilə başa düşərək günah işləmək, sonra isə Allahdan günahının bağışlanmasını xahiş eləməyin mənasızlığını anlayırdılar. Amma onlar Axavi, “bağışlanma günü”nü xatırladılar və qərara aldılar ki, nə vaxtsa bu gün gələr, onlar birlikdə Allahı onları yoldan çıxartdığı üçün günahlandırılar, belə eləmək o qədər də çətin deyildi.

Keşiş hamının onun arxasınca duanın sözlərini təkrar etməsini tələb elədi:

– Allahım, heç kimin xoşbəxt olmadığını sən demədin-mi, onda biz nə qədər kamil olmasaq da, bizi qəbul elə, sənin mərhəmətin sonsuz, sənin sevgin tükənməzdir, bizi bağışla. Yerusəlimin Müqəddəs Torpağını ələ keçirtmək üçün müsəlmanları öldürən səlib əhlini bağışladığın kimi, sənin kilsələrinin təmizliyini qorumaq istəyən inkvizitorları bağışladığın kimi, səni təhqir eləyənləri və Qolqofa çıxardanları bağışladığın kimi. Bizi bağışla, çünki biz qəsəbəni xilas eləmək üçün qurban verməliyik.

– İndi məsələnin əməli hissəsinə keçək, – merin arvadı dedi. – Gəlin kimin qurban olduğunu müəyyən eləyək. Kimin də qurbanı kəsəcəyini.

– Bizim hamımızın bu qədər kömək elədiyimiz, daim himayə elədiyimiz qız Viskosa şeytanı gətirdi, – torpaq sahibi dedi. O elə də uzaq olmayan vaxtda həmin bu qızla

yatmışdı və o vaxtdan indiyə qədər də qorxu içindəydi: birdən günlərin birində qız gəlib bu haqda arvadına danışırdı. – Şərin kökü ancaq şərlə kəsilir, buna görə də bu qız cəzalandırılmalıdır.

İştirak eləyənlərdən ikisi senyorita Primin Viskos sakini içərisində yeganə etibarlı adam olduğunu əsas gətirərək razılaşıdı, çünki qız özünün başqalarına oxşamadığını güman eləyir və nə vaxtsa qəsəbədən gedəcəyini gizlətmirdi.

– Onun anası yoxdur. Nənəsi ölüb. Heç kim onun yoxa çıxmasını hiss eləməyəcək, – bu fikri müdafiə eləyən üçüncü adam olan mer dedi.

Amma burada onun arvadı etiraz elədi:

– Fərz eləyək ki, qız qızılın harada gizlədildiyini bilir, axı ən nəhayət ki, qızılı öz gözləriylə görə yeganə adam odur. Bundan əlavə, ona burada artıq deyilən elə həmin səbəbdən etibar eləmək olar, axı bizim qəsəbəyə şeytani o gətirib və bütün qəsəbənin sakinlərini cinayət törətmək haqda düşünməyə məcbur eləyib. Nə istəsəniz deyə bilərsiniz, əgər bizim yerdə qalan həmyerlilərimiz susacaqlarsa, onda belə alınır ki, bizim sözün əleyhinə, necə deyək, elə də əxlaqlı olmayan bu qızın sözü həyatda nəyəsə nail olmuş adamın sözü kimi səslənəcək.

Hər dəfə arvadı öz fikrini deyəndə olduğu kimi, mer yenə də şübhəyə düşdü:

– Sən nəyə görə Şantalı xilas eləmək istəyirsən, axı sən onu görmək belə istəmirsən?

– Nədən ötrü olduğunu mən başa düşürəm, – keşiş dedi. – Günahın bu faciəni törədən üzərinə düşməsindən ötrü. Qoy bu yükü ömrünün sonuna kimi daşsın və onun İsanı satan satqın kimi ümitsizlik anında özünə qəsd eləyib ömrünü başa vuracağı istisna deyil, yeri gəlmişkən, bu, tamamilə faydasızdır, çünki o, cinayətin törədilməsi üçün tamamilə əlverişli şərait yaradıb.

Merin arvadı keşişin gəldiyi nəticəyə görə təəccübləndi, bu, eynilə onun özünün düşündükləri idi. Şantal özünə fikir verən idi. Kişiləri başdan çıxarırdı, hamı kimi Viskosda yaşamaq istəmirdi, daim öz nöqsanlarına baxmayaraq, əməksevər və ləyaqətli adamların məskən saldığı ucqar əyalətdə çürüdüyündən şikayətlənirdi, halbuki çoxları belə

yerdə yaşamağı arzulayırdı (daim dinclik və sakitliklə əhatə olunmuş həyatın necə ürəkbulandırان və darıxdırıcı olduğunu anlayıb qəsəbəni tərk eləyən əcnəbiləri nəzərdə tuturdu).

– Mənsə onun yerində başqasını təsəvvür eləyə bilmirəm, – hotelin sahibəsi dedi. – Əvvəlcə Şantalın yerinə başqa birisini tapmağın necə çətin olacağını düşündü, amma sonra başa düşdü ki, öz qızıl payını alandan sonra o, ümumiyyətlə, belə deyək, köşkünə bağlaya və uzaq ölkələrə gedə bilər. – Kəndlilər və çobanlar bir-birlərinə möhkəm bağlanmış adamlardır, ailəlidir, əksəriyyətinin Viskosu çoxdan tərk eləmiş uşaqları var. Əgər qəsəbə sakinlərindən kimsə yoxa çıxarsa, doğmaları burada nəşə olduğundan şübhələnəcəklər. Yeganə izsiz yoxa çıxa bilən senyorita Primdir.

Keşiş barmağı ilə heç kimi göstərmək istəmədən İsanın günahsız adamları günahlandırانları lənətləyən sözünü yada saldı. Amma o, kimi qurban vermək lazım olduğunu bilirdi və elə eləməliydi ki, bu, hamıya əyan olsun.

– Viskusun sakinləri gün çıxandan batana kimi işləyirlər. Hər kəs öz tapşırığını yerinə yetirir, hamının öz tapşırığı var, hətta şeytanın öz şəx məqsədləri üçün istifadə eləməyi qərara aldığı o bədbəxtin də. Biz, onsuz da, elə də çox deyilik və özümüzə işlək əllərdən imtina eləmək əliaçıqlığını rəva görə bilmərik.

– Müqəddəs ata, belə olan halda biz kimsəni qurban verə bilmərik. Möcüzəyə ümid eləmək qalır, bax bu gün axşama kimi Viskosa bir əcnəbi də gələrsə... Hətta bu da risklidir, çünki onun, yəqin ki, ailəsi var və onu bütün hər yerdə axtaracaqlar. Bizim qəsəbədə hamı işləyir, ağır əməklə öz gündəlik ruzisini qazanırlar, çörəkçinin furqonda gətirdiyi həmin ruzini.

– Siz haqlısınız, – keşiş ona cavab verdi. – Bəlkə də, dünənki axşamdan etibarən biz yalnız özümüzə xam xəyallarla təsəlli veririk. Viskosda hər kəsin doğması var, onun yoxa çıxmasını hiss eləyər və deyər: “Ondan əlini çək!” Yalnız qəsəbədə üç nəfər tək yatır: mən, Berta qarı və senyorita Prim.

– Necə yəni, siz özünüzü qurban təklif eləyirsiniz?

– Doğma yurdunun xoşbəxtliyi üçün nələr eləməzsən.

Yerdə qalan beş nəfər qəlb arxayınçılığı ilə nəfəs aldı, qəfildən onlar şənbəni günəşin işıqlandırdığını, heç bir cinayətin olmayacağını başa düşdülər. Din yolunda şəhid olacaqdı. Sanki, möcüzə sayəsində ortalığa çökən gərgin ab-hava bu andan etibarən yumşaldı və hotelin sahibəsi özündə keşişin ayaqlarına düşmək arzusu hiss elədi.

– Yeganə bir çətinlik var, – keşiş davam elədi. – Siz hamıya təlqin eləməlisiniz ki, din xadimini öldürmək bağışlanmaz günah deyil.

– Bunu qəsəbə sakinlərinə siz özünüz izah eləyərsiniz! – alınan pullarla hansı islahatlar aparacağını, qəzetlərdə nə cür reklam kampaniyaları təşkil eləyəcəyini, vergilərin azaldılması nəticəsində hansı investisiyaları cəlb edəcəyini, hoteli abadlaşdırıb, ora yeni telefon kabeli çəkildəndən və rabitədəki indiki əngəllər yoxa çıxandan sonra turist axınının necə güclənəcəyini düşünərək canlanan mer səsləndi.

494

– Yox, mən bunu eləyə bilmərəm, – keşiş cavab verdi. – Xalq onları öldürmək istəyəndə əzabkeşlər müqavimət göstərmirlər. Amma onlar özləri özlərinə ölüm axtarmırlar, çünki kilsə həmişə bizə deyib ki, həyat Allahın hədiyyəsidir. Özünüz başa salın.

– Bizə heç kim inanmaz. Pula tamah salıb İsanı satan İuda kimi, müqəddəs həyat yaşayan insanı məhv elədiyimiz üçün bizim hər cür qatillərdən daha pis olduğumuzu qərara alırlar.

Keşiş çiyinlərini çəkdi. Yenidən, sanki, günəş buludların arxasında gizləndi və otaqda yenə də gərgin ab-hava yarandı.

– Belə olan halda yalnız Berta qarı qalır, – mülkədar dedi.

Uzun fasilədən sonra keşiş dilləndi:

– Hər şeyi nəzərə alırıqsa, o, ərini itirdiyinə görə çox əzab çəkir, artıq neçə ildir hər hansı havada məqsədsiz halda evinin önündə oturur. Heç nə eləmir, yalnız danxır və düşünürəm ki, yazıq tədricən aqlını itirir, mən onun yanından keçəndə dəfələrlə onun özüylə danışdığını eşitmişəm.

Yenidən otaqdan ani olaraq külək əsdi və adamlar qorxdular, çünki pəncərələr bağlı idi.

– Onun həyatı çox kədərli olub, – hotelin sahibəsi davam elədi. – Elə düşünürəm ki, o nəyi varsa hamısını verərdi, tək sevimli ərinin onu gözlədiyi o yerə gedə bilsin. Sizə onların qırx il nikahda yaşamaları məlumdurmu?

– Qadın olduqca ixtiyar yaşındadır, ömrü qüruba yaxınlaşır... – mülkədar əlavə elədi. – Sonrası da bizim qəsəbədə, əslində, heç bir vacib işlə məşğul olmayan yeganə adamdır. Bir dəfə mən necə oldusa ondan soruşdum, nəyə görə, hətta qışda da qapının ağzında oturur? Bilirsinizmi senyora Berta mənə necə cavab verdi? O, keşikdədir, qəsəbəyə Şərin varid olacağı həmin günü gözləyir.

– Onda baş verənləri nəzərə alsaq, o, öz tapşırığının öhdəsindən gələ bilməyib.

– Əksinə, – keşik dedi. – Mənim sizin sözlərinizdən başa düşdüyümə görə, kim şəri Viskosa buraxıbsa, o da onu buradan qovacaq.

Yenidən ortalığa sükut çökdü və hamı qurbanın, nəhayət ki, seçildiyini başa düşdü.

– Qalır sonuncu iş, – hotelin sahibəsi dilləndi. – Biz şəhərimizin çiçəklənməsi üçün qurbanın nə vaxt veriləcəyini bilirik. Kimin qurban veriləcəyini də bilirik, bu mərasimə minnətdar olaraq pak ruh yer üzündə həyatının tamamilə dolu olduğu əzabları çəkmək əvəzinə göylərə qovuşacaq, xoşbəxtliyi əldə eləyəcək. Yalnız bir şeyi öyrənmək qalır: biz bunu necə eləyəcəyik.

– Viskosun bütün kişiləri ilə söhbət etmək lazımdır, – keşik dedi. – Qoy axşam saat altıya onlar qəsəbədəki meydana yığınsınlar. Mənə elə gəlir ki, mən “necə” eləməli olacağımızı bilirəm. Təyin olunan vaxtdan azacıq əvvəl bura yığışar, kənar adamlar olmadan söhbət eləyərək.

Hamı otağı tərk eləməmişdən əvvəl o, merin arvadından və hotelin sahibəsindən xahiş elədi ki, onlar Bertanın yanına gedib, onunla söhbət eləsinlər. Qarının gecələr heç yerə çıxmamasına baxmayaraq, ehtiyatlı olmağın bir zərəri yox idi.

* * *

Həmişəki saatda Şantal bara gəldi. Bar boş idi.

– Bu gün axşam Viskosun bütün kişiləri qəsəbənin meydanına toplaşacaqlar, – hotelin sahibəsi dedi.

Qadın daha başqa bir söz deyə bilmədi və Şantal, onsuz da, nə baş verəcəyini başa düşdü.

– Sən qızılı öz gözlərinlə gördünmü?

– Gördüm. Amma siz gərək əcnəbinin onları bura gətirməsini xahiş eləyərdiniz. Ola bilər ki, o, məqsədinə nail olandan sonra qəsəbədən yoxa çıxsın.

– O ki dəli deyil?

– Dəlidir.

Hotelin sahibəsi bunun ağıllı fikir olduğunu düşündü. Əcnəbinin otağına qalxdı və bir neçə dəqiqədən sonra qayıtdı:

– Razılaşdı. Dedi ki, qızıl meşədə gizlədilib və sabah qızılı bura gətirəcək.

– Onda, yəqin, mən bu gün lazım deyiləm.

– Yox, lazımsan. Sən öz müqavilənin şərtlərini yerinə yetirməyə borclusan.

496

Hotelin sahibəsi qıza kilsədəki söhbətin təfərrüatlarını necə çatdıracağını bilmirdi, amma onun üçün Şantalın reaksiyasını görmək çox vacib idi.

– Mən, sadəcə, bütün bunlardan sarsılmışam, – qadın dedi. – Halbuki burada yüz dəfə ölçmək lazım gəldiyini başa düşürəm...

– Qoy yüz yox, lap yeddi yüz dəfə ölçsünlər, onsuz da, onların biçməyə cəsarətləri çatmayacaq.

– Bəlkə də, – hotelin sahibəsi cavab verdi. – Əgər cəsarətləri çatsa, sən neyləyərsən?

Qadın Şantalın buna necə reaksiya verəcəyini səbirsizliklə gözləyirdi, Şantal isə Viskosda neçə illər yaşayan-dansa əcnəbinin həqiqətə daha yaxın olduğunu başa düşürdü. Meydanda yığıncaq! Çox təəssüflər olsun ki, dar ağacını söküblər.

– Hə, sən neyləyərdin? – hotelin sahibəsi inadla soruşdu.

– Mən sizin bu sualınıza cavab verməyəcəyəm, – Şantal neyləyəcəyini dəqiq bilsə də, bu suala cavab vermədi. – Yalnız onu deyə bilərəm ki, Şər heç vaxt Xeyiri öz arxasınca gətirmir. Bu gün gündüz mən buna öz təcrübəmdə bir daha əmin olmuşam.

Hotelin sahibəsi qəlbində özünə qarşı belə hörmətsiz münasibətdən qəzəblənsə də, münaqişə yaratmamağı,

Şantalla mübahisəyə girməməyi daha ağıllı hesab elədi, bu, gələcəkdə onun üçün çoxlu narahatlıq yarada bilərdi. O, bugünkü mədaxili hesablamaq bəhanəsiylə (qız dərhal bu bəhanənin mənasız olduğunu başa düşdü, çünki hotel-də cəmi bir müştəri var idi) Şantalı barda tək qoyaraq çıxıb getdi. Onun qəlbində sakitlik idi, hətta sahibəsi ona meydanadakı bugünkü yığınaq haqqında deyəndən, bununla da Viskosda işlərin başqa cür gedəcəyinə işarə vurandan sonra da senyorita Prim üsyan eləməyə azacıq belə cəhd göstərmədi. Bəs necə, bu qıza da pul lazım idi, həm də çoxlu pul, onun bütün həyatı qabaqdaydı və yəqin, o da Viskosu çoxdan tərk eləyən öz yaşadlarından və uşaqılıq rəfiqələrindən nümunə götürəcəkdə.

Beləliklə, Şantaldan kömək gözləmək lazım gəlmirdisə də, heç olmasa, mane olmayacaqdı.

* * *

497

Cansıxıcı şam yeməyindən sonra keşiş kilsədəki oturaqda oturdu. Bir neçə dəqiqədən sonra gəlməli olan meri gözləyirdi.

Keşiş suvaqları qopub tökülən divarlara, bircə dənə də az-çox layiqli incəsənət əsəri olmayan və qədim zamanlarda bu yerlərdə məskən salan müqəddəsləri təsvir eləyən əsərlərin surətləri asılmış mehraba baxdı. Viskos xalqı öz dirçəlişi üçün məhz müqəddəs Savinyaya borclu olsa da, heç vaxt dindarlıqları ilə seçilməmişdilər. Amma adamlar Axavı, keltləri, minillik kəndli xurafatlarını xatırlamağa üstünlük verərək bunu unutmuşdular və sanki, qurtuluş üçün cəmi-cümlətəni İsanın bütün insanlığın Xilaskarı olduğunu qəbul eləməyin kifayət olduğunu bilmirdilər.

Bir neçə saat əvvəl keşiş özü əzabkeş olmağa razılıq verdi. Bu, riskli gediş idi, amma o, özünü qurban verməkdən geri çəkilmək və imtina eləmək niyyətində deyildi, əgər adamlar belə yüngülfikirli və onları asanlıqla manipulyasiya eləmək mümkün olmasaydı.

“Bu, doğru deyil. Onlar yüngülfikirli idirlər, amma onları manipulyasiya eləmək elə də asan deyil”, – o özü özünə etiraz elədi. Sükutları və süni çıxışları ilə adamlar onu eşitmək istədiklərini deməyə məcbur elədilər. Qurban verilməsi

əbəs yerə deyildi, qurban xilas olmağa xidmət eləyəcəkdi, tənəzzül çiçəklənmə ilə əvəz olunacaqdı. Onda o, yalandan razı olduğunu dedi ki, adamlar ondan istifadə eləyə bilsinlər, amma dediklərinə özü də inanırdı.

Ruhaniliklə məşğul olmağa onun həqiqi həvəsi var idi və o çox tez bu yola başlamışdı. İyirmi bir yaşında onun artıq rütbəsi var idi və öz kilsəsini idarə eləməkdə yaxşı ad qazanmışdı. O, gecələr fasiləsiz olaraq dua eləyir, xəstələrin qulluğunda durur, həbsdə olanlara baş çəkir, aqları yedizdirir, Müqəddəs Kitabda yazılanlara dəqiq əməl eləyirdi. Tədricən bütün bölgədə məşhurlaşdı və onun haqqında danışılanlar müdrik və ədalətli yepiskopun da qulağına çatdı.

Digər gənc keşişlərlə birlikdə onu da yepiskopun yanına şam yeməyinə dəvət elədilər. Stol arxasında hər cür mövzuları müzakirə elədilər, sonda isə qocalıb əldən düşmüş, çətinliklə hərəkət eləyən yepiskop ayağa qalxdı və qonaqların arasında gəzib onlardan hər birinə su təklif etməyə başladı. Hamı imtina elədi və yalnız o, stəkanın ağzına qədər doldurulmasını xahiş elədi.

Onda dəvət olunanlardan biri sakitcə, amma yepiskopun eşidə biləcəyi tərzdə dedi:

– Biz hamımız su içməkdən imtina elədik, özümüzü bu müqəddəs adamın əlindən su alıb içməyə layiq bilmədik. Bizlərdən yalnız biri bizim yeparxiyanın başçısının ağır şüşə ilə stolun ətrafına dolanmasının onun üçün necə çətin olmasını başa düşmür.

Öz yerinə qayıdandan sonra yepiskop dedi:

– Özünüzü əxlaqlı adamlar hesab eləyən sizlər mənim əlimdən hədiyyə qəbul edəcək qədər özünüzü alçaltmadınız və bununla da məni hədiyyə vermək sevincindən məhrum etdiniz. Yalnız bir adam Xeyir əməlin yaranmasına şərait yaratdı.

Dərhal da onu ən mühüm kilsəyə keşiş təyin eləməyi tapşırırdı.

Onlar tez-tez görüşməyə başladılar və tezliklə dostlaşdılar. Hər dəfə gənc keşişin qəlbinə hansısa bir şübhə düşəndə kömək üçün özünün “mənəvi atası” adlandırdığı yepiskopun yanına qaçırdı və bir qayda olaraq mükəmməl cavab alırdı; məsələn, bir dəfə onun əməllərinin Allahı

sevindirməsi fikrinə inanmadı və kədərləndi. Yepiskopa öz iztirabları haqda danışdı və neyləməli olduğunu soruşdu, cavabında yepiskop dedi:

– İbrahim əcnəbiləri qəbul eləyirdi və Allah bundan razı idi. İliya əcnəbiləri sevmirdi və Allah bundan da razı idi. Davud elədiyi işlərlə fəxr eləyirdi və Allah razı idi. Zülmkar mehrabın qarşısında öz əməllərindən xəcalət çəkirdi və Allah razı idi. Müqəddəs İoann səhraya çəkildə də Allah razı idi. Bizim Allaha nəyin sevinc bağışladığını təxmin etmək haqqımız yoxdur. Sənə ürəyin necə hökm eləyirsə, elə də hərəkət elə və o razı qalacaq.

Növbəti gün yepiskop gözlənilmədən ürəktutmadan vəfat elədi. O, öz mənəvi müəlliminin ölümünü hansısa bir əlamət kimi qiymətləndirdi və onun sonuncu məsləhətinə sözsüz əməl etməyi, yəni ürəyinin səsinə qulaq asmağı qərara aldı. Kömək istəyənlərdən birinə sədəqə verir, digərinə işləməyə getməyi məsləhət görürdü. Bəzən ibadətə çox tənənəli aparır, bəzənsə kilsəyə gələnlərlə oxuyurdu. Onun hərəkətləri haqda yeni yepiskopa məlumat verildi və keşişi onun yanına çağırdılar.

Yeparxiyanın baş kreslosunda onu çox illər bundan əvvəl suya görə məzəmmətləyən həmin keşişi görəndə heyrətinin hədd-hüdudu olmadı.

– Mən sənə indi böyük və mühüm bir kilsədə kişi monastırının başçısı olduğunu bilirəm, – o, keşişə istehza eləmədən baxıb dedi. – Uzun illər ərzində mənim sələfimən yaxın dostu olduğunu da. Yəqin ki, sən bu vəzifəni tutmağa ümid eləyirdin.

– Yox. Mən elm öyrənməyə ümid eləyirdim.

– Belə olan halda, ehtimal ki, sən bütün aqilləri geridə qoyubsan. Mənə qərribə söz-söhbətlər gəlib çatır: guya, sən bəzən sədəqə verirənsən, bəzənsə bizim kilsənin kömək etməyə borclu olduğu adamlara əl yetirməkdən boyun qaçırırsan.

– Mənim iki cibim var və hər birinə qeyd kağızı qoymuşam, pulu isə ancaq sol cibimə qoyuram.

Bu sözlər yeni yepiskopu maraqlandırdı və bu qeyd kağızlarında, nəhayət, nə yazıldığını bilmək istədi.

– Birində yazmışdım: “Mən yalnız toz və küləm” – və onu sağ, boş cibimə qoyurdum. Digərinə isə: “Mən yer

üzündə Allahın təzahürüyəm” – yazır və sol, içində pul olan cibimə qoyurdum. Nə vaxt ki mən dilənçilik və ədalətsizlik görürəm, əlimi sol cibimə salır və kömək eləyirəm. Nə vaxt tənbellik və avaralıq görürəmsə, əlimi sağ cibimə salır və görürəm ki, verməyə heç nəyim yoxdur. Demək, belə üsulla da mən maddi və mənəvi dünya arasında tarazlıq yaratmağa müvəffəq oluram.

Yeni yepiskop keşişə belə parlaq üsulla şəfqət göstərdiyi üçün təşəkkür elədi və dedi ki, o, öz kilsəsinə qayıda bilər. Tezliklə də o, Viskosa yollanması haqqında əmr aldı.

O, dərhal da belə təyinatının gizlin məqsədini başa düşdü: yepiskopu hərəkətə keçməyə qısqanclıq sövq eləmişdi. Lakin keşiş onu hara göndərərlərsə belə, Allaha xidmət eləyəcəyinə and içmişdi və təhqiri udaraq Viskosa yola düşdü: onun qarşısında bu çağırışa ləyaqətlə cavab vermək dururdu.

500

Bir il keçdi, sonra ikincisi. Beş il ərzində məlum oldu ki, o nə qədər çalışsa da, dindarların sayını artırma bilməyib, Viskosun üzərində Axavı təcəssüm elətdirən keçmişin qalıqları asılı qalmışdı. Nə ibadət, nə də moizə bu yerlərdə gəzən əfsanə və rəvayətlərlə müqayisə oluna bilməzdi.

On il də keçdi. Onuncu ilin sonunda o, səhvin nədə olduğunu başa düşdü: onun dərk eləmək ehtirası təkəbbürdən doğmuşdu. O, ilahi ədalətə o dərəcədə əmin idi ki, onu diplomatiya sənəti ilə tarazlaşdırmağı bacarmamışdı. O, hər yerdə Allahın olduğu dünyada yaşadığını zənn eləyirdi, amma elə dünyada yaşayırmış ki, ora adamlar bəzən, sadəcə olaraq, Allahı buraxmırdılar.

On beş il də keçəndən sonra o, ömrünün sonuna kimi Viskosu tərk eləyə bilməyəcəyini başa düşdü: ona qərəzli münasibət bəsləyən yepiskop kardinal olmuş, Vatikanda mühüm vəzifə tutmuşdu, papa kreslosunu tutmaq üçün heç də pis olmayan şansı var idi və heç vaxt imkan verməzdi ki, əyalət kilsəsinin keşişi onun qısqanclıqdan və paxılıqdan ucqarlara sürgün edilməsi haqdakı bu əhvalatı hamı üçün aşkar eləsin.

Bu zaman isə keşiş artıq həvəs və maraqlı oyadan amillərin olmamasından zəhərlənmişdi; bəli, onun yerində kim olsaydı, hökm sürən bu etinasızlığa illər ərzində necə müqavimət göstərə bilərdi? O düşünürdü ki, vaxtında özü-

nə rütbə qazana bilsəydi, onda Allaha daha çox xeyir verə bilərdi, amma şəraitin dəyişəcəyinə ümid eləyərək daim bu qərarını təxirə salırdı, indisə artıq gec idi: o, ətraf dünya ilə hər cür əlaqəsini itirmişdi.

Və budur, iyirmi ildən sonra bir dəfə o, gecə yuxudan oyandı, ümitsizlik içində dərk elədi ki, onun həyatı tamamilə mənasızdır. O nə qədər bacarıqlı olduğunu bilirdi və bacarığından belə az istifadə elədiyi üçün kədərlənirdi. O, ciblərində gəzdirdiyi iki qeyd kağızını xatırladı və indi əlini həmişə yalnız sağ cibinə saldığını başa düşdü. O, müdrik olmaq istəyirdi, amma siyasətçi deyildi. Ədalətli olmaq istəyirdi, amma müdrik deyildi. Siyasətçi olmaq istəyirdi və cəsarəti çatmadı.

“Allahım, sənin alicənablığın haradadır? Nəyə görə sən mənimlə ləvlə rəftar elədiyini kimi rəftar elədin? Doğrudanmı bütün fürsətlər tükəndi? Mənə bir şans da ver!”

Həmin axşam o ayağa qalxdı, hər dəfə olduğu kimi, cavab tapmaq tələb olunanda elədiyi təki; düşünmədən İncili açdı. Bu dəfə onun baxışları İsanın gizli gecədə satqından Onu axtaran əsgərlərə Onu göstərməyi xahiş elədiyi səhifəyə sataşdı.

Keşiş düşüncəyə daldı: nəyə görə İsa satqından günaha batmasını xahiş eləyir?

“Peyğəmbərliyin həyata keçməsindən ötrü”, – ilahiyatçılar belə deyirdilər. Amma bu, nəyə görə İsanın adamı günaha batmağa məcbur elədiyini və əbədi lənətlənməyə məhkum elədiyini izah eləməirdi.

İsa heç vaxt belə eləməzdi və O özü də, satqın da, sadəcə, qurban idi. Şər mütləq gəlməli və ən nəhayət, Xeyirin qələbə çalmasını təmin eləmək üçün öz vəzifəsini yerinə yetirməliydi. Əgər satqınlıq olmasaydı, çarmıxa çəkilmə də olmazdı, qabaqcadan müəyyən olunan şeylər baş verməz və qurban heç kimə nümunə ola bilməzdi.

Növbəti gün, tez-tez olduğu kimi, Viskosa əcnəbi gəldi. Keşiş buna heç bir əhəmiyyət vermədi və onu öz duası, İncildən oxuduqları ilə əlaqələndirmədi. O, Leonardo da Vinçinin “Məxfi axşamlar”ının surətlərini çəkmək üçün istifadə elədiyi naturaçı haqqında eşidəndə buna oxşar əhvalatı İncildə də oxuduğunu xatırladı, amma həmin axşam bunun yalnız təsadüf olduğunu düşündü.

Yalnız senyorita Prim əcnəbi ilə mərci haqqında məlumat verəndən sonra keşiş duasının eşidildiyini başa düşdü.

Şər gəlməli və üzə çıxmalıydı ki, nəticədə Xeyir yerli xalqın qəlblərinə təsir eləyə bilsin. Viskosda keçirdiyi bütün bu illər ərzində ilk dəfə kilsə ağzınacan dolurdu. İlk dəfə olaraq qəsəbənin ən mühüm adamları kilsədəki otağa yığırdılar.

“Şər gəlməli və üzə çıxmalıydı ki, adamlar Xeyirin qədri bilinsinlər”. Satqın həvarinin başına gələnlər yerli adamların da başına gələcəkdi – hansı ki öz əməlindən sonra neylədiyini başa düşmüşdü – onlar xəcalət çəkəcəklər və elə peşman olacaqlar ki, kilsə onlar üçün yeganə sığınaq yeri olacaq, Viskos isə, nəhayət, dindarlar qəsəbəsinə çevriləcəkdi.

502

O yerli keşiş isə Şərin əlində vasitə olacaqdı, o, bu rolu öz üzərinə götürəcəkdi: Allaha itaət etdiyini göstərmək üçün bundan artıq nə etmək olar?!

Mer şərtləşdikləri vaxtda gəldi.

– Ata, deyin, mən neyləməliyəm?

– Yığıncağı mən aparacağam, – cavab belə oldu.

Mer tərəddüd elədi, qəsəbədəki ən yüksək hakimiyyət onda idi və o, belə mühüm mövzuya adam içində və aşkar kənar şəxs tərəfindən toxunulmasını istəmirdi. Keşiş isə Viskosda iki onillikdən artıq yaşasa da, hər halda, yerli deyildi, bütün yerli əfsanələri və xurafatları bilmirdi, onun damarlarında Axavın qanı axmırdı.

– Mən düşünürəm ki, belə ciddi şəraitdə xalqa müraciət eləmək, hər halda, mənə məxsusdur, – o dedi.

– Yaxşı, qoy siz deyən olsun. Belə hətta daha yaxşıdır, nə isə dolaşığı bir iş baş verərsə, kilsə kənardadır. Mən sizə öz planımı məlum eləyəyəm, siz isə onu aşkarlamaq əziyyətini öz üzərinizə götürərsiniz.

– Yeri gəlmişkən, dərinə düşünəndə mən başa düşdüm ki, bir halda ki, plan sizindir, onun haqqında sizin özünüzdən danışmağınız daha düz və ədalətli olar.

“Əbədi qorxu, – keşiş düşündü. – Əgər insanı özünə tabe elətdirmək istəyirsənsə, onu qorxu içində olmağa məcbur elə”.

* * *

Doqquza on dəqiqə qalmış hotelin sahibəsi və merin arvadı Bertanın evinə yaxınlaşdılar və içəri girib qarının nə isə toxuduğunu gördülər.

– İndi axşam bizim qəsəbə özünə oxşamır, – qarı dedi. – Mən çoxlu ayaq səsi eşidirəm, bu qədər adam bara yerləşməz.

– Onlar bizim kişilərdir, – hotelin sahibəsi cavab verdi.

– Onlar əcnəbi ilə neyləyəcəklərini müəyyənləşdirmək üçün meydana gedirlər.

– Aydınadır. Burada müəyyənləşdiriləsi nə var? Ya onun təklifini qəbul eləmək, ya da qoy iki gündən sonra birdəfəlik çıxıb getsin.

– Onun təklifini qəbul eləmək bizim heç ağılımıza da gəlməz, – merin arvadı qəzəbləndi.

– Doğrudanmı? Mənsə eşitdim ki, guya, bizim keşiş bu gün diqqətəlayiq moizə oxuyub, bir nəfərin qurban verilməsinin bütün insanlığı necə xilas eləməsinə və Allahın iblisin təklifini qəbul eləyərək özünün ən sadıq qulunu cəzalandırmasını xatırladıb. Burada pis nə var, əgər Viskosun sakinləri əcnəbinin təklifini qəbul eləsələr... deyək ki, bir saziş kimi.

– Siz, yəqin, zarafat eləyirsiniz.

– Yox, mən tamamilə ciddiyəm. Siz, görünür, mənə aldadırsınız.

Hər iki qadın ayağa qalxıb getmək istəyirdi, amma bu, olduqca riskli olardı.

– Hə, yeri gəlmişkən, mən sizi qarşımda görmək şərəfinə nail olduğum üçün kimə borcluyam? Xatırladığıma görə, əvvəllər belə şey olmayıb.

– İki gün bundan əvvəl senyorita Prim lənətlənmiş canavarın necə ulamasını eşidib.

– Hamıya məlumdur ki, lənətlənmiş canavar bizim dəmirçinin axmaq uydurmasıdır, – hotelin sahibəsi dedi.

– Əminəm ki, o, qonşu kənddən hansısa qadınla meşəyə gedib, orada onu ələ keçirtməyə çalışıb, payını alıb və onun üzərinə canavarın hücum eləməsi əhvalatını uydurub. Amma biz buna baxmayaraq, qərara aldıq ki, baxıb görək, sizin evinizin ətrafında hər şey qaydasındadırmı.

– Hər şey tam qaydasındadır. Mən stolun üstü üçün salfetka tikirəm, amma bilmirəm işimi başa çatdırı biləcəyəm, bəlkə də, sabah mən öləcəyəm.

Ortalığa gərgin süküt çökdü.

– Siz, yəqin, bilirsiniz, bəzən qocalarla belə hallar baş verir: durur və ölürlər, – qarı əlavə elədi.

Ab-hava yumşaldı, əvvəl olduğu kimi oldu. Ya da, demək olar ki, elə.

– Sizin üçün ölüm haqda düşünmək hələ tezdir.

– Bəlkə də, tezdir, amma bizi sabah nə gözlədiyini kim bilir? Yeri gəlmişkən, nəzərinizə çatdırım ki, mən bütün bu günü ancaq bu haqda düşünmüşəm.

– Bunun üçün hansısa xüsusi səbəblərinizmi olub?

– Siz düşünürsünüz ki, xüsusi səbəblər olmalıdır?

Hotelin sahibəsi hiss elədi ki, təcili olaraq söhbətin mövzusunı dəyişmək vacibdir, amma bunu ehtiyatla eləmək lazımdır. Bu zaman isə qəsəbə meydançasında artıq yığıncaq başlamışdı və yığıncaq cəmisini bir neçə dəqiqə davam eləməliydi.

– Mən düşünürəm ki, yaşlaşdıqca biz ölümün labüd olduğunu dərk eləməyə başlayırıq. Onu qısa və ağıllı, itaətlə qəbul eləməyi öyrənmək lazımdır, çünki bəzən o, bizi lazımsız əzablardan azad eləyir.

– Doğru buyurursunuz, – Berta cavab verdi. – Məhz bu haqda mən bütün günü düşünmüşəm. Bilirsinizmi hansı nəticəyə gəlmişəm? Mən ölümdən, sadəcə, çox-çox, dəhşətli dərəcədə qorxuram. Və mənə son saatımın çatdığına inanmıram.

Yenidən ağır süküt çökdü və merin arvadı kilsə otağındakı kilsəyə söykənən sahə haqdakı əvvəlki söhbətlərini xatırladı; onlar bir şey haqda danışır, başqa şey haqda düşünürdülər.

Nə qarı, nə də onun həmsöhbətləri meydanda nələr baş verdiyini bilmirdilər, keşişin qəsəbə sakinlərinə hansı planı təqdim eləyəcəyini və qəsəbə sakinlərinin reaksiyasının necə olacağını heç kim təxmin eləyə bilməzdi. Berta ilə birbaşa söhbət eləmək mənasız idi, belə, sadəcə, kimsə ölməyə razılıq verməzdi. Belə qərara gəldi ki, əgər onlar, doğrudan da, qarını öldürmək istəyirlərsə, elə üsul tapmaq, bunu qəddarlığa yol vermədən və heç bir iz qoymadan eləmək lazımdır, axı istintaq olacaq.

Yoxa çıxmaq. Berta, sadəcə, yoxa çıxmalıdır, onun cəsədini qəbiristanlığa aparmaq, ya da meşəyə atmaq olmaz, əcnəbi onun arzusunun yerinə yetirildiyinə əmin olandan sonra meyiti yandırmaq, külünü dağlara səpmək lazım gələcək. Sözüün hərfi və məcazi mənasında məhz Berta öz külüylə bu torpağı gübrələyib yenidən onu məhsuldar eləyən insan olacaq.

– Siz nə haqda belə fikrə getdiniz? – qarı onu xəyal-dan ayırdı.

– Tonqal haqqında, – merin arvadı cavab verdi. – Bizim bədənimizi və qəlblərimizi qızdıran çox gözəl ocaq haqqında.

– Necə də yaxşıdır ki, biz orta əsrlərdə yaşamırıq, axı siz bilirsiniz, qəsəbəmizdə kimlərsə məni cadugər adlandırır...

Aldatmaq olmazdı, axı qarı qeyri-səmimiliyi duyardı və hər iki qadın dinməzcə başları ilə təsdiq elədi.

– Əgər biz sizinlə o dövrdə yaşasaydıq, onlar məni tonqalda yandırmaq istəyərdilər, hə, hə, diri-diri yandırardılar, yalnız ona görə ki, kimsə mənim nədəsə günahkar olduğumu qərara alıb.

“Nə baş verir? – hotelin sahibəsi düşündü. – Doğrudanmı, bizi kimsə satıb? Doğrudanmı, indi mənimlə yanaşı oturan merin arvadı bura gəlməyə və hər şeyi qarıya danışmağa fürsət tapıb? Doğrudanmı, keşis öz fikrinə görə peşman olub və günaha batmış qadının qarşısında tövbə eləmək üçün buraya gəlib?”

– Mənə baş çəkdiyiniz üçün təşəkkür edirəm, amma mən özümü çox gözəl hiss eləyirəm və xolesterinin miqdarını azaltmaq üçün bu axmaq pəhriz də daxil olmaqla hər cür qurban verməyə hazırım, çünki uzun yaşamağı arzulayıram.

Berta ayağa qalxdı və qapını açdı. Baş çəkməyə gələnlər onunla vidalaşmağa başladılar. Meydandakı yığıncaq hələ qurtarmamışdı.

– Mən, doğrudan da, sizi görməyimə şadam, indisə yalnız bu sıranı qurtarıb, uzanıb yatacağam. Mən, düzünü desək, lənətlənmiş canavarın olduğuna inanıram, ona görə də sizdən xahiş eləmək istəyirəm, siz hər ikiniz gənc qadınsınız, bəlkə, siz yığıncaq qurtarana kimi yaxınlıqda olacaqsınız,

onda mən canavarın mənim qapıma yaxın gəlməyəcəyinə əmin olaram.

Hotelin sahibəsi və merin arvadı razılaşdılar, Bertaya xeyirli axşamlar arzuladılar və qarı evə keçdi.

– O, hər şeyi bilir! – hotelin sahibəsi astadan dedi.
– Kimsə onu xəbərdar eləyib! Məgər sən onun sözlərindəki istehzanı hiss eləmədin? Məgər sən bizim onun keşiyini çəkmək üçün gəldiyimizi onun başa düşdüyünü hiss eləmədinmi?

Merin arvadı yüngülcə tutuldu.

– O, bilə bilməz. Elə ağılsız tapıla bilməz ki, qərara alsın... Görəsən, əgər o...

– Nə?

– Əgər o, əslində də cadugərdirsə. Biz söhbət eləyəndə küləyin necə əsdiyini xatırlayırsanmı?

– Pəncərə isə həmin vaxt bağlı idi.

Hər ikisinin ürəyi sıxıldı: yüzillik xurafat özünü büruzə verirdi. Əgər Berta, doğrudan da, cadugərdirsə, onun ölümü qəsəbəni xilas eləmək əvəzinə, onu birdəfəlik məhv eləyərdi.

Əfsanələr belə deyirdi.

Berta işığı söndürdü və pəncərə taxtasının yanından bu iki qadına baxdı. Qarı neyləyəcəyini bilmirdi: ağlasın, gülsün, ya itaətlə öz taleyi ilə barışsın. Onun yalnız bir şeyə şübhəsi yox idi: məhz özünün qurban təyin edildiyinə.

Əri günün ikinci yarısında gəlmişdi və onun təəccübünə nə rəğmən tək deyildi, onu senyorita Primin nənəsi müşayiət eləyirdi. Bertanın ilk keçirdiyi hiss qısqanclıq oldu: nəyə görə onlar bir yerdə idilər? Amma sonra o, onların gözlərinin necə həyəcanlı və narahat olduğunu gördü; qonaqlardan kilsə otağında söhbətin nədən getdiyini eşidəndə isə, sadəcə, ümitsizliyə qapıldı.

Onlar onun yubanmadan qaçmasını xahiş eləyirdilər.

– Hə, yəqin, siz zarafat eləyirsiniz, – Berta onlara cavab verdi. – “Qaç”. Mən öz xəstə ayaqlarımla hara qaça bilərəm, mən kilsəyə qədər olan yüzaddımlıq yolu axsayaq ancaq-ancaq gedə bilərəm. Yox, yaxşısı budur, siz belə işləri orada, yuxarıda həll eləyin. Məni qoruyun! Boş yerəmi mən həyatım boyu bütün müqəddəslər üçün dua eləmişəm?!

Qonaqlar izah elədilər ki, vəziyyət Bertanın təsəvvür elədiyindən çox ciddidir, Xeyir və Şər əlbəyaxa döyüşə giriblər, kimsə də qarışa bilmir. Mələklər və iblislər zaman-zaman, bir neçə illiyə, ya da yüzilliyə bütöv bölgələri xilas, ya da məhv eləyən həmin döyüşlərdən birinə başlayıblar.

– Bunun mənə dəxli yoxdur, mənim müdafiə olunmaq üçün heç nəyim yoxdur, döyüşə də bir dəxlim yoxdur və onun başlanmasını da xahiş eləməmişəm.

Bəli, kimsə xahiş eləməmişdi. Hər şey hansısa mələk-qoruyucunun hesablamalarda səhvindən başladı. Oğurlanma hadisəsi oldu – iki qadın artıq məhvə məhkum idi, amma üçyaşlı qız xilas olunmalıydı. Qız, necə deyərlər, atasına təsəlli olacaq, ona ümidlərini itirməməyə və başına gələn bu bədbəxtliyə dözməyə kömək eləyəcəkdi.

O, yaxşı adam idi, halbuki şiddətli əzab çəkəsi olmuşdu (nədən ötrü – məlum deyildi, çünki bu planlarını kimsənin izah eləyə bilməyəcəyi Cənab Allahın öz səlahiyyətindəydi), zərbədən özünə gəlməli və yaralarını sağaltmalıydı. Güman edilirdi ki, bu damğa ilə həmişə tanınacaq qız böyüyəcək və iyirmi yaşa çatanda şəxsi əzabları ilə özgənin ağrılarını sağaldacaqdı. Həm də nəzərdə tutulurdu ki, qız elə mühüm və əhəmiyyətli bir iş görəcək ki, bu, bütün planetdə əks-səda doğuracaq.

Bəli, başlanğıc plan beləydi. Hər şey çox gözəl gedirdi, polisler girovların saxlanıldığı mənzilə soxuldular, atışma düşdü, öldürülməsi nəzərdə tutulan adamlar yığılmağa başladılar. Bu an mələk-qoruyucu qıza – yaqın, Berta bilirdi ki, üçyaşlı qızlar daim öz mələklərini görür və onlarla söhbət eləyirlər – divara yaxınlaşmaq haqda işarə verdi. Amma qız başa düşmədi və onun nə dediyini eşitmək üçün yaxına gəldi.

Qız cəmisini otuz santimetr hərəkət elədi, amma bu, nəhs güllənin onu vurub-yıxması üçün kifayət elədi. Bu andan etibarən də hadisələr başqa axarda davam eləməyə başladı, ruhun dirçəlişi üçün nəzərdə tutulan amansız mübarizəyə çevrildi. Səhnəyə şeytan çıxdı, öldürülən qızın atasının nifrət, gücsüzlük və qisas almaq ehtirası ilə dolu olan qəlbini tələb elədi. Mələklər buna razılaşmadılar, pis işlərlə məşğul olmasına baxmayaraq, yaxşı adam idi və öz

qızına dünyada çox şeyi dəyişməyə kömək eləmək üçün nəzərdə tutulmuşdu.

Lakin o, həmin vaxtdan mələklərin dəlillərinə etinasız qaldı, şeytan isə, demək olar ki, onu özünə tam tabe elətdirənə qədər, tədricən onun qəlbinə hakim kəsildi.

– Demək olar ki, tam, – Berta təkrar elədi. – Siz “demək olar ki” dediniz?

Qonaqlar təsdiq elədilər – “demək olar ki”: hələ hiss olunmayan bir işıq qalmışdı, çünki mələklərdən biri mübarizəsini dayandırmaq istəməmişdi. Amma onun səsini azacıq eşitdirə bildiyi dünənki axşama qədər heç səs-sorağı da yox idi. Özünə vasitə isə o məhz senyorita Primi seçib.

Şantalın nənəsi izah elədi ki, onu bura gəlməyə məhz bu vəziyyət məcbur eləyib, əgər yer üzündə vəziyyəti dəyişməyə qadir olan bir şəxs varsa, o da onun nəvəsidir. Amma mübarizə, həmişə olduğu kimi, amansız olacaq, çünki əcnəbinin mələyi onun şeytanının iştirakı ilə tamamilə susdurulub.

508

Berta yanına təşrif gətirənləri sakitləşdirməyə çalışdı: ən nəhayət ki, onların ikisi artıq yaşamır, beləliklə, o həyəcanlanmalı və təşvişə düşməlidir. Onlar Şantala hər şeyi dəyişməyə kömək eləyə bilərlərmi?

“Hələlik Şantalın da şeytanı döyüşü udur”, – onlar cavab verdilər. Qız meşədə olanda nənəsi lənətlənmiş canavarı onun üstünə göndərmişdi – aha, demək, o, hər halda, var və dəmirçi həqiqəti deyib. Əcnəbinin qəlbində xeyirxah hisslər oyatmaq lazım imiş və buna nail olublar. Amma sonra güman eləmək olar ki, iş yerindən tərپənməyib, məlum olub ki, Şantalın da, əcnəbinin də güclü xarakterləri var. Yalnız ümid ona qalır ki, qız onların fikrincə görməli olduğunu görə bilsin. Daha doğrusu, onlar qızın onu gördüyünü bilirlər və indi də qızın gördüyünü dərk eləyə bilməsini istəyirlər.

– O, nəyi dərk eləməlidir? – Berta soruşdu.

Bunu onlar deyə bilməzdilər – dirilərlə münasibətdə müəyyən hədd var idi: şeytanlardan kimsə onların nə dediklərinə qulaq asırdı və əvvəlcədən onların niyyətlərini duyub, hər şeyi korlaya bilərdi. Lakin onlar bunun çox sadə olduğuna əmin idilər və əgər Şantal ayıq olarsa – nənəsinin buna şübhəsi yox idi – vəziyyəti düzəldə bilərdi.

Berta sirləri öyrənməyi həddən artıq çox istəsə də, belə cavabla da kifayətlənib, daha təkid eləmədi, ona həyatı bahasına başa gələn təfərrüatları soruşmaq xasiyyəti deyildi. Bununla belə, bir şeyi, hər halda, aydınlaşdırmaq lazım olduğundan ərinə doğru döndü.

– Sən mənə evimin qabağında stulda oturub ildənlə qəsəbəni gözləməyi tapşırdın, çünki qəsəbəyə Şər gələ bilər. Sən bunu mənə mələk-qoruyucunun səhvindən qızın ölməsinə hələ çox qalmış dedin.

Əri cavab verdi ki, şər – belə, ya da elə – Viskosdan keçəcək, çünki yer üzündə gəzir və adamları qəfildən yaxalamağı xoşlayır.

– Əmin deyiləm.

O da buna əmin deyildi, lakin bu beləydi. Bəlkə də, hər bir adamın qəlbində hər saniyə Xeyirin və Şərin mübarizəsi gedir, çünki ürək mələklərin və iblislərin döyüş meydanıdır. Min illər ərzində onlar hər qarış uğrunda beləcə döyüşürlər və onlardan birinin o birisini məhv elədiyi günə qədər də bu, belə davam eləyəcək. Buna baxmayaraq, bu, hələlik mənəvi mühitdə baş versə də, orada hələ də çoxlu müəmma var, Yer kürəsində olandan dəfələrlə çox.

– Hə, indi sən məni az-çox inandıra bildin. Narahat olmayın, əgər mən öləsi olacağamsa, demək, mənim son saatım çatıb.

Berta azacıq qısqandığını və təzədən əriylə yanaşı olmaq istədiyini demədi. Şantalın nənəsi həmişə Viskosda özününkünü (hələ özgəsini də) əldən buraxmayanlardan biri hesab olunurdu.

Qonaqlığa Şantalı gördüyünə inandırmağa, necə lazımsa, məcbur eləməyin vacib olduğunu əsas gətirərək gətirdilər. Berta daha çox qısqanmağa başladı, amma ərinin onun o dünyaya gedişini Şantalın nənəsinin yanında mənasız olaraq daha çox ləzzət alsın deyə təxirə salmağa çalışdığını düşünsə də, tezliklə sakitləşdi.

Kim bilir, bəlkə də, sabah ərinin müstəqilliyinə son qoyulacaqdı. Berta düşündü və başqa nəticəyə gəldi: yazıq bir neçə il istirahət eləmək haqqı qazanmışdı, buna təəssüflənməyə dəyərdimi? Qoy quş kimi azad olduğunu düşünsün və nə istəyirsə eləsin, axı o, onsuz da, ərinin ondan ötrü darıxdığını bilir.

* * *

Evinin yanında dayanan qadınları görüb qarı düşündü ki, bu vadidə ər və arvadların, ağacların və küləklərin, mələklərin və şeytanların daim çəkişməsinin şahidi olaraq bir az da yaşaya bilsəydi, heç də pis olmazdı. O, qorxmağa başladı və fikrini yayındırmağa çalışdı, sabah yun sapın başqa rəngini almalıydı, çünki onun toxuduğu salfetka ürəksıxan dərəcədə berrəngli alınacaqdı.

Qəsəbə meydanındaki yığıncaq hələ də davam eləyirdi, Berta isə senyorita Primin ölümlərin ruhlarıyla danışmaq qabiliyyətinə malik olmasa da, ona deyilmək istənilənləri başa düşəcəyinə əmin olaraq artıq yatırdı.

510

* * *

– Kilsədə, məbədin müqəddəs ərazisində mən qurban verilməsinin vacib olduğunu dedim, – keşiş dedi. – Burada, qəsəbənin ərazisində isə xahiş edirəm ki, əzabkeşin gəlməsinə hazırlaşsınız.

Bir və yeganə fənərlə solğunçasına işıqlandırılan balaca meydan (halbuki mer seçki kampaniyasında daha bir neçə fənər quraşdırılacağına söz vermişdi) adamla dolu idi. Yarıyuxulu kəndlilər və çobanlar – onlar şəfəqlərlə yatıb-qalxmağa alışmışdılar – ehtiram və cəsəretsizlik dolu sukutlarını qoruyurdular. Keşiş xaçla yanaşı stul qoymuşdu və hamı onu görə bilsin deyə stulun üstünə çıxmışdı.

– Bir neçə yüzilliklər ərzində kilsəni ədalətsiz müharibə apardığı üçün günahlandırıldılar, halbuki biz, əslində, yalnız cürbəcür təhlükələrdən qorunmaq və yaşamaq istəyirdik.

– Ata, – kimsə qışqırdı. – Biz bura kilsə haqda deyilənlərə qulaq asmaq üçün gəlməmişik. Biz Viskosa nə olacağını bilmək istəyirik.

– Bunu izah eləməyə ehtiyac yoxdur ki, qəsəbəmizin sizləri də, sizin torpaqlarınızı və sürülərinizi də arxasınca aparıb xəritədən silinmək təhlükəsi var. Mən heç kilsə haqda da danışmağa hazırlaşmıram, amma bir sözü deməliyəm: biz yalnız tövbə və qurbanla xilas ola bilərik. Mənim sözüümü kəsənə qədər mən kiminsə verəcəyi qurban haq-

da, qəsəbənin xilas olması üçün hamımızın tövbə eləməsinin vacib olduğu haqda danışdırdım.

– Sabah bunların hamısının yalan-palan olduğu məlum olar, – daha kiminsə səsi eşidildi.

– Sabah əcnəbi bizə qızılı göstərəcək, – hətta keşişin də bilmədiyi məlumatı elan eləyə bildiyi üçün sevinən mer dedi. – Senyorita Prim bu məsuliyyəti tək boynuna götürmək istəmir və hotelin sahibəsi əcnəbini qızılı bura gətirməyə razı sala bilib. Bu zəmanət olmadan əlimizi ağdan qaraya vurmaq.

Mer söz aldı və qəsəbəni gözləyən sehrli dəyişikliklər haqda danışmağa başladı: abadlıq, uşaq parkı, vergilərin azaldılması, gözlənilmədən və təxmin edilmədən başlarına yağan dövlətin bölüşdürülməsi.

– Hamıya bərabər miqdarda, – kimsə qışqırdı.

Merin qətiyyəti istəmədiyi ən mühüm məsələni bəyan eləməyin vaxtı gəlib çatdı, lakin bütün baxışlar ona doğru yönəlmişdi və meydandakı adamların mürgüdən ayıldıqları görünürdü.

– Hamıya bərabər miqdarda, – keşiş meri qabaqlayaraq dedi. O, çıxış olmadığını başa düşürdü, ya hamı baş verən üçün eyni məsuliyyəti daşmalı və eyni mükafatı almalydı, ya da varlığına qısqanclıq və qisas hissi hakim kəsilən kimsə tezliklə cinayət ediləcəyi haqda xəbər verəcəkdi. Keşiş bu sözlərin mənasını çox gözəl bilirdi.

– Kimsə mütləq ölməlidir?

Mer ədalət əsas götürülərsə, seçimin nəyə görə Bertanın üzərinə düşdüyünü izah eləməyə başladı: qadın ixtiyar çağındadır, əri üçün çox darıxır, dostları yoxdur və ümumiyyətlə, az qala, ağılını itirib, çünki səhərdən qaş qaralana kimi evinin qabağında oturur, heç cür və heç nəylə Viskosun çiçəklənməsində iştirak eləmir. Torpaq və qoyun almaq əvəzinə, pulunu faizlə banka qoyub, ondan yalnız həftədə bir dəfə qəsəbəyə gəlib, öz məhsullarını satan çörəkçi kimi ticarətçilərə xeyir deyir.

Kütlənin içindən bircə dənə də etiraz səsi eşidilmədi. Mer bunu onun nüfuzunun təsdiq olunması kimi qəbul eləyərək razı qaldı. Lakin keşiş bilirdi ki, sükutu şəraitdən asılı olaraq istədiyini kimi yoza bilərsən, çünki o heç də həmişə razılıq işarəsi deyildi. Əgər kütlənin içində narazı

olan kimsə vardısı, o çox tezliklə vicdan əzabı çəkməyə başlayacaqdı, “nəyə görə mən susdum, axı mən əleyhinə idim?” – və nəticəsi də çox kədərli ola bilərdi.

– Hamının yekdil olması lazımdır, – keşiş dedi. – Hamının bu qərarı qəbul eləyib-eləmədiyini ucadan deməsi lazımdır, qoy Allah eşitsin, qoy O bilsin ki, onun ordusunda cəsur adamlar var. Kim ki Allaha inanır, mən xahiş edirəm, adam içində və açıqca ya “lehinə”, ya da “əleyhinə” desin, qoy hər kəs kimin nə düşündüyünü dəqiq bilsin.

Keşişin fikrini belə ifadə eləməsi merin xoşuna gəlmədi, o “lazımdır” dedi, amma “bizə lazımdır”, ya da “merə lazımdır” desəydi, daha yaxşı və doğru olardı. Bütün bunlar geridə qalandan sonra o, lazımı addımları atıb öz nüfuzunu bərpa eləyərdi. Amma o, indi təcürbəli bir siyasətçi kimi keşişə fəaliyyətdə olmaq və özünü göstərmək üçün imkan verməliydə.

512

– Beləliklə, kim razıdır?

İlk “mən”i dəmirçi dedi. Onun arxasınca da hamıya öz cəsurluğunu göstərmək üçün bu sözü mer ucadan təkrar elədi. Bir-birinin ardınca meydana yığışan adamlar sonuncu nəfərə kimi bu sözü ucadan dedilər. Bəziləri yığıncağın tez qurtarmasını və evlərinə qayıtmaq istədikləri üçün, başqaları isə qızılı, birdən-birə varlanaraq yubanmadan Viskosu tərkləyəcəklərini düşünərək, digərləri böyük şəhərlərdə yaşayan uşaqları dostlarının yanında xəcalət çəkməsinlər deyərək onlara necə pul göndərəcəklərini təsəvvür eləyərək razılaşdılar. Əslində isə yığışanlardan heç kim Viskosun əvvəlki şöhrətini bərpa eləyəcəyinə inanmırdı və hamı, onların fikrincə, həmişə layiq olduqları, amma heç vaxt ala bilmədikləri sərvəti ələ keçirmək haqda düşünürdü.

Və heç kim demədi: “Mən əleyhinəyəm!”

– Bizim qəsəbədə 108 qadın və 173 kişi var, – keşiş davam elədi. – Hər bir evdə, heç olmasa, bir tütəng var, çünki yerli ənənələr ovçuluq sənətinə hörmət qoymağı tələb eləyir. Qoy sabah hər kəs içində yalnız bir patron olan tütəngini kilsəyə gətirsin. Bir neçə tütəngi olan merimzdən xahiş eləyirəm ki, birini də mənim üçün gətirsin.

– Biz heç vaxt öz tütəngimizi kiməsə verməyə razılaşmırıq, – kütlənin içindən bir ovçu qışqırdı. – Tütəng müqəddəsdir, tütəng şiltaqdır, başqasının əlində qalmaz.

– Qoyun sözümlü qurtarım. Mən sizə atəşin necə açılacağını izah eləyəcəyəm. Bunun üçün dəstənin yarısı ayrılır: ölüm hökmünü yerinə yetirəcək yeddi əsgər. Yeddi əsgərə yeddi güllə verirlər, onlardan altısına dolu patron qoyulur, birinə isə ancaq barıt doldurulur. Patronlardakı barıt eyni vaxtda alışır, eyni vaxtda atəş açılır, amma patronlardan birində lülədən çıxıb məhkumu öldürəcək güllə olmur.

Əsgərlərdən heç biri onlardan kimin boş patronla atəş açdığını bilmir. Hər biri məhz özünün boş patronla atəş açdığını zənn eləyir və əvvəllər heç vaxt görmədiyi, amma xidməti borcuna görə atəş açmalı olduğu məhkumun ölümünü silah yoldaşının üzərinə yıxır.

– Heç kim də özünü günahkar hesab eləmir, – indiyə qədər susan mülləkdar dilləndi.

– Məhz belə. Sabah mən belə də eləyəcəyəm. 87 patron dan qurğuşunu çıxardacağam, qalanlarında isə saxlayacağam. Hamı birdən atəş açacaq, amma heç kim bilməyəcək ki, onun patronunda qırma var, ya yox. Belə olan halda da bizdən hər birimiz özümüzün günahkar olmadığımızı hesab eləyə bilərik.

Meydandakı adamlar artıq çox yorulmuşdular və buna görə də keşişin sözləri ümumi rahat nəfəs alma ilə qarşılandı. Hamı hərəkətə gəldi və dirçəldi, sanki, bütün baş verənlər zərərsiz xəzinə axtarışına çevrilərək özünün faciəvi mənasını itirmişdi. Viskosun kişilərindən hər biri boş patronun mütləq ona qismət olacağını və onun insan ölümündə günahkar olmayacağını, onun yalnız öz doğma qəsəbəsini dağılmaqdan xilas eləmək istəyən yoldaşlarına qoşulacağını düşünürdü. Hamı canlanmışdı, nəhayət, Viskosda yeni və əhəmiyyətli hadisələr baş verəcəkdi.

– Əmin ola bilərsiniz ki, mənim tufəngim dolu olacaq. Mən bunu özüm özümdən gizləyə bilmərəm. Özümə çatan qızıl payından isə imtina eləyirəm, bunun da səbəbi var, – keşiş dedi.

Yenidən nə bu sözlər, nə də bu sözlərin deyiliş tərzi merin xoşuna gəlmədi. Keşiş Viskosun adamlarına anlatdı ki, o, cəsur və xeyirxah adamdır, bundan başqa da, özünü qurban verməyə hazır olan anadangəlmə liderdir. Əgər arvadı meydanda olsaydı, deyərdi ki, keşiş mer olmaq istəyir və növbəti seçkidə öz namizədliyini irəli sürəcək.

“Eybi yox, eybi yox, birinci günə qədər gözləyərək”, – o düşündü. Birinci gün o imzaladığı sərəncamla kilsənin üzərinə elə vergi qoyacaqdı ki, keşiş qəsəbəni tərk etməyə məcbur olsun. Bir halda ki, o, varlanmaq istəməyən yeganə adamdır, ona elə yerində olacaq.

– Onda biz kimi... – dəmirçi soruşdu.

– Qurbanı mən gətirəcəyəm, – keşiş cavab verdi. – Bununla mən özüm məşğul olacağam. Amma mənimlə daha üç nəfər getməlidir.

Könüllülər tapılmadı və onda o özü üç möhkəm bədənli kişini seçdi. Onlardan yalnız biri boyun qaçırtmaq istədi, amma yerdə qalanlar ona necə narazı baxışlarla baxdılsa, o da dərhal razılaşdı.

– Bəs biz qurbanı harada verəcəyik? – mülkədar keşişə müraciət eləyərək soruşdu.

514

Mer sürətlə nüfuzunu itirdiyini və təcili olaraq onu bərpa eləməli olduğunu anladı.

– Burada qərar mənimdir, – mülkədara nifrətlə baxaraq dedi. – Viskosun torpağını qana bulamaq olmaz. Edam sabah olacaq, elə bu vaxt, kelt abidəsinin yanında. Özü-nüzlə fənər, lampa, məşəl götürün ki, tüfənglərinizi hara yönəltməli olduğunuzu görə biləsiniz.

Keşiş stuldan düşdü, bununla da yığıcağın qurtardığını göstərdi. Qadınlar yenidən küçədən çoxlu ayaq səsi eşitdilər, kişilər evlərinə qayıtdılar, nəsə içdilər, pəncərəyə tərəf baxdılar və yorğun halda yatağa uzandılar. Mer arvadı ilə görüşdü və arvadı Bertadan eşitdiklərini və necə qorxu keçirtdiyini danışdı. Hotelin sahibəsi ilə qarının dediyi hər bir sözü birlikdə müzakirə eləyərək hər iki qadın bu qənaətdə gəlmişdi ki, o, hər halda, heç nədən şübhələnmir, onları başqa cür düşünməyə məcbur eləyən isə əvvəl duyduqları günah hissi olmuşdu. “Lənətlənmiş canavar haqdakı danışqlara oxşayan bütün bunların hamısı cəfəngiyatdır”, – merin arvadı əlavə elədi.

Keşiş isə kilsəyə qayıtdı və orada səhərə kimi dua elədi.

* * *

Şantal qəhvə içdi və bir gün əvvəl aldığı çörəkdən yedi, çörəkçi istirahət günləri gəlmirdi. Ov tüfənglərini götürmüş

Viskosun kişilərinin öz evlərindən necə çıxdıqları pəncərədən görünürdü. Qız ölümə hazırlaşır, həmişə seçimin onun üzərinə düşəcəyi haqda düşünmüşdü, amma hələ ki onun qapısını döymürdülər; adamlar evin yanından keçib-gedir, kilsəyə girir və oranı boş əllə tərk eləyirdilər.

Qız aşağı düşdü, bara getdi və hotelin sahibəsi keçən axşam baş verənləri ona danışdı: qurbanın necə seçilməsini, keşişin nə düşünüb tapmasını. O heç bir düşmənçilik hiss elətdirmədən danışır və hər şey nəzərə alınarsa, hadisələr onun xeyrinə inkişaf eləyirdi.

– Gör sənə nə deyirəm, nə vaxtsa Viskos sənin onun sakinləri üçün neylədiyini tamamilə başa düşəcək.

– Lakin əcnəbi qızılı göstərməlidir, – qız dedi.

– Hə, əlbəttə. O, elə indicə boş çanta ilə hoteldən çıxdı.

Şantal meşəyə getməməyi qərara aldı, çünki ora gedən yol Bertanın evinin yanından keçirdi, o isə qarının gözlərinə baxmağa xəcalət çəkirdi. Evinə qayıtdı və yenidən öz yuxusunu xatırladı.

Bir gün əvvəl o, qəribə yuxu gördü, sanki, mələk ona on bir külçə qızılı təqdim eləyir və onları özünə götürməyi ondan xahiş eləyirdi.

O, mələyə cavab verirdi ki, bundan ötrü kimisə öldürmək lazımdır. Mələk isə deyirdi ki, tamam əksinə, bu külçələr qızılın olmadığını göstərir.

Bax bu yuxuya görə də o, hotelin sahibəsindən əcnəbi ilə danışmağı xahiş eləmişdi: onda bir plan yaranmışdı. Amma nə qədər ki həyatındakı bütün döyüşlərdə uduzmuşdu, bu planını da həyata keçirə biləcəyinə böyük şübhəsi var idi.

* * *

Berta günəşin dağların zirvəsi arxasına necə əyildiyinə baxarkən birdən keşişin və onunla bərabər də üç nəfərin onun evinə yaxınlaşdıqlarını gördü. O, üç səbəbdən kədərləndi: birincisi, öz axırının çatdığını başa düşdüynə görə, ikincisi, ərinin ona təsəlli vermək üçün gəlmədiyinə görə (bəlkə, baş verəcək hadisədən qorxdı, bəlkə, öz gücsüzlüyündən xəcalət çəkdi) və sonuncusu, bankda saxladığı pulların aksionerlərə çatacağına görə, çünki o, pullarını

bankdan götürüb onları tonqalda yandırmağa fürsət tapmamışdı. Nəhayət, bu dəqiqələrdə, yaqın, senyorita Primin nənəsi ilə gəzən əri ilə görüşə biləcəyinə sevindi. Bir də ona sevindi ki, həyatının axırını günləri soyuq olsa da, aydın və günəşli olmuşdu, hər adama da qəbirə belə gözəl xatirələr aparmaq qismət olmur.

Keşiş öz yol yoldaşlarına kənarda dayanmağı işarə elədi, özü isə qarıya yaxınlaşdı.

– Axşamınız xeyir. Allahın necə böyük olduğunu görürsünüzmü, bir halda ki belə gözəllik yarada bilibse, – qarı dedi və ürəyində isə əlavə elədi: “Siz məni aparacaqsınız, mənse dünyanın bütün günahını burada saxlayacağam”.

– Siz cənnətin necə gözəl olduğunu təsəvvür eləyə bilməzsiniz, – keşiş cavab verdi, lakin Berta buraxılan oxun hədəfə dəydiyini başa düşdü və indi keşiş öz soyuqqanlılığını qorumaq üçün bütün gücünü toplamalı olmuşdu.

516

– Doğru buyurursunuz, təsəvvür eləyə bilmirəm. Bundan əlavə, ümumiyyətlə, cənnətin olduğuna da əmin deyiləm, siz orada olubsunuzmu?

– Hələlik qismət olmayıb. Əvəzində isə cəhənnəmdə olmuşam və kənardan cəlbədicini görsə də, onun necə dəhşətli olduğunu bilirəm.

Berta onun Viskosu nəzərdə tutduğunu başa düşdü.

– Müqəddəs ata, səhv eləyirsiniz. Siz cənnətdə olubsunuz, ancaq bunu dərk eləməyibsiniz. Yeri gəlmişkən, əksər adamlarla belə olur: onlar hətta ən firavan yerlərdə də dərd-qəm axtarırlar, çünki özlərinin xoşbəxt olmağa layiq olmadıqlarını zənn eləyirlər.

– Mənə elə gəlir ki, burada keçirdiyiniz illər sizi müdrikləşdirib.

– Uzun illər ərzində mənimlə söhbət eləməyə kimsə gəlmirdi, indisə nə qədər qərribə olsa da, birdən hamı mənim var olduğumu xatırlamağa başlayıb. Müqəddəs ata, bir özünüz təsəvvür edin, dünən axşam hotelin sahibəsi və merin arvadı mənə öz gəlişləri ilə şərəf verdilər, bu günsə mənə bizim keşiş baş çəkir. Bunu necə başa düşüm? Bununla lovgalanımmı?

– Bunun üçün sizin bütün əsaslarınız var, – keşiş cavab verdi. – Viskosda sizdən mühüm adam yoxdur.

– Nədir, mən miras almışam?

– On külçə qızıl. Bizim yerlilərin bir çox nəsiləri sizə minnətdar olacaqlar. Tamamilə mümkündür ki, sizə abidə də ucaltsınlar.

– Mən fontana üstünlük verirəm. Bu, təkçə gözəl olmayacaq, həm də yanğıları söndürəcək və həyəcanları yatırdacaq.

– Yaxşı. Sizin fontanınız olacaq. Söz verirəm.

Berta komediya oynamağa son qoymağın və birbaşə mətləbə keçməyin vaxtı çatdığını başa düşdü.

– Ata, mən artıq hər şeyi bilirəm. Siz heç bir günahı olmayan, sizə müqavimət göstərə bilməyən qadını ölümə məhkum eləyibsiniz. Sizi görüm lənətə gələsiniz! Siz də, bu qəsəbə də, onun sakinləri də!

– Hə, biz lənətlənmiş olacağıq, – keşiş razılaşdı. – Mən iyirmi ildən artıq bu bölgəyə xeyir-dua verməyə çalışdım, amma mənim çağırışlarımı heç kim eşitmədi. İyirmi ildən artıq mən adamların qəlbinə Xeyiri yerləşdirməyə çalışdım, Allahın məni Şərin nəyə qadir olduğunu göstərmək üçün özünə sol əl seçdiyini başa düşənə kimi çalışdım. Bəlkə, heç olmasa, indi onlar qorxar və dinə-imana gələrlər.

Berta ağlamaq istədi, ancaq birtəhər özünü saxladı.

– Qızıl sözlərdir, təəssüf ki, tamamilə mənasızdır. Yalnız qəddarlığa və ədalətsizliyə don geydirmək üçündür.

– Mən hamıdan fərqli olaraq bunu puldan ötrü eləmirəm. Mən bilirəm ki, əcnəbinin qızılı da bizim bölgə kimi lənətlənib və kimsəyə səadət gətirməyəcək. Mən ona görə belə eləyirəm ki, bunu Allah məndən xahiş eləyib. Daha doğrusu, xahiş eləməyib, mənim duamı eşidərək bunu mənə əmr eləyib.

“Mənasız mübahisədir”, – Berta düşündü. Bu zaman keşiş əlini cibinə saldı və bir neçə həb çıxartdı.

– Siz həтта heç nə hiss eləməyəcəksiniz, – o dedi.

– Bizə içəri keçməyə icazə verin.

– Nə qədər mən sağam, nə siz, nə də Viskosdan olan başqası mənim evimin kandarından içəri keçə bilməz. Bəlkə də, gecənin sonuna yaxın bu qapı açıq olacaq, indisə yox.

Keşişin işarəsi ilə onu müşayiət eləyənlərdən biri plastik butulka gətirdi.

– Bu həbləri qəbul eləyin. Siz bir neçə saatlığa dərin yuxuya gedəcək, bir də gözünüzü o dünyada, ərinizin yanında açacaqsınız.

– Mən həmişə ərimin yanındaşam, yuxu dərmanlarını isə, yuxusuzluqdan əziyyət çəkməyimə baxmayaraq, ömrümdə qəbul eləməmişəm.

– Elə isə lap yaxşı, dərman dərhal təsir eləyəcək.

– Əgər qəbul eləməsəm?

– Qəbul eləyərsiniz.

Berta keşişin yol yoldaşlarına baxıb, onun haqlı olduğunu başa düşdü. O, həbləri götürdü, onları ağzına qoyub, su ilə uddu, butulkanın bütün suyunu içdi. Suyun nə dadı var, nə rəngi, nə qoxusu, bununla belə, həyatda ondan mühüm heç nə yox idi. Eynilə bu dəqiqələrdə, hər halda, Bertadan daha mühüm heç kimin olmadığı kimi.

Qadın yenidən, indi artıq zülmətə bürünmüş dağlara baxdı. Göydə ilk ulduzun necə parıldadığını gördü və düşündü ki, yaxşı ömür sürdü, öz doğma yurdunda anadan oldu və orada da öldü, bəs nəyə görə bu yurd onu sevmədi? Həqiqi məhəbbət əvəzində heç nə tələb eləmir, məhəbbətinin müqabilində mükafat almağı gözləyənlər isə boş yerə vaxt itirirlər.

518

Allah onu öz mərhəmətindən kənarında qoymadı. Qadın heç vaxt başqa yerdə olmamışdı, amma qəti bilirdi ki, Viskosda baş verənlər hər yerdə və hər yanda baş verir. O, qızıqlıqla sevdiyi ərini itirmişdi, amma Allah ona sevinc bəxş elədi: əri ölümündən sonra da onunla yanaşı oldu. O, qəsəbənin çiçəklənməsini görmüş, onun necə məhv olduğunu da görürdü, onun birdəfəlik məhvini görmədən də dünyadan köçürdü. O, insanları onların bütün dəyərləri və nöqsanları ilə birlikdə tanıyırdı və onunla indi bütün baş verənlərə baxmayaraq, ərinin görünməyən dünyada qəddar çarpışma getdiyinə and içməsinə baxmayaraq, sonda insan xeyirxahlığının üstün gələcəyinə inanırdı.

Onun keşişə, merə, senyorita Primə, əcnəbiyə, Viskosun bütün sakinlərinə yazığı gəlirdi, çünki Berta, yerliləri buna nə qədər inanmaq istəsələr də, Şərin öz arxasınca Xeyiri gətirdiyinə qəti əmin deyildi. Onlar işin həqiqətdə necə olduğunu aşkar eləyəndə isə artıq gec olacaqdı.

Berta yalnız bir şeyin xiffətini çəkirdi: ömründə heç vaxt dənizi görməmişdi. Onun nəhəng, eyni zamanda həm qəzəbli, həm də mülayim olduğunu bilirdi, amma heç cür gedə bilmədi ki, onun bir ovuc duzlu suyunu ağzına alsın,

yalın ayaqları ilə qumlarına toxunsun, soyuq dalğalarına dalsın, sanki, Böyük Ananın (qadın keltlərin bu sözü işlətməyi xoşladıklarını xatırladı) ağışuna dalırmış kimi.

Əgər dəniz hesaba alınmazsa, onun ayrılığına kədər-lənəcəyi bir şey yox idi. Onun dünyanı beləcə tərk eləməsi pis idi, əlbəttə çox pis idi, kədərliydi, amma o, özünün qurban adlandırılmasına təəssüflənmirdi, heç şübhəsiz, bu rolu onun üçün Allah özü müəyyənləşdirmişdi və Onun keşişə verdiyi rolla müqayisədə dəfələrlə yaxşı idi.

– Mən sizə Xeyir və Şər haqda danışmaq istəyirəm, – qadın onun səsinə eşitdi və həmin anda əllərinin və ayaqlarının, sanki, ondan ayrıldığını hiss elədi.

– Lazım deyil. Siz Xeyirin nə olduğunu bilmirsiniz. Siz Şər tərəfindən zəhərlənibsiniz, indi də onu bu torpağa yayırırsınız. Siz Viskosa gəlib onu məhv eləmək istəyən əcnəbidən heç nə ilə fərqlənmirsiniz.

Qadın özünün sonuncu sözlərini özü güclə eşitdi. Göydəki ulduzlara baxdı və gözlərini yumdu.

* * *

Əcnəbi öz otağında hamama girdi, hər bir külçəni diqqətlə yudu və yenidən köhnə, palçıqlı arxa çantasına qoydu. İki gün əvvəl o, səhnədən getmişdi, amma indi yenidən pərdə endirilməmişdən qabaqkı finala qayıdası olmuşdu.

Ucqrar və əhalisi az olan qəsəbənin seçimindən tutmuş, işlər qaydasınca getməzsə, onu bütün şübhələrdən uzaqlaşdırma biləcək və hakimiyyət orqanlarına onu cinayətə təhrikə görə günahlandırmağa imkan verməyəcək cinayət yoldaşının seçilməsinə kimi hər şey bütün detallarına qədər düşünülmüş və son dərəcə dəqiqliklə planlaşdırılmışdı. Birinci ehtiyatlı addımlar, diktofon və mükafat. Birinci mərhələ onun Viskosun sakinləri ilə dostlaşması idi. İkinci mərhələ isə onun bu torpağa qorxu və həyəcan toxumu səpməsi idi. Allah onunla necə rəftar eləmişdisə, o da başqaları ilə o cür rəftar eləyirdi.

O, hər şeyin qayğısına qalmış və hər şeyi nəzərə almışdı, yalnız bir şeydən başqa – planının həyata keçməyəcəyi onun heç ağına da gəlmirdi. Əcnəbi əmin idi ki, hökm anı

gələndə hər şeyi dəyişəcək qısa “yox” sözü səslənəcək, cinayətə getməkdən imtina eləyən yeganə bir adam tapılacaq və bu heç də hər şeyin itirilmədiyini göstərmək üçün kifayət eləyəcək. Əgər bir adam qəsəbəni xilas eləyəcəkdisə, bütün dünya xilas olunacaq, aydın olacaq ki, ümidlər sönməyib, xeyir daha güclüdür, terrorçular özləri də hansı şərin səbəbkarı olduqlarını bilməyiblər, hamı əfv ediləcək, əzabların yerinə xatirələrin müqəddəs kədəri gələcək və onunla yaşamağa alışaraq, yenidən səadətini axtaracaq. Onun bu qədər eşitmək istədiyi “yox” sözündən ötrü Viskosun sakinləri on külçə qızıl alacaqdılar, Şantalla kəsdikləri şərtin nəticələrindən asılı olmayaraq.

Amma onun planı iflasa uğradı. İndi artıq gec idi: o, öz niyyətini dəyişə bilməzdi.

Qapını döydülər.

520

– Tez gedək, – hotel sahibəsinin səsi eşidildi. – Vaxtdır.

– Gəlirəm, gəlirəm.

O, pəncəyini geydi, bara düşdü və sahibəyə dedi:

– Qızıl məndədir. Amma anlaşılmazlıqdan qaçmaq üçün xəbərdarlıq eləmək istəyirəm: yəqin, sizə məlumdur ki, mən kimlərisə harada olduğum haqda məlumatlandırmışam. Əgər siz başqa qurban seçmək istəsəniz, polisə məhz bura basqın eləyəcəyinizə əmin ola bilərsiniz. Axı siz özünüz də mənim bir neçə dəfə telefonla danışdığımı görübsünüz, eləmi?

Hotelin sahibəsi dinməzəcə başını tərpətdi.

* * *

Kelt abidəsinə qədər piyada yarımsaatlıq yol idi. Neçə əsrlər ərzində adamlar bu nəhəng, yağışların və buzun cilalayıb işildatdığı qəribə formalı daşın qədim vaxtlarda ildırımın vurub dağlardan aşırıldığını zənn eləyirdilər. Axav orada şəhər şurasının iclaslarını çağırırdı, çünki qaya parçası təbiətin özünün açıq havada qurduğu stola oxşayırdı.

Bu, dövlət tərəfindən keltlərin irsini öyrənmək üçün Viskosa göndərdiyi elmi komissiyanın üzvləri bu daşa əhəmiyyət verənə qədər davam elədi. Dərhal arxeoloqlar gəldilər, ölçməyə, hesablamağa, qazmağa və mübahisə

eləməyə başladılar. Nəhayət, bu qərara gəldilər ki, hansısa kelt tayfası bu yeri müqəddəs hesab eləyirmiş. Yeri gəlmişkən, orada hansı rituallar və mərasimlər aparılması isə naməlum qaldı. Bəzi alimlər əvvəllər orada astronomik rəsədxanaya oxşar bir şey olduğunu düşünürdülər, bəziləri təsdiqləyirdilər ki, daşın ətrafında bərəkət ilahəsinin şərəfinə rəqs eləyirmişlər və kahinlər bakirə qızlarla cinsi əlaqədə olurlmuşlar. Müzakirələr bir həftəyə yaxın davam elədi və sonra heç bir qəti nəticəyə gəlmədən alimlər onlar üçün daha maraqlı olan yerlərə çıxıb getdilər.

Viskosun meri seçiləndən sonra qəsəbəyə turistləri cəlb eləyəcəyinə ümidlənərək yerli qəzetə sifariş verdi və kelt irsi haqqında yazılar çap elətdirdi, lakin cığırılar keçilməz idi, bəzi cəsurlara isə Viskos mükafat əvəzində cəmicümlətəni yerə sərilmiş nəhəng daş təqdim eləyə bilərdi, halbuki qonşuluqdakı başqa qəsəbələr və kəndlər daha da cəlbədicidi: heykəllər, yazılar, və sairə. Beləliklə, bu işdən bir şey alınmadı və elə də çox vaxt keçmədən abidə öz əvvəlki funksiyasını yerinə yetirməyə başladı: Viskos sakinlərinin hər il keçirdikləri şənliklərdə stolu əvəz eləməyə başladı.

Həmin gün Viskosun evlərində eyni mövzuda mübahisələr gedirdi, kişilər tək getmək istəyirdilər, qadınlar isə neçə vaxtdan bəri hazırlanan cinayət adlanan "gizli qurbanvermə"də iştirak eləmək haqlarını müdafiə eləyirdilər. Kişilər bunun təhlükəli olduğunu deyirdilər, heç kim odlu silahların nə bələlər törədəcəyini bilə bilməzdi. Qadınlar isə təsdiqləyirdilər ki, onların ərləri yalnız xudbindirlər, onların da qadın haqlarına hörmət qoymaq lazımdır, çünki dünya artıq çoxdan kişilərin özləri üçün təsəvvür elədikləri dünya deyil. Ən sonda kişilər təslim oldular, qadınlar isə öz qələbələrini xeyli sevindilər.

Budur, indisə abidəyə doğru alov zənciri sürünürdü, məşəllərin sayı Viskosun sakinlərinin sayına bərabər idi: əcnəbi məşəl götürdüyündən, Berta isə heç nə aparmadığından məşəllərin sayı 281 dənə idi. Hər bir kişinin bir əlində fənər, ya lampa, o birində isə təsadüfən ətəş açmasının deyə yarıdan qatlanmış ov tufəngi var idi.

Berta yeganə adam idi ki, ora öz ayaqları ilə getmirdi: o, hazırlıqsız düzəldilmiş, iki odundoğrayanın çətinliklə

apardığı kəcavədə rahat yatırdı. “Yaxşı ki, bunu geri də aparmaq lazım gəlməyəcək, – onlardan biri düşündü. – Ona o qədər qurğuşun vuracaqlar ki, çəkisi üçqat artacaq”.

O düşünürdü ki, hər patrona, adətən, altı balaca, girdə qurğuşun qırma olur. Əgər bütün güllələr hədəfə dəyərdisə, onda qarının bədəninə 522 qırma girəcəkdi, demək, qan su yerinə axacaqdı.

Odundoğrayan bu an qarının necə quruldadığını eşitdi və qərara aldı ki, birinci günə kimi heç nə haqda düşünməsin.

Yolda heç kim heç kimlə danışmırdı, heç kim heç kimin gözlərinə baxmırdı, sanki, hamı əvvəlcədən baş verənlərə hansısa kabus dolu yuxu kimi münasibət bəsləməyi şərtləşmişdilər. Bu yuxunu nə qədər tez unutsalar, bir o qədər yaxşı idi. Adamlar yorğunluqdan deyil, həyəcandan ağır nəfəs alırdılar. Bu da üç tərəfdən çəmənliklə əhatə olunmuş, ortasında qaranlıqda işıldayan kelt abidəsi olan yarımdairə.

Merin işarəsi ilə odundoğrayanlar Bertanı xərəyə bağlayan ipləri açdılar və qarını daş stolun üstünə qoydular.

– Yox, belə olmaz, – dəmirçi etiraz elədi, gördüyü müharibə haqdakı filmlərdə əsgərlərin düşmən atəşindən qorunmaq üçün necə yerə yatdıqlarını xatırladı. – Yerə uzananı vurmaq çətindir.

Onda odundoğrayanlar Bertanı oturdub, arxasını daşa söykədilər. Sanki, ideal hədəf alınmışdı, amma bu vaxt ağlayan qadın səsi eşidildi:

– O, birbaşa bizə baxır! O, bizim neylədiyimizi görür.

Əlbəttə, Berta heç nə görmürdü, amma lap tezliklə yüzlərcə balaca qurğuşun qırmalar tərəfindən dəlik-deşik ediləcək qarının bu mehriban görkəminə, xoş təbəssümünə baxmaq dözülməz idi.

– Onun arxasını çevirin, – bu mənzərəyə etinasız qala bilməyən mer əmr elədi.

Odundoğrayanlar donquldanaraq abidəyə yaxınlaşdılar və Bertanı dizi üstə oturdular, indi onun sinəsi və üzü daşa tərəf idi. Lakin bu vəziyyətdə onu saxlamaq çətin idi, onu biləklərindən daşa sarımaq lazım gəldi: ipi abidənin yuxarisından keçirib əks tərəfdən sıxaraq düyünlədilər.

Müdhış mənzərə alınmışdı – adamlardan üz çevirərək diz üstə çökmüş, əllərini göyə qaldırmış qadın, sanki, kimsəə yalvarır, ya da nə haqdasa dua eləyirdi. Kimsə bu dəfə də etiraz elədi, amma mer daha qurtarmaq vaxtı olduğunu dedi.

Həm də nə qədər tez qurtarsaydılar, bir o qədər yaxşı idi. Danışqsız və haqq qazandırmadan: onu da, o birisini də sabaha – barda və küçədə çobanların və əkinçilərin söhbəti başlayan vaxta saxlamaq olardı. Qəsəbənin üç küçəsindən biri ilə hələ uzun müddət adamların keçməyəcəyi şübhəsiz idi, adamlar orada Berta qarının öz evinin qabağında oturub dağlara baxaraq öz-özü ilə söhbət etməsinə olduqca alışmışdılar. Yaxşı ki, dar döngə nəzərə alınmadan da Viskosdan daha iki yolla çıxmaq, əldəqayırma pilləkənlə birbaşa şose yoluna düşmək olardı.

– Gəlin bununla qurtaraq, – keşişin heç bir söz deməməsindən və onun nüfuzuna xələl gətirməməsindən razı qalan mer dedi. – Yoxsa kimsə vadidən bizim atəşfəşanlığımızı görər və burada nə baş verdiyini öyrənmək fikrinə düşər. Nişan al, atəş aç və evinə!

Yubanmadan. Doğma yurdunu qoruyan əsgərlər kimi öz borcunu yerinə yetir. Vicdan əzabı çəkmədən. Əmr verilib, onu yerinə yetirmək lazımdır.

Amma bu zaman mer təkcə keşişin niyə susduğunu başa düşmədi, həm də tələyə düşdüyünü anladı. Bu andan etibarən bu işin üstü açılsa, hamı bütün müharibələrdən sonra qatillərin dediklərini təkrar eləyəcəkdi: “Biz əmri yerinə yetirdik”. Bu adamların qəlbində indi nələr baş verir və onda o özü kimdir: əclafdır, ya xilasedici?

Zəifliyə yol vermək olmazdı, xüsusilə də yığılan tüfənglərin cingiltilərini bir-birindən seçilmədiyi bir vaxtda. O, 174 tüfəngdən eyni vaxtda necə qulaqbatırıcı atəş açılacağını təsəvvür eləyirdi, kimsə eşidəcəkdisə də, onlar artıq buradan uzaqlarda olacaqdılar; tüfəngləri üzlərinə qaldırmamışdan əvvəl adamların geri qayıdarkən fənələri və lampaları söndürmələrini əmr elədi. Yolu hər kəs gözübağlı da tapa bilərdi, işıq yalnız atəş zamanı bədbəxt təsədüfdən qaçmaq üçün lazım olacaqdı.

Kişilər onlardan əlli metr aralıda görünən hərəkətsiz qadını nişan alanda qadınlar ixtiyarsız olaraq geri çəkildilər.

Hədəfdən yayınmaq mümkün deyildi, onlar hələ uşaqlıqdan dəqiq atəş açmağı öyrənmişdilər, qaçan heyvanı, uçan quşu vurmağı bacarırdılar.

Mer artıq “Atəş!” əmri verməyə hazırlaşdı, amma birdən qadın səsi eşidildi:

– Dayanın!

Bu, senyorita Prim idi.

– Bəs qızıl? Siz qızılı görübsünüz?

Atıcılar tüfəngləri endirdilər, amma onları qatlamadılar. Əslində də qızılı heç kim görməmişdi. Hamı əcnəbiyə tərəf döndü.

O, yubanmadan ortalığa çıxdı, cərgənin qarşısında dayandı, kisəni yerə qoydu və bir-birinin ardınca qızıl külçələrini çıxartmağa başladı.

– Bu da qızıl, – o deyərək ayparanın kənarındakı yerinə qayıtdı.

Şantal isə külçələrin olduğu yerə getdi və onlardan birini yerdən qaldırdı.

– Bu qızıldır, – o dedi. – Amma mən istəyirəm siz də buna əmin olasınız. Qoy bura on qadın gəlsin və hərə bu külçələrdən birini əlinə götürsün.

Mer narahat oldu, qadınlar atəş xəttinə düşsə, kişilərdən kiminsə əlindəki tüfəng təsadüfən atəş açsa bilərdi. Lakin on qadın, o cümlədən onun arvadı da senyorita Primə yaxınlaşıb onun arzusunu yerinə yetirdi.

– Hə, bu qızıldır, – merin arvadı əlindəki külçəni diqqətlə öyrənib, onu üzərindəki elə də çox olmayan qızıllarla müqayisə eləyərək dedi. – Bax, mən burada dövlət möhürünü və seriya nömrələrini göstərən, hazırlanma tarixini və çəkisini bildirən rəqəmləri görürəm. Bizi aldatmırlar.

– Onda külçələri əlinizdə saxlayın və qulaq asın görün sizə nə deyirəm.

– Senyorita Prim, indi çıxış eləmək vaxtı deyil, – mer dedi və qadınlara müraciət elədi: – Gedin oradan, imkan verin başladığımız işi sona çatdıraq.

– Yum ağzını, axmaq!

Şantalın qışqırığı hamını qorxutdu. Nə vaxtsa Viskosda kiminsə buna oxşar sözlər deməyə cəsarət eləyə biləcəyi kimsənin ağlına belə gəlməzdi.

– Nə danışırsınız, ağlınızı itiribsiniz?

– Yum ağzını! – təpədən dırnağa qədər titrəyən qız nifrətdən ağaran gözlərini mērdən çəkmədən daha bērkdən qışqırdı. – Bir halda ki bizim hamımızı mēhkum olunmaqla və güllələnməklə hədələyən tələyə düşübsən, aqlını itirən sēnsən! Fikirləşmədən tələyə düşən sēnsən!

Mer Şantala tərəf bir addım atdı, amma iki kişi onu saxladı.

– Qulaq asaq, görək nə deyir! – kütlənin içindən kiminsə səsi eşidildi. – On dəqiqənin elə də əhəmiyyəti yoxdur!

Təkcə on dəqiqənin yox, hətta beş dəqiqənin də böyük əhəmiyyəti var idi və bunu Viskosun hər bir sakini bilirdi. Onlar otlaqda nə qədər çox dayanırdılarsa, qorxuları da bir o qədər sürətlə artır, öz günahlarını daha çox dərk eləyir, onları xəcalət hissi daha güclü yandırır, əllərindəki titrəyişi sakitləşdirmək bir o qədər çətin olurdu. Hamı bu işin dəyişilməsi üçün üzrlü bir səbəb tapılmasını istəyirdi. Yolda hər bir kişi onun tufəngində boş patron olduğunu və hər şeyin bir an içində qurtaracağını zənn eləyirdi, indisə hər biri mēhz onun tufəngindən ölüm gətirən qırmanın çıxacağından qorxurdu və onda hamının cadugər hesab elədiyi qarının xəyalı gecələr onun yanına gələcəkdi.

Kiminsə ağızından söz qaçırdacağından qorxurdular. Ya da keşiş öz vədinə əməl eləməz və hamı günahkar olardı.

– Yaxşı, beş dəqiqə, – yığışanlara, guya, onun qıza danışmağa icazə verdiyini göstərməyə çalışan mer dedi, halbuki oyun artıq Şantalın müəyyən elədiyi qaydalarla gedirdi.

– Mən nə qədər istəyirəmsə, o qədər də danışacağam, – özünü ələ almağı bacaran və əldə elədiyi ərazinin bir qarışını da əldən vermək niyyətində olmayan qız dedi. Onun sözləri heç vaxt olmadığı kimi amiranə və sərt səslənirdi. – Amma bu, o qədər də uzun çəkməyəcək. Baş verənlərə baxmaq məzəlidir, xüsusilə də ona görə ki, biz hamımız Axavın vaxtında bizim qəsəbədə haqlarında əfsanələr dolaşan, guya, xüsusi tozla qurğuşunu qızıla döndərə bilən adamların olduğunu bilirik. Bu adamlar özlərini kimyagər adlandırırdılar və hər bir halda Axav onlardan birini ölümlə hədələyəndə o, doğru dediyini sübut eləyirdi.

Bu gün siz də eynən elə eləmək istəyirsiniz: qurğuşunu qanla qarışdırmağa hazırlaşırsınız və onun mənim əlimdə

saxladığım qızla dönəcəyinə əmin olursunuz. Bir tərəfdən siz tamamilə haqlısınız. Digər tərəfdən isə sizin əlinizə belə tez düşən qızıl elə tez də əriyib gedə bilər.

Əcnəbi, qızın nə haqda danışdığını başa düşmürdü, amma onun davam eləməsinə istəyirdi; hiss eləyirdi ki, onun qəlbinin hansısa qaranlıq küncündə yenə də unudulmuş işıq şəfəq saçar.

– Biz hamımızı məktəbdə çar Midas haqqındakı məşhur əfsanəni oxumuşuq. Bu adam bir dəfə Allahla qarşılaşır və Allah ona istədiyi hər hansı bir arzusunu yerinə yetirməyi təklif eləyir. Midas çox varlı idi, amma daha da varlı olmaq istəyirdi və o xahiş eləyir: “Qoy mən nəyə toxunuramsa, dönüb qızıl olsun”.

Xatırlayın, sonra nələrlə olur – Midas öz sarayını və mebelini, onu əhatə eləyən nə varsa hamısını qızıla döndərir. O, bütün səhəri işləyir və bağdakı ağaclar, pilləkənin pillələri də qızıla dönür. Günortaçağı o acır və nəsə yemək istəyir. Amma o, xidmətçilərin verdiyi qızardılmış qoyun buduna toxunan kimi o, qızıla dönür. O, bir stəkan şərabi ağzına aparır, amma dodaqları stəkana toxunan kimi şərab da qızıla dönür. Yalnız bu an o, necə səhvə yol verdiyini başa düşür və ümitsizlik içində kömək üçün arvadının yanına qaçır, amma arvadının əlindən yapışan kimi arvadı qızıl heykələ dönür.

Xidmətçilər onların da taleyinin belə olacağını düşünərək evdən qaçırırlar. Heç bir həftə keçməmiş Midas hər tərəfdən qızıla əhatə olunmuş halda acından və susuzluqdan ölür.

– Sən bunu nədən ötrü danışsan? – merin arvadı xəbər aldı. O, tələsərək külçəni əvvəlki yerinə qoydu və ərinin yanındakı əvvəlki yerinə qayıtdı. – Məgər Allah Viskosa gəlib və bizə belə qabiliyyət verib?

– Nədən ötrü? Sadəcə, ondan ötrü ki, qızılın özlüyündə heç bir dəyəri yoxdur. Qətiyyəti yoxdur. Onu yeyə, geyə, onunla heyvan, ya da torpaq ala bilməzsən. Pulun dəyəri var, bəs siz qızılı hansı yolla pula çevirəcəksiniz?

Bizim iki yolumuz var. Xahiş eləmək olar ki, bizim dəmirçi külçələri əritsin, onları iki yüz səksən bərabər parçaya bölsün. Bizlərdən hər birimiz öz payımızı satmaq üçün şəhərə gedəcəyik. Həmin andan etibarən də şübhələri

öz üzərimizə çəkəcəyik, çünki bizim vadidə qızıl mədənləri yoxdur, buna görə də aydın olmayacaq ki, Viskusun sakinlərində bu balaca qızıl külçələri haradandır?

Hakimiyyət orqanları araşdırmağa başlayacaqlar.

Biz, əlbəttə, qədim keltlərin xəzinəsini tapdığımızı deyə bilərik. Ekspertiza ani olaraq qızılın təzəlikcə əridildiyini, bu yerlərdə arxeoloji qazıntılar aparılmadığını müəyyən edər və sonrasına da, keltlərin bu qədər qızılı olsaydı, onlar bizim yerlərdə böyük və varlı şəhər salardılar.

– Sən çox avamsan, – mülkədarın səsi eşidildi. – Biz külçələri necə varsa, möhürüylə, rəqəmləriylə və sairə nəyi varsa, banka elə də təhvil verərik, əvəzində pulumuzu alar və bərabər bölərik.

– Bu, ikinci yoldur. Məhz on külçə qızılı götürüb banka aparar və onların əvəzində pul verilməsini xahiş edər. Bank işçisi, şübhəsiz ki, biz hamımızı banka onun yanına gərdiksə də, bizə verməyəcəyi sualı mərə verər. Məhz qəsəbə hakimiyyətini təmsil eləyir və buna görə də ondan yalnız qızılın hansı yolla əldə olunması haqqda sənədləri tələb eləyəcəklər. Məhz onda heç bir sənəd olmadığını deyəcək, amma əvəzində burada indicə merin arvadının dediyi kimi, hər bir külçənin üzərində möhür var və bu da qızılın həqiqi olduğunu təsdiq eləyir. Buraxılış və seriya nömrələri də var.

Bu vaxt isə bizim əcnəbi artıq uzaqlarda olacaq.

Onda bankın işçisi ona bir qədər vaxt verilməsini xahiş eləyəcək, o, meri şəxsən tanıyır və onun düzlüyünə zərərçə şübhə eləmir, amma ona bu qədər vəsaiti vermək üçün icazə lazımdır. Bu zaman o, hər halda, bu qızılın haradan əldə edildiyini xəbər alacaq. Məhz bunun bir gəlmə əcnəbi tərəfindən hədiyyə edildiyini deyəcək, məhz axmaq deyil və söz axtarmayacaq.

Amma bank işçisi bu haqqda müdirinə məlumat verəcək, müdir də, əlbəttə, kimsədən şübhələnməyəcək, amma o, cəmi-cümlətəni maaş alan məmur olduğundan boş yerə risk eləməyəcək, bankın idarə heyəti üzvlərinin yığınağını çağıracaq. Onlardan heç biri bizim meri tanımır, amma nə qədər ki böyük ödəmələr arzu edilməzdir, qızılın mənsəyini müəyyənləşdirmək üçün iki gün gözləməyi xahiş eləyəcəklər.

Hər halda, nə aydınlaşacaq? Qızılın oğurluq olduğu. Ya da onu narkotiklə məşğul olan adamların aldığı.

Şantal susdu. İlk dəfə onun üçün müəyyən olunmuş qızıl külçəsini əlinə götürərkən keçirtirdiyi qorxu hissi indi bütün yerlilərini bürümüşdü. Bir insanın tarixi bütün insanlığın tarixi idi.

– Axı hər bir külçədə seriya nömrəsi və hazırlanma tarixi var. Bu qızılın haradan olduğunu müəyyən etmək çox asandır.

Bütün baxışlar öz etinasızlığını qoruyub saxlayan əcnəbiyə dikildi.

– Ondan heç nə soruşmaq lazım deyil, – Şantal dedi. – O cavab verər, biz də bunu həqiqət kimi qəbul elərik, amma başqalarını cinayətə təhrik eləyən adama inanmağa dəyməz.

528

– Biz qızılı pula dəyişdirənə kimi əcnəbini burada saxlaya bilmərik, – dəmirçi dedi.

Əcnəbi başı ilə hotelin sahibəsinə işarə elədi.

– O, əl-çatmaz adamdır, – hotelin sahibəsi dedi. – Onun, görünür, böyük dostları var. O, mənim yanımda bir neçə dəfə telefonla zəng elədi, kimləsə danışdı, bilet sifariş verdi. Əgər o yoxa çıxarsa, onun oğurlandığı aydın olar və polis Viskosa tökülüşər.

Şantal öz külçəsini yerə qoydu və atəş xəttindən çıxdı. Yerdə qalan səkkiz qadın da onun kimi elədi.

– Əgər istəsəniz, atəş açə bilərsiniz. Amma mən bunun əcnəbi tərəfindən qurulan tələ olduğunu başa düşürəm və buna görə də bu cinayətin iştirakçısı olmaq istəmirəm.

– Sən heç nə bilə bilməzsən! – mülkədar qışqırdı.

– Əgər mən haqlı olarsam, mən tezliklə barmaqıqlar arasına düşər, hakimiyyət orqanları isə Viskosa onun bu qızılı kimdən oğurladığını araşdırmaq üçün gələr. Bəlkə, mən bütün günahı öz üzərinə götürər, bu qızılı Viskosda bir həftə yaşayan naməlum əcnəbidən oğurladığını deyər. Onda siz hamınız onu qəhrəman hesab eləyərsiniz, cinayətin üstü heç vaxt açılmaz, biz hamımız da necə yaşayırıdıqsa, elə də yaşarıq, hər bir halda qızılısız.

– Mən belə də eləyəyəm! – qızın başına hava gəldiyini və onun adamları dolayı yolla apardığını bilən mən dedi.

Bu zaman cingilti eşidildi, kimsə birinci olaraq öz qoşalüləsini qatladı.

– Mənə inanın! – mer qışqırdı. – Mən bunu öz üzərimə götürürəm! Mən risk eləyirəm!

Ona cavab olaraq daha bir metal cingiltisi eşidildi, sonra daha bir, daha bir və demək olar ki, bu cingilti bütün tüfənglərin lüləsi torpağa tuşlanana kimi davam elədi: siyasətçilərin vədlərinə nə qədər inanmaq olardı?! Yalnız iki nəfər nişan almaqda davam edirdi mer və keşiş: biri senyorita Primi nişan almışdı, o birisi isə Bertanı. Lakin yolda qarının bədəninə neçə qurğuşun dəyəcəyini hesablayan həmin odundoğrayan nə baş verdiyini görüb, onların üzərinə atıldı və hər ikisini tərksilah elədi. Mer ağılı o qədər itirməmişdi ki, qısdan ötrü cinayət törətsin, keşiş isə silahla rəftar eləməkdə təcrübəsiz idi və çox ehtimal ki, hədəfdən yayınacaqdı.

Senyorita Prim haqlıydı, başqalarına inanmaq çox riskli idi. Birdən elə göründü ki, hamı bu həqiqəti başa düşdü, çünki adamlar, əvvəlcə ən qocaları, sonra digərləri buranı tərksilah elədilər.

Onlar sükut içində yamacla üzüaşağı gedirdilər, hava, qarşısındakı qoyun qırımı, bir neçə gündən sonra yenidən şumlanması lazım gələn torpaqlar, yaxınlaşan ov mövsümü haqda düşünməyə çalışırdılar. Başqa heç nə baş verməmişdi və baş verə də bilməzdi, çünki Viskos müvəqqəti olaraq unudulmuşdu və onun günləri hiss edilməyəcək dərəcədə bir-birinə oxşayırdı.

Adamlar özlərinə deyirdilər ki, son üç gündə qəsəbədə baş verənlər, sadəcə, onların yuxusuna girib.

Bu, yuxu idi. Dəhşətli yuxu.

* * *

Talada üç nəfər qaldı: onlardan biri – daşa sarınan yatırdı və ikisi fənərlə idi.

– Bu da bundan belə Viskosa məxsus olan qızıl, – əcnəbi Şantala dedi. – Mənsə, belə çıxır ki, qızılsız qalırım və öz sualıma da cavab tapa bilmirəm.

– Qızıl Viskosa yox, mənə məxsusdur. Bu külçələr də, “Y” hərfi şəklində olan qaya parçasının ətəyində basdırılan

külçələr də. Sən mənimlə gedəcək və qızılı pula çevirmək-də mənə kömək eləyəcəksən, çünki sənin bir-cə sözünə də inanmıram.

– Özün də bilirsən ki, mən belə eləməyəcəyəm. Sənin mənə nifrət eləməyinə gəlincə isə, sənin özünə nifrət elə-məyin lazımdır. Sən burada bütün baş verənlərə minnət-dar olmalısən, çünki mən qızılı göstərərək sənə varlan-maqla müqayisədə daha böyük şans verdim.

Mən səni fəaliyyət göstərməyə məcbur elədim. Sən mənə minnətdar olaraq yer üzündə olan hər şeyə qarşı boş yerə etiraz eləməyə son qoydun və müəyyən mövqe tutdun.

– Sənin tərəfindən böyük alicənablıqdır, – Şantal istehza ilə dedi. – Mən görüşümüzün elə ilk dəqiqələrində insan təbiəti haqda nəsə deyə bilərdim. Viskos tənəzzül ərəfəsindədir, amma onun keçmişi şöhrət və müdrikliklə zəngindir. Mən əgər sənin cavabını bu qədər bilmək istə-diyin sualı xatırlasaydım, cavab verə bilərdim.

Şantal daşa yaxınlaşaraq Bertanın biləklərinə bağ-lanmış ipləri açdı, qarının alnında yara gördü, yəqin, onu üzü daşa doğru çevirəndə əzilmişdi, amma bunun kiçik bir zədə olduğuna əmin oldu. Pis olan bu idi ki, səhərə qədər burada oturub Bertanın yuxudan oyanmasını göz-ləyəcəkdi.

– Sən indi də mənə cavab verə bilərsənmi? – əcnəbi soruşdu.

– Xatırlayıram ki, sənə artıq müqəddəs Savinya ilə Axavın görüşü haqda danışılıb?

– Hə, deyəsən. Zahid onun yanına gəlir, onunla bir az danışır və ərəb dəyişir, çünki zahidin cəsəreti onun cəsə-rətini üstələyir.

– Məhz elə. Sən yalnız deməyi yaddan çıxartdın ki, onlar zahid yatmamışdan əvvəl bir az söhbət eləyiblər, Axav öz bıçağını Savinya onun evinin kandarından içəri ayaq basan kimi itiləməyə başlayıb. Bütün dünyanın onun özünün təcəssümü olduğuna əmin olan quldur zahidi sınaмаğı qərara alır və soruşur:

– Əgər indi şəhərdə dolaşan əxlaqsız qadınlardan ən gözəli bura gələrsə, sən onun necə gözəl və cazibədar olduğunu düşünməyə bilərsənmi?

– Yox. Amma mən nəfsimə qalib gəlməyi bacararam, – zahid cavab verir.

– Əgər bura iki qardaş gəlsəydi, onlardan biri səni təhqir eləyərək söysəydi, digəri isə sənə müqəddəs şəxs kimi hörmət eləsəydi, sən onları bərabər tutmağı bacardınmı?

– Mən əzab çəkərdim, amma əzab çəkərək özümü cilovlamağı bacarar və onlar arasında fərq qoymazdım.

Şantal susdu və əlavə elədi:

– Deyirlər ki, Axavın dəyişməsində bu qısa söhbət həlledici rol oynayıb.

Əcnəbi, qızın izahatına ehtiyac duymadı, o özü də bilirdi ki, Savinyaya da, Axava da eyni qüvvələr təsir eləyirdi, Xeyir və Şər yer üzündə olan bütün insanların qəlblərini ələ keçirmək istədikləri kimi, onları da ələ keçirmək uğrunda mübarizə aparırdılar. Axav Savinyanın ona bərabər olduğunu başa düşəndə özünün də Savinyaya bərabər olduğunu başa düşdü.

Ən sonda bütün bunlar nəfsə qalib gəlmək məsələsi idi. Və seçim məsələsiydi.

Başqa heç nə.

* * *

Şantal sonuncu dəfə uşaqlıqda dolaşdığı vadini, dağları, meşəni nəzərdən keçirtirdi və ağzında bulaq suyunun, tər göyərtinin, bütün ətrafın ən yaxşı üzümündən hazırlanan və yerli sakinlərin turistlərdən diqqətlə qoruduqları ev şərabının tamını hiss elədi. Məsələ bu şərabın az istehsal olunmasında, buna görə də onun Viskosun hüdudlarından kənara aparılmamasında deyildi, pul arxasınca qaçan şərab istehsalçısının öz prinsiplərini pozmasında idi.

Qız yalnız Berta ilə vidalaşmaq üçün qayıtmışdı və hətta xüsusi olaraq həmişə geydiyi adi geyimi geymişdi ki, heç kim şəhərə qısa səfərinin onu varlı qadına çevirməsini təxmin eləyə bilməsin. Əcnəbi bütün əziyyətləri öz üzərinə götürdü, hər şeyi hazırladı, qızılın satılması və alınan pulların senyorita Primin bu bankda təzəlikcə açılan hesabına keçirilməsi haqqdakı bütün kağızlara qol çəkdi. Ona və əcnəbiyə hədsiz hörmətlə baxan operator bircə dənə də

artıq sual vermədi. Lakin Şantal əmin idi: o, elə düşündür ki, bu yaşlı cənab öz cavan məşuqəsi üçün hesab açır.

“Necə də xoşagələn duyğu idi!” – qız xatırladı. Yəqin, operator elə düşündü ki, bir halda ki onun üçün bu qədər pul verirlər, demək, o, yataqda çox yaxşıdır.

Qız yolda bir neçə həmyerlisi ilə qarşılaşdı, heç kim onun Viskosdan getdiyini bilmirdi və onunla elə salamlaşdırdılar ki, sanki, heç nə olmamışdı, sanki, şeytan heç şəhərə gəlməmişdi. Qız da cavabında salam verir, özünü elə aparırdı, sanki, bu gün də onun həyatının qalan bütün günləri kimi adi gündür.

Qız yalnız təzəlikcə ona məlum olan və onu dəyişdirən bütün şeylərin nə qədər güclü olduğunu bilmirdi, amma bunu başa düşmək üçün vaxtı olacaqdı. Berta öz evinin qabağında oturmuşdu, amma qəsəbənin keşiyini çəkmək üçün yox, sadəcə, ona görə ki, başqa bir iş görməyi bacarmırdı.

532

– Mənim şərəfimə fontan tikəcəklər, – qarı dedi. – Susmağımın müqabilində bunu təklif eləmişəm. Bilirəm, onun ömrü uzun olmayacaq, çox az adamın yanğısını söndürəcək, Viskos məhvə məhkumdur, onu bura gələnlər şeytan da məhv etməsə, bizim yaşadığımız zaman məhv olayacaq.

Şantal fontanın necə olacağını soruşdu, Berta öz fikrini izah elədi: su günəşdən axır və qurbağanın ağızına tökülür. Günəş o özü idi – Berta, qurbağa isə keşiş.

– Mən onun işığa olan yanğısını fontan orada olana qədər söndürəcəyəm.

Mer bunun qəsəbəni xeyli xərcə salacağını bəhanə gətirib etiraz eləmək istəsə də, Berta heç nə eşitmək belə istəməmişdi və onların razılaşmaqdan başqa çarələri qalmamışdı, növbəti həftə işə başlamalıydılar.

– Sənsə, qızım, ən nəhayət, mənim sənə təklif elədiyimi elə. Yalnız bir şey deyə bilərəm, amma qəti əminliklə: insanın həyatı onun necə yaşamasından asılı olaraq ya qısa, ya da uzun olur.

Şantal gülümsədi, qarını öpdü və arxasını həmişəliyə Viskosa çevirdi. Berta haqlı idi: o, həyatının çox uzun olacağını bilsə də, vaxt itirə bilməzdi.

RİO-PYEDRA SAHİLİNDƏ
OTURUB AĞLADIM

(roman)

RİO-PYEDRA SAHİLİNDƏ OTURUB AĞLADIM

(roman)

ÖN SÖZ

İspaniyalı bir missioner adada üç astek kahininə rast gəldi. Keşif onlardan soruşdu:

– Siz necə dua edirsiniz?

– Biz bircə dua bilirik, – baş kahin cavab verdi. – O da budur: “İlahi, səndə üç ruh birləşib, biz də üç nəfərik. Bizi əfv elə”.

– Pis dua deyil, – missioner dedi.

– Ancaq Allahın eşitmək istədiyi bir az başqa cürdür. Gəlin mən sizə başqa dua öyrədim – bundan çox-çox yaxşısını.

Sonra onlara katolik duasını öyrətdi və Tanrı sözünü yaymaq üçün yoluna davam etdi.

Bir neçə il sonra missioner İspaniyaya, öz evinə qayıdanda onun gəmisi həmin adanın yanından keçməli oldu. Missioner yuxarı göyərtədən üç kahini sahilə gördü və onlara əl elədi.

Həmin anda onlar suların üstüylə gəmiyə tərəf qaçdılar. İçlərindən biri, gəmiyə ən yaxın olanı qışqırdı;

– Padre! Padre! Biz Tanrının sevimli duasını yadımızda saxlaya bilmədik! Onu bizə təzədən öyrət!

– Bu vacib deyil, – möcüzə şahidi olmuş missioner dedi. Və vaxtında başa düşmədiyi üçün Tanrıdan üzr istədi, – Tanrı bütün dillərdə danışır.

Bu pırıca “Rio-Pyedra sahilində oturub ağladım” kitabında söhbətin nədən getməsinin ən yaxşı izahıdır. Biz nadir hallarda möcüzənin ətrafımızda olduğunu boyunu muza alırıq. Möcüzələr bizim lap yanımızda baş verir, səma işarətləri bizə yol göstərir, mələklər onları eşitməmizi xahiş edirlər. Ancaq biz: “Dinə gəlmək üçün konkret qaydala-

ra əməl etmək, konkret formulaları səsləndirmək lazımdır” deyərək qətiyyətlə özümüzü görməməzliyə vururuq. Anlamırıq: “Biz Onun üçün hansı qapıları açsaq, O da oradan girecək”.

Ənənəvi dini ayinlər vacibdir, çünki birgə dua edən, mərasimləri yerinə yetirən zaman yaranan vəhdət hissini başqaları ilə bölməkdə bizə kömək edir. Bununla belə, unutmaq olmaz ki, mənəvi təcrübə hər şeydən əvvəl praktik məhəbbət təcrübəsidir. Məhəbbətdə isə qaydalar yoxdur. Əlbəttə, dərslikləri əzbərləmək, ehtirası cilovlamaq, davranış strategiyası hazırlamaq olar – bütün bunlar cəfəngiyatdır. Qərarı ürək verir və yalnız onun qərarı vacib və gərəklidir.

Belə hadisə hər birimizin həyatında baş verib. Bizlərdən hər birimiz bu və ya digər anda göz yaşları içində təkrar etmişik: “Bu sevgi mənim əzablarıma dəyməz”. Biz ona görə əzab çəkirik ki, aldığımızdan çox verdiyimizi (bizim fikrimizcə) düşünürük. Ona görə əzab çəkirik ki, bizim sevgimiz gizli, təsdiqsiz qalıb. Biz öz qaydalarımızı qoya bilməmişik, odur ki əzab çəkirik.

Amma əbəs yerə. Çünki sevgidə bizim mənən böyüməyimizin rüşeymləri qoyulub. Nə qədər çox seviriksə, mənəvi kamilliyin dərkinə bir o qədər yaxınlaşırıq. Həqiqətən, kamilliyə çatmış insanlar – ürəkləri məhəbbətlə alovlananlar – öz dövrlərinin bütün xurafatını, maneələrini dəf ediblər. Onlar mahnı oxuyublar, gülüblər, yüksək səslə dua ediblər, oynayblar, apostol Pavelin “müqəddəs dəlilik” adlandırdığı hər şeyi həyata keçiriblər. Onlar şən olublar – çünki dünya sevənlərin qarşısında diz çökür və onlar itirmək qorxusundan xəbərsizdir. Əsl məhəbbət özünü bütünlüklə verməkdir.

“Rio-Pyedra sahilində oturub ağladım” kitabı bunun nə qədər vacib olması haqqındadır. Pilar və onun dostu uydurma personajlardır. Lakin onlar həm də Fərqli Məkan axtarışlarında qarşılaşdığımız bir çox konfliktləri simvolizə edirlər. Gec, ya tez hər birimiz öz qorxularımıza qalib gəlməli olacağıq – çünki mənəviyyatın yolu gündəlik qazanın məhəbbət təcrübəsindən keçir.

Bir dəfə rahib Tomas Merton dedi: “Mənəvi həyat məhəbbətə bərabərdir. Kiməsə kömək eləmək, kimisə

qorumaq, xeyriyyəçilik məqsədilə sevmirlər. Belə olanda yaxınımız bizim üçün, sadəcə, obyektə çevrilir, özümü-zü isə xeyirxah və müdrik adamlar kimi görürük. Bunun məhəbbətə heç bir dəxli yoxdur. Sevmək – başqa adamın bir parçası olmaq, onda İlahi odun çığılcımlarını tapmaq deməkdir”.

Qoy Pıların Rio-Pyedra sahilində tökdüyü göz yaşları bizə İlahi oda gedən yolu göstərsin.

* * *

536

Əgər rəvayətə inansaq, bu çayın sularına düşən hər şey – yarpaqlar, həşəratlar, quş lələkləri – zaman keçdikcə onun yatağını döşəyən daşlara çevrilirlər. Of, əgər mən ürəyimi sinəmdən qopara bilsəydim! Qoparar və coşqun sulara atardım – bir də nə əzab, nə həsrət, nə də xatirə olmasın deyə.

Rio-Pyedranın sahilində oturdum və ağladım. Qışın soyuğu mənə yanaqlarımdakı göz yaşlarını hiss etdirdi və göz yaşları qarşımda axan buz kimi soyuq sulara qarışdı. Haradasa bu çay başqasıyla, sonra üçüncüsü ilə birləşir, o vaxta qədər ki – ancaq artıq mənim gözümdən və könlümdən uzaqda – bütün bu sular dəniz suyu ilə qarışır.

Qoy sular ona qarışmış göz yaşlarını da uzaqlaşdırsın, onda mənim məhəbbətim bilməyəcək ki, mən nə vaxtsa ona yas tutmuşam. Qoy sular ona qarışmış göz yaşlarını uzaqlaşdırsın ki, mən Rio-Pyedranı, monastırı, Pireneyin ətəklərindəki kilsəni, birlikdə getdiyimiz yolları və dumanı unuda bilim.

Mən yuxuda gördüyüm yolları, dağları, düzənlikləri unudacağam – onlar yuxularıma girirdilər, ancaq mən bundan xəbərsizdim.

Lakin mən adi “hə” və ya “yox”un bizim bütün yaşamımızı dəyişməyə qadir olduğu həmin sehrli anı xatırlayıram. Sanki, bu, çoxdan baş verib, bununla belə, cəmi bir həftə əvvəl mən yenidən onunla görüşdüm və yenidən itirdim.

Rio-Pyedra sahilində bu əhvalatı yazdım. Mənim əllərim donmuşdu, ayaqlarım narahat oturmaqdan keyimişdi və hər an dayanmağa, yazdıqlarımı tullamağa can atırdım.

– Sadəcə, yaşamağa çalış. Xatirələri saxla qocalara – o, belə deyirdi.

Bəlkə, məhəbbət bizi vaxtından əvvəl qocaldır və elə o da çoxdan ötmüş gəncliyi qaytarır. Axı o anları necə xatırlamamaq olar? Mən həm də sonsuz həsrəti işıqlı kədə-rə, tənhalığı xatirəyə çevirmək üçün yazıram. Bu əhvalatı özümə danışib, sonra çaya tullamaq üçün – yanında sığı-nacaq tapdığım qadın mənə belə dedi. Əgər müqəddəs-lərin sözlərinə inansaq – onda su yangı ilə yazılanları söndürəcəm.

Bütün sevgi əhvalatları bir-birinə oxşayır.

Biz bir yerdə böyüyüb, bir yerdə boya-başa çatmışıq. Sonra o, ata yurdundan getdi, çünki gec, ya tez bütün cavanlar doğma dalda-bucaqlarını tərk edirlər. Dedi ki, dünyanı görmək istəyir, onun arzuları üçün Soriyanın çöl-ləri çox dardı.

Bir neçə il mən onun haqqında heç nə eşitmədim. Yalnız hərdənbir ondan qısa məktublar gəlirdi – vəssalam. Çünki bizim uşaqlığımızın küçələrinə və meşələrinə o, bir də heç vaxt qayıtmadı.

Mənsə məktəbi bitirib Saraqosaya getdim və orada anladım: O haqlı idi. Soriya kiçik şəhərdir və dünyaya bağlı olduğu yeganə məşhur şairin ən məşhur sözü “yol onunla getmək üçün yaranıb” misrası idi. Mən universitetə daxil oldum, nişanlandım. Hələ də qalib gələ bilmədiyim açıq müsabiqəyə hazırlaşmağa başladım. Təhsil haqqını ödəmək üçün satıcı işlədim. Müsabiqədən kəsildim, nişan-lımdan ayrıldım.

Bütün bu vaxt ərzində isə ondan gələn məktubların sayı çoxalır və xarici ölkələrin markalarına baxanda mən həsəd aparırdım. “Bax, – mən fikirləşirdim – mənim dostum yetkinləşib, o, hər şeyin dadına baxıb, o, bütün dün-yanı gəzib, onun qanadları böyüyüb, mənsə hələ də kök atmağa çalışıram”.

Bir vaxt gəldi ki, eyni ünvandan – kiçik fransız şəhər-ciyindən göndərdiyi məktublarında o, tez-tez Allahdan danışmağa başladı. Günlərin bir günü isə seminariyaya daxil olmaq, özünü duaya və moizəyə həsr etmək istədiyini

bildirdi. Cavab məktubunda mən ondan tələsməməsini, azadlığın dadını bir az da çıxartmasını, yalnız bundan sonra belə ciddi addım atmasını xahiş etdim.

Təzədən oxudum və məktubu cırmaq qərarına gəldim – mən kiməm ki, azadlıq və ya rahiblik haqqında hökm çıxardım? Ondan da, o birisindən də o xəbərdardır, mən yox.

Yenə bir müddət keçəndən sonra mən onun mühazirə oxuduğunu eşitdim və təəccübləndim – axı o, başqalarını öyrətmək üçün çox gəncdir. Ancaq iki həftə keçəndən sonra o, mənə yazdı ki, Madriddə mühazirə oxuyacaq və çox xahiş edir ki, mən də ora gəlim.

Mən Saraqosdan Madridə qədər dörd saat yol getdim, çünki onu yenidən görmək istəyirdim. Onun səsinə eşitmək istəyirdim. Onunla kafedə oturmaq, birlikdə oynadığımız zamanları yada salmaq istəyirdim – onda bizə elə gəlirdi, dünya o qədər böyükdür ki, onu gəzib qurtarmaq, dərk etmək mümkün deyil.

538

* * *

Mühazirəyə mənim fikirləşdiyimdən də çox adam gəlmişdi, elə mühit də çox təntənəli və ciddi idi. Və mən heç nə anlamırdım.

“Bəlkə, o, məşhur adam olub?” – mən fikirləşdim. Öz məktublarında o, bu barədə heç nə deməmişdi. Mən zalda oturanlarla danışmaq, onları bura nəyin gətirdiyini soruşmaq istədim – ancaq cürət eləmədim.

Onu görəndə təəccübləndim. O, mənim bir vaxtlar tanıdığım yeniyetməyə heç oxşamırdı. Axı qəribə nə var ki, on bir il az müddət deyil. O, gözəlləşmişdi, gözləri parıldayırdı.

– O, bizə bizim olanı qaytarır, – məndən solda əyləşmiş qadın dilləndi.

Qəribə sözlərdir.

– Nəyi qaytarır? – mən soruşdum.

– Bizdən oğurlanmış olanı. İnamı.

– Yox, qaytarmır, – sağ tərəfdəki qonşu etiraz etdi, o, nisbətən gənc idi. – Onsuz da, bizə məxsus olanı qaytarmaq mümkün deyil.

– Eləsə, siz bura niyə gəlmisiniz? – birinci qadın əsəbi halda xəbər aldı.

– Ona qulaq asmaq istəyirəm. Mənə onların indi nə fikirləşdiyi maraqlıdır. Vaxt vardı, onlar bizi tonqalda yandırdılar. Bəlkə, elə bilirlər, az yandırdılar?

– Bu, yalnız səsi, – birinci dedi. – O, bacardığını edir.

İkinci qadın istehza ilə gülümsündü və söhbəti kəsib üzünü çevirdi.

– Bir seminarist üçün o, çox cəsarətlidir, – birinci qadın indi də mənə müraciət edərək və məndən dəstək gözləyərək davam etdi.

Ancaq mən heç nə başa düşmürdüm və susdum. Gənc qadınsa mənə göz vurdu – onun əlbiri, müttəfiq-yəmmiş kimi.

Mənsə ona görə susurdum ki, fikrim başqa şeylə məşğul idi. Mən birinci qadının dediyi haqqında düşündüm. “Seminarist”.

Ola bilməz. O, mənə xəbər verərdi.

O danışmağa başladı, ancaq mən heç cür diqqətimi cəmləyə bilmirdim. “Yaxşı geyinmək lazım idi”, – bunun məni niyə belə narahat etdiyini başa düşmədən fikirləşirdim. O, zalda məni gördü və mən onun nə düşündüyünü, xoşuna gəlib-gəlmədiyimi aydınlaşdırmağa çalışdım. Yəqin ki, ovaxtkı mənle indiki mən arasında böyük fərq var – onda mənim 18 yaşım vardı, indi 29.

Səsi heç dəyişməmişdi. Lakin tamam fərqli sözlər deyirdi.

Mütləq risk eləmək lazımdır. Həyatın möcüzəsini yalnız gözlənilməz hadisələrə hazır olduğumuz zaman tam şəkildə dərk edə bilərik.

Tanrı hər gün bizə – günəşlə birlikdə – bizi bədbəxt edən hər şeyi dəyişmək imkanı göndərir. Və hər gün biz özümüzü elə aparırıq ki, guya, bu imkanı görmürük, guya, o, ümumiyyətlə, mövcud deyil, guya, bu gün tamamilə dünənə oxşayır və sabahdan fərqlənmişdir. Ancaq öz gününə diqqətlə baxan kəs həmin sehrli anı tapacaq. O, bizim sabaha gedən qapını açdığımız saatda, ya da şam yeməyindən sonra yaranan səssizlik anında, ya da bir-birindən ayırmadığımız minlərlə xırda detalda gizləne bilər. Həmin an – ulduzların gücünün bizə keçdiyi və bizə möcüzə yaratmaq imkanı verən an mövcuddur.

Düzdür, xoşbəxtlik hərdən başımıza göydən yağır, ancaq əksər hallarda o, mübarizə, qələbədir. Sehrli an bizə dəyişməkdə və arzularımızın axtarılarına çıxmaqda kömək edir. Doğrudur, bu yolda bizi ağır-acı, əzab, ehtiyac gözləyir, çoxlu məyusluqlarla rastlaşacağıq – lakin onların hamısı keçicidir, heç bir iz qoymur. Gələcəkdə biz geriye qürur və inamla baxacağıq.

O şəxs bədbəxtdir ki, riskə getməkdən qorxur. Yəqin ki, o, məyusluqdan və illüziyaların puça çıxmasından xəbərsizdir, əzab çəkmir – arzu edən və arzusunu həqiqətə çevirməyə can atanlardan fərqli olaraq. Amma o, geri baxdığı zaman – o isə mütləq baxacaq, çünki bu, bizim hər birimizə xasdır – ürəyinin ona necə: “Sən Tanrının bu qədər səxavətlə sənin günlərinə, iş və asudə vaxtlarına səpələdiyi həmin möcüzələri neynədin? Ustadının sənə etibar etdiyi istedadı, zəkani necə dəyərləndirdin? İtirməkdən qorxduğun üçün dərinə basdırdın? Yaxşı, bundan sonra arxayın ola bilərsən: sən öz həyatını yelə verdin və xərclədin, puç və israf etdin. Bu arxayınçılıq sənə yeganə qazancın olacaq” – dediyini eşidəcək.

540

Bədbəxt o kəsdir ki, belə sözlər eşidir. Bədbəxtdir, çünki indi o, möcüzənin mümkünlüyünə inanır, lakin sehrli anlar bir daha qayıtmayacaq.

O, mühazirəni bitirəndə adamlar hər tərəfdən onu əhatəyə aldılar. Mən bir qədər aralıda gözləyirdim və gərgin halda uzun illərin ayrılığından sonra ona necə təsir bağışlayacağımı barədə fikirləşirdim. Mən özümü körpə uşaq kimi hiss edirdim – onu təzə, yad dostlara qışqanan, qorxaq bir uşaq. Mən əzab çəkirdim, çünki o, başqalarına daha çox diqqət ayırırdı, nəinki mənə.

Nəhayət ki, o yaxınlaşdı. Yanaqları allandı və mən qarşımda bir dəqiqə əvvəl ciddi şeylərdən danışan yetkin kişi yox, bir vaxtlar mənimlə birlikdə müqəddəs Səturia sövməəsində (kiçik kilsə) gizlənən balaca oğlanı gördüm. Həmin oğlan mənə dünyanı gəzmək arzusundan danışdığı vaxt valideynlərimiz polisə zəng edirdilər, çünki elə bilmişdilər ki, çayda boğulmuşuq.

– Salam, Pılar, – o dedi.

Mən onu öpdüm. Mən onun çıxışını tərifləyə və bu qədər çox adamın içində özümü nədənsə yaxşı hiss etmə-

diyimi deyə bilərdim. Mən uşaqlığımızdan hər hansı bir gülməli hadisəni xatırlaya və indi başqalarının ona necə heyranlıqla baxdığını görəndə qürur duyduğumu etiraf edə bilərdim. Mən Saraqosa gedən sonuncu gecə avtobusuna çatmaq üçün tələsməli olduğumu izah edə bilərdim.

Bilərdim. Biz heç vaxt bu sözlərin mənasını sonacan anlamayacağıq. Çünki həyatımızın hər bir anında nə isə bir şey baş verə bilər – baş verə bilər, ancaq vermir. Elə sehrli anlar var ki, geridə qalır və kəşf olunmadan keçir və ya taleyin əli qəflətən bizim dünyamızı dəyişir.

Və onda da, məhz belə oldu. Bütün o deyə biləcəklərimin əvəzinə, mən cəmi iki söz dedim – bir həftədən sonra məni bu çayın sahilinə gətirib çıxardan, bu sətirləri yazmağa məcbur edən ikicə söz...

– Qəhvə içək? – bax onda mən bunu dedim.

Və o, mənə tərəf dönərək taleyin ona uzatdığı əli geri çevirmədi.

– Səninlə danışmağa elə ehtiyacım var ki. Sabah Bilbaoda mühazirə oxuyacam. Mən məşınlayam. Gedirik?

– Mən Saraqosa qayıtmalıyam, – bunun yeganə çıxış yolu olduğunu bilmədən cavab verdim. Ancaq sonrakı saniyədə ya yenidən uşaqlıq dövrünə döndüyüm üçün, ya da ona görə ki, həyatımızın ən gözəl anlarını biz yazmırıq, mən dedim:

– Amma yox, Müqəddəs Məryəmin qüsursuz hamiləliyi bayramı münasibətilə istirahət günləri olacaq. Mən səninlə Bilbaoya gedə bilərəm, Saraqosa da oradan qayıdaram.

Yanımda oturmuş qadının “seminarist” barədə replikası mənə rahatlıq vermirdi və deyəsən, o, bunu hiss etdi.

– Sən məndən nə isə soruşmaq istəyirsən?

– İstəyirəm, – mən biclik işlətməyə çalışaraq cavab verdim. – Bir qadın mühazirədən qabaq dedi ki, sən ona məxsus olanı qaytarırsan.

– Bu vacib deyil.

– Mənim üçün vacibdir, – mən etiraz etdim. – Axı mən sənin haqqında, həyatın haqqında heç nə bilmirəm. Səni dinləmək üçün bu qədər adamın gəldiyini görəndə heyretə gəldim.

O, gülərək yanındakı adamlara tərəf çevrildi və artıq onlarla söhbətə başlamağa hazırlaşdı.

– Dayan, – mən onun qolundan çəkərək dedim. – Sən mənə cavab vermədin.

– Pilar, inan ki, bu, sənin üçün o qədər də maraqlı olmayacaq.

– Hər halda, mən bilmək istəyirəm.

O, dərindən nəfəs aldı və məni zəif küncünə çəkdi.

– Əsasında təkallahlıq duran böyük dinlərin hər üçü – iudaizm, xristianlıq, islam kişi dinləridir. Din xadimləri kişilərdir. Qanunları kişilər qoyur, mərasimləri kişilər icra edir.

– Zaldakı o xanım nəyi nəzərdə tuturdu?

O çaşdı, duruxdu, ancaq hər halda, cavab verdi:

– Mənim hər şeyə fərqli yanaşdığımı. Tanrının qadın simasına inandığımı.

Mən yüngülcə nəfəs aldım – qadın səhv etmişdi.

542

O, seminarist ola bilməzdi, çünki seminaristlər hər şeyə fərqli yanaşa bilməzlər.

– Müfəssəl izahatdır, – mən cavab verdim.

Qapıda məni zalda mənə göz vuran həmin qız gözləyirdi.

– Mən bilirəm ki, biz səninlə eyni məzhəbə etiqad edirik, – o dedi. – Mənim adım Bridadır.

– Nə barədə danışırısan? Başa düşürəm.

– Çox gözəl başa düşürsən, – o güldü.

Və mənə nə isə izah etməyə imkan vermədən əlimdən yapışmağı ilə çölə çıxmağı bir oldu.

Yetəincə isti axşam idi, ancaq mən səhərə qədər küçədə qala bilməzdim, gecələmək üçün hara getmək lazım gəldiyi haqqında isə heç bir fikrim yox idi.

– Hara gedirik? – mən soruşdum.

– Tanrıçanın heykəlinin yanına, – cavabı gəldi.

– Mən ucuz bir hotel axtarsam, yaxşıdır.

– Hər şeyi sonra başa salaram.

Mən kafedə oturub danışmağa, dostum haqqında daha çox şey öyrənməyə üstünlük verərdim. Ancaq mübahisə eləmədim və qız məni Paseo-de-Kastelyana küçəsilə aparanda itaətkarcasına yanınca gedirdim və bu günə qədər heç vaxt görmədiyim Madridə baxa-baxa başımı tərpedirdim.

Qız prospektin ortasında dayandı və səmanı göstərdi.

– Odur!

Çılpaq budaqların arasından bütöv ay parıldıyordu.

– Gözəldir, – mən dedim.

Ancaq qız məni eşitmədən qollarını geniş açdı, ovucalarını üzüyuxarı çevirdi, başını geri atdı və dondu.

“Hara gəlib çıxmışam, – mən fikirləşdim. Mühazirəyə qulaq asdım, sonra bu ağıldankəm qızla Paseo-de-Kastel-yanada gəzdim, sabahsa Bilbaoya gedirəm”.

– Yer tanrıçasının güzgüsü, – qız gözlərini açmadan dilləndi. – Öz qüdrətimizi dərk etməyi bizə öyrət. Elə et ki, kişilər bizi başa düşsünlər. Doğulan, işıq saçan, ölən və göylərdə yenidən dirilən Sən, toxumdan meyvəyə qədər olan yolu bizə göstərirsən.

Qız əllərini göyə uzatdı və uzun müddət bu pozada dayandı. Yoldan keçənlər ona baxırdılar, güldürdülər, ancaq o, onlara fikir vermirdi. Əvəzində mən onun yanında olduğum üçün utandığımdan yerə girməyə hazır idim.

– Mən bunu etməli idim, – o, Aya bütün ehtiramını bildirdikdən sonra dilləndi – İndi İlahə bizi qoruyacaq.

– Bir əməlli başa sal görüm, nədən danışırsan?

– Sənin dostun nədən danışırdısa, ondan, ancaq həqiqi sözlərlə.

Və mən mühazirənin mənasını anlamağa çalışmadığım üçün peşman oldum. İndi orada nədən söhbət getdiyini bilmirəm.

– Biz bilirik ki, Tanrı qadın simasında, – yolumuza davam edəndə qız dedi. – Biz Böyük Ananı başa düşən və sevən qadınlarıq. Biliyimiz bizə baha başa gəlib – bizi təqib ediblər, tonqalda yandırılar – amma biz sağ qala bildik. Və indi onun sirlərinin mənası bizə məlumdur.

Tonqallar. Cadugərlər.

Yol yoldaşımın üzünə baxdım: gözəldir, pərişan, kürən saçları kürəyinə tökülüb.

– Kişilər ova gedirdilər, biz mağaralarda Ananın bətnində qalırdıq və uşaqları böyüdükdük, – o davam etdi – Elə orada da Böyük Ana bizə öz elmını öyrətdi.

Kişi hərəkətdə olanda biz Ananın bətnində idik. Ona görə də ailənin necə qol-budaq atdığını başa düşdükdük və kişilərimizi xəbərdar etdik. Biz birinci çörəyi bişirdik və onları doyuzdurduq. Biz gildən ilk piyaləni yapıdıq və

onlara su verdik. Biz yaradılışın necə dövr etdiyini anladığ, çünki bizim cismimiz ay fazalarının ardıcılığını təkrarlayaraq yaşayır. Bax, odur! – qəflətən o, sözünü kəsdi.

Mən onun göstərdiyi tərəfə baxdım. Dörd yandan sonsuz maşın selinin araya aldığı meydanın mərkəzində heykəllə bəzədilmiş fəvvarə durmuşdu – şirlərin qoşulduğu cəng arabasının üzərində qadın.

– Bu, Kibela meydanıdır, – Mən Madridi yaxşı tanımağım ilə lovğalandım. Bu heykəli dəfələrlə poçt açıqçalarının da görmüşdüm.

Ancaq qız məni eşitmirdi. O artıq küçənin ortasında idi və maşınların arasından sivişərək fəvvarəyə tərəf qaçırdı.

– Gedək! Gedək! – o, əlini yelləyərək qışqırdı.

Mən, heç olmasa, hotelin adını soruşmaq üçün onun ardınca getmək qərarına gəldim. Artıq bütün bu dəyişikliklərdən yorulmuşdum və doyunca yatmaq istəyirdim.

Fəvvarənin yanına ikimiz də, təxminən, eyni vaxtda çatdıq – mən ürəyim ağzıma gələ-gələ, o, dodaqlarında təbəssümlə.

– Su! – qız qışqırdı. – Su onun əlamətidir!

– Xahiş edirəm, mənə ucuz bir hotel adı de.

O, hər iki əlini fəvvarənin altına tutdu.

– Sən də belə elə, – mənə dedi. – Toxun suya.

– Dünyasında olmaz. Amma sənə mane olmaq istəmirəm – gedim, gecələməyə yer tapım.

– Bir dəqiqə də!

Bu sözlə o, çantasından kiçik fleyta çıxartdı və dodaqlarına yaxınlaşdı. Mənə elə gəldi ki, musiqi məni hipnoz elədi – maşınların səs-küyü uzaqlaşdı, ürəyim sakitləşdi. Mən fəvvarənin kənarında oturub suyun şırıltısını və fleytanın nəğməsini dinləyə-dinləyə gözümü başımın üstündə üzən ayın haləsinə zilləmişdim. Nə isə mənə deyirdi ki – hərçənd mən bunu tam dərk etmirdim – orada, göylərdə mənim qadın mahiyyətimin hansısa bir hissəciyi var.

Bilmirəm fleyta nə qədər oxudu. Qız melodiyanı yarımçıq kəsib, üzünü fəvvarəyə çevirdi.

– Kibela, – o dedi. – Böyük Ananın daha bir əlamətidir. Kibela tarlada sünbülün yetişməsini idarə edir, şəhərləri qoruyur, qadını din yoluna qaytarır.

– Kimsən sən? – mən soruşdum. – Məndən səninlə gəlməmi niyə istədin?

O çevrildi:

– Sən nə görürsənsə, mən məhz oyam. Mən Yer dini-nə etiqad edirəm.

– Mən sənin nəyinə lazımam? – yenə təkidlə soruşdum.

– Mən sənin gözlərini oxuyuram. Sənin ürəyin mənim üçün açıq kitabdır. Sən qızgın bir ehtirasla sevəcəksən. Və əzab çəkəcəksən.

– Mən?

– Kimin haqqında danışdığımı özün bilirsən. Mən onun sənə necə baxdığını gördüm. O, səni sevir.

Təbii ki, o dəlidir.

– Ona görə də səni özümlə çağırdım, – qız davam etdi. – O, vacib və qiymətlidir. Danışdıqlarının mənasız, cəfəngiyat olmasına baxmayaraq, hər halda, Böyük Ana kultunu qəbul edir. Onun məhvinə yol vermək olmaz. Ona kömək elə.

– Nə danışdığını özün də bilmirsən. Sən öz fantaziyalarında azmısan, – mən yenidən maşınların arasından sivişə-sivişə dedim və özümə söz verdim ki, bir də heç vaxt bu qadının dedikləri barədə fikirləşməyəcəyəm.

* * *

Biz qəhvə içmək üçün dayandıq.

– Həyat sənə çox şey öyrədib, – mən söhbət etməyə çalışaraq dedim.

– İlk öncə bizim dərk etməyə qadir və dəyişdirmək istedadına sahib olduğumuzu öyrətmişdi, – o cavab verdi. – Hətta bu, qeyri-mümkün görünsə belə.

Bununla da söhbətimiz bitdi. Bundan əvvəl, yol kənarındakı barın yanında dayanana qədər keçən iki saatlıq yol boyu biz, demək olar ki, danışmamışdıq.

Əvvəlcə mən birlikdə keçən uşaqlığımızı xatırlamağa cəhd etdim, ancaq bu, onu maraqlandırmadı və o, sadəcə, nəzakət xatirinə danışdı. O hətta hərdən mənə qulaq da asmırdı və mənim artıq danışdığım haqqında yenidən soruşurdu.

Başlanğıcdan düz getməyən nə isə vardı. Bəlkə də, zaman və məsafə onu birdəfəlik mənim dünyamdan uzaqlaşdırmışdı. “O, sehrli anlar haqqında danışır”, – mən fikirləşdim. “Bəs Karmenin, Müqəddəs Yakovun və ya Mariyanın getdiyi yollar bir-birindən nə ilə fərqlənir?” Bəli, o artıq başqa aləmdə yaşayır, Soriya xatirəyə çevrilib – vaxtın yuduğu, keçmişdə ilişib qalmış xatirəyə. Onun uşaqlıq dostları elə uşaqlıqda da qalıblar, qocalarsa – əgər hələ sağdırlarsa – iyirmi doqquz il əvvəl neynəyirdilərsə, indi də onu edirlər.

Mən artıq onunla getməyə razılıq verdiyimçün peşman olmuşdum. Və həmin barda o, yenə də söhbəti yarıda kəsəndə daha danışmamağa qərar verdim. Bilbaoya qədər qalan iki saatlıq yol mənim üçün əsl işgəncə idi. O, yola baxırdı, mən pəncərədən baxırdım və heç birimiz pis əhvali-ruhiyyəmizi gizlətməyə cəhd belə etmirdik. Kira-yə götürülmüş avtomobildə radio yox idi və üzücü sükutu heç nə poza bilmirdi.

– Gəl avtobus stansiyasının yerini soruşaq, – biz sürət magistralından çıxanda mən dedim. – Buradan Saraqosa müntəzəm ekspresslər gedir.

Siesta vaxtı olduğundan küçədə adam az idi. Biz bir kişinin, gənc cütlüyün yanından keçdik, ancaq o, maşını saxlamadı, soruşmadı.

– Bəyəm sən onun yerini bilirsən? – mən dözmədim.

– Nəyin?

O, bayaqkı kimi məni dinləmir və eşitmirdi.

Qəflətən mən bu sükutun mənasını başa düşdüm. Axı o, dünyaya çıxmağa heç vaxt cəsarət tapmamış qadınla nə barədə danışa bilər? Məchulluq və naməlumluqla rastlaşanda qorxusundan əsən, yaxşı işi və uğurlu evliliyi dünyada hər şeydən üstün tutan bir şəxslə yanaşı addım-lamaqdan necə həzz almaq olar? Mənsə – kül başıma! – onunla köhnə dostlar, üstünü toz basmış xatirələr, ucqar şəhərcik barəsində danışmağa çalışırdım. Mən başqa nə barədə danışa bilərdim ki?

– Bax elə burada sən məni düşürəcəksən, – biz mərkəzə çatanda dedim. Mən var qüvvəmlə çalışırdım ki, səsim təbii çıxsın. Ancaq əslində, özümü axmaq, infantil, zəhlətökən kimi hiss edirdim.

O, maşını saxlamadı.

– Mənə avtobus stansiyasını tapıb, Saraqosa qayıtmaq lazımdır, – mən inad etdim.

– Mən heç vaxt burada olmamışam. Mən bilmirəm hotelim harada yerləşir. Bilmirəm mühazirə harada olacaq. Və avtobus stansiyasının harada olduğunu da bilmirəm.

– Narahat olma, taparam.

O, sürəti azaltdı, ancaq dayanmadı.

– Mən istərdim ki...

O, iki dəfə başladı və heç cür cümləsini bitirə bilmədi. Mən onun nə istədiyini ancaq təssəvvürümə gətirə bildim. – Ona yol yoldaşlığı etdiyim üçün təşəkkür etmək, ümumi tanışlara salam göndərmək və beləcə xoşagəlməz hisslərdən qurtulmaq.

– Mən istərdim ki, sən bu axşam mənimlə mühazirəyə gedəsən, – nəhayət ki, o dilləndi.

Mən çaşdım. Bəlkə, o, sadəcə, yol boyu maşında hökm sürən məcburi səssizliyi pozmaq üçün vaxt qazanmağa çalışır?

– Mən çox istərdim ki, sən mənimlə gedəsən, – o təkrar etdi.

Bəli, əlbəttə, mən əyalət qızıyam. Əlbəttə, mənim həyatımda danışılmağa layiq olacaq maraqlı, həyəcanverici heç nə baş verməyib. Əlbəttə, mən paytaxt xanımlarına xas olan parıltı və lətafətdən məhrumam. Ancaq əyalət həyatı qadına təcrübə və ya eleqantlıq verməsə də, ona ürəyinin səsini dinləməyi, ona diqqətlə qulaq asmağı və boyun əyməyi öyrədir.

Və heç gözləmədiyim halda ürəyimin səsi mənə pıçıldadı ki, yol yoldaşım səmimidir.

Mən dərindən nəfəs aldım. Təbii ki, heç bir mühazirəyə getməyəcəm, ancaq dostumun, sanki, yanıma qayıtdığını, məni öz macərəsinə dəvət etdiyini, öz qorxularını və qələbə fərəhini mənimlə bölüşdüyünü duymağın özü artıq çox sevindirici haldır.

– Dəvət üçün çox sağ ol, – mən cavab verdim. – Ancaq mənim hotel üçün pulum yoxdur, həm də məşğələlərə çatmalıyam.

– Məndə pul var. Gecəni mənimlə qalarsan. İkiçarpayılı otaq istəyirik.

Mən hiss etdim ki, havanın soyuq olmasına baxmayaraq, o, tər-su içindədir. Ürəyim həyəcan siqnalları verməyə başladı, səbəbini anlamaq isə imkanım xaricində idi. Bir neçə dəqiqə əvvəl içimi doldurmuş sevinc tam çəşqinliqlə əvəz olundu.

Qəflətən o, maşını saxladı və düz mənim gözlərimin içinə baxdı.

Əgər sənin gözlərinin içinə baxırlarsa, heç nəyi gizlədə, yalan danışa bilməzsən.

Və istənilən qadın – əgər hissləri tamamilə ölməyibsə – kişinin gözlərindən onun ehtirasın əsarətində olduğunu başa düşəcək. Bu, nə qədər aqlasığmaz görünsə də, əlamətləri nə qədər yersiz və zamansız üzə çıxsada, başa düşəcək. Elə o andaca kürən saçlı qızın dediği sözlər yadıma düşdü.

548

Bu mümkün deyildi. Amma bu, belə idi.

Heç vaxt, həyatım boyu heç vaxt ağılıma da gəlməzdi ki, o – bu qədər ildən sonra – hələ xatırlayır. Biz uşaq idik, bir yerdə böyüyürdük, əl-ələ verib dünyanı kəşf edirdik. Mən onu sevirdim – əlbəttə, əgər sevginin nə olduğunu uşağın anlaması mümkünsə. Ancaq bütün bunlar o qədər uzaqda qalmışdı ki, sanki, hansısa başqa, əvvəlki həyatda, hələ günahsız ürəyin dünyada yaxşı nə varsa, hər şeyə açıq olduğu zamanlarda baş vermişdi.

İndisə biz böyümüşük və öz əməllərimiz üçün cavab verməyi öyrənmişik. Uşaq vaxtı olanlarsa elə orada da qalıb.

Yenidən onun gözlərinə baxdım. Mən inanmaq istəmirdim, ya da bacarmırdım.

– Mənim cəmi bir mühazirəm qalıb, sonra isə Bakirə Ananın şərəfinə bayramlar başlayacaq. Mənə dağlara getmək lazımdır, – o davam etdi. – Mən sənə bir şey göstərməliyəm.

Sehrli anlar haqqında danışan bu mükəmməl insan mənim qarşımda dayanmışdı və hər şeyi tərsinə edirdi: həm yersizcəsinə inadkar idi, həm də yetərincə bədgüman, həm hadisələri tələsdirirdi və eyni zamanda da hansısa qarışıq təkliflər edirdi. Onu belə görmək mənim üçün ağır idi.

Mən maşının qapısını açdım, düşdüm, kapota söykəndim. Xeyli vaxt, demək olar ki, boş olan prospektə baxdım.

Siqaret yandırdım, düşünməyə çalışdım. Mən özümü elə apara bilərdim ki, guya, heç nə başa düşmürəm – özümü inandırardım ki, söhbət ən məsum şeylərdən gedir, guya, doğrudan da, uşaqlıq dostu, bu təklifi öz rəfiqəsinə edib. Bəlkə, o, həddindən artıq çox səyahət edib və reallığı başqa cür qavrayır?

Bəlkə, mən hər şeyi şişirdirəm?

O, maşından sıçrayıb çıxdı, çömbəlib yanımda oturdu.

– Mən çox istərdim ki, sən axşam mənimlə mühazirəyə gedəsən, – təkrar etdi. – Mümkün deyilsə, eybi yox, incimərəm.

Vəssalam! Yer kürəsi 360 dərəcə fırlandı və başlanğıc nöqtəyə qayıtdı. Mən hər şeyi səhv anlamışam – budur, o artıq təkid eləmir, məni buraxmağa hazırdır. Ehtiras əsiri kişilər özlərini belə aparmırlar.

Mən özümü çox axmaq hiss elədim və eyni zamanda yüngüllük duyudum. Bəli, mən qala bilərəm – heç olmasa, bir günlük. Biz birlikdə şam edərdik, ola bilsin, hətta içki içib bir azca keflənərdik – uşaq vaxtı belə şey olmayıb. Bir neçə dəqiqə əvvəl ağılıma gələn bütün səfeh fikirləri unutmaq üçün gözəl fürsət yaranmışdı, Madriddən bu yana bizi buxovlayan buz qabığına qırmaq imkanı düşmüşdü.

Bir gün heç nəyi dəyişmir. Uzağı, rəfiqələrimə danışmağa sözümlə olacaq.

– İkiçarpayılı nömrə, – mən zarafatyana dedim. – Şam yeməyinin hesabı da sənlikdir, çünki mən gənc olmasam da, kasıb tələbəyəm. Pulum yoxdur.

Biz çamadanları nömrəyə qoyduq, hoteldən çıxdıq, mühazirənin olacağı yerə tərəf getdik. Hələ vaxt vardı və biz kafeyə girdik.

– Mən sənə bir şey vermək istəyirəm, – o dedi və balaca qırmızı kisəciyi mənə uzatdı. Elə həmin dəqiqə onu açdım. İçində köhnə, paslanmış medalyon vardı: bir üzündə müqəddəs Məryəm ananın, o birisində İsanın ürəyinin təsviri.

– Səninkidir, – o, mənim təəccübləndiyimi görüb dedi.

Və mənim ürəyim yenə də təlaşlandı.

– Bir dəfə – onda payız idi, hava da indiki kimi idi, biz, yəqin ki, on yaşında olardıq, sahilə oturmışduq – böyük palıd ağacı olan yerdə. Mən bu söhbətə hazırlaş-a hazırlaş

bir neçə həftə özlüyümdə təkrarladığım sözləri demək istəyirdim. Ancaq təzəcə başlamışdım ki, sən medalyonunu itirdiyini qışqırıb sözümü kəsdin və onu axtarmağı xahiş etdin.

Yadıma düşdü. Aman Allahım, mənim yadıma düşdü.

– Mən onu tapdım. Ancaq sahilə qayıdanda uzun vaxt əzində deməyə hazırlaşdığımı dilimə gətirməyə cəsarətim çatmadı. Və mən and içdim ki, medalyonu sənə ancaq o gün – təxminən, iyirmi il əvvəl başladığım cümləni axıra çatdıranda verəcəm. Uzun müddət onu ağılımdan çıxarmağa çalışdım, amma heç nə alınmadı. Budur, artıq mənim onunla yaşamağa gücüm yoxdur.

O, fincanı yerə qoydu, siqaret yandırdı və tərpənməz baxışlarını tavana zillədi. Sonra mənə tərəf döndü və dedi:

– Cümlə çox sadədir.

550

Mən səni sevirəm. Hərdən bizi kədər bürüyür və biz onun öhdəsindən gələ bilmirik. Biz başa düşürük ki, bu günün sehrli anı keçdi, bizsə ondan istifadə etmədik. Və onda həyat bizdən öz magiyasını, öz hünərini gizlədir.

Körpənin səsinə qulaq vermək lazımdır. O körpənin ki, nə vaxtsa sən özün olmusan və hələ də içində haradasa yaşayır. O, həmin sehrli anların dərkinə qadirdir. Bəli, biz körpənin ağlamasını kəsə bilərik, lakin səsini batıra bilmərik.

Bu körpə mövcudluğunu davam etdirir: körpələr xoşbəxtdirlər, çünki artıq rəhmət qazanıblar. Və əgər biz yəni-dən doğulmağı bacarmasaq, əgər həyata nə vaxtsa baxdığımız kimi – uşaq saflığı ilə və şövqlə baxa bilməsək, onda bizim mövcudluğumuzun heç bir anlamı olmayacaq.

İntihar etməyin çoxlu üsulları var. O kəslər ki cisimlərini öldürməyə cəhd göstərirlər, Allaha qarşı çıxırlar. Lakin ruhun qətlinə cəhd edənlər də Onun qanununu pozur – hərçənd adamlar onların bu cinayətini hesaba qatmırlar.

Sinəmizdə gəzdirdiyimiz körpənin bizə dediklərini eşidək. Utanmayaq ondan, çəkinməyək. Onun qorxmasına yol verməyək – çünki o təkdir və onun səsi, demək olar ki, heç vaxt eşidilmir.

İzn verək – heç olmasa, azacıq – yaşamımızın ixtiyarını əlinə götürsün. O körpəyə əyandır ki, bir gün o birindən fərqlənir.

Elə edək ki, o, yenidən özünü sevimli hiss etsin. Onu sevindirək – hətta buna görə vərdişlərimizin əksinə çıxmaq lazım gəlsə belə, hətta bu kənardan axmaqlıq təsiri bağışlasa belə.

Yadımıza salaq ki, insanın müdrikliyi Tanrının gözündə dəlilikdir. Əgər biz ruhumuzda yaşayan körpəyə qulaq assaq, gözlərimiz yenidən parıldayacaq. Əgər həmin körpəylə əlaqəni itirməsək, həyatla da əlaqəmiz qırılmayacaq.

Ətrafımdakı rənglər parlaqlaşdı: səs güclənirdi və qədəhin stola dəyən dibi də bərk cingildəyirdi.

Mühazirə sona çatan kimi bütün kampaniya – ona yaxın adam – şam eləməyə yollandı. Hamı birdən danışdı, mən-sə gülümsəyirdim, çünki bu axşam tamamilə fərqliydi. Uzun illər ərzində ilk dəfə hər şey öz-özünə baş verirdi – planlaşdırılmadan və qayğısızcasına.

Nə böyük xoşbəxtlik! Mən Madriddə getmək qərarını verəndə bütün hərəkətlərimə nəzarət edirdim. İndi hər şey dəyişib. İndi mən buradayam – Bilbaoda, heç vaxt olmadığım yerdə, baxmayaraq ki o, mənim doğma şəhərimdən üç saatlıq məsafədədir. Mənimlə bir stol arxasında əyləşənlərdən ancaq birini tanıyıram. Lakin hamı, sanki, yüz ilin tanışlıq kimi müraciət edir. Özüm-özümə heyrətlənirəm – çünki danışmağı, içməyi, əylənməyi onlardan heç də pis bacarmıram.

Mən ona görə buradayam ki, həyat qəflətən məni yaşama təhvil verib. Mən nə qorxu, nə günah, nə utanc hiss edirəm. Onu görəndə kimi və onun səsini eşidəndə kimi haqlı olduğuna inandım – elə anlar var ki, riskə getmək, çilğın əməllər etmək mütələq lazımdır.

“Mən nə qədər vaxtımı kitab-dəftərlə əlləşərək, fövqəladisən səylər göstərərək boşa sərf etmişəm – könüllü qul olmaq üçün, – mən fikirləşdim. – Mən bu işi əldə etmək üçün niyə dəridən-qabıqdan çıxırdım ki? Bir insan, bir qadın kimi o, mənə nə verə bilər?”

Heç nə. Yəni mən ancaq ona görə doğulmuşam ki, həyatımın qalanını dəftərxana stolu arxasında, hakimlərə məhkəmə proseslərini aparmaqda yardımçı olmaqla keçirəm?

Yəqin, belə fikirlər çox içməkdən yaranır: “İşləməyən dişləməz” – axı bunu babalarımız hələ binayi-qədimdə deyiblər.

Bu yuxudur. Və o, indicə sona çatacaq. Bəs onda niyə hələ də qurtarmır? Və ilk dəfə ağılıma gəldi ki, onunla dağlara getməyə dəyər. Onsuz da, tətillə başlayır – qarşıda bütöv bir həftə var.

– Sən onun nəyisən? – bizim stolun arxasında oturmuş gözəl qadın məndən soruşdu.

– Uşaqlıq dostuyuş, – mən cavab verdim.

– O, uşaq vaxtı da bunu bacarırdı?

– “Bunu” – yəni nəyi?

Stol arxasındakı söhbət get-gedə sönükləşirdi.

– Özün bilirsən, – o dedi. – Möcüzə yaratmağı.

– O elə o vaxtdan yaxşı danışmağı bacarırdı, – nə dediyimi düz-əməlli anlamadan cavab verdim.

552

Stol arxasındakıların hamısı gülüşdü – o da hamı ilə birlikdə. Mənsə nəyin onları bu qədər əyləndirdiyini yenə də başa düşmədim. Ancaq şərəbin təsirilə özümü azad hiss edirdim və baş verənləri idarə etməyə ehtiyac görmürdüm.

Mən ətrafa baxdım, nə barədəsə bir-iki replika atdım və bir dəqiqədən sonra onları unutdum. Və yenidən tətillə haqqında düşünməyə başladım.

Burada oturmaq mənimçün xoş idi, maraqlı idi. Mənim təzə tanışların ciddi problemlərin müzakirələri arasında yaranan fasilələrdə zarafatlaşır, məzələnirdilər və mənə elə gəlirdi ki, dünyada baş verən hər şeyin mənə birbaşa dəxli var. Hər halda, həyat, heç olmasa, bir gecəliyə qarşımda televiziya ekranından, qəzetdən ibarət olaraq dayanmamışdı.

Hə, Saraqosa qayıdanda danışmağa sözümlə olacaq. Əgər onun dəvətini qəbul etsəm, xatirə və təəssüratlar bütöv bir il üçün bəs edəcək.

“O, mənim Soriya haqqında danışdıqlarımı dinləməməkdə tamamilə haqlıydı”. – mən düşündüm və özümün özümə yazığımı gəldi: neçə illərdi ki, yaddaşımın rəfində eyni əhvalatlar yatır!

– Bir az da iç, – ağbaş kişi stəkanımı doldurdu.

Mən də uşaqlarıma və nəvələrimə əslində danışacaq çox az şeyim olduğumu fikirləşib içdim.

– Mən sənə ümid bəsləyirəm, – o yalnız mənim eşidə biləcəyim səsle dedi – Gedək Fransaya.

Şərab mənim dilimi açmışdı.

– Əgər bir məsələyə aydınlıq gətirsək. Ancaq o halda.

– Hansı məsələyə?

– Mühazirədən əvvəl dediklərinə. Kafedə.

– Medalyon haqqında?

– Yox, – mən var gücümle ayıq görünməyə çalışaraq və düz onun gözlərinin içinə baxaraq cavab verdim.

– Sənin onda mənə dediklərin haqqında.

– Yaxşı, biz sonra bu haqda danışarıq, – o, mövzunu dəyişməyə cəhd edərək dedi.

Sevgi etirafı. Onda biz danışa bilmədik, amma indi mən onu bütün məsələnin məhz bundan ibarət olduğuna inandıra bilərdim.

– Əgər səninlə getməyimi istəyirsənsə, mənə qulaq asmalısan.

– Daha burada yox ki. Burada biz əylənirik.

– Sən Soriyadan çox tez getdin, – mən təslim olmuram. – Mən səni doğma yerlərə bağlayan yeganə bağam. Məhz o, sənə irəli getmək üçün güc verir.

“Vəssalam. Heç bir sevgidən söhbət belə gedə bilməz”.

O, mənə səssizcə, sözümlü kəsmədən qulaq asırdı. Lakin qəfildən kimsə fikrini öyrənmək üçün onu çağırdı və bizim söhbətimiz qırıldı.

Nə isə, heç olmasa, mən hər şeyi aydınlaşdırdım, – öz-özümə dedim. Belə sevgi ancaq nağıllarda olur.

Ona görə ki, real həyatda biz baş tutmayan sevgini sevgi hesab etmirik. Sevgi yalnız sevdiyimiz şəxsi fəht eləməyə ümid – qoy lap cüzi olsun – qalanda əhəmiyyət kəsb edir.

Yerdə qalanlar fantaziyadır. O, sanki, mənim fikirlərimi oxuyurmuş kimi, stolun o başından mənə tərəf bərkədən dedi:

– Məhəbbətin şərəfinə içək!

O da azacıq kefli idi. Mən bu imkandan istifadə etmək qərarına gəldim.

– Məhəbbətin bəzən uşaq ağılsızlığı olduğunu anlamağa qadir müdriklərin şərəfinə.

– Müdrik elə sevdiyi üçün müdrikdir. Axmaqsa ona görə axmaqdır ki, elə bilir, məhəbbəti dərk etməyə qadirdir, – o cavab verdi.

Stol arxasındakılar onu eşitdilər və bir dəqiqədən sonra sevgi qızgın mübahisənin mövzusunda çevrildi. Hər kəsin öz nəzər nöqtəsi vardı, hər kəs dişi ilə, dırnağı ilə öz həqiqətini müdafiə edirdi və ehtirasların yatışması üçün bir neçə şüşə şərab gerek oldu. Elə bu vaxt kiminsə yadına düşdü ki, artıq gecdir və sahibi restoranı bağlamağa hazırlaşır.

– Sərbəst beş gün! – stolun o biri başından kimsə qışqırdı. – Sahibi siz ciddi söhbətlər etdiyiniz üçün restoranı bağlamaq istəyir.

Hamı güldü, hamı – ondan başqa.

– Bəs, sənə, ciddi şeylər barədə harada danışmaq lazımdır?

– Kilsədə! – birinci şəxs cavab verdi.

Bu dəfə bütün restoran gülüş səsindən guruldadı.

O qalxdı. Mən fikirləşdim ki, o, indicə dava salacaq – axı biz hamımız bir on il əvvələ, gənclik dövrünə qayıtmışdıq. O dövrə ki dava, öpüş, həyasız sığallar, qulaq batıran musiqi və coşqun sürətlə birlikdə gecə yığıncaqlarının vacib elementlərindən idi.

Ancaq yox – o, sadəcə, mənim əlimdən tutdu və qapıya tərəf getdi.

– Biz getməliyik, – dedi. – Artıq gecdir.

Yağış Bilbaoda da, bütün dünyada da yağırdı. Sevən kəslər tapmaq və itirmək qabiliyyətinə sahib olmalıdır. O, onların arasında tarazlığı gözləməyi öyrənib. O şəndir və yol boyu zümzümə edir.

Mənim başım hələ azca uğuldayır, dünyanın rəngləri hələ bozarmayıb, sönükləşməyib, ancaq mən də tədricən tarazlığımı bərpa edirəm. Necə deyərlər, mən situasiyaya nəzarət etməliyəm, çünki onunla getmək istəyirəm.

Və mənim üçün situasiyanı nəzarətdə saxlamaq çətin deyil, ona görə ki, artıq dəlicəsinə sevmirəm. Kim ki öz qəlbini ram etməyə qadirdir, ona bütün dünya baş əyəcək.

“Mən qəlbimi sərbəst buraxmaq istərdim”, – deyə düşünürəm. Əgər mən ürəyimi ona verə bilsəydim – heç olmasa, bir “*week-end*”lik¹ – yanaqlarıma düşən yağış damcı-

¹ Week-end – həftəsonu əylənmək üçün görüş

larının dadı indi fərqli olardı. Əgər sevmək asan olsaydı, o, məni qucaqlayardı və zümrümə etdiyi melodiyanın taktında başqa əhvalat danışardı və o, bizim əhvalatımız olardı. Əgər orada – uzaqda, bayramların arxasında, Saraqosa qayıdan yol görünməsəydi, mən istərdim ki, meyxosluğum heç vaxt keçməsin, onu öpmək, oxşamaq, ancaq sevgililərə məxsus sözləri pıçıldamaq və eşitmək üçün yetərinəcə azad olum.

Ancaq yox. Bacarmıram.

İstəmirəm. O isə təklifinə “hə” deyəcəyimi hələ bilmir. Bu risk mənim nəyimə gərəkdir axı? Çünki bu anda keflilik məni nəşələndirmişdi, çünki mən bir-birinə eynilə bənzərən günlərdən yorulmuşdum.

Lakin bu yorğunluq keçəcəkdir. Mən də o dəqiqə Saraqosa – özüm seçdiyim və öz xoşumla yaşadığım şəhərə qayıtmaq istəyəcəyəm. Məni məşğələlər gözləyir, müsabiqə gözləyir. Məni nə vaxtsa rastlaşmalı olduğum (bu isə o qədər də asan olmayacaq) ərim gözləyir.

Məni sabit və sakit, uşaqlı, nəvəli, təminatlı, təqaüdlü, illik məzuniyyətli həyat gözləyir. Ona hansı qorxuların əzab verdiyindən xəbərsizəm, əvəzində öz qorxularımı yaxşı tanıyıram. Və onların sayı yetərinəcədir – yenilərini istəmirəm.

Mən kimisə onun qədər sevməyi bacarmazdım – heç vaxt bacarmazdım.

Mən onu çox yaxşı tanıyıram – axı biz uzun müddət yanaşı yaşamışıq: onun bütün zəifliklərini, qorxularını tanıyıram. Mən başqaları kimi ona valeh olmağı bacarmıram.

Və bir də mən bilirəm ki, məhəbbət su bəndinə oxşayır: əgər nazik su şırnağının keçə biləcəyi dəlik qoysan, tezliklə onun təzyiqindən divarlar yıxılacaq, elə bir an gələcək ki, axının qarşısında dayanmağa heç kimin gücü çatmayacaq.

Əgər divarlar yıxılsa, məhəbbət hər şeyi zəbt edəcək və hamının üzərində hakim olacaq: nəyin mümkün, nəyin qeyri-mümkün olması onun vecinə deyil. Onu maraqlandırmır – sevdiyimiz şəxsi yanımızda saxlamağa gücümüz çatacaq, ya yox. Məhəbbət idarəolunmazdır.

Yox, mən divarda dəlik qoya bilmərəm – hətta çox kiçiyini belə.

– Bir dəqiqə!

O, ani olaraq susdu. Yaş körpüdən kiminsə tələsik addımları eşidildi.

– Gedək, – o, əlimdən yapışaraq dedi.

– Dayanın! Bircə dəqiqə! – yolçu qışqırdı. – Mən sizinlə danışmalıyam!

Ancaq o, addımlarını yeyinlətdi.

– Bizi çağırır, – o dedi. – Hotelə gedək.

Bununla belə, məhz bizə müraciət edirdilər – küçədə başqa heç kim yox idi.

Mənim ürəyim əsdi, bir anda ayıldım. Yadıma düşdü ki, Bilbao basklar ölkəsinin paytaxtıdır və burada tez-tez terror aktları baş verir. Addımlar yaxınlaşırdı.

– Gedək! – o dedi və daha da sürətlə yeridi.

Lakin artıq gec idi. Aramızda, sanki, yerin altından çıxmış, başdan ayağadək yaş kişi fiquru peyda oldu.

– Dayanın! – həmin adam təkrar etdi. – Bir dəqiqəlik! Allah xatirinə!

Mən qorxudan qaçmaq istədim, hansı möcüzəyləşə yanımızda patrul maşınının əyləc cükküldəməsi üçün yalvardım. Qeyri-ixtiyari ondan bərk-bərk yapışdım, ancaq o, əllərimi itələdi.

– Yalvarıram, – yad kişi dilləndi. – Mən sizin burada olduğunuzu eşitdim. Tanrı eşqinə, kömək edin! Mənim oğlumu xilas edin!

O ağladı və təkrar-təkrar:

– Sizə yalvarıram! Yalvarıram! – deyərək diz çökdü.

Mənim dostum dərindən nəfəs aldı, başını aşağı saldı, gözlərini yumdu. Yaranmış səssizlikdə yağış damlalarının tappıltısı və körpünün ortasında diz çökmüş adamın necə ağlaması eşidilirdi.

– Hotelə get, Pilar, – nəhayət, dostum dilləndi – Uzan yat. Mən ancaq səhərə yaxın qayıdacam.

* * *

Məhəbbət başdan-başa hiylə və tələdən ibarətdir. O, öz gəlişi haqqında xəbər vermək istəyəndə ancaq işığını göstərir, işığın yaratdığı kölgələri isə gizlədir.

– Bir ətrafa bax, – o dedi. – Gəl diz çökək, yerin ürəyinin necə döyündüyünə qulaq asağ.

– İndi yox, – mən cavab verdim. – Mən jaketimi çirkəndirə bilmərəm. Ondan bir dənədir.

Biz zeytun ağacları ilə örtülü təpələrlə gedirik. Bilbaodakı dünənki yağışdan sonra günəşli səhər yuxuya bənzəyirdi. Mənim günəş eynəyim yox idi – ümumiyyətlə, özümlə heç nə götürməmişdim, çünki elə həmin gün Saraqosa qayıtmağa hazırlaşmışdım. Gecə ondan götürdüyüm köynəkdə yatmalı oldum, hotelimizin yanındakı kiçik dükandan özümə mayka aldım, yuduğum – bir gün əvvəl geyindiyim – quruyana qədər dəyişək kimi nə isə olsun deyə.

– Məni hər gün eyni paltarda görmək, yəqin, səni bezdirib, – bu adi söhbətin məni gerçəkliyə qaytarmasını istədiyim üçün zarafatına dedim.

– Mən xoşbəxtəm, çünki sən buradasan.

Medalyonu mənə qaytardığı andan etibarən o, mənə daha sevgisi haqqında danışmır. Lakin şəndir və özünü 18 yaşlı gənc kimi aparır. Və indi mülayim səhərin şəfəqlərinə bürünmüş halda yanımda addımlayır.

– Sənin orada nə işin var? – mən üfuku gizlədən Pireney dağlarını göstərib soruşdum.

– Dağların o biri üzü Fransadır, – o, təbəssümlə cavab verdi.

– Mən məktəbdə coğrafiyanı oxumuşam. Bilmək istəyirəm, niyə ora gedirik və orada nə edəcəyik?

– Niyə? Ona görə ki, mən sənə bir ev göstərmək istəyirəm. Ola bilsin, o, səni maraqlandırdı.

– Əgər sən əmlak satan agent olmaq qərarına gəlmişsən, məni yadımdan çıxar. Mənim pulum yoxdur.

Mənimçün fərqi yox idi – Navarraya gedirik, ya Fransaya. Təki bayramda Saraqosa geri dönməyim.

“Hə, necədir? – aqlım ürəyimdən soruşdu. – Onun təklifini qəbul etdiyini üçün məmnunsan. Sən dəyişmişən və özün bunu hiss edirsən”.

Yox, zərrəcə dəyişməmişəm. Sadəcə, bir az dincəlmişəm.

– Bir daşlara bax.

Doğrudan da, çaydaşı kimi sığallı, hamardırlar, amma burada, Navarranın düzənliklərində heç vaxt dəniz olmayıb.

– Onları kəndlilərin, ziyarətçilərin, macəraaxtaranların dabanları cilalayıb, – o dedi. – Daşlar dəyişib, lakin yolçular da həminki deyil.

– Bildiklərinin hamısını sənə səyahətlər öyrədib?

– Yox. Vəhyin möcüzələri.

Mən onun nəyi nəzərdə tutduğunu başa düşmədim və dərinə getməməyə üstünlük verdim. Mən günəşə, düzlərə, üfüqdəki sıra dağlara necə qarışdığımı hiss edirdim.

– Biz hara gedirik? – mən soruşdum.

– Hələ ki heç hara. Biz, sadəcə, səhərdən, günəşdən, gözəl mənzərədən həzz alırıq. Hələ qarşıda bizi maşınla uzun yol gözləyir, – o deyir və ani tərəddüddən sonra əlavə edir. – Sən medalyonu gizlətdin?

– Gizlətdim, – mən cavab verirəm və addımlarımı yeyinlədirəm. Bu səhərin sərbəstliyini və sevincini korlamamaq üçün bu haqda danışmaq istəmirəm.

Qabaqda şəhərcik peyda olur. Orta əsrlər üçün xarakterik olaraq o, təpənin zirvəsindədir və mən aralıda onun kilsə zəngini və qəsrin xarabalığını görürəm.

– Gəl ora gedək, – mən xahiş edirəm.

O tərəddüd edir, ancaq sonra razılaşır. Yolda kiçik kilsəylə rastlaşırıq və mən ora girmək istəyirəm. Mən dua edə bilmirəm, ancaq kilsənin sükutu məni həmişə sakitləşdirir.

“Özünü günahlandırma, sənə heç bir günahın yoxdur, – mən özümə deyirəm. – Əgər o sevirsə, bu, onun öz işidir”.

O, medalyonu soruşdu. Mən bilirəm – o gözləyirdi ki, biz yenidən kafedəki köhnə söhbətə qayıdacağıq. Gözləyirdi – həm də istədiyini eşitməyəcəyindən qorxurdu. Bax elə buna görə hadisələri tələsdirmir, o mövzuya toxunmur.

Ola bilsin ki, o, məni, doğrudan da, sevir. Ancaq biz bu sevgini nə isə fərqli, daha dərin bir şeyə çevirməliyik.

“Nə çərənləyirəm, – özümə deyirəm. – Dünyada sevgidən dərin heç nə yoxdur. Ancaq nağıllarda şahzadə qurbağanı öpür və o, gözəl oğlana çevrilir. Həyatda hər şey əksinədir. Şahzadə qız şahzadə oğlanı öpür və o, iyrenc qurbağaya çevrilir”.

Yarımlı saatdan sonra kilsəyə çatırıq. Pirlərdə qoca kişi oturub.

Yola çıxdığımız andan o rastlaşdığımız ilk insandır. Çünki indi payızdır, Tanrının onlara yenidən bərəkət əta edəcəyi və insanın öz alın təriylə gündəlik ruzisini qazanmasına imkan verəcəyi ümidilə çöllər özlərini yenidən onun öhdəsinə buraxır.

– Salam, – o, qocaya deyir.

– Salam.

– Bu şəhərciyin adı nədir?

– San-Martin de Unks.

– Unks? – mən təkrar soruşuram. – Cırdan adına oxşayır.

Qoca zarafatı başa düşmür və mən bir qədər pərt halda, sovmənin qarısına doğru yönəlirəm.

– Olmaz, – qoca məni dayandırır. – Günorta bağlıdır. İstəyirsinizsə, dördə gəlin.

Lakin sovmənin qarısı aralıdır. Və mən, qarışıq da olsa – çünki günəşin parlaq şüaları göz qamaşdırır – içərini görürəm.

– Cəmi bir dəqiqəlik... Mən dua eləmək istəyirəm.

– Təəssüf, ancaq icazə verə bilmərəm. Bağlıdır.

O, mənim qoca ilə söhbətimi dinləyir və qarışır.

– Yaxşı, gedək buradan, – mən deyirəm. – Mübahisə etməyə.

O, əvvəlki kimi boş, soyuq nəzərlərlə mənə baxır.

– Bəyəm sən sovməni görmək istəmirsən? – deyə soruşur.

Mən bilirəm, mənim özümü belə aparmağım onun xoşuna gəlmir. O, məni zəif, qorxaq, öz istədiyini əldə etməyi bacarmayan biri hesab edir. Şahzadə qız öpüzsüz-filansız qurbağaya çevrildi.

– Dünən olanları yadına sal, – mən deyirəm. – Barda sən mübahisənin davam etməsini istəmərdin və onu yarımçıq qoydun. Amma mən indi həmin şeyi təkrarlayanda sən məni mühakimə edirsən.

Qoca laqəydcəsinə bizə qulaq asır. Yəqin, çox məmnundur – onun gözləri önündə, heç olmasa, nə isə baş verir, çünki burada, bu balaca şəhərdə bütün səhərlər, bütün gündüzlər, bütün gecələr bir-birindən fərqlənir.

– Qarı bağlı deyil, – o, qocaya müraciət edir. – Əgər sənə pul lazımdırsa, biz verə bilərik, az da olsa. Ancaq bu xanım kilsəyə baxmaq istəyir.

– İndi olmaz.

– Yaxşı görək! Biz, onsuz da, girəcəyik!

Və mənim əlimdən yapışaraq içəri daxil olur.

Ürəyim az qalır yerindən çıxsın – qoca qəzəblənə, polis çağır, səyahətimizi korlaya bilər.

– Niyə belə elədin?

– Çünki sən sovmənin içini görmək istəyirdin.

Ancaq məndə alınmır: gözlərim baxmır – bu deyişmə və mənim qadağaya münasibətim belə gözəl bir səhərin bütün cazibəsini məhv elədi.

Mən diqqətlə bayırda baş verənlərə qulaq kəsilirəm, qocanın necə polis çağırıldığını təsəvvürümə gətirirəm. Kafirilər. Soyğunçular. Onlar qanunu pozurlar, qadağaları tapdalayırlar. Axı qoca onlara dedi ki, bağlıdır, ziyarət saati qurtarıb! O, xəstə və təqətsizdir, onun bizi saxlamağa gücü çatmazdı, biz yaşlıya hörmət etməmişik və bu, polisin gözündə bizim günahımızı ağırlaşdıracaq.

Mən içəridə gözlərin alışması üçün nə qədər vaxt gərəkdirsə, düz o qədər qalırım. Lakin ürəyim elə bərk döyünür ki, onun ürəyimin döyüntüsünü eşidəcəyindən qorxuram.

– Biz gedə bilərik, – mən “Atamız” duasını oxumaq üçün lazım olan vaxtı ötürərək deyirəm.

– Pilar, qorxma. Sənə bu qocanın çaldığına oynamaq lazım gəlməyəcək.

Mən qarovulçu ilə konfliktin dostumla mübahisəyə səbəb olmasını istəmirəm. Sakitliyimi qorumalıyam.

– Nədən danışdığını başa düşmürəm, – mən cavab verirəm.

– Elə adamlar var ki, daima kiminləsə – ətrafdakılarla, özləriylə, həyatla döyüşürlər. Və tədricən onların başlarında müəyyən bir teatral oyun yaranmağa başlayır, onun librettosunu isə öz uğursuzluqlarının və məyusluqlarının diqtəsiylə yazırlar.

– Mən bu cür çoxlarını tanıyıram.

– Bədbəxtlik ondadır ki, onlar bu pyesi təkbəşinə oynaya bilməzlər, – o davam edir. – Və onda onlar başqa aktyorların köməyindən istifadə edirlər.

İndi, təxminən, buna bənzər bir şey baş verdi. Qoca kimdənsə nəyə görə acıq çıxmaq, hirsini kiminsə üstü-

nə tökmək istəyirdi və bizi seçdi. Əgər biz ona qulaq assaydıq, qadağasına boyun əpsəydik, onda bu an məğlubiyyətin acısını çəkərdik, peşman olardıq. Biz onun uğursuzluqlarının və miskin həyatının bir hissəsinə çevrilərdik.

Lakin onun düşmənçiliyi çox açıq idi, ona görə də ondan qorunmaq bizim üçün çətinlik törətmədi. Bundan da pisi, adamların həyatın ədalətsizliyindən şikayətlənərək, başqalarından məsləhət, yardım, himayə gözləyərək, özlərini qurban kimi aparmağa başlayaraq bizi də “səhnəyə” çağırmasıdır.

O, mənim gözlərimə baxdı.

– Ehtiyatlı ol, – o dedi. – Belə oyuna qoşulsan, mütləq məğlub olacaqsan.

O haqlıdır. Amma yenə də mən rahat deyildim: ürəyimdə xoşagəlməz hiss qalmışdı.

– Mən dua elədim. İstədiyim hər şeyi elədim. Biz çölə çıxma bilərik.

Və biz bayıra çıxırıq. Kilsədəki yarıqaranlıq və günəşin gözqamaşdıran işığı arasındakı kontrast elə güclüdür ki, mən bir neçə dəqiqə heç nə görmürəm. Görmə qabiliyyətim bərpa olanda qocanın orada olmadığını sezirəm.

– Gedək nahar edək, – o deyir və şəhərciyə tərəf yönəlir.

Nahar zamanı mən iki stəkan şərabın axırına çıxdım. Hələ ömrüm boyu bu qədər çox içməmişdim. Mən əyyaş çevrilirəm.

“Ağ eləmə”.

O, ofisiantla danışır. Ətrafda hələ Qədim Romaya aid tikililərin xarabalıqlarının qaldığını öyrənir. Mən söhbətə qoşulmağa cəhd edirəm, ancaq pis əhvali-ruhiyyədə olduğumu gizlədə bilmirəm.

Şahzadə qurbağaya çevrildi. Nə olsun ki? Əgər mənə heç nə gerek deyilsə – nə kişi, nə məhəbbət – bunun nə əhəmiyyəti var?

“Mən axı əvvəldən bilirdim, – düşünürəm. – Bilirdim ki, o, mənim dünyamın tarazlığını pozacaq. Aqlım mənə xəbərdarlıq etdi, ancaq ürəyim onun məsləhətini eşitmək istəmədi”.

Mənə çatan o cüzi nəsnənin əldə olunması çox baha başa gəldi. Mən arzuladığım bir çox şeydən imtina etməli, qarşıma sərələn bir çox yollardan üz çevirməli oldum.

Mən arzularımın çoxunu ən böyük arzuma – ruhumun sakitliyinə qurban verdim. Və indi onu itirmək istəmirəm.

– Səni nə isə narahat edir, – o, qarsonla söhbətini kəsib soruşur.

– Hə, düz tapmısan. Məncə, o qoca polisə xəbər verdi. Məncə, belə balaca şəhərdə bizi tapmaq o qədər də çətin olmayacaq. Və məncə, sənin tərsliyinə salıb məhz burada nahar etmək istəmənin ucbatından biz tətilimizin üstündən xətt çəkə bilərik.

O, içində mineral su olan stəkanı əlində fırladır. O, yəqin bilir ki, mən yalan danışırım və iş heç də qocada deyil. İş ondadır ki, mən xəcalətdən ölüürəm. Niyə biz yaşamımızın başına belə iş açırıq? Niyə gözdə çöpü görürük, amma dağlara, çöllərə, zeytun meşələrinə fikir vermirik?

– Qulaq as, – o deyir. – İnan ki, boş yerə narahat olursan: qoca çoxdan evindədir və bu hadisəni də artıq unudub.

“Axmaq, mən buna görə narahat deyiləm”, – mən fikirləşirəm.

– Ürəyinin səsinə qulaq as, – o davam edir.

– Mən elə belə də eləyirəm, – deyirəm, – qulaq asıram. Və buradan getmək istəyirəm. İçimdə nə isə xoşagəlməz hiss var.

– Bu gün daha içmə. Şərab sənə kömək eləmir.

Bu ana qədər mən özümü birtəhər saxlamışdım. İndi anlayıram – ən yaxşısı içimdə yığılıb qalan hər şeyi deməkdir.

– Sən əminsən ki, hər şeyi bilirsən. Sən sehrli anlar haqqında, böyük adamın qəlbində saxlanmış körpə haqqında danışsən. Və mən başa düşürəm ki, sənin burada, mənim yanımda nə işin var?!

– Mən sənə valeh oluram, – o gülür. – Sənə və sənə necə öz ürəyinə qarşı mübarizə aparmana.

– Necə, necə? – mən bir də soruşuram.

– Heç nə, mən elə-belə... – o cavab verir.

Ancaq mən onun nə demək istədiyini artıq başa düşmüşəm.

– Özünü aldatma. Əgər istəyirsənsə, biz bunu aydınlaşdırıla bilərik. Sən mənim hissələrim barədə yanılırsan.

O, stəkanı oynatmağı dayandırır, düz mənim gözlərimin içində baxır:

– Yanılmıram. Mən bilirəm, sən məni sevmirsən.

Mən əməlli-başlı çaşıram.

– Lakin mən sənə məhəbbətin uğrunda mübarizə aparacağam, – o davam edir. – Dünyada elə şeylər var ki, onların uğrunda sonuna qədər mübarizə etməyə dəyər.

Mən ona nə cavab verəcəyimi bilmirəm.

– Məsələn, sənə uğrunda, – o, sözünü bitirir.

Mən baxışlarımı yayındırıram və özümü elə göstərirəm ki, guya, restoranın interyerinə baxıram. Mən özümü qurbağa kimi hiss edirdim və birdən yenə şahzadəyə çevrildim.

“Mən onun sözlərinə inanmaq istəyirəm, – gözlərimi üzərində balıqçı qayıqları təsvir olunmuş rəsmə zilləyərək fikirləşirəm. – Bu, heç nəyi dəyişməyəcək, amma hər halda, mən özümü bu qədər zəif, lazımsız hiss etməyəcəyəm”.

– Sənə belə hücum etdiyimçün bağışla, – mən deyirəm.

O gülümsəyir və ofisiantı çağırır hesabı ödəyir.

Geri qayıdanda mənim çaşqınlığımı keçməmişdi. Günahkar kim idi? Günəş? – Ancaq indi payızdır və günəş nəinki yandırmır, heç isitmir də. Qoca? – Ancaq qoca artıq keyli vaxt idi ki, mənim həyatımdan getmişdi.

Hər şey günahkar ola bilərdi – yeni olan hər şey. Təzə ayaqqabı ayağı sürtür. Yaşam da belədir – o, bizi qəfildən yaxalayır və qeyri-müəyyənliyə sürükləyir. Hətta biz bunu istəməsək də, hətta bu, bizə lazım olmasa da.

Mən ətrafı seyr edərək fikrimi dağıtmağa çalışıram, amma daha zeytun sahələrinə, təpənin zirvəsindəki şəhəri, qocanın kəndində oturduğu sovməni görə bilmirəm. Bütün bunlar mənə yaddır, heç nə tanış deyil.

Mən dünənki ziyafəti və onun elə hey zümzümə etdiyi nəğməni xatırlayıram:

*Bu gecə Buenos-Ayresdə nə isə var,
Nə isə, heç bilmirəm...
Onda bəs mən nəyi bilirəm?
Qalxdım və geyindim, evdən çıxdım,
Arenales küçəsinə getdim...*

Əgər biz Bilbaodayıqsa, Buenos-Ayresin bura nə dəxli var?
Və Arenales hansı küçədir? O, bununla nə demək istəyirdi?

– Dünən sənin dayanmadan oxuduğun hansı mahnı idi? – mən soruşuram.

– “Dəlinin balladası”, – o cavab verir. – İndi niyə soruşursan?

– Heç, elə-belə, – mən cavab verirəm.

Ancaq mən bunun elə-belə olmadığını bilirəm. Mən bilirəm, o tələ idi, ona görə oxuyurdu. O, hansısa tanış, min dəfə eşitdiyim bir şeyi mızıldana bilirdi, lakin o, mənim heç vaxt eşitmədiyim mahnını seçdi.

Bəli, bu tələdir. Nə vaxtsa, radioda və ya diskdə mən bu nəğməni eşidən kimi o və Bilbao yadıma düşəcək, ömrümün payızının bahara çevrildiyi günlər yadıma düşəcək. Mən ruh yüksəkliyini, macərə ruhunu və Allah bilir, haradan peyda olmuş körpəni xatırlayacam.

O, hər şeyi nəzərə alıb. O, ağıllı və təcrübəlidir, o, həyatı tanıyır və ürəyi istəyən qadını fəth etməyi bacarır.

“Mən dəli oluram”, – öz-özümə deyirəm. İki gün dalbadal içdiyim üçün əyyaşə çevriləcəyimdən qorxuram. Elə bilirəm ki, onun bütün hiylə və fəndlərdən xəbəri var. Əminəm ki, onun qayğısı məni tora salır və idarə edir.

Restoranda o, necə dedi? “Mən sənin öz ürəyinə qarşı necə mübarizə aparmağına valeh oluram”.

O yanılır. Mən ürəyimlə artıq çoxdan və böyük uğurla döyüşürəm. Mən əlçatmazı sevməyəcəyəm.

Mən öz imkanlarımin sərhəddini bilirəm, necə ki əzab çəkmək bacarığımın sonsuz olmadığını bilirəm.

– Mənə nə isə de, – geri, maşının yanına qayıdarkən mən xahiş edirəm.

– Nə deyim?

– Nə isə. Danış mənimlə.

Və o, Müqəddəs Məryəmin Fatimədə möcüzəli zühurundan danışmağa başlayır. Bilmirəm, o, bunu indi niyə

xatırladı, ancaq üç çobanın necə onunla söhbət etməsi haqqındaki əhvalat fikrimi dağıdır.

Və tezliklə ürəyim sakitləşir. Yəni mən son həddimi bilmirəm? Yəni mən özümü idarə edə bilməyəcəyəm?!

Biz getdiyimiz yerə gecə çatdıq. Mən kiçik meydançanı, otra əsrlərdən qalma tikililərə və su quyusuna zəif sarı işıq salan fənəri qatı duman pərdəsindən güclə seçirdim.

– Duman! – o, ucadan sevinclə dedi.

Mən təəccüblə ona baxdım.

– Biz Sent-Savendəyik, – o davam etdi.

Şəhərciyin adı mənə heç nə demirdi. Ancaq artıq Fransada olduğumuzu anladım və mən də sevindim.

– Sən məni niyə məhz bura gətirmisən? – mən soruşdum.

– Sənə ev satmaq istəyirəm, – o, gülə-gülə cavab verdi. – Bir də ki mən söz vermişdim ki, Müqəddəs Məryəmin qüsursuz hamiləliyi gününə qədər qayıdacağam.

– Bura?

– Məhz bura yox. Bura yaxın bir yerə.

O, əyləci basdı. Biz maşından düşərək əl-ələ verib qatı dumanın içinə irəlilədik.

– Bu yer mənim həyatıma gözlənilmədən daxil olub, – o dilləndi.

“Necə ki sən mənim”, – mən düşündüm.

– Bir dəfə məhz burada mən başa düşdüm ki, yolumu azmışam. Yox, belə yox. Daha doğrusu, mən yenidən öz yolumu tapdığımı başa büşdüm.

– Sən tapmaca danışırısan, – mən dedim.

– Sənə nə qədər ehtiyacım olduğunu məhz burada anladım.

Mən yenə – özüm də niyəsini bilmədən – ətrafa baxdım.

– Bunun sənin yoluna nə dəxli var?

– Biz kirayə mənzil tapmalıyıq, çünki bu şəhərdəki hər iki mehmanxana yalnız yayda işləyir. Sonra yaxşı bir restoranda şam edərik – polisdən qorxmadan rahatca oturacağıq və tələsik maşına qaçmaq da lazım gəlməyəcək. Şərab dilimizin bağını sökəndə isə doyunca söhbət edərik.

Hər ikimiz güldük. Mən yüngülləşdim. Yol boyu ağılıma gələn cəfəngiyatların siyahısını tutmağa başladım. İspaniyanı Fransadan ayıran sıra dağlar keçəndə isə ruhumu qorxudan və gərginlikdən təmizləməsi üçün Allaha dua etdim.

Mən artıq səfeh qız rolunu oynamaqdan, özümü mümkünsüz məhəbbətdən qorxan rəfiqələrim kimi – hərçənd heç biri bunun nə olduğunu dəqiq bilmir – aparmaqdan yorulmuşam. Əgər zamanında dayanmasaydım, onunla yanaşı keçirdiyim bu sayılı günlərin mənə verə biləcəyi bütün yaxşılıqları itirərdim.

“Ehtiyatlı ol, – mən fikirləşdim. – Əgər bənddə çat əmələ gəlsə, dünyada heç bir qüvvə onu bərpa edə bilməyəcək”.

– Müqəddəs Məryəm, bizi qoru: indi və axirətdə, – o dedi.

Mən susdum.

– Niyə “Amin” demədin?

– Çünki artıq bunu vacib və gərəkli hesab etmirəm.

Vaxt vardı ki, din mənim həyatımın bir hissəsi idi. Vardı, amma daha keçdi.

O, geri döndü və biz maşına yönəldik.

– Ancaq mən hələ də dua edirəm, – mən davam etdim. – Biz Pireneyləri keçəndə mən dua elədim. Amma bu, mexaniki baş verdi, heç bilmirəm öz duama inanıram, ya yox.

– Niyə?

– Ona görə ki, əzab çəkirdim və Allah məni eşitmirdi.

Ona görə ki – bu, tez-tez olurdu – mən bütün qəlbimlə sevməyə çalışırdım, ancaq mənim sevgim əzilir, ona xəyanət edilirdi. Əgər Allah məhəbbətin özüdürsə, o, mənim hisslərimə daha ehtiyatlı yanaşa bilərdi.

– Hə, Allah məhəbbətin özüdür. Ancaq bu məsələlərdən Müqəddəs Ananın başı daha yaxşı çıxır.

Mən qəhqəhə ilə güldüm, ancaq nəzərlərimi ona çevirəndə zarafat etmək fikrində olmadığını, tam ciddi danışdığını gördüm.

– Müqəddəs Anaya “qeydsiz-şərtsiz sevməyin” sirri ayandır. O sevrək və əzab çəkərək bizi cəhənnəm əza-

bından xilas edir. İsa da bizi ilkin günahdan beləcə xilas etmişdi.

– İsa Allahın oğludur. Müqəddəs Anasa, sadəcə, qismətinə Onu öz bətnində gəzdirmək xoşbəxtliyi nəsib olmuş adı qadındır, – mən yersiz gülüşümü ciddi tonla ört-basdır etməyə çalışaraq cavab verdim. Mən istəyirdim ki, o bilsin mən onun etiقادına hörmət edirəm. Lakin etiقاد və sevgi heç vaxt mübahisə etmir, belə sevimli şəhərcikdə isə xüsusilə.

O, maşının qapısını açaraq oturacaqdan bizim rükzaqları¹ götürdü. Mən əlimi özümünkünə uzadanda, o, təbəsümlə əlimi itələdi:

– İcazə ver, mən aparım.

“Mənimlə çoxdan belə nəzakətlə rəftar etməmişdilər”, – fikirləşdim.

Biz rastımıza çıxan ilk qapını döyürük, ancaq qadın səsi deyir ki, burada kirayəyə otaq vermirlər. İkinci qapının arxasından cıncır belə çıxmır. Üçüncü evdə qoca bizi gülərlə qarşılayır, lakin məlum olur ki, çarpayı ikinəfərlikdir. Mən imtina edirəm.

– Bəlkə, biz irəli, bundan böyük şəhərə gedək? – çıxanda mən soruşdum.

– İndicə otaq tapacağıq, – o cavab verdi. – Sən Özgə haqqındakı pritçanı eşitmisən? Bu, yüz il qabaq yazılmış bir əhvalatın fraqmentidir, müəllifi...

– Kimin yazdığı vacib deyil, danış, – Sent-Savendəki yeganə meydanda onunla yanaşı addımlaya-addımlaya xahiş edirəm.

– Bir nəfər, cürbəcür yollarla həyata uyğunlaşmağa çalışan, ancaq bütün əziyyətləri boşa çıxan köhnə dostu ilə rastlaşır. “Ona bir az pul vermək lazımdır”, – o fikirləşir. Amma belə alınır ki, elə həmin axşam dostunun varlandığını və bütün borclarını qaytardığını eşidir.

Onlar sevimli barlarına gedirlər və dostu hamının əvəzinə hesabı ödəyir. Ondan uğurunun səbəbini soruşanda isə o cavab verir ki, lap yaxın vaxtlaradək Özgə kimi yaşayırmış.

– “Özgə” kimdir? – ondan soruşurlar.

– Özgə o kəsdir ki, mənə həmişə onun kimi olmağı öyrədiblər, amma mən o deyiləm. Özgə əmindir ki, insan

¹ Rükzaq – bel çantası

bütün yaşamı boyu qocalanda acından ölməmək üçün necə pul toplamaq barədə fikirləşməyə məcburdur. Və bu barədə o qədər çox fikirləşir, o qədər nəhəng planlar qurur ki, yaşadığından ömrünün sonuna sayılı günlər qalanda xəbər tutur. O, əl-ayağa düşür, lakin artıq gecdir.

– Bəs onda sən özün kimsən?

– Mən ürəyinin səsinə dinləyən hər hansı birimiz kimi-yəm. Adi insanam – həyatın misteriyasına məftun olan insan, möcüzəyə açıq olan insan, gördüyü hər işdən sevinən və ilham alan insan. Bədbəxtlik ondadır ki, daima məyusluq qorxusunun təsiri altında əzilən Özgə məni istədiyim kimi hərəkət etməyə qoymurdu.

– Lakin əzab deyilən bir şey də var, – bardakı digər müştərilər ona etiraz edirlər.

– Məğlubiyyət də var. Və dünyada heç kim ondan sığortalanmayıb, heç kim ondan canını qurtarmayacaq. Odur ki ən yaxşısı öz arzularının reallaşması uğrunda vuruşmaq və bu müharibədə bir neçə döyüşü uduzmaqdır, nəinki nəyin uğrunda vuruşduğunu heç vaxt bilmədən darıma-dağın edilmək.

– Vəssalam? – qulaq asanlar soruşurlar.

– Vəssalam. Bu həqiqət mənə əyan olanda qərara gəldim ki, hər zaman olmaq istədiyim kimi olum. Özgə orada, mənim evimdə qaldı, o, mənə baxırdı, amma mən onu bir daha özümə yaxın buraxmadım, baxmayaraq ki o, məni qorxutmağa, gələcəyim haqqında fikirləşməmək, qara gün üçün tədarük görməməklə böyük risk etdiyimi beynimə yeritməyə çalışırdı.

Və Özgəni həyatımdan qovduğum həmin andan etibarən, İlahi enerji öz möcüzələrini göstərməyə başladı.

“O, bu əhvalatı uydurdu. Bu uydurmadır, hərçənd, ola bilsin ki, ağıllıdır”, – gecələmək üçün yer axtardığımız müddət ərzində mən fikirləşdim. Lakin bütün Sent-Savendə cəmi cümlətanı 30 ev güclə olardı, odur ki tezliklə o, mənim haqlı olduğumu qəbul etməli oldu və qabağa – bundan daha böyük bir şəhərə getmək fikri ilə razılaşdı.

O, nə qədər böyük ruh yüksəkliyi hiss edir-etsin, Özgəni özündən nə qədər çoxdan və uzağa qovur-qov-

sun, Sent-Savenin camaatının ağına belə gəlmirdi ki, bu şəhərdə gecələmək onun arzusudur və heç bir vəchlə bizə yardım etmək istəmirdilər. Bir də mənə elə gəlirdi ki, o, həmin əhvalatı danışanda mən özümü görürdüm – öz qorxularımı, qətiyyətsizliyimi, möcüzə vəd edən hər şeydən qaçmaq arzumu, onları görməmək – çünki sabah hər şey bitə bilər və biz əzab çəkməli olarıq – istəyimi tanıyırdım.

Allahlar aşıq-aşıq oynayırlar və heç soruşmurlar ki, biz onların oyununda iştirak etmək istəyirik, ya yox. Onların vecinə də deyil, sən arxada nə qoymusan – sevgili, ev, iş, karyera, arzu. Allahları maraqlandırmır ki, sənin həyatında hər şey öz yerindədir və sən istənilən arzunu iradə və zəhmətin sayəsində reallaşdırmağa qadirsən. Allahlar bizim ümidlərimizlə, planlarımızla hesablaşmırlar; Kainatın hansısa küncündə onlar aşıq-aşıq oynayırlar – və budur, təsadüfən seçim sənin üstünə düşür. Və o andan etibarən qələbə və ya məğlubiyyət təsadüfün əlindədir.

Allahlar oyuna başlayanda Sevgini qəfəsindən buraxırlar. Bu qüvvə yaratmağa və ya dağıtmağa – onun azadlığa çıxdığı an küləyin hansı istiqamətdə əsməsindən asılı olaraq – qadirdir.

Hələ ki külək onun tərəfə əsirdi. Lakin küləklər allahlar qədər dəyişkən və şıltaqdırlar – indicə varlığımın ən dərin qatlarında mən də mehəbənzər nə isə hiss etdim.

Sanki, Özgənin əhvalatının tamamilə gerçək olduğunu və Kainatın hər zaman xəyalpərvərlərin tərəfini tutduğunu mənə sübut etmək üçün tezliklə biz kirayə otaq – iki-çarpayılı – tapa bildik. İlk öncə mən vanna qəbul etdim, paltarımı yudum və təzə maykama çiyinə saldım. Özümü tamamilə fərqli hiss etdim və bu, mənə inam verdi.

“Nə bilmək olar, bəlkə, Özgənin bu maykadan xoşu gəlmir”, – mən öz-özümə güldüm.

Ev sahibləri ilə şam etdikdən sonra – payızda və qışda bu şəhərcikdə restoranlar da bağlanır – o, sabah alıb qaytaracağına söz verərək bir şüşə şərab istədi.

Biz geyindik, iki stəkan götürdük və evdən çıxdıq.

– Gəl quyunun yanında oturaq, – mən təklif etdim.

Elə belə də etdik – oturduq və isinə-isinə, sakitləşə-sakitləşə şərab içməyə başladıq.

– Deyəsən, Özgə qayıdıb və sənin bədəninə keçib, – mən zarafat etdim. – Kefin çox pisdir.

O güldü:

– Mən dedim ki, biz otaq tapacağıq və tapdıq. Kainat həmişə bizə arzularımızı həyata keçirməkdə kömək edir – onlar nə qədər axmaq olursa olsun. Çünki onlar bizim arzularımızdır və dəyəri yalnız bizə məlumdur.

Meydan bir addım o yanı görməyə imkan verməyən və fənərin işığında sarımtıl rəngə çalan dumana bürünmüşdü.

Mən dərindən nəfəs aldım. Daha təxirə salmaq mümkün deyildi.

570

– Gəl sevgidən danışaq, – mən dedim. – Daha bundan qaçmayaq. Axı sən son günləri necə keçirdiyimi bilirsən. Əlimdə olsaydı, belə mövzu, ümumiyyətlə, yaranmazdı. Amma əgər artıq yaranıbsa, mən onun haqqında fikirləşməyə bilmirəm.

– Məhəbbət təhlükəlidir.

– Bilirəm. Mən sevmişəm. Sevgi narkotikdir. Əvvəlcə eforiya, yüngüllük, tam vəhdət hissi yaranır. Növbəti gün sən yenə istəyirsən. Sən hələ içinə çəkməyə macal tapmamısan – baxmayaraq ki hiss etdiklərin xoşuna gəlir – ancaq əminsən ki, istənilən an onsuz keçinə bilərsən. Sən sevimli varlıq haqqında iki dəqiqə fikirləşirsən və üç saat yadına da düşür. Lakin tədricən ona öyrəşirsən və tamamilə ondan asılı hala düşürsən. Onun haqqında üç saat fikirləşirsən və iki dəqiqəliyə unudursan. Əgər o, yanında yoxdursa, sən növbəti dozadan məhrum olunmuş narkomanların yaşadıklarını hiss edirsən. Belə dəqiqələrdə dozaya görə qarətə, qətlə, istənilən alçaqlığa hazır olan narkomanlar kimi sən də sevginin xatirinə hər şeyə hazırsan.

– Qorxulu bənzətmədir, – o dedi.

Doğrudan da, mənim misalım şərabla, quyu ilə, meydanı üzük kimi əhatəyə almış orta əsrlərə aid evlərlə yaxşı tutuşmurdu. Ancaq bununla belə, hər şey məhz mənim

dediyim kimi idi. Əgər o, bu qədər səyi sevgi əldə etmək üçün çəkibsə, onu hansı təhlükələrin gözlədiyini bilməlidir.

– Ona görə də yalnız yanında saxlaya biləcəyin adamı sevmək lazımdır, – mən fikrimi bitirdim.

O, dumana baxa-baxa xeyli müddət cavab vermədi. Deyəsən, bir daha o, mənə sevgi barədə söhbətlərin təhlükəli dalğalarında üzməyi təklif etməyəcək. Bəli, mən çox sərt danışdım, amma başqa nə edə bilərdim?

“Məsələ bağlandı”, – deyə fikirləşdim. Birlikdə keçirdiyimiz üç gün – üstəgəl mən eyni paltarda gəzirdim – öz məqsədindən imtina etmək üçün ona yetdi. Mənim qadınlıq qürurum sındırılmışdı, lakin eyni zamanda mən həm də yüngüllük hiss edirdim.

“Yəni ürəyimin dərinliklərində mən elə bunu istəyirdim?”

Yəqin ki... Çünki sevgi küləyinin necə bir fırtınaya çevriləcəyini artıq hiss edirdim. Çünki artıq bəndin divarında əmələ gələn çatı görə bilirdim.

Biz hələ bir xeyli içdik və boş-boş şeylərdən danışdıq – bizə otaq vermiş ev sahiblərini müzakirə etdik, nə vaxtsa bu şəhərciyin əsasını qoymuş müqəddəsi xatırladıq. O, mənə dumanda itmiş kiçik meydanla üzübüz yerləşən kilsə ilə bağlı bir neçə əfsanə danışdı.

– Sən mənə qulaq asmırsan, – birdən o dedi.

Doğrudan da, fikrim haradasa uçurdu. Mən yanımda elə bir insanın olmasını istərdim ki, onu görəndə ürəyim rahat və ahənglə döyünsün, elə bir insan ki, onun yanında sakit olum, çünki sabah onu itirmək qorxusu yoxdur. Onda vaxt da yavaş axardı və biz də söhbət üçün qabaqda bütöv bir ömrün olduğunu bilərək, sadəcə, susardıq. Və mənə çətin qərarlar qəbul etmək, ciddi şeylər üçün baş sındırmaq, sərt sözlər demək lazım gəlməzdi.

Biz susuruq və bu çox şey deyir. Həyatımız boyu ilk dəfədir ki, biz susuruq, hərçənd mən bunu indicə, o bir şüşə də şərab tapmaq üçün ayağa qalxanda dərk elədim.

Biz susuruq. Mən onun addımlarını eşidirəm – o, bizim bir saatdan çox vaxt keçirdiyimiz, şərab içə-içə dumana baxdığımız quyunun yanına qayıdır.

Həyatımızda ilk dəfədir ki, biz susuruq – sözün əsl mənasında susuruq. Yox, bu, bizi Madriddən Bilbaoya qədər maşında sıxan sükut deyil. Heç San-Martin-de-Unks yaxınlığındakı kilsədə dayanarkən mənim ürəyimi qorxudan, donduran da deyil.

Belə sükut hər cür sözdən daha çox şey deyir. Belə sükut mənə deyir ki, bizim bir-birimizə nə isə izah etməmizə daha heç bir ehtiyac yoxdur.

Addımlar kəsilir. O, mənə baxır və yəqin ki, qarşısında gözəl mənzərə peyda olur – fənərin zəif işıqlandırdığı gecə, quyu, qadın.

Orta əsrlərə aid evciklər, XI əsrə aid kilsə, səssizlik.

Mən sükutu pozmaq qərarını verəndə şərabın ikinci şüşəsi yarısına qədər boşalmışdı.

– Dünən səhər ağılıma gəlmişdi ki, əyyaşə çevrilirəm. Bütün günü içirəm. Bu üç sutka ərzində keçən bir ildə içdiyimdən çox içmişəm.

O, bir söz belə demədən əllərini saçlarımda gəzdirir. Mən onun toxunuşunu hiss edirəm və kənara çəkilmirəm.

– Mənə bir az həyatından danış, – mən xahiş edirəm.

– Mənim həyatımda fəvqəladə heç nə yoxdur. Mən öz yolumu gedirəm və imkanım daxilində bunu ləyaqətlə eləməyə çalışıram.

– Bu, necə yoldur belə?

– Məhəbbət axtaranın yolu, – və boş şüşəni əlində oynada-oynada bir anlıq susur. – Məhəbbətsə çox çətin yoldur.

– Çətindir ona görə ki, o, səni ya göylərə qaldıracaq, ya da cəhənnəmə atacaq, – mən deyirəm, hərçənd dediklərimi o qədər də özümə aid etmirəm.

O cavab vermir. Ola bilsin ki, o, hələ də səssizliyin girdabındadır, ancaq şərab yenidən mənim dilimi açıb və fikrimi bildirmək ehtiyacı hiss edirəm.

– Sən dedin ki, bu şəhərcikdə nə isə dəyişib.

– Hə, mənə belə gəlir. Ancaq mən əmin deyiləm, buna görə də səni bura gətirmək istədim.

– Deməli, bu sınaqdır?

– Yox, bu, mənim doğru qərar verməyimə kömək edəcək Ona bəxşisdir.

– O kimdir?

– Müqəddəs Ana.

Müqəddəs Ana. Özüm də başa düşə bilərdim. Bu qədər səyahətlərdən, kəşflərdən, yeni üfüqlərdən sonra onda hələ də uşaq vaxtı vurulmuş katolik peyvəndinin güclü olması mənə bərk təsir edir. Amma mən və mənim dostlarım, hər halda, bu baxımdan çox dəyişmişik: qəbahət və günahlar artıq çoxdan bizə ağırlıq eləmir.

– Nə yaxşı ki, bu qədər çətinliklərdən sonra sən əvvəlki inamını qorumağı bacarmısan.

– Yox, bacarmadım. Mən onu itirdim və yenidən qazandım.

– Anaya inamı? Namümkünə, mübhəmə, fantastika-yə? Sən cismani sevginin nə olduğunu bilmirsən? Sən aktiv seksdən qaçırsan?

– Heç də yox. Burada hər şey qaydasındadır. Mənim çoxlu qadınım olub.

Mən qısqanclığın məni sancdığını hiss edirəm və özüm də buna təəccüblənirəm. Ancaq daxilimdəki mübarizə yatışıb və mən onun yenidən başlamasını istəmirəm.

– Niyə o – “Məryəm”? Niyə Müqəddəs Ananı bizə digərlərinə bənzəyən adi qadın kimi göstərmirlər?

Bir udumla o, şüşənin axırına çıxır – orada lap az qalmışdı.

Məndən yenə şərab istəyib-istəmədiyimi soruşur – o tapa bilər – mən imtina edirəm.

– Mən ancaq sənə cavab verməni istəyirəm. Hər dəfəsində biz müəyyən mövzulara toxunanda sən söhbəti dəyişirsən.

– O elə ən adi qadın idi. O, dünyaya başqa uşaqlar da gətirmişdi. Müqəddəs kitabda deyilir ki, İsa üç qardaşın böyüyü idi. İsanın ruhdan əmələ gəlməsinin başqa anlamı var:

Mariya yeni bərəkətli eranı başlayır, yeni mərhələ açır. O, kosmik gəlidir, səmanı qəbul edən və onun mayalandırdığı Torpaqdır. Və həmin anda, onun öz taleyini qəbul etməyə cəsarəti çatdığından O, Allaha Yerə düşmək imkanı verir. Və Müqəddəs Anaya çevrilir.

Mən onun fikirlərinin gedişini izləyə biləcək halda deyiləm. Və o, bunu başa düşür:

– O, Allahın qadın simasıdır. Onun öz ilahi təbiəti var.

Onun nitqi aydın səslənmir – sözlər çətinliklə, gərginliklə tələffüz olunur, sanki, onları deməklə günah işləyir.

– İlahə? – mən soruşuram.

Onun məni başa salmasını gözləyirəm, lakin o, söhbəti davam etdirmir. Hələ bir neçə dəqiqə əvvəl mən ondakı katolikliyin nə qədər möhkəm olduğuna ironiya ilə güldürdüm, indi isə mənə elə gəlir ki, o, küfr danışır.

– Məryəm kimdir? İlahə kimdir? – mən təkid edirəm.

– Bunu izah etmək çətindir, – aydın görünür ki, o, özü-nü yaxşı hiss etmir, hər dəqiqə – daha çox. – Məndə bəzi şeylər var. Əgər istəsən, oxuya bilərsən.

– Mən indi heç nə oxumayacağam! Sən başa sal!

O, əlini şərab şüşəsinə uzadır, lakin o boşdur. Biz artıq bizi quyunun yanına nəyin gətirdiyini unutmuşuq. Nə isə fövqəladə əhəmiyyətli bir şeyin baş verməsi hissi yaranır – sanki, o, hər bir sözü ilə möcüzə yaradır.

– Danış da!

– Onun simvolu sudur, Onu duman əhatə edir. İlahə özünü su ünsüründə aşkar edir və göstərir.

Sanki, ətrafımızdakı duman canlandı, öz həyatını qazandı, konkret müqəddəs bir substansiyaya çevrildi – hərçənd mən əvvəlki kimi onun sözlərinin anlamını tam başa düşmürdüm.

– Çox dərinə getməyəcəyəm. Əgər istəsən, özün məndəki əlyazmanı oxuyarsan. Bircə onu bil ki, bu qadın – İlahə, Müqəddəs Məryəm, yəhudi Şəhina, misirli İzida, Böyük Ana, Sofiya – bütün dünyəvi dinlərdə mövcuddur. Onu yaddaşlardan silməyə, qadağan etməyə çalışıblar, O, simasını gizlədir və dəyişirdi, ancaq Onun kultu minilliklərdən keçərək bu günümüzdə çatıb. Allahın simalarından biri qadın simasıdır.

Mən ona baxıram. Parıldayan gözləri qarşımızdakı duman kələfinə zillənib. Başa düşürəm ki, artıq təkid etməmək olar – o, onsuz da, söhbətinə davam edəcək.

– Onun haqqında Bibliyanın birinci fəslində yazılıb. Yadındadır – “...və Allahın ruhu suların üstündən uçurdu”? Və O, Onu ulduzlardan yuxarıda və aşağıda qoydu. Bu, Yer in və Səmanın mistik nikahıdır. Müqəddəs kitabın sonuncu fəslində də Onun haqqında danışılır:

*Nə vaxt ki
Ruh da, gəlin də deyir: gəl!
Eşidən də deyəcək: gəl!
Qoy susuzluqdan yanan gəlsin,
Və qoy istəyən həyat suyunu havayı götürsün.*

– Niyə Allahın qadın simasının simvolu sudur?
– Bilmirəm. Ancaq adətən, O, bu vasitələri Özünü aşkar etmək üçün seçir. Yəqin, ona görə ki, su həyatın mənbəyidir, axı ana bətnində doqquz ay biz suyun əhatəsində oluruq. Su qadın Hökmünün simvoludur, hətta ən mükəmməl və ən kamil kişilərin belə ona şübhəylə yanaşmağa, ona iddia etməyə cəsarəti çatmaz.

O, bir anlıq susur və davam edir:

– O, özünü bu və ya digər formada hər bir dində, hər bir etiqadda göstərir – ancaq mütləq göstərir. Mənim üçün – bir katolik olaraq – onun cizgiləri Müqəddəs Məryəmin obrazında aydın görünür.

O, mənim əlimdən tutur və beş dəqiqədən sonra biz artıq Sent-Savəndən çıxırıq. Yolda üzərinə xaç bərkidilmiş sütunun yanından keçirik, lakin – çox qərībədir! – adətən, İsa Məsihin obrazı yerləşdirilən yerdə biz Müqəddəs Məryəmin obrazını görürük. Onun sözləri yadıma düşür və təsadüf məni təəccübləndirir.

Və indi zülmət və duman bizi başdan ayağa qədər tamamilə qoynuna alır. Mən özümü suda, ana bətnində təssəvvür edirəm – o yerdə ki hələ zaman yoxdur, hələ varlıq şüurla yüklənməyib. Bəli, onun danışdığı hər şeyin anlamı, özü də tükürpədicə anlamı var. Mən mühazirədə yanımda oturmuş yaşlı xanımı xatırlayıram. Məni dartıb meydana aparan kürən qızı xatırlayıram – axı o da deyirdi ki, su İlahənin simvoludur.

– Buradan 20 km aralıda mağara var, – o davam edir.
– 11 fevral 1858-ci ildə balaca bir qız iki başqa uşaqla birlikdə onun yaxınlığında odun yığırdı. Qız xəstəhal, zəif idi,

astma xəstəliyindən əziyyət çəkirdi, onun valideynləri isə o qədər kasıb idilər ki, az qala, dilənirdilər. Həmin qış günündə qız çox da böyük olmayan çayın dayaz yerindən keçməyə qorxdu – birdən islanar, soyuqlayar və yatağa düşər, valideynləri isə onun gətirdiyi qəpik-quruşsuz keçinə bilməzlər.

Elə bu anda onun qarşısında ağpaltarlı, üzəri qızılı qızıl-güllərlə bəzədilmiş səndəllərdə qadın zühur edir. O, qıza bir şahzadə qədər ehtiramla müraciət edərək ondan bir lütf göstəməsini – bura bir neçə dəfə yenə gəlməsini istəyir və yoxa çıxır. Bütün bu gördüklərindən yerlərindəcə qurumuş digər iki uşaq əhvalatı qarşılıqlarına çıxan hər kəsə danışirlar.

Amma qızın həyatı o andan etibarən əsl işgəncəyə çevrilir. Onu həbs edirlər, tələb edirlər ki, belə bir hadisənin heç vaxt olmadığını desin. Məxluqdan cürbəcür möcüzə və ənam istəməsi üçün ona pul söz verirlər. İlk günlərsə onun valideynlərini hamının gözü qarşısında qızın bu görüşü özünə diqqət çəkmək məqsədilə uydurduğunu deyərək rüsvay edirlər.

Qızın isə – onun adı Bernadetta idi – gördüyü şəxsin kimliyi haqqında təssəvvürü belə yox idi. Ağpaltarlı Qadını “O” adlandırır və onun təşvişə düşmüş valideynləri kömək üçün yerli keşişə müraciət edirlər. O, qızdan xahiş edir ki, növbəti dəfə görüşəndə qadından adını soruşsun.

Bernadetta deyilən kimi edir, lakin cavab əvəzinə təbəssüm alır. “O” daha 18 dəfə qıza zühur edir – demək olar ki, hər dəfəsində səssizcə. Hərçənd bir dəfə qadın Bernadettadan torpağı öpməsini istədi. Qızcığaz səbəbini anlamadı, lakin itaət etdi. Başqa bir dəfə isə “O” mağarada çuxur qazmağı xahiş elədi. Bernadetta onun xahişini yerinə yetirdi və elə o saat çuxurdan palçıqlı su axmağa başladı – bəs necə, axı hərdənbir pis havalarda mağarada qabanlar gizlənidilər.

– İç, – qadın əmr elədi.

Su o qədər çirkliydi ki, Bernadetta üç dəfə su götürdü və ağızına yaxınlaşdırmaqdan çəkinərək üç dəfə yerə səpələdi. Nəhayət, iyirənə-iyirənə də olsa, əmri yerinə yetirdi. Onun qazdığı çuxursa yenidən su ilə doldu.

Bir gözü kor olan adam sudan bir neçə damcı gözü-nə tökdü və həmin dəqiqə gözləri açıldı. Yenicə dünyaya gəlmiş oğlunun ölüm ayağında olmasından başını itirmiş gənc ana onu bu bulağın suyuna saldı – temperatur həmin gün aşağı düşdü və körpə sağaldı.

Yavaş-yavaş möcüzəli bulağın sorağı ətrafa yayıldı və minlərlə adam kəndə axışmağa başladı. Bernadetta isə hələ də sehrli qonağın adını öyrənməyə çalışırdı, lakin o, cavab əvəzi yalnız gülümsəyirdi.

Amma gözəl günlərin birində “O” qızıcığa tərif çevrildi və dedi:

– Mən Müqəddəs Ruhdan Doğanam.

Sevincinin həddi-hüdudu olmayan Bernadetta bu barədə danışmaq üçün var gücü ilə keşişin yanına qaçdı.

– Belə şey mümkün deyil, – keşiş cavab verdi. – Övlədim, indiyə qədər heç kim eyni zamanda həm ağac, həm də meyvə ola bilməyib. Sən gəl onun üstünə müqəddəs su çilə.

Keşişin qatı inamına görə, yalnız Allah bütün başlanğıcın başlanğıcından var ola bilərdi, Allahsa bütün əlamətlərə görə kişidir.

Bernadetta “O”nun üzərinə müqəddəs su çilədi, ancaq qadın yalnız xəfifcə gülümsədi – başqa heç nə baş vermədi.

16 iyulda qadın son dəfə göründü. Bundan az sonra Bernadetta mağaranın yaxınlığında yerləşən kiçik kəndin həyatını nə qədər dəyişdiyini ağılına belə gətirmədən rahi-bə oldu. Bulaq qurumadı və möcüzələr davam etdi.

Əhvalatın sorağı əvvəl Fransaya, sonra da bütün dünyaya yayıldı. Kənd böyüməyə və dəyişməyə başladı, şəhərə çevrildi. Tacirlər gəldilər. Mağazalar və mehmanxanalar açıldı. Bernadetta öldü və doğma yerlərdən çox uzaqlarda dəfn edildi. O, nə baş verdiyini heç vaxt bilmədi.

Kilsəni çətin vəziyyətdə qoymağa cəsəret edən insanlar meydana çıxdılar – xoşbəxtlikdən, Vatikan o zamanadək Zühuretmanın mümkünlüyünü etiraf etmişdi – və möcüzələr yaratmağa başladılar, lakin tezliklə şarlatan və fırıldaqçı adı ilə ifşa edildilər. Kilsə sərt qaydalar qoydu –

filan gündən yalnız həkimlər və alimlərin apardığı ciddi yoxlamadan keçmiş fenomenlər möcüzə kimi tanınır.

Ancaq su hələ də axır və xəstələr sağalır.

Mənim qulağıma nə isə səs gəldi və mən qorxdum.

Ancaq o, hərəkətsiz oturmaqda davam edir. Ətrafımızdakı duman isə ad aldı, keçmiş qazandı. Mən danışılan əhvalat və onun bütün bunları haradan bildiyi haqqında düşünürəm. Mənim cavabım yoxdur.

Mən Allahın qadın siması haqqında düşünürəm. Mənimlə yanaşı oturmuş adamın ziddiyyətli ruhu var. Bir müddət əvvəl o, mənə yazırdı ki, seminariyaya daxil olmaq fikrindədir, lakin o, əmindir ki, Allah qadın simalıdır.

578

O hərəkətsizdir. Mən isə özümü Yer Ananın bətnində həbsə salınmış kimi hiss edirəm – harada ki, nə zaman var, nə məkan. Bernadettanın əhvalatı, sanki, gözlərimin qarşısında, bizi ağıuşuna alan dumanda baş verir.

Və yenə onun səsi eşidilir:

– Bernadetta iki mühüm şeyi bilmirdi. Birinci, xristianlıq gələne qədər bu dağlarda keltlər yaşayırdı, İlahə kultu isə onların sivilizasiyasının əsasında dururdu. Bir çox nəsil-lər Allahın qadın simasını dərk edirdilər, Onun sevgisinin, Onun şöhrətinin bir hissəciyi onlara ünvanlanmışdı.

– Bəs ikinci?

– İkincisi isə, Zühurun baş verməsindən bir az əvvəl Vatikan iyerarxiyası gizli yığıncığa toplaşmışdı. Onların həmin yığıncıqda nəyi müzakirə etdiklərini kənar şəxslərdən heç kim bilmirdi, lurdlu keşişsə xüsusilə.

Kilsə başçıları müqəddəs ruhdan mayalanma haqqında ehkamı verməyin lazım olub-olmadığını qərarlaşdırırdılar. Və sonda qərara alındı ki, lazımdır. Bunun nəticəsi Papanın “*İneffabilis Dei*”¹ fitvası oldu. Ancaq geniş dindar kütləsinə onun mənasını heç kim başa salmadı.

– Bəs bütün bunların sənə nə dəxli var? – mən soruşuram.

– Mən Onun şagirdiyəm. O, məni hazırlayıb, – o deyir.

– Yəni sən Onu görmüsən?

– Görmüşəm.

¹ *İneffabilis Dei* – Müqəddəs Ruhdan hamilə olma (*lat.*)

Biz meydana geri dönürük, bizi kilsədən ayıran bir neçə metr yolu qət edirik. Fənərin işığında quyunu və qırağındakı şüşəni, iki stəkanı görə bilirəm. “Yəqin, orada aşıqlar oturublarmış, – mən düşünürəm. – Səssizcə oturublar və bir-biri ilə sözsüz – yalnız ürəkləriylə danışıblar. Ürəklər hər şeyi söyləyəndən sonra onlar ulu sirlərə ortağ oldular”.

Yenə də bizim sevgi barədə söhbətimizdən heç nə alınmadı. Bu heç vacib də deyil. Mən hiss edirəm ki, nə isə çox mühüm bir nəsnənin astanasındayam və daha çox başa düşmək üçün ondan istifadə etməliyəm. Yadıma bir anlıq universitetdəki məşğələlərim, Saraqos, ömrüm boyu rastlaşmaq istədiyim həyat yoldaşı düşür, lakin bütün bunlar uzaq, dumanlı örtüyə – lap Sent-Savenin üzərindəki kimi – bürünmüş görünür.

– Sən niyə mənə Bernadetta haqqında danışdın?

– Özüm də bilmirəm, – o, üzümə baxmadan cavab verir. – Bəlkə ona görə ki, biz Lurdun yaxınlığındayıq. Bəlkə ona görə ki, sabah – “Ineffabilis Dei” günüdür. Bəlkə də ona görə ki, sənə sübut eləmək istəyirdim: mənim dünyam kənardan göründüyü kimi boş və divanə deyil. Onun bir hissəsi həm də başqa insanlardan ibarətdir. Və onlar söylədiklərinə inanırlar.

– Mən heç vaxt sənin dünyanın divanə olduğunu deməmişəm. Bu daha çox mənim dünyama aiddir. Mən həyatımın ən gözəl illərini kitab-dəftərlə əlləşərək itirirəm, halbuki onlar məni hər şeyi əzbər bildiyim yerdən çıxartmayacaqlar.

Mən hiss elədim ki, yüngülləşirəm: onu başa düşürdüm.

Gözləyirdim ki, o, yenə də İlahədən danışacaq, ancaq o, mənə sarı çevrilərək dedi:

– Yatmaq vaxtıdır. Biz çox içmişik.

* * *

O, dərhal yuxuya getdi. Mənsə hər şeyi – dumanı, şərəbı, meydanı, söhbəti xatırlaya-xatırlaya xeyli oyaq qaldım. Sonra onun mənə verdiyi əlyazmanı oxudum və

xoşbəxtlik dalğası hiss etdim: Allah – əgər O, gerçəkdən, mövcuddursa – həm Atadır, həm də Ana.

Mən işığı söndürdüm və quyunu araya almış səssizlik barədə düşünməkdə davam etdim – məhz həmin dəqiqələrdə, bizim hər ikimizin susduğumuz vaxt onun mənə nə qədər yaxın olduğunu duyurdum.

Nə o, nə də mən bir söz belə demədik. Məhəbbət haqqında danışmağa ehtiyac yoxdur, çünki onun öz səsi var və öz yerinə özü danışır. Həmin gecə quyunun yanında sükut bizim ürəklərimizin yaxınlaşmasına, bir-birini daha yaxşı tanımasına imkan verdi. Mənim ürəyim diqqətlə onun ürəyini dinləyirdi və dinlədikcə də xoşbəxtlikdən oxuyurdu.

Gözlərimi yummazdan əvvəl mən onun “Özgənin qovulması” adlandırdığı ritualı yerinə yetirməyə qərar verdim.

580

“Bax mən buradayam, bu otaqda, bu şəhərcikdə – əvvəllər heç vaxt olmadığı bir yerdə – mənim fikirlərim axırdı. Vərdiş elədiyim hər şeydən uzaqda. Həyatda heç vaxt məni maraqlandırmamış nəsnelər haqqında düşünürəm. Mən – bir neçə dəqiqəlik də olsa – özümü elə göstərə bilərəm ki, guya, dəyişmişəm”.

Və mən həmin bir neçə dəqiqəni necə yaşamaq istədiyimi təsəvvür etməyə başladım. Mən şən, hər şeylə maraqlanan, xoşbəxt olmaq istərdim. Hər saniyədən gen-bol istifadə etmək, həyat suyunu acgözlüklə içmək. Yenidən arzuya inanıb, etibar etmək. Mənim üçün əziz və istəkli olan uğrunda mübarizə aparmaq üçün güc qazanmaq.

Sevgiyə sevgiyə cavab vermək.

Bəli, bu odur – mənim olmaq istədiyim qadın. O, qəflətən mənim qarşımda peyda oldu və mənə çevrildi.

Mən qəlbimin Tanrının, ya da İlahənin nuru ilə necə dolduğunu hiss elədim – onlara artıq çoxdan inanmırdım. Və bir də həmin an Özgənin necə mənim cismimi tərk edərək bu balaca otağın küncündə oturduğunu gördüm.

Mən ona baxırdım – indiyə qədər mən olana: o zəifdir, amma güclü görünməyə cəhd edir. O, hər şeydən qorxur, amma özünü inandırır ki, bu, qorxu yox, buludlarda uçmayan adamın müdrikiyidir. O, köhnə mebelinin üzü

bozarmasın deyə arasından günəşin parlaq şüaları dolan pəncərələri bərk-bərk mıxlayır.

Mən otağın küncündə Özgəni göürdüm – zəif, yorğun, məyus. Mən göürdüm ki, o, necə tamamilə azad olmalı olan nəsnələri – öz hissələrini boğur və dustaq edir. Necə gələcək sevgi haqqında keçmiş əzablarına əsasən hökm çıxartmağa çalışır.

Ancaq məhəbbət həmişə yenidir. Həyatın boyu məhəbbətlə necə dəfə rastlaşacağının əhəmiyyəti yoxdur – bir, iki, və ya üç. Hər dəfə biz məchulluq və sirlə qarşılaşırıq. Məhəbbət bizi göylərə qaldıra bilər, cəhənnəmə ata bilər, lakin heç vaxt əvvəlki yerimizdə qoymaz. Məhəbbətdən imtina etmək olmaz, çünki o, yaşamımızın qidasıdır. Ondən imtina etsək, həyat ağacının bardən əyilmiş budaqlarına baxa-baxa və o bardən dərməyə cürət etmədən aclıqdan ölərik, halbuki budur onlar – sadəcə, əlini uzatmalısən. Harada olursən ol, məhəbbəti axtarmaq lazımdır, hətta bu axtarışlar saatlarla, günlərlə, həftələrlə sürəcəkdir kədər və məyusluq anlamına gəlsə də.

İş ondadır ki, biz sevginin axtarışına çıxanda sevgi bizim görüşümüzə gəlir.

Və bizi xilas edir.

Özgə məndən uzaqlaşan kimi ürəyim yenidən mənimlə danışıdı. Və dedi ki, bənddəki çat bütöv bir axını buraxıb, dedi ki, küləklər dörd tərəfdən əsib və dedi ki, o xoşbəxt-dir, çünki mən yenə onun səsinə eşitməyə başlamışam.

Ürəyim mənə dedi ki, mən sevirəm. Və mən dodaqlarımda xoşbəxt təbəssümlə yuxuya getdim.

Mən oyananda o, açıq pəncərənin qarşısında dayanaraq dağlara baxırdı. Mən onu çağırmadım, əgər o çevrilsə, o dəqiqə gözlərimi yummağa hazır vəziyyətdə səssizcə uzandı.

Sanki, mənim fikirlərimi oxuyurmuş kimi o çevrildi. Mənə baxdı:

– Sabahın xeyir.

– Sabahın xeyir. Pəncərəni bağla, soyuqdur.

Özgə xəbərdarlıq etmədən peyda oldu. O, hələ də küləyin istiqamətini dəyişməyə, onun qüsurlarını və zəifliklərini görməyə, “Yox, bu qeyri-mümkündür” deməyə çalışırdı. Ancaq özü də bilirdi ki, gecdir.

– Çıx otaqdan, mən geyinim, – mən dedim.

– Mən səni aşağıda gözləyirəm, – o cavab verdi.

Mən çarpayıdan durdum, Özgə haqqında fikirləşməyi özümə qadağan elədim, təzədən pəncərəni açdım, günəşi otağa buraxdım. Onun şüası dağların qarlı zirvələrini, xəzəllə örtülü torpağı, çayı – mən onu görmürdüm, lakin sınıltısını eşidirdim – işıqlandırırdı.

Günəş mənim sinəmdə əks oldu, mənim çılpaq bədənim işıqlandırıldı və mənə soyuq deyildi, çünki bütün bədənim hərərətdən yanırıdı – alova, alovdan tonqala, tonqaldan yanğına çevrilən cüzi qığılcımın hərərətindən. Yanğını isə heç nə ilə söndürmək, keçirmək mümkün deyil. Mən bilirdim.

Və istəyirdim.

Mən bilirdim ki, bu dəqiqədən etibarən cənnəti və cəhənnəmi, nəşəni və kədəri, arzuların həyata keçməsinə və çarəsiz ümitsizliyi tanıyacam, bilirdim ki, qəlbimin gizlinlərindən qalxan küləkləri cilovlamağa gücüm çatmayacaq. Bilirdim ki, bu səhərdən etibarən bələdçim və müşayiətçim sevgi olacaq, baxmayaraq ki o, mənim qəlbimdə uşaqlıqdan, onu birinci dəfə gördüyüm vaxtdan məskən salıb. Çünki mən onu heç vaxt unutmamışam – onun uğrunda mübarizə aparmağı ləyaqətsizlik hesab eləsəm də. Bu, çətin sevgi idi və mənim pozmaq istəmədiyim sərhədlərlə əhatə olunmuşdu.

Yaddaşımda Soriyadakı meydan və ondan itirdiyim medalyonu axtarmağı xahiş elədiyim dəqiqə canlandı. Mən bilirdim – bəli, onun mənə nə demək istədiyini mən bilirdim, ancaq eşitmək istəmirdim, çünki o, günlərin bir günü pul qazanmaq məqsədilə, macəra dalınca, arzularını həyata keçirmək üçün ata yurdunu tərk edən cavanlardan idi. Mənə isə real və mümkün olan sevgi gərək idi, mənim bakirə bədənim və qəlbim gözəl şahzadəni gözləyir və istəyirdi.

O zamanlar mən sevgi barədə çox az şey bilirdim. Onu mühazirədə görəndə, təklifini qəbul edəndə elə fikirləşirdim ki, yetkin qadının, öz şahzadəsi ilə görüşə tələsən qızcıqazın ürəyini cilovlamağa gücü yetəcək. Sonra o xatırlatdı ki, hər böyüyün ürəyində mütləq körpə yaşayır – onda mən vaxtilə olduğum qızcıqazın, sevgisini itirmək qorxusu ucbatından sevməkdən qorxan o balaca şahzadə qızın səsini yenidən eşitdim.

Dörd gün ərzində mən ürəyimin səsini batırmağa çalışdım, ancaq o daha bərk səslənirdi və Özgə daha çox çarəsizləşirdi. Haradasa, ürəyimin ən məhrəm guşəsində əvvəlki qızcıqaz hələ mövcud idi, hələ inanırdı ki, arzular çin olur. Özgə ağzını da açmağa macal tapmadı – mən onun maşınına oturdum, onunla Bilbaoya getməyə razılıq verdim, risk eləmək qərarına gəldim.

Və elə bu səbəbdən – mənim əvvəlki “mən”imin cüzi hissəsi hələ yaşayırdı – sevgi məni yenə tapdı, dünyanın müxtəlif qütblərində uzun axtarışlardan sonra tapdı. Sevgi, Saraqosun səssiz küçəsində Özgənin dərsliklərdən, sarsılmaz prinsiplərdən və qərəzli fikirlərdən quraşdırdığı əngəlləri aşaraq yenidən mənimlə görüşdü.

Mən pəncərəni və ürəyimi açdım. Gün işığı otağı doldurdu, sevgi mənim qəlbimi.

Bir neçə saat dalbadal biz gah qarda, gah yolda gəzdik, adını heç vaxt bilməyəcəyim balaca şəhərcikdə qəhvə içdik. Orada, meydanda qəribə varlığın – yarılan, yarıgöyərçin – heykəli ilə bəzədilmiş fəvvarə vardı.

O, bu abidəni görəndə gülümsədi:

– Əlamətdir. Kişi və qadın başlanğıcı birləşdirilib.

– Mən əvvəllər heç vaxt sənin dünən dediklərin barədə fikirləşməmişdim, – mən etiraf elədim. – Baxmayaraq ki bu tamamilə məntiqəuyğundur.

– “Və Allah insanı özü kimi yaratdı, İlahi obraza uyğun yaratdı: kişi və qadını yaratdı”, – o, Müqəddəs Kitabdən bir ayəni səsləndirdi. – Çünki bu, Onun özü kimi və özü-nəbənzər idi – kişi və qadın.

Mən göürdüm ki, onun gözləri bu gün başqa cür parıldayır. O, xoşbəxt idi və hər xırda şeyə görə qəhqəhə çəkirdi. Arabir yolda rastımıza çıxan yolçularla – əyinlərində kül rəngli paltar, çölə işləməyə gedən əkinçilərlə, növbəti zirvənin fəthinə hazırlaşan rəngbərəng kostyumlu alpinistlərlə söhbətə girişirdi.

Mən fransızca çox pis danışmağımdan utanaraq dinmirdim, lakin mənim qəlbim onun sevincinə sevinirdi.

O elə xoşbəxt idi ki, onunla danışan hər kəs özündən asılı olmadan gülümsəyirdi. Yəqin, ürəyi ona nə isə pıçıldamışdı və indi o bilirdi: mən onu sevirəm. Bununla belə, o, yenə də özünü mənimlə uşaqlıq dostu kimi aparırdı.

– Görürəm sən xoşbəxtsən, – mən dedim.

– Hə, çünki həmişə bu dağlarda səninlə gəzməyi, günəşin qızıl suyuna çəkdiyi meyvələrdən yığmağı arzulamışam.

“Günəşin qızıl suyuna çəkdiyi meyvələr”. Bu şeir misrasını kimsə lap çoxdan yazmışdı, o isə təkrar etdi – lap vaxtında və lap yerində.

– Yəqin, sənin xoşbəxt olmağının səbəbi təkəcə bu deyil, – meydanında bu cür əcaib fəvvarəsi olan şəhərciyi gəzərkən mən soruşdum.

– Hə? O nə səbəbdir elə?

– Sən bilirsən ki, mənə yaxşıdır. Axı sən mənim bu gün burada olduğum, dəftər-kitab dağına yox, əsl dağlara dırmaşdığım üçün məsuliyyət daşıyırsan. Sən məni xoşbəxt elədin. Biz xoşbəxtliyi başqaları ilə bölüşəndə xoşbəxtlik artır.

– Sən Özgəni qovmusan?

– Haradan bildin?

– Bildim, çünki sən özün də tamamilə dəyişmişən. Bir də ona görə ki, hər birimizin həyatında elə bir vaxt gəlib çatır ki, bu qovulma mütləq baş verməlidir.

Lakin Özgə bütün səhəri məni daban-dabana izləyirdi. Yaxınlaşmağa çalışırdı. Amma hər keçən dəqiqə onun səsi daha da zəifləməyə başlayırdı, onun obrazı isə sanki, əriyirmiş kimi öz dəqiq cizgilərini itirirdi. Mənim yadıma vampirlər haqqındakı filmlərin finalında qəddar qaniçənin necə külə çevrildiyi düşdü.

Biz növbəti xaçlı dirəyin yanından keçirik – burada da onun üzərinə İsanın yox, Məryəmin təsviri həkk olunub.

– Nə barədə fikirləşirsən? – o soruşdu.

– Vampirilər barədə. Zülmət gecənin yaratdığı və özlərini möhkəmcə öz içlərinə həbs etmiş varlıqlar barədə. Onlar var güclərilə özlərinə yoldaş axtarırlar. Lakin sevməyə qadir deyillər. Məhz buna görə də belə bir inam mövcuddur ki, vampiri yalnız nizəni düz ürəyinə batırmaqla öldürmək olar. Əgər bu zərbəni vurmaq mümkün olsa, onda oyanmış ürək şəri məhv edən sevgi enerjisini azadlığa buraxır.

– Bu, heç vaxt mənim ağılıma gəlməyib. Amma mənəcə, sən haqlısan.

Mən nizəni düz ürəyə batıra bildim. Və o, cadudan azad olaraq bütün mövcudiyətə açıldı. Onda Özgə üçün yer qalmadı.

Mən min dəfə onun əlini sıxmaq istədim və min dəfə özümü saxladım. Mən təşviş içində idim – onu sevdiyimi demək istəyirdim, lakin bilmirdim ki, necə başlayım.

Biz dağlardan danışırıdık, çaylardan danışırıdık. Biz meşədə düz bir saatlıq azdıq, ancaq sonunda axtardığımız cıgırı tapdıq. Biz ehtiyat üçün götürdüyümüz buterbroadları yedik və susuzluğumuzu ərimiş qarla yatırıdık. Günəş qüruba tərəf meyillənməyə başlayanda Sent-Savenə qayıtmaq qərarına gəldik.

Bizim addımlarımız daş tağların altında aydın əks-səda verirdi. Mən qeyri-ixtiyari əlimi müqəddəs su olan kasaya saldım və xaç çəkdim. Onun sözləri yadıma düşdü: su İlahənin simvoludur.

– Ora gedək, – o dedi.

Biz qaranlıq, boş kilsənin içiyə irəliləyərək altında birinci minilliyin əvvəllərində yaşamış zahid, müqəddəs Savenin sərdabəsi olan əsas mehraba yaxınlaşdıq. Onun yıxılmış divarları artıq bir neçə dəfə təzədən yüksəldilib.

Bəli, elə yerlər var ki, müharibə, təqib, laqeydlik onların üzərindən keçir və onları məhv edir, lakin onlar müqəddəs olaraq qalır. Bir vaxt kimsə bura gələcək, baxacaq, nəyinsə çatışmadığını görəcək və bərpa edəcək.

Mən çarmıxa çəkilməmiş İsanın obrazına baxdım və mən-
də qəribə, lakin çox aydın bir hiss yarandı. Sanki, Onun
başı mənim arxamca çevrildi.

– Bura.

Biz Müqəddəs Ananın mehrabı qarşısında dayanmışdıq.

– Obraza bax.

Mariya qucağındakı körpəsi ilə birlikdə. İsa göyləri gös-
tərir.

Mən gördüyüm barədə dedim.

– Diqqətlə bax, – o, təkidlə dedi.

Mən rənglənmiş və qızıl suyuna çəkilməmiş taxta heykəlin
bütün xırda detallarına diqqət yetirirəm və ustanın Mər-
yəmin paltarlarının qırıqlarını necə kamilcəsinə yonduğu-
na valeh oluram. Yalnız indi körpə İsanın səməyə dikəl-
miş barmağını görürəm və dostumun nədən bəhs etdiyini
baş düşürəm.

Baxmayaraq ki İsa Məryəmin əllərində oturub, əslində,
İsa Onu saxlayır. Və adama elə gəlir ki, sanki, Körpənin
səməyə qaldırıldığı əli Onu göylərə qaldırır. Onu Nişanlısı-
nın olduğu yerə qaytarır.

– 600 il əvvəl bu heykəli yaratmış sənətkar nə istədiyini
bilirdi.

Taxta döşəmədə kiminsə ayaq səsləri eşidildi. Kilsəyə
daxil olmuş qadın əsas mehraba yanaşdı və onun qarşı-
sında şam yandırdı.

Biz onun səssiz duasına mane olmaqdan çəkindikimiz
üçün sakit və hərəkətsiz dayanmışdıq.

“Sevgi ehtiyatlılığı sevmir”, – onun özünü unutmuş hal-
da necə Məryəmin obrazını seyr etdiyinə baxaraq düşün-
düm. Hələ bir az əvvəl kainat onun varlığı olmadan da
anlamlı dolu idi. İndi isə onun yanımda dayanması mənə
hava-su kimi lazımdır – əks halda bütün əşyaların gerçək
pərlənməsi məndən gizlənilir.

Qadın gedəndən sonra o, yenə danışdı:

– Rəssam Müqəddəs Ananı, İlahəni, Allahın mərhə-
mətli simasını tanıyırdı. Sən mənə sual vermişdin, amma
sənə konkret bir cavab verə bilməmişəm. Sən bütün bun-
ları haradan bildiyimi soruşmuşdun, düzdür?

“Yox, elə deyil, mən soruşdum, sən də cavab verdin”,
– mən demək istədim, amma susdum.

– Mən bu rəssam kimi öyrənmişəm, – o davam etdi.
– Mən səmanın yüksəkliklərindən enmiş sevgini qəbul elədim. Məni yönləndirəndə mən müqavimət göstərmədim. Sən, yəqin ki, monastıra getmək istəyim barədə yazdığım məktubu xatırlayırsan. Mən hələ də sənə bu haqda danışmamışam, lakin mənim arzum həyata keçdi.

Və həmin dəqiqə mühazirədən əvvəlki söhbəti yadıma saldım. Ürəyim təşvişə düşdü və mən diqqətlə Məryəmin üzünə baxmağa başladım. O gülümsəyirdi.

“Bu ola bilməz, – mən fikirləşdim. – Hətta əgər o, monastıra gedibsə də, sonra oranı tərk edib. Xahiş edirəm de ki, seminariyadan çıxmısan”.

– Mənim gəncliyim coşqun və dolğun keçib, – Bu arada o, mənim nə barədə fikirləşdiyimi tapmağa cəhd etməyərək sözünə davam edirdi. – Mən başqa xalqları tanıdım, fərqli mənzərələr gördüm. Mən Allaha işıqlı dünyanın hər yerində axtardım. Mən başqa qadınları sevdim. Mən çoxlu peşələr öyrəndim.

Qısqançlıq yenidən məni sancdı. “Özgənin qayıtmasına imkan vermək olmaz”, – mən gözlərimi gülümsəyən Məryəmdən çəkməyərək özlüyümdə dedim.

– Yaşamın misteriyası məni ovsunlamışdı və mən onun mənasını daha dərinəndən dərk etmək istədim. Adamlar mənim sorğu-suallarımın cavabında deyirdilər ki, bunu filankəs bilir, o birini peşmənəkəs.

Mən Hindistanda və Misirdə oldum. Magiya və meditasiyanın biliciləri, əlkimyaçı və din xadimləri ilə tanış oldum. Və nəhayət, tapmalı olduğumu tapdım: İnam haradadırsa, həqiqət də daim oradadır.

İnam haradadırsa, həqiqət də daim oradadır. Mən kilsəyə təzədən və başqa gözlə baxdım – zamanın cıladığı, dəfələrlə külə çevrilmiş və dəfələrlə bərpa edilmiş daş plitələr. İnsanları belə nəhəng əmək sərfinə, inanılmaz inadkarlığa nə sövq etmişdi? Onları ucqarlarda, dağların başında bu kiçik məbədi təzədən tikmək üçün var qüvvələri ilə çalışmağa nə məcbur etmişdi?

Nə? – İnam.

– Buddistlərin öz həqiqətləri olub, krişnaitlərin, hindustların, müsəlmanların, yəhudilərin öz həqiqətləri. Əgər insan səmimi inam sahibdirsə, o, Tanrıyla vəhdətdə olmağı

bacaracaq və möcüzə yaratmağa qadir olacaq. Ancaq bunu bilmək kifayət deyildi – seçim etmək üçün qətiyyət də lazım idi.

Mən katolikliyi seçdim, çünki bu etiqadda tərbiyə almışdım, uşaqılıq illərimə onun möcüzələri hopdurulub. Əgər mən yəhudi doğulmuş olsaydım, iudaizmi seçərdim. Allah təkdir – baxmayaraq ki onun minlərlə adı var, lakin onu hansı adla çağırmaq seçimi, məhz sənə aiddir.

Yenidən addım səsləri eşidildi.

Naməlum bir adam yaxınlaşdı, bizi nəzərdən keçirdi, sonra baş mehrabın yanına getdi və iki şamdan götürdü. Yəqin, o, kilsə gözetçisi, ya da keşiş idi.

Mən bizi sovməyə buraxmaq istəməyən qocanı xatırladım. Amma bu şəxs heç bir söz demədi. O çıxandan sonra dostum mənə dedi:

– Mənim bu axşam görüşüm var.

– Xahiş edirəm, söhbəti dəyişmə. Gerisini danış.

– Mən bu yaxınlıqdakı seminariyaya daxil oldum. Dörd il mümkün olan hər şeyi öyrəndim. Həmin vaxt mən illüminatlarla, xarizmatiklərlə, çoxdan qapadılmış qapını açmağa çalışan cərəyanların davamçıları ilə tanış odum. Mən anladım ki, Allah uşaqılıqda varlığıyla bizi qorxutduqları cəllad deyil. Xristianlığın ilkin, həç nə ilə ləkələnməmiş, qüsuruz mahiyyətinə qayıtmaq cəhdi yarandı.

– Onların İsa və kilsənin eyni şey olmadığını başa düşmələrinin üzərindən cəmi iki min il keçəndən sonra? – mən təmkinli ironiya ilə soruşdum.

– İstədiyin qədər zarafat edə bilərsən, amma söhbət məhz bundan gedir. Mən bizim monastıra rəhbərlik edən rahiblərdən birinin yanında öyrənməyə başladım. Və o, mənə təlqin elədi ki, vəhy alovunu, Müqəddəs Ruhunu mütləq qəbul etmək lazımdır.

Onun sözlərindən mənim ürəyim sıxıldı. Məryəm isə bayaqki kimi gülümsəyir, körpə İsa şən-şən mənə baxırdı.

Nə vaxtsa mən də bütün bunlara inanırdım, lakin zaman keçdi və yaşadığım illər ərzində meydana çıxan, sağlam və məntiqli düşüncə sahibi olduğuma, torpağın üstündə möhkəm dayandığıma inam hissi məni dindən uzaqlaşdırdı. Əgər neçə illər məni müşayiət etmiş, əvvəlki uşaq inamı – mələklər və möcüzələrə inam – yenidən diril-

səydi, nə yaxşı olardı! Lakin təkcə istəklə onu qaytarmaq qeyri-mümkündür.

– Ustadım mənə dedi: “Əgər bildiyinə inansan, əvvəl-axır biləcəksən”, – o davam etdi. – Mən hücrəmin tənhalığında öz-özümle danışmağa başladım. Müqəddəs Ruhun mənə əyan olması və bilməli olduğum hər şeyi öyrətməsi üçün dua edirdim. Və tezliklə başa düşdüm ki, mənim səsimlə birgə sözləri mənim əvəzimə deyən başqa bir müdrik səs də eşidilir.

– Mən də belə vəziyyətdə olmuşam, – mən onun sözünü kəsdim.

O, susaraq gözlədi, amma mən başqa heç nə deyə bilmədim.

– Danış, mən qulaq asıram.

Ancaq sözlər gəlmirdi. O elə gözəl şeylər haqqında danışırdı ki, mən o qədər ifadəli sözlər tapa bilməzdim.

– Özgə hər an qayıtmağa çalışır, – o, sanki, mənim düşüncələrimi oxuyaraq dedi. – Özgə istəmədən axmaq bir söz deməkdən qorxur.

– Hə, – mən var gücümle qorxuya yenilməməyə çalışaraq cavab verdim – hərdən elə olur ki, mən kiminləsə qızgın şəkildə danışırım və birdən, hansısa bir anda əvvəllər heç vaxt ağılıma gəlməyən şeylər haqqında danışmağa başlayıram. Mənə elə gəlir ki, sanki, sadəcə, həmişə məndən çox-çox ağıllı, həyatdan yaxşı başı çıxan birinin sözlərini çatdırıram. Ancaq bu, nadir hallarda baş verir. Adətən, mən susmağa və dinləməyə üstünlük verirəm. Və təzə nə isə öyrənəcəyimə inanıram, baxmayaraq ki axırda hər şeyi unuduram.

– İnsan üçün onun özü qədər dərkolunmaz heç nə yoxdur. Əgər bizim buğda dəni boyda inamımız olsa, bu dağı yerindən tərpədə bilərik. Bax mən bunu yaxşı yadımda saxlamışam. Və bu gün mən öz sözlərimi hörmətlə dinləyə-dinləyə təəccüblənirəm. Apostollar savadsız, cahil balıqçılar idilər. Lakin onlar göylərdən enən Alovu qəbul edirdilər. Onlar öz cahilliklərindən utanmırdılar – onların Müqəddəs Ruha inamı vardı. Bu vergi yalnız onu qəbul etmək istəyənlərə məxsusdur. Yetər ki, inansan, qəbul edəsən, səhv buraxmaqdan qorxmayasan.

Məryəm təbəssümlə qarşımda dayanmışdı. Dünyada hamıdan çox onun ağlamaq üçün səbəbləri vardı – amma o gülümsəyirdi.

– Davam elə, – mən dedim.

– Mən artıq hər şeyi dedim. Vergini qəbul etmək lazımdır. Və onda o, özünü göstərəcək, öz ifadəsini tapacaq.

– Bu şey belə işləmir.

– Bəyəm sən məni başa düşürsən?

– Düşürəm. Ancaq mən bütün insanlar kimiyəm, mən qorxuram. Haqqında danışdığından sən, sənın qonşun istifadə edə bilər, mən yox.

– Sən anlayanda ki, biz hamımız qarşımızdakı bizə baxan bu körpəyə bənzəyirik, hər şey dəyişəcək.

590

– Amma o vaxta qədər biz işığa çox yaxınlaşdığımızı anlayacağıq və öz alovumuzu yandıra bilməyəcəyik.

O cavab vermədi.

– Sən seminariya barədəki fikrini tamamlamadın, – bir azdan mən onun yadına saldım.

– Mən seminariyadan çıxmıyacağam.

Mən nəşə deməyə macal tapmamış ayağa qalxdı və mehraba tərəf yönəldi.

Mən tərpənmədim. Başım fırlanırdı, nə baş verdiyini başa düşmürdüm. “Seminariyadan çıxmıyacağam!”

Ən yaxşısı fikirləşməməkdir. Bənd parçalanıb, sevgi qəlbi batırıb və axının qarşısını almaq mənim iradəmdə deyil. Bir çıxış yolu da var – Özgəni köməyə çağırmaq, ruhi zəifliyin sərt, cəsarətsizliyin soyuq qadına çevirdiyi məni. Lakin mən daha bunu istəmirdim. Mən daha həyata onun gözləri ilə baxa bilmirdim.

Fikir selini qəfil səslənən səs qırdı – şiddətli və uzun, sanki, yanımda kimsə nəhəng fleytada ucadan çalmağa başladı. Mənim ürəyim əsdi.

Birinci səsin ardınca ikincisi eşidildi. Sonra daha biri. Mən geri baxdım: taxta pilləkən kilsənin soyuq gözəlliyi və harmoniyası ilə kəskin kontrast yaradan başdansovdu tikilmiş meydançaya qalxırdı. Meydançada mən qədimi orqan gördüm.

Və onu. Yarıqaranlıqda mən onun sifətini seçə bilmirdim, ancaq bilirdim ki, o oradadır.

Mən yerimdən qalxdım, amma o dəqiqə onun həyəcanlı səsi eşidildi:

– Pilar! Yerindən tərpənmə!

Və mən itaət elədim.

– Qoy Müqəddəs Ana məni ilhamlandırısın, – o davam elədi. – Qoy musiqi bu gün mənim duam olsun.

Və “Ave Mariya”-nı ifa etməyə başladı. Saat altıya yaxın olardı, “Angelus”-un vaxtı, işıq və qaranlığın qarışdığı vaxt yaxınlaşırdı. Orqanın səsi, sanki, divarların qədim daşlarına hoparaq, müqəddəslərin bütələrini bürümüş əfsanələrin ruhu və duaların qızğınlığı ilə qarışaraq boş kilsəyə yayılırdı. Musiqi qəlbimin lap dərinliklərinə keçsin deyə, oradakı bütün qorxuları, günah hissini silsin deyə mən düşündüyümdən daha yaxşı, daha güclü olduğuma inandırısın deyə, gözlərimi yumdum.

Mən dəhşətli dərəcədə dua eləmək istədim, din yolundan döndüyüm vaxtdan bu yana məndə ilk dəfə idi ki, belə bir şey baş verirdi. Mən əvvəlki kimi skamyada oturmuşdum, lakin ruhum Müqəddəs Ananın qarşısında diz çökmüşdü, “Hə” deyən qadının ayaqlarına düşmüşdü.

Hərçənd o, “Yox” da deyə bilirdi və onda mələk başqasını axtarıb tapardı və onun rədd cavabı Allahın gözündə günah olmazdı, Allah Öz övladlarının nəyə qadir olduklarını yaxşı bilir. Ancaq o dedi: “Sənin İradənə tabeyəm”. Hərçənd dərk edirdi ki, seçdiyi taledə mələyin sözləri ilə birlikdə əzab-əziyyət də qazanır; hərçənd qəlbinin gözü ilə sevgili oğlunun ata evini necə tərək elədiyini, insanların onun ardınca necə getdiyini və sonra onu dandığını artıq görə bilirdi, ancaq o dedi: “Sənin İradənə tabeyəm”, hərçənd hər bir qadının həyatındakı ən ali, ən müqəddəs anı o, pəyədə yaşamalı və malların əhatəsində doğmalı oldu, çünki Müqəddəs Kitabda belə yazılmışdı: “Sənin İradənə tabeyəm”.

Hərçənd o, tələş içində oğlunu küçədə axtarırkən onu məbəddə tapdı. Oğlu ondan mane olmamasını istədi,

çünkü o, başqa öhdəlikləri yerinə yetirməli, başqa vəzifəni həyata keçirməli idi, “Sənin İradənə tabeyəm”, hərçənd bilirdi ki, ömrünün sonuna qədər oğlunu axtaracaq, əzab sancısı həmişəlik onun ürəyində qalacaq və hər dəqiqə onun həyatı üçün əsəcək, çünki o həyat təhlükə altındadır, oğlusa qovulur və təqib edilir, “Sənin İradənə tabeyəm”, hərçənd camaatın içində oğlu ilə rastlaşanda ona yaxınlaşa bilməyəcək, “Sənin İradənə tabeyəm”, hərçənd o, kiminləsə oğluna xəbər göndərəndə ki buradadır, oğlu əli ilə öz şagirdlərinə göstərərək, ona çatdırılmasını əmr etdi: “budur mənim anam və mənim qardaşlarım”, “Sənin İradənə tabeyəm”, hərçənd hər şey sona çatanda və hamı yaxasını kənara çəkəndə çarmıxın altında, düşmənlərin rişxəndinə və dostların qorxaqlığına dözərək tək-cə o, daha bir qadın və bir şagird qaldı, “Sənin İradənə tabeyəm”, İlahi, Sənin İradənə tabeyəm. Çünki övladlarının ruhən nə qədər zəif olduğu yalnız sənə əyandır və hər birinin üzərinə onun daşımağa gücü çatacaq ağırlığı qoyursan. Zira Sən mənim sevgimi anlayırsan, çünki bu, yeganə şeydir ki, həqiqətən mənə məxsusdur, yeganə şeydir ki, mən özümlə başqa dünyaya götürə bilərəm. İlahi, elə elə ki, o, öz cəsarətini və təmizliyini qorusun, dünyanın ona qurduğu bütün tələləri və qurğuları keçə, yaşaya bilsin, dünyanın uçurumuna və dibsizliyinə düşməsin. Orqanın səsi kəsildi, günəş də dağların arxasında gizləndi – bu, eyni anda baş verdi, sanki, Eyni bir Əlin hərəkətinə boyun əydi. Musiqi, doğrudan da, onun duasına çevrildi və onun duası eşidildi. Mən gözlərimi açdım. Kilsə qaranlığa qarq olmuşdu və Məryəmin obrazı önündə bircə dənə şam yanırdı.

Və budur, mən onun yaxınlaşan addımlarını eşitdim. Tənha şamın işığı mənim göz yaşlarımla və mənim təbəssümümü işıqlandırdı – o, Məryəmin təbəssümü qədər gözəl olmasa da, qəlbimin yaşadığını sübut edirdi.

O, mənə baxdı, mən ona. Mənim əlim axtarmağa başladı və onun əlini tapdı. Mən onun ürəyinin indi daha bərk döyündüyünü hiss etdim, az qala, zərbələrin səsini eşidirdim, axı biz sakit və səssizcə dayanmışdıq.

Ancaq mənim ruhum rahat, ürəyim-sə sakit idi.

Mən onun əlini sıxdım, o, məni qucaqladı. Deyə bilmərəm heykəlin yanında nə qədər qaldıq, bunun nə qədər çəkdiyini bilmirəm, zaman donmuşdu.

Məryəm bizə baxırdı. Öz taleyinə “hə” demiş gənc kəndli qız. Bətnində Allahın oğlunu, qəlbində İlahiyə sevgini daşımağa razılıq vermiş Qadın. O, bizi anlamağa qadirdir.

Mən ondan heç bir şey haqqında soruşmaq istəmədim. Kilsədə keçirdiyimiz anlar tamamilə kifayət etdi ki, bizim səyahətimiz anlam qazansın. Onunla keçirdiyimiz dörd gün tamamilə kifayət etdi ki, diqqətəlayiq heç nəyi ilə yadda qalmayan bu il əhəmiyyətli və vacib olsun.

Buna görə də mən ondan heç bir şey haqqında soruşmadım. Biz əl-ələ tutaraq kilsədən çıxdıq və otağımıza qayıtdıq. Başımda hər şey bir-birinə qarışmışdı – seminariya, Müqəddəs Ana, onun kiminləsə axşama nəzərdə tutulmuş görüşü.

Və onda mən dərk elədim: o da, mən də ruhlarımızı eyni taleyə tapşırmaq istəyirik, ancaq Fransada seminariya, Saraqosda isə universitet var. Mənim ürəyim sıxıldı. Mən orta əsrdən qalma evciklərə, dünən gecə yanında oturduğumuz quyuya nəzər saldım. Yadıma Özgə qadının – bu yaxınlara qədər mən olanın – kədəri düşdü.

“İlahi, Sən özün görürsən, mən əvvəlki inamımı diriltməyə çalışıram. Bir halda ki mənim başıma belə iş gəlib, məni tərk eləmə, tək qoyma”, – mən qorxunu qovaraq yalvardım.

O, çox yatmadı, mən də pəncərədəki qara uçuruma baxaraq oyandım. Sonra biz yenə də yuxuya getdik, oyandıq, bizim azdanışan ev sahiblərimizlə şam elədik və o, onlardan evin açarını istədi.

– Bu gün biz gec qayıdacağıq, – o, sahibəyə dedi.

– Gənclərə əylənmək lazımdır, – qadın razılıqla başını tərpətdi. – və bayramı mümkün qədər yaxşı keçirmək.

– Mən bir şey barədə soruşmalıyam, – biz maşına oturanda mən dedim. – İstəməirdim, amma özümlə bacarmıram.

– Seminariya barədə?

– Hə, mən başa düşmürəm, – cavab verdim, özümse fikirləşdim: “Hərçənd artıq bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur”.

– Mən həmişə səni sevmişəm, – o danışmağa başladı. – Mənim başqa qadınlarım olub, ancaq tək səni sevmişəm. Mən medalyonu həmişə özümlə gəzdirmişəm, nə vaxtsa onu sənə qaytaracağım, cəsərimi toplayaraq “Mən səni sevirəm” deyəcəyim ümidilə. Dünyada hansı yolla gedirəm-gedim, o, məni mütləq sənənin yanına gətirirdi. Mən sənə yazırdım və üzərində sənənin imzan olan hər zərflə qorxa-qorxa açırdım – axı cavab məktublarından istəniləni mənə sənənin başqası ilə görüşdüyün xəbərini gətirə bilərdi. Məhz onda mən mənəvi çağırışı eşitdim. Daha doğrusu, mən bu çağırışa cavab verdim, çünki o, məndə – elə səndə də – uşaqlıqdan mövcud idi. Mən anladım ki, Tanrı mənim yaşamımda həddindən artıq vacib yer tutur və əgər arzumun ardınca yollanmasam, heç vaxt xoşbəxt ola bilməyəcəyəm. Mən İsanın simasını dünyada qarşıma çıxan hər kəsə üzündə görürdüm və mən Onu görmədən gələ bilməzdim.

594

O susdu, mənə onu tələsdirməmək qərarına gəldim.

İyirmi dəqiqədən sonra o, maşını saxladı və biz düşdük.

– Biz Lurddaylıq, – o dedi. – Buraları yayda görəsən.

İndi isə mən adamsız küçələr, bağlı mağazalar, mehmanxanaların girişində polad şəbəkələr görürdüm.

– Yayda burada altı milyon turist olur, – o, şövqlə davam etdi.

– Bilmirəm yayda necədir, amma hal-hazırda o, xəyalət-şəhəri xatırladır.

Biz körpünü keçdik. Əzəmətli dəmir darvazanın bir tayı – kənarlarında mələk fiqurları olan – açıq idi. Biz içəri girdik.

– Sonra nə baş verdiyini danış, – mən xahiş elədim, baxmayaraq ki bir az əvvəl təkid etməməyə qərar vermişdim. – İsanın simasının adamların üzündə necə tanınmasından danış.

Elə o dəqiqə də başa düşdüm – o, söhbətini davam etdirmək istəmir. Ola bilsin ki, indi vaxtı deyil və bura da yeri deyil. Ancaq bir halda ki başlayıb, sona çatdırılmalıdır.

Biz hər iki tərəfində qarlı düzənliklər sərilmiş geniş prospektlə irəlilədik. Uzaqda məbədin silueti görünürdü.

– Danış, – mən təkrar elədim.

– Sən artıq hər şeyi bilirsən. Mən seminariyaya daxil oldum. Hələ birinci il Allahdan sənə olan sevgimi bəşəri sevgiyə çevirmək üçün kömək etməsini istədim. İkinci kursda başa düşdüm ki, mənim dualarım eşidilib. Üçüncü il – nə qədər qərubsəsəm də, qəti əminlik yarandı ki, sevgim yavaş-yavaş mərhəmətə, duaya, ehtiyac duyanlar üçün yardıma çevrilir.

– Bəs niyə sən yenidən məni axtardın? Niyə məndə bu odu yenidən alovlandırırdın? Niyə Özgənin qovulması haqqında danışdın, yaşamımın nə qədər miskin və mənasız olduğuna gözlərimi açdın?

Mənim səsim titrəyirdi, sözlər dolaşırdı. Keçən hər dəqiqə o, seminariyaya daha yaxın və məndən daha uzaq olurdu.

– Niyə qayıtdın? Niyə bu əhvalatı mənə yalnız bu gün danışdın – axı sən görürdün ki, mən səni sevməyə başlayıram?!

– İndi deyəcəyim sənə axmaqlıq kimi görünəcək, – o, azca susaraq cavab verdi.

– Görünməyəcək! Mən daha gülməli olmaqdan qorxmuram. Və bunu mənə sən öyrətdin.

– İki ay əvvəl mənim ruhi müəllimim onunla birlikdə bir qadının yanına getməmi xahiş elədi – o ölürdü və bütün əmlakını bizim seminariyaya vəsiyyət eləməyə hazırlaşdı. Qadın Sent-Savendə yaşayırdı.

Məbəd artıq lap yaxında idi. Mən təhtəlsüurda hiss etdim: ona çatan kimi söhbət kəsiləcək.

– Dayanma, – mən xahiş etdim. – Mənim izahat tələb etməyə haqqım var.

– Onun evinə girdiyim dəqiqə mənim yadımdadır. Pəncərələr Pireneylərə açılırdı və qarın parlıtısından daha da gözqamaşdırıcı görünən günəş hər tərəfi doldurmuşdu. Mən əşyaları siyahıya almağa başladım, amma tezliklə dayanmağa məcbur oldum. İş ondaydı ki, mərhumənin zövqü tamamilə mənim zövqümə uyğun idi – o, mənim

aldığım diskləri alırdı, pəncərənin arxasındakı bu mənzərəni seyr edə-edə mənim də qulaq asacağı m usiqiyə qulaq asırdı. Rəflərdə xeyli kitab vardı – onlardan bəzilərini mən oxumuşdum, digərlərini isə məmnuniyyətlə oxuyardım. Mebel də, şəkillər də, otaqlara səpələnmiş cürbəcür xırda əşyalar da – hər şey elə idi ki, sanki, onları mən özüm seçmişdim. Və həmin gündən mən o evi unuda bilmirəm. Hər dəfə dua eləmək üçün sovməyə girəndə yadıma düşürdü ki, mənim dünyadan imtinam bütöv deyil. Mən belə bir evdə səninlə necə yaşadığımı, həmin musiqini dinlədiyimi, dağların qarlı zirvələrinə, buxarıdakı alova baxdığımı təsəvvür edirdim. Mən bizim uşaqların otaqlarda necə oyanbuyana qaçdıqlarını, Sent-Saveni dövrəyə almış çöllərdə necə oynadıqlarını təsəvvür edirdim.

596

Mənsə, baxmayaraq ki heç vaxt o evdə olmamışdım, onun necə göründüyünü dəqiq bildirdim. Və mən istərdim ki, o daha heç bir söz deməsin, onda mən xəyal qura bilərdim.

Ancaq o davam edirdi:

– İki həftə əvvəl mən ruhi yorğunluğumun öhdəsindən gələ bilmədim. Öz müəllimimi tapdım, ona baş verən hər şeyi danışdım. Səni sevdiyimi və evi siyahıya alarkən hansı hissləri keçirdiyimi etiraf elədim.

Pəncərənin arxasında narın yağış yağmağa başladı. Mən başımı aşağı saldım, bərk-bərk jaketə büründüm. Sonra nələr baş verdiyini öyrənməyə qorxurdum.

– O isə mənə dedi: “Allaha xidmət eləməyin yolları müxtəlif və rəngarəngdir. Əgər sən düşünürsən ki, bu, sənin taleyindir, get axtar onu. Yalnız xoşbəxt olan kəs xoşbəxtlik yaymağa qadirdir”. “Bunun mənim taleyim olub-olmadığını bilmirəm, – mən ona dedim. – Bu monastıra qapanmaq qərarını verəndə mən ruhi rahatlıq tapdım”. “Onda dünyaya get, bütün şübhələrindən azad ol, – o cavab verdi. – Dünyada qal, ya da seminariyaya qayıt. Ancaq özün üçün seçəcəyin həmin yerdə sən özünlə tam vəhdətdə olmalısən. Bölünmüş çarlıq kiçik təzyiqdən dağılacaq. Bölünmüş insan həyatın üzünə ləyaqət və cəsaretlə baxa bilməz”.

O, cibindən nə isə çıxartdı və mənə uzatdı. Bu açar idi.

– Mənim müəllimim o qadının evinin açarını mənə verdi və dedi ki, əşyaları satmaqda tələsməyim. Bilirəm, o, mənim ora səninlə qayıtmağımı istəyirdi. Madriddəki mühazirəni o, mənim üçün təşkil eləmişdi, bizim yenidən görüşməmiş üçün.

Mən onun əlindəki açara baxdım və səssizcə gülümsədim. Ancaq sinəmdə, sanki, zənglər çalınırdı, başımın üstündə göylər açılmışdı. O, Allaha xidmət edəcək, lakin özünəməxsus şəkildə, mənim yanımda. Çünki mən bunun uğrunda mübarizə aparacam.

– Götür, – o dedi.

Mən əlimi uzatdım, açarı barmaqlarımın arasında sıxdım, cibimdə gizlətdim.

Məbədin bazilikası artıq qarşımızda idi. Mən söz deməyə macal tapmamış kimsə onu gördü və ona tərəf qaçdı. Narın yağış yağmaqda davam edirdi və mən burada nə qədər qalacağımızı bilmədiyimdən bir dəqiqə belə unutmurdum – mənə islanmaq olmaz, dəyişək yoxdur.

Mən ancaq bu barədə fikirləşməyə çalışdım və yerlə göy arasında asılı olan, taleyin əlinin nə zaman ona toxunacağını gözləyən ev haqqındakı fikirləri qovdum.

O, məni səslədi və mən yaxınlaşanda bir neçə nəfərə təqdim elədi. Kimsə haradan gəldiyimizlə maraqlandı. O, Sent-Savenin adını çəkəndə dedi ki, orada müqəddəs zahid dəfn olunub. Rəvayətə görə, məhz o, birinci dəfə meydanın ortasında quyu tapıb və başlanğıcda şəhərcik əvvəlki kimi yaşamaq istəməyən, dağlarda Allah axtaran möminlər üçün sığınacaq qismində nəzərdə tutulub.

– Onlar indi də oradadırlar, – mən daha kiminsə səsinə eşitdim.

Bu əhvalatın nə qədər gerçək olduğunu bilmirdim və “onların” kimliyi barədə heç bir təsəvvürüm yox idi.

Təzə adamlar da gəldilər və hamı mağaranın girişinə tərəf istiqamətləndi. Digərlərindən böyük görünən bir nəfər mənimlə fransızca danışdı, lakin mənim, demək olar ki, heç nə anlamadığımı görəndə bərbad ispan dilinə keçdi:

– Siz bura qeyri-adi bir adamla gəlmisiniz. Möcüzə yaradan bir adamla.

* * *

Mən heç nə demədim, ancaq yadıma Bilbaodakı axşam və ona sarı atılan ümitsiz kişi düşdü. Onda o, hara getdiyini mənə demədi, mənəsə bu maraqlı idi. İndisə mənim fikirlərim evdə cəmlənib – mən onun necə olacağını dəqiq bilirdim: orada hansı kitablar və disklər olacaq, pəncərədən hansı mənzərə görünəcək.

Dünyada elə bir yer var ki, orada bizim əsl evimiz dayanıb, günlərin bir günü biz ora gələcəyik. Mənim sakitcə onun qayıtmasını gözləyəcəyim ev. Balaca qız və oğlanın dərstdən sonra qaça-qaça gələrək yaşam sevinci ilə doluracağı ev.

598

Adamlar Zühurun baş verdiyi yerə çatana qədər yağışın altında bükülərək səssizcə getdilər. Hər şey düz mənim təsəvvürümdəki kimi idi – mağara, Müqəddəs Ananın heykəli və bir vaxtlar möcüzənin baş verdiyi yerdə, şüşənin altında çeşmə. Ziyarətçilərin bəziləri dua edirdi, digərləri, sadəcə, gözlərini yumaraq sakitcə oturmuşdu. Mağaranın qabağından çay axırdı və onun səsi mənə sakitləşdirici təsir etdi. Müqəddəs Məryəmin obrazını görəndə mən qısa bir dua pıçıldadım – Müqəddəs Anadan mənə kömək eləməsini istədim, çünki mənim ürəyimə daha əzab gərək deyil.

“Əgər qismətimdə əzab çəkmək varsa, qoy o, tez gəlsin, – mən deyirdim. – Çünki mənim qarşımda bütöv bir həyat var və ondan mümkün olduqca yaxşı istifadə etmək lazımdır. Əgər o, seçim etməlidirsə, qoy tez eləsin. Onda mən onu gözləyəcəyəm. Ya da unudacağam. Gözləmək işgəncədir. Unutmaq ağırdır. Ancaq əzablardan ən dəhşətli hansı qərarı verəcəyini bilməməkdir”.

Qəlbimlə hiss elədim ki, mənim dualarım eşidildi.

* * *

Bazilikanın üzərindəki saat gecəyarısını göstərəndə bizim ətrafımıza artıq yetərinçə adam toplaşmışdı – yüzdən az olmazdı. Onların arasında keşişlər, rahiblər vardı və hamı gözlərini obrazdan çəkmədən yağışın altında hərəkətsiz dayanmışdı.

– Eşq olsun sənə, qüsursuz hamilə qalmış Müqəddəs Məryəm! – mənim yanımda kimsə dilləndi və elə həmin an saatın sonuncu zərbəsi səsləndi.

– Eşq olsun! – hamı xorla cavab verdi və əl çaldı.

Dərhal bizə gözətçi yaxınlaşdı və sakitliyi qorunmamızı xahiş etdi – biz başqa zəvarlara mane oluruq.

– Axı biz uzaqdan gəlmişik, – bizim qrupdan kimsə dedi.

– Onlar da, – gözətçi yağışın altında dayanmış adamları göstərərək cavab verdi. – Buna baxmayaraq, səssiz dua edirlər.

Mən gözətçinin ziyarətgaha bir daha girməməsini elə çox istərdim ki... Mən buradan çox uzaqda, onunla təklidə olmaq, əlindən tutmaq, nələr hiss etdiyimi demək istəyirdim. Biz planlar qurardıq, ev haqqında və məhəbbət haqqında danışardıq. Onu sakitləşdirərdim, mən mehriban və nəvazişli olardım, deyərdim ki, onun arzusunun həyata keçməsinə az qalıb, çünki mən onun yanındayam və ona kömək edəcəyəm.

Gözətçi tezliklə uzaqlaşdı, keşişlərdən biri isə astadan təsəhlə dua eləməyə başladı. O, duanın “iman gətirirəm” adlı son hissəsinə çatanda hamı gözlərini qapayaraq hərəkətsiz dayanmışdı.

– Bu adamlar kimdir? – mən soruşdum.

– Xarizmatiklər, – o cavab verdi.

Mən bu sözü artıq eşitmişdim, amma mənasını izah edə bilməzdim. O, bunu başa düşdü.

– Bu adamlar Müqəddəs Ruhun alovunu qəbul edirlər. İsanın qoyduğu alovu, o alovu ki, yalnız bəzilərinə onun odundan öz şamını yandırmaq qismət olur. Bu adamlar xristianlığın ilkin həqiqətinə – hamının möcüzə yaratmağa qadir olduğu ideyasına yaxındırlar. Bu adamlar Gün İşığına Bürünmüş Qadına bəllidirlər, – o, gözləri ilə Məryəmin heykəlini göstərərək dedi.

Adamlar, sanki, yalnız onların eşitdiyi bir əmrə tabe olaraq yavaş səslə oxumağa başladılar.

– Sən titrəyirsən. Donmusan? Sən iştirak etməyə bilərsən.

– Bəs sən?

– Mən qalacağam. Bu, mənim yaşamımdır.

– Onda mən də qalırım, – mən cavab verdim, baxmayaraq ki buradan çox uzaqda olmağı üstün tutardım. – Əgər bu, sənin dünyandırsa, mən onun bir hissəsi olmaq istəyirəm və bunu öyrənəcəyəm.

Adamlar oxumaqda davam edirdilər. Mən gözlərimi yumdum, anlamadığımı fransız sözlərini mənasız səs yığını kimi tələffüz edərək melodiyanı izləməyə çalışdım. Vaxt belə tez ötürdü.

Bütün bunlar tezliklə qurtaracaq. Və biz Sent-Savene qayıda biləcəyik. Yalnız ikimiz – o və mən.

Mən fikirləşmədən, avtomatik oxumaqda davam edirdim və tezliklə başa düşdüm ki, musiqi məni ovsunlayır, sanki, o, öz həyatını yaşayır və mənə hipnoz kimi təsir edir. Yüngül titrətmə keçdi, mən artıq yağışa əhəmiyyət vermirdim, dəyişəyim olmadığını yadıma salmırdım. Musiqi məni oxşayırdı, əhvalımı yüksəldirdi, Allahın yaxın olduğu və mənə kömək elədiyi zamanlara aparırdı.

Mənim tamamilə musiqiyə qarışdığım anda o kəsildi.

Mən gözlərimi açdım. Bu dəfə gözətçi yox, keşiş işə qarışdı. O, dua edənlərin sırasındakı həmkarına yanaşdı və ona astadan nə isə deyərək getdi.

İkinci keşiş bizə tərəf çevrildi:

– Biz dualarımızı çayın o biri sahilində etməli olacağıq.

Və budur, biz səssizcə göstərilən yerə yönəlirik. Mağara ilə üzbəüz dayanan körpüyə qalxırıq, çayın qarşı sahilinə keçirik. Bura gözəldir – ağaclar, düzənlik və indi bizimlə mağara arasında uzanmış çay. Buradan Müqəddəs Məryəmin işıqlandırılmış heykəli aydın görünür və biz başqa zəvvarlara mane olmaqdan çəkinmədən yüksək səslə oxuya bilərik.

Belə bir hiss təkcə məndə yaranmayıb, o, sanki, hamıya sirayət edir: adamlar başlarını səmaya qaldıraraq və gülümsəyərək bərkədən oxumağa başlayırlar, yağış damlaları isə bu arada onların üzüylə axır. Kimsə əllərini göyə açır, bir andan sonra hamı onun etdiyini təkrarlayır və musiqinin ritminə uyğun yırğalanır.

Məndə daxili mübarizə gedir – mən həm bu vəhdətdə əriyirəm, həm də eyni zamanda ətrafımda nələrin baş verdiyini diqqətlə izləmək istəyirəm. Yanımdakı keşişlər-

dən hansısa ispanca oxumağa başlayır və mən də onun sözlərini təkrar edirəm. Bu yalvarışlar Müqəddəs Ruha və Məryəmə ünvanlanmışdı – dua edənlərin üzərinə ensinlər, onlardan hər birini öz nemətləri ilə mükafatlandırınılar, öz qüdrətlərindən pay versinlər deyər.

– Qoy bizə dil qabiliyyəti iltifat edilsin, – o biri keşiş dedi və sonra bu cümləni ispanca və italyanca təkrarladı.

Sonra baş verənləri tam dərk eləmədim. Ətrafımda dayanan adamlardan hər biri mənə məlum olmayan dildə danışmağa başladılar. Bu nitqdən daha çox əlaqəsiz səs-küy idi – sözlər, sanki, birbaşa qəlbədən gəlirdi, heç bir məntiqi ardıcılıq olmadan. Mən dərhal bizim kilsədəki söhbətimizi – onun vəhy haqqında və hər bir elmin hər şeydən əvvəl öz qəlbini səsini dinləmək bacarığından ibarət olması haqqında danışdıqlarını xatırladım.

“Ola bilsin ki, bu, mələklərin dilidir”, – mən onları yamsılamağa çalışaraq və bunun mənasız olduğunu hiss edərək fikirləşdim.

Sanki, transdaymış kimi hamı çayın o biri sahilinə, Məryəmin heykəlinə baxırdı. Mən onu gözlərimlə axtardım, gördüm ki, əllərini göyə qaldıraraq məndən aralanıb və o da sürətlə hansısa sözlər deyir, sanki, Məryəmlə danışır. O, hərdən razılaşaraq gülümsəyirdi, hərdən də, elə bil, anlamırdı.

“Budur onun dünyası”, – mən düşündüm.

Bütün bunlar məni qorxutmağa başlayırdı. Yanımda tutmaq istədiyim kişi danışdı ki, Allah həm də qadın cinsinə aiddir, naməlum, ağlagəlməz dillərdə sözlər deyirdi, transa düşürdü və adama elə gəlirdi ki, mələklərə yaxınlaşıb. Və mənim xəyalını qurduğum dağdakı ev reallıqdan itirdi, onun geridə qoyduğu dünyanın bir hissəsinə çevrildi.

Madriddəki mühazirələrdən başlayaraq son bir neçə gün mənə bir yuxu, mənim yaşam məkanımdan və zamanımdan kənar səyahət kimi görünürdü. Ancaq bu yuxuya dünyanın sonsuzluğu hissi, kitab marağı, yeni macərələrin ruhu hopmuşdu. Nə qədər mübarizə aparsam da, mənə məlum idi ki, məhəbbət qadın ürəyini tez alovlandırır, odur ki mənim küləyə əsmək, suya isə bəndi yıxmaq icazəsi verməyim, sadəcə, zaman məsələsidir. Prinsipcə

nə qədər buna qarşı olsam da, mən əvvəllər sevmişəm və indi yaranmış situasiyanı necə həll etmək barədə fikirləşirdim.

Lakin burada nə isə elə bir şey vardı ki, dərk eləmək gücündə deyildim. Allah qanunları dərslərində mənə bu katolik dinini öyrətmirdilər. Öz həyat yoldaşımı mən belə təssəvvür etmirdim, belə görmürdüm.

“Həyat yoldaşı... nə qəribə söz birləşməsidir”, – düşünürəm və düşüncələrimə özüm də heyrətləndim.

Çay və kaha mənim qəlbimdə qorxu və qısqanclıq doğurdu. Qorxu – çünki bu, mənim üçün yeni idi, yeniliksə həmişə qorxudur. Qısqanclıq – çünki mən tədrisə başa düşürdüm: məhəbbət mənim təssəvvür etdiyimdən böyükdür, məhəbbət elə sərhədləri keçir, elə yerlərdə gəzir ki, ora heç vaxt mənim ayağım dəyməyib.

602

“Bağışla məni, Müqəddəs Məryəm, – dedim. – Bağışla ki, bu qədər cılız, yazıq, miskin olan mən bu adamın təkçə məni sevməsini tələb eləyirəm”. Bəs əgər onun əsl taleyi dünyadan çəkilmək, seminariyaya qapanmaq və mələklərlə dua etməkdirsə, necə olsun?

O, öz arzusuna qarşı nə qədər müqavimət göstərə biləcək, onun evi, musiqini, qıraəti atması üçün nə qədər vaxt keçəcək? Və hətta o, seminariyaya qayıtmasa belə, onu əsl arzusuna yaxın buraxmamaq üçün mən hansı bədəli ödəməli olacağam?

Adama elə gəlirdi ki, ətrafda hamının bütün fikrini elədiklərinə cəmləşdirmişdi – hamı, məndən savayı. Mən gözü-mü ondan çəkmirəm, o isə mələklərin dilində danışır.

Tənhalıq qorxu və qısqanclığı sıxışdırdı. Mələklər özlərinə həmsöhbət tapdılar, mənə tək dayanmışdım.

Bu qəribə dildə danışmağa məni nəyin vadar elədiyini bilmirəm. Ola bilsin, onunla dəhşətli dərəcədə görüşmək, görüşmək və nələr hiss etdiyimi ona danışmaq zərurəti. Ola bilsin, qəlbimin mənimlə söhbət etməsinə ehtiyacım vardı – ürəyim şübhələrlə dolu idi və mənə cavablar lazım idi.

Ancaq mən nə etmək lazım gəldiyini bilmirdim – nə qədər güllünc görüldüyüm düşüncəsi böyüyür və möh-

kəmlənirdi. Lakin mənim yanımda, mənim ətrafımda adamlar dayanmışdılar – kişilər və qadınlar, qocalar və cavanlar, dünyəvilər və ruhanilər, rahiblər və tələbələr. Onların yaxınlığı mənə güc verdi və mən Müqəddəs Ruhdan mənə qorxunu yenməmə üçün güc istədim.

“Cəhd elə, – mən özümə dedim. Anlamadığın sözləri deyə bilmək üçün ağızını açmaq və cəsərətini toplamaq kifayətdir. Cəhd elə”.

Və mən cəhd etmək qərarına gəldim. Lakin əvvəl nə vaxt başladığını başa düşmədiyim bu sonsuz, uzun günü əvəz etmiş gecənin mənim üçün zühur gecəsi olmasını istədim.

Və Tanrı da, sanki, mənim dualarımı eşitdi. Və sözlər asan səslənməyə başladı, tədricən onlar insan dilinin cizgilərini itirdilər. Artıq utanc məni o qədər də incitmirdi, özümə inamım artmışdı və dilim də itaətkar və çevik oldu. Mən əvvəl dediklərimdən heç nə başa düşmürdüm, ancaq bu qərribə sözlər mənim qəlbimə aydın idi.

Mən cəsərətimi topladığım və mənasız sözləri dediyim üçün sevinc dalğası hiss elədim. Mən azad idim, əməllərimə izahat verməyə və ya axtarmağa artıq ehtiyacım yox idi. Yeni əldə etdiyim bu azadlıq məni göylərə qaldırırdı – elə bir yerə ki, orada yanında özünü heç zaman atılmış hiss etməyəcəyin, hər şeyi bağışlayan Böyük Məhəbbət mənə qucağını açacaq.

“Mənə elə gəlir ki, mən təzədən inanıram”, – məhəbbətin yaratmağa qadir olduğu bütün o möcüzələrə təəcüblənərək fikirləşdim. Mən hiss edirdim – Müqəddəs Məryəm öz libası ilə məni örtərək və qızındıraraq əllərində saxlayır. Naməlum sözlər mənim dodaqlarımdan get-gedə daha yüngül və çevik qopurdular. Mən ağladım, göz yaşlarımla səbəbini özüm də bilmədən. Sevinc mənim ürəyimi doldurdu, məni başdan-ayağacan batırdı. O, qorxudan, mənim miskin həqiqətimdən, həyatımın hər saniyəsinə xilas etmək məqsədindən güclü idi.

Mən başa düşürdüm – bu göz yaşları mənə yuxarıdan göndərilib, axı hələ məktəbdə rahibələr mənə təlqin edirdilər ki, ən ali yüksəliş anında müqəddəslər ağlayırlar. Mən gözlərimi qaranlıq səmaya baxaraq açdım, göz yaşlarının yağış damlları ilə necə qarışdığını hiss elədim. Torpaq

canlı idi, yüksəklikdən enən su özü ilə dağ zirvələrinin möcüzəsini gətirirdi. Biz bu möcüzənin bir parçasıydıq.

– Nə yaxşı, Allah qadın ola bilər, – mən yavaşca dedim, çünki başqaları oxuyurdular. – Əgər bu belədirsə, onda onun məhz qadın siması bizə sevməyi öyrədib.

– Gəlin “çadır”larla dua edək, – keşiş dedi və dərhal da cümləsini ispan, fransız, italyan dillərində təkrarladı.

Mən yenə çaşdığımı və nə baş verdiyini anlamadığımı hiss elədim. Kimsə mənə yaxınlaşdı, qolunu boynuma doladı. Başqa biri də o biri tərəfdən qucaqladı.

Biz səkkizimiz də birlikdə qucaqlaşaraq dairə yaradırdıq, elə əylirlik ki, başlarımız bir-birinə toxunur.

604

Doğrudan da, bu, canlı çadıra oxşayır. Yağış güclənir, lakin heç kim ona fikir vermir. Dayandığımız poza bizim bütün diqqətimizi və bədənimizin istiliyini tələb edir.

– Qüsursuz hamilə qalmış Müqəddəs Məryəm, mənim oğluma kömək elə, qoy o, öz yolunu tapsın, – məni sağ tərəfdən qucaqlamış kişi deyir. – “Ave Mariya”-ni mənim oğlum üçün oxuyaq.

– Amin, – digərləri cavab verir və səkkiz baş duaya başlayır.

– Müqəddəs Məryəm, məni nurlandır, mənə loğmanlıq qabiliyyəti göndər, – bizim “çadır”da qadın səsi deyir. – “Ave Mariya” oxuyaq.

Yenə “Amin” və ardınca da dua səslənir. Səkkiz nəfərdən hər biri öz xahişini bildirir və hamı onu öz duası ilə dəstəkləyir. Mən özüm özümə heyrət edirəm – çünki uşaq kimi dua edirəm və uşaq kimi də inanıram ki, bizə Ənam veriləcək.

Bir anlığa sakitlik yarandı. Mən başa düşdüm ki, mənim Məryəmə dua ilə müraciət etmək vaxtım çatıb. Başqa şəraitdə mən utandığımdan ölərdim – deməyə heç nə tapmazdım. Amma burada Zühuretmiş vardı və mənə inam verirdi.

– Müqəddəs Məryəm, mənə sevməyi öyrət, Sən sevdinin kimi, – mən öz səsimi eşidirəm. – Qoy bu sevgi məndə və kimə xitab olunubsa, onda möhkəmlənsin. “Ave Mariya” oxuyaq.

Biz birlikdə dua edirik və mən yenə də azad oluram. Neçə illər mən öz ürəyimə qarşı mübarizə aparmışam, çünki unudulmaqdan, əzabdan, kədərdən qorxurdum. Lakin həmişə bilirdim ki, əsl məhəbbət – bütün bunlardan yüksəkdir, bilirdim ki, ölmək yaxşıdır, nəinki bir daha sevməmək.

Ancaq mənə elə gəlirdi ki, bunun üçün gərəkli cəsərətə başqaları sahibdir, məndəsə o yoxdur. Və yalnız indi anladım, var! Hətta məhəbbət özü ilə ayrılıq, tənhalıq, qüssə gətirsə belə, o, bizim onun üçün ödədiyimiz bədələ dəyər.

“Təkcə bu barədə fikirləşmək olmaz, mən diqqətimi mərasimdə cəmləşdirməliyəm”. Bizim qrupu idarə edən keşiş dairəni açmamızı istədi və dedi ki, indi biz xəstələr üçün dua edəcəyik. İnsanlar yağışın altında Allahın və Müqəddəs Məryəmin şərəfinə dualar edir, oxuyur, oynayırdılar. Hər dənbir hamı əllərini göyə qaldıraraq yırğalana yırğalana naməlum dillərdə danışmağa başlayırdı.

– Aramızdan kimin gəlini axsayırsa, bilsin ki, o sağdır, – birdən qadın dedi.

Dualar və onunla birlikdə nəğmələr və rəqslər bərpa olundu. Aradabir həmin qadının səsi eşidilirdi:

– Aramızdan kimin bu yaxınlarda anası ölübsə, qoy qəti əmin olsun ki, o, Allahın rəhmətini qazanıb.

Sonra o, mənə danışdı ki, peyğəmbərlik vergisi deyilən nəsnə məhz budur və bəzi adamlar özlərindən minlərlə mil uzaqda bu dəqiqə nələr baş verdiyini və ya verəcəyini hissetmə qabiliyyətinə sahibdirlər.

Və o, heç vaxt xəbər tutmadı ki, mən möcüzələrdən danışan qadının səsinin gücünə inanırdım. Mən gözləyirdim ki, bu qadın ikimizin sevgisi haqqında danışacaq, ümid edirdim ki, o deyəcək – bu məhəbbətə bütün mələklər, müqəddəslər, Allah və İlahə xeyir-dualarını verdilər.

Mərasimin nə qədər davam etdiyini bilmirəm. Adamlar dəfələrlə naməlum dillərdə danışır, oxuyur, oynayır, öz yaxınları üçün dualar edir, möcüzə göndərilməsini istəyir, onlara xeyir-dua verildiyini bildirirdilər.

Və nəhayət, mərasimə rəhbərlik edən keşiş dilləndi:

– Gəlin xarizmatik yeniləşmədə bu gün birinci dəfə olanlar üçün dualar edək.

Belə çıxır ki, mən burada tək deyiləm. Bu fikrin dərkə məni sakitləşdirdi.

Yenidən nəğmələr səsləndi. Bu dəfə mən hamı ilə birgə oxurdum, yalnız qulaq asır və arzularımın xeyir-dua almasını istəyirdim.

Mənəse çox şey lazım idi.

– Xeyir-dua alağ, – keşiş dedi.

Hamı üzünü çayın o biri sahilindəki işıqlandırılmış mağaraya tərəf çevirdi. Keşiş bir neçə dua oxudu və bizə xeyir-dua verdi. Bundan sonra hamı bir-birini öpdü, bayram münasibətilə təbrik etdi və dağılışdı.

606

O, mənə yaxınlaşdı. Siması adətən olduğundan daha şən idi.

– Sən tamam yaşsan, – o dedi.

– Sən də, – mən gülərək cavab verdim.

Biz maşına oturmaq və Sent-Savenə qayıtdıq. Mən bu dəqiqəni necə arzulayırdım, amma indi o an çatanda bil-mirəm nə deyim. Dağlardakı evi, kitabları və diskləri, anlaşılmaz dilləri və səkkiz ibadətçinin yaratdığı “çadır”ı hansı sözlərlə təsvir etmək olar?

O, iki dünyada yaşayır. Nə vaxtsa və haradasa bu dünyalar qovuşacaqlar və mən bunun necə baş verəcəyini mütləq anlamalıyam.

Lakin belə anlarda sözlər heç bir anlam daşımır. Sevgi yalnız sevgi ilə dərk olunur.

– Mənim təkçə bir sviterim var, – biz otağa daxil olduqda o dedi. – Geyin onu. Sabah özümə başqasını alaram.

– Gəl paltarları kaloriferin üstünə asağ. Sabaha qədər quruyacaq, – mən cavab verdim. – Mənim maykam var, dünən onu yumuşam.

Bir neçə anlıq sakitlik çökdü.

Paltar. Çılpaqlıq. Soyuq.

O, çamadanından bir dənə də futbolka çıxartmalı oldu.

– Gecəköynəyi əvəzinə yarayar?

– Əlbəttə.

Mən çıraqı söndürdüm. Qaranlıqda yaş paltarını əynimdən çıxartdım, kaloriferin üstünə asdım və tənzimləyicini tam gücü ilə açdım.

Mənim siluetimi görməsi və cılpaq olduğumu bilməsi üçün küçə fənəri yetərinə işıq salırdı. Mən maykamı geyindim və yorğanın altına girdim.

– Mən səni sevirəm, – onun səsini eşitdim və cavabında dedim:

– Mən səni sevməyi öyrənirəm.

O, siqaret yandırdı.

– Necə bilirsən, indi münasib vaxtdır?

Mən onun nədən danışdığını bilirdim. Qalxdım və onun çarpayısının qırağında oturdum.

Siqaretin qızılı qığılcımı bərabər fasilələrlə onun sifətini işıqlandırır. O, mənim əlimdən tutdu və biz bir müddət belə oturuq. Sonra mən əlimi çəkdim və onun başını sıgalladım.

– Sən soruşmamalısan, – mən cavab verdim. – Məhəbbət sual vermir, əgər biz düşünməyə başlasaq, qorxmağa başlayacağıq. Bu, izahedilməz qorxudur, hətta mən onu sözlə ifadə etməyə belə çalışmayacam. Bu rədd edilmək, sevilməmək qorxusu ola bilər, qorxu cazibəni pozacaq. Axmaq səslənir, amma bu belədir. Ona görə də soruşmaq yox, hərəkət etmək lazımdır. Sən özün də dəfələrlə dediyin kimi – riskə getmək lazımdır.

– Mən bilirəm. Və əvvəllər heç vaxt soruşmamışdım.

– Sən artıq mənim ürəyimə sahib olmusan, – özümü onun sözlərini eşitmirmiş kimi göstərərək dedim. – Sabah məni tərk edə bilərsən, amma bu günlərin möcüzəsini biz daim xatırlayacağıq: romantik məhəbbət, arzunu, imkanı. Ancaq mənə, Tanrı fəvqəladə və sonsuz müdriklik sahibi olduğundan cəhənnəmi cənnətin ortasında gizlədib. Və ona görə belə edib ki, biz həmişə ayıq olaq. Ona görə ki, biz Mərhəmətin sevincindən həzz ala-ala Qanunlar sütnunu da unutmayaq.

Mənim saçlarımı sıgallayan əllər gərginləşdi.

– Sən bacarıqlı şagirdsən, – o dedi.

Bu qeyd məni təəccübləndirdi, ancaq sonra səsım yadıma düşdü: “Əgər bildiyinə inansan, əvvəl-axır biləcəksən”.

– Fikirləşmə ki, mən toxunulmazam, – mən dedim.
– Mənim çox kişilərim olub. Mən hətta yaxşı tanımadığım kişilərlə də sevgi oyunu oynamışam.

– Mən də, – o cavab verdi.

O istədi ki, bu, təbii səslənsin, lakin onun əlinin təması-
sının dəyişməsindən anladım, mənim sözlərim onu ağrı-
mışdı.

– Lakin bu səhərdən etibarən mən yenə bakirə oldum.
Başa düşməyə çalışma, yalnız qadın bilir mən nədən danı-
şırım. Mən sevgini özümçün təzədən açıram. Və bu kəşf
zaman tələb edir.

O, mənim yanağıma toxundu. Mən dodaqlarımla aza-
cıq onun dodaqlarına toxundum və öz çarpayımaya qayıt-
dım.

Özüm də bilmirəm ki, niyə özümü başqa cür yox, məhz
bu cür aparırdım. Başa düşürəm, onu özümə daha möh-
kəm bağlamaq istəyirdim, yoxsa azadlığa buraxmaq.

Ancaq bu gün elə uzun oldu ki... Mən düşünmək üçün
həddindən artıq yorulmuşdum.

608

Gecə mən tamamilə sakit və rahat oldum. Elə bir dəqi-
qə oldu ki, dərin yuxuda olsam da, oyandığımı sandım.
Mən yanımda, sanki, çoxdan tanıdığım qadının varlığını
duydum, ona görə də özümü müdafiə olunmuş və sevimli
hiss etdim.

Əslində isə mən saat yeddidə dözülməz istidən ayıl-
dım. Yadıma düşdü ki, paltarları qurutmaq üçün qızdırıcını
tam gücüylə işləməyə qoymuşam. Bayır hələ qaranlıq idi.
Onu oyatmamaq üçün səssiz hərəkət etməyə çalışaraq
qalxdım.

Qalxdım və gördüm ki, o yoxdur.

Məni təlaş bürüdü. Və Özgə də həmin dəqiqə gözlə-
rini açaraq dilləndi: “Hə, görürsən? Sən razılıq verən kimi
o yoxa çıxdı. Bütün kişilər eynidir”.

Tələş hissi dəqiqəbədəqiqə güclənirdi. Mən özümə
nəzarəti itirə bilməzdim. Lakin Özgə səsinə kəsmədən
danışdı:

“Mən hələ buradayam. Sən küləyə istiqamətini dəyişməyə icazə verdin, sən qapıları taybatay açdın ki, sevgi həyatına daxil olaraq onu batırsın. Əgər vaxt itirmədən hərəkətə başlasaq, hər şeyi təzədən nəzarət altına ala bilərik”.

Mən buludlarda uçmağa son qoymalıyam. Mən diqqətli olmalıyam.

“O getdi, – Özgə davam edirdi. – Və indi sən mümkün qədər tez bu daldabucaqdan canını qurtarmalısan. Sənin Saraqosadakı həyatın hələ dəyişməyib, qayıt ona. Tələs, var-gücünlə qaç. Nə qədər ki bu qədər ağır zəhmətlə əldə etdiklərini itirməmişən”.

“Onun, yəqin ki, bir səbəbi olmalıdır”, – mən fikirləşdim.

“Kişilərin həmişə səbəbi var, – Özgə mənə etiraz elədi. – Səbəb səbəb yerində, qadınsa, nəticədə, tənha qalır”.

İndi İspaniyaya necə dönəcəyimi qərarlaşdırmalıyam. Beyin daima məşğul olmalıdır.

“Praktik tərəfi nəzərdən keçirək, – Özgə dedi. – Pul”.

Pulum yerli-dibli yox idi. Aşağı düşüb valideynlərimə zəng etmək – onların hesabına – və bir az pul göndərmələrini istəmək lazımdır.

Amma bu gün bayramdır, pulu yalnız sabah almaq mümkün olacaq. Mən nə yeyəcəyəm? Ev sahiblərinə otacağın haqqı üçün iki gün gözləməli olduqlarını necə başa salacam?

“Onlara heç nə izah etmək lazım deyil”, – Özgə cavab verdi. Əlbəttə ki, onun təcrübəsi var, o, belə situasiyaların öhdəsindən gələ bilər. O, məhəbbətdən aqlını itirmiş qız deyil, həyatının hər anında nə istədiyini bilən qadındır. Və mən özümü elə aparmalıyam ki, elə bil, heç nə baş verməyib, elə bil, o, tezliklə qayıdacaq. Köçürmə gələndə isə kirayə haqqını ödəmək və gəldiyim yerə dönmək.

“Əla, – Özgə mənə təriflədi. – Sən yenə də əvvəlki kimi olursan. Kədərlənmək lazım deyil – nə vaxtsa sən risk etmədən sevə biləcəyin adama rast gələcəksən”.

Mən paltarlarıma toxundum, qurumuşdular. İndi bu şəhərciklərdən hansında bank olduğunu aydınlaşdırmaq lazımdır. Yəni iş görmək, onda mənim aqlamağa və ya danırmağa vaxtım qalmayacaq.

Yalnız bu anda mən kağızı gördüm:

“Mən seminariyadayam. Əşyalarını yığ (ha-ha-ha!), axşam İspaniyaya gedirik. Nahardan sonra qayıdacağam”.

Və bir qədər aşağıda: “Mən səni sevirəm”.

Kağızı sinəmə basaraq yüngüllüklə yanaşı, özümü bədbəxt və miskin hiss etdim. Və gördüm ki, mənim tapıntımdan açıq-aşkar karıxmış Özgə harasa yoxa çıxıb.

Mən də onu sevirdim. Və hər dəqiqə, hər saniyə bu sevgi güclənir, böyüyür və məni dəyişirdi. Mən yenidən gələcəyə inanmağa başlamışdım, yavaş-yavaş Allaha inamım bərpa olurdu.

Və bütün bunları məhəbbət elədi.

“Daha qəlbimin qaranlıq dalanlarında azmaq istəmirəm, – qapını Özgənin burnunun önündə qətiyyətlə bağlayaraq özümə dedim. – Üçüncü mərtəbədən yığıldın, ya yüzüncü – heç bir fərqi yoxdur”.

Odur ki əgər yığılmalısansa, göydələndən yığıl!

610

– Əwəlcə yemək yeyin, – ev sahibəsi dedi.

– Mən bilmirdim ki, siz ispanca danışırsız, – mən heyərlə bərkdən səsləndim.

– Sərhəd iki addımlıqdadır. Yayda Lurda turistlər axışır. Başa sala bilməsəm, otaqları da kirayə verə bilmərəm.

O, stolun üstünə qızarmış çörək və südlü qəhvə qoydu. Mən daxilən bu günü qarşılamağa hazırlaşdım: hər saat ilə bərabər olacaq. Bəlkə, bu yemək başımı qatdı?

– Siz onunla çoxdan evlisiz? – o soruşdu.

– Bu, mənim həyatımın ilk məhəbbətidir, – mən cavab verdim. Bununla da bitirdik.

– O zirvələri görürsüz? – o davam etdi. – Mənim ilk məhəbbətim onlardan birində həlak oldu.

– Ancaq sonra siz başqası ilə tanış oldunuz.

– Hə, oldum. Və yenidən xoşbəxtlik tapdım. Həyat qəribə şeydir: mənim tanışlarımdan, demək olar ki, heç biri öz ilk məhəbbətləri ilə ailə həyatı qurmayıb. Ancaq kimlərlə ki, bu hadisə baş verib, tez-tez təkrar edirlər ki, nə isə vacib bir şeyi əldən buraxıblar, yaşamalılı olduqları çox şeyi yaşamayıblar... – O, birdən diksindi. – Oy, bağışlayın. Mən sizi incitmək istəməirdim.

– Mən incimədim.

– Bilirsiniz, mən həmişə o quyuya baxıram. Və fikirləşirəm: əgər bu yeri qazmağı əmr edib, su tapan müqəddəs Saven olmasaydı, bizim şəhər aşağıda, çayın kənarında yerləşərdi.

– Məhəbbətin bura nə dəxli var? – mən soruşdum.

– Bu quyu ümidləri, arzuları, çətinlikləri olan hər bir insanı özünə tərəf çəkir. Bir dəfə kimsə cəsərtləndi, qərara gəldi ki, su tapsın və su çıxdı, hamı da onun ətrafında yığılmağa başladı. Sadəcə, mən fikirləşirəm ki, biz məhəbbəti cəsərtlə axtaranda məhəbbət tapılır, biz isə yeni-yeni sevgiləri özümüzə cəzb edirik. Əgər səni bir nəfər sevirsə, demək, hamı sevir. Əgər sən təksənsə, demək, daha da tənhaləşəcəksən. Həyat, bax belə, gülməli qurulub.

– Siz “İ Tszin” adlı kitab haqqında eşitməmişiniz? – mən soruşdum.

– Yox, heç vaxt.

– Orada deyilir ki, şəhəri dəyişmək olar, ancaq quyunu başqa yerə köçürmək mümkün deyil. Sevənlər görüşürlər, susuzluqlarını söndürürlər, evlərini tikirlər, uşaqlarını böyüdürlər və hər şey onun ətrafında baş verir. Lakin əgər sevənlərdən biri getmək istəsə, quyu onun ardınca yollana bilməyəcək. Tərk edilmiş quyu olduğu yerdə qalacaq, o atılsa da, əvvəlki kimi təmiz su ilə dolu olacaq.

– Belə nitqlər daha qismətinə çoxlu əzab düşmüş qarıya yaraşır, gənc qadına yox, – o dedi.

– Yox, mən həmişə qorxmuşam. Mən heç vaxt quyu qazmamışam. Bunu indi birinci dəfə edirəm və nə qədər riskli iş olduğunu unutmaq istəmirəm.

Həmin an mən cibimdə nəyə isə toxundum və onun nə olduğunu anlayanda donuxdum. Qəhvə fincanını yerə qoydum.

Açar. O, açarı mənə vermişdi.

– Sizin şəhərdə ölümündən əvvəl bütün əmlakını Tarbesdəki seminariyaya vəsiyyət eləmiş bir qadın yaşayırdı, – mən dedim. – Siz onun evinin yerini bilirsiniz?

Sahibə qapını açdı və meydandakı orta əsrlərdən qalmaqal evlərdən birini göstərdi.

– Odur. İki keşiş, az qala, iki ay orada qaldı. Və... – o, tərəddüdlə mənə baxaraq susdu, ancaq sonra sözünü bitirdi: – Və onlardan biri sizin ərinizə çox oxşayır.

– Bu elə odur, – mən artıq kardan dedim və qəlbimdəki balaca uşağa belə dəcəllik etməyə icazə verdiyim üçün özümdən razı qaldım.

Mən nə edəcəyimi bilmədən evin qarşısında dayandım. Hər şey qatı dumanın içində batmışdı və mənə elə gəldi ki, yuxudayam: hansısa külrəngi məkanda dolaşan qəribə fiqurlar məni bundan da qəribə yerlərə aparırlar.

Barmaqlarım əsəbi halda açara toxunurdu.

Ətrafda hər şey belə örtüyə bürünəndə pəncərədən dağları görmək qeyri-mümkündür. Ev, yaqın ki, qaranlıqdır – gün yoxdur, pərdələr də çəkilib. Ev, yaqın ki, kədərli-dir – axı o, yanımda deyil.

Saata baxdım. Doqquz.

612

Nə iləsə məşğul olmaq lazımdır, vaxt tez keçsin deyər. Çox gözləmək lazım gələcək.

Gözləmək. Bu, sevginin mənə verdiyi ilk dərstdir. Gün ağır-ağır keçir, biz minlərlə plan qururuq, saysız xəyali söhbətlər edirik, özümüzə söz veririk ki, filan-filan vəziyyətlərdə tamamilə başqa cür davranacağıq – əslində isə bir yerdə qərar tutmuruq, sevgilimizin gəlişini intizarla gözləyirik.

Gələndə isə deməyə söz tapmırıq. Çoxsaatlıq həsrət gərginliyə çevrilir, gərginlik qorxu ilə əvəz olunur, qorxusa şəfqətdən çəkinməyə məcbur edir.

“Bilmirəm girim, ya yox”. Mənim yadıma dünənki söhbət düşdü – bu ev arzusunun rəmzi və onun təcəssümü idi.

Bir də axı bütün günü doqqazda keçirmək olmaz ki! Mən cəsarətimi toplayıb açarı cibimdən çıxardım və qapıya yaxınlaşdım.

– Pilar! – dumandan güclü fransız aksentli səs eşidildi.

Mən daha çox təəccübləndim, nəinki qorxdum. Bu, bizim mənzilin sahibi ola bilərdi – ancaq mənə, mən ona adımı deməmişdim.

– Pilar! – səs yaxınlaşdı.

Mən üzərinə dumandan pərdə sərilmiş meydanı nəzərdən keçirdim və kiminsə sürətlə mənə tərəf gələn siluetini gördüm. Qəribə fiqurların üzdüyü dəhşətli yuxu gerçəyə çevrilirdi.

– Dayan. Mən səninlə danışmalıyam.

Siluet çatdı və mən başa düşdüm ki, qarşımda dayanan keşişdir – karikaturalarda kənd kürelərini məhz belə təsvir edirlər – balacaboy, tosqun və köndələn daranmış bir əlçim çal saçlı daz baş.

– Salam, – o, geniş təbəssümlə əlini mənə uzatdı.

Mən səssizcə başımı tərپətdim.

– Çox heyif ki, duman hər şeyi gizlədir, – o, evə baxa-baxa dedi. – Sent-Saven dağın üstündədir və sizin pəncərələrdən həm aşağıdakı düzənliklərə, həm də buzlu zirvələrə çox gözəl mənzərə açılır. Yəqin, sən özün bilirsen.

Yalnız indi onun monastırın başçısı olduğu mənə çatdı.

– Siz burada nə edirsiniz? – mən soruşdum. – Və mənim adımlı haradan bilərsiniz?

– İçəri girmək istəyirsən? – o, sanki, məni eşitmədən maraqlandı.

– Yox. Mənə cavab vermənizi istəyirəm.

O, donmuş əllərini bir-birinə sürtdü və pillələrdə oturdu. Mən də onun yanında. Duman get-gedə daha da qatılışırdı. Hətta bizdən iyirmi metr aralıda olan kilsə də görünməz olmuşdu.

Bircə quyunu görmək mümkün idi. Mən sahibənin sözlərini xatırladım.

– O, Öz zühdünə şahidlik edir, – mən dedim.

– Kim?

– İlahə. O, bu dumanın simasını alıb.

– A... demək, o, səninlə bu barədə danışib! – keşiş güldü. – Hə, mən onu Müqəddəs Məryəm adlandırmağa üstünlük verirəm. Öyrəmişəm.

– Sizin burada nə işiniz var? – mən təkrar etdim. – Adımı haradan öyrəndiniz?

– Mən gəldim, çünki səni görmək istəyirdim. Xarizmatiklərin qrupundan kimsə dünən axşam mənə dedi ki, sən öz dostunla Sent-Savendə qalırsan. Bura isə çox balaca şəhərdir.

– O, seminariyaya gedib.

O, gülümsəməyini saxlayaraq başını tərپətdi və sanki, öz-özünə dedi:

– Çox təəssüf.

– Təəssüf ki, o seminariyadadır?

– O, seminariyada deyil, mən indicə oradan gəlirəm.

Mən səhər yuxudan ayılında düşündüyüm və hiss etdiyim hər şeyi xatırladım – haradan pul tapım? Yolpulu üçün valideynlərimə necə xəbər göndərim? – bir neçə dəqiqə susdum. Ancaq mən and içmişdim və qəti şəkildə ona əməl edəcəkdim.

Mənim yanımda keşiş vardı. Uşaq vaxtı bütün dərdlərimi, iztirablarımı keşişə söyləməyə hazır idim.

– Mən yorulmuşam, – sükutu pozdum. – Bir həftə əvvəl kim olduğumu və həyatdan nə istədiyimi bilirdim. Amma indi mənə elə gəlir ki, hansısa burulğan məni otərərək-butərək çıxır, mənə tam gücsüzəm.

– Müqavimət göstərmək lazımdır, – keşiş cavab verdi. – Bu vacibdir.

Bu replika məni heyrətləndirdi.

614

– Təəccüblü heç nə yoxdur, – o, sanki, bunu başa düşərək davam etdi. – Mən bilirəm ki, Kilsəyə yeni keşişlər lazımdır, o, Allahın ən yaxşı xidmətçilərindən olardı. Lakin ödəyəcəyi bədəl həddindən yüksəkdir.

– Axı o haradadır? Yəni, doğrudan, məni burada atıb və İspaniyaya gedib?

– İspaniyaya? Onun İspaniyada heç bir işi yoxdur. O, buradan bir neçə kilometr aralıda yerləşən monastırda yaşayır. İndi orada yoxdur. Ancaq mən bilirəm onu harada tapmaq olar.

Bu sözlər məni ruhlandırdı və keşimi qaldırdı – hər halda, o getməmişdi.

Lakin keşişin sifətində təbəssüm yox idi.

– Vaxtından qabaq sevinmə, – sanki, yenə də mənim fikirlərimi oxuyurmuş kimi o dilləndi. – İspaniyaya qayıtsaydı, daha yaxşı olardı.

Keşiş qalxdı və məni ardınca çəkdi. Dumanda bir neçə metrədən o yana göz-gözü görmürdü, ancaq o, sanki, hara getdiyini bilirdi. Biz Sent-Savendən iki sutka – ya beş il? – əvvəl mənim Bernadetta haqqında əhvalatı dinlədiyim yola çıxdıq.

– Biz hara gedirik? – mən soruşdum.

– Gedirik onu axtarmağa, – cavabında eşitdim.

– Müqəddəs ata, mən çaşqınlıq içindəyəm, – yolda mən dedim. – Mənə elə gəldi ki, onun seminariyada olmaması sizi kədərləndirir.

– Sən dini həyat haqqında nə bilirsən, övladım?

– Çox az şey: bilirəm ki, keşişlər kasıblıq, itaət və bəki-rəlik əhdi verirlər.

Bu yerdə mən davam etmək lazımdır ya yox deyər bir az duruxdum və qərara gəldim ki, lazımdır:

– Və başqalarının günahlarını ölçürlər, baxmayaraq ki həmin günahları özləri də eləyirlər. Elə düşünürlər ki, sevgi və nikah bəzində hər şeyi bilirlər, baxmayaraq ki özləri evlənmirlər. Özlərinin də günahkar olduqları əməllərimizə görə bizi cəhənnəm odu ilə hədələyirlər. Allahı bizə yeganə Oğlunun ölümündə bəşər övladını günahlandıran qəzəbli qisasçı kimi təqdim edirlər.

Keşiş güldü.

– Sən, necə deyərlər, bu mövzuda əməlli-başlı “nal-lanmışan” ki. Ancaq mən səndən katoliklik haqqında yox, ruhi yaşam haqqında soruşdum.

Mən tutuldum və güc-bəla ilə dilləndim:

– Dəqiq deyər bilmirəm, amma bilirəm ki, hər şeyini atıb Allahı axtarmağa yollanan insanlar var.

– Bəs tapırlarmı?

– Siz daha yaxşı bilərsiniz, mənim bundan heç başım çıxmır.

Keşiş mənə necə tənqəfəs olduğumu gördü və addımlarını yavaşladı.

– Sənin tərifi səhvdir, – o, sözə başladı. – Allahı axtar-maq üçün yollanan kəs boş yerə vaxt itirir. O, bir çox yol-lardan keçər bilər, bir çox dinlərə və ya sektalara qoşula bilər, lakin heç vaxt bu üsullarla Tanrıya çatmayacaq. Tanrı indi buradadır, bizim yanımızda. Biz onu bu duman-da, bu torpaqda, bu paltarda, bu ayaqqabıda görə bilərik. Biz yatdığımız vaxt onun mələkləri yatmır, biz işləyəndə bizə kömək edir. Tanrını tapmaq üçün ətrafına baxmaq kifayətdir. Bu görüş asan baş tutmur. Tanrı nə qədər çox bizi Öz möcüzəsinin iştirakçısına çevirsə, bizim çaşqın-lığımız bir o qədər güclənəcək. Çünki O, daima bizdən

öz arzularımızın ardınca getməyi və öz ürəyimizin səsinə qulaq verməyi istəyir. Bu isə çətinidir: axı biz tamamilə fərqli yaşama alışmışıq. Və budur, təəccübümüzə rəğmən, biz anlayırıq ki, Tanrı bizi xoşbəxt görmək istəyir, çünki O, bizim atamızdır.

– Həm də anamız, – mən dedim.

Duman çəkilməyə başlayırdı və mən zəif işıq zolağında kəndli daxmasını və odun yığan qadını gördüm.

– Bəli, həm də ana, – keşiş dedi. – Ruhi yaşama başlamaq üçün seminariyaya daxil olmaq, oruc tutmaq, içki içməmək, qadınlardan kənar gəzmək lazım deyil. Tanrıya inanmaq və onu qəbul etmək kifayətdir. Onu. Elə ki bu baş verir, hər kəs Onun yoluna çevrilir, Onun möcüzələrinin ötürücüsü olur.

616 – O, sizin haqqınızda mənə danışib, – mən onun sözünü kəsdim. – Və sizin dediyiniz həqiqətləri mənə təlqin edib.

– Ümid edirəm, sən onun vergisini qəbul edəcəksən. Çünki, tarixin də bizi öyrətdiyi kimi, bu heç də hər zaman baş vermir. Misirli Ozirisi şaqqalayırlar. Yunan allahları ölümlü qadın və kişilərin üstündə düşmənçilik edirlər. Asteklər Ketsalkoatlı yurdundan qovurlar. Vikinqlərin tanrıları Valqalları yenə də qadına görə yandırılırlar. İsanı çarxıya çəkirlər. Niyə?

Mən nə cavab verəcəyimi bilmirdim.

– Çünki Tanrı yerə ona görə enir ki, bizə bizim qüdrətimizi göstərsin. Biz Onun arzusunun bir parçasıyıq, O isə xoşbəxtlik haqqında düşünmək istəyir. Əgər biz Tanrının bizi xoşbəxtlik üçün yaratdığını etiraf etsək, onda bir şeyi də boynumuza almalı olacağıq: bizi kədərə və məğlubiyyətə sürükləyən bütün şeylərin günahkarı özümüzük. Ancaq biz həmişə Tanrını öldürürük. Çarxıda, tonqalda, sürgündə və ya öz qəlbimizdə – ancaq öldürürük.

– Bəs Onu dərk edənlər...

– Onu dərk edənlər dünyanı dəyişirlər. Saysız qurbanların hesabına.

Odun daşıyan qadın keşişi gördü və bizə tərəf yüyürdü.

– Çox sağ ol, müqəddəs ata! – o, keşişin əllərini öpə-öpə qışqırdı. – Cavan oğlan mənim ərimi sağaltdı!

– Sənin ərini Müqəddəs Məryəm sağaldıb, – o, addımlarını yeyinləşdirərək cavab verdi. – Cavan oğlansa, sadəcə, onun alətidir.

– Yox, yox, o elədi! Mənim evimə girin, lütf eləyin.

Həmin dəqiqə mənim yadıma dünənki axşam düşdü. Biz bazilikə yaxınlaşanda kimsə mənə dedi: “Sənin yol yoldaşın möcüzələr yaradır!”

– Biz tələsirik, – keşiş dedi.

– Heç də yox, – mən fransızca danışdığım və pis danışdığım üçün bərk utana-utana etiraz etdim. – Mən donmuşam və qəhvə içmək istəyirəm.

Qadın mənim əlimdən tutdu və içəri daxil oldu. Divarları daşdan, döşəməsi və tavanı isə taxtadan tikilmiş ev dəbdəbdən uzaq olmasına rəğmən, rahat və səliqəli idi. Oduqların alışıb-yandıdığı buxarının qarşısında altmış yaşlarında bir kişi oturmuşdu.

O, keşişi görəndə əlindən öpmək üçün qalxmağa cəhd etdi.

– Otur, otur, – keşiş onu dayandırdı. – Sən hələ tam sağalmamısan.

– Mən artıq on kilo kökəlmişəm, – kişi cavab verdi. – Amma arvadıma hələ kömək edə bilmirəm.

– Qoy bu, səni narahat eləməsin. Tezliklə əvvəlkindən də yaxşı olacaqsan.

– Bəs cavan oğlan hanı? – kişi soruşdu.

– Mən bu gün onu həmişəki yerdə görmüşəm, – qadın cavab verdi. – Amma adətən, o, piyada gəzir, bu günse maşınla idi.

Keşiş səssizcə mənə baxdı.

– Bizə xeyir-dua verin, müqəddəs ata, – qadın xahiş etdi. – Sehrli qüvvə...

– Bakirə Məryəmin, – keşiş onun sözünü kəsdi.

– ... Bakirə Məryəmin, müqəddəs Ananın – axı bu, həm də sizin gücünüzdür.

Bu dəfə keşiş mənim gözlərimə baxmamağa çalışdı.

– Müqəddəs ata, mənim ərim üçün dua edin, – qadın təkidlə dilləndi.

Keşiş dərindən nəfəs aldı və kişiyə müraciət edərək dedi:

– Qalx və qarşımda dayan.

O itaət etdi. Keşiş gözlərini yumaraq “Ave Mariya”nı oxudu, sonra Müqəddəs Ruha müraciətlə peyda olmasını və əzab çəkənə yardım etməsini dilədi.

Aradabir onun nitqi sürətlənirdi və onda – baxmaya-raq ki çox şeyi anlamırdım – bütün bunlar mənə cinlərin qovulması ritualını xatırladırdı. Onun əlləri xəstənin çiyinlərinə toxundu və aşağı sürüşdü – düz barmaqlarına qədər. Bu hərəkəti o, bir neçə dəfə təkrarladı.

Buxarıdakı odun bərk çatırdadı. Bu adi təsadüf də ola bilərdi, lakin mən fikirləşdim: bəlkə, keşiş mənə məlum olmayan sahəyə girdi – girdi və oradakı qüvvələri narahat elədi.

Hər dəfə yanan ağac atəşə bənzər quru və kəskin səs çıxardanda ev sahibəsi ilə mən diksinirdik. Keşiş buna fikir vermirdi: onun başı bütünlüklə problemin həllinə qarışmışdı, o, Müqəddəs Məryəmin əlində alət idi. O, mənə məlum olmayan dildə danışır və sözləri fəvqəladə sürətlə səsləndirirdi. Onun əlləri artıq tərpənmirdi, hərəkətsiz halda xəstənin çiyinlərində qalmışdı.

Keşiş bolluca xaç çəkərək ona xeyir-dua verdi və ritual başladığı kimi qəfildən sona çatdı.

– Tanrının mərhəməti bu evdən əskik olmasın, – o dedi.

Sonra mənə tərəf dönərək yolumuza davam etmək vaxtı olduğunu anladı.

– Bəs qəhvə? – bizim getməyə hazırlaşdığımızı görəndə qadın dedi.

– Əgər indi içsəm, yata bilməyəcəyəm, – keşiş cavab verdi.

Qadın dodaqaltı: “Axı hələ səhərdir”, – mızıldanaraq güldü – mən dəqiq eşitmədim, çünki biz artıq yoldaydıq.

– Müqəddəs ata, o, ərini sağaldan hansısa gənc haqqında danışdı. Bu, o idi?

– Bəli, bu, o idi.

Mən özümü pis hiss elədim – yadıma dünənki gün, Bilbao, Madriddəki mühazirə, möcüzələrdən danışan adamlar və digərləri ilə qucaqlaşmış və dua edərkən məndə yaranan Zühuretmə duyğusu düşdü.

Belə çıxır ki, möcüzələr yaratmağa qadir olan bir insanı sevirəm. Doğmalarına xidmət etməyə, ağırlarını sakitləşdirməyə, onun əzablarını azaltmağa, xəstələrə sağlamli-

ğını, onların qohumlarına ümidi qaytarmağa qadir olan bir insanı. Belə qabiliyyətləri olan insan üçün pəncərələrindən ağ pərdələr asılmış, rəflərinə sevimli kitabları və diskləri düzülmüş ev dardır.

– Özünü günahkar bilmə, qızım, – keşiş dedi.

– Siz mənim fikirlərimi oxuyursunuz.

– Oxuyuram, – o razılaşdı. – Mənim də vergim var və mən ona layiq olmağa çalışıram. Müqəddəs Məryəm mənə insan hissələrinin burulğanına baş vurmağı öyrədib – onları daha düzgün yönləndirmək üçün – insanların nəfinə.

– Siz də möcüzələr göstərirsiniz?

– Mən xəstəlikləri sağalda bilmirəm. Lakin Müqəddəs Ruhun qabiliyyətlərindən birinə sahibəm.

– Onda siz mənim qəlbimi oxumağa qadirsiniz. Və siz bilirsiniz ki, mən bu insanı sevirəm, mənim sevgim saniyə-bəsaniyə böyüyür, möhkəmlənir. Biz onunla birlikdə dünyanı özümüzçün açmışıq və orada birlikdə yaşayırıq. Mən bunu istəyirəm, ya yox? O, mənim yaşamımdan ayrılmazdır və onun hər günündə mövcuddur.

Yanımcə addımlayan bu keşişə mən nə deyə bilərdim ki? O, heç vaxt başa düşməzdi ki, mənim başqa kişilərim olub, mən vurulmuşam, əgər ərə getmiş olsaydım, xoşbəxt olardım. Hələ uşaqkən Soriyanın meydanlarından birində məhəbbət məni tapdı və sonra unuduldu.

Amma görünür, pis unudulubmuş. Hər şeyin geri dönməsi üçün üç gün bəs elədi.

– Mənim xoşbəxt olmağa haqqım var, müqəddəs ata. Mən itirilmiş bərpa etmişəm və yenidən itirmək istəmirəm. Öz xoşbəxtliyim üçün mübarizə aparacağam.

Əgər mən bu mübarizədən imtina etsəm, həm də öz ruhi yaşamımdan imtina etmiş olacam. Özünüzün də dediyiniz kimi, bu, mənim Allahdan uzaqlaşmam, öz qadınliq gücümdən, öz qüdrətimdən imtina etməm demək olacaq. Mən bu insan üçün mübarizə aparacam.

Mən bu balacaboy, pota keşişin niyə burada olduğunu bildirdim. O, məni sevdiyim şəxsi tərk etməyə inandırmaq üçün gəlib, çünki onun qismətinə fərqli, ali yol yazılıb.

Yox, heç vaxt inanmaram ki, şagirdilə mənim evlənilib Sent-Savendə, belə bir evdə yaşamağımız onun ürəyincə olar. O, sadəcə, məni çaşdırmaq, öz müdafiəmi zəiflətmək

üçün bunu deyir, məqsədinə çatanda isə o təbəssümlə məni əksinə inandıracaq.

O, bir söz belə demədən, mənim fikirlərimi oxuyurdu. Bəlkə də, məni aldadır, heç də digərlərinin düşündüyü kimi başqa adamların fikirlərini anlamaq vergisi yoxdur. Duman sürətlə çəkilirdi: artıq mən yolları və dağ yamaclarını, düzləri və qarla örtülmüş ağacları seçirdim. Başım da aydınlaşırdı.

Əlbəttə, bu yalandır! Əgər keşiş, doğrudan da, fikirləri oxumağı bacarırsa, onda qoy onları oxusun və mənim barəmdə hər şeyi bilsin! Qoy bilsin ki, dünən o, mənimlə tam yaxınlıq istəyirdi, mənəse imtina etdim və indi peşmanam.

Hələ dünən mən düşünürdüm ki, əgər o gedəcək olsa, mən uşaqlıq dostumu həmişə yadımda saxlaya və xatırlaya bilərəm. Sən demə, bütün bunlar cəfəngiyat imiş. Hərçənd onun cismi mənə daxil olmadı – nə isə fərqli bir şey daxil oldu, özü də elə dərinliyə ki, düz ürəyimə qədər çatdı.

– Müqəddəs ata, mən onu sevirəm, – mən təkrar elədim.

– Mən də. Məhəbbətdənsə səfehləyirlər. Mənim vəziyyətimdə bu, özünü onun yolunun üstündən səni götürmək cəhdində göstərdi.

– Məni aradan götürmək o qədər də asan deyil. Dünən, biz mağaranın yanında dua edəndə mən başa düşdüm ki, sizin haqqında danışdığınız qabiliyyətləri özümdə oyatmağa qadiram. Və mən sevdiyimi saxlamaq üçün onlardan istifadə edəcəyəm.

– Yaxşı, yaxşı, – keşiş yüngül təbəssümlə dedi. – Uğurlar.

O dayandı, cübbəsinin cibindən təsbeh çıxartdı və onu əlində sıxaraq düz gözlərimin içinə baxdı.

– İsa bizə and içməyi buyurmayıb və mən and içmirəm. Lakin mənimçün müqəddəs olan əşyanın hüsurunda sənə deyirəm: mən ona adi tale arzulamıram, istəmirəm ki, o, sıradan bir keşiş olsun – çoxları kimi. O, Tanrıya başqa cür xidmət edə bilər. Sənin yanında.

Onun, həqiqətən, bu sözləri dilinə gətirdiyinə inana bilmirdim. Amma bu belə idi.

– Bu odur, – keşiş dedi.
Mən çevrildim. Yaxınlıqda dayanmış maşını gördüm.
– O, həmişə piyada gəzir, – keşiş təbəssümlə davam etdi. – Bu dəfə, sanki, uzaqdan gəlibmiş kimi təəssürat yaratmaq istəyir.

Krosovkalarım tamam islanmışdı. Lakin mən keşişə baxdım – o, qarda yun corab və səndəllərdə gedirdi – və şikayətlənməməyə qərar verdim.

O bacarırsa, deməli, mən də bacararam. Biz yamacı qalxmağa başladıq.

– Çox gedəcəyik?

– Uzağı, yarım saat.

– Biz hara gedirik?

– Onu qarşılamağa. Və digərlərini.

Mən onun söhbəti davam etdirmək meyilində olmadığını anladım. Ola bilsin ki, gücünü yoxuşa saxlayır.

Biz səssiz gedirdik – duman artıq, demək olar ki, tamam çəkilməmişdi, yavaş-yavaş səmada günəşin sarı diski yanmağa başlayırdı.

Vadinin tam mənzərəsi birinci dəfə qarşımda peyda olurdu – aşağı axan çay, orada-burada səpələnmiş kəndlər və qayanın ətəyinə sığınmış Sent-Saven. Mən kilsəni, əvvəl fikir vermədiyim qəbiristanlığı və pəncərələri çaya açılan orta əsr evciklərini gördüm.

Aşağıda, bizim bir neçə dəqiqə əvvəl geridə qoyduğumuz yerdə çoban sürüsünü qovurdu.

– Yoruldum, – keşiş dilləndi. – Gəl bir az dayanaq.

Biz qaya parçasının üzərindən qarı təmizləyib gücsüz halda ora sərildik. Keşiş tərdən tamam islanmışdı, ayaqları isə, yəqin ki, bərk donmuşdu.

– Qoy müqəddəs İsa mənim gücümü qorusun, çünki mən bir də onun yolunu getmək istəyirəm, – o, mənə tərəf çevrilərək dedi.

Mən onun nəyi nəzərdə tutduğunu başa düşmədim və başqa şeydən danışmaq qərarına gəldim:

– Baxın, qarın üstündə izlər var.

– İzlərin bir qismini ovçular qoyub. Digər qismini isə ənənəni bərpa etmək istəyən kişi və qadınlar.

– Hansı ənənəni?

– Onun əsasını müqəddəs Saven qoyub. O, dünyadan uzaqlaşıb, dağlara qalxıb və bu zirvələrdən Tanrının qüdrətini anlamağa çalışıb.

– Müqəddəs ata, mənə bir şeyi başa düşmək lazımdır. Dünənə qədər mən seçim qarşısında olan – evlilik və ya din – inamla birlikdə idim. Bu gün öyrəndim ki, o, möcüzələr yaradır.

– Biz hamımızı möcüzə yaradıyıq, – keşiş dedi. – İncili yadına sal: “Əgər siz noxud boyda inama sahib olsanız və bu dağa “buradan ora keç” desəniz, o keçəcək”.

– Biz sizinlə Allah qanunları dərində deyilik. Mən bu insanı sevirəm və onu daha yaxşı başa düşmək, kömək etmək üçün haqqında mümkün qədər çox bilmək istəyirəm. Başqaları məni maraqlandırmır, onlar nəyi bacarırlar, nəyi bacarmırlar, nə fərqi var.

Keşiş dərindən nəfəs aldı və qısa tərəddüddən sonra qərara gəldi və dilləndi:

– İndoneziya adalarında meymunları tədqiq edən bir alim onlardan birinə yeməzdən qabaq şirin kartofu yumağı öyrədə bilir. Çirkədən və qumdan təmizlənmiş kartoflar daha dadlı olur.

Bunu, sadəcə, meymunların təlimi haqqında elmi iş yazdığı üçün edən alim təssəvvürünə belə gətirmirdi ki, apardığı təcrübə nə ilə nəticələnəcək. O, digər meymunların da bilincini təqlid etməyə başladığını görəndə çox təəccübləndi.

Bu hal müəyyən sayda meymunlar kartofları yumaq sənətini öyrənənə qədər davam etdi – və birdən, günlərin bir günü arxipelaqın digər adalarındakı meymunlar da eyni şeyi eləməyə başladılar. Ən təəccüblüsü isə o idi ki, bütün başqa meymunlar ömürlərində eksperimentin aparıldığı adada olmamışdılar.

Keşiş susdu, sonrasa soruşdu:

– Başa düşdün?

– Yox, – mən cavab verdim.

– Bu məsələ ilə bağlı çoxlu tədqiqatlar mövcuddur. Elm sübut edib ki, müəyyən qism insanlar inkişafın müəy-

yən bir səviyyəsinə çatanda, bütün insan nəslini inkişaf edir. Biz bu sıçrayış üçün nə qədər adamın gərək olduğunu bilmirik, lakin dəqiq bilirik ki, bu belədir.

– Bakirə Məryəmin əhvalatına oxşayır, – mən dedim.
– O, Vatikan müdriklərinin və savadsız kəndli qızın gözüne görünüb.

– Kainat ruha malikdir və elə bir an gəlir ki, o, özünü hər şeydə və hamıda eyni vaxtda büruzə verir.

– Bu, qadın ruhudur.

O güldü, mənə bu gülüşün nə anlama gəldiyini başa düşmədim.

– Bakirə Məryəm ehkamını təkə Vatikanın uydurması deyil, – o dedi. – Dünyanın hər yerindən səkkiz milyon adam bu xahişlə Papaya ünvanlanmış petisiyanı imzalayıb. Bu, sanki, hava ilə ötürülürdü.

– Bu, birinci addım idi?

– Nəyə doğru birinci?

– Müqəddəs Ananın Tanrının qadın siması kimi qəbul edilməsi yolunda ilk addım. Axı biz İsanın Allahın kişi simasını təcəssüm etdiyini artıq boynumuza almışıq.

– Nəyi nəzərdə tutursan?

– Qadını Müqəddəs Üçlüyün ayrılmaz parçası kimi qəbul etməmiş üçün hələ nə qədər zaman keçməlidir? Müqəddəs Üçlüyün Allah – Müqəddəs Ruhdan, İlahə – Anadan və Allah – Oğuldan ibarət olduğunu nə vaxt anlayacağıq?

– Gəl gedək, – o cavab verdi. – Belə dayananda soyuq olur.

– Bir az əvvəl sən mənim səndəllərimə baxmışdın, – keşiş dedi.

– Deməli, siz, həqiqətən, düşüncələri oxuya bilərsiniz?
– mən soruşdum.

Mənim sualıma cavab vermədən o, belə danışdı:

– Mən sənə bizim ordenin yaranma tarixi haqqında bəzi şeylər danışacağam. Biz “karmelitlər” adlanırıq və müqəddəs Tereza Avilskinin qoyduğu qaydalara əsasən ayaqyalın gəzirik, çünki əgər insan cismini özünə tabe etməyə qadirdirsə, öz ruhuna da hökm edə bilər.

Gözəgəlimli zahiri görünüşü olan Terezanı atası mənəvi tərbiyə alması üçün monastıra vermişdi. Günlərin bir günü monastırın dəhlizlərindən keçərkən o, İsa ilə danışmağa başlayır. Onun düşdüyü ekstaz o qədər güclü və dərin idi və elə tez-tez təkrarlanırdı ki, tezliklə qızın həyatı tamamilə dəyişir. Karmelit monastırlarının nikah agentliklərinə çevrildiyini görən Tereza İsanın əhkamlarının ilkinliyini qoruyan orden yaratmaq qərarına gəlir.

Müqəddəs Tereza özünü hazırlamalı və o dövrün iki ən qüdrətli rəqibləri ilə döyüşə girişməli idi – Kilsə və Dövlətlə. Bununla belə o, geri çəkilmir, çünki öz borcunu yerinə yetirməyin necə vacib olduğunu bilirdi.

Bir dəfə, onun ruhu zəifləyəndə müqəddəsin sığınacaq tapdığı evin qapısında cır-cındır içində bir qadın peyda olur və Tereza Ananın yanına aparılmasını tələb edir. Ev sahibləri ona sədəqə vermək istəyirlər, lakin qadın onu rədd edir və müqəddəslə danışmamış getməyəcəyini bildirir.

Üç sutka o, yemədən, içmədən evin qapısında dayanır. Nəhayət, ona rəhmi gələn Müqəddəs Tereza qadını içəri buraxmağı xahiş edir.

“Yox, – ev sahibi deyir. – O dəlidir”.

“Bəlkə, onunla məni dəliliyin eyni növü vurub – Qol-qofaya qalxan İsanın dəliliyi”, – Müqəddəs cavab verir.

– Müqəddəs Tereza İsa ilə danışdı? – mən dedim.

– Bəli, – keşiş cavab verdi və söhbətinə davam etdi: – Qadını Müqəddəsin yanına gətirirlər. O, adının Qranadalı Mariya de Xesus olduğunu deyir. Mariya karmelitlər monastırında rahibəliyə hazırlanmış, bir dəfə Bakirə Məryəm qarşısında zühur edib və ona karmelitlər ordeninin ilkin qaydalarına ciddi riayət olunacaq yeni monastır yaratmağı əmr edib.

Elə həmin gün Mariya de Xesus monastırdan çıxıb və ayaqyalın Romaya yollanıb. Onun səyahəti iki il sürüb – iki il o, açıq havada yatıb, şaxtadan və bürküdən əzab çəkib, sədəqə ilə yaşayıb, ehsanla qidalanıb. Onun gedib Roma-yə çatması əsl möcüzə olub. Lakin bundan da böyük möcüzə Papa IV Piyin onu qəbul etməsi idi. Bu isə ona görə baş verib ki, əlahəzrət müqəddəs Tereza və bir çox başqa adamlar kimi eyni şey haqqında düşünürdü.

Və necə ki Bernadetta Vatikanda verilmiş qərardan xəbərsizdi, necə ki İndoneziyanın digər adalarındakı meymunlar alimin eksperimenti barədə bilib bilməzdilər, eləcə Mariya da Xesus və Tereza da eyni cür fikirləşdiklərini bilmirdilər.

Bütün bunlarda məna var.

İndi biz meşə ilə gedirdik. Ağacların ən uca, quru və qarlı budaqları günəşin ilk şüalarıyla işıqlandırılmışdı. Duman tamamilə çəkilmişdi.

– Mən sizin hara getmək istədiyinizi bilirəm, müqəddəs ata.

– Təbii, bilirsən. Elə anlar var ki, saysız adamlar eyni əmri alırlar.

– Öz arzusunun ardınca get, öz yaşamını Allaha aparan yola çevir. Möcüzələr yarat. Şəfa ver. Peyğəmbərlik et. Öz qoruyucu mələyinin səsinə qulaq ver. Dəyiş. Döyüşçü ol və döyüşdə xoşbəxt ol.

Riskdən qaçma.

Günəş indi bütün meşəni işıqlandırır. Qar elə parıldayırdı ki, gözlərim qamaşmağa başlamışdı. Eyni zamanda da, sanki, bu işıq və bu parıltı keşişin nitqini tamamlayır və son nöqtəni qoyurdu.

– Bəs bütün bunların onunla nə əlaqəsi var?

– Mən sənə bu tarixin qəhrəmanlıq fəslini danışdım. Lakin sən həmin qəhrəmanların ürəkləri haqqında heç nə bilmirsən, – o dedi və uzun müddət susdu, sonra davam etdi: – Əzab. Dəyişmə anlarında əzabkeşlər meydana çıxır. İnsanların öz arzularının ardınca yollana bilməsi üçün başqa insanlar özlərini qurban verməlidir. Onları ələ salırlar, təqib edirlər, onların zəhmətini şübhə altına almağa və gülüş hədəfinə çevirməyə çalışırlar.

– Kilsə cadugərləri tonqalda yandırır.

– Hə. Romalılar da ilk xristianları şirlərin qabağına atırdılar. Tonqal alovunda və ya sirk arenalarında həlak olanlar başqalarını daha tez Əbədi şöhrətə çatdırırlar – odur ki bu həтта yaxşıdır.

Ancaq bizim zamanda işıq savaşıları əzabkeş talelərində ölümdən daha pis bir şeylə qarşılaşırlar. Onları, tədricən, utanc və həqarət məhv edir. Bütün qalan ömrü

boyu əzab çəkmiş müqəddəs Terezanın taleyi məhz belə oldu. Mariya de Xesusun başına məhz bu gəldi. Fatiməli xoşbəxt uşaqlara da məhz eyni tale qismət oldu – Jasinto və Fransisko gördükləri möcüzədən sonra cəmi bir neçə ay yaşadılar, Lusiya isə monastıra qapandı və oradan bir də heç vaxt çıxmadı.

– Bernadettanın taleyi başqa cür oldu.

– Bəli, fərqli. Onun qismətinə həbsxana, həqarət, inamsızlıq düşdü. O, sənə bu barədə danışmalı idi. O, Zühur sözünü deməli idi.

– Çox azdır.

– Bakirə Məryəmin Lurdda dediyi sözlər heç dəftər vərəqinin yarısını belə doldurmaz, lakin hər halda, təsəlli sözləri idi. Müqəddəs Məryəm çoban qıza demişdi: “Bu dünyada sənə xoşbəxtlik söz vermərəm”. Bəs niyə onun dediyi az miqdar söz xəbərdarlıq və təsəllidən ibarət idi? Ona görə ki, Məryəm, öz qismətini qəbul edərsə, qızı hansı əzabların gözlədiyini bilirdi.

Keşiş günəşə, qara, ağacların çılpaq budaqlarına baxdı və müti tonla davam etdi:

– O inqilabçıdır. Onun Hökmü var və Bakirə Məryəmlə danışmaq qabiliyyətinə sahibdir. Əgər o, öz enerjisini cəmləşdirə bilsə, ön cərgələrə çıxa, insan nəslinin dəyişməsinin başında dayananlardan biri ola bilər. Dünya indi çox vacib dövrünü yaşayır. Əgər o, bu yolu seçsə, onu ağır əzablar gözləyir. Bir çox şeylər ona vaxtından əvvəl əyan olacaq. Mən adamları yetərinə yaxşı tanıyıram və onu qarşıda nələrin gözlədiyini başa düşürəm.

O, mənə tərəf çevrildi və çiyinlərimdən yapışdı:

– Xahiş edirəm, onu gələcək əzablardan xilas elə. O tab gətirməyəcək.

– Mən anlayıram ki, siz onu sevirsiniz...

– Sən heç nə anlamırsan, – o, başını yellətdi. – Dünyada hökm sürən şərin nə qədər zəngin və rəngarəng olduğunu anlamaq üçün sən çox gəncsən. İndi sən də özünü inqilabçı kimi hiss edirsən – onunla birlikdə dünyanı dəyişmək, yeni yollar açmaq, məhəbbətinizi ağızdan-ağıza, nəsildən-nəslə keçəcək əfsanəyə çevirmək üçün nələrsə etmək istəyirsən. Sən hələ də elə bilirsən ki, məhəbbət qalib gəlməyə qadirdir.

– Bəyəm yox?
– Yox, qadirdir, sadəcə, vaxtı sual altındadır. Bu, müəyyən saatda, göylərdəki vuruşmalar sona çatdıqdan sonra baş verəcək.

– Mən onu sevirəm. Və sevgimin qalib gəlməsi üçün göylərdəki vuruşmaların sonunu gözləməyə ehtiyacım yoxdur.

Onun baxışları indi də harasa, uzaqlar zillənmişdi.

– Babil çaylarının sahilində, orada biz oturduq və ağladıq... – o, sanki, özü üçün dedi. – Onun ortasında ağaclara biz öz arfalarımızı asdıq.

– Necə kədərlidir... – mən bildirdim.

– Bu, sürgündən Müqəddəs Torpağa dönmək istəyən, lakin bacarmayanlardan bəhs edən surənin ilk misralarıdır. Və bu sürgün hələ qeyri-müəyyən müddət davam edəcək. Vaxtından qabaq cənnətə düşmək istəyən insanın əzablarını azaltmaq üçün mənim əlimdən nə gəlir?

– Heç nə, müqəddəs ata. Demək olar ki, heç nə.

– Bu odur, – keşiş dedi.

Və mən onu gördüm. O, məndən iki yüz metr aralıda qarın üstündə diz çökmüşdü. O, qurşağa qədər çılpaq idi və hətta uzaqdan belə mən onun dərisinin soyuqdan bənövşəyi rəngə çaldığını gördüm.

Onun başı aşağı əyilmişdi, ovucları dua üçün bükülmüşdü. Bilmirəm səbəb nə idi – dünənki ümumi mərasimmi, odun yığan qadının məftunluğunu – lakin əvvəllər mən heç vaxt heç kimə belə şiddətli ruhi gərginliklə baxmamışdım. Mən artıq maddi aləmə məxsus olmayan insan görürdüm – o, Tanrı və dağ zirvələrinin elmlı ruhları ilə ittifaqda yaşayırdı. Ətrafda parıldayan qarsa bu təəssüratı yalnız artırırdı.

– Bu dağda belələri yenə var, – keşiş dilləndi. – Onlar Tanrının və Bakirə Məryəmin təcrübəsinə qoşularaq daimi dini cəzb halındadırlar. Onlar mələkləri və müqəddəsləri eşidirlər, peyğəmbərliklərə və müdrik vəhylərə qulaq asırlar, sonra isə bütün bunları azsaylı həmfikirlərinə ötürürlər. Əgər hər şey bununla qurtarsaydı...

Amma o, burada qalmaqacaq. O, Müqəddəs Ananın təlimini yayaraq bütün dünyanı gəzəcək. Hələ ki Kilsə

bunu istəmir. Artıq bu haqda birinci danışmağa cəsərət edənlərə dünyanın atacağı daşlar hazırdır.

– Və onların iziylə gələnlərin başına səpiləcək güllər.

– Bəli. Lakin ona güllər qismət olmayacaq.

Bu sözlərlə keşiş ona doğru yönəldi.

– Hara?

– Onu transdan çıxartmaq lazımdır. Səni bəyəndiyimi ona deməyə. Sizin ittifaqınıza xeyir-dua verdiyimi. Mən bunu burada, onun üçün müqəddəs olan bu yerdə etmək istəyirəm.

Mənim ürəyim bulanmağa başladı. Adətən, şüursuz, lakin dəfəndilməz qorxudan belə olur.

– Mən fikirləşməliyəm, müqəddəs ata. Mən hər şeyin dediyim kimi olub-olmadığını bilmirəm...

– Heç kim bilmir, – o cavab verdi. – Bir çox valideynlər səhvə yol verirlər, çünki uşaqları üçün nəyin yaxşı olduğunu bildiklərini düşünürlər. Amma mən sənin atan deyiləm və düzgün hərəkət etmədiyimi bilirəm. Lakin yenə də taleyimin mənə yazdığını yerinə yetirməliyəm.

Hər yeni dəqiqə mənim həyəcanımı daha da artırır.

– Ona mane olmaq lazım deyil, – mən dedim. – Qoy duasını sona çatdırsın.

– Onun yeri burada deyil. O, səninlə olmalıdır.

– Bəlkə, o, indi Məryəmlə söhbət edir.

– Bəlkə də. Ancaq yenə də biz ona yaxınlaşmalıyıq. O, mənə səninlə görəndə başa düşəcək ki, mən sənə hər şeyi danışmışam. O, mənim nə barədə fikirləşdiyimdən xəbərdardır.

– Bu gün Bakirə Məryəm bayramıdır. Onun üçün çox mühüm gündür. Dünən axşam mağaranın yanında mən onun necə xoşbəxt olduğunu gördüm.

– Bakirə Məryəm bayramı hamı üçün bayramdır, – o cavab verdi. – Amma mən indi səninlə teoloji diskussiyalar aparmaq fikrində deyiləm. Gedək.

– Niyə siz bu qədər tələsirsiniz, müqəddəs ata? Niyə məhz elə bu dəqiqə?

– Çünki bilirəm – bu dəqiqə o, gələcəyini həll edir. Və yanlış yolu seçə bilər.

Mən geri döndüm və elə bizi bura gətirən cığırla aşağı addımladım. Keşiş ardımca gəlirdi.

– Sənin ağılına nə gəldi? Bəyəm başa düşmürsən ki, onu xilas edə biləcək yeganə adam sənsən? Bəyəm görmürsən o, səni sevir və sənə görə hər şeydən imtina edəcək?

Mən addımlarımı yeyinlədirdim, mənə çatmaq onun üçün get-gedə çətinləşirdi. Bununla belə, o, məndən uzaqlaşmırdı.

– Məhz bu an o seçim edir. O, səni atmağa qərar verə bilər! Sevdiyin uğrunda mübarizə apar!

Lakin mən dayanmırdım. Mən bu dağ, keşişi, seçim məcburiyyətini arxada qoyaraq bacardıqca tələsirdim. Bilirəm, ardımca atıla-atıla qaçan şəxs düşüncələrimi oxuyur və məni qaytarmaq üçün bütün cəhdlərin əbəs olduğunu bilir. Bununla belə, o, geri qalmırdı, təkid edirdi, yeni sübutlar gətirirdi, sona qədər mübarizə aparırdı.

Və budur, biz yarım saat əvvəl dincəlmək üçün dayan-dığımız həmin daşın yanındaıq. Mən əldən düşmüş halda yerə çökdüm.

Mən heç nə haqqında fikirləşmirdim. Yalnız buradan qaçmaq, tək qalmaq, hər şeyi sakitcə, tələsmədən götür-qoy etmək istəyirdim.

Bir neçə dəqiqədən sonra keşiş də çətinliklə nəfəs ala-ala gəlib çatdı.

– Ətrafdakı bu dağları görürsən? – o soruşdu. – Onlara dua eləmək lazım deyil, çünki onların özləri Tanrı duasıdır, çünki dünyada öz yerlərini tapıblar və onun üzərində dayanıblar. İnsan ilk dəfə ildırımın səsini eşidəndə göyə baxıb, bütün bunları kimin yaratdığını soruşana qədər də onlar burada dayanmışdılar. Biz doğuluruq, əzab çəkirik, ölüyük, onlarsa sarsılmadan dayanırlar.

Elə bir an gəlir ki, biz düşünməli oluruq – bu qədər səy lazımdırımı? Niyə bu dağlara oxşamayaq – müdrik, qədim, özünə uyğun yer tapmış dağlara? Öyrəndikləri hər şeyi bir anın içində unudan, o dəqiqə yeni avantüraya girişən 5-10 adamı dəyişməyə – riskə getməyə dəyəirmi? Nə üçün müəyyən sayda meymun – adamların lazımı biliyi almasını gözləməyə, onda bu elm ağrısız, acısız yerdə qalan digər adalara da sayılar?

– Siz, doğrudan da, bu cür fikirləşirsiniz, müqəddəs ata? O, bir anlıq susdu, sonra isə soruşdu:

– Sən fikirləri oxuyursan?

– Yox. Sadəcə, əgər siz bu cür fikirləşsəydiniz, çətin ki ruhani olardınız.

– Mən tez-tez öz taleyimi dərk etməyə çalışıram. Və bacarmıram. Mən özümə Tanrı ordusunun döyüşçüsü qismətini seçmişəm, həyatım boyu etdiklərimə yalnız adamlara yoxsulluğun, əzabın, ədalətsizliyin dünyada niyə mövcud olduğunu anlatmaq cəhdlərindən ibarətdir. Mən onlardan rəhmli xristianlar olmalarını xahiş edirəm, onlar sa məndən soruşurlar: “Dünyada bu qədər əzab-əziyyət olduğu halda mən Allaha necə iman gətirə bilərəm?”

Onda mən izahı mümkün olmayanı izah eləməyə girişirəm. Tanrı niyyəti, mələklərin apardığı müharibələr və bizim hamımızın bu mübarizəyə cəlb edildiyimiz barədə nə isə bir söz deyirəm. Çalışıram deyim ki, dünyada müəyyən sayda insanlarda bu ssenarini dəyişmək üçün kifayət qədər inam yarananda planetimizin hansı küncündə yaşamasından asılı olmayaraq yerdə qalan digərləri də bu dəyişikliklərdən yararlına biləcəklər. Ancaq mənə inanmırlar. Və heç nə etmirlər.

– Onlar lap dağlar kimidirlər, – mən dedim. – Dağlar gözəldir. Onlara yaxınlaşan heç kim Yaradanın qüdrətini dana bilməz. Dağlar Allahın bizə bəslədiyi məhəbbətin canlı şahidləridir, lakin bu dağların qisməti həmin sevgiyə təkcə şahidlik etməkdir.

Hərəkət edən və mənzərəni dəyişən çaylardan fərqli olaraq.

– Bəli, elədir. Amma niyə biz də onlar kimi olmayacaq?

– Çünki dağlara dəhşətli tale qismət olub, – mən cavab verdim. – Onlar eyni mənzərəni əbədi seyr etməyə məhkumdurlar.

Keşiş susdu.

– Mən dağ olmaq üçün oxuyurdum, – mən davam etdim. – Hər şeyin yeri əvvəlcədən müəyyən edilmişdi. Mən işə girməyə, ailə qurmağa, əcdadlarımdan dini biliklərini – özüm artıq ona inanmasam da – uşaqlarıma təlqin etməyə hazırlaşırıdım.

Bu günsə mən hər şeyi atıb sevdiyim insanın arxasınca yollanmaq qərarına gəlmişəm. Və nə yaxşı ki, mən lap vaxtında dağların qismətindən imtina elədim – onsuz da, çox dözə bilməzdim.

– Sən müdrik danışarsan.
– Özüm də buna təəccüb edirəm. Əvvəllər mən ancaq uşaqlıq illərimi xatırlamağa qadir idim.

Mən qalxdım və yoluma davam elədim. Keşiş sükutu pozmağa çalışmadı və biz şoseyə çatana qədən məni dindirmədi.

Mən onun əlindən öpdüm.

– Sizinlə vidalaşırım və son olaraq deyim ki, sizi də, sizin ona bəslədiyiniz sevgini də başa düşürəm.

O gülümsədi, mənə xeyir-dua verdi və dedi:

– Mən də sənənin ona olan məhəbbətini başa düşürəm.

Bütün qalan günü düzənlikdə gəzdim. Qartopu oynadım, qonşu şəhərcikdə oldum, kafedə qaz pəşteti ilə sendviç yedim, uzun müddət qarda top qovan oğlanları seyr etdim.

Sonra kilsəyə girdim, şam yandırdım. Gözlərimi yumdum və bir gün əvvəl öyrəndiyim duaları təkrar etdim. Daha sonra hərəkətsiz baxışlarımı mehrabın qarşısındakı xaçda cəmləşdirərək heç bir anlamı olmayan sözlər deməyə başladım. Yavaş-yavaş dilləri bilmək qabiliyyəti mənə ayan oldu – bu, mən düşündüyümdən asan baş verdi.

Bütün bunlar axmaqlıq kimi görünə bilərdi – nə isə əlaqəsiz bir şey donquldanmaq, bizim şüurumuza heç nə deməyən sözləri dilə gətirmək. Lakin Müqəddəs Ruh mənim qəlbimlə danışmağa başladı və o, eşitməli olduğunu eşitdi.

Mən kifayət qədər təmizləndiyimi hiss edəndə gözlərimi yumdum və dua oxudum:

“Müqəddəs Məryəm, mənim inamımı qaytar. Elə et ki, mən Sənin işlərinin alətinə çevrilim. Mənə məhəbbət vasitəsilə dərk etmək imkanı ver. Çünki məhəbbət heç kimi öz xəyallarından uzaqlaşdırmır.

Elə et ki, sevdiyim şəxsin mütəffiqi və yoldaşı olum. Kömək elə, o, etməli olduğu hər şeyi həyata keçirsin – mənim yanımda”.

Mən Sent-Savenə qayıdanda artıq şər qarışırdı. Avtomobil bizim kirayə otaq tutduğumuz evin yanında dayanmışdı.

- Sən haradaydın? – o, məni görər-görməz soruşdu.
- Gəzirdim, veylləndirdim, dua edirdim, – cavab verdim.
- O, məni möhkəm qucaqladı.
- Bərk qorxdum, mənə elə gəldi ki, həmişəlik getmişən.
- Bu dünyada mənim səndən qiymətli heç nəyim yoxdur.
- Mənimçünsə səndən.

Biz San-Martin-de-Unksa çatmağa çox az qalmış hansısa şəhərcikdə dayandıq. Dünən qarla birlikdə yağış da yağdığından Pireneylərdən keçən yol fikirləşdiyimizdən çox vaxt apardı.

- Yeməxanadan-filandan bir şey tapa bilsəydik, – o, maşından düşəndə dedi. – Acından ölürəm.

Mən tərpənmədim.

632

- Sən niyə düşmürsən? – o, qapını açdı.

– Mən sənə bir sual vermək istəyirəm. Mən bu barədə görüşdüyümüz gündən soruşmamışam.

Həmin dəqiqə təbəssüm onun üzündən silindi və onun qəfil həyəcanı məni güldürdü.

- Nə isə vacib bir şeydir?

– Fövqəladə vacibdir, – mən ciddiliyimi qorumağa çalışaraq cavab verdim. – Deməli belə, sual aşağıdakı kimi səslənir: “Biz hara gedirik?”

Və biz ikimiz də qəhqəhə çəkdik.

– Saraqosa, – o, yüngülləşdiyini gizlətmədən cavab verdi.

Mən maşından yerə atıldım və bu qədər gec bir vaxtda açıq olan restoran axtarmağa yollandıq. Adama elə gəlirdi ki, bu qeyri-mümkündür.

“Heç də yox. Özgə artıq mənimlə deyil. Möcüzə baş verir”, – mən düşündüm, amma dilimə başqa şey gətirdim:

- Sən Barselonada nə vaxt olmalısən?

O cavab vermədi, üzü isə dalğın ifadə aldı. “Bu cür suallardan qaçmaq lazımdır, – mən fikirləşdim. – Yoxsa, o, elə düşünər ki, mən onun həyatına soxulmaq istəyirəm”.

Biz səssizcə bir az da getdik və bu bapbalaca şəhərciyin meydanında “Restoran “El Sol”” yazılmış neon lövhəni gördük.

– Açıqdır, gəl girək, – vəssalam, onun dediyi təkçə bu oldu.

Qırmızı bibərlə əhatəyə alınmış ançouslar boşqaba ox şəklində düzülüb, yanında da qoyun pendirinin yarımşəffaf tikələri.

Stolun mərkəzində yanan şam və “Rioxa” şüşəsi qoyulub.

– Orta əsrlərə aid çaxır anbarından, – ofisiant oğlan izah elədi.

Bu gecə vaxtı barda heç kim yox idi. O ayağa durdu, telefona yaxınlaşdı, sonra isə stola qayıtdı. Mən qızğınlıqla onun kimə zəng etdiyini soruşmaq istəyirdim, ancaq bu dəfə özümü saxlaya bildim.

– Biz gecə üçün yarısına qədər işləyirik, – ofisiant davam etdi. – Lakin əgər siz bağlandıqdan sonra da qalmaq istəsəniz, əlavə vətçinə, pendir, şərab da verə bilərik və siz meydanda oturarsınız. Şərab sizi donmağa qoymaz.

– Yox, oturmağa vaxtımız yoxdur, – o cavab verdi.
– Biz səhər Saraqosda olmalıyıq.

Oğlan piştaxtanın arxasına qayıtdı. Biz təzədən qədəhləri doldurduq. Onda, Bilbaoda olduğu kimi mən yenə də yüngüllük hiss etdim: “Rioxa” öz yumşaq təsirini göstərməyə və söhbətin çətin anlarında kömək etməyə başlamışdı.

Mən bir qurtum da içdim və dedim:

– Sən maşın sürməkdən yorulmusan, həm də biz içirik. Yaxşı olardı ki, burada bir yerdə gecələyək. Yolda mən parador gördüm.

O, razılıq əlaməti olaraq başını tərpətdi və dedi:

– Bir o stola bax. Yaponlar bunu şibumi adlandırırlar – sadəlikdə mürəkkəblik. Adamlar pul yığırlar, bahalı restoranlara gəlirlər və elə hesab edirlər ki, dəbdəbəli yaşayırlar.

Mən bir az da içdim.

Parador. Onunla yanaşı daha bir gecə.

Əsrarəngiz şəkildə bərpa olmuş bakirəlik.

– Seminaristin dəbdəbə haqqında necə mülahizə yürütdüyünü eşitmək gülməlidir, – mən öz düşüncələrimdən qopmağa çalışaraq dedim.

– Niyə ki? Məhz seminariyada mən başa düşdüm ki, inamımızın sayəsində biz nə qədər Allaha yaxınlaşırıqsa,

O, bir o qədər sadələşir. Və o nə qədər sadələşirsə, mövcudluğu bir o qədər güclü hiss olunur.

Onun əli stolun üstü ilə sürüşdü.

– İsa ağac kəsə-kəsə, ağac yona-yona, şkof, çarpayı, stul düzəldə-düzəldə öz missiyasını öyrənib. Hansı iş görməyimiz vacib deyil – istənilən şey bizi Tanrı sevgisinin dərkinə gətirib çıxarda bilər – İsa bunu göstərmək üçün bizə dülğər qismində göndərilib.

Qəflətən o dayandı:

– Bu barədə danışmaq istəmirəm. Başqa sevgi barədə danışmaq istəyirəm.

Onun əlləri mənim üzümə toxundu.

Şərab bir çox şeyləri onun üçün yüngülləşdirmişdi. Elə mənim üçün də.

– Niyə susdun? Niyə Allah haqqında, Bakirə Məryəm haqqında, mənəvi aləm haqqında danışmaq istəmirsən?

– Mən başqa sevgidən danışmaq istəyirəm, – o təkrar etdi. – Kişi və qadının sevgisindən. Bu sevgidə də möcülər baş verir.

Mən onun əllərini sıxdım. Bəlkə də, ona İlahənin böyük sirləri əyandır – lakin məhəbbət haqqında o da mənim qədər bilir. Hərçənd bütün dünyanı gəzib.

Və o, tələb olunan bədəli ödəməyə məcburdur – ilk addımı o atmalıdır. Çünki qadın daha yüksək bədəl ödəyir – o, özünü verir.

Biz hələ uzun müddət beləcə oturduq: əl-ələ tutaraq. Mən onun gözlərində qədim qorxuların əksini görürdüm – onlar həqiqi sevginin keçməli olduğu sınaqlar idi. Mən onun gözlərində dünən gecə ona təslim olmadığımı, bizim uzun ayrılığımızı, monastırda belə əhvalatların baş vermədiyi dünyanın axtarışına sərf edilmiş illəri görürdüm.

Mən onun gözlərində görürdüm ki, o, dəfələrlə bunun necə baş verəcəyini – mənim saç düzümümdən tutmuş paltarımın rənginə qədər bizi əhatə edəcək hər şeyi xəyalından keçirib. Mən ona “hə” demək, “xoş gəlmisən” demək istəyirdim, demək istəyirdim ki, mənim ürəyim bu döyüşdə qalib gəldi. Mən onu necə sevdiyimi, bu dəqiqə necə arzuladığımı demək istəyirdim.

Lakin susmaqda davam edirdim. Susmaq və sanki, kənardan, yuxuda olduğu kimi, onun daxili mübarizə-

sini izləmək. Mən göürdüm ki, onun qarşısında mənim “yox”um dayanıb, məni itirmək qorxusu, yaddaşdakı, belə anlarda səslənən kəskin sözlər onu sıxır – çünki biz hamımız bundan keçirik və indiyə qədər heç kim yara və çarıqlardan can qurtara bilməyib.

Budur, nəhayət, onun gözləri parıldadı. Mən anladım ki, o, bütün bu əngəllərin öhdəsindən gəlməyi bacardı.

Onda mən, əlimi onun əlindən çəkərək stəkanı götürdüm və stolun lap kənarına qoydum.

– Düşəcək, – o xəbərdarlıq etdi.

– Yəqin ki. Mən sənəni onu atmanı istəyirəm.

– Stəkanı sındırım?

Bəli, stəkanı sındırmaq. İlk baxışda sadə bir hərəkət – lakin o, özündə o qədər qorxular gizlədir ki, biz heç vaxt onları axıradək dərk edə bilmərik. Ucuz stəkanı döşəməyə çırpmaqda qeyri-adi nə var? Axı hər birimiz bunu dəfələrlə təsadüfən və qəflətən o qədər etmişik ki...

– Stəkanı sındırım? – o təkrarladı. – Axı nə üçün?

– Mən sənə geniş izahat verə bilərdim, – mən cavab verdim. – Amma yalnız bir şey deyəcəyəm – onun sınması üçün.

– Bu, sənə lazımdır?

– Təbii ki, mənə yox.

O, stolun lap qırağında dayanmış stəkana baxırdı və onun düşəcəyindən ehtiyatlandığı aşkar görünürdü.

“Bu ritualdır, – mən demək istəyirdim. – Bu qadağadır. Bilərəkdən stəkanı qırmaq olmaz. Biz öz evimizdə və ya restoranda oturanda çalışırıq ki, stəkanı stolun qırağına qoymayaq. Bizim Kainat ehtiyatlı olmamızı tələb edir, stəkanlar döşəməyə düşməsinlər deyə”.

Əgər qəfildən və naqolaylıqdan sındırısaq, qeyri-adi heç nəyin baş vermədiyini görəcəyik. Ofisiant: “Narahat olmayın”, – deyəcək, mən də hələ ömrümdə bir dəfə də görməmişəm ki, sınımış stəkanı hesaba qatsınlar. Stəkan qırmaq adi işdir, məişətdə baş verir və heç kimə zərər toxunmur – nə bizə, nə restorana, nə yaxınımıza.

Mən stola toxundum. Stəkan tərpendi, amma düşmədi.

– Yavaş! – o, ucadan dedi.

– Sındır onu, – mən inadla təkrar elədim, özüksə düşündüm:

“Sındır onu, bu simvolik jesti elə. Çalış başa düşsən ki, mən içimdə stəkandan daha qiymətli və vacib bir şeyi sındırmışam və mən xoşbəxtəm. Daxilində mübarizə gedən qəlbinə bax və sındır onu”.

Çünki bizim valideynlərimiz bizə stəkanlara və bədə-nə ehtiyatla yanaşmağı öyrədiblər. Beynimizə yeridiblər ki, uşaqlıq ehtirası mümkünsüzdür, biz ruhani olmağa hazırlaşan insanı seçdiyi yoldan sapdırmamalıyıq, insanlar möcüzə yaratmağa qadir deyillər və əgər hara apardığını bilmirsənsə, yola çıxmaq lazım deyil.

Xahiş edirəm, stəkani sındır – sən ikimizin də üstün-dən bu cadunu siləcəksən, inadkarcasına hər şeyin izahını axtarmaq meyilindən, yalnız başqalarının bəyənəcəyi işləri görmək xəstəliyindən azad edəcəksən.

636

– Sındır stəkani, – mən bir də dedim. O, zənlə mənim gözlərimə baxdı. Sonra onun əli yavaş-yavaş stolun üstü ilə sürüşdü, stəkana toxundu və sərt hərəkətlə onu yerə saldı.

Şüşənin cingiltisi hamının diqqətini çəkdi. Qışqırmaq, naqolaylığına görə özünü danlamaq, ya da buna bənzər bir şey etmək əvəzinə o, sakitcə, təbəssümlə mənə baxdı – mən də gülümsədim.

– Eybi yoxdur! – gənc qarson bizə müraciətlə səs-ləndi.

Lakin o, qarsonu eşitmədi. Azacıq qalxdı, başımı özü-nə yaxınlaşdırdı və dodaqlarını dodaqlarıma yapışdırdı.

Mən də barmaqlarımı onun saçlarına saldım, onun dili-nin ağzımda necə tərpendiyini hiss edə-edə dodaqlarımla dodaqlarını sordum. Sevginin anlamını başa düşmədiyimiz vaxtlarımızda, uşaqlıq illərində çay sahilində doğulmuş bu öpüşü mən çox gözləmişdim. Bizim yetişkin çağlarımızda, sanki, havada asılı qalmış, medalyon haqqındakı xətirə-lərin ardınca bütün dünyanı dolaşmış, məni müsabiqəyə hazırlamaq kimi xeyirxah məqsəd güdən kitab qalaqlarının arxasında gizlənmiş öpüşü. Bu öpüş neçə dəfə yoxa çı-xmışdı, neçə dəfə itmişdi və nəhayət, biz onu tapdıq. Onda cəmi bir dəqiqə çəkməsinə baxmayaraq, uzun illərin axta-rışları, məyusluğu, həyata keçməyən arzuları gizlənmişdi.

Mən öpüşə cavab verdim. Yəqin ki, barın azsaylı müş-təriləri bizə baxırdılar və fikirləşirdilər ki, qeyri-adi heç nə

baş vermir – iki nəfər öpüşür. Onlar haradan biləydilər ki, həmin an öpüş mənim yaşadığım bütün günlərin, onun və günəşin altında öz yolunu gözləyən, onu axtaran və onu arzulayan hər kəsin bütün həyatının cəmi və nəticəsi oldu.

Mənim yaşamımın bütün xoşbəxt anları əriyərək bu öpüşə qarışdı.

O, paltarımı soyundurdu və mənə daxil oldu – qorxa-qorxa, var-gücüylə, ehtirasla. Mən yüngül ağrı hiss elədim, lakin bunun heç bir əhəmiyyəti yox idi. Həmin anda duyduğum kəskin həzz də heç bir əhəmiyyət daşımırdı. Mən onun başını qucaqlamışdım, iniltisinə qulaq asırdım və Allaha təşəkkür edirdim – onun mənimlə və məndə olduğu üçün, hər şeyi birinci dəfəymiş kimi hiss etdiyim üçün.

Biz bütün gecə sevişdik – gerçəklik xülyalarla, yuxuyla qarışmışdı. Mən onun varlığını içimdə duyurdum və var gücümlə onu özümə sıxırdım – hər şeyin, həqiqətən, baş verdiyinə əmin olmaq, indi hotelə çevrilmiş bu qəsrdə qədim zamanlarda yaşamış gəzərgi cəngavərlərin getdiyi kimi, gözlənilmədən getməsinə yol verməmək üçün. Səssiz Daş divarlar və tağtavanlar gözləməyə, göz yaşı axıtmağa, bir xəbər, bir ümid, bir işarə həsrətilə üfufə baxaraq günlərini pəncərə önündə keçirməyə məhkum olan gözəllər haqqında xatirələri qoruyurdu.

Yox, mən heç vaxt bunları yaşamayacağam – özümə and içdim. Mən heç vaxt onu itirməyəcəyəm. O, əbədilik və daima mənimlə olacaq – çünki mən mehrabdakı xaça baxanda Müqəddəs Ruhü eşidirdim və O, bütün dillərdə və ləhcələrdə deyirdi ki, günah etmirəm.

Mən onun yol yoldaşı, dostu olacağam, biz yenidən yaradılmış dünyanı fəth edəcəyik. Biz Müqəddəs Ananın haqq sözünü yayacağıq, biz mələk Mixailə çiyin-çiyinə döyüşəcəyik, biz yalnız öncüllərin qisməti olan əzabları və fərəhi birlikdə yaşayacağıq. Bunları mənə dillər deyirdilər və təpədən-dırnağa qədər inamla silahlanmış mən onların həqiqəti dediklərini bilirdim.

* * *

Mən onun sinəmə qoyduğu əllərinin təmasından oyan-
dım. Pəncərə arxasında gün tamamilə işıqlanmışdı və
yaxındakı kilsənin zəngləri çalınırdı.

O, məni öpdü. Əlləri bir də bədənim boyu sürüşdü.

– Vaxtdır, – o dedi. – Bu gün bayram sona çatır, yollar
maşınla dolu olacaq.

– Mən Saraqosa getmək istəmirəm, – cavab verdim.
– Sənin olduğun yerdə olmaq istəyirəm. Tezliklə banklar
açılacaq, mən hesabdən pul götürəcəyəm, özümə paltar
alacağam.

– Axı sən deyirdin ki, pulun azdır?

– Bəs eləyər. Mən öz keçmişimlə əlaqəni qəddarcasına
kəsməliyəm. Əgər Saraqosa qayıtsam, axmaqlıq etdiyimi,
tezliklə imtahanların başlayacağını və onları verənə qədər,
iki ay bizim ayrı qala biləcəyimizi fikirləşəcəyəm.

Əgər imtahanlardan kəsilsəm, ola bilsin ki, Saraqos-
dan getmək istəməyəcəyəm. Yox, yox, mən qayıda bilmə-
rəm. Körpüləri yandıрмаq lazımdır – indiki mənə əvvəlki
mən arasında heç bir əlaqə qalmamalıdır.

– Barselona, – o, sanki, öz-özünə danışmış kimi
dedi.

– Nə?

– Yox, heç nə. Yolumuza davam edək.

– Axı sənün mühazirən var.

– Hələ iki gün var, – o cavab verdi və mənə elə gəldi
ki, onun səsi nə isə qəribə səsləndi.

– Başqa şəhərə gedək. Birbaşa Barselonaya getmək
istəmirəm.

Mən çarpayıdan qalxdım. Xoşagəlməz heç bir şey
haqqında düşünmək istəmirdim – bəlkə, kiminləsə ilk eşq
gecəsindən sonra kefsiz oyanmaq və kənarından belə
soyuq olmaq onun xasiyyətidir.

Pəncərəyə yaxınlaşdım, pərdəni çəkdim, balaca küçə-
yə baxdım. Qonşu evlərin eyvanlarında alt paltarları asıl-
mışdı. Kilsə zəngləri çaldı.

– Bilirsən nə var? – mən dedim. – Gəl uşaqlıqda getdi-
yimiz yerə gedək. Mən o vaxtdan orada olmamışam.

– Harada “orada”?

– Pyedra monastırında.

Biz hoteldən çıxırıq, zənglərsə hələ də çalır. O, kilsəyə girməyi təklif edir.

– Biz elə bununla məşğuluq, – mən cavab verirəm. – Kilsə, dualar, ayinlər.

– Düz deyil, – o deyir. – Biz sevişmişik. Üç dəfə sərxoş olmuşuq. Dağlarda gəzmişik. Mərhəmət və Ciddiliyi əməlli-başlı tarazlaşdırmışıq.

Yersiz danışdığımı hiss edirəm. Mən artıq yeni həyata öyrəşməliyəm.

– Bağışla, – mən deyirəm.

– Az oturanıq. Zənglər bizə işarə verir.

O, tamamilə haqlı çıxdı, ancaq mən bunu yalnız növbəti gün başa düşəcəkdim.

İşarənin gizli mənasını sonadək anlamadan biz maşına oturdurdu və dörd saatdan sonra monastırda idik.

Tavanın suvağı qopub, müqəddəslərin azsaylı heykəlləri isə başsız qalıb. Hamısı. Birindən başqa.

Mən ətrafa nəzər saldım. Yəqin ki, keçmiş zamanlarda burada güclü iradəyə malik, hər bir daşın təmizlikdən parıldamasının, hər bir skamyada o dövrün qüdrətli yepiskoplarından birinin oturmasının qayğısına qalan adamlar sığınacaq tapırmışlar.

Lakin indi hər şey xarabalığa çevrilmişdi. Onları uşaq vaxtı birlikdə oynadığımız, mənim öz sehrli şahzadəmi axtardığım qəsrlər kimi təsəvvür etmək mümkün idi.

Pyedra monastırının rahibləri əsrlər boyu bu cənnət bucağını özləri üçün qoruyublar. Təbii geoloji çökəklikdə yerləşmiş monastır yarandığı ilk gündən göylərin mərhəməti sayəsində, qonşu şəhərlərin, qəsəbələrin ağır zəhmət və yalvarışlar bahasına əldə etdiyi şeyi – suyu elə-belə alırdı. Burada Rio-Pyedra onlarla qollara bölünürdü, şəlaləyə çevrilirdi, göllər əmələ gətirirdi, onun sahillərində qalın və sıx ağaclar, kollar, otlar bitirdi.

Amma bir neçə yüz addım atmaq kifayət edirdi – və sən yağandan çıxırdın. Hər tərəf cansız, bəhrəsiz səhraya çevrilirdi. Hətta bu təbii çökəklikdə fırlanmaqdan yorulmuş

çay öz gənclik qüvvəsini itirirdi və yenidən zorla sezilən su sırnağı olurdu.

Rahiblər bu barədə bilirdilər və suyu qonşularına baha qiymətə satırdılar. Monastırın tarixi yerli sakinlər və rahiblər arasında baş vermiş saysız toqquşma və qarşıdurmalarla zəngindir. Bir dəfə İspaniyanı sarsıtdığı dövrdə monastırın kazarmaya çevirdilər. Monastır kilsəsinin içində atlar gəzirdi. Bir-birini bayağı əhvalatlarla əyləndirən və bütün ətraf yerlərin qadınlarını zorlayan əsgərlər skamyaların arasında öz çadırlarını qurmuşdular.

Beləliklə, gec də olsa, monastır öz cəzasına çatdı. O, qarət olundu və dağıldı.

Bir daha heç vaxt rahiblər öz itirilmiş cənnətlərini qaytara bilmədilər. Hətta sonsuz məhkəmə çəkişmələrindən birində kimsə yerli əhalinin Allahın monastıra çıxardığı hökmü yerinə yetirməsini təklif etdi. Çünki İsa susuzların yanğısını söndürməyi əmr etmişdi, rahiblərsə onun sözlərinə kar qalmışdılar. Bax elə buna görə də Allah təbiətin təkcə onlara aid olduğunu fikirləşənləri cəzalandırdı.

Bəlkə, elə həmin səbəbdən monastır kilsəsi əvvəlki kimi xarabalıq idi, baxmayaraq ki monastırın çox hissəsini yenidən tikib mehmanxanaya çevirmişdilər. Yerlilər, təbiətin insanlara havayı verdiyi bəxşiş üçün əcdadlarının necə baha qiymət ödəməli olduqlarını unutmamışdılar.

– Bu salamat qalmış heykəl kimindir? – mən soruşdum.

– Müqəddəs Tereza Avillinin, – o cavab verdi. – O, qüdrət sahibidir. Qisas hissi yerli əhalini nə qədər yandırsa da, heç kim onu murdarlamağa cəsərət etməyib.

O, mənim əlimdən tutdu və biz çıxdıq. Monastırın sonsuz dəhlizlərində addımladıq, geniş taxta pillələrlə qalxdıq, kəpənəklər uçuşan daxili həyətə girdik. Mən bütün təffərrüatları yada salırdım, çünki uşaqlıqda tez-tez burada olurdu və köhnə xatirələr daha aydın və parlaq görünürdü.

Yaddaş. Mənə elə gəlirdi ki, ötən həftəyə qədər olan ayların və xüsusilə günlərin mənim həyatıma dəxli yoxdur, ya da mən onları özümün başqa cildimdə yaşamışam. Dünyada heç nəyin xətrinə mən o zamana qayıtmaq istəməzdim, çünki onun saatlarını məhəbbətin əli ölçmürdü. Hiss edirdim ki, uzun illər ərzində eyni cür oyanaraq və

yataraq, eyni sözləri təkrarlayaraq, eyni işləri görərək eyni bir günü yaşamışam. Elə yuxuma da eyni şeylər girirdi.

Mən atamı və anamı, valideynlərimin valideynlərini və bir çox dostlarımı xatırladım. Əslində, mənə, ümumiyyətlə, gərək olmayan bir şeyi əldə etmək üçün nə qədər zəhmət çəkdiyimi xatırladım.

Bütün bunları niyə edirdim? Mən birmənalı cavab tapa bilmirdim. Bəlkə ona görə ki, başqa yollar axtarmağa tənbellik edirdim. Bəlkə, başqalarının mənim bəmədə nə fikirləşəcəyindən və nə deyəcəyindən qorxduğum üçün. Bəlkə ona görə ki, həmin başqalarından fərqlənmək çətin-dir. Bəlkə ona görə ki, insan köhnə nəslin addımlarını təkrarlamağa məhkumdur – bu yerdə mən müqəddəs atanı xatırladım – müəyyən sayda insanlar fərqli davranmağa başlayana qədər.

Elə, ya da belə, hər halda, dünya dəyişir – biz də onunla birlikdə.

Lakin bu artıq məni qane etmirdi. Mən taleyimdən haqqım olanı almışdım və indi o, mənə özümü dəyişmək və eyni zamanda dünyanın dəyişməsində iştirak etmək imkanı vermişdi.

Mən yenə də dağlar haqqında düşündüm, yolda rastlaşdığımız alpinistləri yadıma saldım – qarda parlaq ləkə uzaqdan nəzərə çarpsın deyə xüsusi tikilmiş rəngbərəng kostyumlarda, dağın ətəyindən zirvəsinə qədər konkret bir marşruta riayət edən gəncələr.

Yamaqlara artıq alüminium çəliklər çalınıb – alpinistlərə təkə qoruyucu kəndirlərin qarmaqlarını onlara keçirmək və zirvəyə qalxmaq qalırdı. Onlar istirahət günlərində bura adrenalın xatirinə gəliblər, bazar ertəsi isə həmişəki monoton həyatlarına qayıdacaqlar, ancaq onlara elə gələcək ki, təbiətə meydan oxuyublar və bu yarışdan qalıb çıxıblar.

Gerçəkdə isə bu heç də belə deyil. Macərə ehtirası buralara başqalarını – təzə yollar açanları, öncülləri qovmuşdu. Onlardan bəziləri yoxuşun heç yarısını da qət edə bilmədilər – uçuruma yıxıldılar. Digərlərinin əllərini, ayaqlarını don vurdu. Çoxları, ümumiyyətlə, xəbərsiz-ətərsiz itdi. Lakin gözəl günlərin birində kimsə zirvələrdən birinə qalxdı.

Və ilk dəfə onun gözləri aşağıda döşənmiş mənzərəni gördü, onun ürəyi qürurdan tez-tez döyündü. O risk etdi və indi öz qələbəsilə cəhdləri baş tutmayanlara, yarıyolda qalanlara ehtiram borcunu ödədi.

Çox ola bilər ki, orada, aşağıda adamlar düşünürlər: “Yuxarıda maraqlı nə var axı? Bəlkə, təkcə mənzərə. Bu, onun nəyinə gərəkdir?”

Ancaq o, bu zirvələrə birinci ucalan səbəbi bilirdi. Çağırışı qəbul etmək və irəli getmək üçün. Bir günün o birisinə bənzəmədiyini, hər səhərin bizə öz təkrarsız möcüzələrini əta etdiyini, köhnə qalaktikaların öldüyü və yeni ulduzların doğulduğu sehrli anların olduğunu bildiyi üçün.

Bu zirvələrə birinci qalxan şəxs, yəqin, hündürlükdən tüstüsü çıxan evciklərə baxaraq özünə həmin sualı verirdi: “Aşağıdakı adamların bir günü o birindən fərqlənmiş. Bu, onların nəyinə gərəkdir?”

642

İndi dağlar artıq fəth olunub, astronomlar artıq kosmik fəzaya giriblər və Yer planetində kəşf olunmasını gözləyən hətta ən kiçik ada belə yoxdur, lakin böyük ruhi macərələr hələ yetərincədir və onlardan biri indi mənim qismətimə düşüb.

Bu xeyir-dua idi. Müqəddəs ata heç nə anlamadı. Necə ləzzətli bir əzabdır?!

İlk addımı atmağı bacaranlar bəxtiyardırlar. Nə vaxt-sa adamlar başa düşəcəklər ki, mələklərin dilində danışmağa qadırlar. Başa düşəcəklər ki, bizim hər birimizdə Müqəddəs Ruhun vergiləri var və hamımız möcüzə yarada, gələcəyi görə, ehtiyacı olanları sağalda, yaxınlarımızı anlamağa bilirik.

Günün bütün ikinci yansını biz kanyonda gəzirik, uşaqlıq illərini yada salırıq. O, bu barədə birinci dəfə danışdı – Madriddən Bilbaoya qədər getdiyimiz müddətdə mənə elə gəlirdi ki, keçmiş ona artıq maraqlı deyil.

Amma indi o özü mənə yaşdılarımızın həyatı haqqında sual verir, xoşbəxt olub-olmadıqlarını soruşur, məşğuliyətləri ilə maraqlanır.

Nəhayət ki, biz Rio-Pyedranın kiçik çayların suyunu bir yerə toplayan və sonra da, təxminən, 30 metrlik hündürlükdən səpələyən ən böyük şlaləsinə çatdıq. Biz şlalənin kənarında dayanmışıq, boğuş uğultunu dinləyirik, duman da əmələ gələn göy qurşağına baxırıq.

– “At Quyruğu”, – mən deyirəm və özüm də bu adı hələ unutmadığıma heyrlənirəm. Axı onu çoxdan eşitməmişəm.

– Yadıma gəlir ki... – o, danışmağa başlayır.

– Mən bilirəm sən indi nə deyəcəksən!

Əlbəttə, bilirəm! Şlalə nəhəng mağaranı gizlədir. Uşaq vaxtı, Pyedra monastırından qayıdandan sonra biz hələ bir neçə gün onun haqqında danışırıdık.

– ... Orada mağara vardı, – o, sözünü bitirir. – Gedək ora!

Yüksəklikdən tökülən suyun şaquli şırnağı altından keçmək qeyri-mümkündür və rahiblər hələ çox qədim zamanlarda kanyonun yuxarisından mağaranın dərinliyinə aparan tunel qazmışdılar.

Girişi tapmaq çətin deyil. Yayda, yəqin, turistlər azmasınlar deyə orada şam yandırılar, lakin indi bizdən başqa heç kim yoxdur və tunel qaranlığa qərç olub.

– Gedirik? – mən soruşuram.

– Əlbəttə. Mənə güvən.

Və biz şlalənin yanında açılmış dəliyə düşərək enməyə başlayırıq. Bizi zülmət ağışuna almışdı, ancaq biz yolu bilirdik və bir də o, ona güvənməmi istəmişdi axı.

“İlahi, Sənə təşəkkür edirəm, – biz torpağın bətninin daha da dərinliklərinə endikcə mən fikirləşirdim. – Çünki mən yolunu azmış qoyun idim, Sənsə məni sürüyə qaytar-dın. Çünki mənim həyatım ölü idi, Sənsə onu canlandır-dın. Çünki məhəbbət çoxdan mənim ürəyimdə yaşamırdı, Sənsə yenidən mənə onun xeyir-duasını əta etdin”.

Mən sevgilimin çiyindənən yapışmışdım və o, işğın tezliklə yenidən üzümüzə açılacağını, bizim sevinəcəyimizi bilərək qaranlıq yollarda mənim addımlarımı istiqamətləndirirdi. Çox ola bilər ki, gələcək rolları dəyişsin – mən eyni sevgi və eyni imanla silahlanam, təhlükəsiz yerə

çıxana qədər ona yol göstərəcəm və onda biz rahatlıq tapacağıq.

Biz yavaş gedirdik və elə bil ki, bu yolun heç vaxt sonu olmayacaqdı. Bəlkə, bu yeni ritm həyatımın bütöv bir mərhələsinin sonuna işarədir – o zamanlar yaşamımı aydınladacaq kiçik işıq şüası da yox idi. Tuneldə yeri-yeri mən eyni bir yerdə tərənəmər oturaraq, heç nəyin bitmədiyi və bitməsinin mümkün olmadığı yerdə kök atmağa çalışaraq boş-boşuna nə qədər vaxt öldürdüyümü xatırlayırdım.

Lakin Allah rəhmlidir və budur, mən yenidən keçmiş ruh yüksəkliyini də, yaşama sevincini də, arzuladığım macərələri də, özüm də bilmədən bütün həyatım boyu gözlədiyim insanı da tapdım. O, seminariyanı atdığı üçün mən bir damcı da vicdan əzabı çəkmirdim – müqəddəs atanın Tanrıya xidmət etməyin müxtəlif yolları olduğu və bizim məhəbbətimizin bu yolları artıracağı barədə dedikləri yadımda idi. Bu dəqiqədən etibarən mən də kömək və xidmət etmək imkanı qazanıram – və bütün bunlar onun sayəsində olur.

Biz adamların arasına gedəcəyik. O, onların qəlbinə sülh, əmin-amanlıq gətirəcək, mən onun.

“Rəbbim, Sənə xidmət etməmə kömək olduğun üçün minnətdaram. Bu şərəfə necə layiq olmağı öyrət. Onun missiyasının bir parçası olmaq üçün, onunla yanaşı yerimək üçün, öz mənəvi həyatımı diriltmək üçün mənə güc ver. Qoy bizim günlərimiz son bir neçə gün kimi olsun, qoy biz xəstələri sağalda-sağalda, ümitsizlərə təsəlli verə-verə, Müqəddəs Ananın məhəbbət sözlərini hamımıza ötür-ötürə ölkədən-ölkəyə keçək”.

Qəfildən şlalənin səs-küyü yenidən eşidilməyə başladı, bizim yolumuz işıqlandı və zülmət tunel yer üzünün ən gözəl məkanlarından birinə çevrildi. Biz nəhəng mağaranın – baş kilsənin ölçüləri boyda – içində idik. Onun üç divarı daşdan idi, dördüncü divarı yüksəklikdən ayağımızın altındaki göy – yaşıl gölə tökülən su əvəz edirdi.

Günəşin içəri daxil olan şüaları onun arasından keçirdi və yaş daşlar parıldayırdı.

Bir kəlmə belə demədən əldən düşmüş halda divara söykəndik.

Bizim uşaq oyunlarımızda, körpə fantaziyalarımızda bu yer quldurların qarət etdiklərini gizlətdikləri xəzinə idi. İndi Torpaq Ananın möcüzəsinə dönmüşdü: mən hiss edirdim ki, onun bətnindəyəm, mən bilirdim – O buradadır, Onun daşdan olan üç divarı bizi qoruyur, dördüncü, su isə bizim günahlarımızı yuyur.

– Çox sağ ol, – mən dilləndim.

– Kimə təşəkkür edirsən?

– Ona. Və Onun iradəsinin aləti olmuş, mənə əvvəlki inamımı qaytarmış sənə.

O, yeraltı gölün yanına getdi. Göy-yaşıl suya baxdı və gülümsədi.

– Bura gəl.

Mən yaxınlaşdım.

– Mən sənə hələ bilmədiyin bir şey danışmalıyam.

Bu sözlər məni təşvişə saldı, lakin onun baxışları sakit qalmaqda davam edirdi və mən də sakitləşdim.

– Yer üzündəki hər bir insana vergi verilib, – o başladı.

– bəziləndə o, öz-özünə üzə çıxır, digərləri onu tapmaq və meydana çıxartmaq üçün qüvvə sərf etməlidirlər. Məsələn, mən seminariyada keçirdiyim bütün dörd il ərzində çox çalışmışam.

İndi əgər qoca qarovulçu bizi sovməyə buraxmayanda onun dediyi sözü xatırlasaq, mən oyun oynamalı idim.

Özümü elə göstərməliydim ki, guya, heç nə bilmirəm.

“Eybi yox”, – mən düşündüm və rolumu yaxşı oynamaq üçün vaxt qazanmaq məqsədilə dedim:

– Sən seminariyada nə edirdin ki?

– Ümumiyyətlə, bu vacib deyil, – o cavab verdi. – Vacib olan odur ki, mən öz qabiliyyətimi inkişaf etdirməyi və möhkəmlətməyi bacardım. Allah izin verəndə mən xəstəlikləri sağalda bilərəm.

– Bu ki əladır! – mən özümü heyretlənmiş kimi göstərərək qışqırdım. – Həkimlərə pul sərf etməyə ehtiyac olmayacaq.

Lakin o, mənim zarafatıma gülümsəmədi. Və mən özümü axmaq kimi hiss etdim.

– Mən öz qabiliyyətimi sənin gördüyün xarizmatik ritualların sayəsində inkişaf etdirmişdim. Mənim dualarıma cavab olaraq Müqəddəs Ruh mənə zühur etdi və məni aydınlattı, mən naxoşları əlimin təması ilə müalicə edirdim və sağaldırdım. Tezliklə bunun sorağı bütün ətrafa yayıldı və monastırın qarşısında səhər erkəndən məndən kömək gözləyən əzabkeşlərin, xəstələrin, əlillərin uzun növbəsi düzülürdü. Hər bir irinli, üfunətli yarada mən İsanın yaralarını görürdüm.

– Mən səninlə fəxr edirəm, – pıçıldadım.

– Monastırda çoxları bunun əleyhinə idilər, lakin müqəddəs ata məni daima dəstəkləyirdi.

– Biz bunu davam etdirəcəyik. Dünyanı birlikdə gəzəcəyik. Mən yaraları təmizləyəcəyəm, sən onlara xeyir-dua verəcəksən, Allahsa öz möcüzələrini əyan edəcək.

646

O, baxışlarını məndən çəkərək gölə zillədi. Sent-Savendə, quyunun yanında onunla şərab içdiyimiz gecə olduğu kimi mən yanımda naməlum varlığın mövcudluğunu hiss etdim.

– Mən artıq sənə danışmışam, amma təkrar edəcəyəm, – o davam etdi. – Bir dəfə mən gecə oyandım. Hürəm parlaq işıqla işıqlanmışdı. Mən Müqəddəs Ananın simasını, Onun sevgi dolu baxışlarını gördüm. O vaxtdan etibarən O, arabitir gözümə görünməyə başladı. Mən Onu çağıra bilmirəm, lakin hərdən O, qarşımda peyda olur.

Mən özüm onda artıq Kilsənin həqiqi islahatçılarının sırasında idim. Və qəti bilirdim: mənim yerdəki vəzifəm – yalnız xəstəlikləri sağaltmaq yox, Qadın-Allahın dünyaya gəlməsi üçün yol açmaqdır. Qadın başlanğıcı güclənəcək, təzədən Mərhəmət sütunu ucalacaq – insanların ürəklərində Müdriliklik Məbədi qurulacaq.

Mən göz qırpmadan ona baxırdım. Onun bir dəqiqə əvvəl gərginlik ifadə edən siması yumşaldı.

– Bunun öz bədəli vardı və mən ödəməyə hazır idim.

O, sanki, nə deyəcəyini bilmədiyindən susdu.

– Necə yəni “vardı”? – mən soruşdum.

– İlahənin yolu təkcə söz və möcüzə ilə salına bilirdi.

Ancaq bizim dünyamız belə qurulmayıb. Hər şey daha çətinidir. Göz yaşları, əzab, anlamazlıq olacaq.

“Bu, müqəddəs atanın işidir, – mənim fikrimdən keçdi. – Keşiş onun ürəyinə qorxu səpib. Lakin mən onun üçün təsəlli və ruhlandırıcı olacağam”.

– Bu əzab yox, şöhrət yoludur, – mən cavab verdim.

– Adamların çoxu hələ də məhəbbətə etibar eləmir...

Mən hiss edirdim – o, mənə nə isə demək istəyir, amma bacarmır. Bəlkə, ona yardım etmək lazımdır?

– Mən bu barədə fikirləşmişəm, – onun sözünü kəsdim. – Pireneylərin ən yüksək zirvəsini ən birinci fəth edən kəs anlamışdı ki, risksiz həyat Tanrının nemətlərindən məhrumdur.

– Sən nemətlər haqqında nə bilirsən? – o qışqırdı və mən sakitliyin onu yenidən tərک etdiyini gördüm. – Müqəddəs Ananın adlarından biri Bərəkətli Müqəddəs Məryəmdir və onun əli verdiyi nemətləri qəbul etməyi bacaran hər kəsə xeyir-dua verir.

Biz başqalarının yaşamlarını mühakimə edə bilmərik, çünki hər kəs tək-cə öz əzablarını tanıyır və öz məhrumiyətlərindən keçir. Doğru yolu tapdığını düşünmək bir şeydir, özünü və digərlərini bu yolun yeganəliyinə inandırmaq isə tamam başqa.

İsa deyib: “Mənim Atamın evində yaşayanlar çoxdur”. Vergi Tanrı nemətinin özüdür. Lakin zəhmət və yaxınlarına sevginin olduğu sadə, ləyaqətli həyat da Tanrı nemətləri ilə zəngindir. Məryəmin Yer üzündə adsız zəhmətin qiymətini göstərə bilmiş həyat yoldaşı vardı. O özü kölgədə qalaraq arvadını və oğlunu başlarının üstündəki tavan və qida ilə təmin elədi, onlara missiyalarını yerinə yetirmək imkanı verdi. Baxmayaraq ki onun əməyini heç kim layiqincə qiymətləndirmədi, o, çox əhəmiyyətlidir.

Mən dinmədim. O, mənim əlimdən tutdu.

– Bağışla, mən kobud və səbirsizəm.

Mən onun ovcunu öpdüm və yanağıma sıxdım.

– Mənim sənə izah etmək istədiyim budur, – o dedi və onun üzündə təbəssüm peyda oldu. – Bizim təzədən görüşdüyümüz dəqiqədən etibarən mən anladım ki, sənə əzablara məhkum edə bilmərəm, onlarsa mənim bu dünyadakı missiyamın ayrılmaz parçasıdır.

Mən narahatlıq hiss elədim.

– Dünən mən sənə yalan dedim. Birinci və sonuncu dəfə. Mən dedim ki, seminariyaya gedirəm, amma əslində, dağa qalxdım və Müqəddəs Ana ilə danışdım.

Mən Ona dedim ki, əgər O istəsə, mən səndən uzaqlaşacam və öz yolumla getməkdə davam edəcəyəm – qapımın ağzındakı xəstələrlə, gecə səfərlərilə, inamı rədd etmək istəyənlərin anlamazlığıyla, məhəbbətin xilas gətirdiyinə inanmayanların təhqiredici baxışları ilə. Əgər Müqəddəs Ana bunu istəsə, mən ən əziz varlıqdan imtina edəcəyəm – səndən.

Və bu anda müqəddəs ata bir də mənim yadıma düşdü. O, haqlı çıxdı. Həmin səhər seçim edilmişdi.

– Lakin yenə də, əgər bu qismətin məndən yan keçməsi mümkündürsə, dünyaya sənə olan sevgimin vasitəsilə xidmət eləməyə söz verirəm.

– Sən nə danışırsan? – qorxu içində soruşdum.

Amma sanki, eşitmirdi.

– Öz inamının möhkəmliyini sübut etmək üçün dağları yerindən tərpətmək lazım deyil, – o davam etdi. – Mən əzabları təklikdə qəbul etməyə və onlara dözməyə hazırım, lakin onu səninlə bölüşməyə yox. Əgər mən əvvəlki yoluma davam eləsəm, bizim heç vaxt ağ pərdəli pəncərələri dağlara baxan evimiz olmayacaq.

– Mən o ev haqqında heç nə bilmək istəmirəm! Mən onun kəndərindən belə keçmək istəməirdim! – mən qışqırmamağa çalışaraq dilləndim. – Mən səni müşayiət etmək, sənin mübarizəndə yanında olmaq, birinci risk edənlərin sırasında olmaq istəyirdim. Yəni sən başa düşürsən? Sən mənə inamımı qaytarmısan!

Günəş yerini dəyişdi və onun şüaları mağaranın divarlarını işıqlandırdı. Lakin indi bu gözəlliyin elə bir mənası yox idi.

Allah cəhənnəmi cənnətin ortasında gizlətməmişdi.

– Sən anlamırsan, – o dedi və onun gözləri mənə yalvarırdı ki, başa düşüm. – Sən bunun necə risk olduğunu anlamırsan.

– Lakin səni o, xoşbəxt edir!

– Hə. Amma bu, mənim riskimdir.

Mən onun sözünü kəsməyə cəhd etdim, ancaq o, məni eşitmədən danışdı:

– Ona görə də dünən mən Müqəddəs Məryəmdən möcüzə göstərməsini istədim. Xahiş elədim ki, o, mənim vergimi geri götürsün.

Mən qulaqlarıma inanmadım.

– Mənim bir az pulum var, saysız-hesabsız səyahətlərdə qazandığım təcrübəm var. Ev alarıq, mən iş taparam və Allaha Yusif kimi xidmət edəyəm – kölgədə qalmanın itaətçılığı ilə. İnamımı qorumaq üçün mənə daha möcüzə lazım deyil. Mənə sən lazımsan.

Mənim ayaqlarım pambıq kimi oldu, sanki, indicə huşumu itirəcəkdim.

– Mən Müqəddəs Məryəmə bu dua ilə müraciət etdiyim an içimdən naməlum dillərdə səslər gəldi və mən eşitdim: “Əllərini torpağa daya. Sənin vergin səni tərək edəcək və Ananın bətninə qayıdacaq”.

– Ancaq sən bunu etmədin? – mən dəhşətlə soruşdum.

– Etdim. Mən, məni qoruyan Müqəddəs Ruhun dediklərini etdim. Duman çəkilməyə başladı və günəş yenidən dağların zirvələri arxasında parıladı. Mən hiss etdim ki, Müqəddəs Məryəm məni başa düşdü – axı o da ürəkdən sevib.

– Amma o, öz ərinin ardınca getdi! Və oğlunun əməllərini bəyəndi!

– Bizdə Onun gücü yoxdur, Pilar. Mənim vergim başqasına keçəcək – o, bihudə itib-batmayacaq.

Dünən mən barda Barselonaya zəng vurdum və mühazirəni ləğv elədim. Gedək Saraqosaya, orada sənə tanışların çoxdur, orada başlamaq asan olacaq. Mən tez iş tapacağam.

Mən artıq fikirləşmək iqtidarında deyildim.

– Pilar!

Lakin artıq tunellə geri qayıdırdım və artıq mənim dayağım, yol göstərən bir kimsəm yox idi, mənim ardımca isə minlərlə kütlə gəlirdi – ölümə məhkum edilmiş xəstələr, əzab çəkməyə məhkum edilmiş ailələr, həyata keçirilməmiş möcüzələr, dünyanı gözəlləşdirməmiş təbəssümlər, əvvəlki yerlərində qalmağa məcbur dağlar.

Mən hər tərəfdən üstümə yeriyan, az qala, fiziki qatı zülmətdən başqa, demək olar ki, heç nə görmürdüm.

* * *

Rio-Pyedranın sahilində oturdum və ağladım. O gecə mənim başımdan keçən fikirlər dağınıq və tutqun idilər və onda nə barədə düşündüyümü indi yadıma salmaqda çətinlik çəkirəm. Bircə onu başa düşürəm ki, ölüm lap yaxınımda idi – ancaq onun sifətini xatırlamıram, mənə hara apardığını bilmirəm.

Amma mən onu yadıma salmaq istərdim – öz ürəyimdən qoparmaq üçün. Ancaq bacarmıram. Qaranlıq tuneldən çıxaraq üstünə zülmət çökmüş dünya ilə üz-üzə gəldiyim ana qədər hər şey yuxuya bənzəyir.

650 Göydə bir dənə də ulduz yox idi. Maşına necə çatdığım, oturacaqdan rükzəkə necə götürdüyüm və hara getdiyimi bilmədən irəlilədiyim güclə yadıma gəlir. Yəqin, şoseyə çıxmışam, Saraqosa gedən maşınları saxlamağa çalışmışam, amma nəticəsiz. Axırda monastırın bağına qayıtmışam.

Hər yerdən su səsi eşidilirdi, hər tərəf şələlə idi və mən hara gedirəmsə gedim, arxamca gələn Müqəddəs Ananın varlığını hiss edirdim. Axı o da dünyanı Allahı sevdiyi qədər möhkəm sevirdi, axı o, öz oğlunu adamlara qurban vermişdi. Lakin onun qadın-kəşi məhəbbətindən xəbəri vardımı?

Ola bilsin ki, O da sevgidən əziyyət çəkib, amma bu, başqa sevgi idi. Onun Böyük Əri hər şeyi bilirdi və möcüzələr yaradırdı. Onun dünyəvi əri qadınının yuxularındakı hər şeyə inanan, itaətkar, zəhmətkeş idi. Ona sevdiyin kişini atmağın və ya onun tərəfindən tərək edilməyin nə demək olduğunu bilmək qismət olmayıb. İosif, Onun hamiləliyindən xəbər tutub evdən qovmaq istəyəndə, Səməvi Ər buna mane olmaq üçün onun yanına mələk göndərdi.

Bəli, Oğlu onu tərək etdi. Lakin uşaqlar həmişə ata evindən gedirlər. Yaxınına, oğluna və ya bəşəriyyətə sevgi xatirinə əzablara dözmək asandır. Bu əzablar sənin həyatın bir parçası olman hissini yaradır və sənin əzabların dahi və alicənabdır. Öz missiyanı gerçəkləşdirmək üçün ali amal xatirinə əzablara dözmək asandır. Bu əzablar əzabkeşin ruhunu göylərə qaldırır.

Ancaq kəşi üçün əzab çəkdiyini necə izah edəsən və bəraət verəsən? Heç cür. Bu mümkün deyil. Və biz cəhən-

nəmə düşürük, çünki bu əzablarda nə alicənablıq, nə böyüklük var. Bəs nə var? Heç nə yoxdur. Yalnız bədbəxtlik.

Həmin gecə mən donmuş torpağa yığıldım və sanki, soyuq mənim acılarımı keyləşdirdi. Hərdən belə bir fikir yaranırdı: sığınacaq tapmasam, donacağam. Nə olsun? Həyatımdakı ən vacib şeylər bir həftə içində səxavətlə mənə bağışlandı. Bağışlandı və həmin anda geri alındı, elə tez alındı ki, mən heç səsimi də çıxartmağa macal tapmadım.

Məni əsməcə tutmuşdu, lakin mən buna fikir vermir-dim. Vaxt çatacaq, bədənim məni isitmək üçün sərf etdiyi bütün gücünü itirərək dayanacaq və mən artıq heç nə edə bilməyəcəyəm. Onda mənim bədənim öz adi sakitliyinə dönəcək, ölüm məni öz qoynuna alacaq.

Bir saatdan çox titrədim. Nəhayət, rahatlıq gəldi.

Gözlərim yumulana yaxın qulağıma anamın səsi gəldi. O, mənim uşaqlıqda eşitdiyim əhvalatı danışdı və heç ağlına da gətirmirdi ki, bu əhvalat mənim haqqımdadır.

“Biri vardı, biri yoxdu, bir gənc oğlan və qız vardı. Onlar bir-birini sevdilər. – Anamın səsi ya ölümqabağı bihuşluqda, ya da yuxuda eşidilirdi. – Və evlənmək qərarına gəldilər. Bəy və gəlinə həmişə bir-birinə hədiyyə verir.

Oğlan kasıb idi: yeganə sərvəti babasından ona miras qalmış saat idi. O, saati sataraq çox gözəl saçları olan sevgilisinə gümüş daraq almaq qərarına gəldi.

Qızın da nişanlısına hədiyyə almaq üçün pulu yox idi. Onda o, şəhərdəki ən varlı tacirin dükanına getdi və öz saçlarını satdı. Qazandığı pulla saata qızıl zəncir aldı.

Və onlar toy günü görüşəndə gəlin bəyə satdığı saati üçün qızıl zəncir bağışladı, bəysə gəlinə – kəsdirdiyi saçları üçün daraq”.

Kimsə məni möhkəm silkələyərək oyatmağa çalışdı və mən ayıldım.

– İç! – mən kişi səsi eşitdim. – Tez iç!

Mən nə baş verdiyini anlamırdım və müqavimət göstərə bilmirdim. Adam mənim dişlərimi araladı və içimi yandıran mayeni ağızıma tökdü. Nəzərimə onun təkəcə köynəkdə olduğu, öz gödəkcəsi ilə məni bürüdüüyü çarpdı.

– İç! İç! – o tələb etdi.

Və mən boyun əydim. Sonra yenə gözlərimi yumdum. Monastırda ayıldım. Bir qadın mənə baxırdı.

– Siz, az qala, ölmüşdünüz, – o dedi. – Əgər monastırın qarovulçusu olmasaydı, indi dünyanızı dəyişmişdiniz.

Mən nə elədiyimi tam anlamadan çətinliklə ayağa qalxdım. Dünənki hadisədən bəzi şeyləri xatırladım və həmin qarovulçunun yaxınlıqda olmasına təəssüfləndim.

Lakin ölümün məqamı ötürülmüşdü. Mən yaşamalı idim.

Qadın mənə mətbəxə apardı, qəhvə süzdü, boşqaba yeməyə nə isə qoydu. O, heç nə soruşmurdu, mən də heç nə izah etmədim. Yeməyimi bitirəndə o, rüzkakımı mənə uzatdı.

– Yoxlayın, görün hər şey yerindədirmi?

– Yəqin ki. Onsuz da, orada qiymətli heç bir şey yoxdur.

– Səni qarşıda həyat gözləyir, qızım. Uzun həyat. Onun qədrini bil.

652

– Haradasa, buralarda kilsəli kiçik şəhər var, – mən özümü aqlamaqdan güclə saxlayaraq dedim. – Dünən bura gəlməzdən qabaq mən həmin kilsəyə girmişdim... – və tutuldum. – ...uşaqlıq dostumla birlikdə. Mən kilsələri gəzməkdən yorulmuşdum, amma orada kilsənin zəngləri çaldı və o dedi ki, bu işarədir və biz içəri girməliyik.

Qadın yenidən mənim fincanımı doldurdu, özünə də süzdü və yanımda oturaraq mənim söhbətimə qulaq asmağa başladı.

– Və biz içəri girdik. Ora qaranlıq və boş idi. Mən işarənin nə olduğunu müəyyənləşdirməyə çalışdım, lakin adi mehrabdan və müqəddəslərin heykəllərindən başqa heç nə görmədim. Qəflətən haradasa, yuxarıda, orqanın olduğu yerdə canlanma yarandı.

Məlum oldu ki, xorda altısimli gitara çalan bir neçə oğlan alətləri kökləməyə başlayıb. Biz qərara gəldik ki, oturub bir az qulaq asaq, sonra yolumuza davam edək.

Az sonra kimsə bir adam da bizə qoşuldu. O şəhər idi və oğlanlara qışqırırdı ki, pasodobl çalsınlar.

– Ümid edirəm, onlar bunu etmədilər! – qadın dedi. – Pasodoblu öküz döyüşündə çalırlar.

– Etmədilər. Ancaq güldülər və flamenko çaldılar. Bütün bunlar dostumla mənə möcüzə kimi göründü – kilsənin dincəldici qaranlığı, gitara simlərinin cingiltisi və yanımda oturmuş o məzəli adam.

Yavaş-yavaş kilsə camaatla dolurdu. Musiqiçilər flamenko çalmaqda davam edirdilər və gələnlərin hamısı melodiyanın ritminə uyaraq gülümsəyirdilər.

Mənim dostum messanı dinləyib-dinləməyəcəyimi soruşdu – tezliklə ibadət başlamalıydı. Mən imtina etdim, çünki yolumuz çox uzaq idi. Biz çıxmağa hazırlaşdıq, lakin əvvəlcə həyatımıza bir gözəl an daha yazdığı üçün Allaha təşəkkür etdik.

Qapıya yaxınlaşanda gördük ki, həddindən çox adam – az qala, bu balaca şəhərin bütün sakinləri – kilsəyə axışır. Mən düşündüm ki, bəlkə də, bura İspaniyanın sonuncu tam katolik şəhəridir və yəqin, ona görə ibadətlər burada belə şən və canlı keçir.

Maşına oturanda dəfn mərasimi gördük. Adamlar əllərində tabut aparırdılar. Ağlaşmaya hazırlaşırdılar. Dəfn mərasimi məbədin qapısından içəri girəndə musiqiçilər flamenkonu kəsdilər və rekviem çaldılar.

– Allah rəhmət eləsin! – qadın xaç çəkərək dedi.

Mən də xaç çəkdim və davam etdim:

– Bax işarə bu idi. Bizə xəbər verilirdi ki, hər bir əhvalatın sonu mütləq kədərli.

Qadın mənə baxdı, amma heç nə demədi. Sonra çıxdı və tez də bir qalaq kağız və qələmlə qayıtdı.

– Gəl bayıra çıxmaq.

Biz çıxdıq. Hava işıqlaşdı.

– Dərindən nəfəs al, – o xahiş etdi. – Qoy səhərin təmiz havası ciyərlərinə dolsun, qanına işləsin. Sən dünən möcüzə nəticəsində sağ qalmısan.

Və belə görünür ki, indicə mənə danışdığın əhvalatın mahiyyətini heç sən özün də anlamırsan. Sən onun tək-cə kədərli sonluğunu gördün və kilsədə yaşadığın xoşbəxt anları unutdun. Unutdun ki, sanki, göylərin necə yerə endiyini görmüsən. Unutdun ki, bütün bu anları ... – o, dilini sürüdü və gülümsəyərək göz vurub sözünü bitirdi. – ... uşaqlıq dostunla birlikdə və onun yanında yaşamağın necə yaxşı olduğunu düşünmüşən. İsanın sözləri yadımdadır: “Qoy ölümlər öz ölümlərini basdırsınlar”. Çünki o bilirdi ki, ölüm yoxdur. Həyat biz bu dünyaya gələne qədər olub və biz onu tərk edəndən sonra da olacaq.

Mənim gözlərim yaşla doldu.

– Eyni şey sevgiyə də aiddir, – o davam etdi. – O, əvvəllər də var olub və əbədilik olacaq.

– Mənə elə gəlir ki, siz mənim həyatımı bilirsiniz, – mən dedim.

– Bütün sevgi əhvalatları bir-birinə oxşayır. Mən də vaxtilə bunu yaşamışam. Ancaq yadımda qalmayıb. Yadımda qalan odur ki, sevgi dirildi və başqa insanın, yeni ümidlərin, yeni arzuların simasında qayıtdı.

O, kağızı və qələmi mənə uzatdı.

– Bütün hiss etdiklərini yaz. O hissləri öz qəlbindən çıxart, onları kağıza tök, sonra da tulla. Rəvayətdə deyilir ki, guya, Rio-Pyedranın suları elə soyuqdur ki, bu çayın sularına düşən hər şey – yarpaqlar, həşəratlar, quş lələkləri – vaxt keçdikcə onun məcrasını döşəyən daşlara çevrilir. Nə bilmək olar, bəlkə, əzabları da selə atmağın xeyiri olacaq?

O, məni öpdü və dedi ki, əgər istəsəm, nahara qayıda bilərəm.

– Ünutma! – o, arxamca çağırırdı. – Sevgi əbədidir. Sevgililər dəyişir.

Mən güldüm. O, mənə əl yellədi.

Mən uzun müddət çaya baxdım. Göz yaşlarımla quruduğunu hiss edəne qədər ağladım.

Və onda mən yazmağa başladım.

EPILOQ

Mən bir, iki, üç gün yazdım. Hər səhər çayın kənarına gəlirdim. Axşama yuxın həmin qadın peyda olurdu və əlimdən tutaraq məni öz evinə – köhnə monastırdakı hücrəsinə apırırdı.

O, mənim paltarlarımı yuyurdu, sadə şam yeməyi hazırlayırdı, boş-boş şeylərdən danışır və məni yatırırdı.

Bir səhər, işimin sona çatmasına az qalmış, mən maşın səsi eşitdim. Ürəyim dayandı, sonra bərk çırpındı, lakin mən onun dediklərinə inanmaq istəmirdim. Mən artıq özümü hər şeydən azad hiss edirdim və dünyaya qayıtmağa, yenidən onun bir parçası olmağa hazır idim.

Ən təhlükəli an özü haqqında işıqlı kədər qoyaraq keçmişdi.

Amma ürəyim məni aldatmırdı. Gözümü əlyazmadan çəkmədən onun varlığını duydum, addımlarını eşitdim.

– Pilar, – o, yanımda oturaraq dilləndi.

Mən cavab vermədim. Yazmağa davam etdim, amma fikirlərim artıq qarışmışdı və mən onları bir yerə toplamaq iqtidarında deyildim. Ürəyim elə döyünürdü, elə titrəyirdi ki, sanki, sinəmi tərək etmək, onun görüşünə cummaq istəyirdi. Lakin mən buraxmırdım.

O, oturaraq çaya baxırdı, mənə sə dayanmadan qələmi kağızın üzərində gəzdirirdim. Bütün səhər beləcə keçdi – heç birimiz bir kəlmə belə danışmadıq – və quyu kənarında keçirdiyimiz həmin gecənin səssizliyini xatırladım – onda mənə qəflətən əyan olmuşdu – mən onu sevirəm.

Yorğunluqdan əllərim üyüşdü və mən dayandım. Onda o dedi:

– Mən mağaradan çıxanda artıq qaranlıq düşmüşdü və mən səni gözdən itirdim. Saraqosa getdim. Sonra Soriyaya. Mən səni axtararaq bütün dünyanı dolaşdım. Pyedra monastırına qayıtdım və burada bir qadınla rastlaşdım. O, sənin yerini mənə dedi. Və əlavə etdi ki, bütün bu günlər sən məni gözləmişən.

Mənim gözlərim yaşla dolurdu.

– Sən bu sahildə oturduğun müddətdə mən sənin yanında qalacam. Yatmağa gedəndə kandarda uzanacam. Əgər uzaqlara getsən, ardınca yollanacam.

Sən “get” deyənə qədər belə olacaq. Onda mən gedəcəm. Amma yenə də bütün həyatım boyu səni sevəcəm.

Mən artıq göz yaşlarımı gizlədə bilmirdim. O da ağlayırdı.

– İstəyirəm, biləsən ki... – o davam etdi.

– Heç nə demə. Götür oxu, – mən cavab verdim və bir yığın yazılı vərəqi ona uzatdım.

Həmin günü mən axşama qədər çaya baxaraq keçirdim. Qadın bizə şarab və buterbrod gətirdi, hava haqqında nə isə dedi və bizi yenidən tək qoydu. O, bir neçə dəfə oxumağı dayandırdı və dərin düşüncələrə dalmış halda heç nə görməyən baxışlarını üfünqə zillədi.

Mən meşədə gəzmək, kiçik şalalələrə, dağ yamaclarına baxmaq istədim – onların hər birinin öz əhvalatı vardı, hər biri gizli anlam daşıyırdı. Günəş qüruba enəndə onu qoyub-getdiyim yerə qayıtdım.

– Çox sağ ol, – o, əlyazmasını mənə verərək dedi. – Və bağışla.

Mən Rio-Pyedranın sahilində oturdum və gülümsədim.

– Sənin məhəbbətin məni xilas etdi və arzularıma qayıtdı, – o davam etdi.

Mən səssizcə və hərəkətsiz oturmuşdum.

– 137-ci surə yadındadır? – o soruşdu.

Mən başımı yellədim. Ağzımı açmağa qorxurdum.

– Babil çaylarının yanında...

– Hə, hə, əlbəttə, yadımdadır, – mən yavaş-yavaş həyata qayıtdığımı hiss edərək dedim. – Orada söhbət sür-gündən gedir. Ürəklərinin istədiyini çala bilmədikləri üçün arfalarını ağacların budaqlarından asmış adamlardan danışıılır.

– Lakin ağlaşma bitəndən sonra ağıçı rüyalarının torpağını işıqlı kədərlə xatırlayaraq özünə söz verir:

Əgər mən səni unutsam, Yerusəlim,

Unut məni, sağ əlim mənim,

Qırtlağıma yapış, dilim mənim,

Əgər mən səni unutsam, Yerusəlim.

O, yenidən gülümsədi:

– Mən bunu unutmağa başlamışdım. Sən mənim xatırlamağıma səbəb oldun.

– Necə bilirsən, sənin vergin sənə qayıdacaq? – mən soruşdum.

– Bilmirəm. Ancaq Allah həmişə mənə ikinci şans verir. O, mənə səni verir. Və sən təzədən öz yolunu tapmaqda kömək edəcəksən.

– Bizim yolumuzu, – mən düzəliş verdim.

– Hə, bizim.

O, mənim əlimdən tutdu, yerdən qalxmağa kömək elədi.

– Əşyalarını topla. Gedirik. Arzular özbaşına həqiqətə çevrilməyəcək.

HEKAYƏLƏR

MİLAD NAĞILI

Məşhur qədim bir əfsanədə deyildiyi kimi, bir zamanlar Livanın gözəl meşələrində üç sidr bitmişdi. Sidrlər hamıya məlum olduğu kimi çox-çox asta böyüyürlər, buna görə də bizim üç ağacımız həyat və ölüm, təbiət və bəşəriyyət barədə düşüncələr içində düz bir əsr keçirdilər.

Onlar Livan torpağına çar Solomonun necə gəldiyini və sonra assuriyalılarla döyüşlərdə bu torpağın necə qana batdığını gördülər. Onlar iki qəvi düşməni – İezavellə peyğəmbər İlyanı üz-üzə gördülər. Onların zamanında əlifba yaradıldı; onlar yanlarından rəngbərəng parçalarla yüklənmiş karvanların necə keçib-getdiklərinə baxa-baxa heyrətlənirdilər.

658

Günlərin bir günü sidrlər gələcək barədə danışmağı qət elədilər.

– Gördüyüm hər şeydən sonra, – birinci dedi, – mən yer üzünün ən qüdrətli çannın oturacağı taxta dönmək istəyirəm.

– Mənsə əbədi olaraq Şəri Xeyirə çevirəcək bir şeyin bir hissəsi olmaq istəyirəm, – ikinci dedi.

– Mənə qalandasa, – üçüncü dedi, – istəyirdim ki, adamlar hər dəfə məni görəndə Allahı yadlarına salsınlar.

Uzun-uzun illər ötdü, budur, nəhayət ki, meşədə ağac-kəsənlər göründülər. Onlar sidrləri kəsdilər və doğradılar.

Hər sidrin özünün müqəddəs arzusu vardı, amma reallıq heç vaxt bizdən nəyi arzuladığımızı soruşmur. Birinci sidr daxma oldu, onun taxtalarının qalıqlarındansa körpələr üçün yer düzəldilər. İkinci ağacdən kobud kənd stolu düzəldilər, onu da sonralar mebel alverçisinə satdılar.

Üçüncü ağacın tirini sata bilmədilər. Ondan taxtalar çəkib böyük şəhərin anbarında saxladılar.

Hər üç sidr acı-acı şikayətlənirdi: “Bizim taxtalarımız elə gözəliydi ki! Amma heç kəs ondan layiqincə istifadə eləyə bilmədi”.

Vaxt keçirdi, budur, bir dəfə ulduzlu bir gecədə evsiz bir ər-arvad birinci sidrin taxtasından tikilmiş daxmada

gecələməyi qərara aldı. Arvad hamiləydi. Həmin gecə oğlan uşağı doğdu və onu körpə üçün düzəldilmiş yerə, yumşaq samanın üstünə qoydu.

Elə həmin məqamda da birinci sidr başa düşdü ki, arzusuna çatıb: o, yer üzünün ən böyük Çarına dayaq oldu.

Bir neçə ildən sonra kasıb bir kənd evində adamlar ikinci sidrin taxtasından düzəldilmiş stolun arxasında oturdular. Yeməyə başlamazdan qabaq onlardan biri stolun üstündəki çörək və şərəblə bağlı bir neçə söz dedi.

Həmin məqamda ikinci sidr başa düşdü ki, bu anda o, təkcə şərəb dolu piyaləyə və çörək dolu tabağa yox, həm də İnsanla Allah arasında ittifaqa dayaq oldu.

Sonrakı gün üçüncü ağacın iki taxtasından xaç düzəldilər. Bir neçə saatdan sonra yaralı adamı gətirdilər və onu xaça mismarladılar. Üçüncü sidr öz taleyindən dəhşətə gəldi və bəxtinə lənət yazdırmağa başladı.

Amma üç gün də keçmədi ki, o, qismətinə düşəni anladı: xaçdan asılan adam dünyanın Nuru oldu. Bu sidrin taxtasından düzəldilmiş xaç cəza alətindən zəfər rəmzinə çevrildi.

Üç Livan sidrinin arzusu belə yerinə yetdi: arzular həmişə belə olur, onların arzuları həyata keçdi, amma heç də tamam fikirləşdikləri kimi olmadı.

MƏRYƏMİN TƏLXƏYİ

Ey günaha batmadan hamilə qalan Məryəm, özün bizim əvəzimizdə dua elə, çünki ümidimiz sənədir.

Əgər ortaçağ əfsanəsinə inansaq, bu gün bizə Avstriya adı altında məlum olan ölkədə Burzardlar ailəsi – ər, arvad və oğul yaşayırdı. Bu ailə, adətən, Milad bayramında şeirlər oxuya-oxuya, cürbəcür şeylərlə jonqulyorluq eləyə-eləyə, qabaqlar trubadurların¹ qoşduqları balladalar oxuya-oxuya camaatı şənləndirirdilər. Aydın məsələdir ki, onların hədiyyələrə artıq pulları heç vaxt olmurdu, amma böyük Burzard həmişə oğluna təkrar eləyirdi:

660

– Bilirsən Müqəddəs Nikolayın kisəsi (onda avstriyalı uşaqlara hədiyyələri məhz o daşıyırdı) dünya uşaqlarla dolu olsa da, niyə heç vaxt boş qalmır? Ona görə ki, Müqəddəs Nikolay bəzən oyuncaqlardan daha vacib bir şey bağışlayır. Belə deyək, o, gözəgörünməz hədiyyələr bağışlayır. Didişmənin ardı-arası kəsilməyən evə bütün xristianlar üçün müqəddəs olan gecədə sülh və əmin-amanlıq gətirir. Sevginin olmadığı yerdə uşaqların qəlbinə inam əkir. Biz də beləyik. O gəlir, biz də yuxudan ayılıb yaşadığımızı, işlədiyimizi və əməyimizlə camaatı şənləndirdiyimizi sevinirik. Bunu heç vaxt unutma.

Vaxt ötürdü, oğlan böyüyüb cavana çevrildi. Bir dəfə ailə bu yaxınlarda tikilmiş əzəmətli Melk abbatlığının yanındadır.

– Ata, yadımdadır, xeyli əvvəl mənə Müqəddəs Nikolay və onun gözəgörünməz hədiyyələri barədə danışmışdın. Mənə elə gəlir, o, bir dəfə mənə də belə bir hədiyyə gətirdi: təlqin elədi ki, mən keşiş olmalıyam. Bu, mənim qismətimdir. Həmişə arzusunda olduğuma ilk addım kimi bu gün mənə xeyir-dua verərsiniz?

Ata-ana oğullarının köməyi olmadan kecinə bilməyəcəklərini bilsələr də, onu fikrindən daşındırmadılar və monastırın qapısını döydülər. Rahiblər onları sevinclə qarşıladılar və gənc Burzardı dinləyici qəbul elədilər. Ərəfə

¹ Trubadur – Orta əsrlərdə Avropa ozanı

gəlib çatdı. Məhz həmin gün Mokda möcüzə baş verdi: Məryəm ana qucağında körpə İsayla yerə enib monastıra gəldi.

Xoşbəxt rahiblər Prinodevanın qarşısında durmaq, Ona və körpəsinə sayğısını bildirmək və əziz qonaqları nəyləse sevindirmək üçün uzun növbəyə düzüldülər. Rahiblərdən biri monastırın zəlinin zəngin naxışlarını göstərdi, digəri qürurla köçürülməsinə və illüstrasiyalar çəkilməsinə yüz il sərf olunan bərli-bəzəkli Bibliyanı nümayiş etdirdi, üçüncüsü iltifatla bütün müqəddəslərin adlarını saydı.

Axırda gənc Burzard intizar içində öz növbəsini gözləyirdi. Axı onun ata-anası sadə adamlardılar, ona toplarla jonqlyorluq eləməkdən başqa heç nə öyrətməmişdilər.

Onun növbəsi çatanda müqəddəs atalar təntənəni başa çatdırmaq istədilər, axı keçmiş noxud təlxəyinin nə söyləməyə, nə göstərməyə bir şeyi vardı, bu da sakinlərdən alınan təəssüratı korlaya bilərdi. Amma gənc Burzard İsayla Məryəmə, heç olmasa, bir şey bağışlamağı çox istəyirdi.

O, utana-utana, qardaşların tənəli baxışlarını üzündə duya-duya cibindən bir neçə portağal çıxardı və onları atıb-tutmağa başladı. Portağallar eynilə atasıyla birlikdə yarmarkadan-yarmarkaya gedib, bütün ətrafı gəzdirdi vaxtlarda olduğu kimi ideal dairə cızıb havada uçuşurdular.

Məhz bu an Məryəm ananın qucağında tutduğu körpə İsa sevincindən əl çalmağa başladı. Məryəm də dodağında təbəssüm parlayan uşağı məhz ona saxlamağa verdi.

Əfsanədə deyilir ki, bu möcüzənin baş verməsindən keçən hər iki yüz ildən bir yeni Burzard monastırın qapısını döyür. Onu monastıra qəbul eləyirlər və orada olduğu müddətdə Müqəddəs Nikolaydan aldıkları gözəgörünməz hədiyyələr onunla tanış olanların qəlbini dəyişdirir.

Paulo Koelyo

Seçilmiş əsərləri

MÜNDƏRİCAT

Paulo Koelyo: populyarlığın anlaşılmaz sirri 5

ROMANLAR

Kimyagər (*tərc.: Nadir Qocabəyli*)..... 9

Maktub (*tərc.: Nəriman Əbdülrəhmanlı*)..... 113

Beşinci Dağ (*tərc.: Aslan Quliyev*)..... 183

İşiq savaşıçısının kitabı (*tərc.: Nəriman Əbdülrəhmanlı*)..... 333

Şeytan və senyorita Prim (*tərc.: Aslan Quliyev*)..... 395

Rio-Pyedranın sahilində oturub ağladım (*tərc.: Aygün Aslanlı*)... 533

HEKAYƏLƏR

Milad nağılı (*tərc.: Nəriman Əbdülrəhmanlı*) 658

Məryəmin təlxəyi (*tərc.: Nəriman Əbdülrəhmanlı*)..... 660

MŪSĪSĪ DŪNYA ĢĒBĪVĪYĀTĪ PAULO KOELYO

**Paulo
Koelyo**

MÜASİR DÜNYA ƏDƏBİYYATI

Paulo Koelyo. Seçilmiş əsərləri.

Çapa imzalanmışdır 15.11.2011. Format 60×84 1/16. Ofset çap üsulu.
Fiziki çap vərəqi 41,5. Sifariş 279. Tiraj 7000.

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat evinin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.
Tel.: (+994 12) 374 83 43; 370 68 03
Faks: (+994 12) 370 18 49; 370 68 03
e-mail: info@eastwest.az
www.eastwest.az